İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Siemens Tarihi

BEHİCE TEZÇAKAR ÖZDEMİR

History of Siemens from Empire to Republic

İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e
Siemens Tarihi
History of Siemens
from Empire to Republic
Behice Tezçakar Özdemir

1. Baskı Ağustos 2016, İstanbul
1st Edition August 2016, Istanbul

Telif Hakkı sahibi Siemens Sanayi
ve Ticaret A. Ş adına temsilen
Copyright owned on behalf of
Siemens Sanayi ve Ticaret A. Ş. by

Hüseyin Gelis

SIEMENS TÜRKİYE YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE CEO
SIEMENS TURKEY PRESIDENT & CEO

PROJE YÖNETİCİSİ
PROJECT DIRECTOR
Yusuf Bulut

PROJE KOORDİNATÖRÜ
PROJECT COORDINATOR
Buket Yaman

YAYIN VE TASARIM DANIŞMANI
PUBLICATION AND DESIGN CONSULTANT
Bülent Erkmen

KİTAP TASARIMI
BOOK DESIGN
Kerem Yaman, *BEK*

BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK
PRE-PRESS PRODUCTION
Barış Akkurt, *BEK*

EDİTORYAL DANIŞMAN
EDITORIAL ADVISOR
Niyazi Zorlu

EDİTORYAL DESTEK
EDITORIAL SUPPORT
Konak Medya Tanıtım Hizmetleri A. Ş.

BASKI
PRINTING
Mas Matbaacılık San. ve Tic. A. Ş.
Hamidiye Mahallesi
Soğuksu Caddesi No: 3
34408 Kağıthane İstanbul TR
T +90 212 294 10 00

SERTİFİKA NO
CERTIFICATE NO
12055

©
Siemens Türkiye
Kurumsal İletişim Departmanı
Siemens Turkey
Corporate Communications
Department
2016

Buket Yaman
Yakacık Caddesi 111
Kartal 34870 İstanbul TR
buket.yaman@siemens.com

ISBN 978-975-01058-5-2

Bütün hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir parçası telif hakkı sahiplerinin ve yayıncının iznine başvurulmaksızın saklanamaz; elektronik ya da mekanik hiçbir yolla çoğaltılamaz ve aktarılamaz.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronical, mechanical or otherwise, without seeking the written permission of the copyright holders and of the publishers.

İMPARATORLUK'tan HISTORY of CUMHURİYET'e

SIEMENS

from EMPIRE TARİHİ to REPUBLIC

DEVLET ARŞİVLERİNDEN BELGELERLE

IN THE LIGHT OF DOCUMENTS FROM STATE ARCHIVES

BEHİCE TEZÇAKAR ÖZDEMİR

Sunuş

Foreword

Mustafa V. Koç'un Aziz Hatırasına

SIEMENS 2017 yılında 170. yılını kutluyor. Biz, Siemens-Türkiye olarak bu yıl 160. yıldönümümüzü kutluyoruz. Arkamızda bıraktığımız bu 160 yılda, 6 Padişah, 12 Cumhurbaşkanı, 27 Başbakan görmüş Siemens, iyi günlerinde olduğu gibi kötü günlerinde de Türkiye'den ayrılmamıştır.

Siemens'in Türkiye'deki ilk yatırımı/ilk oluşumu hangi tarihte gerçekleşmiştir, bu bilgi belki çok önemli değildir; önemli olan dün olduğu gibi bugün de sürdürülebilirlik anlamındaki faaliyetlerimizle, işbirliklerimizle, güven kavramıyla gündeme gelmektir. Siemens 1856 yılı öncesinde de birtakım ürünleri ve hizmetleri ile Osmanlı İmparatorluğu'na katkıda bulunmuş olabilir. Fakat en önemli proje ve akabindeki faaliyetler, bu kitapta da göreceğiniz gibi, 1856'dan itibaren gerçekleşmiştir.

Bir ülkenin gelişimini bir teknoloji şirketi olarak desteklemek için birtakım unsurların bir arada olması gerekir: uzun vadeli strateji geliştirmek, yapılan işlerdeki uzmanlık bilinci ve mühendislik kabiliyeti, mükemmelliğe olan inanç, finansal açıdan güçlü altyapı ve güven. Tüm bunlar birleştirildiğinde, Siemens'in Türkiye'ye nasıl geldiğini ve burada nasıl kaldığını anlamak mümkündür. 19. yüzyılda Siemens, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı alanlardaki ihtiyaçlarına çözüm bulmuş ve destek olmuştur. Bu destek "güven"e dayalı olup bugün hâlâ tazedir ve "sürdürülebilirliğin" en güzel örneğini oluşturmaktadır.

Elinizdeki bu kitap, Siemens'in "Alman kökenli bir Türk şirketi" olarak anılmasının nedensiz olmadığının kanıtlarından biridir.

Sözlerime son verirken, bu kitabı bize kazandıran, devlet arşivleri konusunda uzman ve Osmanlı tarihi alanında sağlam bir bilgi birikimine sahip Sayın *Behice Tezçakar Özdemir*'e teşekkür etmek istiyorum. Siemens Türkiye'nin Osmanlı'dan başlayan ve bir süreklilik arz eden tarihinin net resmini, kendisinin değerli katkıları olmadan kuşkusuz çizemezdik.

In Memory of Mustafa V. Koç

Siemens AG prepares to celebrate its 170th anniversary in 2017. This year we, as Siemens Turkey, are celebrating our 160th year in Turkey. In these 160 years, Siemens has witnessed the rule of 6 Sultans, 12 Presidents and 27 Prime Ministers and never considered to leave the country even in the harshest of times.

What is the exact date of Siemens' first investment/establishment in Turkey? The answer may not be so important. What really matters the most is that Siemens Turkey has always been synonymous with sustainability, strong cooperation and trust – both in the past and today. Perhaps Siemens contributed to the Ottoman Empire with certain products and services even before 1856, but, as this book states, the major projects and operations have taken place since 1856.

For a technology company to support a country's development, certain elements should be cohesive: Devising a long-term strategy, expertise in operations and engineering capabilities, faith in excellence, a robust financial ground, and trust. Only when all of these elements are integrated is it possible to understand how Siemens came to Turkey and became a part of the country later on. In the 19th century, Siemens supported the Ottoman Empire by offering solutions to the diverse needs of the Empire. This support is based upon "trust" and still thrives in these lands, which make it the best example of "sustainability".

This book is a clear evidence that there are many good reasons to define Siemens as a "Turkish company with German roots".

I would like to take the opportunity to extend my thanks to Mrs. *Behice Tezçakar Özdemir*, who has brought this book to life by using her expertise in State Archives and extensive knowledge in Ottoman history. Without her valuable contribution, we would not be able to present you a clear portrait of Siemens Turkey's continuous journey from the Ottoman Empire to today.

Hüseyin Gelis

SIEMENS TÜRKİYE
YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE CEO

SIEMENS TURKEY PRESIDENT & CEO

İstanbul, 2016

Takdim *ve* Teşekkür
Acknowledgements

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde araştırmacı olarak çalışmaya, Osmanlıca kitap çevirileri yapmaya ve makaleler yazmaya henüz bir lisans öğrencisiyken başladım. Okul birincisi sıfatıyla mezun oluşumun ardından Boğaziçi Üniversitesi'nde tarih yüksek lisansı yaptığım yıllarda artık kitaplarım da neşrediliyordu. Elinizdeki Siemens araştırmasına temel oluşturan *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire* adlı çalışmam da aynı dönemde yayımlandı. İlerleyen yıllarda bir tarih araştırmacısı ve *Atlas Tarih*'in kurucu yazıişleri müdürü olarak, gazeteci-yazar kimliğimle kitaplara, makalelere, analizlere, çevirilere, röportajlara imza atmaya devam ettim. Her biri, verilen emek sebebiyle şahsım için önemliydi. Ancak belirtmek isterim ki Siemens Türkiye'nin tarihini ele aldığım bu son çalışma, hayatım boyunca benim için ayrıcalıklı bir yere sahip olacaktır.

Bunun ilk sebebi, araştırma ilerledikçe ulaştığım verilerin ilgili herkes tarafından şaşkınlık ve heyecanla karşılanması ve şahsımın bundan aldığı keyiftir. Diğer sebep ise oğlumun hayata geliş serüveninin çok ilginç bir şekilde bu araştırma süreciyle aynı zamanda başlaması; ardından her ikisinin de aynı haftalarda ete kemiğe bürünmüş şekilde fiziki dünyada varlık göstermeleri; aylar sonra omurgalarını doğrultup ayağa kalkmaları, benim kucağımdan başka insanlara doğru yürümeye başlamaları...

Bu vesileyle, zaman zaman zorlayıcı olan hamileliğim ve acemi anneliğim sırasında kitabın araştırma ve yazım safhalarını gerçekleştirdiğim farklı arşiv ve kütüphaneler içinde özellikle Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin ve Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi'nin gece yarılarında dahi nazımı çeken, desteğini esirgemeyen değerli çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Burada ismini sayamadığım nicelerinin, ailemin, yoğun çalışmalarım sırasında fazlasıyla sabır göstermek zorunda kalan eşimin ve oğlumun yanında kuşkusuz en çok Siemens Türkiye'nin kıymetli CEO'su Sayın Hüseyin Gelis'e müteşekkirim. Zira kendisi yalnızca bu kitabı hayal edip hayata geçmesi için adımlar atan proje mimarı değil; entelektüel kadın zekâsının önyargılar sebebiyle hakkının verilmediği bir dünyada bu fevkalade önemli projeyi genç bir kadın yazara, şahsıma teslim eden kişidir.

I WAS ONLY an undergraduate when I first started to study at the Ottoman Archives of the Prime Ministry, to translate books written in Ottoman Turkish, and to write my own articles. After graduating as the top-scoring student, I became a postgraduate at the Department of History of Boğaziçi University. By that time, I was already an author with published books. The book titled *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire*, which also laid the foundations of this research on Siemens, was published in the same period. In the following years, I continued to work on books, articles, analyses, translations and interviews both as a researcher in history and the founder editor-in-chief of *Atlas Tarih* magazine. Each of these "products" are precious to me due to the efforts invested in them. However, I would like to point out that this study on the history of Siemens Turkey has been and will always be an exceptional one in my career.

One of the two major reasons for this exception is that the information I gathered throughout my research has been received with enthusiasm by all related parties, which has been a great relish to me. The second reason is that there have been intriguing similarities between the story of my son's journey to life and the story of this book. Both adventures started at the same time; then they came to life in concrete forms within the same weeks; months later, they both learned to stand up on their own feet and walked from my arms to others'...

Taking the opportunity, I would like to thank employees of the archives and libraries I benefited from during my research and writing - especially those at the Ottoman Archives of the Prime Ministry and Boğaziçi University Library, who showed patience and supported me even during long nights of research, which sometimes coincided with some hard times during the pregnancy and as a novice mother.

Among all the people that I am indebted to, I would like to thank especially my family, my husband and son, who showed extraordinary patience during these days of hard work. And most of all, Mr. Hüseyin Gelis, CEO of Siemens Turkey, certainly deserves the deepest gratitude. Mr. Gelis not only became the architect of this project by imagining and then taking the steps to make it real, but also entrusted this project to myself, a young female author, in a world where intellectual capacity of women is ignored due to prejudice.

BEHİCE TEZÇAKAR ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER
CONTENTS

GİRİŞ
INTRODUCTION
027

I
İlhamdan Kıvılcıma, Oksident'ten Orient'e
From Inspiration to Sparkle, from the Occident to the Orient
035

II
Siemens, Sultan ve Devlet
Siemens, Sultan and State
055

III
Siemens-Türkiye İlişkilerine Dair Tarihi Kayıtlar
Historical Records on Siemens-Turkey Relations
1856-1942
161

SONUÇ
CONCLUSION
389

KİM KİMDİR?
WHO IS WHO?
397

KAYNAKÇA
REFERENCES
413

DİZİN
INDEX
421

İLHAMDAN KIVILCIMA, OKSİDENT'TEN ORİENT'E

FROM INSPIRATION TO SPARKLE, FROM THE OCCIDENT TO THE ORIENT

035

SIEMENS & HALSKE
Elektrik çağının devrimcisi
036

SIEMENS & HALSKE
Revolutionaries of the electric era
037

KURULUŞ
Bir mucit, bir mühendis ve bir finansçı
038

FOUNDATION
An inventor, an engineer and a financier
039

IŞIĞIN ŞARK'A GETİRİLİŞİ
Siemens Osmanlı Topraklarında
040

BRINGING LIGHT TO THE EAST
Siemens enters the Ottoman realm
041

EVRİLEN VE GLOBALLEŞEN YAPI
Siemens & Halske, Siemens Brothers, Siemens & Schuckertwerke
042

EVER-EVOLVING AND GLOBALIZING STRUCTURE
Siemens & Halske, Siemens Brothers, Siemens & Schuckertwerke
043

Şark'taki ilk Siemens temsilcileri ve ilk ofis
044

The first representatives and the first office in the East
045

Güvenin ispatı
NİŞAN-I MECİDİ
046

Proof of trust
THE MECIDI ORDER
049

II

SIEMENS, SULTAN VE DEVLET

Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Devrinde Siemens Faaliyetleri

SIEMENS, SULTAN AND STATE

Siemens' Activities During the Ottoman Empire and the Early Republic

055

— I —
İLETİŞİM
COMMUNICATIONS

MONARŞİ DÖNEMİ
THE PERIOD OF MONARCHY

Telgraf – A –Telegraph

Osmanlı topraklarıyla tanışma 058	The first contact with the Ottoman lands 059
Osmanlı telgraf sistemine genel bir bakış 060	An overview of the Ottoman telegraph system 061
İlk kontratta Charles William Siemens imzası 062	The first contract signed by Charles William Siemens 061
Telgraf kabloları 064	Telegraph cables 065
Telgraf kayıt cihazları 068	Telegraph recorders 067

Deniz altı telgraf hatları – B –Submarine telegraph lines

Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz adaları) 068	Cezayir-i Bahr-i Sefid (Mediterranean islands) 067
Basra Körfezi 070	Persian Gulf 069
Kızıldeniz 070	Red Sea 071
Libya 072	Libya 071

Mobil iletişim – C – Mobile communication

Erken talipli: Osmanlı Ordusu 072	Early aspirant: The Ottoman Army 073

HİNT-AVRUPA TELGRAF HATTI'NIN MERKEZİNDE: Fav Telgraf İstasyonu – D – IN THE MIDDLE OF THE INDO-EUROPEAN TELEGRAPH LINE: The Fao Telegraph Station

Suriye-Irak 074	Syria-Iraq 073

MEŞRUTİYET DÖNEMİ
THE PERIOD OF CONSTITUTIONAL MONARCHY
(YOUNG TURK REVOLUTION)

Telefon 076	Telephone 075

CUMHURİYET DÖNEMİ
THE REPUBLICAN PERIOD

Atatürk ve Siemens — Atatürk and Siemens
078 — 077

Atatürk'ten Sonra — Post Atatürk Period
078 — 079

— II —
ULAŞIM
MOBILITY

Demiryolları — Railways

Küçük Asya'da bir ilk: İzmir-Kasaba ve İzmir-Manisa demiryolu hatları — A first in Asia Minor: Smyrna-Cassaba and Smyrna-Manisa railway lines
080 — 081

Rumeli'deki ilk raylar: Tuna-Köstence ve Varna-Rusçuk hatları — The first railway tracks in Rumelia: Danube-Kustendje and Varna-Rusjuk lines
080 — 081

Anadolu Demiryolu Şirketi — Anatolian Railway Company
082 — 083

Haydarpaşa Limanı — Haidar Pasha Port
084 — 085

Vagon Aydınlatması — Wagon Lighting
086 — 087

Elektrikli Tramvaylar — Electric Tramways
088 — 089

—III—
ENERJİ VE ENDÜSTRİ
ENERGY AND INDUSTRY

Dinamolar	Dynamos
092	093
Dinamolar ve gutta perka izolasyonlu kablolar	Dynamos and gutta-percha-insulated cables
094	093
Osmanlı Bahriyesi'nin talebi	The demand of Ottoman Naval Forces
094	095
Yıldız Sarayı'ndaki Siemens dinamoları	Siemens dynamos at Yıldız Palace
096	095
İSTANBUL'UN İLK ELEKTRİK SANTRALİ: Dolmabahçe Siemens Elektrik Santrali	THE FIRST POWER PLANT IN ISTANBUL: Dolmabahçe Siemens Power Plant
096	097
Silahtarağa Termik Santrali	Silahtarağa Thermal Power Plant
100	101
I. DÜNYA SAVAŞI: Sarıkamış Nakliye Gemisi Bezm-i Alem	WORLD WAR I: *Bezm-i Alem*, Transport Vessel Heading To Sarıkamış
102	101
I. DÜNYA SAVAŞI: Devlet Matbaası için Güç Motoru	WORLD WAR I: Power Engine for the State's Printing House
104	105
BİR SIEMENS İŞLETMESİ Kuvarshan Bakır Madeni	A SIEMENS BUSINESS Kuvarshan Copper Mine
104	105

CUMHURİYET'İN İLK SIEMENS FABRİKASI: Eskişehir — 106
LOCATION OF THE FIRST SIEMENS FACTORY IN THE REPUBLIC: Eskişehir — 107

CUMHURİYET'İN İLK HİDROELEKTRİK SANTRALİ: Malatya Elektrik Santrali — 108
THE FIRST HYDROELECTRIC POWER PLANT OF THE REPUBLIC: Malatya Power Plant — 109

İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Sanayiyi İkame Etme Çabaları ve Siemens'in Enerji Sağladığı Cumhuriyet Fabrikaları — 110
Efforts to support the industry all the way from the Empire to the Republic and factories powered by Siemens — 109

— IV —
ŞEHİR VE BİNA TEKNOLOJİLERİ
CITY AND BUILDING TECHNOLOGIES

BİNA TEKNOLOJİSİ Paratoner — 116
BUILDING TECHNOLOGIES Lightning Rods — 117

BİNA AYDINLATMASI Yıldız Köşkü, Cercle d'Orient, Deutsche Bank ve Alman Konsolosluğu — 120
BUILDING LIGHTING Yıldız Chalet, Cercle d'Orient, Deutsche Bank and the German Consulate — 121

ŞEHİR AYDINLATMASI İzmir ve Selanik Şehirlerinin Elektrifikasyonu ve Tramvaylar — 126
CITY LIGHTING Electrification and tramways in the cities of Smyrna and Thessaloniki — 129

SOKAK AYDINLATMASI
Bulgar Prensliği'nin Köşkü
128

STREET LIGHTING
The Bulgarian Principality Chalet
129

— V —
İNSAN KAYNAKLARI VE EĞİTİM
HUMAN RESOURCES AND TRAINING
130 | 131

MÜHENDİS ROGER
Aziziye Zırhlısı
132

ENGINEER ROGERS
Aziziye Battleship
133

USTABAŞI JAMES
Zeytinburnu Siemens Çelik Dökümhanesi
136

FOREMAN JAMES
Siemens Steel Furnace in Zeytinburnu
135

Darüşşafaka'dan Mehmet Sabri ve Galatasaray'dan Ali Rana Efendiler
136

Mehmet Sabri Effendi of Darüşşafaka Orphans' School and Ali Rana Effendi of Galatasaray High School
137

—VI— SAVUNMA DEFENSE

Torpidolar	**Torpedoes**
142	143
Rüstem Paşa'nın önerisi: Siemens torpidoları ve elektrik aksamı 142	Rüstem Pasha's suggestion: Siemens' torpedoes and electrical parts 143
İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını koruyan Siemens torpidoları 144	Siemens' torpedoes protecting the Straits of Bosphorus and Dardanelles 145
Projektörler	**Projectors**
146	147
Sahil Projektörleri 146	Coastal Projectors 147
Dağ ve Çöl Projektörleri 146	Mountain and Desert Projectors 147
Mayınlar	**Mines**
148	149
Sinyal Lambaları	**Signal Lights**
148	149

—VII—
SAĞLIK
HEALTHCARE

Kızılay için Röntgen Cihazı — X-ray Device for Red Crescent
150 — 151

Cumhuriyet'in İlk Röntgen Cihazı Gureba Hastanesi'nde — The First X-ray Device for the Republic at Gureba Hospital
152 — 153

Kimya Laboratuvarı — Chemistry Laboratory
154 — 157

Klor-alkali Fabrikası — Chlorine-alkali Plant
156 — 157

III

SIEMENS-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE DAİR TARİHİ KAYITLAR

Arşiv belgelerinin tıpkıbasımları, transkripsiyonları, sadeleştirmeleri ve çevirileri

HISTORICAL RECORDS ON SIEMENS-TURKEY RELATIONS

Facsimiles, transcriptions, simplification, and translation of archival documents

1856-1942

161

— I —
İLETİŞİM BELGELERİ
DOCUMENTS ON COMMUNICATIONS

1856

Osmanlı-Siemens ilişkisine dair ilk kayıt:
İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı
The first document on Ottoman Empire-Siemens relationship:
The Suez-Alexandria Telegraph Line

BELGE 1 | RECORD NO. 1
164

1858

İlk kontrat | The first contract

BELGE 2 | RECORD NO. 2
187

1866

Telgraf kabloları | Telegraph cables

BELGE 3 | RECORD NO. 3
196

BELGE 4 | RECORD NO. 4
199

1867

Telgraf teçhizatı | Telegraph equipment

BELGE 5 | RECORD NO. 5
201

BELGE 6 | RECORD NO. 6
203

BELGE 7 | RECORD NO. 7
205

1870

Akdeniz Telgraf Hattı | Mediterranean Telegraph Line

BELGE 8 | RECORD NO. 8
207

1873

Basra Körfezi Telgraf Hattı | Persian Gulf Telegraph Line

BELGE 9 | RECORD NO. 9
211

1890

Kızıldeniz Telgraf Hattı | The Red Sea Telegraph Line
BELGE 10 | RECORD NO. 10
215

1904

Libya Telgraf Hattı | Libya Telegraph Line
BELGE 11 | RECORD NO. 11
218

1905

Mobil Telgraf İstasyonu | Mobile Telegraph Station
BELGE 12 | RECORD NO. 12
222

1906

Suriye Telgraf Hattı | Syria Telegraph Line
BELGE 13 | RECORD NO. 13
225

1909

Telefon/Selanik | Telephone/Thessaloniki
BELGE 14 | RECORD NO. 14
229

1925

Telefon/Ankara | Telephone/Ankara
BELGE 15 | RECORD NO. 15
231

BELGE 15A | RECORD NO. 15A
235

1930/1931

Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal imzalı kararnameler
Decrees signed by the President of the Republic, Ghazi Mustafa Kemal
BELGE 16 | RECORD NO. 16
236

BELGE 17 | RECORD NO. 17
238

1942

Atatürk'ten sonra Siemens iletişim çözümleri
Siemens' communication solutions after the demise of Atatürk
BELGE 18 | RECORD NO. 18
240

—II—
ULAŞIM BELGELERİ
DOCUMENTS ON MOBILITY

1857/1873

Rumeli ve Anadolu'nun ilk demiryolu projeleri
The first Balkan and Anatolian railway projects
BELGE 19 | RECORD NO. 19
244

BELGE 20 | RECORD NO. 20
247

1898/1907

Vagon aydınlatmaları | Wagon lightings
BELGE 21 | RECORD NO. 21
249

BELGE 22 | RECORD NO. 22
252

1913

Tramvay | Tramway
BELGE 23 | RECORD NO. 23
255

—III—
ENERJİ VE ENDÜSTRİ BELGELERİ
DOCUMENTS ON ENERGY AND INDUSTRY

1875

Dinamo | Dynamo

BELGE 24 | RECORD NO. 24
260

1885

Buhar makinesi, dinamo, tam ışıtan ve arama lambaları
Steam engine, dynamo, holophote and search lights

BELGE 25 | RECORD NO. 25
262

1892

Çelik döküm ocakları | Steel furnaces

BELGE 26 | RECORD NO. 26
264

BELGE 27 | RECORD NO. 27
266

1902

Yıldız Sarayı aydınlatması | The illumination of Yıldız Palace

BELGE 28 | RECORD NO. 28
269

1906

İstanbul'un ilk elektrik santrali/Dolmabahçe
The first power plant in Istanbul/Dolmabahçe

BELGE 29 | RECORD NO. 29
273

1911

Nakliye gemisi için enerji | Energy for a transport vessel

BELGE 30 | RECORD NO. 30
277

1917

Matbaa-i Amire (Devlet Matbaası) için enerji
Energy for Matbaa-i Amire (Imperial Printing House)

BELGE 31 | RECORD NO. 31
280

1927

Artvin-Kuvarshan Bakır Madeni İşletmesi
Artvin-Kuvarshan Copper Mines Enterprise

BELGE 32 | RECORD NO. 32
284

1928

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk Siemens fabrikası
Siemens' first factory in the Republic Era

BELGE 33 | RECORD NO. 33
288

Cumhuriyet'in ilk hidroelektrik santrali
The Republic's first hydroelectric power plant

BELGE 34 | RECORD NO. 34
291

—IV—
ŞEHİR VE BİNA TEKNOLOJİLERİ BELGELERİ
DOCUMENTS ON CITY AND BUILDING TECHNOLOGIES

1883

Paratoner | Lightning rods

BELGE 35 | RECORD NO. 35
298

1889/1898

Bina aydınlatması | Building illumination

BELGE 36 | RECORD NO. 36
314

BELGE 37 | RECORD NO. 37
316

1899

Şehir aydınlatması | City lighting
BELGE 38 | RECORD NO 38
319

1906

Sokak aydınlatması | Street lighting
BELGE 39 | RECORD NO 39
322

— V —
İNSAN KAYNAKLARI VE EĞİTİM BELGELERİ
DOCUMENTS ON HUMAN RESOURCES AND TRAINING

1886

Osmanlı Donanması'nda Siemens mühendisi
Siemens' engineer in the Ottoman Navy
BELGE 40 | RECORD NO 40
326

1892

Zeytinburnu Siemens Çelik Döküm Ocakları Ustabaşılığı
Foreman at Zeytinburnu Siemens Steel Furnace
BELGE 41 | RECORD NO 41
329
BELGE 42 | RECORD NO 42
332

1906

Siemens'te mesleki eğitim gören Osmanlılar
Ottomans who had vocational training at Siemens
BELGE 43 | RECORD NO 43
334

— VI —
SAVUNMA SANAYİ BELGELERİ
DOCUMENTS ON DEFENSE INDUSTRY

1892/1897

Torpidolar | Torpedoes
BELGE 44 | RECORD NO 44
338
BELGE 45 | RECORD NO 45
341
BELGE 46 | RECORD NO 46
344
BELGE 47 | RECORD NO 47
346
BELGE 48 | RECORD NO 48
352

1906

Sahil projektörleri | Coastal projectors
BELGE 49 | RECORD NO 49
358

1911

Dağ ve çöl projektörleri
Mountain and desert projectors
BELGE 50 | RECORD NO 50
361

1931

Atatürk imzalı kararname / Mayınlar
Decree signed by Atatürk / Mines
BELGE 51 | RECORD NO 51
364

1939

Havaalanı sinyalizasyonu
Airport signalisation
BELGE 52 | RECORD NO 52
366

—VII—
SAĞLIK BELGELERİ
DOCUMENTS ON HEALTHCARE

1915/1916

Röntgen cihazları, Bağış Pulu, Elektrik motoru
X–ray devices, Charity Stamp, Electric engine
BELGE 53 | RECORD NO 53
370

BELGE 54 | RECORD NO 54
372

BELGE 55 | RECORD NO 55
376

1924

Cumhuriyet'in ilk röntgen cihazı
The Republic's first X-ray device
BELGE 56 | RECORD NO 56
379

1925

Kimya Laboratuvarı elektrifikasyonu
Electrification of the Chemistry Laboratory
BELGE 57 | RECORD NO 57
383

1941

Klor-alkali Fabrikası | Chlorine-alkali plant
BELGE 58 | RECORD NO 58
386

GİRİŞ

INTRODUCTION

GİRİŞ

Siemens AG, inovatif ürünlerinin ve maddi sermayesinin yanında, köklü tarihinden kaynaklanan paha biçilmez bir değere de sahiptir.

Bundan 169 yıl önce, 1847'de kurulan Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske (Siemens & Halske Telgraf Yapım Şirketi), yani bugünkü adıyla Siemens AG, pek az şirketin yakalayabildiği üretkenlik, genişleme hacmi ve uzun ömrün yanı sıra, dünya mirasına yaptığı katkılardan dolayı da paha biçilemez bir itibara sahiptir.

Avrupa'nın en büyük teknoloji üretim şirketi olan Siemens AG, enerji, endüstri, sağlık, bina teknolojileri ve ulaşım alanlarında faaliyet göstermektedir. Şirket'in cirosu 2014 yılı verilerine göre yaklaşık 72 milyar avrodur. Gelirinin yüzde 20'si Asya ve Avustralya'dan, yüzde 26'sı Amerika'dan, yüzde 54'ü Ortadoğu, Afrika ve Avrupa'dan gelmektedir. Tek başına Almanya bu gelirin yüzde 15'lik kısmını oluşturmaktadır. 343 bin çalışanı ve 289 kilit öneme sahip üretim tesisiyle firma, patent başvurularında Avrupa'da ikinci sırada yer almakta ve cirosunun yüzde 5, 7'sini (yaklaşık 4 milyar avro) Ar-Ge'ye harcamaktadır. Siemens her gün kendi çatısı altında gerçekleşen 40 buluşla dünyayı değiştirmeye devam ediyor. Kurulduğu tarihte sadece dört mühendisle yola çıkan Şirket, bugün yaklaşık 30 bin Ar-Ge sorumlusu istihdam ediyor.[1]

1847'de Ernst Werner Siemens[2] ve Johann Georg Halske tarafından, Johann G. Siemens'in de katkılarıyla Berlin'de kurulan Siemens & Halske, Türklerin hâkimiyet kurduğu topraklarda 1856'dan beri varlık gösteriyor.[3]

Bu kitap, Siemens'in Osmanlı İmparatorluğu ile kurup yürüttüğü ilişkiyi konu edinmektedir. Bu çalışmayla, Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinin ışığında, Siemens'in İmparatorluğu aydınlatma hikâyesinin gün yüzüne çıkarılması amaçlanmaktadır. İlişkinin devamlılığını göstermek adına, Siemens ile ilgili resmi belgeler erken Cumhuriyet Dönemi'ne, Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına kadar (1938) incelenmiştir. İlişkinin Atatürk'ten sonra da devam ettiğine işaret etmek maksadıyla 1939-1942 yıllarına ait bazı belgelere de yer verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi kayıtları Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden çıkarılmıştır.

Çalışmanın literatüre katkısı

Okumakta olduğunuz bu çalışma, Siemens tarihi üzerine yazılmış ne ilk ne de son kitaptır. Başta Münih ve Berlin olmak üzere, dünyanın dört bir yanında Şirket'in tarihini anlatmayı amaçlayan birbirinden değerli araştırma kitapları yayımlandı.[4] Bu sebeple Siemens'in global tarihine dair yeni şeyler söylemenin güçlükleri mevcuttur. Bugün yaklaşık 190 ülkede faaliyet gösteren ve yaklaşık 170 yıllık bir tarihi olan bu şirketi anlamak, dünya sanayi ve teknoloji tarihini anlamakla eşdeğerdir. Bununla beraber köklü geçmişi, ürün gamı, etki alanının zamansal ve mekânsal genişliği sebebiyle Şirket tarihi hakkında tüm bilgilerin gün yüzüne çıkarıldığı da iddia edilemez. Özellikle yerel anlamda ve yerel perspektiften anlatı eksiklikleri vardır. Siemens, kendi hikâyesinin dışında, başkalarının hikâyelerinde de çok önemli, başat roller oynamıştır. Bulunduğu ülkelerin tarihini şekillendirecek adımlara eşlik etmiştir.

1 www. siemens. com/press/en/materials. php

2 Asalet belirten "von" eki, Werner Siemens'in soyadına 1888 yılında eklenecektir.

3 SAA, 68 Li; SAA, 8091.

4 *The Siemens Company - Its Historical Role in the Progress of Electrical Engineering 1847-1980,* Berlin/Münih, 1984; Wilfried Feldenkirchen, *Werner von Siemens - Inventor and International Entrepreneur,* Columbus, 1994; *150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997,* Münih, 1997; Wilfried Feldenkirchen, *Siemens 1918-1945,* Columbus, 1999; Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player,* Münih, 2000; Wilfried Feldenkirchen ve Eberhard Posner, *The Siemens Entrepreneurs. Continuity and Change, 1847-2005,* Münih, 2005; Werner von Siemens, *Recollections,* Münih, 2008; *Age of Electricity. Pioneering Achievements in Electrical Engineering. Photographs from the Siemens Historical Institute,* Berlin, 2014.

INTRODUCTION

In addition to its innovative products and tangible capital, the priceless value of Siemens AG lies in its deep-rooted history.

Established 169 years ago, in 1847, Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske (Siemens & Halske Telegraph Manufacturing Company), today known as Siemens AG, has not only exhibited a level of productivity, expansion and longevity that very few companies in the world have, but also gained a unique reputation due to its contribution to the world heritage.

As Europe's largest technology company, Siemens AG today operates in energy, industry, healthcare, building technologies, and mobility. In 2014, the Company earned a revenue of €72 billion. 20 percent of this income originated from Asia and Australia, 26 percent from America, and 54 percent from the Middle East, Africa and Europe. Germany alone has 15 percent share in this trade base. With 343 thousand employees and 289 key production plants, the company is the second largest in Europe in terms of the number of patent applications. Siemens spends 5. 7 percent of its revenue on R&D. With an average of 40 inventions daily, Siemens still continues to change the world. Currently spending €4 billion a year and employing 30 thousand people for R&D, the Company had only 4 engineers when it started out.[1]

Founded in 1847 in Berlin by Ernst Werner Siemens[2] and Johann Georg Halske, with the contribution of Johann G. Siemens, Siemens & Halske has been operating in the Turkish land since 1856.[3]

This book is about the relations between Siemens and the Ottoman Empire. It aims to uncover the story of how Siemens brought light to the Ottoman Empire, on the basis of documents listed in the Ottoman Archives of the Prime Ministry. In order to show the continuity of this relationship, official documents of the early period of the Republic (until the demise of Mustafa Kemal Atatürk in 1938). To prove that the relationship continued even after Atatürk passed away, some documents dated 1939-1942 have also been included in the study. Records of the Republic have been researched at the Republican Archives of the Prime Ministry.

Contribution to the literature

The book in your hands is neither the first nor the last to be written on the history of Siemens. Many books of value have been published in all corners of the world to describe the history of the Company, beginning with those written in Munich and Berlin.[4] It is therefore difficult to say something new about Siemens' global history. Understanding an establishment that is active in 190 countries and that has existed for almost 170 years is equivalent to understanding the history of the world industry and technology. Yet, one can not claim that everything has been said about the history of the Company, considering its long past, variety of products, and the breadth of its impact in terms of time and space. There are indeed narrative gaps, especially on the local level and in terms of local perspective. Along with its own story, Siemens has played significant, practically major roles in the story of others. It has taken part in events that shaped the history of countries.

Our work, which entitled *History of Siemens from Empire to Republic - In the Light of Documents from State Archives* is a local retouch to complement the global landscape of Siemens' global history. The book approaches Siemens from the viewpoint of a country in which it has served for 160 years. What makes

1 www. siemens. com/press/en/materials. php

2 "von" as the title of nobility would later be attached to his surname in 1888.

3 SAA, 68 Li; SAA, 8091.

4 *The Siemens Company: Its Historical Role in the Progress of Electrical Engineering 1847–1980* (Berlin/Munich: 1984); Wilfried Feldenkirchen, *Werner von Siemens - Inventor and International Entrepreneur* (Columbus: 1994); *150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997* (Munich: 1997); Wilfried Feldenkirchen, *Siemens 1918–1945* (Columbus: 1999); Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player* (Munich: 2000); Wilfried Feldenkirchen and Eberhard Posner, *The Siemens Entrepreneurs. Continuity and Change, 1847–2005* (Munich: 2005); Werner von Siemens, *Recollections*, ed. Wilfried Feldenkirchen (Munich: 2008); *Age of Electricity. Pioneering Achievements in Electrical Engineering. Photographs from the Siemens Historical Institute* (Berlin: 2014).

Elinizdeki bu kitap yerel bir Siemens anlatısıdır. *İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Siemens Tarihi–Devlet Arşivlerinden Belgelerle* adlı çalışmamız, Siemens portresinin global anlatısına yerel bağlamda vurulan fırça darbeleridir. Bu kitap Siemens'e, 160 yıldır hizmet verdiği ülkenin penceresinden bakar. Kitabın muadillerinden farkı yalnızca yerel bir anlatı olması değil, ayrıca kaynak olarak Türk Devleti'nin resmi arşiv belgelerini kullanmasıdır. Bunlar Şirket'in bambaşka bir diyarda neleri değiştirdiğine dair vesikalardır. Bu başka diyar, kesinlikle sıradan bir ülke değil, 600 yıl boyunca Akdeniz'e, Küçük Asya'ya (Anadolu), Balkanlar'a, Afrika ve Ortadoğu'ya hükmetmiş bir imparatorluktur. "Orient"in ta kendisidir. Çalışmamızın ana kaynağı olan Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi de dünyanın en önemli arşivlerinden biridir. Zira bu arşiv, İmparatorluk'tan kopan Ortadoğu'da Suriye, Irak, Filistin, Suudi Arabistan, Kuveyt, İsrail, Lübnan, Yemen, Bahreyn, Katar, Umman, Ürdün, Batı İran; Balkanlar'da Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ, Moldova, Macaristan, Slovakya, Ukrayna, Voyvodina; Kafkasya'da Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan; Afrika'da Libya, Mısır, Cezayir, Tunus, Fas, Sudan, Etiyopya, Nijer, Çad, Kenya, Somali, Uganda, Eritre, Cibuti gibi ülkelerin Osmanlı erki altında oldukları dönemleri kayda almıştır. Bu sebeple çalışma, Siemens'in yalnızca günümüz Türkiyesi sınırları içerisinde değil, Rodos'tan Libya'ya, Basra'dan Sudan'a, Selanik'ten Cidde'ye kadar, payitaht İstanbul'dan yönetilen üç kıtaya yaygın coğrafyada yürüttüğü faaliyetlere nispeten de olsa ışık tutmaktadır.

Eklemek gerekir ki Siemens Türkiye hakkında daha evvel yayımlanmış çalışmalar mevcuttur. Ancak bu kıymetli çalışmalar da ele aldıkları dönem ve kullandıkları kaynak bakımından elinizdeki kitaptan farklılık gösterirler. 1997 yılında yayımlanan *150 Years of Siemens: The Company from 1847 to 1997*[5] adlı eserin Türkçe versiyonuna on sayfadan oluşan bir "Siemens Türkiye" bölümü eklenmiştir. Bu bölümün ilk sayfalarında Osmanlı Dönemi'nden de bahsedilir. 2007'de ise "*Dünden Yarına" Siemens Türkiye*[6] adını taşıyan başka bir kitap daha hazırlanmıştır. Modern Türkiye'deki Siemens faaliyetlerine odaklanan çalışma Osmanlı Dönemi'ne dört sayfa ayırabilmiştir. Dolayısıyla elinizdeki bu arşiv araştırma derlemesi, Osmanlı İmparatorluğu ve Atatürk Dönemi'ne odaklanması bakımından Siemens Türkiye için hazırlanan kitaplar arasında da bir ilktir. Ayrıca kaynak olarak devlet arşivlerinin kullanılması da başlı başına bir yeniliktir.

Tüm bunlarla birlikte, kuşkusuz kitabın literatüre asıl katkısı, daha evvel gün ışığına çıkarılmamış pek çok bilgiyi, belgeyi ve fotoğrafı tarihyazımına kazandırmasıdır. Böylece Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Devri endüstri tarihine de yeni sayfalar eklenmiştir.

METODOLOJİ:
Belgeler, tasnif ve anlatı

Elinizdeki çalışma ile Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivlerinden çıkarılan, Siemens-Türkiye ilişkisini konu alan yaklaşık 150 belgenin içeriği ilginize sunuluyor. Araştırma sırasında Siemens'in izine rastlamak her zaman kolay olmadı. Anlatının kâğıda ve mürekkebe bürünebilmesi için on binlerce arşiv belgesi tarandı. İçlerinden, Sultan Abdülmecid Dönemi'nden başlayarak Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına kadar geçen dönemde Siemens ile Türk Devleti arasında gerçekleşen alışverişe odaklanan belgeler seçildi. Kimi dosya tek bir konu için kaleme alınmış onlarca yazışmayı ihtiva edebiliyordu. Bu sebeple kitabın "Siemens-Türkiye İlişkilerine Dair Tarihi Kayıtlar (1856-1942)" adlı kısmında farklı arşivlerden; kaligrafisiyle, mührüyle, imzasıyla, konusuyla çok şey vaat eden kayıtlar arasından, kitaba sığabilen 58 evrakın tıpkıbasım ve çevirilerine yer verildi.

Kitap, Siemens'in yerel ve global kimlikleri sebebiyle iki dilde, Türkçe ve İngilizce olarak kaleme alındı.

Araştırmamızda analiz edilen Başbakanlık Osmanlı Arşivi kayıtları Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y. MTV), Yıldız Perakende Askeri Maruzat Evrakı (Y. PRK. ASK), Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH. MKT), İrade Telgraf ve Posta (İ. PT), Yıldız Perakende Evrakı Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi Evrakı (Y. PRK. MYD), Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD), Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı (TFR. 1. SL), Sadâret Hususi Maruzat Evrakı (Y. A. HUS), Hariciye Nezareti Londra Sefareti Belgeleri (HR. SFR. 3), Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF. MKT), Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı (HR. İM), İrade Taltifat (İ. TAL), Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH. MKT),

5 *150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997*, Münih: Siemens AG, 1997.

6 *"Dünden Yarına" Siemens Türkiye*, haz. M. Rauf Ateş, İstanbul, 2007.

the book different from its counterparts is not only the fact that it is a regional narrative, but also that using the source materials taken from the official archives of the Turkish State. These materials constitute a record of the changes the Company has brought about to a very different world. This different world was not just any world. It was an empire which has ruled over parts of the Mediterranean, Asia Minor (also known as Anatolia), the Balkans, Africa and the Middle East for some 600 years. It is the Orient itself. The Ottoman Archives of the Prime Ministry, which constitute the main source of this work, happen to be one of the most important archives in the world. Many pages of the history of countries that have been under Ottoman rule, such as Syria, Iraq, Palestine, Saudi Arabia, Kuwait, Israel, Lebanon, Yemen, Bahrain, Qatar, Oman, Jordan, and Western Iran in the Middle East; Albania, Bosnia-Herzegovina, Kosovo, Romania, Greece, Bulgaria, Serbia, Montenegro, Moldavia, Hungary, Slovakia, Ukraine, and Vojvodina in the Balkans; Armenia, Azerbaijan, and Georgia in the Caucasus; and Libya, Egypt, Algeria, Tunisia, Morocco, Sudan, Ethiopia, Niger, Chad, Kenya, Somalia, Uganda, Eritrea, and Djibouti in Africa rest recorded in these archives. As a result, this work throws at least some light on Siemens' activities not only in the territory of today's Turkey, but also in a region spreading over three continents ruled from the Imperial capital Istanbul - namely, a region ranging from Rhodes to Libya, Basra to Sudan, Thessaloniki to Jeddah.

It should be added that praiseworthy works have already been published on Siemens Turkey. However, these studies differ from this one in terms of the period and the sources. In 1997, the book *150 Years of Siemens: The Company from 1847 to 1997*[5] was translated into Turkish, in celebration of the Company's 150th anniversary, with an extra section of ten pages on Siemens Turkey. The first pages of this section dealt with the Ottoman Period. In 2007, another book titled "*Dünden Yarına" Siemens Türkiye*[6] (Siemens Turkey – From the Past to the Future) was published. The work focused on Siemens' activities in modern Turkey, allocating 4 pages to the Ottoman Period. Therefore, the archive compilation you are holding in your hand constitutes "a first" among books written on Siemens Turkey, in so far as it focuses on both the Ottoman and Atatürk Periods. Moreover, use of the State Archives as a source material is something that has not been done before.

In addition to these, certainly the major contribution of the book to the literature is the inclusion of a significant bulk of previously-unknown information, documents and photographs into historiography. Thus, new pages have been added to the industrial history of the Ottoman and early Republican Periods.

METHODOLOGY
Documents, classification and narrative

The book presents the readers the contents of more than 150 documents regarding the relationship of Siemens and Turkey, taken from the Ottoman and Republican Archives of the Prime Ministry. It has not always been easy to come across traces of Siemens during the research. Thousands of archive documents have been browsed before the narrative could take shape.

The selected documents focus on the relations between Siemens and the Turkish State during the period beginning with Sultan Abdülmecid and ending with the demise of Mustafa Kemal Atatürk. Some files consisted of up to dozens of pages dealing with a single subject. As we had limited space, among all records that promise valuable information with their calligraphy, stamps and signatures, we have included the facsimiles and translations of 58 documents into the "Historical Records on Siemens-Turkey Relations (1856-1942)" section of the book.

As Siemens' identity has both local and global features, the book has been written in two languages, namely Turkish and English.

The Ottoman Archives of the Prime Ministry documents included and analyzed in our study are taken from the following record files: Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y. MTV, Miscellaneous Yıldız Documents), Yıldız Perakende Askeri Maruzat Evrakı (Y. PRK. ASK, Documents of Yıldız Retail Military Affairs), Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH. MKT, Ministry of the Interior, Correspondence Registry), İrade Telgraf ve Posta (İ. PT, Post & Telegraph Decrees), Yıldız Perakende Evrakı Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi Evrakı (Y. PRK. MYD, Documents of Yıldız Retail Imperial Guard Department of the General Staff), Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD, Council of State Documents), Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı (TFR. 1. SL, Thessaloniki Documents of the Balkans Inspectorate), Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y. A. HUS, Prime Ministry Special Affairs Documents), Hariciye Nezareti Londra Sefareti Belgeleri (HR. SFR. 3, Ministry of Foreign Affairs, London Embassy

5 *150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997*, Münih: Siemens AG, 1997.

6 *"Dünden Yarına" Siemens Türkiye*, haz. M. Rauf Ateş, İstanbul, 2007.

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV), Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO), Hariciye Nezareti Tercüme Odası (HR. TO) gibi tasniflerden çıkarılmıştır. İçlerinde ağırlıklı olarak Hariciye Nezareti Londra Sefareti Belgeleri (HR. SFR. 3) kullanılmıştır. Siemens Brothers'ın Londra'da faaliyet göstermesi bunda etkili olmuştur.

Kitapta kullanılan görseller ağırlıklı olarak Siemens Şirket Arşivi'nden ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nden çıkarılmış, tamamına yakın bir kısmı daha evvel hiçbir yerde yayımlanmamıştır.

Belirtmek gerekir ki devlet arşivlerinde yalnızca Londra, Paris, Sofya ve Tahran Sefaretlerinin evrakı araştırmacılara açıktır. Viyana ve Berlin Sefaretlerinin evrakına erişim olmadığı için Şirket'in oradan yürüttüğü girişimleri eksik bırakmamak adına kitapta Siemens Şirket Arşivi'nden kayıtlar da yer almaktadır. Bununla beraber Posta, Telgraf, Telefon evrakının araştırmacılara henüz açılmamış olması belli zorluklara sebebiyet vermiştir.

Okumakta olduğunuz "Giriş" bölümünün ardından çalışmanın "İlhamdan Kıvılcıma, Oksident'ten Orient'e" başlıklı ilk kısmı gelecektir. Burada, kitabın belgelere odaklı ana bölümlerine hazırlık mahiyetinde bir arka plan oluşturulmaya çalışılacaktır. Modern dünyanın şekillenmesinde kilit rol oynayan Siemens'in icat ve hizmetlerinden, kuruluş ve gelişme tarihinden, Osmanlı'ya girişinden bahsedilecektir. Ayrıca bu kısmın sonunda "Güvenin ispatı: Nişan-ı Mecidi" başlığı altında Arnold ve Wilhelm von Siemens'e takdim edilen nişanların irade metinleri de sunulmaktadır.

Araştırmanın temel çıkarımı Siemens ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkinin güven esasına dayandığı gerçeğidir. Arşiv belgelerinin bu bağlamdaki anlatımı ilerleyen bölümlerde yapılacaktır. Ancak güven tezini ispatlayan en kuvvetli evraklardan olan İrade Taltifat (İ. TAL) metnine, okur için zihinsel bir arka plan oluşturması maksadıyla, başlangıçta yer verilmiştir.

"İlhamdan Kıvılcıma, Oksident'ten Orient'e"nin ardından "Siemens, Sultan ve Devlet: Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Devri'nde Siemens Faaliyetleri" başlıklı ikinci kısım gelecektir. Bu bölümde hikâyeyi ete kemiğe büründürmek için Siemens ile Türk Devleti arasında tezahür eden yazışmaları kapsayan arşiv kayıtlarının, yerel siyasi ve ekonomik kontekst içerisinde anlatımı ve analizi sunulacaktır.

Kitabın ana bölümü ise "Siemens-Türkiye İlişkilerine Dair Tarihi Kayıtlar (1856-1942)" başlığını taşıyan üçüncü kısımdır. Burada sırasıyla orijinal arşiv evraklarının tıpkıbasımları, Osmanlı alfabesinden Latin alfabesine transkripsiyonları, günümüz Türkçesine sadeleştirilmiş halleri, İngilizce çevirileri yer almaktadır. Sefaret kayıtlarındaki İngilizce ve Fransızca evrakların, Siemens Şirket Arşivi'ne ait Almanca belgelerin tıpkıbasımlarının ardından ise Türkçe ve İngilizce tercümeleri gelmektedir. Belgeler iletişim, ulaşım, enerji ve endüstri, şehir ve bina teknolojileri, insan kaynakları ve eğitim, savunma, sağlık olmak üzere yedi bölüme ayrılarak konumlandırılmıştır.

Çalışmayı bitirirken, "Sonuç" bölümünde Türk Devleti ve Siemens arasında 160 yıldır devam eden çözüm ortaklığı ilişkisinin temellerine ve nedenlerine dair bir değerlendirme yapılacaktır.

Anlatıda bahsi geçen tüm tarihi karakterlerin, araştırmamızda ortaya çıkan yeni bilgilerle zenginleştirilmiş, Siemens Türkiye tarihi perspektifinden ele alınmış kısa biyografilerini ise son sayfalarda yer alan "Kim Kimdir" adlı bölümde bulabilirsiniz.

Documents), Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MF. MKT, Ministry of Education, Correspondence Registry), Hariciye Nezareti Istanbul Murahhaslığı (HR. İM, Ministry of Foreign Affairs, Istanbul Representative), İrade Taltifat (İ. TAL, Honorary Decrees), Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH. MKT, Ministry of the Interior, Correspondence Registry), Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV, Reports of the Council of Ministers), Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO, Documents of the Ottoman Prime Ministry Documentation Office), and Hariciye Nezareti Tercüme Odası (HR. TO, Ministry of Foreign Affairs, Translation Office). Among these documents, we made the greatest use of those of the Ministry of Foreign Affairs London Embassy Documents (HR. SFR. 3) because Siemens Brothers were active in London.

Most of the visual materials used in the book are taken from Siemens Corporate Archives and Rare Works Library of Istanbul University. Almost none of these materials have never been published before.

It should also be noted that only the documents of the Ottoman State Archives related to the embassies of London, Paris, Sofia, and Tehran have been opened to the public. There was, thus, no access to the documents of the embassies in Berlin and Vienna through the State Archives, so documents from the Siemens Corporate Archives were included in the book to ensure that the projects the Company ran from Berlin and Vienna would not be left out. It should be added that the Posts, Telegraph and Telephone General Directorate records were not open to researchers, which caused some difficulties.

Following this "Introduction" section, the first chapter of the book, "From Inspiration to Spark, from the Occident to the Orient" is an attempt to set an introductory background before moving to the main part of the book which focuses on documents. It describes Siemens' crucial role in the shaping of the modern world, its inventions and services, its foundation and development, and its penetration into the Ottoman realm. Towards the end of this chapter, a section titled "Proof of trust: The Mecidi Order" presents the statements of the Sultan's honorary decree for the medals awarded to Arnold and Wilhelm von Siemens.

The basic inference of the study is that the relations between the Ottoman Empire and Siemens were based on mutual trust. The following chapters shall relate how the archive documents reveal this fact. On the other hand, the texts of the Sultan's honorary decree (İ. TAL), which constitute the best evidence of this trust, have been placed at the beginning of the book with a view to contribute to the setting of a general background in the reader's mind.

This is followed by the second chapter titled "Siemens, Sultan and State: Siemens' Activities during the Ottoman Empire and the Early Republic". Here, the story is substantiated with a description and analysis of the archive records of the correspondence between Siemens and the Turkish State in their political and economic context.

The book's core part is the third chapter, namely "Historical Records Regarding the Relations Between Siemens and Turkey". Here you will find the facsimiles of original archive documents, followed by their transcription from the Ottoman Arabic alphabet to the modern Turkish Latin alphabet and their simplified version in today's Turkish as well as their translation in English.

As for the embassy documents written in French and English, their facsimiles are followed by their translation in Turkish. Facsimiles of Siemens documents written in German are followed by their translation in Turkish and English. Documents have been classified in seven parts – Communications, Mobility, Energy and Industry, City and Building Technologies, Human Resources and Training, Defense, and Healthcare.

In the "Conclusion" section of the book, you may find an assessment of the fundamentals and rationales of the "solution partner" relationship that has been continuing between the Turkish State and Siemens for the last 160 years.

In addition, brief biographies of all historical figures mentioned in the narrative are given in the "Who is Who" section at the back of the book, with some extra information from newly-discovered sources and with special focus on their role in the history of Siemens Turkey.

İLHAMDAN KIVILCIMA, OKSİDENT'TEN ORİENT'E

I

FROM INSPIRATION TO SPARKLE, FROM THE OCCIDENT TO THE ORIENT

İLHAMDAN KIVILCIMA, OKSİDENT'TEN ORİENT'E

Yaşayan tarihin aktif aktörlerinden biri olarak Siemens'in medeniyete asıl katkısı, modern dünyanın inşasında oynadığı rolde yatar.

SIEMENS & HALSKE
Elektrik çağının devrimcisi

Genel itibariyle elektriğin üretimi, iletimi ve dağıtımı üzerine varlığını şekillendiren ve sürdüren Siemens'in izine, elektriğin girdiği her mecrada rastlamak mümkün. Şirket, adeta modern bir Prometheus gibi ateşi insanoğlunun hizmetine sunmuş, hayatın pek çok yönünü elektrik denen bu mucizevi ateşle aydınlatmış; aydınlatmaya da devam etmektedir.

Bilindiği üzere aşama aşama gerçekleşen Sanayi Devrimi'yle birlikte binlerce yıldır yeryüzünde yaşanan hayat biçimi konfor bakımından bütünüyle değişmiştir. Siemens bu devrimin, bu değişimin önemli faillerinden biridir. Sadece elektriğin iletimi ve dağıtımında değil, enerji üretimi, demir ve çeliğin işlenmesi gibi inkılabın temellerini oluşturan tüm ayaklarda bu inanılmaz ailenin imzası vardır. Siemens'in modern dünyanın materyal yanına sanayi ve teknik açıdan niteliksel ve niceliksel olarak yaptığı katkılar, gündelik hayatı daha konforlu kılmıştır. Kuşkusuz bu konfor, uzay çağının yaşanmasına zemin hazırlamış, etkileri sebebiyle bu hizmetler toplumsal değişime de yol açmıştır.

Şirket'in buluşlarla hayata yenilikler katan yanı yeterince bilinmemektedir. Oysa Siemens enerji, endüstri, sağlık, ulaşım, altyapı ve şehirler, bilgi ve iletişim, ev aletleri alanlarında çığır açan icatlara imzasını atmıştır. Kuruluşundan bu yana Siemens, 1847'de telgraf, 1866'da dinamo, 1879'da elektrikli tren, 1880'de asansör, 1881'de elektrikli tramvay ve telefon santrali, 1905'te tantal lambası, 1906'da elektrikli süpürge, 1924'te trafik ışığı, 1931'de

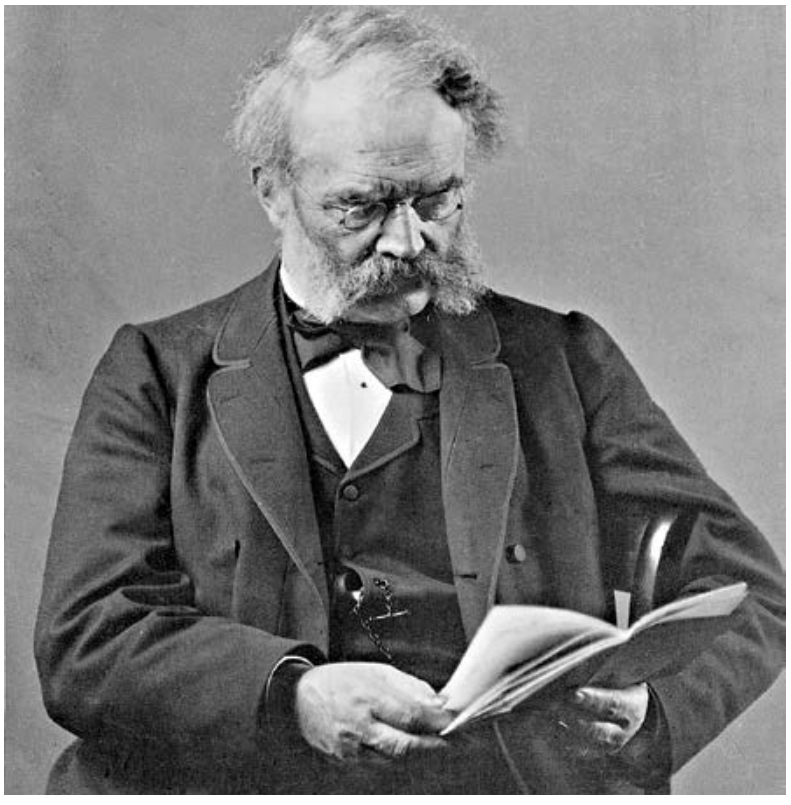

WERNER VON SIEMENS, *1884*
Siemens Şirket Arşivi Siemens Corporate Archives

elektrikli saç kurutma makinesi, 1935'te koaksiyel kablo, 1939'da elektron mikroskopu, 1953'te yüksek saflıkta silikon, 1958'de kalp ritmi düzenleyici, 1959'da tam transistörlü evrensel bilgisayar ve elektronik otomasyonu, 1962'de enerji iletimi için tristörler, 1965'te entegre devre, 1974'te bilgisayarlı tomografi, 1980'de dijital anahtarlama teknolojisi, 1984'te "hicom" telefon sistemi, 1985'te saatte 300 km hıza ulaşan hızlı tren, 1988'de megabit çip, 1994'te yüksek sıcaklıklı yakıt hücreleri, 1998'de saniyede 1 terabayt kapasitesine sahip

FROM INSPIRATION TO SPARKLE, FROM THE OCCIDENT TO THE ORIENT

As an active actor in the living history, Siemens' major contribution to the global civilization has been the role it played in the construction of the modern world.

SIEMENS & HALSKE
Revolutionaries of the electric era

Siemens has shaped and maintained its existence around electricity generation, transmission and distribution. One may come across the brand "Siemens" in every place electricity has reached. Almost like a modern Prometheus, the Company has put "fire" at the disposal of humanity, thus illuminating life with this miraculous fire called "electricity".

Together with the gradual advent of the Industrial Revolution, the lifestyle that has been pursued globally for millennia has changed dramatically in terms of comfort. Siemens has been one of the main actors of this revolution and the change. Not only energy transmission and distribution, but also every pillar on which the Industrial Revolution stood, from energy generation to iron and steel manufacturing, bears the signature of this incredible family. The Company's qualitative and quantitative contribution to the modern material world in terms of industry and technology has brought more comfort to our daily lives. Certainly, it has also laid the ground for the Space Age and the impact of the services it has provided has opened the way to important social changes.

People are not sufficiently aware of the innovations that the Company has brought to our lives with its inventions. Siemens has its signature under groundbreaking inventions in fields as diverse as energy, industry, healthcare, mobility, infrastructure and cities, information and communications, and home appliances. From the time of its foundation until today, it has brightened up and colored the life of billions who know or do not know the Company and continues to do so with incredible inventions and innovations. These include the telegraph in 1847, dynamo in 1866, electric train in 1879, elevator in 1880, electric tramway and telephone exchange in 1881, tantalum lamp in 1905, electric vacuum cleaner in 1906, traffic light in 1924, electric hairdryer in 1931, coaxial cable in 1935, electron microscope in 1939, high-purity silicone in 1953, defibrillator in 1958, fully transistorized universal computer and electronic automation in 1959, tristors for energy transmission in 1962, integrated circuit in 1965, computed tomography in 1974, digital switching technology in 1980, "hicom" telephone system in 1984, high speed train that reaches 300 km/h in 1985,

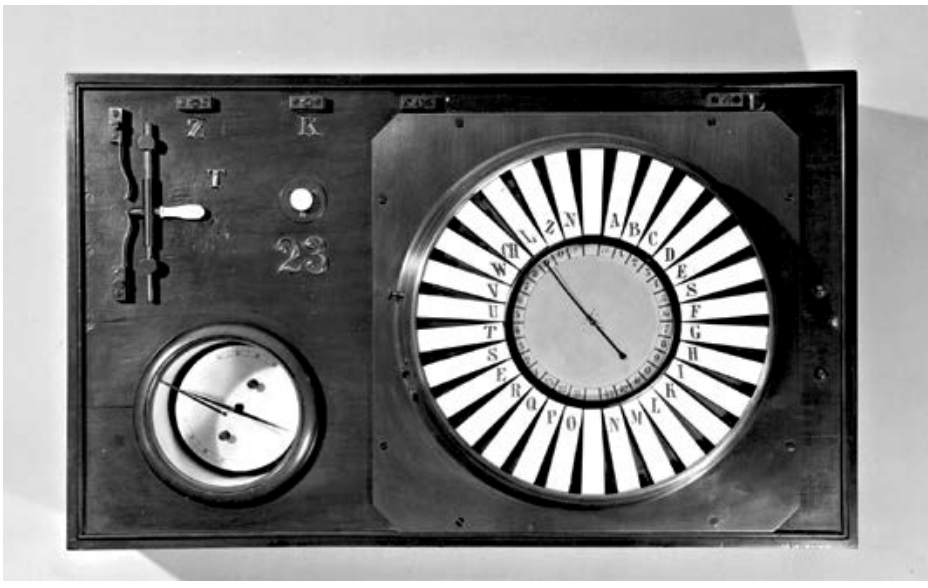

Werner von Siemens ve Johann Georg Halske tarafından üretilen telgraf, *1847* – *Siemens Şirket Arşivi*

The pointer telegraph produced by Siemens & Halske, 1847 – *Siemens Corporate Archives*

Johann Georg Halske, *1855*

Siemens Şirket Arşivi Siemens Corporate Archives

iletim anahtarları, 2000'de bir dökümde rüzgâr türbini rotor bıçakları, *syngo* kullanıcı arayüzü ve dizel motorlar için piezo enjeksiyonu, 2004'te 64 kesitli bilgisayar tomografisi, 2008'de Corex çelik üretimi, 2009'da en verimli gaz türbini (370 MW), 2010'da Biograph mMR ve genel aydınlatma için ilk OLED paneli, 2011'de akıllı şebekeler, 2013'te PLM yazılımı[1] gibi inanılmaz buluş ve yeniliklerle, milyarlarca insanın hayatını renklendirmiştir.

Şirketin bugününe gelecek olursak... Faaliyetlerinin tamamını sıralamak kitabımızın hacmini aşacaktır. Bu sebeple birkaç örnek vermekle yetineceğiz: Günümüz Avrupası'nda otomobil fabrikalarının yüzde 80'i Siemens otomasyon çözümlerini kullanmaktadır. Avrupa'da rüzgâr enerjisi kapasitesinin yarısından fazlası Siemens tarafından sağlanmaktadır, ayrıca ticari binaların üçte biri Siemens bina teknolojileriyle donatılmıştır. Sağlık alanında, laboratuvar teşhis ve çözümlerinde en büyük tedarikçilerden biri Siemens'tir. Türkiye'de ise elektrik tedarikinin yüzde 14'ü Siemens türbinleri tarafından karşılanmaktadır. Tünellerin yüzde 60'ının elektromekanik sistemleri Siemens'e aittir.[2]

En yeniyi, sürekli çözümü ve devamlı faydayı üretmeyi gaye edinen Şirket, yaptığı bağışlar ve çevreye dost enerji üretim hizmetleri gibi çalışmalarıyla sorumlu değer yargılarını da ortaya koymaktadır.

KURULUŞ:
Bir mucit, bir mühendis ve bir finansçı

1816 doğumlu mucit ve girişimci Werner von Siemens kuşkusuz modern dünyayı krallardan, sultanlardan, kumandanlardan çok daha etkili bir şekilde ve her bakımdan olumlu anlamda şekillendirmiştir. Elektrik endüstrisinin gelişmesinde oynadığı rol azımsanamayacak derecede önemlidir.

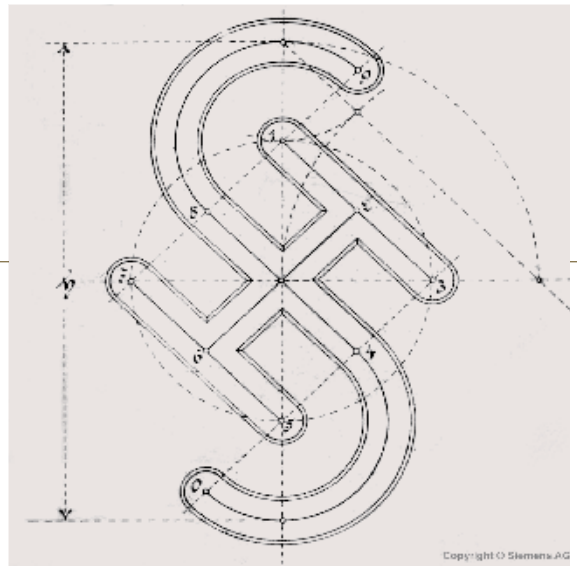

1899'da ilk şirket logosu Almanya'da 35800 sicil nosu ile tescil edildi.
In 1899, the first company logo was registered in Germany with registration No. 35800

Werner 1840'larda, kendisinden önce Charles Wheatstone'un icat ettiği saat mekanizması gibi çalışan telgraf yerine, alıcı ve verici arasındaki senkronizasyonu otomatik olarak sağlayan bir sistem geliştirdi. Böylece elektrikli iletişime yeni bir çözüm getirdi. Bu telgraf o zamana dek yaygın olarak kullanılan Charles Wheatstone telgrafından daha üstün özelliklere sahipti. Werner Siemens'in patenti, Johann Georg Halske'nin ise bu basit kutuyu şık hale getirecek mühendislik ustalığı vardı. Şirket için gerekli 20 bin mark kadar sermaye de Werner'in kuzeni[3] Johann Siemens'ten gelince, 1847'den itibaren insanoğlunun yaşam standardını her daim yükseltecek dev şirket, Siemens & Halske adıyla kurulmuş oldu. Johann Siemens'in Siemens & Halske içindeki yeri, Şirket'in 1 Ekim 1847'de resmen imzalanan ortaklık anlaşmasında net bir şekilde görülmektedir. Zira

1 www. siemens. com. "Innovations keep us strong – Milestones across the centuries", Siemens AG, 2013.

2 www. siemens. com. Veriler 2015 yılına aittir.

3 www. siemens. com/history/en/news/1047_ siemenshalsketelegraphconstructioncompany. htm

megabyte chip in 1988, high temperature fuel cells in 1994, one-terabyte per second transmission switches in 1998, single-cast wind turbine rotor blades, *syngo* user interface and piezo injection system for diesel engines in 2000, 64-slice computed tomography in 2004, Corex steel production in 2008, the most efficient gas turbine of 370 MW in 2009, Biograph mMR and the first OLED panel for general lighting in 2010, smart grids in 2011, and the PLM software in 2013.[1]

GEORG VON SIEMENS, *1897*

Werner von Siemens'in kuzeni ve Deutsche Bank'ın kurucularından – *Siemens Şirket Arşivi*

The nephew of Werner von Siemens, co-founder of Deutsche Bank – *Siemens Corporate Archives*

As for the company's current activities, the list is too large for this book. Let us then just mention that today, in Europe, 80 percent of automotive factories use Siemens automation solutions and more than half of the wind power capacity has been installed by Siemens. One third of commercial buildings in Europe use Siemens technologies. In healthcare, Siemens is one of the most important providers of laboratory diagnosis instruments and solutions in the world. 14 percent of Turkey's electricity is supplied by Siemens turbines. 60 percent of Turkey's tunnels are equipped with electromechanical equipment installed by Siemens.[2]

Aiming to always offer the latest, continuous and uninterrupted benefits, the Company displays its values and sense of responsibility through its efforts such as donations and environment-friendly energy generation processes.

FOUNDATION:
An inventor, an engineer and a financier

Born in 1816, inventor and entrepreneur Werner von Siemens has certainly shaped the modern world, in all respects, in a more effective and positive way than kings, sultans or commanders have. The importance of the role he played in the development of electric industry should not be underestimated.

Instead of the telegraph previously invented by Charles Wheatstone and functioned with a clock-like mechanism, in 1840s Werner developed a system that ensured automatic synchronization between the sender and receiver. He thus brought a new solution to the realm of electrical communication. This invention had specifications that were very much superior to those of Charles Wheatstone's telegraph. Werner Siemens held the patent, while Johann Georg Halske had the engineering talent to turn this simple box into an elegant product. When the 20 thousand Deutsche marks investment required to launch the company was provided by Werner's cousin, Johann Siemens[3] in 1847, Siemens & Halske, the giant company that was to repeatedly improve life standards was born. Johann Siemens' position in Siemens & Halske can be clearly seen in the partnership agreement signed on 1 October 1847. According to the agreement, Johann Siemens was to get 50 percent of the common profits as the silent partner, while Werner Siemens and J. G. Halske would share the remaining 50 percent.[4]

The importance of Johann Siemens to the Company is due to his financial support, which would be continued in the following years by his son, Georg Siemens. Georg, who was 8 years old when Siemens & Halske was launched, would establish Indo-European Telegraph Company in London on behalf of Werner Siemens 20 years later, in 1867. Siemens & Halske would thus be able to implement one of the most important projects in its history and

1 www. siemens. com. "Innovations keep us strong – Milestones across the centuries", Siemens AG, 2013.

2 www. siemens. com. As of 2015.

3 www. siemens. com/history/en/news/1047_ siemenshalsketelegraphconstructioncompany. htm

4 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player* (Munich: 2000).

anlaşmaya göre Johann Siemens sessiz ortak olarak kârın yüzde 50'sini alırken, diğer yüzde 50'yi Werner Siemens ile J. G. Halske paylaşırlar.[4]

Johann Siemens'in Şirket içindeki önemi, finansman yardımından kaynaklanır ve bu yardım ilerleyen yıllarda da oğlu Georg Siemens aracılığıyla devam eder. Siemens & Halske kurulduğunda henüz sekiz yaşında olan Georg, 20 yıl sonra, 1867'de Werner Siemens adına Londra'da Indo-European Telegraph Company adlı şirketi kuracaktır. Böylece Siemens & Halske, tarihinin en önemli projelerinden birini gerçekleştirebilecektir. Londra'dan Kalküta'ya 11. 000 kilometre katederek dünyanın en uzun telgraf ağını kuracaklardır.[5]

Georg Siemens, ayrıca Hint-Avrupa Telgraf Hattı'nın tamamlandığı 1870'te Deutsche Bank'ın Berlin'de gerçekleşen kuruluşunda görev alacaktır. Georg Siemens bunu takip eden yıllarda Osmanlıların yakından tanıdığı bir isme dönüşecektir. Zira Deutsche Bank, Osmanlı İmparatorluğu'nu baştan başa saran demiryolu projelerini finanse etmesiyle bilinen meşhur banka, Georg von Siemens de o bankanın meşhur direktörü olacaktır. Osmanlı hükümetinden pek çok imtiyaz kalemi elde ederek, İmparatorluk'taki Alman finansmanının önde gelen temsilcisine dönüşecek olan Deutsche Bank, projelerinde Siemens & Halske'ye de yer verecektir.

IŞIĞIN ŞARK'A GETİRİLİŞİ: Siemens Osmanlı Topraklarında

Siemens Türk topraklarına, Osmanlı yenilenmesini başlatan II. Mahmud'un oğlu Sultan Abdülmecid zamanında girdi. Şirket'in Türkiye macerasının başladığı tarih oldukça ilginçti: Islahat Fermanı'nın ilan edildiği 1856 senesi. Sultan Abdülmecid bu ferman ile Türk demokratikleşmesinin ilk adımı sayılan 1839 Tanzimat Fermanı'nın ardından, ikinci yenilenme hamlesini herkese ilan etmiş oldu. Bu iki ferman ile toplumsal, hukuksal ve siyasal anlamda reformlar yapıldı. Ancak o tarihe kadar teknik yenilenmeye dair somut adımlar atılmış değildi. Abdülmecid bu işe de soyundu. Siemens de aynı değişim yılında, 1856'da Şark'a giriş yaptı. Bu ilk giriş, Siemens Şirket Arşivi kayıtlarına göre ruhsatı 27 Şubat 1856'da alınan İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı projesiyle gerçekleşti.[6] İskenderiye-Süveyş Hattı'na dair padişah iradesi de 5 Mayıs 1856'da çıktı.[7] Bu başlangıcın ardından, arkası kesilmeyen projelerle ülkenin dört bir yanı Siemens'in telgraf kabloları ve ekipmanlarıyla birbirine yaklaştı.[8]

Osmanlı topraklarının içine aldığı şehir ve askeri bölgeler arasındaki yollar ile belde ve askeri mekânların birbirine olan mesafesini saat hesabına göre gösteren bu yol ve mesafe haritası Genel Harp Dairesi'nin 4. Şubesince hazırlanarak aynı dairenin matbaasında basılmıştır – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

This road and distance map shows the roads between cities and military zones within Ottoman lands and the distances between towns and military spots on an hourly basis. It was drawn by the fourth branch of the General War Department and printed at the Department's printing house – *Istanbul University Rare Works Library*

160 yıl önce Abdülmecid zamanında gerçekleşen bu ilk girişin ardından, Sultan'ın tüm selefleri hiç ara vermeksizin ve tereddüt etmeksizin Siemens'ten hizmet talep edeceklerdir. İlişkinin devamlılığının arkasında; yenilik odaklı Osmanlı'nın, Siemens'in dünyayı saran uygulama ve buluşlarına duyduğu merak; Şirket'in materyal ve hizmet kalitesiyle çağının en iyilerinden oluşu; tüketicisi konumundaki Osmanlı'nın fayda ve ihtiyaçlarını

4 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player*, Münih, 2000.

5 *150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997*, Münih, 1997.

6 SAA, 8091. BOA, HR. SFR. 3, 31/1, 26/R/1273, 24/12/1856.

7 BOA, İ. MTZ (05), 17/633, 29/Ş/1272.

8 Çağın, bilhassa Fransız İhtilali'nin müsebbibi olduğu hükmetme aparatının halka ait olması gerektiği olgusu ve ulusların kendi kaderlerini tayin çabaları İmparatorluğu otorite konusunda epey yormuştu. Kontrol ve müdahale, hızlı haber almayı gerektiriyordu. Zamanla birlikte olaylar da hızla akıyordu. İletişimin önemi, dönemin karışık, kafaların daha da karışık olduğu bu evrede çok daha fazla artmıştı.

install the world's longest telegraph network, covering 11,000 kilometers from London to Calcutta through Turkey.[5]

In 1870, after having completed the Indo-European telegraph network, Georg Siemens would also take part in the founding of Deutsche Bank in Berlin. In the later years, Georg Siemens was destined to become a well-known name among the Ottomans. Indeed, Deutsche Bank would be the renowned bank that financed the railway projects to cover the Ottoman Empire from one end to the other and Georg was to become its famous director. Deutsche Bank would obtain many concessions from the Ottoman government and its name would be among the main German financiers in the Empire, while incorporating Siemens & Halske in most of its projects.

BRINGING LIGHT TO THE EAST
Siemens enters the Ottoman realm

Siemens entered the territories of the Ottoman Empire under the reign of Sultan Abdülmecid, son of Mahmud II who had initiated the modernization of the Empire. The date at which the Company's adventure in Turkey began is quite interesting - 1856, the very year when the Imperial Edict of Reform (*Islahat Fermanı*) was proclaimed. With this edict, Sultan Abdülmecid announced the second Turkish democratic leap, following the Imperial Edict of Gülhane, also known as *Tanzimat Fermanı*, in 1839. With these two edicts, social, legal and political reforms were accomplished. However, no concrete steps had yet been taken concerning technical renovation. Abdülmecid took this into consideration as well. Siemens entered into the Orient in the same year, namely in 1856. According to Siemens Corporate Archive Records, this first appearance took place with the Alexandria-Suez Telegraph Line, the license of which was obtained on 27 February 1856[6], followed by the Sultan's edict of 5 May 1856.[7] Then one project followed the other, with Siemens cables and equipment bringing every end of the country closer to each other.[8]

SULTAN ABDÜLMECİD, *Sultan Abdülmecid ve Dönemi (1823-1861)* – İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları

SULTAN ABDÜLMECID, *Sultan Abdülmecid ve Dönemi* (1823-1861) – İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları

After this first initiative which took place 160 years ago under the reign of Abdülmecid, all the Sultan's successors, without exception and without interruption, would solicit Siemens' projects. Behind this continuity lies the Ottomans' fancy for innovations, Siemens' quest for worldwide inventions and appliances, its position among the best companies in the world in terms of the quality of its material and services, and its close follow-up of Ottoman customers' interests and needs, including the provision of technical human resources, together with the best project and price offers. However, the most important among the points inferred from official documents is definitely the trust earned in the eyes of the Turks. The most remarkable example of which is the trust and appreciation of a monarch like Abdülhamid II who was renowned for his suspiciousness and distrust, in a manner that can be considered as a historical exception. This is indeed where Siemens' main success in the Ottoman Empire lies - its capacity to gain trust and credit so as to be able to enter each and every security-sensitive field at a time when the Turkish society was highly conservative and rarely

5 *150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997* (Munich: 1997).

6 SAA, 8091. HR. SFR. 3, 31/1, 26/R/1273, 24/12/1856.

7 BOA, İ. MTZ (05), 17/633, 29/Ş/1272.

8 The idea that the authority of governing should belong to the people and the struggles for nations' right of self-determination especially after the French Revolution had been quite challenging for the Ottoman Empire and the legitimacy of its authority. Control and intervention was only possible with swift access to information. One incident followed the other, as time went by. The importance of communication had increased in this era of confusion when minds were even more confused.

İstanbul, *1856 – James Robertson: Osmanlı İmparatorluğu'nda Fotoğrafın Öncüsü,* Bahattin Öztuncay, Eren Yayıncılık

Istanbul, 1856 – *James Robertson: Pioneer of Photography in the Ottoman Empire*, Bahattin Öztuncay, Eren Publishing

gözetmesi, örneğin insan kaynağı ve eğitim desteği vermesi; en uygun proje ve fiyat önerilerinde bulunması gibi etkenler yatmaktadır. Resmi kayıtlardan elde ettiğimiz çıkarımların etki bakımından kuşkusuz en önemlisi, Şirket'in Türklerin güvenini kazanmasıdır. Özellikle, Abdülhamid gibi şüpheciliği ve güvensizliğiyle tanınan bir hükümdarın tarihyazımına istisna düşürecek şekilde güven ve takdirini kazanmış olmaları dikkat çekicidir. Siemens'in Osmanlı'daki asıl başarısı, toplumun çok daha muhafazakâr ve değişime dirençli olduğu bir çağda itimat kazanarak güvenlik gerektiren her alana girebilmiş olmasıdır. Böylece iletişim, ulaşım, enerji ve endüstri, şehir ve bina teknolojileri, sağlık alanlarında Siemens imzalı projeler, geniş Osmanlı coğrafyasının dört bir yanında hayata geçirebileceklerdir.

Şimdi, Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren Siemens şirketlerine göz atalım. Bu büyük yapıyı anlamak her zaman kolay değildir. Çünkü Siemens kuruluşundan itibaren evrilerek büyümeye devam etmektedir. Kitabımızın konusu da bu yapılanma olmadığı için kendi ilgi alanımızın dışına taşmadan, sadece Şirket'in isimlerinin belgelerde karşımıza çıkacak farklı versiyonlarına değinmek, evrakları okurken içine düşülebilecek kafa karışıklığını önlemek açısından faydalı olacaktır. Böylece İmparatorluğu zahirî ve bâtını anlamda aydınlatan Siemens'i tanımaya yönelik bir adım daha atılmış olacaktır.

EVRİLEN VE GLOBALLEŞEN YAPI
Siemens & Halske, Siemens Brothers, Siemens-Schuckertwerke

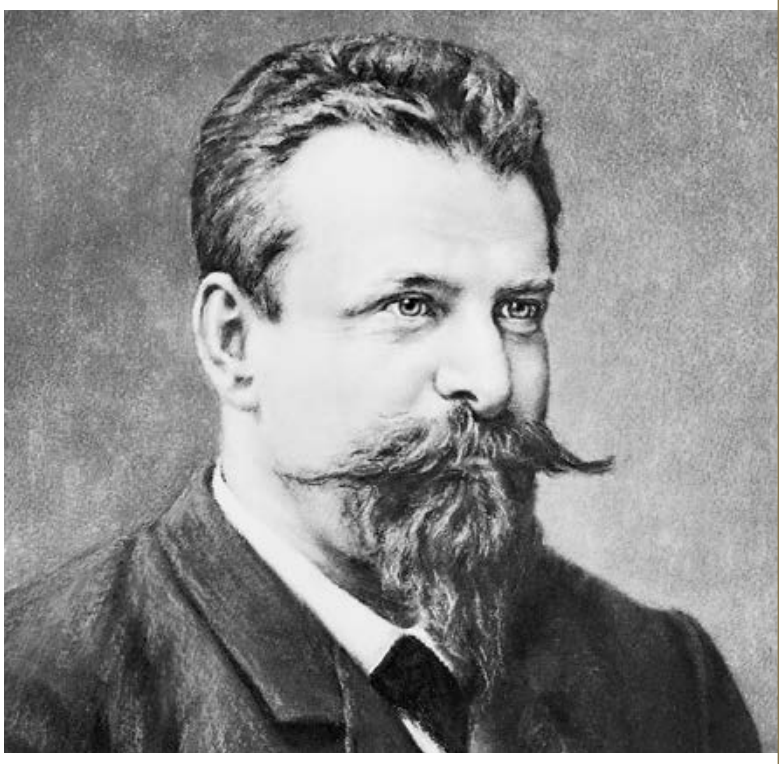

SIGMUND SCHUCKERT, *1884*

Siemens Şirket Arşivi Siemens Corporate Archives

Kitapta yer alan yazışmaları incelerken kimi zaman hitap eden, kimi zaman hitap edilen taraf olarak Şirket isminin farklı versiyonlarıyla karşılaşacaksınız. Kuruluşundan kısa bir süre sonra uluslararası olmayı başaran Siemens, faaliyet gösterdiği ülkenin ve dönemin organizasyon şekline göre isimlendirilmiştir. Berlin, Viyana, Londra, St. Petersburg, Paris gibi merkezlerde Siemens & Halske, Siemens Brothers, Siemens Brothers & Co., Siemens & Schuckert, Avusturya Siemens-Schuckertwerke gibi yapılanmalara gidilmiştir.

Siemens & Halske, Şirket'in Berlin'de 1847'de açılan ilk bürosuydu. Türklerle sıkı ticari ilişkiye sahip Londra Siemens ise 1850'de Carl Wilhelm Siemens tarafından kuruldu. Aynı şube 1858'de daha bağımsız bir yapıya bürünerek Siemens & Halske Co. adını aldı. Georg

open to changes. This is how Siemens would be able to put its signature on projects at every end of the wide Ottoman realm, in fields as varied as communications, mobility, energy and industry, city and building technologies, and healthcare.

Let us now look at various Siemens firms active in the Ottoman lands. Their structure is not always easy to understand, because since it was founded, Siemens has constantly evolved and grown. Not being the subject of our book, we shall only refer to the different names of these firms as they appear in different documents so as to avoid any confusion, without further dwelling on the subject. In this way, we shall get a step closer to understanding the company that illuminated the Ottoman Empire in both figurative and literal senses.

EVER-EVOLVING AND GLOBALIZING STRUCTURE
Siemens & Halske, Siemens Brothers, Siemens-Schuckertwerke

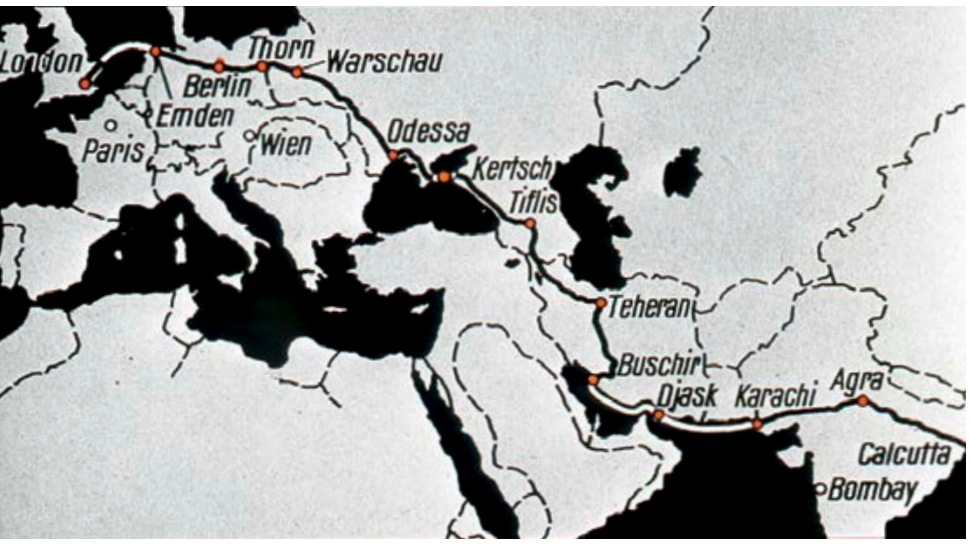

Londra'dan Kalküta'ya Hint-Avrupa Telgraf Hattı üzerindeki akışı gösteren harita, *1867 – Siemens Şirket Arşivi - GP I 482*

The map showing the flow on the Indo-European Telegraph Line from London to Calcutta, 1867 – Siemens Corporate Archives - GP I 482

In the documents studied hereby, we shall come across different versions of the Company's name, be it as addresser or addressee. In parallel to its swift access to the international stature soon after its foundation, it was named according to the country it was active in and the organizational structure it had at given times. Thus, new structures soon appeared in centers like Berlin, Vienna, London, St. Petersburg and Paris under the names of Siemens & Halske, Siemens Brothers, Siemens Brothers & Co., Siemens & Schuckert, Österreich (Austria) Siemens&Schuckertwerke.

Fuarda Siemens & Halske standı, *1891 – Siemens Şirket Arşivi*

Stand of Siemens & Halske, 1891 – Siemens Corporate Archives

Siemens & Halske was the name of the Company's first office, opened in Berlin in 1847. The London-based Siemens which developed intense commercial relations with the Turks was founded by Carl Wilhelm Siemens in 1850. In 1858, the same branch took on a more autonomous structure under the name of Siemens & Halske Co. As Georg Halske left the partnership in 1865, the London company was restructured and given the name Siemens Brothers.[9] In their frequent official correspondence with Siemens Brothers, the Ottoman authorities soon began to address the Company as Siemens Biraderler, which is the Turkish translation of Siemens Brothers.[10] In 1903, Schuckert & Co., an electricity company based in Nurnberg, merged with Siemens. This merger was soon followed by structural changes. From then on, the Company split into two main sections - Siemens & Halske and Siemens & Schuckert. Siemens & Halske specialized in the production and marketing of low voltage electrical instruments and Siemens & Schuckert specialized in the production and marketing of high voltage electrical products. Siemens &

9 William Pole, *The Life of Sir William Siemens* (London: 1986).

10 BOA, HR. SFR. 3, 110/12, 11/01/1866.

Halske'nin ortaklıktan ayrıldığı 1865'te Londra'daki Şirket yeniden yapılanarak Siemens Brothers'a dönüştü.[9] Osmanlı bürokrasisi resmi yazışmalarda sıklıkla muhatap olduğu Siemens Brothers'ı Türkçeleştirdi ve kendilerine "Siemens Biraderler" şeklinde hitap etti.[10] Nürnbergli bir elektrik şirketi olan Schuckert & Co. 1903 yılında Siemens ile birleşti. Birleşmeyi yapısal yenilikler izledi. Bundan sonra Şirket, iki ana bölüme ayrıldı: Siemens & Halske ve Siemens & Schuckert. Siemens & Halske düşük gerilim, Siemens & Schuckert ise yüksek gerilim elektrik aletlerinin üretim ve pazarlamasını yürütecekti. Siemens & Schuckert; kablo, tel, elektrik motoru, jeneratör, transformatör, küçük anahtarlar, yalıtım malzemeleri, yüksek gerilim akım anahtarları, kontrol panelleri ve metrelerin imalat ve pazarlamasından sorumluydu. Siemens & Halske'nin alanında ise ana hatlarıyla her çeşit elektrik ölçme ve sinyal aygıtı, ampuller, radyolar, telgraflar ve telefonlar vardı.

Şark'taki ilk Siemens temsilcileri ve ilk ofis

Şirket 1894'te, Osmanlı başkentinde, Berlin'deki merkezi ve Viyana'daki şubesi tarafından ortak olarak yönetilecek teknik bir temsilcilik açtı.[11] 1904'ten sonra Şirket'in Viyana'daki faaliyet kolu Avusturya Siemens-Schuckertwerke (ÖSSW), Siemens & Halske'nin Osmanlı'daki düşük gerilim işlerini devraldı.[12] ÖSSW, 31 Mayıs 1907 tarihine kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ve Asya kesimlerinde, İstanbul'da bulunan bir teknik temsilcilikle varlığını sürdürdü.

1 Haziran 1907'de Siemens-Schuckertwerke'nin Aydınlatma ve Güç departmanı ile Avusturya Siemens-Schuckertwerke ortaklık halinde İstanbul'da kendilerine ait bir teknik büro kurdular. Firmanın adı Siemens-Schuckertwerke İstanbul Departmanı oldu. Teknik bölümün genel müdürü E. Rziha, ticari bölümün genel müdürü ise U. Minach'tı.[13] Faaliyet bölgesi Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ve Asya kısımları olarak geçen teknik ofis, malların tedarikini Avusturya Siemens-Schuckertwerke veya Afbuk Berlin veya Siemens Şirketler grubuna ait diğer şirketlerden gerçekleştiriyordu. Bu departman, ticari ve idari konular itibariyle Viyana'daki Avusturya Siemens-Schuckertwerke'nin yönetimi altındaydı. Osmanlı için mal tedariki teknik imkânlar dahilinde düzenlenmekte ve yerel temsilcilik tarafından bizzat seçilmekteydi. Mallar müşterinin, yani Türklerin çıkarına uygun olacak şekilde, Siemens Şirketler grubundaki herhangi bir şirketten temin edilebiliyordu. Viyana'da, İhracat Departmanı tarafından bilanço hesabı tutulmaktaydı. ÖSSW merkez giderlerine karşılık, ortaya çıkan kârın yüzde 25'ini almakta, kalan yüzde 75 ise Berlin ve Viyana kuruluşlarınca sevkiyat cirosu oranında paylaşılmaktaydı. Şayet zarar oluşmuş ise, ÖSSW herhangi bir gider karşılığı almamakta, ortaya çıkan zarar, sevkiyat cirosu oranında Almanya ve Avusturya tarafından karşılanmaktaydı. Faaliyetlerine uzun yıllar devam eden bu büro 1919'da ÖSSW tarafından lağvedilmişti.[14]

Savaş sonrası konjonktürde yaşanan bu lağvedilmeye karşın Siemens Türk topraklarını hiçbir zaman terk etmedi. 15 Ağustos 1925'te Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkili makamları tarafından Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi'nin kurulma izni onaylandı.[15] İlerleyen bölümlerde örnekleri görüleceği üzere, 1870'lerden sonra İstanbul'da faaliyet gösteren Siemens temsilcileri Karaköy civarında ofis açmayı tercih ettiler.[16] Cumhuriyet Dönemi'nde kurulan ve Galata Hazeran Sokak, 7 numaradan çalışmalarını yürüten Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi'nin de bu geleneği devam ettirdiği görülür.[17] 1921'de radyo ile tanışan İstanbullular, ilk programlı radyo yayınını dinlediklerinde takvim 1927'yi gösterecektir. Pek çoğunun evine ise ilk radyo yayını Galata'da satışa sunulmuş olan Siemens radyoları aracılığıyla girecektir.

9 William Pole, *The Life of Sir William Siemens*, Londra, 1986.

10 BOA, HR. SFR. 3, 110/12, 11/01/1866.

11 SAA, 68 Li 211.

12 SAA, 68 Li 211.

13 Bu görevlendirmeleri günümüz işletme terminolojisiyle açıklamak istersek, Bay Rziha Siemens Türkiye'nin ilk CEO'su, Bay Minach da ilk CFO'sudur denebilir.

14 SAA, 68 Li 211.

15 İzin belgesi, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde BCA, 2363, 30. 18. 1. 1, 15. 51. 18 koduyla yer almaktadır.

16 BOA, ŞD, 2857/34, 8/Ca/1287, 21/7/1870.

17 BCA, 230/142. 19. 1.

Schuckert was responsible for the production and marketing of cables, wires, electrical engines, large generators and transformers, small switches, insulation materials, high voltage current switches, and control panels and meters. Siemens & Halske's area of operation covered all types of electricity-measuring and signaling instruments, bulbs, radios, telegraphs, and telephones.

The first representatives and the first office in the East

In 1894, Siemens & Halske opened a technical representative office in Istanbul -the Ottoman capital-, which was jointly managed by the headquarters in Berlin and the Vienna branch.[11] After 1904, the Vienna branch, Österreich (Austria) Siemens-Schuckertwerke (ÖSSW), took over Siemens & Halske's low voltage activities in the Ottoman Empire.[12] Until 31 May 1907, ÖSSW kept a technical representative office in Istanbul, in charge of Ottoman territories of Europe and Asia.

This was replaced on 1 June 1907 by a common technical office established in Istanbul by Siemens-Schuckertwerke Lighting and Energy department in partnership with Austria Siemens-Schuckertwerke. The branch was named Siemens-Schuckertwerke İstanbul Department. The General Manager of the technical department was E. von Rziha, while U. Minach was in charge of the commercial department.[13] The office's activities covered the Ottoman territories of Europe and Asia and its goods were supplied by Austria Siemens-Schuckertwerke, Afbuk Berlin or other companies within the Siemens Group. The department reported directly to Austria Siemens-Schuckertwerke in Vienna in terms of commercial activities and management. The supply of goods for the Ottoman Empire was organized within the limits of technical provisions and the selection of goods was performed directly. Goods in accordance with the customers' -in other words, the Turks'- best interests could be provided by any of the Group companies. Balance sheets were kept in the Exports Department in Vienna. Whenever the Company made profit, 25 percent went to the ÖSSW center, considering especially the center's expenses, while the remaining 75 percent was divided between the companies in Berlin and Vienna in accordance with the quantities each of them shipped. In the event of any financial loss, ÖSSW would get no compensation for its expenses, while the other companies in Germany and Austria would shoulder the loss in accordance with the quantities shipped. This office functioned until 1919, when ÖSSW had it closed down.[14]

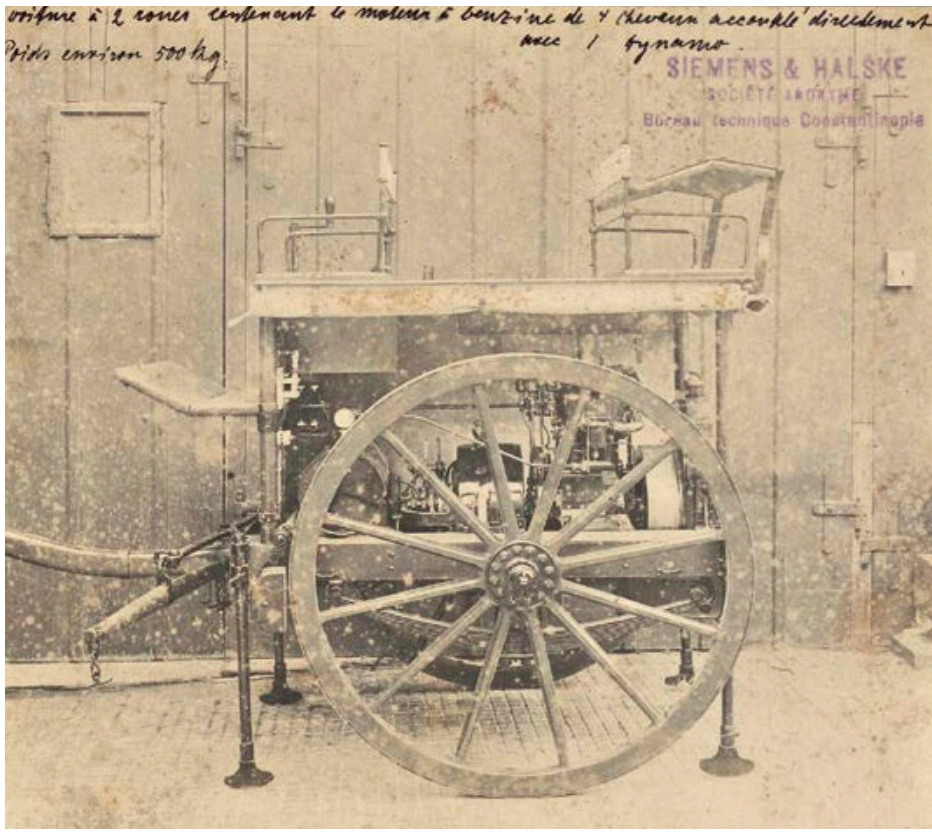

Siemens & Halske İstanbul Teknik Bürosu 'nun temin ettiği motorlu araba FOTOĞRAF ÜSTÜNDEKİ YAZI: Doğrudan bir dinamoya bağlı dört beygirlik benzinli motora sahip iki tekerlekli araba. Yaklaşık ağırlık: 500 kg. Siemens & Halske İstanbul Teknik Bürosu – ***Başbakanlık Osmanlı Arşivi***

Engined car procured by Siemens & Halske Technical Bureau Istanbul. THE TEXT ABOVE THE PHOTOGRAPH: Two-wheeled car, directly connected to one dynamo, with a four horsepower gasoline engine. Approximate weight: 500 kg. Siemens & Halske Technical Bureau Istanbul – ***Ottoman Archives of the Prime Ministry***

Although the office was closed down due to the post-war conjuncture, Siemens has actually never left the Turkish lands. On 15 August 1925, authorities of the Republic of Turkey approved the establishment of Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi (Siemens Electric Turkey Inc.).[15]

As we shall see in the examples given in the following chapters of the book, the former Siemens representatives

11 SAA 68 Li 211.

12 SAA 68 Li 211.

13 To define these positions in today's terms, Mr. Rziha is the first CEO and Mr. Minach is the first CFO of Siemens Turkey.

14 SAA, 68 Li 211.

15 The original licensing document can be found in the Republican Archives of the Prime Ministry, with the code BCA, 2363, 30. 18. 1. 1, 15. 51. 18.

Güvenin ispatı:
NİŞAN-I MECİDİ

II. Abdülhamid'den Arnold ve Wilhelm von Siemens'e: "Sadık, faziletli, gayretli."

Prusya'da faaliyet gösteren Werner Siemens'e 1888 yılında Kayzer III. Friedrich tarafından Prusya asalet unvanı verildi. Soyadı asalet bildirecek şekilde değişti ve Werner von Siemens oldu. İngiltere'ye gönderdiği mucit ve mühendis kardeşi Carl Wilhelm de 1883'te İngiltere Kraliçesi Victoria tarafından asilleştirildi ve isminin başına "Sir" unvanı eklendi. Rusya'daki kardeşi Carl Heinrich ise 1895'te, Çar II. Nikolay zamanında Rus asalet unvanına layık görüldü.[18]

2. Derece Mecidi Nişanı – ***Mehmet Diktaş Koleksiyonu*** – FOTOĞRAF: CİHAN KİRMAN

Mecidi Order of 2nd Degree – *Mehmet Diktaş Collection* – PHOTOGRAPH: CİHAN KİRMAN

Gelecek bölümlerde irdeleneceği gibi, Siemens'in Devlet-i Aliyye'de göstermiş olduğu faaliyetler takdire şayandı. Başarıları, ürünlerine gösterilen rağbet kadar, kendilerine ihsan edilen onursal madalyalarla da taçlandırılan Siemens Ailesi'ne bir nişan da Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid'den gelecekti.

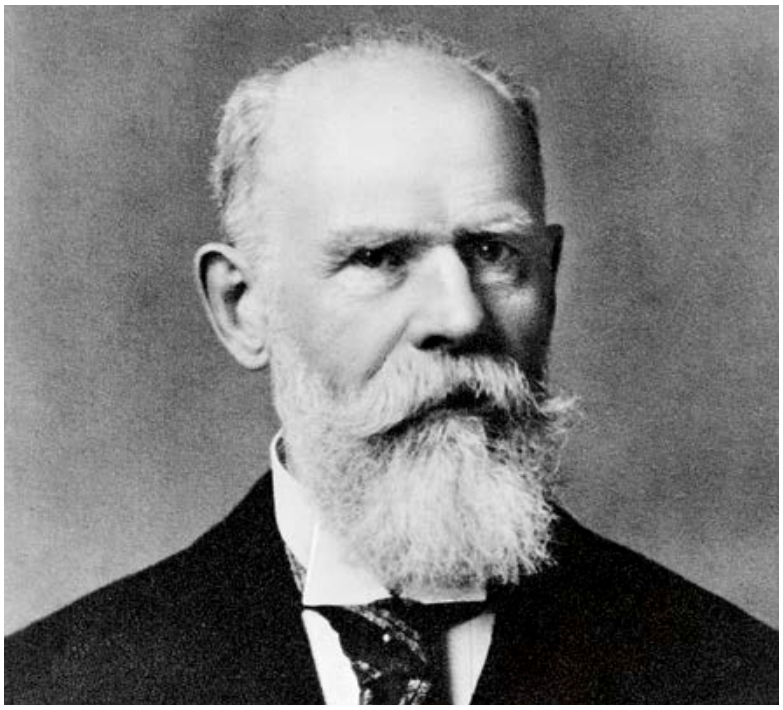

ARNOLD VON SIEMENS, ***1915***

Siemens Şirket Arşivi **Siemens Corporate Archives**

Kitabımızda yer alan, diğerleri gibi, daha önce gün ışığına çıkmamış olan bu değerli bilgiye Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinden ulaşıldı. İrade Taltifat arasında yer alan 154/17 kodlu kayıttaki 11 Cemaziyelahir 1316, yani 27 Ekim 1898 tarihli ilginç iradede, Werner'in Şirket'in yönetimini bıraktığı[19] büyük oğlu Arnold'a ve Arnold'un kardeşi Wilhelm'e II. Abdülhamid tarafından ikinci rütbeden Nişan-ı Mecidi ihsan edildiği bilgisi yer almaktadır. Batılı tarzdaki ilk Osmanlı madalyası olan Mecidi Nişanı'nın ikinci rütbesinden sadece 150 adet hazırlanmıştır. İkisinin Siemens Ailesi'ne ihsan edildiği, bu kayıt sayesinde bilinmektedir.

Bu ihsan Siemens ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkinin güvene dayandığının en önemli ispatlarından biridir. Kuşkusuz tüm madalya ve nişanlar takdir ve güvenin somut anlatımlarıdır. Arnold ve Wilhelm kardeşlere takdim edilen bu ikinci derece Nişan-ı Mecidi'nin özellikleri

18 Wilfried Feldenkirchen, *Werner von Siemens - Inventor and International Entrepreneur*, Columbus, 1994.

19 Werner von Siemens'in emekliliğinin ardından kardeşi Carl von Siemens yönetime geçti. Werner'in oğulları Arnold ve Wilhelm de şirket sahipleri olarak bu sorumluluğu amcalarıyla paylaştılar.

Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi'nin 1920'lerde Galata Hazeran Sokak'ta faaliyet gösterdiği ofis – FOTOĞRAF: CİHAN KİRMAN

The office of Siemens Electric Turkish Corporation on Galata Hazeran Street, during 1920s – PHOTOGRAPH: CİHAN KİRMAN

who had operated in Istanbul after the 1870s had chosen to open an office in the district of Karaköy[16]. Siemens Elektrik Türk A. Ş., which was established in the Republican Period, continued this tradition and opened its head office in Galata-Karaköy (at No 7, Hazeran Road).[17] Having been introduced to the radio in 1921, the Istanbulites did not have the chance to listen to a scheduled radio broadcast until 1927. Many of these Istanbulites would then buy Siemens radios that were put up for sale in Galata.

16 BOA, ŞD, 2857/34, 8/Ca/1287, 21/7/1870.

17 BCA, 230/142. 19. 1.

Beş yüz Türk lirası değerinde, elli hisselik Siemens senedi – ***Siemens Şirket Arşivi***

Siemens stock certificate worth fifty shares, equivalent of five hundred Turkish Liras – *Siemens Corporate Archives*

SENEDİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE STOCK CERTIFICATE

50 (Elli hisselik senet) 500 (Beş yüz Türk lirası)

SIEMENS ELEKTRİK TÜRK ANONİM ŞİRKETİ
Merkezi: İstanbul

Heyet-i celîle-i vekîliyenin 15 Ağustos 1925 tarihli ictimâ'ında kabul ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tasdik-i âlîsine iktirân eden nizamnâme mucebince kırk sene müddetle teşekkül ve 14 Mart 926 tarihinde ilan edilmişdir.

Sermayesi tamamen tahsil edilmiş 300.000 Türk Lirası
Numara: 00002

Beheri on Türk Lirası kıymetinde hâmiline aid otuz bin hisseye münkasime üç yüz bin Türk Lirası hisse senedinin 2000'i birer 800'ü onar 400'ü ellişer olmak üzre 3.200 aded 30.000 hisseye ayrılmıştır.

Hâmiline aid beş yüz Türk lirası kıymetinde elli hisselik seneddir.

SIEMENS ELEKTRİK TÜRK ANONİM ŞİRKETİ

MECLİS-İ İDARE REÎSİ [imza] AZA [imza]

Türkçe Sadeleştirmesi	English Translation of Turkish Simplification
[Vekiller Heyeti'nin 15 Ağustos 1925 tarihli toplantısında kabul ve Türkiye Cumhuriyeti'nce onaylanan nizamname gereğince kırk yıl süreyle kurulmuş ve 14 Mart 1926 tarihinde ilan edilmiştir. Ana parası tamamıyla toplanmış olan üç yüz bin Türk lirasıdır.	[By virtue of the regulation accepted in the meeting of Deputation, dated August 15th, 1925, and approved by the Republic of Turkey, it has been founded for a duration of forty years and was announced on March 14th, 1926. Its capital is 300.000 Turkish Liras all of which is gathered.
[Her biri on Türk Lirası kıymetinde taşıyana ait otuz bin hisseye ayrılmış üç yüz bin Türk Lirasıdır.	[Three hundred thousand Turkish Liras, divided into thirty thousand shares each worth ten Turkish Liras and belong to the holder.
[Taşıyana ait beş yüz Türk Lirası kıymetinde elli hisselik senettir]	[Fifty shares worth of stock certicifate, belonging to the holder, equivalent of five hundred Turkish Liras]
İdare Meclisi Başkanı	**Head of the Board of Governors**
Üye	**Member**

incelendiğinde ilişkinin "güven" esasına dayandığı çıkarımı daha da berraklaşır. Nişanın üzerinde "sadakat, hamiyet, gayret" yazmaktadır. Devletin muhatabına "sadık", yani "güvenilirsiniz" demesinin bundan daha asil bir yolu yoktur. "Hamiyet" Arapçadan Osmanlıcaya geçmiş bir kelimedir ve "fazilet" anlamına gelir. "Gayret" ise nişan sahibinin çalışma suretiyle Osmanlı ülkesine gösterdiği yararlılığı işaret eder. Yani nişan, Osmanlı ülkesine bağlılığı ve yararlılığı tecrübe edilmiş faziletli kişilere verilmektedir.

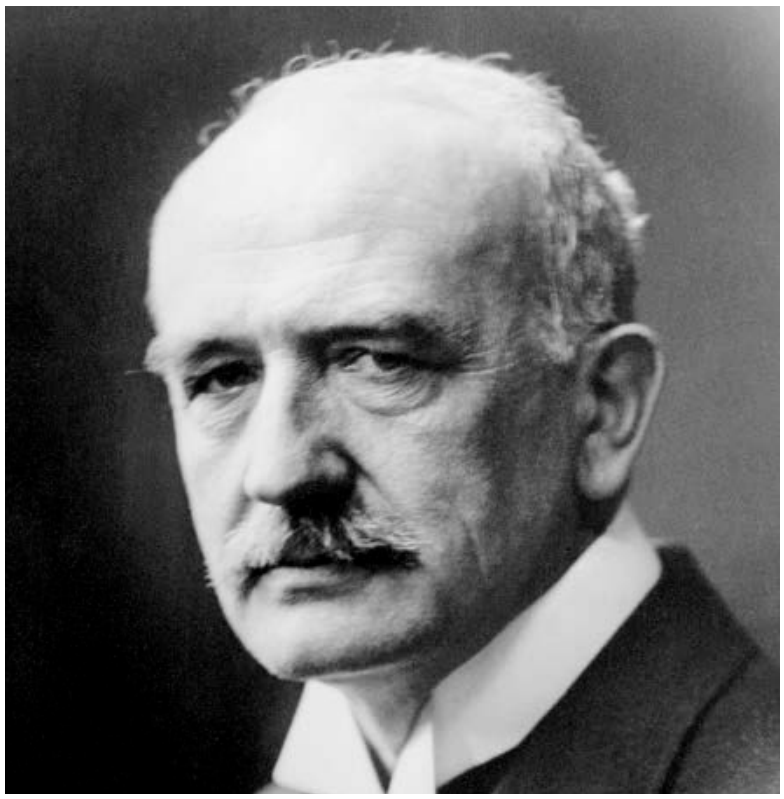

Wilhelm von Siemens, ***1915***

Siemens Şirket Arşivi **Siemens Corporate Archives**

Ayrıca verilen nişanın resmi kayıt belgesi olan İrade Taltifat 154/17 kodlu iradede Arnold von Siemens ve Wilhelm von Siemens'ten "hayırhâhân-ı Saltanat-ı Seniyye'den" yani "Saltanatın iyiliğini isteyenler" şeklinde bahsedildiğini de belirtmek gerekir. Kullanılan bu sıfattan Sultan'ın, Siemens kardeşlerin Osmanlı Sarayı'na karşı olumlu duygular beslediği kanaatinde olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci dereceden Mecidi Nişanı'nın diğer bir özelliği, bizzat Sultan tarafından takdim edilmesidir. Muhtemelen Siemens kardeşler Arnold ve Wilhelm, Sultan II. Abdülhamid'in huzuruna kabul edilmişlerdir.

Sultan Mehmed Reşad Cuma Selamlığı – *II. Meşrutiyet'in ilk yılı: 23 Temmuz 1908-23 Temmuz 1909,* Yapı Kredi Yayınları

Sultan Mehmed Reşad Friday Divine Service Parade – II. Meşrutiyet'in ilk yılı: 23 Temmuz 1908-23 Temmuz 1909, Yapı Kredi Yayınları

Taltifat metninde Arnold von Siemens ve Wilhelm von Siemens'in yanında Alman Konsolosu Kumbert ve Konsolosluğun diğer müstahdemine de daha düşük derecelerden de olsa nişanlar ihsan edildiği görülmektedir. Bu bilgi Arnold von Siemens ve Wilhelm von Siemens'in Osmanlı topraklarına geldiği çıkarımını kuvvetlendirmektedir. Zaten nişanların verilme onayını içeren irade metninin hazırlandığı tarih oldukça ilginç bir zamana denk gelmektedir: Kayzer II. Wilhelm'in 18 Ekim ile 26 Kasım 1898 tarihleri arasında gerçekleştirdiği ikinci Türkiye ziyaretinin dokuzuncu gününe.[20]

Alman İmparatoru II. Wilhelm Osmanlı Devleti'ni üç kez ziyaret etmiştir. Şark'a yaptığı ilk iki yolculuk II. Abdülhamid'in hükümranlığı dönemindedir. Son ziyaretini ise I. Dünya Savaşı devam ederken, müttefik olmaları sebebiyle V. Mehmed Reşad'ın sarayına gerçekleştirmiştir.

Kuşkusuz Hamid zamanında gerçekleşen bu ilk iki ziyaret yalnızca siyasi amaçlara hizmet etmek amacıyla yapılmamıştı. Kuvvetlenen bağlar sayesinde Şark'ın bakir kaynakları da Alman yatırımcılara açılmış olacaktı. Kayzer'in ikinci ziyaretinin resmi sebebi, Kudüs'e giderek Protestan Almanlar için *Erlöserkirche*-İsa Kilisesi'nin açılışını yapmaktı.[21] Ayrıca Katoliklerin ruhani lideri Kardinal Piavi'ye de

20 BOA, İ. TAL, 154/17, 27/10/1898.

21 Faroz Ahmad: "The Late Ottoman Empire", ed. Marian Kent, *The Great Powers and the End of the Ottoman Empire*, Londra, 1984; Kemal Beydilli, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı. Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki*, İstanbul, 1984.

Proof of Trust:
THE MECIDI ORDER

From Abdühamid II to
Arnold and Wilhelm von Siemens:
"Loyal, virtuous, diligent."

Carrying on his business in his home country Prussia, Werner Siemens was ennobled by Kaiser Friedrich III in 1888 and given the name Werner "von" Siemens. On the other hand, his engineer-inventor brother Carl Wilhelm whom he had sent to Great Britain obtained a title of nobility from Queen Victoria, becoming "Sir" Charles William Siemens in 1883. As for Carl Heinrich, the brother who had settled in Russia, he was also honored with a nobility title by Tsar Nicholas II in 1895.[18] As we shall see in the following chapters, Siemens' activities in the service of the Sublime State too were to be found praiseworthy. Indeed, together with the high demand their successful products met in Turkey, the Siemens family's work was also to be crowned with the bestowal of honorific medals, one of them being given by Sultan Abdülhamid II.

Werner von Siemens, eşi ve çocukları, *1876*. (soldan sağa) Arnold, Kathe, Wilhelm, Werner ve Hertha, Anna, Antonie ve Carl Friedrich – ***Siemens Şirket Arşivi***

Werner von Siemens, his wife and children, 1876. (from left to right) Arnold, Kathe, Wilhelm, Werner and Hertha, Anna, Antonie and Carl Friedrich – ***Siemens Corporate Archives***

This important but previously unrevealed information, as many others in this book, was obtained from the documents of the Ottoman Archives of the Prime Ministry. The relevant document is recorded with the code 165/17 and mentioned among Honorary Decrees (*İrade Taltifat*). This edict, dated 11 *Cemaziyelahir* 1316 (27 October 1898), shows that Werner's son Arnold, to whom the father had left the management of the Company,[19] and his younger brother Wilhelm were awarded the second-degree Mecidi Order (*Nişan-ı Mecidi*) by Abdülhamid II. This decoration was the first Western style Ottoman medal and only 150 of such medals were minted. We now know that two of them were awarded to the Siemens family.

This award proves that Siemens' relations with the Ottoman State were based upon trust. Certainly, medals and decorations are concrete expressions of appreciation and trust. However, when we look into the specificities of this second-degree Mecidi Order awarded to the Siemens brothers more closely, we see clearly that this relationship was indeed based on trust, because on the medal are written the words "sadakat, hamiyet, gayret" (loyalty, virtue, diligence). There can hardly be a nobler way for the State to tell the addressees that they have the quality of "sadakat", meaning loyalty and trustworthiness. The word "hamiyet" which has passed into Ottoman Turkish from the Arabic, means virtue. The word "gayret" (diligence) indicates the useful work performed by the person receiving the medal. In other words, the decoration was given to virtuous people who have shown their loyalty and proved themselves useful to the land of the Ottomans.

It should also be noted that in Decree No 154/17, the official document accompanying the conferred medal, Arnold and Wilhelm von Siemens are mentioned as "hayırhâhân-ı Saltanat-ı Seniyye'den", in other words, as "benefactors for the Sultanate." Thus, the Sultan himself perceived and appraised Siemens brothers as being well-intentioned towards the Ottoman Empire. Another quality of the second-degree Mecidi medal is that it was conferred by the Sultan in person. Probably Arnold and Wilhelm von Siemens were introduced to Sultan Abdülhamid II and had a face to face meeting with him.

The gratification document also declares that, besides those given to Arnold and Wilhelm von Siemens, other medals, albeit of lesser degree, were bestowed to the German Consul

18 Wilfried Feldenkirchen, *Werner von Siemens - Inventor and International Entrepreneur* (Columbus: 1994).

19 After Werner von Siemens retired, his brother Carl von Siemens assumed the responsibility of managing the Company. Werner's sons Arnold and Wilhelm also shared the responsibility with their uncle.

بدرسراى همايون
باش كتابت دائره سى
٧٤٦١

معروضه چاكر كمينه لريدر كه
المانيا دولت فخيمه سى تبعه سندن و خيرخواهان سلطنت سنيه دن موسيو آرنولد و دوبه سونى ايله موسيو ويلهلم دوبه سونى ايكنجى و موسيو فلنزه ـ ه
ودبى قونسول موسيو كومبرفته اوصنى و قونسولخانه مستخدمندن موسيو موبرغ ايله موسيو مره لم بشنجى رتبه دن بحيى و ترجمه موسيو فرانقه دخى اوصنى
رتبه دن عثمانلى نشان عاليلرى احسان بيورلمسنى معلوم لاردر ايفاى شرفصدور بيورلمسى ارادة سنيه جنابه حضرتلرينه ايجاب ايدن اطفاى اجابه امر و فرمان
حضرتلرينه و فى الاوكدر ـ احسان الوطنيه و بالرحمه الوطنيه

١٥
١١

154/17
ITAL 1316/C-17

(SOLDA) **"Osmanlı Devleti'nin iyiliğini isteyen" ve aralarında Arnold ve Wilhelm von Siemens'lerin de olduğu Alman vatandaşlarına nişan verilmesine dair Padişah iradesi – *Başbakanlık Osmanlı Arşivi***

(ON THE LEFT) **"Sultan's edict on decorating German citizens, including Arnold and Wilhelm von Siemens, who "act in the best interests of the Ottoman Empire." – *The Ottoman Archives of the Prime Ministry***

Sultan II. Abdülhamit'in Arnold ve Willhelm von Siemens'e takdim ettiği nişanlara dair padişah iradesi

Imperial addict for the decorations Sultan Abdülhamit II awarded to Arnold and Willhelm von Siemens

PADİŞAH İRADESİNİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE IMPERIAL ADDICT

BOA, İ.TAL (İrade Taltifat), 154/17

Yıldız Saray-ı Hümayunu Başkitabet Dairesi

Maruz-ı çâker-i kemineleridir ki

Almanya Devleti fehîmesi tebasından ve hayırhâhân-ı
Saltanat-ı Seniyyeden Mösyö Arnold von Siemens ile
Mösyö Wilhelm von Siemens'e ikinci ve Mösyö Fillenger'e ve
Konsolos Mösyö Kumberht'e üçüncü ve konsoloshâne müstahdimîninden
Mösyö Momberg ile Mösyö Memmrel'e beşinci rütbeden
Mecîdî ve tercümân Mösyö Frank'a dahi üçüncü rütbeden
Osmânî Nişân-ı Âlîleri ihsan buyurulmasına
mebni mu'amele-i lâzimenin ifâsı şeref sudur buyurulan
İrade-i Seniyye-i Cenab-ı Hilafet-penahi icab-ı celilinden
olmakla ol bâbda emr u ferman Hazret-i Veliyyü'l-emrindir.

Fi 11 Cemaziyelahir sene [1]316 ve
fi 15 Teşrin-i evvel sene [1]314.

İrade Metninin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, İ.TAL (İrade Taltifat), 154/17

Yıldız Sarayı Sekreteryası

Bu aciz kulunuzun arzıdır ki

Almanya Devleti vatandaşı olup Osmanlı Devleti'nin iyiliğini isteyen Bay Arnold von Siemens ve Bay Wilhelm von Siemens'e ikinci; Bay Fillinger ve Konsolos Bay Kumberth'e üçüncü ve Konsolosluk çalışanlarından Bay Momberg ile Bay Memmrel'e beşinci rütbeden Mecidi Nişanları, tercüman Bay Frank'a da üçüncü rütbeden Osmani Nişanının verilmesi hakkında Padişah olurunun çıktığı.]

27 Ekim 1898

English Translation of Imperial Addict

BOA, İ.TAL (Honorary Decree), 154/17

Head Secretariat of the Yıldız Imperial Palace

The Emperor has given his approval for the bestowing of the following Ottoman medals to the following German citizens who have shown goodwill towards the Ottoman State: Mecidi medal of the second degree to Mr. Arnold von Siemens and Mr. Wilhelm von Siemens, of the third degree to Mr. Fillinger and Consul Mr. Kumberth and of the fifth degree to Mr. Momberg and Mr. Memmrel, employees the Consulate, and a third degree Ottoman medal to Mr. Frank, translator.

27 October 1898

Kumbert and other Consulate members. This information strengthens the inference that Arnold and Wilhelm von Siemens travelled to the Ottoman Empire. In fact, the date on which the decree of decorations was written is quite interesting. It coincides indeed with the 9th day of the visit Kaiser Wilhelm II made to Istanbul between 18 October and 26 November 1898.[20] German Emperor Wilhelm II visited the Ottoman Empire three times. His first two visits to the East were to Sultan Abdülhamid II. The third visit was to Sultan Mehmed Reşad as an ally during the First World War. Obviously, the first two visits were not only for the sake of politics. Strengthening the ties between the two states was also a means for opening the road to the still virgin resources of the East to German investors. The official purpose of Kaiser's

Alman İmparatoru II. Wilhelm Türk üniformasıyla Çanakkale Cephesi'nde, *1917* – *I. Dünya Savaşı'nda Türk Askeri Kıyafetleri, Denizler Kitapevi*

German Empire Wilhelm II, wearing Turkish uniform on Çanakkale Frontier, 1917 – *I. Dünya Savaşı'nda Türk Askeri Kıyafetleri*, Denizler Kitapevi

second visit was to inaugurate the *Erlöserkirche* (The Church of the Redeemer) for German Protestants in Jerusalem.[21] He would also grant the Order of Rother Adler-orden to Cardinal Piavi, the spiritual leader of the Catholics.[22] This led many German Protestants and Catholics to flow into the Ottoman Empire together with the Kaiser's retinue. Among them were traders,

20 BOA, İ. TAL, 154/17, 27/10/1898.

21 Faroz Ahmad, "The Late Ottoman Empire" in *The Great Powers and the End of the Ottoman Empire*, Marian Kent (London: 1984). Kemal Beydilli, 1790 *Osmanlı-Prusya İttifakı. Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki* (İstanbul: 1984).

22 İlber Ortaylı, *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu* (Ankara: 1981).

2. Derece Şefkat Nişanı – ***Mehmet Diktaş Koleksiyonu*** – FOTOĞRAF: CİHAN KİRMAN

Charity Order of 2nd Degree – *Mehmet Diktaş Collection* – PHOTOGRAPH: CİHAN KİRMAN

Rother Adler-orden Nişanı'nı takdim edecekti.[22] Bu sebeple İmparator'un maiyetinin dışında pek çok Protestan ve Katolik Alman, Osmanlı'ya akın etti. Aralarında tüccarlar, müteşebbisler, biliminsanları da vardı. Muhtemelen Arnold ve Wilhelm von Siemens kardeşler de bu açılış vesilesiyle Kayzer ile Osmanlı topraklarına gelmişlerdir.

II. Wilhelm 18-22 Ekim arasında İstanbul'da ziyaretlerde bulunup Alman kolonisini kabul etti. 25 Ekim'de yatıyla Hayfa'ya ulaştı. Oradan Yafa'ya uğradıktan sonra 29 Ekim'de Kudüs'e vardı. Yol boyunca kendisine Katolik, Protestan, Yahudi Alman kolonisi mensupları; yüksek rütbeli Osmanlı askerleri ve memurları eşlik ettiler. Siemens kardeşlere ve Alman Konsolosluğu çalışanlarına sunulan nişanların irade metinlerinin hazırlandığı 27 Ekim, II. Wilhelm'in Yafa'dan Kudüs'e doğru yola çıktığı tarihtir. Bu sebeple nişanların, seyahatin ikinci kısmında takdim edilmiş olma ihtimali de vardır.

II. Abdülhamid'in o tarihte Siemens kardeşleri "gösterdikleri yararlılıklardan dolayı" takdir etmesinin, Şirket'in 1856'dan beri devam eden hizmetlerinin dışında, çok somut bir sebebi daha vardı: Kayzer II. Wilhelm'in İstanbul'a varışından önce, ziyareti boyunca şahsına tahsis edilen Şale Köşkü'nün aydınlatma işinin bu şirkete verilmiş olması. Köşkün aydınlatılmasıyla Siemens'in İstanbul temsilcisi Carl Reiser ilgilenmişti. II. Abdülhamid, Siemens temsilcisi Carl Reiser'i de onurlandırmıştı. Kendisine nişanın yanında, dönemin Erzurum Vilayeti sınırları içerisinde kalan Pülk Köyü petrol kuyularının[23] imtiyazını bahşederken, eşi Ernestine Reiser'e de Şefkat Nişanı ihsan etmişti.[24] Bu, yardımsever hanımlar için tasarlanmış, ancak daha sonra yabancı diplomatların eşlerine sunulması gelenekselleşmiş bir nişandı. Şefkat Nişanı alan tek isim Siemens'in İstanbul temsilcisi Carl Reiser'in eşi değildi. Elisabeth Wilhelmine Barbara Kurlbaum (Lili Kurlbaum) ve Marie Siemens'e de 16 Ekim 1898'de ikinci rütbeden Şefkat Nişanı ihsan edilmişti.[25] Elisabeth ve Marie, Siemens & Halske'nin finans ortağı ve Werner von Siemens'in kuzeni olan Johann Siemens'in torunları, yani Deutsche Bank direktörü Georg von Siemens'in kızlarıydı. Aynı gün, İmparatorluğun son yüzyılı boyunca Alman şirketlere Türk pazarını açmak için durmaksızın çalışan Deutsche Bank'ın direktörü Georg von Siemens de birinci rütbeden Nişan-ı Osmani'ye layık görüldü.[26] Bu tarih, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Osmanlı topraklarını ziyaretinin iki gün öncesine denk gelmesi bakımından manidardır. İmparator II. Wilhelm'in İstanbul ziyareti sırasında Deutsche Bank Müdürü Georg von Siemens ile görüştüğü bilinmektedir. Tüm bu takdir ve taltifler Alman İmparatoru II. Wilhelm, Sultan II. Abdülhamid, Siemens ve Deutsche Bank arasındaki yakın ilişkiye, itimat ve güven bağına dikkat çekmekte, Siemens'in Şark dünyasındaki etkin rolünü biraz daha açıklamaktadır.

22 İlber Ortaylı, *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Ankara, 1981.

23 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum-Pülk Concessions*, Saarbrücken, Almanya, 2010; BOA, YPRK, OMZ, 19/M/1316, 9/6/1898.

24 BOA, İ. TAL, 1316/161, 19/Ş/1316;
Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum-Pülk Concessions*, Saarbrücken, Almanya, 2010.

25 BOA, İ. TAL, 151/31, 30 /Ca/1316.

26 BOA, İ. TAL, 151/31, 30/Ca/1316.

Sultan II. Abdülhamid, şehzadeliği sırasında, *1867 — Hatıra-i uhuvvet: portre fotoğrafların cazibesi, 1846-1950* – Bahattin Öztuncay, Aygaz

Sultan Abdülhamid II, in his days as a prince, 1867 — *Hatıra-i uhuvvet: portre fotoğrafların cazibesi*, 1846-1950 – Bahattin Öztuncay, Aygaz

entrepreneurs and scientists. Most probably Arnold and Wilhelm von Siemens visited the Ottoman lands on the occasion of this inauguration.

Emperor Wilhelm II visited Istanbul on 18-22 October and formally received the members of the German colony there. On 25 October, his yacht arrived at Haifa. After visiting Jaffa, the Emperor arrived at Jerusalem on 29 October. Members of the Catholic, Protestant, Jewish German colonies as well as high-ranking Ottoman military men and officers accompanied him throughout the route. Actually 27 October, when the decrees for the decorations to be granted to the Siemens brothers and the employees of the German Consulate were written, was the date that Wilhelm II set out from Jaffa to Jerusalem. Therefore, it is also possible that the decorations were granted in the second part of the journey.

There was a very concrete reason for Abdülhamid II to have commended Siemens brothers for their "good services": The task of illuminating Yıldız Chalet (Kiosk) where the Kaiser was to be lodged during his stay in Istanbul had been assigned to Siemens. The Company's representative in Istanbul, Carl Reiser, was given this task. And he too was honored by Abdülhamid II. In addition to the decoration bestowed on him, the Sultan also gave him a concession on the oil wells in the village of Pülk,[23] located within the borders of the Erzurum province. Reiser's wife Ernestine Carl Reiser received the Order of Charity (*Şefkat Nişanı*).[24] This was a decoration initially designed for benevolent ladies and soon it became a traditional reward for spouses of foreign diplomats. The wife of Carl Reiser, Siemens' representative in Istanbul, was not the only person to receive such a decoration. On 16 October 1898, a similar decoration of the second degree was bestowed on Elisabeth Wilhelmine Barbara Kurlbaum (Lili Kurlbaum) and Marie Siemens, the daughters of Georg von Siemens. He was the Director of Deutsche Bank and son of Werner von Siemens' cousin Johann Siemens, who had been the financier for Siemens & Halske.[25] On the same day, the Director of Deutsche Bank himself, who worked constantly throughout the last century of the Ottoman Empire to open its markets to German companies, was bestowed the Ottoman Order (*Nişan-ı Osmaniye*) - decoration of the first degree.[26] It is significant that this bestowal took place two days before the arrival of the German Emperor Wilhelm II in Turkey. It is a known fact that during his visit to Istanbul, Emperor Wilhelm II had a meeting with Georg von Siemens, Director of Deutsche Bank. All these decorations and awards indicate the close ties and relations of trust that were developed between Kaiser Wilhelm II, Abdülhamid II, Siemens, and Deutsche Bank. They also show the significant role Siemens played in the Orient.

23 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum-Pülk Concessions* (Saarbrücken, Germany: 2010). BOA, YPRK, OMZ, 19/M/1316, 9/6/1898.

24 BOA, İ. TAL, 1316/161, 19/Ş/1316. Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum-Pülk Concessions* (Saarbrücken, Germany: 2010).

25 BOA, İ. TAL, 151/31, 30 Ca 1316.

26 BOA, İ. TAL, 151/31, 30 Ca 1316.

SIEMENS, SULTAN *ve* DEVLET

II

SIEMENS, SULTAN *and* STATE

SIEMENS, SULTAN VE DEVLET

Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Devri'nde Siemens faaliyetleri

Bu araştırma kitabının meydana gelebilmesi için arşivlerden derlenen, tamamına yakını resmi özellik gösteren kayıtlar, dönemsel konjonktürün arka plan olarak kullanıldığı, yedi bölümlük bir anlatıya çevrilmiştir. Bu yedi bölüm Siemens'in faaliyet gösterdiği alanlara mümkün olduğunca uyularak ve kronolojik sıra takip edilerek iletişim, ulaşım, enerji ve endüstri, şehir ve bina teknolojileri, insan kaynakları ve eğitim, savunma, sağlık şeklinde isimlendirilip sıralanmıştır. Ürün ya da hizmet hangi sektörel alandan talep edildiyse belge de o kulvara yerleştirilmiştir. Bu bakımdan kayıtların sektörlere göre tasnifi göreceli bir durum teşkil eder. Bazı ürünler birden fazla sektörün faaliyet alanına girebildiği gibi, bazı arşiv belgeleri de Siemens Türkiye tarihinin birden fazla boyutuna ışık tutabilmekte, kaynak olabilmektedir. Bu sebeple anlatıdan kesin ve değişmez çizgilerle ayrıştırılmış bir belge tasnifi beklememek yerinde olacaktır. Arşiv belgelerini tabi tuttuğumuz sektörel sınıflandırma, Şirket'in kullandığı ayrışmayı tüm sınırlarıyla takip etmemektedir. Zira sektörlerin üretim portföyleri arasında da geçişkenlik ve kesişmeler vardır. Kitapta daha ziyade okurun konuyu anlamasını kolaylaştıracak bir gruplamaya gidilmiştir.

Bu mantıkla, Siemens'in Osmanlı'daki hizmetlerine ışık tutan ilk belge grubu, Şirket'in ilk faaliyet alanı da olan iletişime aittir. İletişim kategorisinde, Siemens eliyle İmparatorluğa getirilen telgraf ve telefon teknolojisi ürün ve hizmetlerini belgeleyen, Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve erken dönem Cumhuriyet Arşivi dokümanları yer almaktadır.

SIEMENS, SULTAN AND STATE

Siemens' activities during the Ottoman Empire and the Early Republic

In order to bring about this research, records, almost all of which are of official nature, have been collected from archives and integrated into a seven-section narrative within the framework of the period's conjunctures. Following the chronological order and complying with the operational divisions of Siemens as far as possible, these seven sections are listed as communications, mobility, energy and industry, city and building technologies, human resources and training, defense, and healthcare. Each document is placed in the division from which the product or service was requested. However, classification of records according to divisions is relative. Some products are regarded in the scope of more than one division, while some archive documents may bring to light more than one aspect of the history of Siemens Turkey and provide related data. Thus, it would be proper not to expect a definitive document classification in this narrative. The divisional classification that the archive documents are subject to does not completely follow the one used by the Company itself. Indeed, product portfolios of these divisions may overlap. Therefore, the grouping has been made only to facilitate the readers' understanding of the related issue.

In this respect, the first document group illustrating Siemens' operations in the Ottoman lands belongs to the area of communications, which was also the reason for the Company's penetration into this market. In the Communications section, there are documents from the Ottoman and Republican Archives of the Prime Ministry, substantiating telegraph and telephone products and services introduced in the Empire by Siemens.

—I—
İLETİŞİM

Dev İmparatorluk coğrafyasının karalarını ve denizlerini, Siemens telgraf kabloları bir ağ gibi baştan başa sardı.

MONARŞİ DÖNEMİ

A Telgraf

Osmanlı topraklarıyla tanışma

Siemens'in Osmanlı'ya girişi, telgraf teknolojisi tedarikiyle 1856'da gerçekleşti.

Telgraf Osmanlı topraklarına, Sultan Abdülmecid zamanında, Kırım Savaşı olarak da bilinen 1853-1856 Osmanlı-Rus Harbi sırasında girdi. Devrin en modern ve hızlı iletişim aracı olan telgrafa herkesin ihtiyacı vardı ve savaş bu ihtiyacı vazgeçilmez hale getiriyordu. Aynı sebeple, savaşan taraflar, yani hem Ruslar hem Osmanlı-İngiliz-Fransız ittifakı, mücadeleye devam ederken karargâhlarını telgraf telleriyle birbirine bağladılar.[1] Esasında bir telgraf şirketi olan Siemens & Halske, her iki cephe gerisinde de çalıştı. Rus telgraf hattı, Ruslara karşı asıl taarruzun gerçekleştiği Sivastopol Kalesi ile St. Petersburg arasına döşendi.[2] Fransızlar, Varna-Rusçuk-Bükreş Hattı'nı hayata geçirdiler.[3] İngilizler ise Newall & Gordon Company ile çalışarak Varna'dan Balaklava'ya[4] deniz altından bir hat çektiler. Kırım Savaşı sırasında Karadeniz sularında toplam 340 mil yol kateden bu ağ, dünyanın o güne kadar gördüğü en uzun telgraf hattıydı.[5] Çalışmada Werner von Siemens, Newall & Gordon için danışmanlık yaptı. Varna-Balaklava Hattı'nda, Siemens'in sinyalizasyon aleti de kullanıldı.[6] Newall & Gordon ile Siemens işbirliği, evlilik bağıyla da taçlanacaktı: Londra'da faaliyet gösteren Siemens Brothers'ın kurucusu ve Werner von Siemens'in kardeşi olan Carl Wilhelm Siemens, 1859 yılında Newall & Gordon Şirketi'nin ortaklarından Lewis Gordon'ın kız kardeşiyle evlenecekti.[7]

Yaklaşık 600 km uzunluğundaki telgraf kablosu 18 Nisan 1855'te Balaklava'ya ulaşmıştı.[8] Bugünkü Ukrayna topraklarında kalan Balaklava, o tarihte bir Osmanlı kasabasıydı. Bu bağlamda bakıldığında, Siemens Osmanlı'ya ilk katkısını 1855'te yapmıştır.[9]

Siemens'in başkent İstanbul'a girişi ise 1856'da, Soğukçeşme'deki[10] telgraf merkezine malzeme temin etmesiyle gerçekleşmiştir. İstanbul'da bir Siemens proje ekibi kurulmuş, başkentin bu ilk telgraf merkezi için çalışmalar yerinden yürütülmüştür. Soğukçeşme Telgraf Merkezi, ilk telgraf hatlarının ardından, 29 Mart

1 Behice Tezçakar, "Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle? - Türk Misafirperverliği mi, 'Denge Politikası' mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?", *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850/ Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, haz. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw, Berlin, 2014.

2 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum-Pülk Concessions*, Saarbrücken, Almanya, 2010.

3 Mustafa Kaçar, "Osmanlı Telgraf İşletmesi", *Çağını Yakalayan Osmanlı*, haz. Ekmeleddin İhsanoğlu ve Mustafa Kaçar, IRCICA, İstanbul, 1995.

4 Balıklıova olarak da adlandırılır. Varna ile Balıklıova arasında tesis edilecek telgraf hattı için İngiltere tarafından tayin olunan memurlar ve mühendisler Ocak 1855'te bölgeye gelmeye başlamıştı. BOA, HR. MKT, 99/2, 19/R/1271.

5 M. A. Biddulph, *Report to the Minister of War on the Telegraphic Communications from Constantinople through Vienna to England*, Londra, 1856.

6 Werner von Siemens, *Recollections*, haz. Wilfried Feldenkirchen, Münih, 2008.

7 Anton A. Huurdeman, *The Worldwide History of Telecommunications*, New Jersey, 2003.

8 BOA, İ. HR, 5709, 18/R/1271. "Varna ile Balaklava beyninde deniz altından bir telgraf hattı te'sis ve inşâ eylemek için İngiltere'den tayin olunmuş olan me'mur-ı mahsus ile bazı mühendisler hemen buraya gelmek üzere olduklarından muâvenet-i mümkinenin icrası niyâzını mutazammın İngiltere Sefâreti tarafından Baştercüman Mösyö Brany'ye i'tâ olunan talimnâmenin sureti tercümesi manzûr-ı âlî buyurulmak için takdim kılındı. İşbu telgrafın inşası ahvâl-i harbiyenin icabâtından olduğundan ve bu bâbda teshilât ve muâvenet-i kâmilenin icrasıyla beraber mezkûr telgrafa Varna'da mevkif ittihâz olunabilecek bir münasib mahallin irâ'e olunması dahi tabi'at-ı maslahatdan bulunduğundan istenilen tahrirâtın hemen tastîr ve i'tâ olunması münasib gibi görünüyor ise de ol bâbda her ne vechile emr u ferman-ı Cenâb-ı Mülûkâne müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı celîli icra olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim. Fî 18 R. sene [12]71."

9 BOA, İ. DH, 320/20723, 24/Ş/1271. Görüldüğü gibi literatürde kabul görmüş olsa da İstanbul-Edirne-Şumnu arasına çekilen hat, Osmanlı'nın ilk telgraf ağı değildir. Varna'dan Balaklava'ya, Balaklava'nın hemen ardından İstanbul'a çekilen hat ilk olandır. Roderic H. Davison, "The Advent of the Electric Telegraph in the Ottoman Empire", *Essays in Ottoman and Turkish History, 1774-1923*, Texas, 1990.

10 BOA, İ. DH, 340/22360, 13/C/1272 (20 Şubat 1856).

—I—

COMMUNICATIONS

Siemens telegraph cables covered the enormous lands and seas of the Ottoman Empire.

THE PERIOD OF MONARCHY

A Telegraph

The first contact with the Ottoman lands

Siemens entered the Ottoman lands in 1856 to provide telegraph technology.

The telegraph technology first came to the Ottoman lands under the reign of Sultan Abdülmecid, during the 1853-1856 Ottoman-Russian War, also known as the Crimean War. Everyone needed the telegraph, i. e. the most modern and the fastest communication medium of the period, and war made this need even more urgent. For the same reason, fighting parties -both the Russians and the Ottoman-English-French alliance- connected their headquarters to each other with telegraph cables while the war was raging.[1] Siemens & Halske, which was essentially a telegraph company, worked in the hinterlands of both sides. A Russian telegraph line was installed between Sevastopol Castle and St. Petersburg where the actual attack against the Russians took place.[2] The French built the Varna-Rusjuk-Bucharest line.[3] The English worked with the Newall & Gordon Company and installed a submarine line from Varna to Balaklava[4]. The line covered a total distance of 340 miles under the surface of the Black Sea and was then the longest telegraph line in the world.[5] During the installation, Werner von Siemens acted as a consultant for Newall & Gordon. Siemens' signalization device was also used in the Varna-Balaklava line.[6] The cooperation between Newall & Gordon and Siemens was "crowned" with a marriage. Indeed, Carl Wilhelm Siemens, Werner von Siemens' brother and founder of Siemens Brothers in London, was to marry the sister of Lewis Gordon, one of the partners of Newall & Gordon, in 1859.[7]

The 600-kilometer telegraph line reached Balaklava on 18 April 1855.[8] Balaklava, which is today located in Ukraine, was then an Ottoman town. We can thus say that Siemens made its first contribution to the Ottoman Empire in 1855.[9]

It is said that Siemens first entered the Ottoman capital (Istanbul) in 1856 when they delivered telegraph equipment to the telegraph center in Soğukçeşme[10]. This telegraph center was built next to the Dolmabahçe Palace Alay Kiosk on 29 March 1855, after the first telegraph lines were established.[11]

1 Behice Tezçakar, "Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle? - Türk Misafirperverliği mi, 'Denge Politikası' mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?", *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850/ Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, ed. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw (Berlin: 2014).

2 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum-Pülk Concessions* (Saarbrücken, Germany: 2010).

3 Mustafa Kaçar, "Osmanlı Telgraf İşletmesi", *Çağını Yakalayan Osmanlı*, Ekmeleddin İhsanoğlu and Mustafa Kaçar, eds., IRCICA (İstanbul: 1995).

4 Also known as Balıklıova. The officers and engineers sent by the UK to install the telegraph line between Varna and Balıklıova first arrived in the region in January. BOA, HR. MKT, 99/2, 19/R/1271.

5 M. A. Biddulph, *Report to the Minister of War on the Telegraphic Communications from Constantinople through Vienna to England* (London: 1856).

6 Werner von Siemens, *Recollections*, ed. Wilfried Feldenkirchen (Munich: 2008).

7 Anton A. Huurdeman, *The Worldwide History of Telecommunications* (New Jersey: 2003).

8 BOA, İ. HR, 5709, 18/R/1271. *"Varna ile Balaklava beyninde deniz altından bir telgraf hattı te'sis ve inşâ eylemek için İngiltere'den tayin olunmuş olan me'mur-ı mahsus ile bazı mühendisler hemen buraya gelmek üzere olduklarından muâvenet-i mümkinenin icrası niyâzını mutazammın İngiltere Sefâreti tarafından Baştercüman Mösyö Brany'ye i'tâ olunan talimnâmenin sureti tercümesi manzûr-ı âlî buyurulmak için takdim kılındı. İşbu telgrafın inşası ahvâl-i harbiyenin icabâtından olduğundan ve bu bâbda teshilât ve muâvenet-i kâmilenin icrasıyla beraber mezkûr telgrafa Varna'da mevkif ittihâz olunabilecek bir münasib mahallin irâ'e olunması dahi tabi'at-ı maslahatdan bulunduğundan istenilen tahrirâtın hemen tastîr ve i'tâ olunması münasib gibi görünüyor ise de ol bâbda her ne vechile emr u ferman-ı Cenâb-ı Mülûkâne müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı celîli icra olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim. Fî 18 R. sene [12]71."*

9 BOA, İ. DH, 320/20723, 24/Ş/1271. Despite the common view in the literature, İstanbul-Edirne-Şumnu is not the first Ottoman telegraph line. The first line was the one installed from Varna to Balaklava and extended to İstanbul immediately after. Roderic H. Davison, "The Advent of the Electric Telegraph in the Ottman Empire", *Essays in Ottoman and Turkish History, 1774-1923* (Texas: 1990).

10 BOA, İ. DH, 340/22360, 13/C/1272 (20 February 1856).

11 "İstanbul'da ilk Telgrafhâne-i Âmire Projesi (1855)", TD, XXXIV (1983-84).

1855'te, Dolmabahçe Sarayı Alay Köşkü'ne bitişik olarak inşa edilmiştir.[11]

Balıkova Limanı, *1854* – FOTOĞRAF: JAMES ROBERTSON ***Werner von Siemens Recollections***

Balaclava Harbour, 1854 – FOTOĞRAF: JAMES ROBERTSON ***Werner von Siemens Recollections***

Şirket Arşivi'nde muhafaza edilen dönemsel özet kayıtlarında Türkiye'ye ilk teslimatın 1856'da telgraf malzemesi içeriğiyle yapıldığı bilgisi yer almaktadır. Bu kayıtlarda teslimat yerinden bahsedilmemektedir.[12]

Bununla beraber Almanya'daki Şirket Arşivi'nde yer alan, Siemens'in Türklerle bağlantısını belgeleyen en eski kayıt, İskenderiye ile Süveyş arasına çekilecek telgraf hattının inşasına dair 24 Aralık 1856 tarihli Fransızca bir sözleşmedir.[13] Osmanlı'nın Mısır Valisi Said Paşa ile Lionel Gisborne ve ortakları arasında imzalanmıştır.[14] Siemens ise bu hat için Varna-Balaklava örneğinde gördüğümüz gibi, telgraf malzemesi tedariki türünden hizmetler vermiştir.

Bahsini ettiğimiz İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı sözleşmesini ihtiva eden Şirket kaydında, Osmanlılar tarafından ruhsatın 20 Cemaziyelahir 1272'de, yani 27 Şubat 1856'da verildiği bilgisi bulunmaktadır. Aynı bilgiyi Osmanlı

Soğukçeşme Telgraf Merkezi, *1856 – IRCICA*

Soğukçeşme Telegraph Station, 1856 – IRCICA

Arşivi kayıtları da doğrulamaktadır. Bu belge baz alınacak olursa Siemens'in Osmanlılarla tanıştığı tarih, ruhsatın alındığı 27 Şubat 1856 olarak karşımıza çıkar.[15] İskenderiye-Süveyş imtiyazını onaylayan irade ise 5 Mayıs 1856 tarihini taşımaktadır.[16]

Osmanlı telgraf sistemine genel bir bakış

Telgraf merkezi sayısı yedi yıl içinde yaklaşık yedi kat arttı.

Devlet-i Aliyye, telgraf teknolojisiyle tanışmasının ardından, taşra üzerindeki hâkimiyetini artırmak için bu yeni sistemden faydalanma yoluna gitti. Modern bürokrasinin önemli araçlarından biri olarak işlev gören telgrafı, tüm eyaletlere ulaştırmak için imkânlarını zorladı. Bir zamanlar Osmanlı vilayetleri olan Mısır, Suriye, Irak, Libya, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Bulgaristan ve Yunanistan gibi günümüz ülkeleri, İmparatorluk tarafından finanse edilen, büyük kısmını Siemens'in üretip bağladığı telgraf ağlarıyla örülmüştü.[17] 1863'te 52 olan telgraf merkezi sayısı 1869'da 320'yi buldu. İmparatorluk genelinde kurulan telgraf ağının uzunluğu 1863'te

11 "İstanbul'da ilk Telgrafhâne-i Âmire'nin Projesi (1855)", *TD*, XXXIV (1983-84).

12 SAA, 68 Li 211.

13 Sözleşme, Osmanlı bürokratik geleneği sebebiyle Fransızcadır.

14 SAA, 8091.

15 SAA, 8091.

16 BOA, İ. MTZ (05), 17/633, 29/Ş/1272.

17 Telgrafa öyle büyük bir önem atfediliyordu ki kabloların Şam'dan Mekke'ye ulaştırılması anısına, 1905'te Şam'daki Merce Meydanı'na bir telgraf anıtı dikildi.

In the Company's archives, it is noted that the first delivery to Turkey took place in 1856 and consisted of telegraph equipment but the exact destination of the delivery is not mentioned.[12]

However, the oldest record in the Company's archives substantiating Siemens' contact with the Turks is a contract in French, dated 24 December 1856, which is about the construction of a telegraph line between Alexandria and Suez.[13] It was signed by and between Said Pasha, the Ottoman Governor of Egypt, and Lionel Gisborne and his partners.[14] As in the case of Varna-Balaklava line, Siemens, again, was to provide telegraph equipment and consultancy.

Şam Telgraf Anıtı, ***1905 – İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***
Damascus Telegraph Monument, 1905 – Istanbul University Rare Works Library

In the Company records containing the contract for the telegraph line between Alexandria and Suez, it is also noted that the license was given by the Ottomans on 20 Cemaziyelahir 1272, i. e. 27 February 1856. This information is confirmed by the Ottoman Archive records. Based on this document, the first meeting between Siemens and the Ottomans took place on 27 February 1856, when the license was first obtained.[15] Sultan's edict confirming the Alexander-Suez concession is dated 5 May 1856.[16]

An overview of the Ottoman telegraph system

Number of telegraph centers increased seven-fold in seven years.

After being introduced to the telegraph technology, the Sublime State resorted to the new system in order to increase its control over its periphery. Telegraph was an important tool for modern bureaucracy, therefore the Empire pushed its financial means to their limits so as to convey the telegraph, to all its provinces. Former Ottoman provinces such as Egypt, Syria, Iraq, Libya, Jordan, Saudi Arabia, Kuwait, United Arab Emirates, Bulgaria, and Greece benefited from telegraph communication financed by the Ottoman Empire and installed for the most part by Siemens.[17] The number of telegraph centers reached 320 in 1869 (52 in 1863). While the length of telegraph lines installed all over the Empire was 6, 490 kilometers in 1863, it reached 36, 640 kilometers in 1904.[18] According to records, 5 million telegraph messages were transmitted annually through the Empire's lines around 1914.

Now, let us have a look at the story of the unbelievable distances covered by Siemens cables across the lands and seas of the Empire.

The first contract signed by Charles William Siemens

Charles William Siemens sold 50, 000 insulators to the Ottomans for the Basra Telegraph Line in 1858.

As a "telegraphication" campaign was being launched throughout the Empire, the company most preferred by the Sublime State was Siemens. Not only the headquarters in Berlin, but also Siemens in London played an active role in the installation of the telegraph system in the Empire. Engineer Carl Wilhelm Siemens, who was sent to England by his brother Werner von Siemens in 1850 to market his inventions and establish Siemens & Halske & Co there, worked with the Sublime State for many years. Records substantiating this close relationship can be found at

12 SAA, 68 Li 211.

13 In line with the Ottoman bureaucratic tradition, the agreement is drawn up in French.

14 SAA, 8091.

15 SAA, 8091.

16 BOA, İ. MTZ (05), 17/633, 29/Ş/1272.

17 Telegraph was regarded so important that a telegraph monument was erected in the Merce Square in Damascus in 1905 in memory of extending the cables from Damascus to Mecca.

18 Roderic H. Davison, "The Advent of the Electric Telegraph in the Ottoman Empire", *Essays in Ottoman and Turkish History, 1774-1923* (Texas: 1990).

6.490 km iken, 1904'te 36.640 km'ye ulaştı.[18] 1914 civarında, İmparatorluk hatlarından yılda beş milyon telgraf mesajının iletildiği kaydedilmektedir.

Şimdi Siemens kablolarının İmparatorluk karaları ve denizleri boyunca katettiği inanılmaz mesafenin hikâyesine göz atalım.

İlk kontratta Charles William Siemens imzası

Charles William Siemens, 1858'de Basra Telgraf Hattı'nda kullanılmak üzere Osmanlılara 50.000 izolatör sattı.

İmparatorluk çapında telgraflaşma hamlesini gerçekleştirirken, Devlet-i Aliyye'nin sıklıkla tercih ettiği isim Siemens oldu. Sadece Şirket merkezi Berlin değil, Londra'daki Siemens de İmparatorluğun telgraflaşma projelerinde aktif rol oynadı. Werner von Siemens'in icatlarını pazarlaması için 1850'de İngiltere'ye göndererek, orada Siemens & Halske & Co'yu kurdurduğu mühendis kardeşi Carl Wilhelm (Charles William) Siemens, Devlet-i Aliyye ile uzun yıllar boyunca çalıştı. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden bu yakın ilişkiyi belgeleyen dokümanlara ulaşmak mümkün. Charles William Siemens ile Türkiye arasındaki ilişkiyi gösteren en erken kayıt 1 Ocak 1858 tarihine ait.[19] Hariciye Nezareti, Londra Sefareti tasnifi içerisinde yer alan 23 adet belgeden oluşan ilgili dosya HR.SFR.3, 36/1 kodunu taşıyor. Kayıt, Konstantiniye'den (İstanbul) Basra'ya çekilecek telgraf hattı için Charles William Siemens ile imzalanan 1 Ocak 1858 tarihli kontratı ve aynı hat için gerekli malzeme listesini, Siemens'in tedarik ettiği ürünlerin ödeme emirlerini, makbuzlarını, yükleme ve sevkiyata dair ayrıntıları ihtiva ediyor.[20]

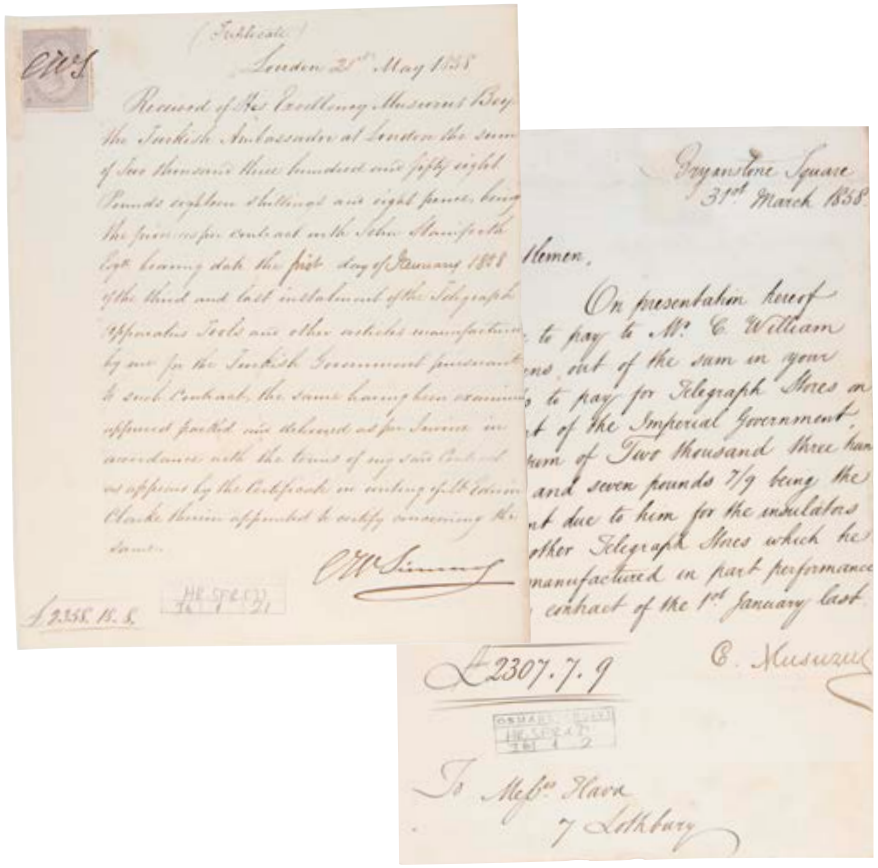
London 31st May 1858
Received of Her Excellency Musurus Bey the Turkish Ambassador at London the sum of Two thousand three hundred and fifty eight Pounds eighteen shillings and eight pence, being the price as per contract with John Staniforth Esq. bearing date the first day of January 1858 of the third and last instalment of the Telegraph Insulators Tools and other articles manufactured by me for the Turkish Government pursuant to such Contract, the same having been examined approved packed and delivered as per Invoice in accordance with the terms of my said Contract as appears by the Certificate in writing of the Claim Clerk therein appointed to certify concerning the same.
C. W. Siemens
£2358. 18. 8.
Bryanstone Square
31st March 1858
Gentlemen,
On presentation hereof to pay to Mr C. William ... out of the sum in your ... to pay for Telegraph Stores on ... of the Imperial Government, ... sum of Two thousand three hun ... and seven pounds 7/9 being the ... due to him for the insulators ... other Telegraph Stores which he ... manufactured in part performance ... contract of the 1st January last.
C. Musurus
£2307.7.9
To Messrs Hare
7 Lothbury

Charles William Siemens ile Londra Büyükelçisi Musurus Paşa'nın 1858 yılında imzalanan kontratla ilgili yazışmalarından Charles William Siemens ve Musurus imzalı birer örnek – *Başbakanlık Osmanlı Arşivi, H. SFR. 3, 36/1*

Document signed by Musurus, as an example of the correspondences between Charles William Siemens and London Ambassador Musurus Pasha on the contract signed in 1858 – *Ottoman Archives of the Prime Ministry*, H. SFR. 3, 36/1

İstanbul-Basra Telgraf Hattı için Türk hükümeti adına Siemens ile çalışan yetkili şahsın ismi John Staniforth'tu. 1857'de John Staniforth ile iletişim kuran Carl Wilhelm Siemens, o tarihte işlerini John Sokağı, Adelphi, Middlesex, Londra adresinden yürütmekteydi. İlgili kaynaklarda, İngiltere'de yaşayan Carl Wilhelm'in 1859'da evlenip vatandaşlık aldığı, ardından ismini İngiliz usulüyle Charles William Siemens olarak değiştirdiği bilgisi yer almaktadır. Söz konusu kaynaklar isim değişikliği için evlendiği tarihi gösterseler de, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen kontrattaki imza, 1858 yılı başında dahi Siemens'in Charles William adını kullandığını ispatlar.[21]

Devlet-i Aliyye'nin, Charles William Siemens ile Basra Telgraf Hattı için çalışması kuşkusuz tesadüfen gerçekleşmemişti. Bu hat, Siemens'in içinde yer aldığı, 1850'lerden sonra inşasına başlanan, 1870'te tamamlandığında 11.000 kilometre ile dünyanın en uzun telgraf ağı unvanına erişen Hint-Avrupa Telgraf Hattı'nın önemli ayaklarından biriydi.[22] Görüşmelerin ve yazışmaların ardından kontrat Charles William Siemens ile Türk

18 Roderic H. Davison, "The Advent of the Electric Telegraph in the Ottoman Empire", *Essays in Ottoman and Turkish History, 1774-1923*, Texas, 1990.

19 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

20 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

21 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856. Bununla beraber belirtmek gerekir ki Charles William Siemens, icatları vesilesiyle bilim dünyasına sağladığı katkılarla, ulusları aşan bir kimliğe sahip olacaktır. İngiltere Kraliçesi Victoria'dan, bilime yaptığı bu hizmetler sebebiyle 1883'te "Sir" unvanı alacaktır. William Pole, *The Life of Sir William Siemens*, Londra, 1986.

22 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens 1918-1945*, Ohio State, ABD, 1999. Ayrıca 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı ile yenilenme misyonu edinen İmparatorluğun, mucitlik karakteristiğine sahip inovatif bir üretici olan Siemens ile çalışması yeni vizyonlarına da uygunluk göstermekteydi.

the Ottoman Archives of the Prime Ministry. The earliest record showing the relation between Charles William (Carl Wilhelm) and Turkey is dated 1 January 1858.[19] This record of 23 documents is included in the Ministry of Foreign Affairs, London Embassy files. The record contains the contract dated 1 January 1858, signed by Charles William for the telegraph line to be installed between Istanbul and Basra as well as the list of Siemens materials required, payment orders for these materials, receipts, and details regarding loading and shipment.[20]

SIR WILLIAM SIEMENS, *1883*

Siemens Şirket Arşivi Siemens Corporate Archives

The authorized person to contact Siemens for the establishment of Istanbul-Basra Telegraph Line on behalf of the Turkish government was John Staniforth. Carl Wilhelm Siemens, whose office was then located at John Street, Adelphi, Middlesex, London, first wrote to John Staniforth in 1857. Related sources state that Carl Wilhelm lived in England and married there in 1859. He later acquired citizenship and changed his name to Charles William Siemens as it sounded "more British". Although other sources claim that the date of his marriage is also the date he changed his name, the signature in the contract kept in the Ottoman Archives of the Prime Ministry proves that Siemens used the name Charles William as early as the beginning of 1858.[21]

Osmanlı Devleti Londra Büyükelçisi KOSTAKİ MUSURUS PAŞA – *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları

Ottoman State London Ambassador KOSTAKİ MUSURUS PASHA – *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları

Certainly, it was no coincidence that the Sublime State worked with Carl Wilhelm Siemens for Basra Telegraph Line. This line constituted one of the most important sections of the Indo-European Telegraph Line, a project in which Siemens was involved and the construction of which started in the 1850s, advancing gradually in separate segments. When it was completed in 1870, it became the longest network in the world, with a length of 11,000 kilometers.[22] Following negotiations and correspondence, the contract was signed between Charles William Siemens and John Staniforth, on behalf of the Turkish government, on 1 January 1858. The Ottoman Government placed a very large order of 50,000 insulators.[23]

19 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

20 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

21 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856. Yet, it should be pointed out that Charles William Siemens would later earn international fame due to his inventions and contributions to the world of science. It was because of these contributions that he was honoured with the title of "Sir" by Queen Victoria in 1883. Pole, William, *The Life of Sir William Siemens* (London: 1986).

22 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens 1918-1945* (Ohio State, USA: 1999). Moreover, the Empire launched an important reform package with the Imperial Reform Edict of 1856 and its cooperation with Siemens, as an innovative producer and inventor, was in compliance with this reform package.

23 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

hükümeti adına çalışan John Staniforth arasında 1 Ocak 1858 günü akdedildi. Osmanlı hükümeti yüklü bir sipariş verdi: 50.000 adet izolatör.[23]

Kilometreler boyunca uzanacak telgraf kablolarının direkten direğe sağlıklı bir şekilde bağlanabilmesi için on binlerce izolatör gerekliydi. İzolatörler elektriğin dışa taşmadan, sadece iletim hattında kalmasını sağlıyordu.

İnşa olunan Basra Telgraf Hattı için telgraf direklerini taşıyan deve – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Camel carrying poles for the Basra Telegraph Line in construction – *Istanbul University Rare Works Library*

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki ilgili dosyada yer alan sipariş ayrıntılarına göz atmak, devre dair resmi daha iyi görmemize yardım edecektir: Hedeflerden ilki on beş telgraf istasyonunu birbirine bağlamaktı. Bunun için telgraf tellerini on beş istasyondan geçirebilecek otuz izolatör takımı talep edilmişti.[24] Kayıtta yazılanlara göre izolatörlerin bir kısmı, büyük boy ahşap vidalarla birbirlerine bağlanmış boyalı bir dökme demir zil ile ferforje sap ve flanş porselen fincandan oluşan, 1 ¾ inç[25] uzunluğunda, yaklaşık 2 pound 11 ons[26] ağırlığında parçalardı. Buna 5000 adet de germe post-izolatör eklenmişti. Bu post-izolatörlerin

Siemens Brothers Woolwich Kablo Fabrikası, *1863 – Siemens Şirket Arşivi*

Siemens Brothers Woolwich Cableworks, 1863 – *Siemens Corporate Archives*

her biri, telleri bağlamak için kullanılacak anahtarlarıyla birlikte 3 ½ inç[27] uzunluğunda ve yaklaşık 6 pound 10 ons[28] ağırlığında, güçlü ahşap vida ile birbirine bağlı dökme demir zil ile flanş porselen fincan ve ferforje saptan oluşuyordu. Her biri 120 normal ve 12 germe izolatörü içeren 417 adet ambalaj kutusu da siparişin içindeydi.[29] 31 Mart 1858, 21 Mayıs 1858 ve bundan birkaç ay sonra gerçekleşecek teslimatlar için 2307,7,9 sterlin,[30] 2573,7,2 sterlin ve 2358,18,8 sterlin tutarında, Siemens imzalı üç makbuz kesilmişti. Şirket'e toplam 7239,13,7 sterlin ödeme yapılmıştı. 31 Mart 1858 tarihinde gerçekleşen teslimatta 2307,7,9 sterlin değerinde izolatör ve telgraf kutusu teslim edildi. John Staniforth ile imzalanan 1 Ocak 1858 tarihli kontrat gereği malzeme Edwin Clarck tarafından kontrol edilmişti. Siemens'e yapılacak ödemelere dair emirler, Osmanlı Devleti Londra Büyükelçisi Kostaki Musurus Paşa'nın imzasını taşımaktaydı.[31]

Literatür, Basra Hattı'nda çalışan ekibin İngiliz olduğundan bahsetmekte, Siemens adı ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinin dışında bir yerde geçmemektedir. Hat için materyal ve teknik yardım temin eden Londra Siemens'in İngiliz firması olarak anlatıya girmiş olması akla yatkındır. Bu durum Siemens'in bulunduğu ülkede yerelleşen, uluslararası bir şirkete dönüştüğünün erken dönem örneklerindendir.

23 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

24 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

25 Yaklaşık 4,4 santimetre.

26 Yaklaşık 1,2 kilogram.

27 Yaklaşık 8, 9 santimetre.

28 Yaklaşık 3 kilogram.

29 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1858.

30 Büyük Britanya'nın o dönemde kullandığı mali sistemde sterlin, şilin ve peni olmak üzere üç ana para birimi bulunmaktaydı. Kitapta yer alan fiyatların soldan sağa ilk bölümü sterlin, ikinci bölümü şilin, üçüncü bölümü de peni anlamına gelmektedir. 2307 sterlin, 7 şilin, 9 peni.

31 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1858.

Tens of thousands of insulators were required to soundly connect telegraph wires from one pole to another for kilometers. Insulators were needed to ensure that electricity stayed within the transmission line without escaping out of it.

Reviewing the details of the order in the records of the Ottoman Archives may give us a better idea of the conditions that reigned at the time. One of the initial targets was to connect fifteen telegraph stations to each other. So, thirty insulator kits were requested for fifteen stations.[24] According to the records, a portion of the insulators was composed of a painted cast iron bell, wrought iron handle and flange porcelain cup connected with a large wooden screw, each composition being 1 ¾ inch-long and weighing about 2 pounds and 11 ounces. 5, 000 tensioning post-insulators were added to the order later on. With the keys to be used to connect wires, each post-insulator was included a painted cast iron bell, wrought iron handle and flange porcelain cup connected to each other with a strong wooden screw, 3 ½ inch-long and weighing about 6 pounds and 10 ounces. The order also included 417 packaging boxes containing 120 normal and 12 tensioning insulators.[25] Three receipts of 2, 307. 7. 9[26], 2, 573. 7. 2 and 2, 358. 18. 8 pound sterling respectively, signed by Siemens, were written for deliveries taking place on 31 March 1858, 21 May 1858 and a few months later with 7, 239. 13. 7 pounds paid to the Company in total. At the delivery on 31 March 1858, insulators and a telegraph box with a value of 2, 307. 7. 9 pound sterling were delivered. In line with the contract dated 1 January 1858 and signed by John Staniforth, the devices were examined by Mr. Edwin Clark. The orders of payment to be made to Siemens were signed by London Ambassador Kostaki Musurus Pasha.[27]

Our sources mention that the team working for this Basra Line was British and the name "Siemens" is not mentioned anywhere other than in the Ottoman Archives of the Prime Ministry. It is probable that London Siemens being the provider of materials and technical assistance for the Line, it was written down as a British company in the literature. This is an early indication that Siemens had turned into an international company with localised units in the countries of operation.

Telegraph cables

The relationship of Siemens with the Turkish government continued without interruption.

Three years after the first contract, in March 1861, a new deal for telegraph materials -mainly for insulators- was made by and between Siemens executives mentioned in the Ottoman documents as "Prussian telegraph fabricators Siemens and Halske" and Mehmed Effendi, Head of the Ottoman Telegraph Administration.[28]

Westend Kablo Fabrikası, Gutta-Perka Kablo İzolasyon Aleti, *Siemens Şirket Arşivi*

Westend Cable Factory, Gutta-Percha Cable Insulation Tool, *Siemens Corporate Archives*

After Siemens opened a cable factory in Woolwich-England in 1863, 7 pulley cables of 10, 600 meters were ordered from Istanbul. The contact for this order was Krikor Ağaton, Head of Posts of the Turkish government.[29] London Ambassador Musurus Pasha and Head of Posts Krikor Ağaton wrote to each other on the 1st and 14th of November and on the 5th and 12th of December 1866. The name of the company in London was then Siemens Brothers, so the Ambassador and Manager mentioned Siemens as "*Biraderler*" (Brothers) in their correspondences, by translating the name into Turkish. As a result, Siemens Brothers prepared the order -10, 600-meter cable with layers of gutta-percha.[30] On 16 December 1866,

24 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.

25 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1858.

26 In the financial system of the Great Britain of the period, there were three major monetary units – namely pound sterling, shilling and penny. In the monetary sums given in the book, the first part of the decimal (on the left) is pound sterling, followed by shilling and penny. 2, 307 pounds, 7 shillings and 9 pennies.

27 BOA, HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1858.

28 BOA, HR. MKT, 369/67, 1/3/1861.

29 BOA, HR. SFR. 3, 117/41, 18/12/1866.

30 BOA, HR. SFR. 3, 117/41, 18/12/1866.

Telgraf kabloları

Siemens'in Türk hükümetiyle ilişkisi aralıksız devam etti.

İlk kontrattan üç yıl sonra, 1861 Mart'ında, Osmanlı arşiv belgelerinde kendilerinden "Prusyalı telgraf fabrikatörleri Siemens ve Halske" olarak bahsedilen Siemens yetkilileri ile Telgraf Müdürü Mehmed Efendi arasında yine izolatör ağırlıklı bir telgraf malzemesi alışverişi yaşanır.[32]

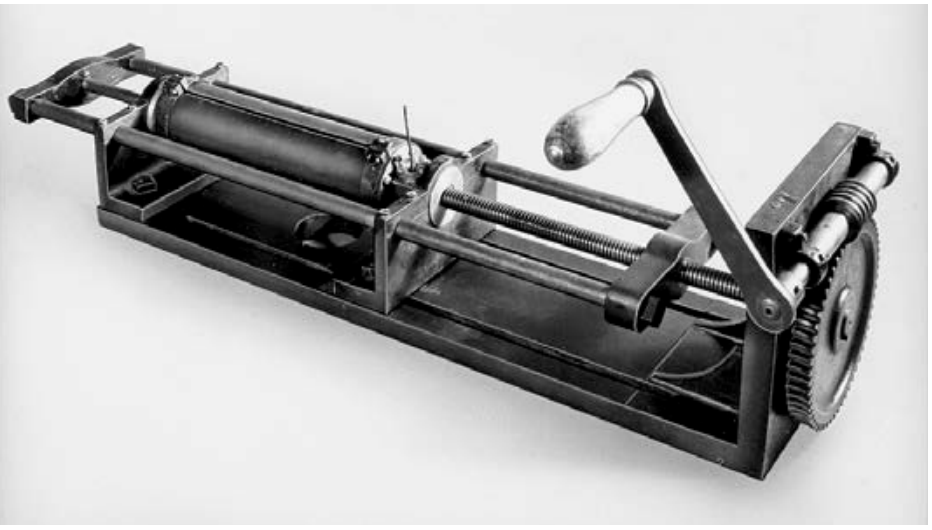

Werner von Siemens ve Johann Georg Halske'nin birlikte geliştirdiği Gutta-Perka kablo izolasyon makinesi, *1847 – Siemens Şirket Arşivi*

The Gutta-Percha press, developed jointly by Werner von Siemens and Johann Georg Halske, 1847 – *Siemens Corporate Archives*

Ardından Siemens 1863'te, İngiltere-Woolwich'te bir kablo fabrikası açar. Bundan üç yıl sonra İstanbul'dan 10.600 metrelik yedi makara kablo siparişi verilir. Konuyla Türk hükümetinin Posta Müdürü Krikor Ağaton ilgilenmektedir.[33] 1 ve 14 Kasım, 5 ve 12 Aralık 1866 tarihlerinde Türk hükümetinin Londra Büyükelçisi Musurus Paşa ile Posta Müdürü Krikor Ağaton kablolarla ilgili yazışırlar. Londra'daki Şirket'in adı artık Siemens Brothers'tır ve Büyükelçi ile Müdür yazışmalarında bu yeni ismi Türkçeleştirerek Siemens'ten "Biraderler" diye bahsederler. Sonunda, Siemens Brothers tarafından gutta perka kaplamalı 10. 600 metre kablo siparişi hazırlanır.[34] 16 Aralık 1866'da Türk hükümeti için çalışan ve kabloların teftişinden sorumlu olan Bay Greener de kontrolden sonra onay belgesini hazırlar. Sıra sevkiyata gelir. Yedi makara kablo, hareket edecek ilk şileple İstanbul'a gönderilmek üzere Victoria Rıhtımı'na teslim edilmiştir. Bu ilk şilep *Grand Duchess Olga* adındaki küçük tonajlı bir gemidir. Oysa kabloları ihtiva eden makaraların her biri birkaç ton ağırlığındadır. *Grand Duchess Olga*'nın kaptanı makaraları güverteye almayı reddeder. Ardından Siemens yetkilileri aynı rıhtımdan Konstantiniye'ye doğru hareket etmek üzere yük almakta olan daha yüksek tonajlı *Lazareff* adlı şilebin çalışanlarıyla görüşüp kabloların güverteye alınması hususunda anlaşırlar.[35] Siparişin bedeli 795, 0, 9 sterlindir. Siemens Brothers imzalı makbuz 7 Ocak 1867'de gönderilir.

Woolwich'teki Siemens Brothers kablo fabrikası avlusundan bir görünüm, *1889 – Siemens Şirket Arşivi*

Courtyard of Siemens Brothers cable factory in Woolwich, 1889 – *Siemens Corporate Archives*

Belgelerde sık sık bahsi geçen "gutta perka", Hint kauçuğundan üretilmiş, izolasyon maksadıyla kullanılan bir materyaldir. Elektriği taşıyan telleri korumak, yalıtmak, dayanıklılığını artırmak gibi işlevlere sahiptir. Siemens yalnızca telgraf makinesini değil, telgraf tellerini de bu izolasyon maddesiyle kaplamayı mümkün kılan aleti geliştiren isimdir.[36] "Gutta perka press" adı verilen bu düzenek kuşkusuz Siemens'in önde gelen kablo üreticilerinden biri haline gelmesinde etkili olmuştur.

32 BOA, HR. MKT, 369/67, 1/3/1861.

33 BOA, HR. SFR. 3, 117/41, 18/12/1866.

34 BOA, HR. SFR. 3, 117/41, 18/12/1866.

35 BOA, H. SFR. 3, 117/52, 29/12/1866.

36 Werner von Siemens, *Recollections,* Münih, 2005.

Mr. Greener, who was working for the Turkish government and was responsible for inspecting the cables, prepared the approval document. It was time for shipment. Seven pulleys of cables were delivered to Port Victoria to be sent to İstanbul on the first transport ship to set out. This was a small-tonnage ship called the *Grand Duchess Olga*. But each pulley with the cables weighed a few tons. The captain of *Grand Duchess Olga* refused to get the pulleys on deck. Siemens executives then talked to the people in charge of a higher-tonnage transport ship called *Lazareff* about taking the load to İstanbul from the same Port.[31] The price of the products was 795.0.9 pound sterling. The receipt signed by Siemens Brothers was sent on 7 January 1867.

Often mentioned in the documents, "gutta-percha" is an insulation material made of Indian rubber. It plays an important role in preserving, insulating and proofing the wires carrying the electric. Siemens did not only develop the telegraph machine, but also the device to cover telegraph wires with this insulation material.[32] Undoubtedly, this mechanism called the "gutta-percha press" played an important role in making Siemens a leading cable producer.

Telegraph recorders

Orders for telegraph equipment went on incessantly, one after the other.

In March 1867, Head of Posts Mr. Ağaton gave a new order for 20 telegraph recorders, directly to Siemens Brothers this time. The Ministry was informed that the goods were ready on 4 April. The inspection was again performed by Mr. Greener on behalf of the Ottoman government. Greener sealed the cover rim of each box with his initials (I.H.G), stating that he had inspected the products. 20 pieces of Siemens telegraph recorders were put in 10 lined boxes glazed with zinc and sent to İstanbul on the ship named *Paraguay*. In the letter written by Mr. L. Loeffler of Siemens Brothers management to the Ambassador, it is noted that the cost of this deal was 570.15.3 pound sterling, including transportation. Loeffler's signing the correspondence as "your honored servant," in line with Ottoman bureaucratic language, provides an interesting piece of data for this research as we try to understand the period and the nature of relations.[33]

B Submarine telegraph lines

Cezayir-i Bahr-i Sefid (Mediterranean Islands)

Siemens' submarine cables connected the Mediterranean islands of the Ottoman Empire.

One of the operations Siemens undertook was producing and installing submarine telegraph cables. The Company realized its first project in the Mediterranean: It connected Algeria that had been occupied by France in 1830 after 300 years of Ottoman rule to the island of Sardinia with submarine cables. This project was a great success and Siemens began to provide consultancy for the English government.[34] Thus, the telegraph network was not restricted to Algeria and Sardinia and it extended all over the Mediterranean Sea.

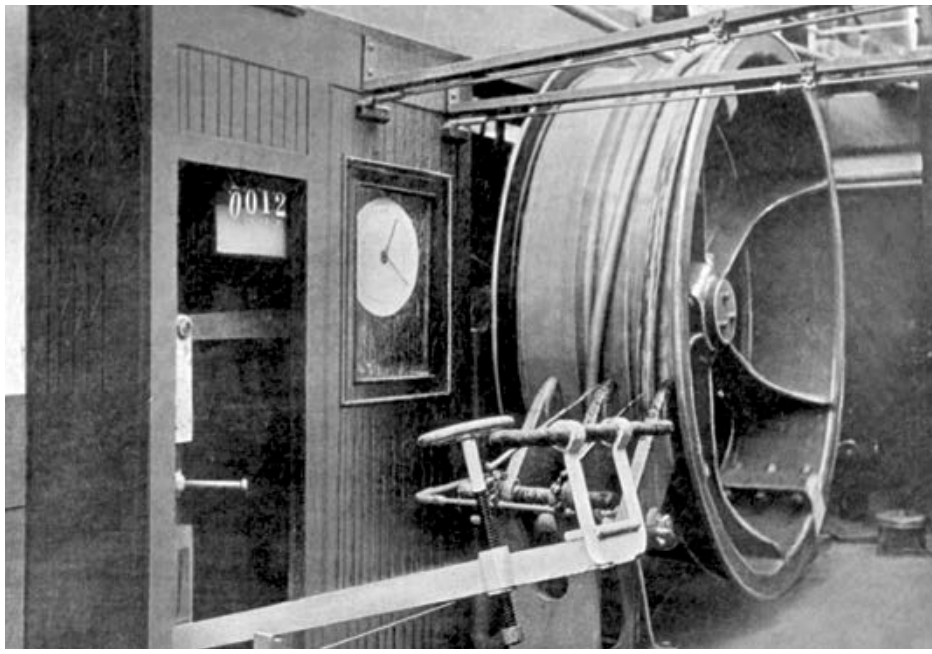

Tek bobinli deniz altı kablo döşeme makinesi, *1910 – Siemens Şirket Arşivi*

A single-coil submarine cable laying machine, 1910 – *Siemens Corporate Archives*

One of the important clients for this communication initiative was the Ottoman Empire due to its territories in the Mediterranean. Turks also wanted their ports to be interconnected with telegraph lines and entrepreneurs offered them such projects. After some contacts, installation works of a telegraph line between Ottoman

31 BOA, H. SFR. 3, 117/52, 29/12/1866.

32 Werner von Siemens, *Recollections* (Munich: 2005).

33 BOA, HR. SFR. 3, 122/61, 4/4/1867.

34 Werner von Siemens, *Recollections* (Munich: 2005).

Telgraf kayıt cihazları

Siparişlerin ardı arkası kesilmedi.

Birkaç ay sonra, Mart 1867'de, Posta Müdürü Krikor Ağaton, Siemens Brothers'a bu kez 20 adet telgraf kayıt cihazını da içeren yeni bir sipariş verir. 4 Nisan'da malların hazır olduğu bilgisi Bakanlığa ulaşır. Osmanlı hükümeti adına teftişi yine Bay Greener yapmıştır. Greener ürünleri testten geçirdiğinin nişanesi olarak da her kutunun kapak kenarını isminin baş harfleri (I. H. G) ile mühürlemiştir. 20 adet Siemens telgraf kayıt cihazı çinko ile sırlanmış astarlı on adet kutuya yerleştirilerek *Paraguay* adlı gemi ile İstanbul'a gönderilir. Siemens Brothers çalışanlarından Bay L. Loeffler'in Büyükelçi'ye hitaben kaleme aldığı mektupta, bu alışverişin nakliye dahil 570, 15, 3 İngiliz sterlini değerinde bir maliyeti olduğu bilgisi yer almaktadır. Loeffler'in, yazışmayı Osmanlı bürokrasi diline uygun şekilde "muti bendeniz olmaktan şeref duyan", yani "sadık kulunuz olmaktan onur duyan" şeklinde bitirmesi, dönemi ve ilişkinin niteliğini öğrenmeye çalıştığımız bu araştırmaya ilginç bir veri sunmaktadır.[37]

B Deniz altı telgraf hatları

Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları)

Akdeniz adalarını Siemens'in derin su kabloları birbirine bağladı.

Siemens'in çalışma alanlarından biri de deniz altı telgraf kablolarının üretimi ve döşenmesiydi. İlk projelerini Akdeniz'de gerçekleştirmişlerdi. 300 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kaldıktan sonra 1830'da işgal edilip Fransız kolonisine katılan Cezayir ile Sardunya Adası'nı derin su kablolarıyla birbirine bağlamışlardı. Proje büyük başarı kazanınca Siemens İngiliz hükümetine danışmanlık yapmaya başladı.[38] Telgraf ağı, Cezayir ve Sardunya ile sınırlı kalmadı, tüm Akdeniz'e yayıldı.

Yaşanan bu haberleşme hamlesinin önemli muhataplarından biri de Akdeniz'de sahip olduğu hinterlant sebebiyle Osmanlı Devleti'ydi. Türkler de kendi limanlarının telgraf teknolojisine kavuşmasını istiyor, girişimciler de kendilerine bu yönde projeler sunuyorlardı. Görüşmeler sonunda Osmanlı'ya ait Akdeniz adaları arasına derin su telgraf hattı döşeme işi 131. 000 sterlin karşılığında Londra'da bulunan bir şirkete verildi. Ancak bu karara itiraz edenler vardı. Temmuz 1870'te, Siemens'in İstanbul temsilcisi olarak Perşembe Pazarı'nda faaliyet gösteren Bay Azaryan da teklif sunmak istiyordu. Yani, aynı koşullarda ve hatta birkaç bin lira indirimli olarak Siemens de projeye talipti.[39] Bay Azaryan'ın işin Siemens'e verilmesi için Nafia Nezareti'ne (Bayındırlık Bakanlığı) sunduğu dilekçe ile yaptığı hamle, arzu ettiği sonuca ulaştı. Osmanlıların Cezayir-i Bahr-i Sefid dedikleri Akdeniz adalarını birbirine Siemens kabloları bağlayacaktı.[40] Siemens'in kabloları Batı Akdeniz'de olduğu gibi şimdi de Doğu Akdeniz'i bir ağ gibi saracaktı. Werner von Siemens'in derin su kablolarının zemine indirilmesi sırasında kullandığı, bizzat kendisi tarafından geliştirilen patentli yöntemleri[41] ve benzeri inovatif çözümleri uzun vadede Şirket'i rakiplerinden farklı bir yere taşıyacaktı.

Deniz altı kablo döşeme gemisi "Faraday", *1874 – Siemens Şirket Arşivi*

Underwater cable ship "Faraday", 1874 – *Siemens Corporate Archives*

37 BOA, HR. SFR. 3, 122/61, 4/4/1867.

38 Werner von Siemens, *Recollections*, Münih, 2005.

39 BOA, ŞD, 2857/34, 8/Ca/1287, 21/7/1870.

40 BOA, ŞD, 2857/34, 8/Ca/1287, 21/7/1870. İlerleyen yıllarda Kıbrıs, Midilli ve Sakız adalarına da telgraf hizmeti taşınır. Fransız Telgraf İdaresinden gelen teklifle de Cerbe'den Trablusgarp'a bir hat çekilir. BOA, ŞD, 2339/3, 19/Ca/1307. BOA, ŞD, 2431/24, 11/Ş/1297.

41 Werner von Siemens, *Recollections*, Münih, 2005.

Mediterranean islands were assigned to a company located in London for 131,000 pound sterling. However, some objections were raised. In July 1870, Mr. Azaryan, operating in Perşembe Pazarı (in Galata) as the Istanbul representative of Siemens, also wanted to quote for the project. Siemens applied for the project under the same conditions, even with a few thousand liras of discount.[35] Mr. Azaryan's petition submitted to the Ministry of Public Works for assignment of the project to Siemens was successful. The Mediterranean islands -called *Cezayir-i Bahr-i Sefid* by the Ottomans- would be connected to each other with Siemens submarine cables.[36] As in the Western Mediterranean, Siemens' cables would now cover the Eastern Mediterranean. Patented systems and innovative solutions developed and used by Werner von Siemens for laying such underground cables[37] were to open new prospects and, in the long run, to give the company an advantage over its competitors.

Persian Gulf

The first electrical communication network owned by the Gulf countries was established by Siemens.

Turks wanted to benefit from the telegraph technology also to increase the speed of communication with the ports around the Persian Gulf and facilitate central control. As a continuation of the Basra Telegraph Line built over the land, submarine cables under the Gulf would reach Fao, Ras-Sanouch and Katif. As had been in the land project, Siemens Brothers was also asked to work for the submarine section of the line. In November 1872, Ambassador Musurus Pasha asked for information on cable types and costs from Siemens on behalf of the Telegraph Administration. On 6 January 1873, Mr. Loeffler from the Company's management communicated his answer covering the specifications of two types of cables classified as type "A" and "B", with information on alternative materials that could be used for insulation and on prices, together with related drawings. He recommended type A cables insulated with gutta-percha, similar to the cables used by the British government to connect Europe to India. The project was concluded in accordance with this recommendation.[38]

Submarine communication projects are difficult and significantly risky projects that are likely be interrupted. Specialized in this area, Siemens carried out the most important project of the period in 1874, connecting Ireland

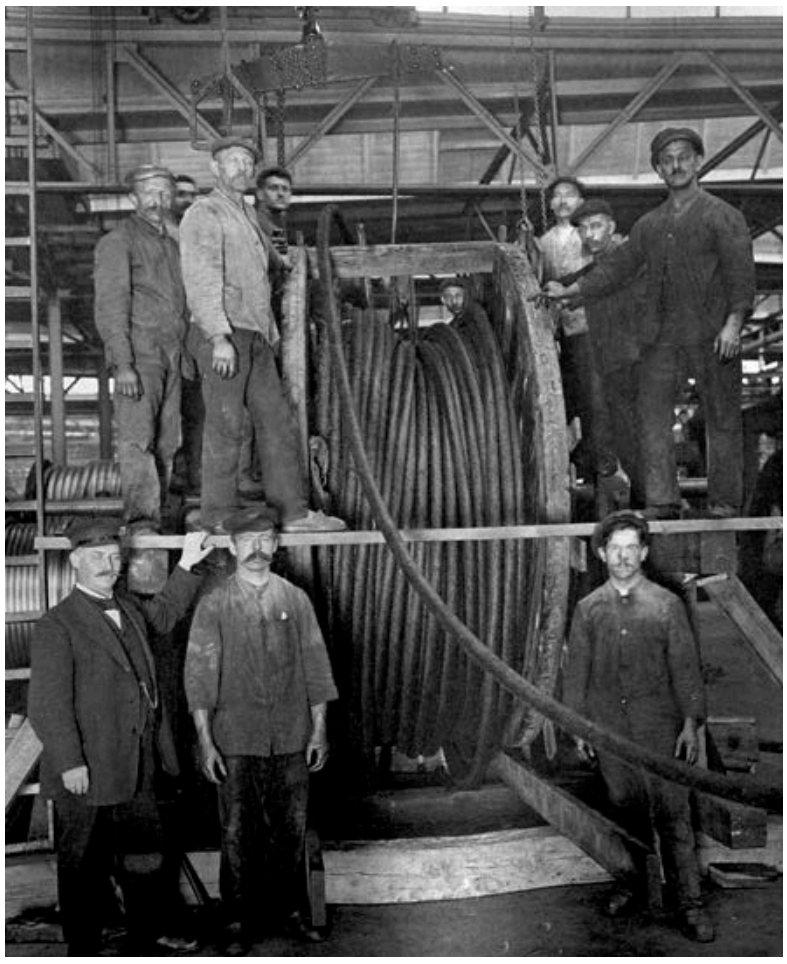

Deniz altı kablo makarası ve işçiler, Berlin, *1914 –Siemens Şirket Arşivi*

Submarine cable drum and workers, Berlin, 1914 – *Siemens Corporate Archives*

to America, covering the Atlantic with cables laid by the vessel named *Faraday*.[39] The remarkable point here is that Siemens Brothers was working for the Turkish government in the Persian Gulf, only a year before opening out to the Atlantic.[40] This cooperation led to the creation of the first communication network in the Gulf countries of today. Via Siemens, the Ottoman government extended the telegraph technology to today's Gulf countries, namely Kuwait, Bahrain, Qatar, Jordan, Saudi Arabia, United Arab Emirates, and Iraq, when they were still a part of the Ottoman Empire.

35 BOA, ŞD, 2857/34, 8/Ca/1287, 21/7/1870.

36 BOA, ŞD, 2857/34, 8/Ca/1287, 21/7/1870. In the following years, telegraph services were extended to Cyprus, Lesbos and Chios islands. With the proposal of the French Telegraph Administration, a line was established from Djerba to Tripoli. BOA, ŞD, 2339/3, 19/Ca/1307. BOA, ŞD, 2431/24, 11/Ş/1297.

37 Werner von Siemens, *Recollections* (Munich: 2005).

38 BOA, HR. SFR. 3, 189/12, 6/1/1873.

39 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player* (Munich: 2000).

40 BOA, HR. SFR. 3, 189/12, 6/1/1873.

Basra Körfezi

Körfez ülkelerinin sahip olduğu ilk elektrikli iletişim ağını Siemens kurdu.

Türkler, Basra (Arap) Körfezi civarındaki limanlarına erişim hızlarını artırmak, bu limanların merkezden kontrolünü kolaylaştırmak için de telgraf teknolojisinden yararlanma yoluna gitmişti. Basra Telgraf Hattı'nın kara sonrası devamı olarak Körfez altı deniz kabloları Fav, Ras-Sanouch ve Katif'e ulaşacaktır. Hattın kara kısmında olduğu gibi denizde yol alacak bölümünde de Siemens Brothers'ın çalışması istenir. Kasım 1872'de Büyükelçi Musurus Paşa, Telgraf İdaresi namına Siemens'ten kablo türleri ve maliyetleriyle ilgili bilgi talebinde bulunur. 6 Ocak 1873'te Şirket yönetiminden Bay Loeffler, "A" ve "B" tipi olarak sınıflandırdığı iki tür kablonun teknik özelliklerini, izolasyonu için kullanılabilecek alternatif malzeme bilgisini, fiyatları ve ilgili çizimleri içeren cevabını iletir. Bununla beraber tavsiyesi, Basra Körfezi'nde daha evvel Avrupa'yı Hindistan'a bağlamak için Britanya hükümeti tarafından kullanılmış olanlara benzeyen, gutta perka izolasyonlu A tipi kablolardır. Tavsiyeye riayetle proje gerçekleştirilir.[42]

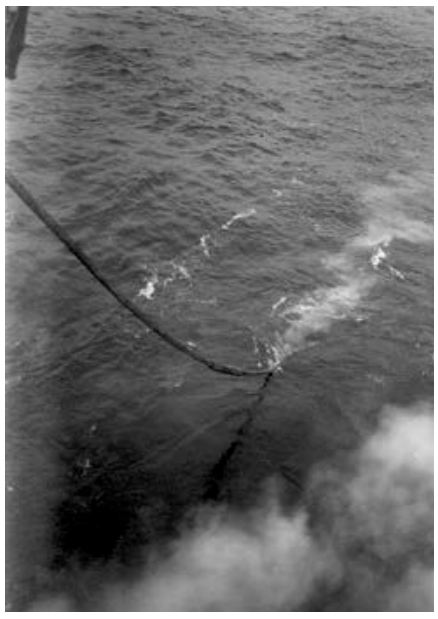

Kablo döşeme gemisi üzerinde sarma makarası (SOLDA), **telgraf kabloları denize döşenirken** (SAĞDA), ***1910 – Siemens Şirket Arşivi***

Drum on board the cable laying vessel (ON THE LEFT), **telegraph cables being laid in the sea** (ON THE RIGHT), **1910 – *Siemens Corporate Archives***

Derin su iletişim ağı kurulumu, kesintiye uğrama ihtimali yüksek, ciddi risk barındıran, zor projelerdir. Bu alanda uzmanlaşan Siemens, 1874'te dönemin en büyük projesine imzasını atacak, Atlantik'i *Faraday* adlı geminin döşediği kablolarla katederek İrlanda'yı Amerika'ya bağlayacaktır.[43] Dikkati çeken nokta, Siemens Brothers'ın Atlantik'e açılmadan bir yıl önce Basra Körfezi sularında Türk hükümeti için çalışmasıdır.[44] Bu işbirliği sonucunda günümüz Körfez ülkelerinin sahip olduğu ilk iletişim ağı hayata geçirilmiştir. Osmanlı hükümeti Kuveyt, Bahreyn, Katar, Umman, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak gibi bugünün Körfez ülkelerine Siemens eliyle telgraf teknolojisini taşımıştır.

Kızıldeniz

Siemens, Habeşistan'dan Hicaz'a kadar tüm Osmanlı topraklarını katetti.

Sudan, bir zamanlar Osmanlı Devleti'nin Habeş eyaletiydi. Bu eyaletin idari merkezi ise Kızıldeniz sahilindeki Suakin'di. Bölgenin önemi, Mısır'ın asi ve güçlü hıdivi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Kızıldeniz'e doğru yayılmasıyla artmıştı. Osmanlı idaresi, agresif bir politika izleyen İngiltere ve Fransa'nın bölgeye yerleşmesini diplomasi yoluyla engellemeye çalıştı. 1865'te Suakin'i Mısır Valisi'nin idaresine bırakmak zorunda kaldı. 1882'de ise İngiltere Mısır'ı fiilen işgal etti.[45] Buna rağmen Osmanlı hükümeti, bölgedeki varlığını sürdürmeye gayret etti. Türklerin Mısır ve Sudan bölgesindeki hukuki varlığı 1923'te imzalanan Lozan Anlaşması'yla son buldu.[46]

Osmanlı, çöl ülkesi Habeşistan'a da Siemens eliyle telgraf hizmeti götürmüştü. Kızıldeniz kıyısında yer alan Suakin ile Cidde arasına telgraf hattı çekilmesi sağlandı. Siemens'in tasarladığı bu proje, İslam dininin kutsal toprakları Mekke ve Medine'nin Kızıldeniz'e açılan kapısı konumundaki Cidde'ye ulaşması sebebiyle önemlidir. Hariciye evrakları arasında muhafaza edilen 16 Eylül 1890 tarihli ve 368/98 numaralı Posta ve Telgraf İdaresi talebi bu projeden haberdar olmamızı sağlamıştır.[47]

42 BOA, HR. SFR. 3, 189/12, 6/1/1873.

43 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player*, Münih, 2000.

44 BOA, HR. SFR. 3, 189/12, 6/1/1873.

45 A. J. Arkell, *A History of the Sudan*, Londra, 1961; Ahmet Kavas, "Sudan", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988.

46 Lozan (Laussanne) Anlaşması, 24 Temmuz 1923, Madde 17.

47 BOA, HR. SFR. 3, 368/98, 18/9/1890.

Red Sea

Siemens covered the whole Ottoman region, from Ethiopia to the Holy Lands.

Sudan was once a province of the Ottoman Empire. The headquarters of this province was Suakin, on the coast of the Red Sea. The importance of the region increased when Egypt's rebel and strong *khedive* (governor) Muhammad Ali Pasha of Kavala moved towards the Red Sea. The Ottoman administration tried to prevent the settlement of England and France in the region, following aggressive politics through diplomacy. In 1865 they had no other choice than to leave the administration of Suakin to the Egyptian Governor. In 1882, England actually occupied Egypt.[41] Despite this, the Ottoman government tried to sustain its presence in the region. The legal presence of Turks in Egypt and Sudan ended with the Lausanne Treaty signed in 1923.[42]

The Ottomans had brought the telegraph to Ethiopia, a desert country, also via Siemens. This enabled the installation of a telegraph line between Suakin on the coast of the Red Sea and Jeddah. The project designed by Siemens is important as it reached Jeddah, the door opening to Islam's Holy Lands, namely Mecca and Medina. We are informed of this project by the request of the Post and Telegraph Administration no. 368/98, dated 16 September 1890, kept among the Foreign Affairs documents.[43]

Libya

Siemens cables extended from Marmaris in Anatolia to Fezzan in Africa.

Around 500 thousand people lived in the Ottoman Libya while the population in the center, Tripoli, was slightly over 30 thousand. Trying to help the Empire prosper from end to end and pursuing communication and transport facilities to bring the periphery closer to the center, the Sublime Porte initiated projects to develop this Mediterranean province. It opened new ports in Tripoli and Benghazi, established waterworks, and installed telegraph lines.[44]

The report in the files of the Ministry of the Interior clarifies the issue of taking telegraph services to Tripoli. The record

Dünyayı saran deniz altı kablo bağlantıları, *1880 – Siemens Şirket Arşivi*

Submarine cable connections covering the world, 1880 – *Siemens Corporate Archives*

was prepared at the Prime Ministry on 16 November 1904. The text is about a telegraph system project starting from Marmaris to Rhodes, and from there to Derna, the closest point of Tripoli province to Rhodes, to ensure communication between Tripoli, Fezzan, Benghazi, and Derna. As in previous cases, this project was also assigned to Siemens, namely to Siemens & Halske.[45] The stable relationship between the Turkish government and the Company clearly indicates the trust. Another sign of the confidence in Siemens was that the Turkish government entrusted a maximum security state communication system to a Western company, in a hectic environment where Western countries followed an expansionist policy.

The telegraph line established by Siemens between Tripoli and Derna had the capacity to ensure a communication of four thousand words per hour. The Sublime Porte and Siemens & Halske agreed on a cost of 12,900 liras for the realization of this intercontinental system connecting Anatolia to Northern Africa. The construction of two telegraph offices between the island of Rhodes and Derna was to be borne by the Empire, while all other expenses were to be paid by Siemens. The agreement also stipulated that two engineers from Siemens work for daily wages of sixty francs in Derna and forty francs in Rhodes and that they stay there until Ottoman officers reached an adequate proficiency in using the system.[46] Total expenses of officers were 1,000 liras. The project and payment plan were ready. Required action was taken.[47]

41 A. J. Arkell, *A History of the Sudan* (London: 1961); Ahmet Kavas, "Sudan" İslam Ansiklopedisi (İstanbul: 1988).

42 Lausanne Treaty, 24 July 1923, Article 17.

43 BOA, H. SFR. 3, 368/98, 18/9/1890.

44 Italians occupied the region in 1911.

45 BOA, DH. MKT, 912/19, 1322/N/28, 16/11/1904.

46 BOA, DH. MKT, 912/19, 1322/N/28, 16/11/1904.

47 BOA, DH. MKT, 912/19, 1322/N/28, 16/11/1904.

Libya

Siemens kabloları Marmaris'ten Fizan'a, Anadolu'dan Afrika'ya kadar uzandı.

Osmanlı Libyası'nda 500 bin kadar insan yaşıyor, merkez Trablusgarp'ta nüfus 30 bini biraz geçiyordu. İmparatorluğun dört bir yanını mamur hale getirmek için uğraşan, çevreyi merkeze daha yakın kılacak iletişim ve ulaşım kolaylıkları peşinde koşan Babıali (Başbakanlık), Güney Akdeniz limanını bayındır hale getirmek maksadıyla projeler hazırladı. Trablusgarp ve Bingazi'de yeni limanlar açtı, su şebekesi kurdu, telgraf hattı çekti.[48]

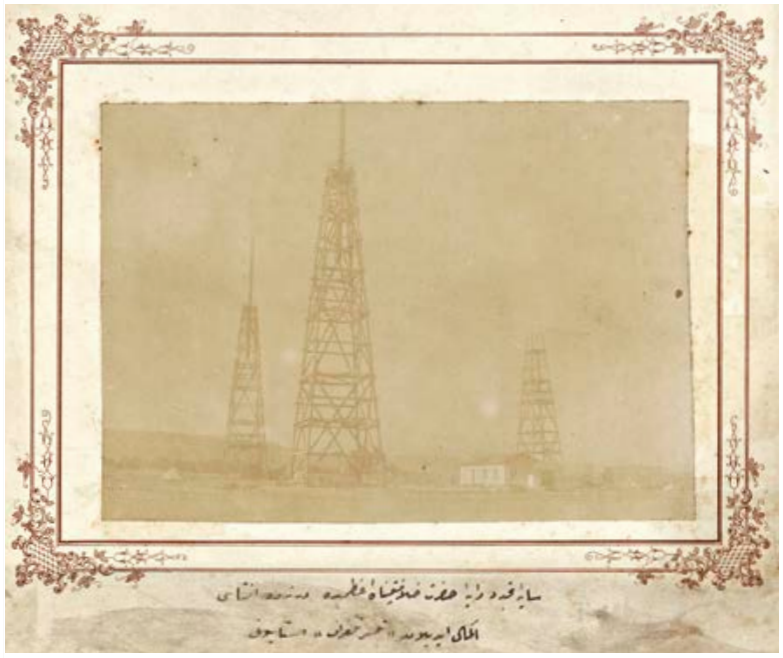

Derne Telgraf İstasyonu. FOTOĞRAF ALTINDAKİ YAZI: Saye-i kudret-vaye-i hazret-i hilafet-penah-ı azamide Derne'de inşası ikmal edilen 'Telsiz Telgraf' İstasyonu – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Derne Telegraph Station. THE TEXT BELOW THE PHOTOGRAPH: "Wireless Telegraph" station installed in Derna, under the auspices of the mighty sultan honored with the title of "caliph". – ***Istanbul University Rare Works Library***

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) dosyaları arasında yer alan bir rapor, Trablusgarp'a telgraf hizmeti götürülmesi konusuna ışık tutmaktadır. Kayıt, 16 Kasım 1904'te Babıali'de hazırlanmıştır. Metin Trablus, Fizan, Bingazi ve Derne arasında haberleşmenin sağlanması için Marmaris'ten başlayarak Rodos'a, oradan Trablusgarp eyaletinin Rodos'a en yakın noktası olan Derne durağına uzanacak bir telgraf sistemi projesini konu almaktadır. Bu proje de öncekiler gibi Siemens'e, Siemens & Halske'ye verilmiştir.[49] Türk hükümeti ile Şirket arasındaki istikrarlı ilişki, güvenin net bir göstergesidir. Osmanlıların duyduğu itimadın diğer bir alameti ise Batılı devletlerin yayılmacı dış politika takip ettiği sıcak bir ortamda, iletişim gibi azami derecede güvenlik gerektiren bir devlet aparatını, yine Batılı bir şirkete teslim edebilmeleridir.

Siemens'in Trablusgarp-Derne arasına kurduğu telgraf hattı, saatte yirmi dört bin kelimelik haberleşmeyi sağlayacak kapasitedeydi. Babıali ve Siemens & Halske, Anadolu'yu Kuzey Afrika'ya bağlayacak bu kıtalar arası sistemin gerçekleşmesi için 12. 900 lira bedel karşılığında anlaşmıştı. Rodos Adası ile Derne'de yapılacak iki telgrafhanenin inşaasını Devlet-i Aliyye üstlenecek, diğer bütün işletme masrafları ise Siemens'e ait olacaktı. Osmanlı memurları yetkinliğe ulaşıncaya kadar, Derne'de 60 frank, Rodos'ta 40 frank günlük ücretle çalışacak iki mühendisin Siemens'ten gönderilmesi de anlaşmanın bir parçasıydı.[50] Memurların masrafları 1000 lira etmekteydi. Proje ve ödeme planı hazırdı. Gereği yapıldı.[51]

Osmanlılar yeni dünya düzeni içerisinde sağlam durmaya çalışırken, ihtiyaç duydukları teknik desteğe Siemens eliyle kavuştular. Zaman ilerledikçe Siemens yenilikçi kimliğiyle günlük hayata değer katan hizmetler sunmaya, Türk hükümeti de bunları talep etmeye devam etti. Bazen geliştirilmekte olan, pazara sunulma sürecini henüz tamamlamamış ürünler için bile talepte bulundular. Mobil telgraf istasyonu da bunlardan biriydi.

C Mobil iletişim

ERKEN TALİPLİ: Osmanlı Ordusu

Siemens'in geliştirmekte olduğu mobil telgraf istasyonları Erkan-ı Harbiye'nin takibindeydi.

Kaderine İmparatorluğun zor zamanlarında tahta oturmak düşen II. Abdülhamid'i en zorlayan yıl 1905 oldu. Sultan, Yıldız Hamidiye Camii önünde Cuma namazına giderken, teşrifattan olduğu üzere Cuma Selamlığı denen halkla görüşme merasimi esnasında, Doğu Anadolu'da devlet

48 İtalyanlar 1911'de bölgeyi işgal ettiler.

49 BOA, DH. MKT, 912/19, 1322/N/28, 16/11/1904.

50 BOA, DH. MKT, 912/19, 1322/N/28, 16/11/1904.

51 BOA, DH. MKT, 912/19, 1322/N/28, 16/11/1904.

While trying to survive in the new world order, the Ottomans obtained the much-needed technical assistance through Siemens. As time went by, with its innovative character, Siemens continued to provide solutions adding value to daily life, and the Turkish government continued to request such solutions. The requests were so extensive that the Ottomans sometimes pursued products which were still in development phase and had not yet been offered to the markets. One of such products was the mobile telegraph station.

C Mobile communication

EARLY ASPIRANT: The Ottoman Army

Mobile telegraph stations still being developed by Siemens were closely followed by the Army Staff.

For Abdülhamid II, who was destined to ascend the throne in what were hard times for the Empire, the year 1905 was the most difficult one. While he was going to Friday Prayer, he was subject to an assassination attempt, for which 120 kg explosive was used, in front of the Yıldız Hamidiye Mosque. The attempt was made by a group of Armenian secret society members wishing to establish an independent state in eastern Anatolia.[48] He had a narrow escape, which explains his suspicious character. It was not only Armenian revolutionaries that wanted independence. While nationalist movements spread by the French Revolution and policies of Western countries addressing different ethnic and religious groups among the Imperial citizens were leading to domestic unrest, a weakening peripheral control required preparedness to struggle against foreign intervention as well. As can be understood, it was again necessary to strengthen and modernize the army. Reformation of the Ottoman military was the most popular issue of the period.

Thus, in order to fully equip the Ottoman Army, it was decided to purchase newly-invented wireless telegraph stations for telegraph troops. In the words of Ottomans, "bicycle-style and easy-to-carry" stations, meaning "mobile", would be purchased.[49] But where did the idea of mobile telegraph stations come from? Siemens was perceived as a school almost at the level of higher education in the past, as it still is today. Thus the Ottoman Empire had sent some successful officers to Siemens for training. Obviously, the Turkish officers at Siemens had informed Istanbul about these newly-developed mobile telegraph stations.

This was great news, but haste was no good. These mobile stations had just been discovered and were in the development phase at the Siemens & Halske factory in Berlin. Realizing this, the Military Material Purchasing Commission of the Ottomans agreed to make trials first and sign the agreement if the desired result was obtained in the end. As explained in detail in the Yıldız Miscellaneous Document (YMTV) no 281-96, dated 12 December 1905, this type of mobile military communication device that could easily be directed and moved in all kinds of land could not be produced in any factory other than Siemens at that time. Eventually, it was decided to delay the order until wireless telegraph stations suitable for this service were finalized by Siemens.[50]

D IN THE MIDDLE OF THE INDO-EUROPEAN TELEGRAPH LINE: The Fao Telegraph Station

Syria-Iraq

Located in the center of Eurasian communication networks, the Ottomans used Siemens technology to solve problems as well.

Just two months after the correspondence regarding mobile telegraph stations in December, a new order was made to Siemens on February 1906. The request was a telegraph model Ottomans called the *Hüg* machine, after the inventor's surname "Hughes". This machine could print the telegraph messages on paper.[51] *Hüg* machines would be used in Deyr (Syria) for the telegraph line to be annexed to the Fao communication line. In addition, Siemens would provide translator devices for the cities of Konya, Aleppo and Baghdad located on the line.[52]

48 Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, *II. Abdülhamid ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar* (İstanbul: 1964).

49 BOA, YMTV, 281/96, 1323/L/14, 12/12/1905.

50 BOA, YMTV, 281/96, 1323/L/14, 12/12/1905.

51 John Munro, *Heroes of the Telegraph* (Seattle: 1997).

52 BOA, İ. PT, 20/47, 27/Z/1323, 2/2/1906.

Sultan II. Abdülhamid, Yıldız Sarayı - Cuma Selamlığı, *1908 – Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

Sultan Abdülhamid II, Friday Greeting at Yıldız Palace, 1908 – *Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs*, IRCICA

kurmak maksadındaki bir grup Ermeni komitacı tarafından organize edilen ve 120 kilogram patlayıcının kullanıldığı suikasta hedef oldu.[52] Kıl payı kurtuldu ve böylece şüpheci karakterini haklı çıkaran bir deneyim yaşamış oldu. Bağımsızlık isteyenler sadece Ermeni komitacılar değildi. Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımları ve Batılı devletlerin İmparatorluk tebaasındaki farklı etnik ve dini grupları muhatap alan politikaları iç huzursuzluklara yol açarken, zayıflayan çevre kontrolü de dıştan gelebilecek silahlı müdahalelere karşı mücadele hazırlığı gerektiriyordu. Diğer bir deyişle, bir kez daha orduyu güçlendirmeye ihtiyaç duyuluyordu. Ordunun yenilenmesi, son yüzyılın en popüler konusuydu.

Bu bağlamda Osmanlı Ordusu'nun tam donanımlı hale gelmesi amacına yönelik olarak, telgraf bölükleri için, yeni icat olunan askeri telsiz telgraf istasyonlarından alınmasına karar verildi. Osmanlıların mobil anlamında kullandığı tabirle "bisiklet tarzında, taşınması kolay" telgraf istasyonları temin edilecekti.[53] Peki, ama bu taşınabilir mobil telgraf istasyonu fikri nereden çıkmıştı? Siemens, bugün olduğu gibi geçmişte de adeta yüksek eğitim seviyesinde bir okul olarak algılanıyordu. Devlet-i Aliyye de bu sebeple Siemens'e eğitim amacıyla başarılı memurlarından bazılarını göndermişti.

Belli ki Siemens'teki Türk memurlar, yeni geliştirilen bu mobil telgraf istasyonlarıyla ilgili olarak Dersaadet'i bilgilendirmişlerdi.

Her şey iyiydi, hoştu, ancak acele ediliyordu. Çünkü bu mobil istasyonlar, Berlin'de bulunan Siemens & Halske Fabrikası'nda yeni yeni keşfediliyor, henüz gelişme aşamasında bulunuyordu. Bunu fark eden Askeri Malzeme Satın Alma Komisyonu öncelikle denemeler yapılmasını ve bu denemeler sonucu istenen netice alınırsa anlaşma imzalanmasını uygun gördü. 12 Aralık 1905 tarihli, Yıldız Mütenevvi Evrak (Y. MTV) 281/96 kodlu belgede de ayrıntılarıyla anlatıldığı üzere, o tarihte Siemens'ten başka hiçbir fabrikada, her türlü arazide kolaylıkla yönlendirilip hareket ettirilebilen bu tip mobil askeri haberleşme istasyonları üretilmiyordu. Sonunda Siemens tarafından bu hizmete uygun olarak üretilen mobil telsiz telgraf istasyonları son haline getirilinceye kadar siparişin askıya alınmasına karar verildi.[54]

D HİNT-AVRUPA TELGRAF HATTI'NIN MERKEZİNDE: Fav Telgraf İstasyonu

Suriye-Irak

Avrasya iletişiminin merkezinde yer alan Osmanlı, sorunları çözmek için Siemens teknolojisini kullandı.

Aralık ayında gerçekleşen mobil telgraf istasyonu yazışmalarından hemen iki ay sonra, Şubat 1906'da Siemens'e yeni bir sipariş verildi.

Mucidinin soyadı "Hughes" ile anılan, Osmanlıların ise "Hüg" şeklinde telaffuz ettiği, mesajları kâğıda basılı olarak sunabilen telgraf makinelerinden talep ediliyordu.[55] Hüg makineleri, Fav iletişim yoluna eklemlenecek olan Deyr (Suriye) Telgraf Hattı'nda kullanılacaktı. Ayrıca Siemens hat boyunca yer alan Konya, Halep ve Bağdat merkezlerinin her biri için "translatör" de temin edecekti.[56]

Daha evvel bahsettiğimiz gibi, Basra Telgraf Hattı olarak da anılan Fav, Abdülmecid tahttayken hayata geçirilen ve zamanla yeni

52 Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, *II. Abdülhamid ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar*, İstanbul, 1964.

53 BOA, Y. MTV, 281/96, 1323/L/14, 12/12/1905.

54 BOA, Y. MTV, 281/96, 1323/L/14, 12/12/1905.

55 John Munro, *Heroes of the Telegraph*, Seattle, 1997.

56 BOA, İ. PT, 20/47, 27/Z/1323, 2/2/1906.

As mentioned before, the Fao Line, also called the Basra Telegraph Line, was an important project launched during Sultan Abdülmecid's reign and new stations were added in time. The importance of this project stemmed from its location on the route of the Indo-European Telegraph Line, the longest telegraph network in the world. The route started in Üsküdar, Istanbul's door opening to the East, continued to Basra through Baghdad and from there to the port city of Fao, located on the Persian Gulf. It was called the Basra Line until it reached Basra. When it reached Fao, it became the Fao Line. The telegraph traffic from London to India using the Ottomans' Fao Line led to some problems due to intense communication. Records indicate that six Hughes machines had been ordered from Siemens factories to be used in the line in order to ensure reliable communication. Two of these machines would be sent to Aleppo and two to the Fao center. Purchase of these new and easy-to-use machines with keyboards was a measure to reduce complaints because Hughes machines worked with a much simpler coding than Morse. The related archive record emphasizes the importance and necessity of realizing these orders as soon as possible as the machines were critical for ensuring reliable communication between London and India.[53]

Halep Hükümet Konağı Kapısı'nın ve Telgraf Dairesi'nin hâricen resmidir – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Exterior images of Aleppo Government Office and Telegraph Office – *Istanbul University Rare Works Library*

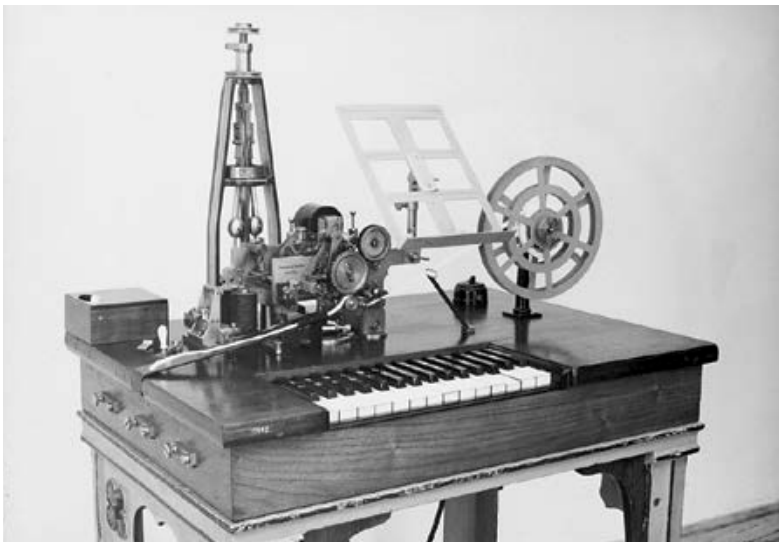

Hüg telgrafı, *1895 – Siemens Şirket Arşivi*

Hughes telegraph, 1895 – *Siemens Corporate Archives*

THE PERIOD OF CONSTITUTIONAL MONARCHY (Young Turk Revolution)

Telephone

The police stations of Thessaloniki were interconnected with Siemens telephone lines.

Siemens started to produce its first telephones in the 1870s. In 1881, the equipment of the first public telephone exchange in Berlin was provided by the Company. In the same year, the Ottoman Empire obtained its first telephone line. It was also provided by Siemens. Four telephones were connected to the line installed between Yeni Cami Post Office and Soğukçeşme Telegraph Office.

However, voice communication did not gain recognition and spread as fast as the telegraph and railways. In the sources it is written that Sultan Abdülhamid II prevented the spread of the telephone due to safety reasons and thus there was no significant development in the telephone system until the Second Constitutional

53 BOA, İ. PT, 20/47, 27/Z/1323, 2/2/1906.

istasyonların eklemlendiği mühim bir projeydi. Bu projenin önemi dünyanın en uzun telgraf ağı olan Hint-Avrupa Telgraf Hattı'nın güzergâhında olmasından kaynaklanıyordu. İstanbul'un Doğu'ya açılan kapısı Üsküdar'dan Bağdat yoluyla Basra'ya, oradan da İran Körfezi'nde yer alan liman kenti Fav'a kadar uzanıyordu. Basra'ya ulaşana kadar adı Basra Hattı'ydı. Fav'a ulaşınca adı Fav Hattı oldu. Londra'dan Hindistan'a uzanan telgraf trafiğinin Osmanlı'nın Fav ağını kullanıyor olması, iletişim yoğunluğu sebebiyle bazı sorunlara yol açıyordu.

Sağlıklı iletişimi mümkün kılmak ve iletişimin kalitesini artırmak için Fav hattında kullanılmak üzere Siemens fabrikalarından altı adet Hughes makinesi sipariş edilir. Halep ve Fav telgraf merkezlerine bu makinelerden ikişer adet gönderilecektir. Kullanımı kolay, klavyeli yeni telgrafların temini, şikâyetleri azaltmaya yönelik bir önlemdir. Zira Hughes, Mors kodlamasından çok daha basit şekilde çalışmaktadır. İlgili arşiv kaydında, Londra-Hindistan haberleşmesinin sağlıklı yürüyebilmesi için bu siparişlerin bir an önce gerçekleşmesinin önemi ve gerekliliği üzerinde durulmuştur.[57]

MEŞRUTİYET DÖNEMİ

Telefon

Selanik'in polis karakolları, Siemens telefon hatlarıyla birbirine bağlandı.

Siemens ilk telefonlarını 1870'lerde üretmeye başlamıştı. 1881'e gelindiğinde Berlin'in ilk telefon santralinin aksamını Şirket temin ediyordu. Aynı yıl Osmanlı Devleti de Siemens eliyle ilk telefon hattına kavuştu. Yeni Cami Postanesi ile Soğukçeşme Telgraf Merkezi arasına çekilen hatta dört telefon bağlandı.

Ancak sesli iletişim, telgraf ve demiryollarında olduğu gibi hızla kabul görüp ivedi bir şekilde yayılmadı. Kaynaklar Sultan II. Abdülhamid'in güvenlik sebebiyle telefonun yaygınlaşmasını engellediğini, bu sebeple II. Meşrutiyet'e kadar telefon sistemiyle ilgili kayda değer bir gelişme yaşanmadığını yazar. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı arasında yer alan TFR. 1. SL 203/20291 no. lu belge Abdülhamid'in telefon kısıtlamasını doğrular niteliktedir.[58] Kayıt, 1908'de Selanik polis karakollarının telefonla birbirine bağlanmasını konu alıyor. Anlaşılan bu geç tarihe rağmen İmparatorluğun en önemli merkezlerinden olan Selanik telefon ağına sahip değildi. Daha da ilginci, meşruti idarenin 24 Temmuz 1908'de ilanının hemen akabinde, Aralık 1908'de bu iş için kollar sıvanmıştır. Meşrutiyetin mimarı olan İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri, kaleleri Selanik'e telefon teknolojisini getirmek için yazışmaktadırlar. Bizim açımızdan daha da ilginci, başka girişimcilerin adı geçse de sonunda işin Siemens'e verilmesi. Kayıttan, o tarihte Siemens'in Selanik'te bir vekilinin bulunduğu da anlaşılıyor. Belgenin konusu, bu vekil ile yapılacak sözleşmedir. Anlaşılan II. Abdülhamid ile hiçbir konuda uzlaşamayan ve sonunda onu tahtından eden İttihatçılar, Sultan'ın Siemens ile çalışma geleneğini devam ettirmişlerdir.[59]

Wernerwerk, Siemensstadt'ta telefon cihazlı yazı masası, *1910 – Siemens Şirket Arşivi*

Desk with a telephone at Wernerwerk, Siemensstadt, 1910 – *Siemens Corporate Archives*

57 BOA, İ. PT, 20/47, 27/Z/1323, 2/2/1906.

58 BOA, TFR. 1. SL, 203/20291, 19/M/1327, 14/2/1909.

59 BOA, TFR. 1. sL, 203/20291, 19/M/1327, 14/2/1909; BOA, DH. EUM. MH, 84/3, 20/C/1332.

Era (following the Young Turk Revolution). Document TFR. 1. SL, 203/20291 included in the Rumelia Inspection Office-Thessaloniki Documents within the Ottoman Archives of the Prime Ministry confirms Abdülhamid's restrictions on telephone communication.[54] This record is about connecting Thessaloniki police offices to each other via telephones in 1908. It is understood that even in 1908, Thessaloniki, one of the most important centers of the Empire, still did not have a telephone network. More interestingly, preparations for telephone communication started in December 1908, i. e. soon after the declaration of Constitutional Monarchy on 24 July 1908. The members of the Committee of Union and Progress (CUP) who were the architects of the Young Turk Revolution wrote to each other to bring telephone technology to their "castle," Thessaloniki. From our point of view, it is interesting that the work was assigned to Siemens although the names of other entrepreneurs were mentioned. The record also showed that there was a deputy of Siemens in Thessaloniki on that date. The subject of the document was the agreement made with this deputy. Clearly, the members of the Committee of Union and Progress, who could not agree with Abdülhamid II on any issue and eventually forced him to leave his throne, continued the Sultan's tradition of working with Siemens.[55]

Selanik Karakolu FOTOĞRAF ALTINDAKİ YAZI: Selanik Gemriye Kapısı bitişiğindeki eskiden inşa edilmiş kahvehane ile daha sonra yaptırılmış bir han ve karakolhanenin resmidir – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Thessaloniki Police Station THE TEXT BELOW THE PHOTOGRAPH: Image of a formerly-built coffeehouse and a later-constructed commercial building and police station – ***Istanbul University Rare Works Library***

THE REPUBLICAN PERIOD

Atatürk and Siemens

Atatürk continued the tradition of trusting Siemens. The Ministry of Foreign Affairs of the young Republic of Turkey was connected to the world by Siemens.

After the monarchs, Constitutional revolutionists and subsequent Republican revolutionists also continued the relationship with Siemens. No matter who held the governing power, the "state" did not give up being the user of the Siemens' technology. Following World War I, came the Turkish War of Independence. In 1920-1922, Siemens built telephone exchanges in the counties of Kandilli, Erenköy, Bebek, Tarabya, Büyükdere, Bakırköy, Yeşilköy, and Büyükada. The "brand-new" Ministry of Foreign Affairs of the young Republic preferred making their calls by using Siemens technology. This information is taken from record HR. İM, 158/19 dated 10 June 1925, included in the documents of the Ministry of Foreign Affairs Istanbul Delegacy.[56] Two years later, in 1927, the Post and Telegraph Administration of the Republic gave other orders to Siemens for establishing communication with Europe via telegraph systems.[57]

Mustafa Kemal Atatürk, President of the Republic of Turkey, signed many decrees approving cooperation with Siemens. On 26 April 1930, Atatürk presided the meeting of the Cabinet in his capacity of President and accepted the decision to purchase materials from Siemens for supporting communication with the provinces of Ankara and Sivas.[58] Similarly, he approved the decision to purchase products such as a telephone exchange needed by the Post and Telegraph Administration from Siemens.[59]

54 *BOA, TFR. 1. SL, 203/20291, 19/M/1327, 14/2/1909.*

55 *BOA, TFR. 1. SL, 203/20291, 19/M/1327, 14/2/1909; BOA, DH. EUM. MH, 84/3, 20/C/1332.*

56 BOA, HR. İM, 158/19, 10/6/1925.

57 BCA, 30. 18. 1. 1/24. 33. 20, 25/5/1927.

58 BCA, 30. 18. 1. 2/10. 22. 10, 26/4/1930.

59 BCA, 30.18.1.2/17.4.2, 18/1/1931.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Atatürk ve Siemens

Atatürk de Siemens'e güven geleneğini devam ettirdi. Genç Cumhuriyet'in dışişlerini dünyaya Siemens bağladı.

Mustafa Kemal Atatürk çalışma arkadaşlarıyla birlikte Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, *1935 – Fotoğraflarla Atatürk,* Genel Kurmay Başkanlığı

Mustafa Kemal Atatürk with his colleagues at the Turkish Grand National Assembly in Ankara, 1935 –*Atatürk in Photographs*, Turkish General Staff

Sultanlardan sonra Meşrutiyet ihtilalcileri, onların da ardından Cumhuriyet devrimcileri Siemens'e itimatla ilişkilerini devam ettirdiler. Yönetme erki kimin eline geçerse geçsin, "devlet" Siemens teknolojisinin kullanıcılarından olmayı bırakmadı. I. Dünya Savaşı'nın ardından, İstiklal Harbi yıllarında, 1920-1922 arasında, İstanbul'un telefon santrallerini Kandilli, Erenköy, Bebek, Tarabya, Büyükdere, Bakırköy, Yeşilköy ve Büyükada'da Siemens kurdu. Genç Cumhuriyet'in Dışişleri Bakanlığı da telefon görüşmelerini Siemens teknolojisiyle yapmayı tercih edecekti. Bu bilgiye Hariciye Nezareti (Dışişleri Bakanlığı) İstanbul Murahhaslığı evrakında yer alan 10 Haziran 1925 tarih ve HR. İM 158/19 numaralı kayıttan ulaşıldı.[60] İki yıl sonra, 1927'de Avrupa telgraf haberleşmesinin sağlanması için Posta ve Telgraf İdaresi Siemens Fabrikası'na başka siparişler de verdi.[61]

Mustafa Kemal Atatürk, Siemens ile işbirliğini onaylayan pek çok kararnameye imza attı. Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal sıfatıyla başkanlık ettiği İcra Vekilleri Heyeti'nin (Bakanlar Kurulu) 26 Nisan 1930 tarihli toplantısında, Ankara ve Sivas illerinin iletişimini desteklemek için Siemens'ten malzeme alımını kabul etti.[62] Aynı şekilde Posta ve Telgraf İdaresi'nin ihtiyacı olan telefon santrali gibi ürünlerin Siemens'ten temin edilmesi kararını da tasdik etti.[63]

Yalnızca malzeme alımı konusunda değil, teknik aksaklıklar yaşandığında da Siemens'e başvuruldu. Bozulan telsizler Siemens'in İstanbul şubesine tamir ettirildiğinde takvimler Nisan 1931'i gösteriyordu. Aynı yıl 1 Mayıs'ta Siemens & Halske Şirketi'nden yeni telgraf makinelerinin getirtilmesi için Bakanlar Kurulu onayı da alındı.[64]

Atatürk'ten sonra

İstanbul Boğazı'nın altında, Asya ve Avrupa yakalarını birbirine bağlayan Siemens derin su kabloları yatıyor.

Atatürk'ten sonra da Siemens'e güven geleneği devam etti. 11 Mart 1942'de alınan bir kararla, eski başkent İstanbul ile yeni başkent Ankara arasına döşenecek telefon tesisatı işi Siemens & Halske'ye verildi. Bulgaristan ile iletişimi de Siemens sağlayacaktı.[65] Bu güzergâhlarda halihazırda işleyen bir iletişim sistemi vardı. Ancak II. Dünya Savaşı sebebiyle yaşanan gecikmeler şikâyetlere sebep oluyordu. Bu duruma bir son vermek için Ankara ile İstanbul arasında on beşi telefon, altısı telgraf ve İstanbul ile Bulgaristan sınırı arasında onu telefon, üçü telgraf olmak üzere kapsamlı bir Siemens iletişim sistemi tesis edilecekti. Ayrıca İstanbul (Avrupa yakası) ve Kadıköy (Anadolu yakası) telefon santralleri arasındaki deniz ve kara kablolarını da Siemens döşeyecekti. Proje bedeli Türk-Alman Ticaret Anlaşması hükümleri çerçevesinde ödenecekti.

Sultan Abdülmecid, Sultan II. Abdülhamid, İttihat ve Terakki hükümeti gibi, Atatürk ve selefleri de tereddüt etmeden Siemens ile çalıştı. Tıpkı İmparatorluk zamanında olduğu gibi, Cumhuriyet devrinin pek çok ilkinde de Siemens imzası yer almaktadır.

60 BOA, HR. İM, 158/19, 10/6/1925.

61 BCA, 30. 18. 1. 1/24. 33. 20, 25/5/1927.

62 BCA, 30. 18. 1. 2/10. 22. 10, 26/4/1930.

63 BCA, 30. 18. 1. 2/17. 4. 2, 18/1/1931.

64 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 46. 5, 24/6/1931.

65 BCA, 30. 18. 1. 2/97. 127. 15, 11/3/1942.

They applied to Siemens not only for the purchase of materials, but also in cases of technical trouble. Broken wireless telephones were repaired in the Istanbul branch of Siemens in April 1931. In the same year, on May 1st, the Cabinet approved the imports of new telegraph machines from Siemens & Halske.[60]

Post Atatürk Period

Beneath the waters of the Bosphorus lie the submarine cables of Siemens, connecting Asia to Europe.

The tradition of relying on Siemens' solutions continued after the demise of Atatürk. With a decision taken on 11 March 1942, the work of installing a telephone line between the former capital Istanbul and the new capital Ankara was assigned to Siemens & Halske. Telephone communication with Bulgaria would also be provided by Siemens.[61] A communication system was already being operated on these routes. Yet the delays experienced due to the adverse effects of World War II led to complaints. To put an end to this, a comprehensive communication system was to be installed by Siemens. The new system required fifteen telephone and six telegraph lines between Ankara and Istanbul as well as ten telephone and three telegraph lines between Istanbul and the Bulgarian border. Moreover, the sea and land cables between Istanbul (European side) and Kadıköy (Anatolian side) telephone exchanges were to be installed by Siemens. The cost of the project was paid in accordance with the provisions of the Turkish-German Trade Agreement.

Just like Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülhamid II and the government of Union and Progress, Atatürk and his successors did not hesitate to work with Siemens. Thus, as it had done during the Imperial Era, Siemens also realized many "firsts" during the Republican Era.

Mustafa Kemal Atatürk

Ankara, 20 Temmuz July 1926

60 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 46. 5, 24/6/1931.

61 BCA, 30. 18. 1. 2/97. 127. 15, 11/3/1942.

—II—
ULAŞIM

Siemens'ten İmparatorluk ulaşımını rayına koyan çözümler: trenler ve tramvaylar

Demiryolları

Anadolu ve Rumeli'nin ilk demiryolu projelerinde Siemens imzası yer aldı.

KÜÇÜK ASYA'DA BİR İLK: İzmir-Kasaba ve İzmir-Manisa demiryolu hatları

1879'da ilk elektrikli tren, 1881'de ilk elektrikli tramvay hattı, 1896'da ise ilk yeraltı demiryolu projelerini Avrupa'da hayata geçiren Siemens, aslında daha erken tarihlerde de raylı ulaşıma hizmet veriyordu. Siemens'in geliştirmiş olduğu alarm sistemi 1847'den beri Avrupa demiryollarında kullanılıyordu.[1]

Anadolu toprakları ise demir raylarla ilk kez 1856'da tanışmıştı. İzmir-Aydın arasına döşenen bu ilk demiryolu hattının imtiyazını İngilizler almıştı.[2] Anglosaksonlar 4 Temmuz 1863'te İzmir-Kasaba hattını projelendirmek için ikinci bir imtiyaz daha elde edip Smyrna-Cassaba Railway Company adında bir şirket kurdular.[3] Bu şirket demiryolunu 27 kilometre uzaktaki Kasaba'ya kadar ulaştırdı. Açılış 1866'da yapıldı. İzmir-Kasaba demiryolunun ihtiyaç duyduğu elektrifikasyon ve demir-çelik hizmetlerini 1867, 1868, 1871, 1873 yıllarında[4] Siemens sundu. 1867 aynı zamanda William Siemens'in çelik üretimi üzerine ilk patentini alıp Landore'daki çelik fabrikasını açtığı yıldı.[5]

İzmir hattı, Kasaba İstasyonu'ndan önce 1865'te, 66 kilometre uzaklıktaki Manisa'ya kadar ulaştırılmıştı.[6] Siemens, İzmir-Manisa hattına da hizmet götürmüş, 1872 ve 1873 yıllarında[7] bölgede bulunmuştu.

Kasaba Demiryolu'nun İzmir İstasyonu – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Izmir Station of Cassaba railway – Istanbul University Rare Works Library

RUMELİ'DEKİ İLK RAYLAR: Tuna-Köstence ve Varna-Rusçuk hatları

İmparatorluğun Avrupa yakasının, yani Rumeli topraklarının ilk demiryolu hattı ise, Tuna-Köstence istikametine döşendi. 4 Ekim 1860'ta açılan güzergâh, genel itibariyle Köstence-Boğazköy[8] şeklinde isimlendirilir. Köstence Karadeniz'de, Boğazköy de Tuna Nehri üzerinde yer aldığı için Siemens arşiv kayıtlarında

1 www. siemens. co. uk/en/about_us/index/uk_history. htm

2 23 Eylül 1856.

3 A. Nedim Atilla, *İzmir Demiryolları*, İzmir, 2002.

4 SAA, 29 Lp 563.

5 E. Posner, Wilfried Feldenkirchen, *The Siemens Entrepreneurs - Continuity and Change*, 1847-2005, Münih 2005.

6 Murat Özyüksel, *Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları*, İstanbul, 1988.

7 SAA, 29 Lp 563.

8 Çernavoda da denir.

—II—
MOBILITY

Siemens solutions to put imperial transportation on the right track: trains and tramways

Railways

Siemens took part in the first railway projects in Anatolia and the Balkans.

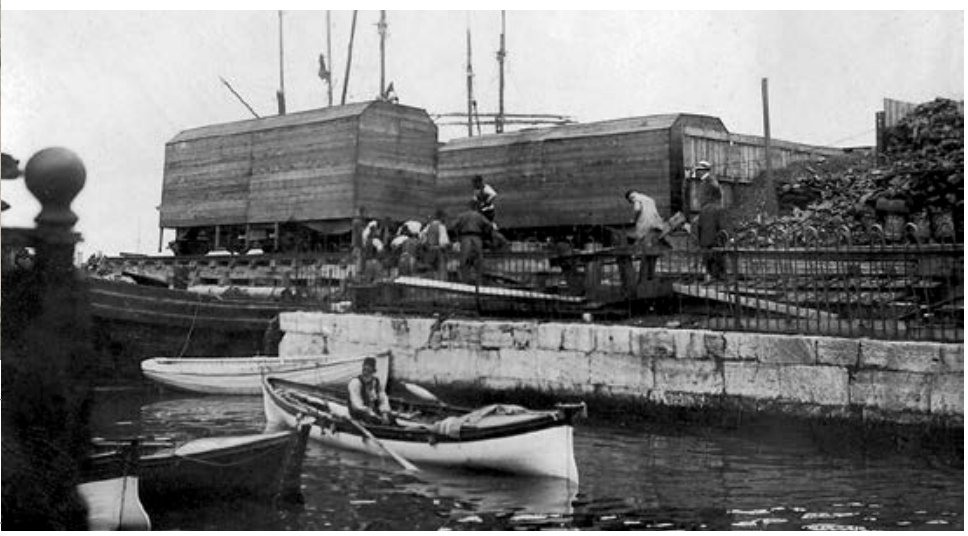

Siemens tramvay vagonlarının Kabataş'a indirilmesi, *1912 – Siemens Şirket Arşivi- A 941*

Unloading of Siemens tramway vagons in Kabataş (Istanbul), 1912 – *Siemens Corporate Archives- A 941*

A FIRST IN ASIA MINOR: Smyrna-Cassaba and Smyrna-Manisa railway lines

Making the first electric train in 1879, the first electric tramway line in 1881 and the first underground railway in 1896 in Europe, Siemens actually served in railway systems even before these dates. The alarm system developed by Siemens started to be used in railroads in 1847.[1]

Anatolian territories, on the other hand, became acquainted with iron rails for the first time in 1856. The concession for the first railway line between Smyrna and Aydın was given to the British.[2] The Anglo-Saxons obtained a second concession on 4 July 1863 to lay the Smyrna-Cassaba line and established a company named Smyrna-Cassaba Railway Company to this end.[3] This company extended the railway as far as the town of Cassaba, which was 27 kilometers from Smyrna. The opening ceremony was held in 1866. Electrification as well as iron and steel production works required by the Smyrna-Cassaba railway was provided by Siemens in 1867, 1868, 1871, and 1873.[4] 1867 was also the year when William Siemens received the first patent on steel production and opened a steel factory in Landore.[5]

The Smyrna line was extended as far as Manisa, meaning additional 66 kilometers in 1865 prior to the opening of the Cassaba station.[6] Siemens had offered its services to Smyrna and Manisa lines as well and was present in the region in 1872 and 1873.[7]

THE FIRST RAILWAY TRACKS IN RUMELIA: Danube-Kustendje and Varna-Rusjuk lines

The first railway in the European part of the Empire (Rumelia) was laid on the line of Danube-Kustendje. The route which opened on 4 October 1860 is generally called the Kustendje-Cernavoda line[8]. Since Kustendje is located on the Danube River in Cernavoda in the Black Sea region, the railway was called Danube-Black Sea-Kustendje within the archival records of Siemens. Siemens provided electrification services to the Kustendje-Cernavoda line, the first railway in Ottoman Rumelia, during the

1 www. siemens. co. uk/en/about_us/index/uk_history. htm

2 23 September 1856.

3 A. Nedim Atilla, İzmir Demiryolları (İzmir: 2002).

4 SAA, 29 Lp 563.

5 E. Posner and Wilfried Feldenkirchen, The Siemens Entrepreneurs - Continuity and Change, 1847–2005 (Munich: 2005).

6 Murat Özyüksel, Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları (İstanbul: 1988).

7 SAA, 29 Lp 563.

8 Another name for Cernavoda is Boğazköy.

demiryolunun adı Tuna-Karadeniz-Köstence olarak geçer. Siemens, Osmanlı Rumelisi'nin ilk demiryolu olan Köstence-Boğazköy Hattı için 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1871 yıllarında[9] elektrifikasyon hizmeti vermiştir. Türkler, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda bölge topraklarını kaybetmiş ve Köstence-Boğazköy demiryolu hattı Romanya sınırları içinde kalmıştır.[10]

Köstence ve Boğazköy'ün ardından, Varna ve Rusçuk da raylarla birbirine bağlandı. Varna, Köstence gibi Karadeniz kıyısında; Rusçuk da Boğazköy gibi Tuna boyunda yer alıyordu. Varna-Rusçuk güzergâhı 1859'da İngilizler tarafından kurulan Rusjuk and Varna Railway Company tarafından inşa edildi.[11] 1866'da işletmeye açılan hat için Siemens 1867'de elektrifikasyon hizmeti verdi.[12]

Anadolu Demiryolu Şirketi

İngilizler, imtiyaz kalemleriyle dolu Memalik-i Şahane'nin demiryolu işletme haklarını uzun süre kimselere bırakmadı. İmparatorluk geneli baz alındığında açılan ilk demiryolu hattı olan İskenderiye-Kahire (1854) imtiyazından itibaren 30 yıl boyunca bu üstünlüklerini devam ettirdiler.[13] Ancak pekişen ve daha çok Prusya bürokrasisi tarafından Şark ziyaretleriyle pekiştirilen Türk-Alman dostluğu, 1880'lerin sonunda rollerin değişmesine sebep oldu. Alman sermayesi Şark demiryollarının başrolünü kapmak niyetindeydi ve bu yöndeki girişimler 1888'de meyve verdi.[14] Société du Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie'nin, yani Anadolu Demiryolu Şirketi'nin teşekkülüne aynı yıl Sultan'ın onayıyla izin verildi. İsme bakılarak imtiyaza Fransızların sahip olduğu düşünülmemeli. Zira bilindiği gibi 19. yüzyıl Osmanlısı'nın bilhassa Batılılarla bürokratik ve ticari temas esnasında tercih ettiği dil Fransızcaydı. Sultan Hamid, II. Wilhelm'in kendi Hindistan'ını yaratma ve İngilizleri Hindistan'dan ayıran alanda etkin olma çabalarının coğrafi ve siyasi muhatabı konumundaydı. Denge politikası takip ettiği iddia edilen Abdülhamid, II. Wilhelm'in girişimci politikaları sebebiyle dengeyi iyiden iyiye Almanların lehine çevirmeye gönüllü görünmeye başlamıştı. Demiryolları imtiyazını İngilizler yerine bu kez Almanlara, 4 Ekim 1888'de imzalanan bir anlaşmayla verdi.[15]

Haydarpaşa Rıhtımı üzerindeki zahîre depoları – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Granaries on Haidar Pasha Pier – *Istanbul University Rare Works Library*

Deutsche Bank direktörü Georg von Siemens'in Anadolu Demiryolları için finansman sağlama isteği, projenin Almanlar tarafından hayata geçirilmesine zemin hazırlamıştı. Maliyet yüksekti, başka sermayedarların desteği de yine Georg von Siemens'in girişimleriyle mümkün oldu.[16]

Böylece Anadolu Demiryolu Şirketi, Almanca tabiriyle Anatolische Eisenbahngesellschaft, Deutsche Bank finansmanının önderliğinde, Wiener Bankverein ve Die Schweizerische Kreditanstalt gibi başka Alman bankalarının da katkılarıyla kuruldu. 1889'da, Anadolu Demiryolları'na kaynak sağlayan bu finansman desteği, Şark Demiryolları Bankası (Bank für Orientalische Eisenbahnen) ismiyle organize oldu.[17] Almanlar bununla yetinmediler ve kendilerinden önce İngilizler tarafından yürütülen Haydarpaşa-İzmit Hattı'nın işletme hakkını da satın aldılar. Güçlü bir ekiple, hızlı bir şekilde ilerleyen Alman ekolü üç yıl içinde rayları Ankara'ya ulaştırmayı başardı. Vagonları Eskişehir'den Konya'ya göndermek yeni bir imtiyaz sözleşmesiyle birlikte üç yıllarını

9 SAA, 29 Lp 563.

10 Charles Morawitz, *Les Finances de la Turquie*, Paris, 1902; Vahdettin Engin, *Rumeli Demiryolları*, İstanbul, 1993.

11 BOA, İ. MM, 1808, 21/B/1889.

12 SAA, 29 Lp 563.

13 Yaqub Nasif Karkar, *Railway Development in the Ottoman Empire: 1856-1914, An Economic Interpretation*, Michigan, 1975.

14 Edward Mead Earle, *Turkey, the Great Powers, and the Bagdad Railway: A Study in Imperialism*, Macmillan, New York, 1923.

15 Yaqub Nasif Karkar, *Railway Development in the Ottoman Empire: 1856-1914, An Economic Interpretation*, Michigan, 1975.

16 Murat Özyüksel, *Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları*, İstanbul, 1988.

17 Peter Hertner, *The Balkan Railways, International Capital and Banking from the End of the 19th Century until the Outbreak of the First World War*, Bulgaristan, 2005.

years 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, and 1871.[9] The Turkish were to lose this region at the end of the 1877-78 Ottoman-Russian War and the Kustendje-Cernavoda line would be left within the borders of Romania.[10]

Following the Kustendje-Cernavoda line, Varna and Rusjuk were also connected to each other by rail. Varna, just like Kustendje, was situated on the Black Sea coastline, while Rusjuk was located on the Danube River as was Cernavoda. The Varna-Rusjuk line was constructed by the Rusjuk and Varna Railway Company, which was founded by the British in 1859.[11] In 1867, Siemens provided electrification services for the railway line put into operation in 1866.[12]

Anatolian Railway Company

For quite a long time, the British did not let anyone else undertake the management of the railways of the Well-Protected Domains (*Memalik-i Mahrusa*) that were full of concession items. On an Empire-wide basis, they continued their privileges for about 30 years, starting with the first railway, the Alexandria-Cairo line opened in 1854.[13] However, Turkish-German amity strengthened and was particularly reinforced through visits to the East by the Prussian bureaucracy, which caused the roles to change at the end of 1880s. The German capital had the intention of taking over the leading role in the Eastern railways and the efforts made in this direction yielded results as early as 1888.[14] Société du Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie, in other words Anatolian Railway Company, was given permission with the approval of the Sultan within the same year. Just by considering the title in question, the concession should not be regarded as owned by the French; since, as is already known, the language preferred by the 19th century Ottomans in their bureaucratic and commercial contacts with the Western world was French. Sultan Hamid II was in the position of a geographical and political addressee for Wilhelm II in his efforts to create his own India and to become effective in the field that separated the British from India. Abdülhamid II, who was claimed to have followed a policy of balance, seemed to willingly tip the balance completely in favour of the Germans due to Wilhelm II's entrepreneurial policies. He gave the concession of the railways to the Germans rather than to the British, with the treaty signed on 4 October 1888.[15]

Deutsche Bank's director Georg von Siemens' enthusiasm for financing Anatolian Railway Company laid the foundations for the realization of the project by the Germans. The costs were high, therefore Georg von Siemens sought and received financial support from other financiers.[16]

Thus, Anatolian Railway company (Anatolische Eisenbahngesellschaft in German), was also established with the contributions of other German capital banks, such as Wiener Bankverein and Die Schweitzerische, under the leadership of the Deutsche Bank. In 1889, this financial support for Anatolian Railway was organized under the name of Bank für Orientalische Eisenbahnen (Şark Demiryolları Bankası).[17]

The Germans were not content with this and also undertook management of the Haidar Pasha-Izmit line built by the British. The German école progressing rapidly with a powerful team succeeded in taking the railroad tracks to Ankara within 3 years. Delivering Eskişehir-Konya track would take another three-year period with a new concession contract. For the concession of the Haidar Pasha Port, on the other hand, they made a great deal of effort throughout the year Hijri (Muslim calendar) 1316, (1897 AD). The correspondence regarding the issue within Bab-ı Ali (the Sublime Porte), the discomfort of the French with the concession being delivered into the hands of the Germans and objections raised regarding the matter did not work; the decision remained unchanged.[18] Obviously with the influence of Deutsche Bank, the new holders of the concession for the Haidar Pasha Port were the Germans. Along with this success in 1899, they also succeeded within the same year in keeping the concession of the Baghdad railway to themselves.[19]

9 SAA, 29 Lp 563.

10 Charles Morawitz, Les Finances de la Turquie (Paris: 1902); Vahdettin Engin, Rumeli Demiryolları (İstanbul: 1993).

11 BOA, İ. MM, 1808, 21/B/1889.

12 SAA, 29 Lp 563.

13 Yaqub Nasif Karkar, Railway Development in the Ottoman Empire: 1856-1914, An Economic Interpretation (Michigan: 1975).

14 Edward Mead Earle, Turkey, the Great Powers, and the Baghdad Railway: A Study in Imperialism (Macmillan, New York: 1923).

15 Yaqub Nasif Karkar, Railway Development in the Ottoman Empire: 1856-1914, An Economic Interpretation (Michigan: 1975).

16 Murat Özyüksel, Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları (İstanbul: 1988).

17 Peter Hertner, The Balkan Railways, International Capital and Banking from the End of the 19th Century until the Outbreak of the First World War (Bulgaria: 2005).

18 BOA, Y. PRK. ŞD, 2/47, 28/Za/1315; BOA, BEO, 1180 /88431, 03/R/1316; BOA, Y. PRK. EŞA, 32727, 01/Za/1316.

19 Theodore Bent, "Baron Hirsch's Railway", *The Fortnightly Review*, new series, XLIV, 1888.

daha alacaktı. Haydarpaşa Limanı imtiyazı için ise Hicri 1316 (Miladi 1897) yılı boyunca epey uğraştılar. Konuyla ilgili Babıali içinde gerçekleşen muhaberatta, daha evvel Fransızların elinde bulunan liman ruhsatının Almanlara verilecek olmasının Fransızlarda yarattığı üzüntüye ve kendilerinden gelen itirazlara değinildi, ama karar değişmedi.[18] Haydarpaşa Limanı'nın yeni imtiyaz sahibi, Deutsche Bank faktörünün de etkisiyle Almanlar oldu. 1899'da gelen bu başarıyla birlikte, aynı yıl Bağdat Demiryolu imtiyazını da kimseye bırakmamayı başardılar.[19]

İzmir İstasyonu – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

İzmir Station – Istanbul University Rare Works Library

Dönemin Alman Büyükelçisi Marschall von Bieberstein'a[20] göre, Alman mallarını Alman gemileriyle taşıyabilmek için Haydarpaşa Limanı ve Bağdat'a kadar uzanacak Anadolu Demiryolu bir Alman girişimi olarak ve yalnız Alman malzemesi kullanılarak gerçekleştirilmeliydi. Almanlar bunu başarırlarsa, Bismarck'ın Doğu (Balkanlar) için sarf ettiği "Pomeranyalı bir başıbozuğun (asker) kemikleri kadar değer taşımadığı" sözleri hükmünü yitirecekti.Alman Şansölyesi Bismarck'ı görevinden eden Kayzer II. Wilhelm, Haydarpaşa Limanı, Anadolu ve Bağdat Demiryolları imtiyazını Almanlara kazandırarak Bismarck'ın kendisi gibi sözlerini de tarihi bir anıya çevirmişti. İşler Bieberstein'ın dilediği gibi yürüdü, tüm bu projeler yalnızca Alman sermayesi ve Alman malzemesiyle gerçekleşti. Deutsche Bank direktörü Georg von Siemens, Anadolu Demiryolları, Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Limanı projelerinin hayata geçirilmesinde finansman desteğiyle kilit rol oynadı. Siemens & Halske'ye de uygulama noktasında epey iş düştü.

Haydarpaşa Limanı

Malların akışı Siemens vinçlerinden oluşan taşıma sistemiyle hızlandı.

Haydarpaşa Limanı'nın inşaatı, imtiyazı elinde bulunduran ve Siemens'in hizmet verdiği Société du Port de Haidar Pacha Şirketi'ne 6 milyon franga mâl oldu.[21] İmtiyaz, inşaat, işletme süreçlerinin ardından, römorklarla İç Anadolu'dan İstanbul'a, Haydarpaşa Garı'na taşınan mallar artık burada boşaltılarak veya yüklenerek gemilerle denizaşırı sevkiyat yapılabiliyordu. Anadolu Demiryolu Hattı güzergâhında yetiştirilen ürünün üçte biri Haydarpaşa'ya taşınıyordu. Zaten Haydarpaşa Limanı imtiyazı da Almanlar tarafından, kendi ihracatlarını artırma amacıyla, mallarının akışını hızlandıracağı düşüncesiyle alınmıştı.[22] Bu hızda Haydarpaşa Limanı üzerindeki zahire depolarına Siemens tarafından kurulan sevkiyat sisteminin de kuşkusuz olumlu etkisi oldu.[23]

Deutsche Bank'ın finanse ettiği imtiyaz sahibi Anadolu Demiryolu Şirketi, Siemens'ten Haydarpaşa tahıl depolarının boşaltım ve nakliyesi için elektrikli bir taşıma sistemi projesi gerçekleştirmesini istedi. Burada söz konusu olan, üç adet sabit yükleme köprüsüne monte edilecek taşıma bantları ile depolama alanının elektriksel donanımıydı. Depolama alanına asansörler, havalandırma fanları, temizlik makineleri ve taşıma bantları için motorlar kurulacaktı. Projeye montaj da dahildi.[24]

Siemens Haydarpaşa'ya 18 beygir gücünde, sürekli çalışan bir motor, kayma rayları, yağlı marş motoru, şalter dolabı, iki beygir gücünde başka bir motor ve kumanda silindirleri getirdi. Bunlar, zahireyi boşaltacak hunilerin hareketi içindi. Huni motorları için her biri 95 metre uzunluğunda çift kutuplu

18 BOA, Y. PRK. ŞD, 2/47, 28/Za/1315; BOA, BEO, 1180 /88431, 03/R/1316; Y. PRK. EŞA, 32727, 01/Za/1316.

19 Theodore Bent, "Baron Hirsch's Railway", *The Fortnightly Review*, yeni seri, XLIV, 1888.

20 1897-1912 yılları arasında İstanbul'da görev yapmıştır.

21 Wolfgang Müller, *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı*, çev. Erol Özbek, İstanbul 1998; *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 4/32, İstanbul, 1994.

22 Donald Quataert, "Limited Revolution: The Impact of the Anatolian Railway on Turkish Transportation and the Provisioning of Istanbul, 1890-1908", *Business History Review*, 51/2, 1977.

23 BOA, İ. HUS 135/62, 09/L/1315. İmtiyazı Anadolu Demiryolu Şirketi'ne verilen Haydarpaşa Limanı ve Rıhtımı'nın inşası için gereken taşlar, Rum Patrikhanesi'nin taş ocaklarından çıkarılmıştı. BOA, DH. MKT, 2406/141, 29/Ca/1318; SAA, 4392, 4/2/1905.

24 SAA, 4392, 4/2/1905.

According to the German Ambassador of the time, Marschall von Bieberstein,[20] Anatolian Railway would be extended as far as the Haidar Pasha Port and Baghdad to ensure transportation of German commodities by German vessels and it had to be performed as a German venture, by using only German materials. If the Germans were to succeed in this, the remarks made by Bismarck would also become obsolete: "The East (the Balkans) is not worth even the bones of a Pomeranian irregular soldier."Kaiser Wilhelm II, who had removed the German Chancellor Bismarck from his post, turned Bismarck and his personal statements into a historical memory by providing the Germans with the concession of Haidar Pasha Port and Anatolian and Baghdad Railways. Things were just as Bieberstein had wished, and all these projects were implemented as solely German ventures and capital, using only German materials. Deutsche Bank's director Georg von Siemens played a critical role in the process by ensuring financial support for Anatolian Railway, Baghdad Railway and Haidar Pasha Port projects. Meanwhile, Siemens & Halske also undertook serious responsibility in the implementation of the project.

Haidar Pasha Port

Flow of goods accelerated thanks to the transport system made up of Siemens cranes.

Construction of Haidar Pasha Port cost Société du Port de Haidar Pacha, which held the concession and to whom Siemens provided services, 6 million francs.[21] Following the completion of the concession acquisition, construction and management organization stages, commodities transported by trailer cars from Central Anatolia to Haidar Pasha Railway Station, could now be directly unloaded on the docks, with overseas shipment readily ensured by ships and vice versa. One-third of the goods produced along the Anatolian Railway line was being sent to Haidar Pasha. The concession of Haidar Pasha Port had been obtained by the Germans with the idea that it would increase the flow of goods, be they only their own exports.[22]

It goes without saying that the handling system installed and operated by Siemens in the granaries located on the port was to have a positive effect in this matter.[23]

As owner of the concession, Anatolian Railway Company (financed mainly by Deutsche Bank) had asked Siemens to install an electric system for unloading and dispatching goods at Haidar Pasha granaries. What was required were conveyor belts to be fitted onto three stationary loading bridges and electrical equipment of the storage area. Engines for elevators, ventilating fans, cleaning machines and conveyor belts were to be set up within this area. Installation works were included in the project.[24]

Elektrikli vinç, Haydarpaşa Rıhtımı, ***1906 – İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

An electrically driven, Haidar Pasha Port, 1906 – *Istanbul University Rare Works Library*

Siemens installed a continuous engine operating at 18 horsepower (HP), sliding rails, an oil starter engine, a switch cabinet, another engine operating at 2 HP and control cylinders at Haidar Pasha. These were intended for the activation of funnels used for granary discharge. Bipolar friction lines, each 95 meters long, were installed for the funnel engines. A 16 HP engine and rail system were mounted on the second loading bridge; whereas 23 HP engine and rail system were fitted onto the third loading bridge. All connections were made via armored cables anchored over the ironwork of the bridges.[25] The bridges

20 Served in İstanbul between the years 1897 and 1912.

21 Wolfgang Müller, *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı*, trans. Erol Özbek (İstanbul: 1998); *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 4/32 (İstanbul: 1994).

22 Donald Quataert, "Limited Revolution: The Impact of the Anatolian Railway on Turkish Transportation and the Provisioning of Istanbul, 1890-1908", *Business History Review*, 51/2 (1977).

23 BOA, İ. HUS 135/62, 09/L/1315. The concession for Haidar Pasha Port and Dock was given to Anadolu Railway Company and the stones needed for construction were taken from the quarries of the Greek Patriarchate. BOA, DH. MKT, 2406/141, 29/Ca/1318; SAA, 4392, 4/2/1905.

24 SAA, 4392, 4/2/1905.

25 SAA, 4392, 4/2/1905.

sürtünme hattı döşendi. İkinci yükleme köprüsü üzerine 16 beygir gücünde, üçüncü yükleme köprüsü üzerine 23 beygir gücünde motor ve raylar monte edildi. Tüm bağlantılar zırhlı kablo ile yapıldı. Bu kablolar köprülerin demir iskeletine sabitlendi.[25] Köprüler yaklaşık 12 metre yüksekliğindeydi. Haydarpaşa Limanı tahıl deposunun bodrumuna altı beygir gücünde iki, sekiz beygir gücünde iki, beş beygir gücünde bir adet motor yerleştirildi. Girişe 18 beygir gücünde iki, beşinci kata beş ve 30 beygir gücünde birer, çatı katına 28 ve 18 beygir gücünde ikişer motor monte edildi. Merkezdeki kumanda

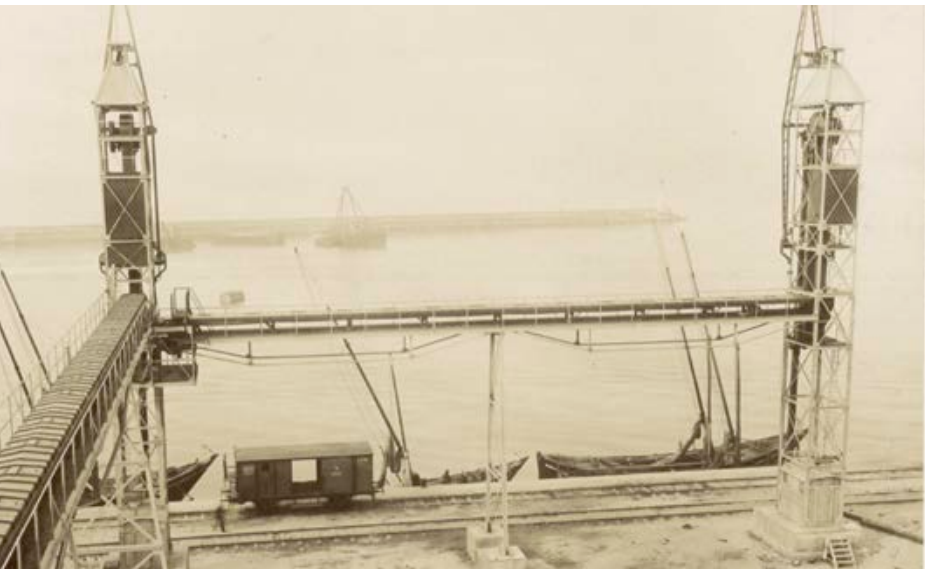

Haydarpaşa dalgakıran rıhtımında hububâtı mavnalara veren köprüler – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Bridges giving grains to barges in Haidar Pasha pier – *Istanbul University Rare Works Library*

panelinden bina ortasına kadar yeraltından 400 metre uzunluğunda iki adet yeraltı kablosu bir kanal içerisinde döşendi. Dağıtım panelinden beşinci kattaki ve çatı katındaki motorlara da ana kablo çekildi. Haydarpaşa zahire deposu, her biri yaklaşık olarak üç metre yüksekliğindeki bodrum, giriş ve çatı dahil dokuz kattan oluşuyordu.[26]

Proje başarıyla hayata geçirildi. Anadolu Demiryolu Şirketi, tahıl deposunun yanı sıra yükleme ve boşaltmaya hız kazandıran elektrikli vinç sistemi sayesinde, öngörülen işlevlerinden en az birini çok daha hızlı gerçekleştiriyordu. Buna Siemens'in yadsınamaz bir katkısı oldu. Siemens'in 1905'te işlevsel kıldığı zahire deposu 5000 ton buğday alabiliyordu.[27]

Vagon Aydınlatması

Anadolu Demiryolu Şirketi'nin vagonlarını Siemens aydınlattı.

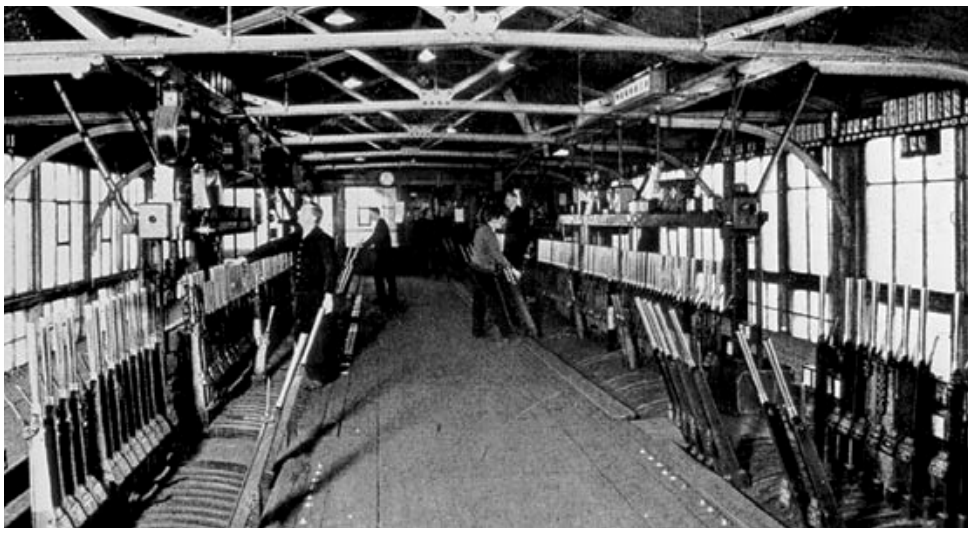

Waterloo Tren İstasyonu'ndaki demiryolu kontrol noktası, Londra, *1875 – Siemens Şirket Arşivi*

Railway control room in Waterloo Train Station, London, 1875 – *Siemens Corporate Archives*

Görüldüğü gibi demiryolları imtiyaz dengesi İngilizlerin ya da Almanların, yani kimin lehine değişirse değişsin, elektrifikasyon söz konusu olduğunda Siemens orada bulunuyordu. 1860 civarında İzmir-Kasaba, İzmir-Manisa, Tuna-Köstence, Varna-Rusçuk güzergâhlarında İngilizlerle çalışan Siemens, 1900'lerde yine Osmanlı demiryollarında, ancak bu kez Alman ekibiyle çalışıyordu. Zaten Anadolu Demiryolu Şirketi'nin lider ismi Deutsche Bank ile Siemens arasındaki sinerji herkesin malumuydu. Buna bir de Kurt Zander[28] ismi eklenince, demiryolunun elektrifikasyon projelerini almak için rekabet eden şirketlerin arasına Siemens'in de katılması kaçınılmaz oldu. Siemens'in İstanbul'daki eli ayağı olan Kurt Zander, Anadolu Demiryolu Şirketi'nin genel müdürlüğünü yürütüyordu.[29] Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie, Siemens-Schuckertwerke'ye vagon aydınlatılması projesini Ocak 1907'de teslim etti. Proje boyunca Anadolu Demiryolu Şirketi'nin Haydarpaşa'daki merkezi ile Avusturya Siemens-Schuckertwerke'nin Viyana, Engerthstrasse 150 numaradaki ofisi arasında yazışmalar cereyan etti. Ardından, fabrika tarafından, vagon aydınlatmasında kullanılmak üzere 8 NK[30] gücünde 500 adet, 12 NK gücünde

25 SAA, 4392, 4/2/1905.

26 SAA, 4392, 4/2/1905.

27 Wolfgang Müller, *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı*, çev. Erol Özbek, İstanbul 1998; *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 4/32, İstanbul, 1994

28 Siemens'in iç yazışmalarının muhafaza edildiği Şirket Arşivi kayıtlarında Dr. Zander'in ismine sıklıkla rastlanır.

29 BOA, BEO, 1896/142147, 27/R/1320; "Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi Müdür-i Umumisi Mösyö Zander. . ."

30 Söz konusu dönemde Almanya'da kullanılan Neue Kerze (New Candle) teriminin kısaltmasıdır. Platinin katılaşma sıcaklığında, ışıyıcının parlaklığı santimetrekare başına 60 NK'dir.

were approximately 12 meters high. Two 6 HP engines, two 8 HP engines and one 5 HP engine were installed on the basement of the granary of Haidar Pasha Port. Two 18 HP engines were installed in the entrance section, whereas one 5 HP engine and two 30 HP engines were on the fifth floor, and two 28 and 18 HP engines were installed in the attic. Two underground cables of 400 meters were placed inside an underground canal, starting from the control panel in the center to reach the mid-section of the building. From the distribution panel, a main cable was spanned over the engines on the fifth floor and in the attic. The granary was composed of nine floors, including a basement, an entrance and an attic, each of which was approximately 3 meters high.[26]

The project was successfully accomplished. Thanks to the electrical crane system that speeded up the loading and unloading processes, in addition to the granary operations, Anatolian Railway Company was able to perform at least one more of its functions faster. Siemens made an undeniable contribution to this process. The granary that Siemens put into operation in 1905 could store 5,000 tons of wheat.[27]

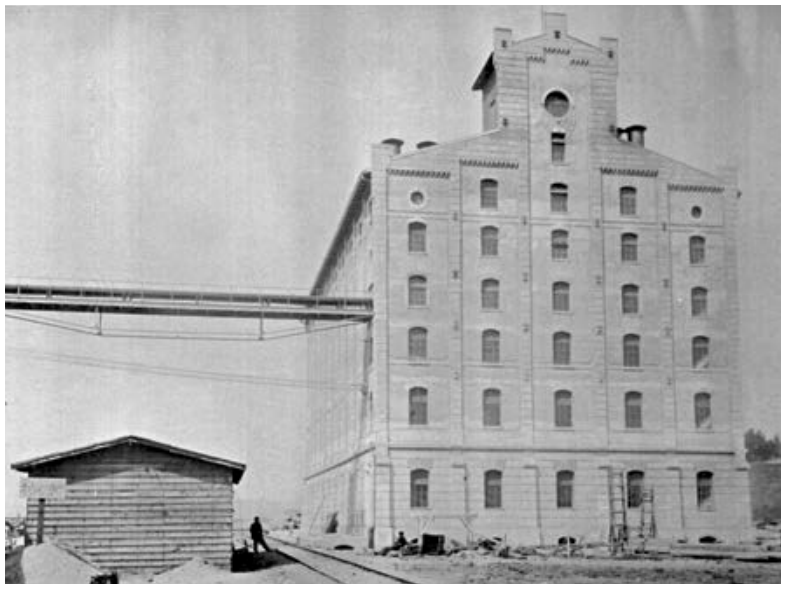

Haydarpaşa Silosu, 1900 – *Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

Grain Storage in Haidar Pasha, 1900 – *Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs, IRCICA*

Wagon Lighting

The lighting system for the wagons of Anatolian Railways was installed by Siemens.

As we can see, no matter in whose favour the concession balance of the railways changed, whether it be to the advantage of the British or the Germans, it was always Siemens who ended up being in charge when electrification was concerned. Having worked with the British along the Smyrna-Cassaba, Smyrna-Manisa, Danube-Kustendje and Varna-Rusjuk routes around 1860, Siemens was taking part in German projects in the 1900s. The synergy between Siemens and Deutsche Bank, the leading name of Anatolian Railway Company, was already known to all. When the name Kurt Zander[28] was also included in the team, Siemens was guaranteed to take place among the companies competing for railway electrification projects. Indeed, Kurt Zander was soon destined to become Siemens' "man in Istanbul", while also acting as the General Manager of Anatolian Railway Company.[29] Siemens continued to work for Anatolian Railway. Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie assigned the wagon lighting project to Siemens-Schuckertwerke in January 1907. Throughout the project, correspondence was held between the head office of Anatolian Railway Company in Haidar Pasha and Austrian Siemens-Schuckertwerke located at No. 150, Engerthstrasse in Vienna. Following this, 500 8 NK[30], 300 12 NK and 500 16 NK lamps along with 8, 12 and 16 incandescent candle bulb sockets were prepared by the factory for the lighting of the wagon. The products were delivered at the port of Istanbul on January 31st. They were fitted in the wagons by the Company personnel. After the assembly, trains leaving Haidar Pasha started to be illuminated by Siemens.[31]

This was not the first Anatolian Railway wagons project in which Siemens was involved. The touch of Siemens had already been witnessed in the wagon that took German Emperor Wilhelm II on a tour in Anatolia, as he had honored Ottoman Empire with another visit on his famous yacht *Hohenzollern* about 9 years before, on 18 October 1898. Specially prepared by Anatolian Railway Company for the Emperor, this wagon took the Kaiser and his wife on an

26 SAA, 4392, 4/2/1905.

27 Wolfgang Müller, *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı*, trans. Erol Özbek (İstanbul: 1998); *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 4/32 (İstanbul: 1994).

28 The name of Dr. Zander is frequently mentioned in the Corporate Archives where internal correspondences have been kept.

29 BOA, BEO, 1896/142147, 27/R/1320; *"Monsieur Zander, General Manager of Anatolian Ottoman Railway Company..."*

30 Neue Kerze (New Candle): A lighting unit used in Germany in the mentioned period. At the solidification temperature of platinum, brightness of the radiator reaches 60 NK per square centimeter.

31 SAA, 111639, 18/2/1907.

300 adet, 16 NK gücünde 500 adet lamba ve 8, 12, 16 mumluk lamba duyları hazırlandı. Yükleme yapıldı, aydınlatma ürünleri 31 Ocak 1907'de İstanbul limanından teslim alındı. Montaj da Siemens çalışanları tarafından gerçekleştirildi. Haydarpaşa'dan kalkan trenler artık Siemens'in ışığıyla aydınlanıyordu.[31]

Bu, Siemens'in Anadolu Demiryolu Şirketi vagonlarıyla ilgili ilk işi değildi. Bundan dokuz yıl kadar önce, 18 Ekim 1898'de *Hohenzollern* adlı meşhur yatıyla Memalik-i Şahane'ye ikinci kez teşrif etmiş olan Alman İmparatoru II. Wilhelm'i Anadolu'da gezdiren vagonda da Siemens'in dokunuşları vardı. Anadolu Demiryolu Şirketi'nin İmparator için özel olarak hazırlatıp şahsına tahsis ettiği bu vagon, 21 Ekim 1898'de Kayzer'i ve eşini, Anadolu Demiryolu boyunca süren "egzotik" bir geziye çıkarmıştı.[32]

Prusya İmparatoru II. Wilhelm, I. Dünya Savaşı devam ederken 15 Ekim 1917'de müttefiki Osmanlı Devleti'ne üçüncü ziyaretini gerçekleştirdi. Bu kez, ilk iki seyahatinden farklı olarak demiryolunu kullandı. Sultan V. Mehmed Reşad kendisini Sirkeci Garı'nda karşıladı. Kayzer'in üzerinde, II. Abdülhamid'in 1889'da takdim ettiği İmtiyaz Nişanı vardı. İlginçtir ki Deutsche Reichsbahn'a ait Alman yapımı bu trende de Siemens teknolojisi kullanılmıştı. *Berlin 65* adlı trenin yemek vagonu daha sonra Kayzer tarafından Sultan'a hediye edildi.[33]

Elektrikli Tramvaylar

İstanbul'a ilk elektrikli tramvayı Siemens getirdi.

19. yüzyıl İstanbulu'nda yaşayan 370.000 kişi kara ulaşımı için hayvanların çektiği arabaları kullanıyordu. Bunların arasında en etkili ve modern olanı atlı tramvaylardı. Atlı tramvay ilk olarak 1871 yılında, Azapkapı-Galata-Tophane-Beşiktaş güzergâhında kullanılmıştı. Raylar üzerinden atların çektiği vagonların işletme imtiyazını 30 Eylül 1869'da Société des Tramways de Constantinople (Dersaadet Tramvay Şirketi) almıştı. İhtiyacı tam karşılayamasa da bu tramvaylar kırk yıl kadar kullanıldılar. Sonra Balkan Savaşı patlak verdi. 1912'de Harbiye Nezareti cephede ihtiyaç duyulduğu için Dersaadet Tramvay Şirketi'nin elindeki tüm atları otuz bin altına satın aldı.[34] İstanbul şimdi tamamen atsız ve tramvaysız kalmıştı. 1905'ten beri düşünülen, 1909'da imtiyazı verilen elektrikli tramvay inşası bu vesileyle hızlandı.[35]

Tramvay Müdürlüğü temsilcisi Bay Schreiber (ortada) **Türk yetkililerle birlikte Çırağan Sarayı kapısında tramvay önünde** – ***Siemens Şirket Arşivi***

Tramcar Directorate Representative Mr. Schreiber (in the middle) **in front of the tramway at the gate of Çırağan Palace, with Turkish representatives** – ***Siemens Corporate Archives***

İstanbul'un ilk elektrikli tramvay sisteminin gerçekleştirilmesinde Siemens-Schuckertwerke, Berlin'den yürüttüğü proje yöneticiliğiyle ciddi emek sarf etti. Tramvay imtiyazının el ve hissedar değiştirmeleriyle tarih 1912'ye kadar ilerlemişti, ama Dersaadet Tramvay Şirketi'nin elektrik hizmetleri tedarikçileri değişmemişti: AEG ve Siemens-Schuckertwerke, Thomson-Houston ve Compagnie Française. Bu grubun en yetkin ismi Siemens'ti. Yetkindi, zira 1879'da ilk elektrikli lokomotifi geliştiren isim de Werner von Siemens'ti. Werner von Siemens dünyanın gördüğü ilk elektrikli tramvayı Berlin-Lichterfelde hattında raya koyduğunda takvimler 1881'i gösteriyordu. Siemens Berlin, Paris gibi Avrupa şehirlerinden sonra şimdi de Dersaadet'in atlı tramvay sistemini elektrikliye çevirecek projeyi hazırlayıp uygulayan şirket oluyordu.[36]

Siemens & Schuckert'in vagonların teknik özellikleriyle ilgili olarak 6 Eylül 1911'de hazırladığı öneri kabul edilerek

31 SAA, 111639, 18/1/1907.

32 BOA, BEO, 1198/89830, 4/Ca/1316, 10/9/1898; Murat Özyüksel, *Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları*, İstanbul, 1988.

33 Bu vagon İstanbul-Hasköy'deki Rahmi M. Koç Müzesi'nde sergilenmektedir.

34 Sertaç Kayserilioğlu, *Dersaadet'ten İstanbul'a Tramvay*, İ. E. T. T. Tarihi Dizileri, İ. E. T. T. Genel Müdürlüğü, c. 2, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 1995.

35 SAA, 4023, 5/9/1911.

36 SAA, 3388; SAA, 3561; SAA, 3583; SAA, 3584.

"exotic" trip along the Anatolian Railway line on 21 October 1898.[32]

Emperor Wilhelm II would visit his ally for the third time while the First World War was still raging, preferring the railway for this journey, unlike his first two trips. When Sultan Mehmed Reşad V welcomed him at the Sirkeci Railway Station on 15 October 1917, the Kaiser was wearing the honorary medal that Abdülhamid II had given him in 1889. Interestingly, Siemens technology was also used in this train of German manufacture, which belonged to the Deutsche Reichsbahn. The dining wagon, called "Berlin 65", was offered to the Sultan as a gift from the Kaiser.[33]

Prusya İmparatoru II. Wilhelm Haydarpaşa Rıhtımı'na varır, *1898 – Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

As Prussian Empire Wilhelm II approaches the Haidar Pasha Pier, 1898 – *Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs, IRCICA*

Electric Tramways

The first electric tramway in Istanbul was introduced by Siemens.

370,000 people living in the 19th century Istanbul used carriages pulled by animals for land transport. The most effective and modern of these were the horse-driven tramways. These horse-carts first began to be used along the Azapkapı-Galata-Tophane-Beşiktaş axis in 1871. The concession for the administration of wagons pulled by horses along rails was obtained by Société des Tramways de Constantinople (Dersaadet Tramvay Şirketi) on 30 September 1869.

Siemens yetkilisi Bay von Foller'in iştirak ettiği İstanbul tramvaylarının açılış merasimi, *1912 – Siemens Şirket Arşivi*

The opening ceremony of Istanbul tramways, with the participation of Siemens executive Mr. von Foller, 1912 – *Siemens Corporate Archives*

Even though these tramways failed to fully meet the needs of the population, they were used for about 40 years. Then the Balkan War broke out in 1912. As the Ministry of Defense needed horses on the battlefront, they purchased all the available horses from Dersaadet Tramvay Şirketi for thirty thousand gold coins.[34] Now Istanbul was left with neither horses nor trams at hand. Thus, construction of an electric tramway, which had been envisaged in 1905 and its concession having been conferred in 1909, had now become all the more urgent.[35]

Siemens-Schuckertwerke management worked quite hard to develop the first electric tramway system in Istanbul, a project they monitored from their offices in Berlin. Although the tramway concession had passed into other hands and some shareholders had changed, causing things to lag until 1912, suppliers of the electrical services of Société des Tramways, namely AEG, Siemens-Schuckertwerke, Thomson-Houston, and Compagnie Française remained unchanged. Siemens, the most competent among them, was leading the group. It was competent because it was none other than Werner von Siemens who had developed the first electric locomotive in 1879. It was in 1881 that Werner von Siemens had placed the first electric tramway the world had ever seen on the rails of the Berlin-Lichterfelde line. Now Siemens was the company to prepare and implement the project that

32 BOA, BEO 1198/89830, 4/Ca/1316, 10/9/1898; Murat Özyüksel, *Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları* (İstanbul: 1988).

33 Today, this wagon is exhibited at Rahmi M. Koç Museum in Hasköy, İstanbul.

34 Sertaç Kayserilioğlu, *Dersaadet'ten İstanbul'a Tramvay*, İ. E. T. T. Tarihi Dizileri, İ. E. T. T. Genel Müdürlüğü, vol. 2, 1st ed. (İstanbul: 1995).

35 SAA, 4023, 5/9/1911.

uygulamaya geçildi. Şirket'in İstanbul için ürettiği motorlu vagonlarda, birinci ve ikinci sınıf olmak üzere iki çeşit kabin vardı. Bu kabinler, devrin şartlarına göre birbirinden perde ile ayrılan, kadın ve erkeklere mahsus iki bölümden oluşuyordu. Birinci sınıf kabinin iç döşemesi maun ağacındandı. Kabin içerisine uzunlamasına yerleştirilmiş banklarda 20 adet oturma ve peronlarda 15 adet ayakta durma yeri bulunuyordu. Havalandırma, çift tavan, metal pencere çerçeveleri, aynalı cam pencereler, yaylı stor ve harem perdesi ile birlikte ederi 5850 marktı. İkinci sınıf kabinin birinciden tek farkı, aynalı cam yerine düz cam kullanılmış olmasıydı. Bu tip nüanslar sebebiyle İkinci Sınıf'ın ederi 5275 mark tutuyordu. Kabinlerin yanı sıra, taşıyıcı konstrüksiyonlardan tekerlek takımlarına kadar tüm parçaları Siemens hazırlamıştı.[37]

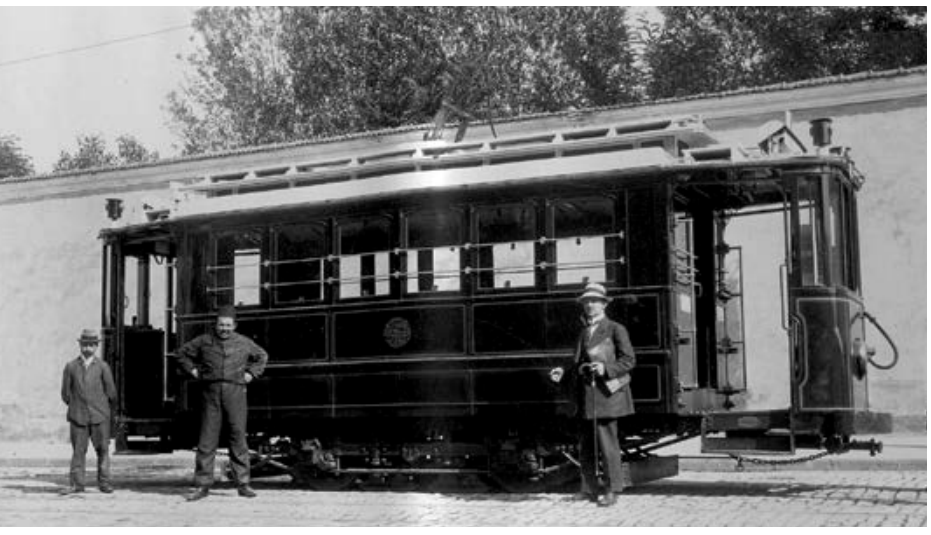

Schmidt, test sürüşleri esnasında tramvaya binerken, *1912 – Siemens Şirket Arşivi-A941*

Mr. Schmidt, riding on the tramway during the test rides, 1912 – *Siemens Corporate Archives* -A941

Siemens tarafından atlıdan elektrikliye uyarlanan şehir ulaşım planında, hemen hemen tüm hatlarda römork kullanımının mümkün olacağı varsayılmıştı. Ancak Şişli hattının Galata ile Galatasaray arasındaki kesiminde, yol eğimi ve bölgedeki trafik yoğunluğundan dolayı sıklıkla durmak gerekeceğinden, bu tür römorklu ağır işletimin mümkün olamayacağı düşünülmeye başlandı. Hesaplamalara göre, en kötü ihtimalle bu kesimde sadece motorlu vagondan oluşan ve tek bir vatman tarafından kullanılan tramvaylar çalıştırılabilirdi, öyle de oldu.[38]

Kentin elektrikli tramvay ulaşım planı, İstanbul ve Hıristiyan yerleşim bölgesi olmak üzere iki farklı güzergâha ayrılmıştı. İstanbul tarafındaki hatlar Eminönü-Beyazıd-Aksaray, Beyazıd-Aksaray-Fatih, Aksaray-Yedikule, Aksaray-Topkapı şeklindeydi. Almanca kaleme alınmış Siemens planlarında, *Christenstadt* şeklinde isimlendirilen Hıristiyan Yerleşim Bölgesi hatları ise Azapkapı-Karaköy-Beşiktaş-Ortaköy ve Galata (Tünel)-Tatavla (Kurtuluş)-Şişli'ydi.[39]

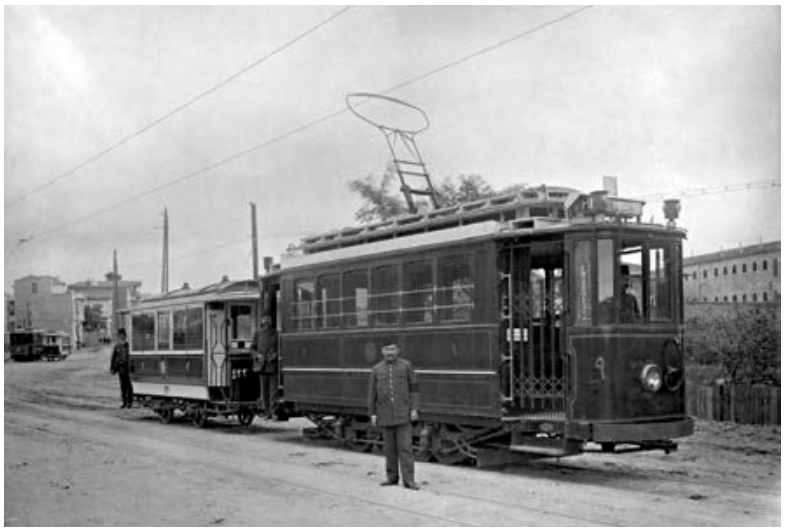

Siemens tarafından üretilmiş olan Tünel Tramvayı, *1913 – Siemens Şirket Arşivi -A-651*

The Tunnel Tramway manufactured by Siemens, 1913 – *Siemens Corporate Archives* -A651

Bu güzergâhlar boyunca saatte 24 kilometre hız yapabilen elektrikli tramvaylar, İstanbul'un sıklıkla rastlanan yokuşlarına tırmanırken epey yavaşlamak zorunda kalıyordu. Filoda 110 motorlu vagon ve yaklaşık elli römork vardı. Almanya ve Belçika'da imal edilen motorlu vagonların elektrik ekipmanlarının neredeyse tamamı, vagonların ise büyük kısmı Siemens'in Berlin ve Viyana'daki fabrikalarında üretildi. Vagon ve römorklar Kasım 1912'de İstanbul limanına gemilerle gelmeye başladı. Siemens yapımı bu elektrikli tramvaylar İstanbul sokaklarına ilk kez 16 Ağustos 1913'te, Pera'da çıktı. İlk yolculuk beş kilometre kadardı. 1909'da başlayan atlı tramvay sistemini elektrikliye çevirme işi 1914'te tüm hatların devreye girmesiyle tamamlandı.[40]

37 SAA, 3388; SAA, 3561; SAA, 3583; SAA, 3584.

38 SAA, 3388; SAA, 3561; SAA, 3583; SAA, 3584.

39 SAA, 3388.

40 SAA, 3360; SAA, 4411; SAA, 3587.

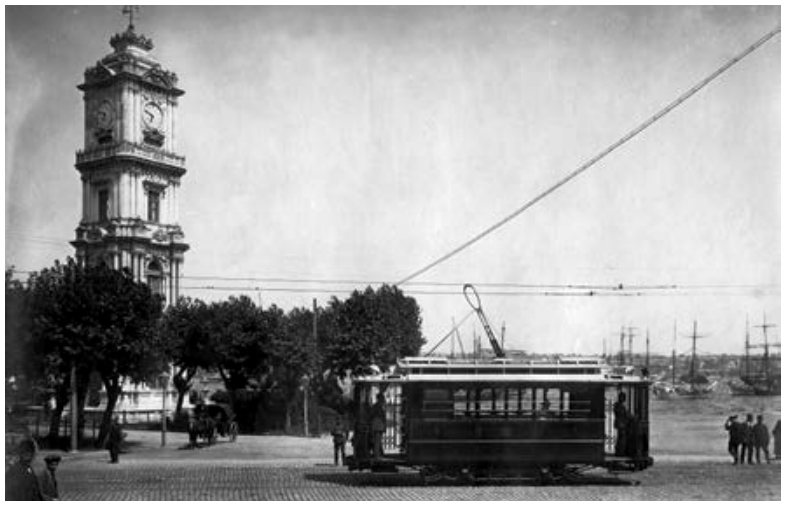

Dolmabahçe Saat Kulesi önünden geçen Siemens tramvayı, *1912 – Siemens Şirket Arşivi - A941*

Siemens tramway passing by Dolmabahçe Clock Tower, 1912 – *Siemens Corporate Archives - A941*

would turn Dersaadet's (Istanbul) horse-tramway system into an electric one as it had done earlier in European cities like Berlin and Paris.[36]

The proposition prepared by Siemens & Schuckert on 6 September 1911 with respect to technical properties of the wagons was accepted and the implementation began. The motorized wagons that the company designed especially for Istanbul had two types of cabins: 1st and 2nd class. These cabins consisted of two sections, one for men and one for women, which were separated from each other by a curtain, according to the morals of the time. The interior of 1st class cabins was furnished with mahogany. The benches placed lengthwise inside the cabins could accommodate 20 sitting persons and the platforms 15 standing people. These cabins cost 5,850 Deutsche marks - ventilation, double ceiling, metal window frames, paneled glass windows, spring roller shutters and curtains included. The only difference with the 2nd class cabins was that flat glass was used in the latter, instead of a paneled one. Because of minor differences, the 2nd class cabins cost 5,275 Deutsche marks. Besides the cabins, all elements, from the load-bearing system to the wheel-sets, were prepared by Siemens.[37]

In the urban transportation plan in which Siemens had replaced horse-drawn tramways with electric ones, it was assumed that the use of trailer cars would be possible on almost all the lines. However, it soon appeared that in the Şişli line located between Galata and Galatasaray, operating these heavier trailer cars would hardly be possible because of the frequent stops due to heavy traffic and inclines. Calculations revealed that only tramways consisting of a single engine-wagon and driven by a single tramway driver could be operated in this section, which turned out to be the actual case.[38]

Rahmi Koç Müzesi'nde sergilenen Siemens Tramvayı. FOTOĞRAF: CİHAN KİRMAN

Siemens Tramway displayed in Rahmi Koç Museum. PHOTOGRAPH: CİHAN KİRMAN

The electric tramway transport plan of the city was divided into two different sections - Istanbul and Christian Settlements. The lines in the Istanbul section were Eminönü-Beyazıd-Aksaray, Beyazıd-Aksaray-Fatih, Aksaray-Yedikule, and Aksaray-Topkapı. In Siemens' plans written in German, the lines of the Christian Settlement area, referred to as "Christenstadt", were Azapkapı-Karaköy-Beşiktaş-Ortaköy and Galata (Tunnel)-Tatavla-Şişli.[39]

The electric tramways capable of reaching a speed of 24 km/h along these routes had to slow down a great deal while climbing up the slopes commonly encountered in Istanbul. Within the fleet were 110 motor-wagons and almost 50 trailer cars. Nearly all of the electric equipment of the motor-wagons were manufactured in Germany and Belgium and the majority of the wagons had been manufactured in the Siemens factories of Berlin and Vienna. Wagons and trailer cars began to arrive by boat at the port of Istanbul in November 1912. These electric tramways manufactured by Siemens appeared in the streets of Istanbul for the first time in Pera on 16 August 1913. The first section was almost 5 kilometers long. The process of transforming the horse-tramway system into an electric one, which started in 1909, ended in 1914 when all the lines began to operate.[40]

36 SAA, 3388; SAA, 3561; SAA, 3583; SAA, 3584.

37 SAA, 3388; SAA, 3561; SAA, 3583; SAA, 3584.

38 SAA, 3388; SAA, 3561; SAA, 3583; SAA, 3584.

39 SAA, 3388.

40 SAA, 3360; SAA, 4411; SAA, 3587.

—III—

ENERJİ VE ENDÜSTRİ

Siemens sağladığı enerjiyle Osmanlı ve Cumhuriyet sanayilerinin kalkınma hamlelerinde rol aldı.

Dinamolar

Werner von Siemens'in elektrik mühendisliğine büyük katkısı: Dinamo.

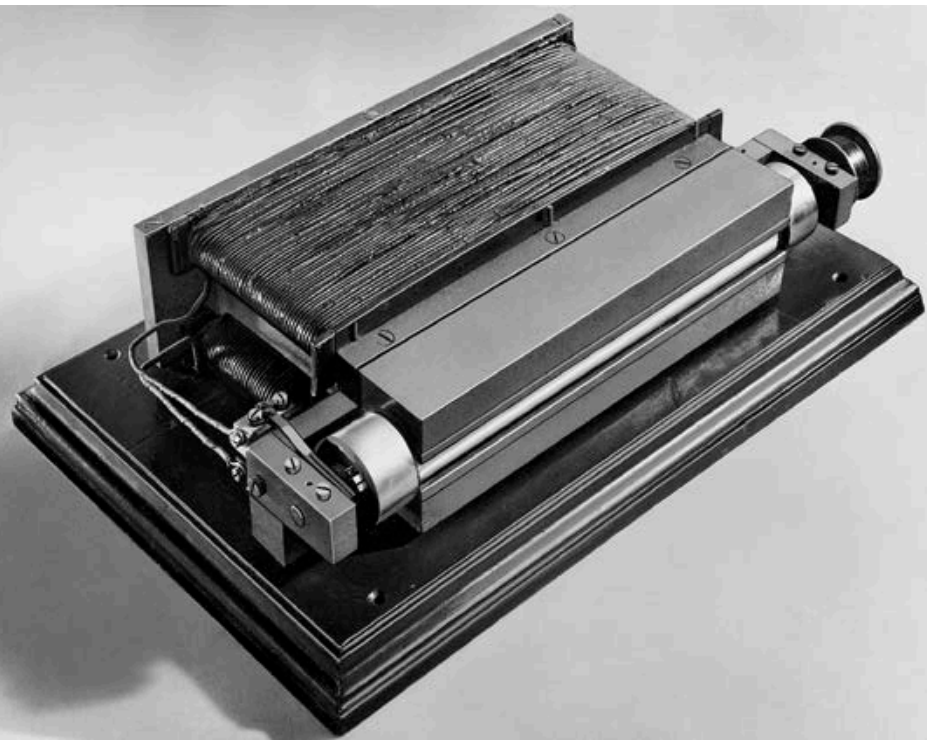

Werner von Siemens tarafından 1866'da icat edilen dinamo – *Siemens Şirket Arşivi*

The dynamo machine, invented by Werner von Siemens in 1866 – *Siemens Corporate Archives*

Dünya tarihine göz attığımızda sanayileşmenin 18. yüzyılda başladığını görürüz. Tarihyazımında, Sanayi Devrimi olarak isimlendirilen sürecin evreleri, üretimde kullanılan enerji kaynaklarına göre ayrıştırılır. İçinde yaşadığımız dönem, nükleer enerjinin kullanıldığı 3. sanayi devridir. Kömür ve odundan elde edilen ısı enerjisini mekanik enerjiye çeviren buhar makinelerinin hüküm sürdüğü 1830'lar ilk sanayi devrinin yaşandığı yıllardı. Ardından enerji kaynağı olarak elektriğin kullanıldığı 2. sanayi devri geldi. Elektrik çağının önde gelen devrimcilerinden biri de Werner von Siemens'ti. Siemens'in 1866'da dinamo elektrik prensibini keşfetmesi, elektriğin verimli ve ucuz enerji kaynağı olarak kullanılmasının yolunu açtı. Bu aynı zamanda elektrik mühendisliğinin doğmasına yol açan bir buluştu.[1]

Siemens'in endüstriye sürdürülebilir değer katan icadından önce de dinamolar vardı. Ancak ilk versiyonların verimi düşük ve ürettikleri güç oldukça sınırlıydı. 1830'lu yıllarda Faraday'ın öncülük ettiği elektromanyetik jeneratör prensibinde komitatör kullanılmadığından, güç üreten bu aletlere dinamo adı verilememişti. Charles Wheatstone da bir dinamo tasarlamıştı, ancak statör elektromagnetler, rotor ile paralel durumdaydı. Werner von Siemens'in yaptığı büyük değişiklik bunları seri bağlamak oldu. Bu da dinamodan elde edilecek gücün fazlasıyla artmasını sağladı.[2] Kullanılan dinamolarda daha güçlü bir rotasyon, yani dönme hızına ihtiyaç duyulduğu gerçeğini Werner von Siemens keşfetmişti. Enerji üretim kapasitesi katbekat artmış, üretim yüzde 75 daha ucuz hale gelmişti. Artık elektromotorların teknik uygulamalar için kullanımı hem mümkün hem de ekonomik olacaktı. Siemens, 1866'da bilim dünyasına kazandırdığı bu inovasyonun patentini 1867'de Paris Dünya Fuarı'nda aldı.[3]

Dinamo, Werner'in elektrik mühendisliğine yaptığı en önemli katkıydı. Siemens'in elektriğin bu şekilde basit ve ucuz yolla üretimini mümkün kılması, dünyayı hayat standartları açısından değiştirecekti. Werner'in eseri olan Şirket'in de elektriğin kullanıldığı pek çok sahada varlığını sürdürmesini sağlayacaktı.

1 *150 Years of Siemens: The Company from 1847 to 1997*, Münih, 1997.

2 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens 1918–1945*, Columbus, 1999.

3 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player*, Münih, 2000.

—III—

ENERGY AND INDUSTRY

With the energy it provided for the industry, Siemens played an important role in the development moves during the Ottoman and Republican periods.

Dynamos

A huge contribution from Werner von Siemens to the area of electrical engineering: dynamos.

A glance at world history will show us that industrialization began in the 18th century. Historiography has named different stages of this process called the Industrial Revolution according to the energy source used for production, the source changing with time. The period we live in now is the Third Industrial Age, which uses nuclear energy. 1830s, when heat energy was obtained from coal and wood to be transformed into mechanical energy in steam engines, were the first years of the Industrial Revolution. This was followed by the Second Industrial Age, characterized by the use of electricity as an energy source. And one of the prominent revolutionaries of the electric era was Werner von Siemens. His invention of the principle of the electric dynamo in 1866 opened the way to the use of electricity as a cheap and efficient energy source. The invention also gave rise to the profession of electrical engineering.[1]

Dynamos existed even before Werner von Siemens' invention that provided added value to the industry. However, the efficiency of these first versions was low and the energy they produced was limited. Because these devices did not use commutators, the electromagnetic generator principle which Faraday had led in the 1830s did not allow these energy-generating devices to be called dynamos. Charles Wheatstone had also designed a dynamo, but the stator electromagnets were positioned in parallel to the rotor. Werner von Siemens' great contribution was to turn this link into a serial one. And this made it possible to obtain much greater power from the dynamo.[2] Werner von Siemens had understood the fact that dynamos required stronger rotation, i. e. more rotational speed. Thus, energy-generation capacity was dramatically increased, while the costs were decreased by 75 percent. The use of electro-engines for technical processes became both possible and economical. At 1867 Paris World Fair, Siemens obtained a patent for this invention he had made in 1866.[3]

The dynamo was the most important contribution Werner made to the field of electrical engineering. The fact that Siemens managed to make electricity production simple and cheap was to change life standards in the world. The company Werner had founded had achieved presence in many fields where electricity was involved.

Dynamos and gutta-percha-insulated cables

With this dynamo, Siemens could now easily generate energy. And with its practical telegraph lines capable of sending two-way messages and its gutta-percha-insulated cables carrying these messages safely and uninterruptedly under any natural condition, the Company made a swift entrance to world markets. Soon Siemens' dynamos and its gutta-percha-insulated cables became widely used. Through Musurus Pasha, its Ambassador in London, the central government in Istanbul ordered dynamos and gutta-percha cables from Siemens Brothers in London.[4] In the beginning of 1875, the answer sent by Siemens Brothers reached the London Ambassador Musurus Pasha at his address, 8 Park Street, Queen Anne's Gate, on 24 March 1875.[5] The letter was signed by Johann Carl Ludwig Loeffler on behalf of Siemens Brothers and Charles William Siemens. In the letter, Loeffler indicated that the goods the Turkish government had ordered

1 *150 Years of Siemens: The Company from 1847 to 1997* (Munich: 1997).

2 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens 1918–1945* (Columbus: 1999).

3 Wilfried Feldenkirchen, *Siemens. From Workshop to Global Player* (Munich: 2000).

4 BOA, HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.

5 BOA, HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.

Dinamolar ve gutta perka izolasyonlu kablolar

Kendi icadı dinamo sayesinde enerjiyi etkin şekilde üreten Siemens & Halske, çift taraflı mesaj alıp gönderebilen pratik telgrafı ve bu mesajları her türlü doğa koşulunda güvenle, kesintisiz bir şekilde taşıyan gutta perka izolasyonlu kablolarıyla dünya piyasasına hızlı bir giriş yapmıştı. Dinamolar ve gutta perka izolasyonlu kablolar yaygın şekilde kullanılıyordu. Osmanlı başkenti İstanbul da, 1875 yılı başında Londra Büyükelçisi Musurus Paşa vasıtasıyla Londra'daki Siemens Brothers'a dinamo ve gutta perka izolasyonlu kablo taleplerini bildirdi.[4] İlgili cevap Siemens Brothers'tan 24 Mart 1875'te Osmanlı Londra Büyükelçisi Musurus Paşa'nın 8 Park Sokağı, Queen Anne's Gate'te bulunan adresine ulaştı.[5] Siemens Brothers ve Charles William Siemens adına metne imza atan yetkili Johann Carl Ludwig Loeffler'di. Loeffler, Türk hükümetinin sipariş verdiği ürünlerin istedikleri adrese gönderildiğini haber vermekteydi. Konuyla ilgili yazışmalar Londra Sefaret Belgeleri arasında muhafaza edilmektedir.[6]

Siemens Brothers Dinamo Fabrikası montaj alanı, Stafford, İngiltere, ***1914*** **–**
Siemens Şirket Arşivi - FS I 384
Siemens Brothers Dynamo Works, Stafford, England, 1914 – *Siemens Corporate Archives*- FS I 384

Osmanlı Bahriyesi'nin talebi

Temmuz 1885'te, Siemens Brothers'a Türk Devleti tarafından bir istek daha ulaşır. Talep bu kez Bahriye Nazırı Hasan Paşa'dan gelmektedir. Paşa, Siemens'e elektrikli arama lambası, buhar makinesi, dinamo, tam ışıtan, ölçme aleti ve kablo sipariş etmektedir.[7] Şirket'in başında Johann Carl Ludwig Loeffler vardır. 1880 yılında Siemens Bros. & Co. Limited'e dönüşen Şirket'in bir kısım hissesini elinde tutan Loeffler, 1883 yılında Charles William Siemens'in vefatının ardından yönetime geçmiştir.[8]

İlgili arşiv belgesi, William Siemens'in kuzeni Alexander Siemens'in de o tarihte Siemens Brothers için çalıştığını göstermektedir. İmzadan anlaşılmaktadır ki siparişle ilgili olarak Bahriye Nazırı Hasan Paşa'yı, Büyükelçi Musurus Paşa aracılığıyla 18 Temmuz 1885'te bilgilendiren kişi Alexander Siemens'tir.[9] Mallar, Siemens'in Woolwick'teki fabrikasında teftişe hazır beklemektedir. Alexander Siemens büyük bir nezaketle, Paşa'ya hitaben, "Ekselanslarınızdan, Bahriye Ataşelerinden birini malların teftişini gerçekleştirmek üzere bize gönderme lütfunda bulunup, onu ağırlamaya hazır olmamız için, bu ziyaretin ne zaman yapılacağı konusunda bizi bilgilendirmenizi rica etmekten şeref duymaktayız" diye yazar.[10] Teftiş de, teslim de başarıyla gerçekleşir.

Bu iş Kostaki Musurus Paşa'nın Siemens ile son çalışmasıdır. Paşa üç ay sonra, Kasım 1885'te Londra Büyükelçiliği'nden ayrılacaktır. Ayrıca Loeffler'in de Osmanlılarla son işidir. O da üç yıl sonra, 1888'de görevinden ayrılacak, yerine William Siemens'in kuzeni Alexander Siemens geçecektir.[11] Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa olarak bilinen, dönemin Bahriye Nazırı ise üç yıl önce, Aralık 1882'de başladığı görevini 1903'e kadar sürdürecektir. Hızla akan zaman içinde insanlar ve görevleri değişse de Siemens ile Türk hükümeti arasındaki ilişki yüz yılı aşarak durmaksızın ve değişmeksizin devam edecektir.

4 BOA, HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.

5 BOA, HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.

6 BOA, HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.

7 BOA, HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.

8 Martin Lutz, *Carl von Siemens, Lifelines*, Münih, 2014.

9 BOA, HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.

10 BOA, HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.

11 Aynı dönemde Werner von Siemens, Loeffler'in yüzde 25'e ulaşan hisselerini de satın alacaktır.

had been sent to the required address. This correspondence referring to the order of Siemens dynamos is kept in the London Embassy records.[6]

The demand of Ottoman Naval Forces

In July 1885, another request was made by the Turkish state to Siemens Brothers. This time it was signed by Hasan Hüsnü Pasha, the Minister of Maritime Affairs. The Pasha made an order for an electric search light, a steam engine, a dynamo, a holophote, a measuring tool, and cables from Siemens.[7] Johann Carl Ludwig Loeffler was managing the Company then. Holding a part of the shares of the Company, whose name had been changed to Siemens Bros & Co. Limited in 1880, Loeffler had taken over the management after the death of Charles William Siemens in 1883.[8]

ALEXANDER SIEMENS

Siemens Şirket Arşivi Siemens Corporate Archives

The relevant archive document shows that Alexander Siemens, cousin of William Siemens, worked for Siemens Brothers by that time. It is understood from the signature that it was Alexander Siemens who informed Hasan Hüsnü Pasha through Ambassador Musurus Pasha on 18 July 1885 about the order.[9] The goods lay ready for inspection at Siemens' Woolwich factory. Alexander Siemens addressed the Pasha in a very polite language: "I have the honor to beg your Excellency to have the kindness to inform us if you are going to send one of the Naval Attachés to inspect the goods, and if so, when this visit shall take place so that we can get prepared to host him duly."[10] Both the inspection and the delivery were successful.

This was the last project in which Kostaki Musurus Pasha worked with Siemens. He would leave the London Embassy three months later, in November 1885. This was also Loeffler's last project with the Ottomans. He would resign three years later in 1888, to be replaced by William Siemens' cousin, Alexander Siemens.[11] As for the Minister of Maritime Affairs, known as Hasan Hüsnü Pasha of Bozcaada (Tenedos) and appointed three years before, in December 1882, he would keep his post until 1903. With time flying by and despite the changes in people and positions, the relationship between Siemens and the Turkish government was to be a permanent and steady one, lasting for more than a century.

Siemens dynamos at Yıldız Palace

Siemens dynamos generated electricity to illuminate Yıldız Palace.

We learn from record no 187/23, dated 6 November 1902, kept in the Yıldız Perakende Askeri Maruzat Evrakı (Yıldız Retail Military Petition Documents) of the Ottoman Archives of the Prime Ministry that an engineer from Siemens Berlin was invited to visit the Ministry of Mining and Agriculture, upon the request of Sultan Abdülhamid II. The engineer was asked to help the installation of electrical lighting in all parts of Yıldız Palace. After meetings and negotiations, the engineer named Zander was asked to produce an estimate report. The engineer contacted the Siemens factory in Germany and prepared his report.[12] According to this report, the lighting of the Palace would require four engines with a total of 592 HP and four dynamos totaling three thousand amperes. The machines would be delivered to Istanbul together with accompanying materials within six months. As usual, Ottoman authorities wanted to make sure the products were of the latest model. One of the reasons they chose Siemens was precisely that

6 BOA, HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.

7 BOA, HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.

8 Martin Lutz, *Carl von Siemens, Lifelines* (Munich: 2014).

9 BOA, HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.

10 BOA, HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.

11 Meanwhile, Werner von Siemens also bought out Loeffler's 25 percent share in the Company.

12 BOA, Y. PRK. ASK, 187/23, 20/Ş/1320, 6/11/1902.

Yıldız Sarayı'ndaki Siemens dinamoları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Yıldız Perakende Askerî Maruzât Evrakı arasında muhafaza edilen 6 Kasım 1902 tarih ve 187/23 no. lu belgeden öğreniyoruz ki Sultan II. Abdülhamid'in isteği üzerine Berlin Siemens'ten bir mühendis, Orman, Maden ve Ziraat Bakanlığı'na davet edilir. Kendisinden Saray'ın bütün bölümlerinin elektrikle aydınlatılması hususunda yardım istenir. Konuyla ilgili gerekli görüşme ve müzakereler yapıldıktan sonra, Zander adlı Siemens mühendisinden bir keşif raporu talep edilir. Mühendis Almanya'daki Siemens Fabrikası'yla haberleşerek keşif raporunu hazırlar.[12] Rapora göre, Saray'ın aydınlatılması için toplam 592 beygir gücünde dört adet makineyle, toplam üç bin amperlik dört dinamo gereklidir. Diğer malzemelerle birlikte makineler altı ay içinde İstanbul limanına teslim edilecektir. Osmanlı yetkilileri her zamanki gibi ürünlerin son teknolojiyle üretildiğinden emin olmak isterler. Zaten Siemens'i tercih etme sebeplerinden biri de budur. Fiyat konusunda görüşmeler yapılır. Toplam tutar 18. 769 lirayı bulmuşken Bakanlık yetkilileri bazı kalemleri listeden çıkarıp yekûnu 15. 000 liraya indirir. Pazarlık biraz daha devam eder; teslimat şartları ve tarihinin belirlenmesinin ardından Saray, odalarını aydınlatacak Siemens yapımı endüstriyel ürünlere kavuşur.[13]

Hazine-i Hassa Nezareti Maruzat Evrakı gibi başka resmi kayıtlar da Siemens & Halske'nin bu konuda bizzat Sultan'a özel danışmanlık hizmeti verdiğini gösteriyor. Ocak 1903'te Siemens & Halske'nin başmühendisi Sultan tarafından İstanbul'a davet edilmiş, 700 mark tutan yol masrafı, Sultan'ın özel hazinesinden (Hazine-i Hassa), Osmanlı Bankası aracılığıyla Berlin Sefareti eliyle ödenmiştir.[14]

II. Wilhelm'in ziyaretleri sayesinde Alman-Türk dostluğu iyice pekişir. Şüpheci tavrıyla bilinen Sultan II. Abdülhamid, Siemens ile süregelen hukukun perçinlediği güvenin etkisiyle, elektrikli aydınlatma işine iyiden iyiye ısınır. Yıldız Sarayı'nın içinden sonra sıra dışına, yani civar bölgelere gelir.

12 BOA, Y. PRK. ASK, 187/23, 20/Ş/1320, 6/11/1902.

13 BOA, Y. PRK. ASK, 187/23, 20/Ş/1320, 6/11/1902.

14 BOA, Y. PRK. HH, 34/43, 29/Z/1320.

15 Havagazı aydınlatması II. Abdülhamid devrinde yaklaşık sekiz bin yedi yüz elli sokak lambasıyla şehri aydınlatacak kadar yaygınlaşır. Mehmet Mazak, Kadir Kon, Sertaç Kayserilioğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Havagazının Tarihçesi*, İstanbul, 1999.

İSTANBUL'UN İLK ELEKTRİK SANTRALİ: Dolmabahçe Siemens Elektrik Santrali

Siemens, İstanbul'un ilk elektrik santralini 1906'da Dolmabahçe Gazhane arazisinde kurdu.

Osmanlı topraklarında aydınlatma, elektrik hizmetlerinin yaygınlaşmasından bir müddet önce, 1850'lerde havagazı ile sağlanıyordu. Modern ve masraflı bir donanım gerektiren havagazı aydınlatması için İstanbul'un farklı yerlerine, Dolmabahçe'ye, Yedikule'ye, Kadıköy'e gazhaneler kuruldu.[15] Bunların ilki 1853'te Dolmabahçe Sarayı'nın has ahırlarının bulunduğu araziye yapıldı. Amacı açıktı: Saray'ı aydınlatmak. Dolmabahçe Sarayı böylece İmparatorluk'ta modern anlamda ilk aydınlatma sistemine sahip yapı oldu. Sultan Abdülmecid tarafından inşa ettirilen bu sahil sarayına hizmet veren Dolmabahçe Gazhanesi, 21 yıl boyunca doğrudan Hazine-i Hassa'ya bağlı olarak işlev gördü. 1874'te Gazhane işletmesi, Hazine-i Hassa'dan şehremanetine, yani belediyeye geçti.

Dolmabahçe Sarayı ve Istabl-ı Amire (saray ahırları), *1876 – Konstantiniyye'den İstanbul'a, M. Sinan Genim,* İstanbul Araştırma Enstitüsü

Dolmabahçe Palace and Istabl-ı Amire (palace stables), 1876 – *From Constantinople to Istanbul, M. Sinan Genim*, Istanbul Research Institute

the Company always produced the latest technology. Meetings were held concerning the price. The total price was 18,769 liras, but the Ministerial authorities excluded some devices from the list of goods and so the sum was brought down to 15,000 liras. Bargaining went on for a while and following the determination of the date and conditions of delivery, Siemens products to lighten the rooms finally reached the Palace.[13]

Other official records such as the documents of the Ministry of Treasury show that Siemens & Halske provided special counselling services on this issue to the Sultan himself. In January 1903, Siemens & Halske's chief engineer was invited to Istanbul by the Sultan and his travel costs, amounting to 700 marks, were covered by the Sultan's personal treasury (*Hazine-i Hassa*). The money was transferred by the Ottoman Bank through the Berlin Embassy.[14]

Thanks to the visits of Wilhelm II, German-Turkish amity had reached a new peak. Sultan Abdülhamid II, notorious for his suspicious behaviors, had now warmed up to the idea of electric lighting, his trust in Siemens having been strengthened through the years and personal relation. After the interior of Yıldız Palace, now it was time for its exteriors and neighborhoods.

THE FIRST POWER PLANT IN ISTANBUL: Dolmabahçe Siemens Power Plant

Siemens built the first power plant in Istanbul in 1906 on the Dolmabahçe Gazhane premises.

In the 1850s, before electricity became widespread, gas lighting was being used. Gasworks were built in different locations of Istanbul -Dolmabahçe, Yedikule and Kadıköy- in order to provide gaslight, which required modern and expensive equipment.[15] The first of these gaslights was installed in 1853 on the plot of land where Dolmabahçe Imperial Stables were located. The objective was clear: to illuminate the Palace. Dolmabahçe Palace was thus the first building in the Ottoman Empire to be equipped with a modern lighting system. Dolmabahçe Gazhane (Gasworks) were directly linked to the Sultan's private treasury and were to serve this seaside palace built by Sultan Abdülmecid for 21 years. In 1874, the management of Gazhane was transferred from the Sultan's treasury to the municipality. Gas lighting had by then developed well beyond the Palace, reaching the streets of Pera. In 1890, gasworks management was transferred to Tophane-i Amire (Imperial Arsenal). That's where gas lines were manufactured in the first place. From 1890 to 1914[16] the gas plant was managed by the Imperial Arsenal.

Dolmabahçe Vadisi, ***1853 – Konstantiniyye'den İstanbul'a, M. Sinan Genim, İstanbul Araştırma Enstitüsü***

Dolmabahçe Valley, 1853 – *From Constantinople to Istanbul, M. Sinan Genim, Istanbul Research Institute*

An unfounded, but widely accepted fallacy in Ottoman historiography is the date when electric city lighting was first introduced in the country. It is said that electric city lighting began in the Imperial capital Istanbul in 1914, with the completion of Silahtarağa Power Plant. However, our research in the Ottoman Archives of the Prime Ministry on the history of Siemens shows that the city's first use of electric lighting took place with a power plant built by Siemens & Halske at the Dolmabahçe Gazhane premises in 1906, during the reign of Sultan Abdülhamid II.[17] While secondary sources often refer to Sultan Abdülhamid II as remaining aloof from electricity because of his distrustful disposition, the Imperial Arsenal documents found at the Yıldız Records of the Ottoman Archives of the Prime Ministry indicate that he expressed the desire to have a power plant built within Gazhane premises in

13 BOA, Y. PRK. ASK, 187/23, 20/Ş/1320, 6/11/1902.

14 BOA, Y. PRK. HH, 34/43, 29/Z/1320.

15 Under the reign of Abdülhamid II, gas lighting became so widespread that the city was lightened by an approximate total of 8,750 street lamps. Mehmet Mazak, Kadir Kon, Sertaç Kayserilioğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Havagazının Tarihçesi* (İstanbul: 1999).

16 Gazhane management was entrusted to a Franco-Turkish firm, namely Beyoğlu Türk Anonim Gaz Şirketi, in 1914.

17 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

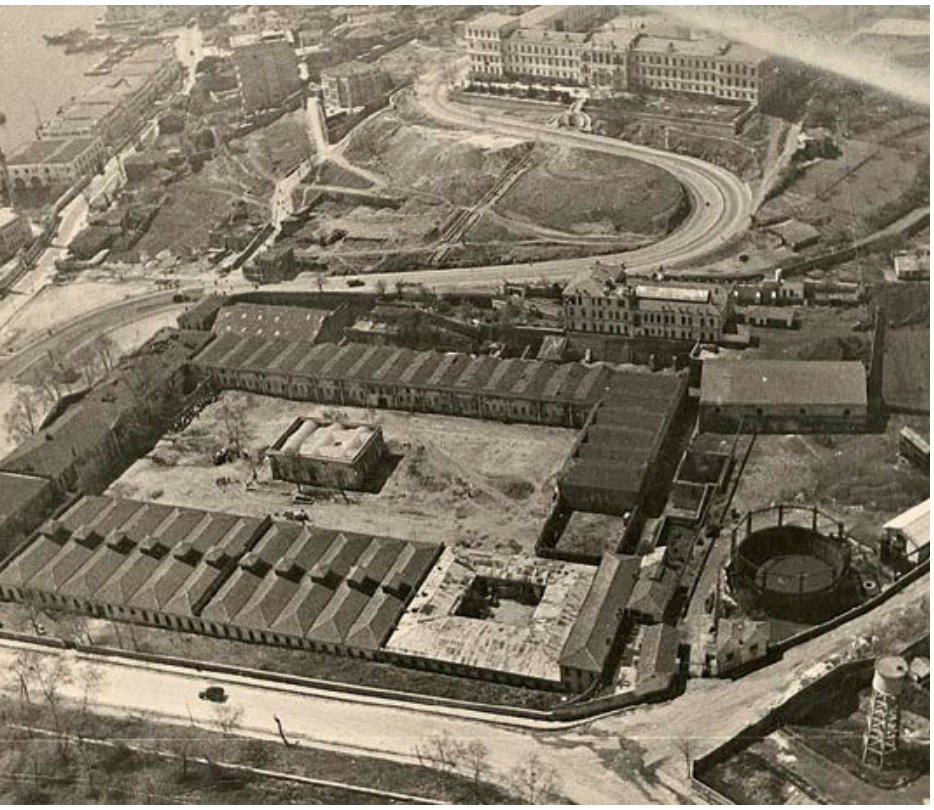

Dolmabahçe Vadisi – *Dolmabahçe Sarayı ve Civarı* / Çelik Gülersoy, İstanbul Kitaplığı

Dolmabahçe Valley – *Dolmabahçe Palace and it's Environs* / Çelik Gülersoy, İstanbul Kitaplığı

Zira havagazı aydınlatması artık Saray'ı aşmış, Pera caddeleri gibi civar sokaklara ulaşmıştı. 1890'a gelindiğinde ise Gazhane yönetimi Tophane-i Amire'ye verildi. Zaten gazı taşıyan hatlar da Tophane-i Amire'de imal ediliyordu. 1890'dan 1914'e kadar[16] gazhane Tophane-i Amire tarafından yönetildi.

Osmanlı tarih literatürünün mevcut yanılgılarından biri de elektrikli şehir aydınlatmasının ilk ne zaman gerçekleştiğiyle ilgilidir. Payitaht İstanbul'un 1914'te Silahtarağa Elektrik Santrali'nin tamamlanmasıyla elektrikli aydınlatmaya geçtiğinden bahsedilir. Ancak Siemens tarihi üzerinde Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yürüttüğümüz çalışmamız göstermiştir ki şehrin ilk elektrikli aydınlatması 1906'da Sultan II. Abdülhamid tahttayken, Siemens & Halske Şirketi tarafından Dolmabahçe Gazhane arazisine kurulan bir elektrik tesisiyle gerçekleşmiştir.[17] İkinci el kaynaklarda, şüpheci karakter yapısı sebebiyle elektrikten uzak durduğundan sıkça söz edilen Sultan II. Abdülhamid, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Evrakı arasında bulunan Tophane-i Amire kayıtlarına göre, "İstanbul'un elektrikle aydınlatılması için Dolmabahçe gazhane arazisi içinde bir elektrik fabrikası yapılmasını arzu etmiştir".[18] Planlanan ilk adım, kendi ikametgâhı olan Yıldız Sarayı civarı ile Dolmabahçe, Yenimahalle ve Ortaköy'e kadar olan bölgenin elektriğe kavuşması, daha sonra uygulamanın Beyoğlu ve Galata taraflarına da yaygınlaştırılmasıdır. Bu aydınlatma projesiyle ilgili olarak Avrupa'daki fabrikalarla yazışmalar yapılır. Değerlendirmeler sonunda Berlin'deki Siemens şirketinin sunduğu plan ve projenin Sultan'ın isteklerine uygun bulunduğu açıklanır.[19]

Keşif ve inşaat masrafları Osmanlı hükümetine ait olacaktır. Yedi ay içinde temel tamamlanacak, sonraki on iki ay içinde fabrikanın hükümete teslimi gerçekleşecek, ilk sene ortaya çıkabilecek eksiklikler de Şirket tarafından karşılanacaktır. Fabrika için gerekli olan makineler, alet ve edevat, dikilecek fener ve döşenecek kabloların bütün parçaları da Siemens fabrikası tarafından temin edilecektir. Bu işlerin yapılması için Şirket tarafından mühendis, usta ve amele gönderilecektir. Ücretin üçte biri sipariş tarihinde, diğer üçte biri malzemenin teslimine başlandığı tarihte, son üçte birlik kısmı da fabrikanın tamamen tesliminden sonra ödenecektir. Bu şartlar altında fabrikanın 496. 800 frank, yani 21. 800 Osmanlı lirasına inşa edileceği, Siemens tarafından taahhüt edilir.[20] Siemens'in hazırladığı projeye[21] göre, fabrikanın merkez istasyonunun makine dairesinde iki adet buhar kazanı yer alacaktır. Bu buhar kazanları 12 atmosfer basınç ile saatte 1600-2300 kilo buhar elde eder. Kaba ve ince donanımı, yedek kısımları ve tüm parçalarıyla birlikte sevkiyat için gerekli suya dayanıklı sandıklama işlemleri de dahil olmak üzere bu iki kazanın toplam fiyatı 35.500 liraya ulaşır. Elektrik akımının dağıtımı, eşit cereyan sistemindeki üç taşıyıcıyla zeminin altından 2x220 volt elektrikle, orta teller yardımıyla yapılır. Dinamolardan 440-500 volt gücünde elektrik elde edilir.[22]

Tophane-i Amire, 1890'da Gazhane yönetimini devralmış olduğu için konunun yetkili merciidir. Tophane'nin, Dolmabahçe Gazhane arazisine inşa edilecek santralle ilgili olarak Mektubi Kalemi'yle yürüttüğü yazışmalar, elektrikli aydınlatma fikrinin Sultan II. Abdülhamid'den geldiğini

16 Gazhane yönetimi 1914'te Fransız-Türk ortak yatırımı olan Beyoğlu Türk Anonim Gaz Şirketi'ne verildi.

17 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

18 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

19 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

20 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

21 Bu projeye dair yazışmaların olduğu arşiv evrakının kontrat ve proje ayrıntılarını içeren dosyasına uzun süre ulaşamadım. Bir karışıklık sonucu olsa gerek, kendi dosyasından çıkıp Osmanlı Arşivi yerine, Cumhuriyet Arşivi'ne kaydığını fark ettim. Ankara'daki Cumhuriyet Arşivi'nde muhafaza edilen 13/12/1906 tarihli ve 230. 0. 0. 0/20. 1. 5 no. lu dosya; anlaşma maddeleri, fabrika planları, kullanılacak malzemeler ve bunların fiyatlandırmaları gibi teknik detayları içeren 18 sayfadan oluşmaktadır.

22 BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.

Dolmabahçe Vadisi, *1920 – Konstantiniyye'den İstanbul'a, M. Sinan Genim,* İstanbul Araştırma Enstitüsü

Dolmabahçe Valley, 1920 – *From Constantinople to Istanbul*, M. *Sinan Genim*, Istanbul Research Institute

order for Istanbul to benefit from electric lighting.[18] According to the plan, first, the surroundings of the Sultan's own residence, Yıldız Palace, and the area including Dolmabahçe, Yenimahalle and Ortaköy neighborhoods would be equipped with electric light. Then the technology would later be spread so as to include Beyoğlu (Pera) and Galata. Correspondence with European factories then began in relation to this street lighting project. After evaluations were made, the plan and project presented by the Siemens factory in Berlin were declared to correspond to the wish of the Sultan.[19]

Costs of the estimate report and construction were to be met by the Ottoman government. The foundation would be completed within seven months and the plant would be delivered to the government in the next twelve months. Any deficiency to appear within the first year would be compensated by the Company. All the machines, tools and outfit, lamp posts and all the parts that go with the laying of the cables would be provided by Siemens. For the completion of these tasks, the Company would send the required engineers, foremen and workers. One third of the price would be paid at the time of order, another third at the date of the first delivery of materials, and the last third after the plant is completed and delivered. Siemens undertook to build the plant under these conditions for a price of 496, 800 francs or 21, 800 Ottoman liras.[20]

According to the project prepared by Siemens[21], two steam boilers would be installed in the engine chamber at the plant's central station. These steam boilers would produce 1, 600-2, 300 kilos of steam per hour at 12 atmospheric pressure. The total price of these two boilers, including the fine and gross equipment, the spare parts, as well as the packaging necessary for the secure sea fearing, amounted to 35, 500 liras. 2x220 volt electric current would be distributed via middle wires situated bellow the ground, with three carriers within the equalized current system. 440-500 volts electric would be obtained from the dynamos.[22]

Having taken over the Gazhane management in 1890, Tophane-i Amire (Imperial Arsenal) had become the competent authority. The correspondence held by the Arsenal and the Correspondence Registry (Mektubi Kalemi) in relation to the power plant to be built on Gazhane site shows us that the idea of installing lighting equipment came from Abdülhamid II. The same documents also indicate that Siemens was selected among European competitors for the lighting of the Palace as well as the neighborhood of Beşiktaş and its surroundings, which were inhabited mainly by people working at or attached to the Palace.[23] Unknown to most Istanbul inhabitants, Siemens' power plant was situated in the Dolmabahçe Valley, on Gazhane premises. It actually stood behind the Dolmabahçe Palace Theatre, on the side of the road leading to the Bayıldım Slope.

18 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

19 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

20 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

21 For a long time I was not able to access the file containing the contract and details of this project among the archives where the correspondence related to this project is kept. Then I realised that these documents had been removed from their file and placed in the Republican Archives instead of the Ottoman Archives, probably by mistake. The file numbered 230. 0. 0. 0/20. 1. 5 and dated 13/12/1906, which is kept at the Ankara Republican Archives, consists of 18 pages and includes the factory plans, the list of materials to be used, their pricing and other technical details.

22 BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.

23 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906; BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.

göstermektedir. Aynı kayıtlar, saraylıların ve genellikle saray çalışanlarının ikamet ettiği Beşiktaş ve civar semtlerinin elektrikle aydınlatılması için Avrupalı rakipleri arasında Siemens'in projesinin tercih edilerek hayata geçirildiğini belgelemektedir.[23] Başkent İstanbul'un neredeyse hiç kimse tarafından bilinmeyen (eski tabirle) Siemens Elektrik Fabrikası, Dolmabahçe Vadisi'nde, dönemin Gazhane arazisinde, Bayıldım Yokuşu'na çıkan yolun kenarındaki Dolmabahçe Saray Tiyatrosu'nun arkasında bulunuyordu.

Silahtarağa Termik Santrali

Silahtarağa'nın kurulumunda Siemens ürünleri de yer aldı.

Siemens'e duyduğu güvenin de etkisiyle II. Abdülhamid, elektriğe karşı şüpheli tavrı iyice zayıflamışken, 1909'da tahttan indirildi. Ancak Siemens Osmanlı'daki faaliyetlerine ivme kaybetmeden devam etti. Dolmabahçe Elektrik Santrali'nden sonra şimdi de İttihatçıların iktidar erkini darbeyle ele geçirdiği II. Meşrutiyet Dönemi'nde İmparatorluğun en büyük elektrik tesisi kuruluyordu. Silahtarağa kömür ocaklarının bulunduğu bölgede elektrik santrali açmak için çalışmalar başladığında takvimler 1911'i gösteriyordu. Herkes elektrik sistemine bu toplu geçişteki gecikme için II. Abdülhamid'i suçlarken, halihazırda Dolmabahçe, Yıldız, Maçka, Teşvikiye, yani daha ziyade saray ve saray erkânının oturduğu semtler, Dolmabahçe Gazhane arazisindeki Siemens elektrik santralince aydınlatılıyordu.[24]

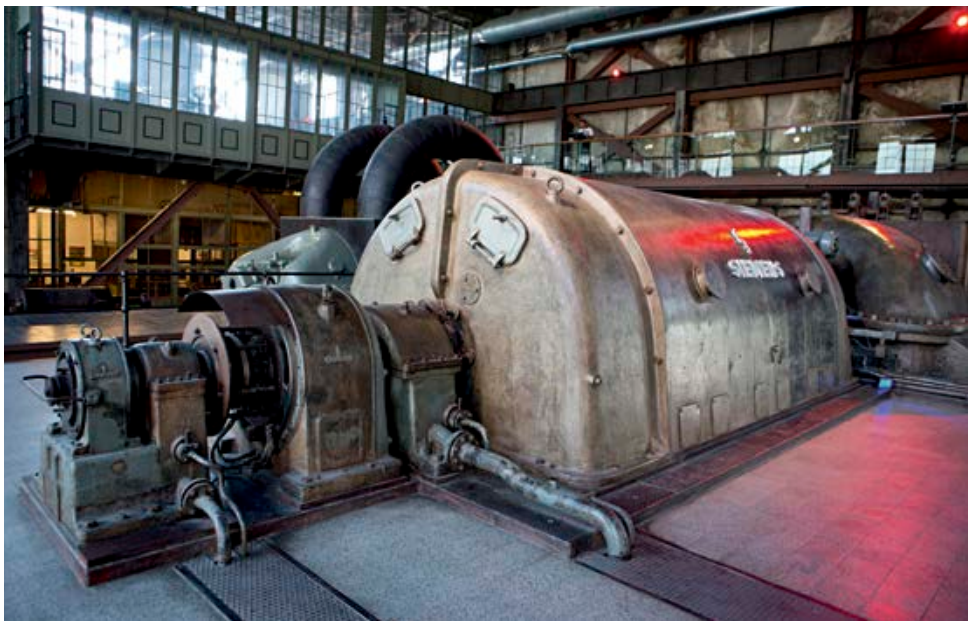

1913 tarihinde meydana gelen su baskını sebebiyle tahrip olan Silahtarağa Elektrik Santrali – *Siemens Şirket Arşivi-A-941*

Silahtarağa Power Plant which was destroyed by the flood in 1913 – *Siemens Corporate Archives* - A-941

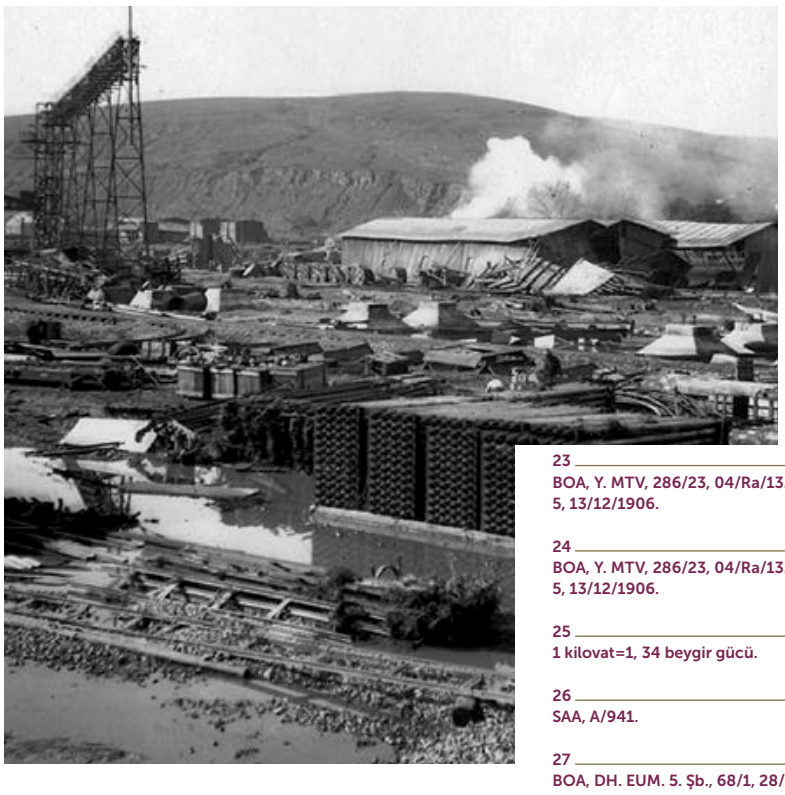

1914'te tamamlanan Silahtarağa Termik Santrali taş kömürüyle çalışarak elektrik üretmekteydi ve 13.400 kilovat (kW)[25] kurulu güce sahipti. Farklı periyodlarla yenilenen ve günümüzde İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından müzeye çevrilmiş olan bu santralde de Siemens teknolojisi kullanılmıştır.[26]

Siemens & Schuckert Elektrik Şirketi'nin Dersaadet Şubesi, Dolmabahçe Elektrik Santrali'nde ve Silahtarağa'da yürüttüğü çalışmaların ardından Eylül 1918'de İzmit Dokuma Fabrikası'nın elektrik tesisatını da monte etmiştir.[27]

23 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906; BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.

24 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906. BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.

25 1 kilovat=1, 34 beygir gücü.

26 SAA, A/941.

27 BOA, DH. EUM. 5. Şb., 68/1, 28/Za/1336.

İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından müzeye çevrilmiş olan Silahtarağa Elektrik Santrali'ndeki Siemens jenaratörleri FOTOĞRAF: CİHAN KİRMAN

Siemens generators in Silahtarağa Power Plant which was turned into a museum by Istanbul Bilgi University PHOTOGRAPH: CİHAN KİRMAN

Silahtarağa Thermal Power Plant

Siemens products were employed in the construction of Silahtarağa.

Just as his defiance against electricity was about to disappear thanks to the trust he felt for Siemens, Abdülhamid II was deposed in 1909. Siemens, however, continued its operations in the Ottoman Empire without any changes. After Dolmabahçe Power Plant, the largest electric plant of the Empire would be built in the period of the Second Constitution, after the coup which brought the Committee of Union and Progress to power. In 1911, works for building a power plant near Silahtarağa coal mines started. While everyone was accusing Abdülhamid II for the slow pace of the development of public electricity, it must be noted that the neighborhoods of Dolmabahçe, Yıldız, Maçka, and Teşvikiye, mainly inhabited by the people of the Palace and their retinue, were being illuminated by the Siemens power plant located on Dolmabahçe Gazhane premises.[24]

Completed in 1914 and working with hard coal, Silahtarağa Thermal Power Plant had a 13, 400 kW[25] installed capacity. Renewed many times and now turned into a museum by Istanbul Bilgi University, Silahtarağa employed Siemens' technology.[26]

After taking part in the operations of Dolmabahçe Gazhane and Silahtarağa Power Plant during the late Ottoman period, Siemens & Schuckert Electric Company's Istanbul branch also set up the electric equipment of Izmit Textile Factory in September 1918.[27]

WORLD WAR I: *Bezm-i Alem*, transport vessel heading to Sarıkamış

Sunk while trying to attend the Battle of Sarıkamış, the heroic transport vessel Bezm-i Alem *was equipped with Siemens dynamos.*

During the First World War, most of the soldiers of the 3rd Army, under the command of Enver Pasha, lost their lives due to heavy winter conditions while fighting against the Russians in order to regain territory previously lost to them. Because of these heavy losses, the Sarıkamış Battle, recalled as a "disaster" especially by Enver Pasha's critics, has remained a constant stress point of recent Turkish

24 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906; BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.

25 1 kilowatt=1. 34 horsepower.

26 SAA, A/941.

27 BOA, DH. EUM. 5. Şb., 68/1, 28/Za/1336.

I. DÜNYA SAVAŞI:
Sarıkamış Nakliye Gemisi Bezm-i Alem

Sarıkamış yolunda batırılan nakliye gemisi Bezm-i Alem, Siemens dinamolarıyla hareket ediyordu.

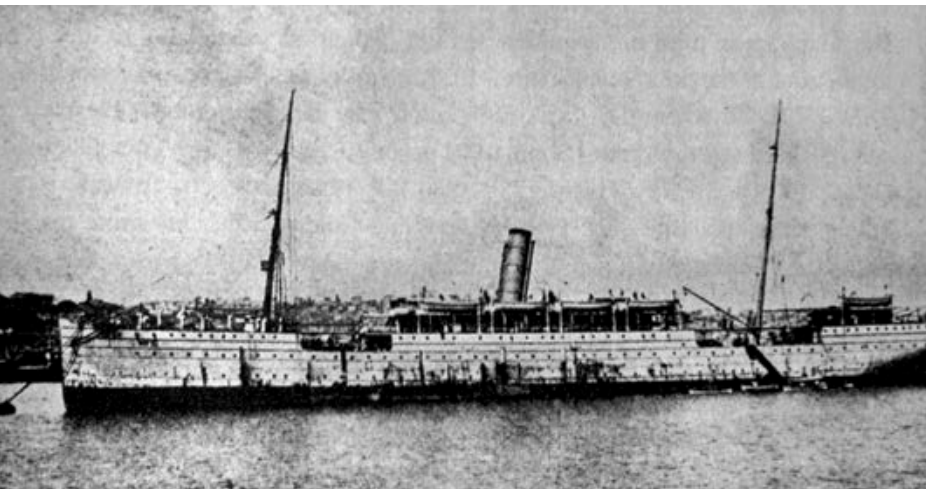

Bezm-i Alem Vapuru – ***Deniz Müzesi Arşivi***

The ship *Bezm-i Alem* – *Naval Museum Archives*

I. Dünya Savaşı sırasında kaybettikleri toprakları geri almak üzere Rusları muhasaraya almak maksadıyla yola çıkan Enver Paşa komutasındaki 3. Ordu askerleri, kara ikliminin sert kışına yenik düşerek hayatlarını kaybederler. Özellikle Enver Paşa kritiklerinde "facia" olarak anılan Sarıkamış Muharebesi, ağır kayıpları sebebiyle, yakın Türk tarihinin unutulmayan travmalarından biri olma özelliğini muhafaza ediyor. Matbuatta sıkça rastlanan "Sarıkamış'ta 90 bin askerin şehit olduğu" söylemini, Genelkurmay Başkanlığı açıkladığı 60 bin rakamıyla yalanladı. Esirler, kaçaklar, tifüslüler ve kışa yenik düşenlerle birlikte rakamın yaklaşık 40 bin olduğu yeni iddialar arasında.[28] Şehit sayısı gerçekdışı rakamlara yükseltilse de Sarıkamış'ta unutulması imkânsız kayıpların verildiği muhakkak.

Siemens ile Türk Devleti arasındaki köklü güven ilişkisini ele aldığımız bu çalışmada yer alan arşiv belgelerinin her biri, Şirket'in Osmanlı tarihinin son yüzyılına nasıl sirayet ve şahitlik ettiğini göstermektedir. Siemens, İmparatorluğun binalarını, sokaklarını aydınlatırken, Siemens'e dair belgeler de Osmanlı tarihinin bilinmeyen noktalarını aydınlatmaktadır. Sarıkamış kahramanı Bezm-i Alem'in[29] hikâyesi de bunlardan biri. Bezm-i Alem, Kafkas Cephesi'nin talihsiz askerlerine, soğuğa ruhlarını teslim etmeden önce kışlık giyecek, erzak ve asker desteği yetiştirmeye çalışan nakliye gemilerindendir. Donanmada önemli bir işleve sahip olan Bezm-i Alem, Sarıkamış'a mühimmat ve asker nakletmek üzere Karadeniz sularında hızla ilerlerken, görevini tamamlayamadan Rus donanması tarafından Zonguldak açıklarında batırılır. 7 Kasım 1914'te sulara gömülen nakliye gemisinin, Türk tarihinde bu bakımdan önemli bir yeri var: Ruslar, Bezm-i Alem'i batıramasalardı belki de Sarıkamış'ta verilen kayıp çok daha az olacaktı.

Bezm-i Alem personeli – ***Deniz Müzesi Arşivi***

Crew of *Bezm-i Alem* vessel – *Naval Museum Archives*

Bu olaydan üç yıl öncesine, Aralık 1911'e gidelim.[30] Nakliye gibi kilit bir sorumluluğa sahip Bezm-i Alem, sefere çıkamayacak kadar bozulmuştur. Bezm-i Alem'in onarılması olanaksız iki dinamo makinesinin yenilenmesi gerekmektedir. Yeni dinamolar gelmezse vapurun hareket edemeyeceği, kaptan tarafından ilgili mercilere bildirilir. Sevkiyat işlerinde Bezm-i Alem'e ihtiyaç duyulduğundan, dinamoların yenilenmesi için vakit kaybetmeden Avrupa fabrikalarının İstanbul'daki temsilcilerinden teklifler alınır, değerlendirmeler yapılır. Mazbatada Siemens'ten "Alman üretimi harp gemilerinin elektrik donanımı için biricik müracaat yeri" olarak bahsedilir. Sunulan tekliflerin ardından, kalite ve fiyat göz önünde tutularak makinelerin Siemens'ten alınmasına karar verilir. Bezm-i Alem, Siemens dinamoları

28 V. P. Nikolskii, *Bir Rus Generalin Anlatımıyla: Sarıkamış Harekâtı (12-24 Aralık 1914)*, İstanbul, 2010; Ramazan Balcı, *Sağlam Kaynaklar Işığında Bir Yakın Tarih Araştırması: Tarihin Sarıkamış Duruşması*, İstanbul, 2005.

29 Ahmed İhsan, "Terakkiyat-ı Bahriye-i Osmaniye - Tir-i Müjgan ve Bezm-i Alem Vapuru Hümayunları", *Servet-i Fünun*, İstanbul, 20 Temmuz 1322.

30 BOA, MV, 159/130, 26/Z/1329, 18/12/1911.

history until today. The claim that "90 thousand soldiers fell at Sarıkamış", as often seen in the press, has been contradicted by the Turkish General Staff, which gives the figure as 60 thousand. More recent claims mention a total of 40 thousand missing soldiers, including prisoners, fugitives and those who fell victim to typhus and the cold.[28] Even if the figures have been exaggerated, the fact remains that unforgettable losses have been experienced in Sarıkamış.

Each and every archive document found in this work, in which we handle the profound relation of trust between the Turkish State and Siemens, shows how the Company has accompanied to and witnessed the last century of the Ottoman Empire. Just as Siemens illuminated the Empire's buildings and streets, documents related to Siemens throw light on unknown points of the Ottoman history. The story of *Bezm-i Alem*, the heroic vessel at Sarıkamış, is one of them.[29] *Bezm-i Alem* was one of the transport vessels trying to rush to the help of the ill-fated soldiers on the Caucasus front before they surrendered their souls to the cold, bringing them clothes, food and military support. Before it could complete its mission, *Bezm-i Alem*, which had an important function in the navy, was sunk by the Russian navy while speeding on the Black Sea in order to carry ammunitions and soldiers to Sarıkamış. Disappearing in the sea on 7 November 1914, the transport vessel has a special place in Turkish history. Had the Russians not sunk *Bezm-i Alem*, the losses suffered at Sarıkamış might have been much fewer.

Let us go back three years before this event, to December 1911.[30] Charged with a key task like transport, *Bezm-i Alem* was actually decayed to the point that it could not go out at sea anymore. Two of its dynamos were beyond repair and needed to be replaced. The vessel's captain announced that the ship would not move unless the dynamos were changed. Since *Bezm-i Alem* was needed for transport, price quotations for the replacement of the dynamos were immediately taken from the representatives of European factories in Istanbul and evaluated. The official report mentions Siemens as "the first place of recourse for German-built warships' electrical equipment". After the quotations were made and quality and prices were considered, the decision was made to purchase the dynamos from Siemens. Thus, equipped with Siemens' dynamos, *Bezm-i Alem* was up and

Enver Paşa ***Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,*** **Yapı Kredi Yayınları**

Enver Pasha ***Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*** **, Yapı Kredi Yayınları**

working again and soon sent to sea.[31] It served without interruption for three years.[32] Reaching a speed of 14 miles per hour,[33] the vessel serves at the Balkan Wars and takes troops to the front in October 1912.

Had there not been any Russian bombing, the transport vessel would take the support to the front in Sarıkamış and fulfill its mission and perhaps make a heroic entrance in history by mitigating losses.

28 V. P. Nikolskii, *Bir Rus Generalin Anlatımıyla: Sarıkamış Harekâtı (12-24 Aralık 1914)* (İstanbul: 2010); Ramazan Balcı, *Sağlam Kaynaklar Işığında Bir Yakın Tarih Araştırması: Tarihin Sarıkamış Duruşması* (İstanbul: 2005).

29 Ahmed İhsan, "Terakkiyat-ı Bahriye-i Osmaniye - Tir-i Müjgan ve Bezm-i Alem Vapuru Hümayunları", *Servet-i Fünun* (İstanbul: 20 July 1322 (Hijri)).

30 BOA, MV, 159/130, 26/Z/1329, 18/12/1911.

31 BOA, MV, 159/130, 26/Z/1329, 18/12/1911.

32 Bülent Durgun, "An Example on the Importance of the Marine Transportation for the Defence of a Country: Marine Transportation of the Ottoman Army in the Balkan Wars", *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 7/14 (İstanbul).

33 Ahmed İhsan, "Terakkiyat-ı Bahriye-i Osmaniye - Tir-i Müjgan ve Bezm-i Alem Vapuru Hümayunları", *Servet-i Fünun* (İstanbul: 20 July 1322 (Hijri)).

sayesinde tekrar çalışmaya başlar ve sefere çıkar.[31] Batırılana kadar üç yıl boyunca durmaksızın çalışır.[32] Saatte 14 millik bir hıza ulaşabilen gemi[33] Balkan Savaşı'nda görev alır, Ekim 1912'de cepheye asker taşır.

Bezm-i Alem, Rus bombaları olmasaydı, yardımı Sarıkamış'a ulaştırıp misyonunu gerçekleştirecek, belki de kaybı azaltarak "kahraman" sıfatıyla tarihe geçecekti.

I. DÜNYA SAVAŞI: Devlet matbaası için güç motoru

Siemens-Schuckertwerke, I. Dünya Savaşı sırasında Matbaa-i Amire için motor üretecekti.

Maarif Nezareti (Milli Eğitim Bakanlığı), Matbaa-i Amire (Devlet Matbaası) makinelerini çalıştıracak 60 beygir kuvvetinde bir motor almayı planlıyordu. Bu motor Matbaa-i Amire'de Osmanlı Devleti kurumları tarafından kullanılan bütün belge ve defterlerin basım ve üretimini yapacağı için, nereden tedarik edileceği oldukça önemliydi. Sipariş Ekim 1917'de Siemens & Schuckert'e verildi. Motorun üretimi için 6000 kilo bakır gerekliydi. Madeni, hammadde bakımından zengin olan Osmanlı hükümeti temin edecekti. Bakırın 3000 kilosu Siemens'in Viyana'daki, 3000 kilosu da Berlin'deki merkezlerine teslim edilecekti. İhracat için gerekli izin Türk hükümeti tarafından verildi. Bakırın Avusturya ve Almanya sınırlarına ulaşmasının ardından fabrikalara tesliminin gerçekleşebilmesi için, bu devletlerin Dışişleri Bakanlıklarından izin alınması gerekliydi. Bu sebeple Viyana ve Berlin Elçiliklerine ve Siemens & Schuckert Fabrikası yönetimine gerekli girişimlerde bulunulması bildirildi. Bir müddet sonra Berlin Elçiliği bakırın Peşte'de Avusturya ve Almanya hükümetleri arasında paylaştırılarak sevkiyat görevlilerince teslim alındığını bildirdi. Alman Dışişleri, bakırın kullanımına izin verilmesi için Türk Savunma Bakanlığı'ndan, üretilecek motorun Osmanlı hükümeti açısından büyük ehemmiyeti olduğunu anlatan resmi bir bildiri talep etti.[34]

Uzun yazışmalar ve hamleler, savaş döneminin zorlayıcı şartlarının da etkisiyle, Matbaa-i Amire makinelerinin elektrikle çalıştırılması için Siemens & Schuckert'in İstanbul vekili Bay Minah ile yapılan mukavelenamenin feshedilmesiyle sonuçlandı. Taraflar 25 Ağustos 1917'de mukaveleyi feshedince, söz konusu bakırların Siemens'e teslimine lüzum kalmamıştı.[35]

Hareket alanlarını her bakımdan kısıtlayan ve maddi anlamda zorlayan savaş şartları, bu işin sonuçlanmasına engel olmuştur. Netice ne olursa olsun, I. Dünya Savaşı esnasında yaşanan bu süreç Türk hükümeti ile Alman Siemens Şirketi'nin yakınlık derecesini gösteren durumlardan biri olması sebebiyle önemlidir. Çalışmamızda da bu sebeple yer almıştır. Motor üretimi için 1917'de İmparatorluk'tan bakır ihraç etmeye çalışan Siemens, aynı zamanda Artvin Kuvarshan'daki iki bakır madeninin de imtiyaz sahibidir.

BİR SIEMENS İŞLETMESİ: Kuvarshan Bakır Madeni

Siemens'in Artvin'deki bakır madenleri, Gazi imzalı kararnameyle birleşti.

Artvin'in Kuvarshan Köyü'ndeki Gölü Kopuk Bölgesi ve Beşağıl Ormanı'nda iki bakır madeni bulunmaktaydı. Bu iki bakır madeninin imtiyazı, ürünlerinde sıklıkla bakır madenini kullanan Siemens Şirketi'ne aitti.

İmtiyaz 1882'de alınmıştı. Şirket 1904'te madeni işletmeye başladı. I. Dünya Savaşı'na kadar tesiste çalışmalar devam etti. Savaş ve işgaller sırasında el değiştiren maden 1921'de tekrar Siemens tarafından işletilmeye başlandı. Yıllık 800 ton bakır üretilen madende, yaklaşık yedi yüz kadar işçiye istihdam yaratılıyordu.

5 Haziran 1927'de, Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi'ni imzaladı. Bu kararnameyle, Artvin Kuvarshan'da, Werner von Siemens'in mirasçılarından Marin Charlotte von Buckhaven ve Marie Graditsch'e ait

31 BOA, MV, 159/130, 26/Z/1329, 18/12/1911.

32 Bülent Durgun, "An Example on the Importance of the Marine Transportation for the Defence of a Country: Marine Transportation of the Ottoman Army in the Balkan Wars", *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 7/14, İstanbul.

33 Ahmed İhsan, "Terakkiyat-ı Bahriye-i Osmaniye - Tir-i Müjgan ve Bezm-i Alem Vapuru Hümayunları", *Servet-i Fünun*, İstanbul, 20 Temmuz 1322.

34 BOA, MF. MKT, 1228/94, 7/Za/1335, 30/7/1917.

35 BOA, MF. MKT, 1228/94, 7/Za/1335, 30/7/1917.

WORLD WAR I:
Power engine for the State's printing house

During the World War I, Siemens-Schuckertwerke was asked to build the engine for the Imperial Printing House.

The Ministry of Education of the Ottoman State was planning to purchase a 60 HP engine for *Matbaa-i Amire* (Imperial Printing House). Since this engine would be employed in a facility that was used by the state offices for the printing of all their documents and registers, it was important to decide where it was to be obtained from. In October 1917, the order was forwarded to Siemens & Schuckert. Six tons of copper were needed for the production of the engine. They were to be procured by the Ottoman Empire, which was rich in terms of mineral raw materials. Three tons were to be delivered to Siemens' center in Vienna and three tons to its center in Berlin. The green light for this export was given by the Turkish government. In order for the copper to be delivered to the factories after they had crossed the Austrian and German borders, a special permission was required from these countries' Ministries of Foreign Affairs. Consequently, Vienna and Berlin Embassies and Siemens & Schuckert factory management were asked to take the necessary measures. A while later, Berlin Embassy announced that the copper had been delivered to the people in charge in Budapest, to be shared by the Austrian and German governments. Before authorizing the use of the copper, German Ministry of Foreign Affairs asked the Ottoman Ministry of Defense for an official statement specifying that the engine to be built was important for the Empire.[34]

After a long correspondence and many steps taken, and with the difficulties arising from wartime conditions, the contract prepared with Mr. Minah, Siemens & Schuckert's representative in Istanbul, for electrifying the Imperial Printing House was annulled. Both parties cancelled the contract on 25 August 1917 and delivering the copper to Siemens was no longer required.[35]

Thus, wartime conditions, which restricted maneuvering areas in every way, including finance, impeded the project's completion. Whatever the final result may have been, as an indicator of the close relations between the Turkish government and the German Siemens company, this negotiation process which took place during the First World War is important. This is why it was included in our study. The same Siemens that tried to export copper for the production of an electric engine in 1917, was also the concessionaire of two copper mines in the Kuvarshan village of Artvin.

A SIEMENS BUSINESS:
Kuvarshan Copper Mine

Siemens' copper mines in Artvin combined with the decree signed by Ghazi.

There were two copper mines in Artvin, one of them situated in the Gölü Kopuk area and one in the forest of Beşağıl near the village of Kuvarshan. The concessions for both mines belonged to Siemens, which used copper frequently in its products.

Ömer Lütfi Paşa– *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları

Ömer Lütfi Pasha – *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları

34 BOA, MF. MKT, 1228/94, 7/Za/1335, 30/7/1917.

35 BOA, MF. MKT, 1228/94, 7/Za/1335, 30/7/1917.

olan bakır madenlerinin işletme hakları birleştirildi. Bu tek imtiyaz, bakır madenlerinin ortak çalışmalarını sağlamak için gerekliydi.[36] 1939 yılına kadar Siemens'in işlettiği Kuvarshan Bakır Madeni, devletleştirme politikasının sonucu olarak hazineye geçti ve daha sonra işletme hakkı Etibank'a verildi.

Siemens'in Doğu'daki ilk bakır işletmesi Kuvarshan değildi. İmtiyazını 1885'te Carl Reiser'in aldığı madenlerin dışında, 1865 gibi erken bir tarihte Kafkasya'daki Gedebey (Kedabeg)

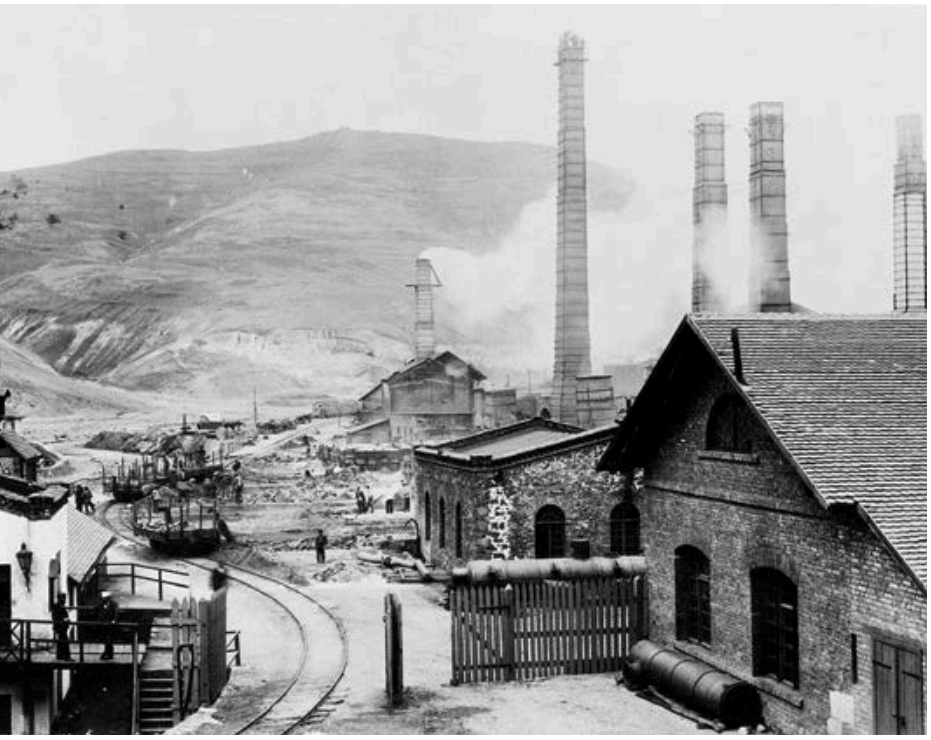

Siemens'in işlettiği, Kafkasya'daki Gedebey (Kedabeg) Bakır Madeni, *1865* – *Siemens Şirket Arşivi*

The Kedabeg copper mine of the Siemens in Caucasus, 1865 – *Siemens Corporate Archives*

Bakır Madeni'nin haklarını da Siemens almıştı. Ağrı Dağı ve Sevan Gölü civarında yer alan Gedebey Karadeniz'e 600 km uzaklıktaydı ve ciddi bir ulaşım problemi vardı.

Werner von Siemens bu bakır madenini almak için karar vermeden önce gidip durumu kendi gözleriyle görmek, değerlendirmek istedi. Bu sebeple Ekim 1865'te Kafkasya'ya doğru yola çıktı. Kafkasya'ya İstanbul üzerinden gidecekti. Çernavoda'dan Köstence'ye, oradan da İstanbul'a geçmek maksadıyla Tuna Nehri'nde buharlı bir yolcu gemisine bindi. Gemide, Osmanlı Ordusu'nun başkumandanı Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfi Paşa ile karşılaştı. Müşir, yani mareşal rütbesine sahip Ömer Lütfi Paşa Osmanlı Ordusu'na ve tebaasına sonradan geçmiş, Avusturyalı bir askerdi. Bu sebeple midir bilinmez ama Werner von Siemens anılarında Ömer Lütfi Paşa ile tanışmasına ve yolculuk sırasında yaşananlara yer verdi.

Siemens, anılarında Ömer Lütfi Paşa'nın savaş meydanlarını değil de Avrupa seyahatlerini anlatmaya hevesli olduğunu aktarır; bu durumu tuhaf bulmuştur. Ömer Lütfi Paşa ile ilgili ikinci şaşkınlığı ise Doğu ve Batı arasında çıkması muhtemel savaşta Paşa'nın Doğu'nun, yani Osmanlıların yeneceğine yönelik kanaatini işitince yaşar. Ömer Lütfi Paşa geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi Osmanlı askerinin Batılıları yine hezimete uğratacağına emindir. Werner von Siemens ise, Batı endüstrisinin geldiği nokta sebebiyle olsa gerek, bu tespiti çocukça bulduğunu yazar.[37]

Zaman ikisini de savaş tahminleri açısından haklı çıkaracaktır. Gerçekten de 49 yıl kadar sonra bir dünya savaşı yaşanacaktır. Ancak Doğu-Batı kamplaşması, tahmin ettikleri netlikte olmayacaktır. Werner von Siemens ve Ömer Lütfi Paşa'nın mensup olduğu ülkeler ittifak yapacak ve bu Türk-Alman ittifakı, malum savaşı kaybedecektir. Ne Werner von Siemens ne de Ömer Lütfi Paşa yaşananları görebilecektir.

CUMHURİYET'İN İLK SIEMENS FABRİKASI: Eskişehir

Siemens, Cumhuriyet Dönemi'ndeki ilk fabrikasını 1928'de Eskişehir'de açtı.

Genç Cumhuriyet'in Bakanlar Kurulu 9 Temmuz 1931'de, Milli Müdafaa (Savunma) Bakanlığı'nın teklifi üzerine Eskişehir'de bulunan telefon-telgraf makineleri tamirat fabrikasını satın almak için toplandı.[38] Mustafa Kemal (Atatürk) imzası bulunan ilgili kararnamede bahsi geçen fabrika Siemens tarafından 1928'de kurulmuştu. İşletmede telefon, telgraf, telsiz telgraf ve bu tip makineler imal ve tamir edilmekteydi. İlgili kararnamenin ek metinlerine göre, Siemens yetkin işgücü eksikliği dolayısıyla fabrikanın tatiline ve

36 BCA, 30. 18. 1. 1/24. 36. 2, 5/6/1927.

37 Werner von Siemens, *Recollections*, Münih, 2008.

38 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 50. 8, 9/7/1931.

The concession was granted in 1882. The Company started to operate the mine after 1904. This operation continued until the breakout of World War I. Although the mines changed hands during the War and invasions, Siemens' operations restarted in 1921. By then the mines were producing 800 tons of copper per year and creating employment for 700 people.

On 5 June 1927, Ghazi Mustafa Kemal (Atatürk), President of the Republic of Turkey, signed a decree drawn by the Council of Ministers. With this decree, these two Artvin Kuvarshan copper mines belonging to Werner von Siemens' inheritors, namely Marin Charlotte von Buckhaven and Marie Graditsch, were merged. Merging of these concessions was necessary for simultaneous operation of the two mines.[36] The Kuvarshan copper mines would continue to be used by Siemens until 1939, before being transferred to the Treasury to be used by Etibank as a result of a nationalization policy.

In fact, Kuvarshan was not the first copper mine owned by Siemens in the East. In addition to the mine concession given to Carl Reiser in 1885, Siemens had obtained the concession for the copper mine in Gedebey (Kedabeg) in the Caucasus even as early as 1865. Located near Mount Ararat and Lake Sevan, Kedabeg was 600 kilometers to the Black Sea and transportation was a serious problem in the region. Before deciding on acquiring the mine, Werner von Siemens wanted to see it for himself. Thus, he set off for the Caucasus in October 1865. His route included Istanbul as well. To reach Istanbul via Cernavoda and Kustendje, he boarded a steamboat on the Danube. On the boat he came across Ömer Lütfi Pasha, Commander-in-Chief of the Ottoman Army. Marshall Ömer Lütfi Pasha was actually an Austrian military officer who had then converted to Ottoman citizenship and army. It is impossible to know for sure but perhaps that was why Werner von Siemens mentioned meeting Ömer Lütfi Pasha and the trip in his memoirs.

He wrote that Ömer Lütfi Pasha had been more interested in talking about his trips to Europe rather than battlefields. Obviously he found that unusual. Another surprising statement of Ömer Lütfi Pasha, according to Siemens, was that in case of a war between the East and the West, he believed the East, meaning the Ottomans, would most certainly win. He is sure that just as in the previous centuries, the Ottoman Army would walk all over the West. However, perhaps due to the industrial developments in the West, Werner von Siemens finds this statement "childish".[37]

Time would prove both gentlemen right in terms of war forecasts. Approximately 49 years later a world war would break out. However the East-West polarization would not be as clear as they thought. Countries of Werner von Siemens and Ömer Lütfi Pasha would become allies and this alliance would lose in the war. Neither Werner von Siemens nor Ömer Lütfi Pasha would live long enough to witness the war.

LOCATION OF THE FIRST SIEMENS FACTORY IN THE REPUBLIC: **Eskişehir**

After the establishment of the Republic of Turkey in 1923, Siemens built its first factory in 1928 in Eskişehir

On 9 July 1931, the young Republic's Council of Ministers gathered to purchase the telephone-telegraph devices repair factory in Eskişehir, following the proposal of the Ministry of Defense.[38] The factory mentioned in the decree signed by Mustafa Kemal (Atatürk) had been founded in 1928 by Siemens. The establishment produced and repaired telephones, telegraphs, wireless telegraph machines and other similar devices. The texts annexed to the decree show that Siemens has decided to close down and dismantle the factory because of labor loss. The government had no intention of authorizing the transfer of this ready-to-work factory abroad. The Ministry of Defense favored buying the plant to meet the needs of the military. Following the decree, the plant founded by Siemens in Eskişehir was acquired by the Turkish government for USD equivalent of 100, 000 Turkish liras.[39]

A careful study of the archives shows that Siemens was not too keen on opening the factory even as it was about to be completed in 1928. This was probably due to the damage the First World War had caused to the economy, indemnity claims of the USA against Germany, and the approaching Great Depression. However, the young Republic of Turkey was determined to

36 BCA, 30. 18. 1. 1/24. 36. 2, 5/6/1927.

37 Werner von Siemens, *Recollections*, ed. Wilfried Feldenkirchen (Munich: 2008).

38 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 50. 8, 9/7/1931.

39 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 50. 8, 9/7/1931.

tesisatın sökülüp çıkarılmasına karar vermişti. Hükümet ise bu hazır fabrikanın memleketten taşınmasına izin vermek istememişti. Milli Savunma Bakanlığı, fabrikanın satın alınarak ordunun ihtiyacının karşılanmasından yanaydı. Kararla birlikte Siemens'in Eskişehir'de kurduğu fabrika Türk Devleti tarafından 100 bin Türk lirasına karşılık gelen ABD doları ödenerek satın alındı.[39]

Şirket Arşivleri dikkatlice incelendiğinde anlaşılır ki Siemens, fabrikayı tamamlamak üzere olduğu 1928 yılında bile açılış konusunda pek hevesli değildir. I. Dünya Savaşı'nın ekonomiye verdiği zarar, Amerika'nın Almanya'dan talep ettiği tazminat, kapıda olan Büyük Buhran bunda etkili olsa gerektir. Ancak kalkınma planlarına odaklanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Siemens'in kendi topraklarında fabrika açmasını desteklemekte, bu sebeple devlet kurumlarının temsilcileri teker teker Siemens'e tebrik ziyaretlerinde bulunmaktadır. Hatta Anadolu Bankası temsilcisi, ziyareti sırasında Siemens'e, "Siemens işletmesi yakınlarında olacağından kendi tamirhanelerini kurmayacaklarını" bile ifade eder.[40] Türklerin bu istekliliği ve desteği sebebiyle, Siemens çalışanları kurum içi yazışmalarda, "çok geçerli bir gerekçe gösteremediğimiz takdirde fabrikanın faaliyete geçirilmemesi 'Siemens' ismine ve itibarına çok büyük zarar verecektir" diye fikir beyan ederler. Önce maliyeti azaltmak için İstanbul'daki Şirket yönetimi ile Eskişehir'deki fabrika ofisini birleştirmeyi düşünürler. Ancak Eskişehir'in konumundan dolayı bu mümkün değildir. Ankara'nın yeni başkent olması işlerini zorlaştırmıştır. Siemens merkezi İstanbul'dadır, çünkü İstanbul hâlâ ticari hayatın merkezidir. Oysa kamu projeleri için artık başkent Ankara'da bulunmak gerekmektedir.[41] İstanbul ve Ankara'nın ardından Eskişehir üçüncü bir lokasyondur. Harcamalar artmaktadır. Tüm bunlara işgücü eksikliği de eklenince Siemens, fabrikayı taşıma kararı alır. Ancak kalkınma hamlesi başlatmış olan Atatürk bu hazır tesisin ülkesini terk etmesini istemez ve böylece fabrika Savunma Bakanlığı tarafından satın alınır.[42]

CUMHURİYET'İN İLK HİDROELEKTRİK SANTRALİ: Malatya Elektrik Santrali

Ülkenin su potansiyeli Siemens teknolojisiyle zenginliğe dönüşüyor.

1927'den itibaren İstanbul Galata'da faaliyet gösteren Siemens Elektrik Türk'ün ilk işlerinden biri, Malatya Hidroelektrik Santrali'ni kurmak oldu. Zengin su kaynakları sebebiyle yüksek enerji üretim potansiyeline sahip Türkiye'nin bu potansiyeli kullanacak neredeyse hiçbir tesisi yoktu. Malatya'da Dermesih Deresi suyu üzerine kurulacak hidroelektrik santralinin, elektrik üretim ve dağıtım imtiyazının verilmesine 1926 yılında karar verildi.[43]

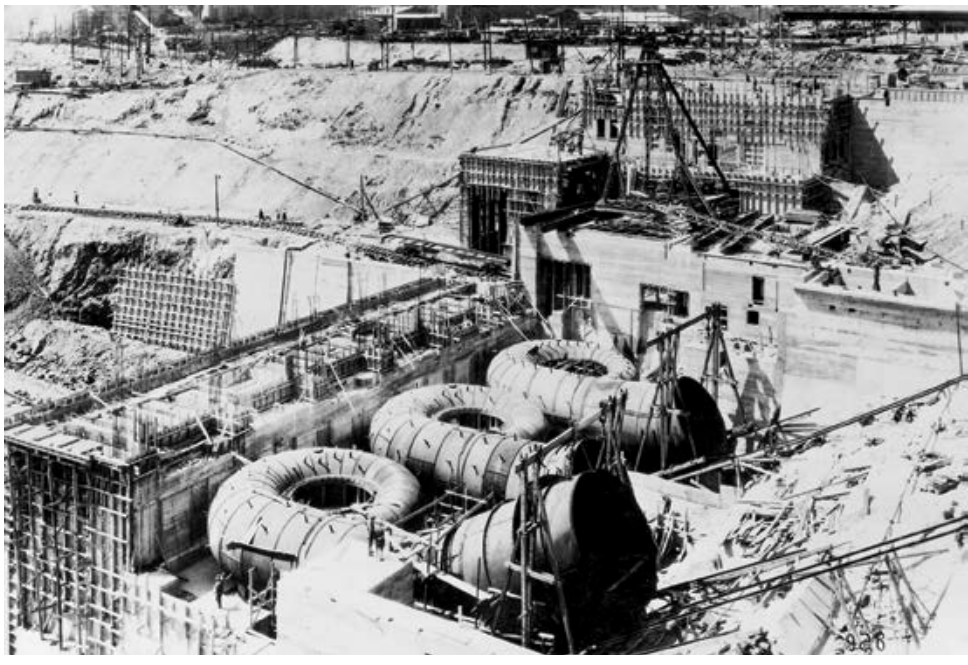

Siemens tarafından kurulan bir hidroelektrik santrali, *1928 – Siemens Şirket Arşivi*

A hydroelectric power station, erected by Siemens, 1928 – *Siemens Corporate Archives*

Santralin inşasına dair kayıtlar 1928 yılına aittir ve Cumhuriyet Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Bayındırlık Bakanlığı ile Siemens arasında gerçekleşen 42 sayfalık ilgili yazışmada fabrika tarafından yapılan santral inşaatı ve tesisatıyla ilgili her türlü teknik ayrıntı planlarıyla birlikte yer almaktadır.[44]

39 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 50. 8, 9/7/1931.

40 SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.

41 SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.

42 SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.

43 BCA, 3540/162-15, 9/5/1926.

44 BCA, 142. 19. 1, 20/10/1928.

focus on development plans, and thus supported the opening of the plant. Representatives of Turkish public institutions paid repeated visits to congratulate the Company for the investment. During one of these visits, a representative of Anadolu Bank went as far as saying the Bank: "refrained from building its own electrical repair plant because Siemens' factory would already be nearby".[40] Faced with this eagerness and support on the part of the Turks, the Company staff declared in their internal correspondence that: "Not getting the factory up and running without any valid justification would be very detrimental to Siemens' name and reputation." First they considered merging the head office in Istanbul with the factory office in Eskişehir in order to lower the costs. However, this was not possible due to Eskişehir's geographical location. The fact that Ankara had become the new capital made things even difficult, because Siemens' head office was in Istanbul, where all trade activities were still taking place. On the other hand it was necessary to operate in Ankara for public projects.[41] As for Eskişehir, it was in the third place after Istanbul and Ankara. Costs were rising. With shortage of human resources added to all these factors, Siemens decided to transfer the factory. However, Atatürk had just launched a development leap and did not want this ready-made facility to leave the country. So the factory was finally purchased by the Ministry of Defense and added to the State's properties.[42]

THE FIRST HYDROELECTRIC POWER PLANT OF THE REPUBLIC: Malatya Power Plant

Turkey's hydroelectric potential turns into a real asset thanks to the technology of Siemens.

Operating under the name of Siemens Elektrik Türk since 1927, one of the first projects of Siemens in this new system was building a hydroelectric power plant. As a country rich in water resources, Turkey had a great hydroelectric generation potential. However, there was almost no facility to benefit from this potential. In 1926, the Republic decided to grant concessions for the electricity generation and distribution works of the hydroelectric power plant to be built upon the Dermesih Stream in Malatya.[43]

Records regarding the construction of the plant are dated 1928 and kept in the Republican Archives. The 42-page correspondence related to this project between the Ministry of Public Works and Siemens includes all the technical details and plans related to the construction and fitting of the plant.[44]

Efforts to support the industry all the way from the Empire to the Republic and factories powered by Siemens

Siemens' greatest contribution to the development of the Turkish Republic has been the energy provided to new factories and plants.

Tophane-i Amire (Imperial Arsenal) was the first heavy industry plant of the Ottoman Empire. The Arsenal had become operational during the reign of Sultan Bayezid II, in 1505. State-owned and operated heavy industry became almost a tradition and continued for centuries. The State also built powder mills and shipyards to meet military needs. Meanwhile, there were also small-scale handicraft businesses and it was these workshops that constituted a significant portion of Ottoman industry. For instance, there were approximately 50 yarn workshops in the city of Bursa alone.[45]

Transition from manually-operated small workshops to machinery and factories could be possible only in early 19th century. Beykoz Paper Mill was built in 1804. Again in Beykoz, Leather and Shoe Factory started operations in 1816. A spinning mill was active in Eyüp in 1827. İslimye Baize Factory started operations in 1830 and the Fez Factory was built in 1833. However, these were not sufficient to meet the consumer demand. The

40 SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.

41 SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.

42 SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.

43 BCA, 3540/162-15, 9/5/1926.

44 BCA, 142. 19. 1, 4/2/1929.

45 Adnan Giz, "Osmanlı Devleti'nde Harp Sanayii", *İ. S. O. D.*, vol. 37 (March 1969); Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi* (Ankara: 1994); İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*, TTK Yayınları (Ankara: 1992); Eric Jan Zürcher, *Devletin Silahlanması, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da Zorunlu Askerlik (1775-1925)*, trans. Tanju Akad (İstanbul: 2003).

İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e sanayiyi ikame etme çabaları ve Siemens'in enerji sağladığı Cumhuriyet fabrikaları

Siemens, Cumhuriyet kalkınmasına asıl katkısını yeni kurulan fabrika ve tesislere enerji sağlayarak yapmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk ağır sanayi tesisi Tophane-i Amire'ydi. Tophane, Sultan II. Bayezid tahttayken 1505'te hizmete girdi. Ağır sanayinin bu şekilde devlet eliyle kurulup işletilmesi adeta gelenekselleşerek yüzyıllar boyunca devam etti. Yine devlet tarafından askeri ihtiyaçları karşılamak maksadıyla baruthaneler, tersaneler açıldı. Aynı dönemde el sanatları üretimi yapan küçük işletmeler de bulunuyordu ve aslında Osmanlı sanayisinin büyük kısmını da bu imalathaneler oluşturuyordu. Örneğin Bursa'da yaklaşık elli iplik atölyesi vardı.[45]

Elle üretim yapan küçük atölyelerden makinelere, fabrikalara geçiş ancak 19. yüzyıl başlarında gerçekleşebildi. Beykoz Kâğıt Fabrikası 1804'te kuruldu. Yine Beykoz'da 1816'da bir deri ve kundura fabrikası açıldı. 1827'de Eyüp'te faaliyet gösteren bir iplik fabrikası vardı. 1830'da İslimye Çuha Fabrikası üretime geçmişti. 1833'te Feshane kuruldu. Ancak bu fabrikalar tüketim ihtiyacını karşılamak için yeterli değildi. Batı'nın Sanayi Devrimi sayesinde katettiği yol Osmanlı Devleti'ni eski zenginliğinden her geçen gün biraz daha uzaklaştırıyordu. Batı endüstrisinin hızı ve bunun doğurduğu sonuçlar gözardı edilemeyecek noktaya gelmişti.

Osmanlı devlet adamları bu durum karşısında harekete geçmeye karar verdiğinde tarih 1839'u gösteriyordu. Artık pek çok sahada düzenlemelerin yapıldığı Tanzimat Dönemi yaşanıyordu. Fabrikalaşma, Tanzimat'ı, yani "yeni nizamı", "yeni düzeni" ilan eden Gülhane Hattı Hümayunu'nda yazılı olarak geçmeyen ama uygulamada kendini gösteren bir hamle oldu. Endüstriyel kalkınma devlet eliyle sağlanacaktı. Devlet büyük bütçeler ayırıp fabrikalaşmayı (makineleşmeyi) destekledi. 1860'lı yıllara kadar tek başına sanayiye omuz verdi. Ardından özel teşebbüslere imkân sağlamaya çalışıldı. 1842'de Zeytinburnu'nda demir-çelik ve dokuma alanlarında faaliyet gösteren dört ayrı fabrikayı içeren bir "Fabrika-i Kebir" (Büyük Fabrika) inşa edildi. İlerleyen yıllarda bu kompleksin demir-çelik ocakları Siemens'ten getirildi. İzmit, İslimye ve Balıkesir'de çuha fabrikaları (1843), Bursa'da ipek fabrikası (1852), Paşabahçe'de cam fabrikası (Çubuklu Billur), Beşiktaş ve Bağdat'ta demir dökümhaneleri gibi pek çok tesis ardı ardına kuruldu.

Ancak tüm bunların yanı sıra yerli sanayi için pek de parlak fikirler olmayan anlaşmalara imzalar atıldı. Ağustos 1838'de Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Balta Limanı Ticaret Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma, Osmanlı topraklarında satılacak İngiliz mallarına düşük gümrük tarifelerinin uygulanmasının yolunu açtı. Birkaç ay sonra Fransa'yla; bir yıl sonra Sardunya'yla; 1840'ta Prusya, İspanya, Felemenk (Hollanda), İsveç, Norveç ve Belçika'yla benzer ticari anlaşmalar yapıldı. Yüksek olmayan vergiler Avrupalı tüccarları teşvik etti, ucuz ithal mallar yerel üretimin pazarını daralttı.

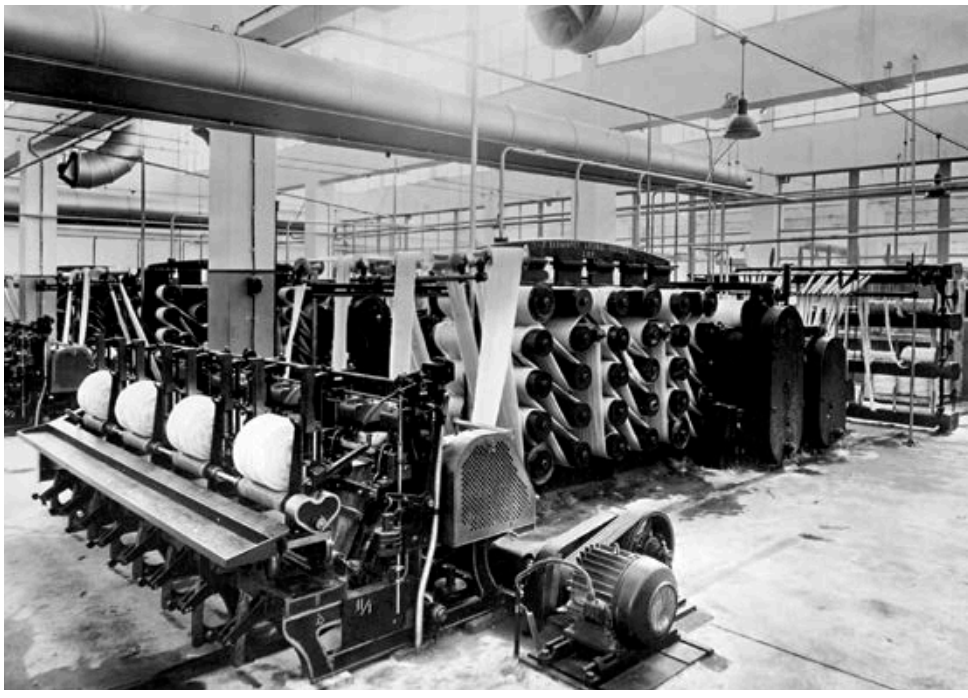

Bursa İplik Fabrikası'ndaki Siemens makineleri, *1930 – Siemens Şirket Arşivi - EB IV 1218*

Siemens machinery in Bursa Spinning Factory, 1930 – *Siemens Corporate Archives* - EB IV 1218

Yerli sanayi bu tip sebeplerle arzu edilen ölçüde gelişemese de varlığını artırarak devam ettirdi. Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamid sanayileşme hamlesini devam ettirmeye çalıştılar. Bir yandan yeni tesisler ikame edilirken, diğer

45 Adnan Giz, "Osmanlı Devleti'nde Harp Sanayii", *İ. S. O. D.*, sayı 37 (Mart 1969); Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi*, Ankara, 1994; İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*, TTK Yayınları, Ankara, 1992; Eric Jan Zürcher, *Devletin Silahlanması, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da Zorunlu Askerlik (1775-1925)*, çev. Tanju Akad, İstanbul, 2003.

Siemens'in hizmet verdiği Eskişehir Şeker Fabrikası, *1935 – Siemens Şirket Arşivi - EB III 339*

Eskişehir Sugar Factory, a client of Siemens, 1935 – *Siemens Corporate Archives* -EB III 339

great distance covered by the West thanks to the Industrial Revolution consumed the former wealth of the Ottoman State day by day. The speed of the Western industry and its consequences had reached a point that could no longer be ignored.

It was the year 1839 when the Ottoman statesmen decided to do something about this. It was the *Tanzimat* (Imperial Edict of Gülhane) Period, during which various regulations and reorganizations were being made in many areas. The increase in the number of factories was a *de facto* leap forward that was not mentioned in writing in the Imperial Edict of Gülhane, which announced "a new order". From then on, industrial development would be fostered by the state. Allocating considerable budgets, the state supported new factories (and mechanization). The tradition of state support to industry continued until 1860s. Then, private entrepreneurs started to be encouraged as well. In 1842, a complex of factories, namely "Fabrika-i Kebir" (The Great Factory), was built in Zeytinburnu. The complex consisted of four individual factories operating in iron & steel and textile. In the forthcoming years, iron & steel furnaces of this complex would be provided by Siemens. A number of facilities, including baize factories in Izmit, Islimiye and Balıkesir (1843); a silk factory in Bursa (1852); glass factory in Paşabahçe (Çubuklu Billur); and iron foundries in Beşiktaş and Baghdad, were opened one after the other.

However, the state also signed contracts that could not be considered as wise decisions in terms of national industry. In August 1838 the Ottoman State and the United Kingdom signed the Treaty of Balta Limanı, which paved the way for lower customs tariffs for British goods to be sold on the Ottoman lands. Similar treaties were signed with France a few months later, Sardinia one year later, as well as Prussia, Spain, the Netherlands, Sweden, Norway, and Belgium in 1840. Low tax rates encouraged European tradespeople and cheaper import goods shrank the local markets.

Although this prevented the local industry from growing as much as desired, it still developed under these conditions. The successors of Mahmud II, namely Sultans Abdülmecid, Abdülaziz and Abdülhamid II tried to continue the industrialization process. While supporting the industry with new facilities, the existing ones were also being renovated with European machinery.

Breakdown of direct foreign capital in the Ottoman lands by industries indicated a surge between 1890 and 1914. Foreign capital-owners invested 875, 000 pound sterling in railways in 1890 and 48, 373, 000 pound sterling in 1914. These investment figures were 500, 000 and 4, 025, 000 pound sterling for port management; 5, 040, 000 and 15, 248, 000 pound sterling for banking; 2, 145, 000 and 2, 910, 000 pound sterling for industry; and 1, 190, 000 and 2, 700, 000 pound sterling for mining in 1890 and 1914 respectively.[46]

According to the statistics in 1915, when the World War I was going on, there were 214 industrial facilities in the Ottoman lands, owned by real persons. 42 of these companies belonged to Muslim Turks, whereas he remaining 172 were owned by non-Muslims. On the other hand, in 1921 there were 33, 058 companies operating in the Empire in chemicals, food, textile, leather, mining, and wood products industries. The total number of workers had reached 76, 216.[47]

At the time the Republic was established, domestic production could only meet a small portion of

46 Şevket Pamuk, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Sermaye", *METU Studies in Development*, special issue (Ankara: 1978).

47 Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi* (Ankara: 1994).

yandan da var olan tesisler Avrupa'dan ithal makinelerle modernize ediliyordu.

1890-1914 yılları arasında Osmanlı'ya giren dolaysız yabancı sermayenin sektörlere göre dağılımı yükselen bir grafik çiziyordu. Yabancılar demiryollarına 1890'da 875. 000 sterlin, 1914'te 48. 373. 000 sterlin; liman işletmeciliğine 1890'da 500. 000 sterlin, 1914'te 4. 025. 000 sterlin; bankacılığa 1890'da 5. 040. 000 sterlin, 1914'te 15. 248. 000 sterlin; sanayiye 1890'da 2. 145. 000 sterlin, 1914'te 2. 910. 000; madenciliğe 1890'da 1. 190. 000 sterlin, 1914'te 2. 700. 000 sterlin yatırmışlardı.[46]

I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1915 yılının istatistiklerine göre ülkede gerçek kişilere ait 214 sanayi kuruluşu bulunuyordu. Bu kuruluşların 42'si Müslüman Türklere, 172'si gayrimüslimlere aitti. 1921'de ülkede kimya, gıda, tekstil, deri, maden ve ağaç mamulleri sektörlerinde 33. 058 işletme faaliyet gösteriyordu. Toplam işçi sayısı ise 76. 216'ydı.[47]

Cumhuriyet kurulduğunda yurtiçi üretimin, tüketimi karşılama oranı oldukça düşüktü. Türkiye, buğday unu ihtiyacının yüzde 60'ını, pamuklu kumaş ihtiyacının yüzde 10'unu karşılayabiliyordu. Sabunda bu oran yüzde 20'ydi. Tüketim ihtiyaçlarının neredeyse tamamı ithal mallarla sağlanıyor, bağımlı bir ekonomi tablosu sergileniyordu. Sınırlar içerisinde üretilebilen elektrik enerjisi 45 milyon kW saati ancak buluyordu.

1923'te ülkede 94 yabancı işletme vardı. Yabancı sermaye hacmi 63, 4 milyon sterlin, yani 500 milyon liraya denk geliyordu.[48] Bu varlığın yüzde 45'i Almanlara, yüzde 26'sı Fransızlara, yüzde 17'si İngilizlere, yüzde 4'ü Belçikalılara, yüzde 2'si Amerikalılara aitti.

I. Dünya Savaşı'nın ardından işgalcilerden kurtulmak için verilen İstiklal Savaşı, 1920'de kurulan Meclis'e (TBMM) 147 milyon Osmanlı lirasına mâl oldu.[49] İstiklal Savaşı sonunda, 2 Ekim 1923'te işgal kuvvetleri İstanbul'u terk etti. 13 Ekim'de Ankara başkent ilan edildi. 17 Şubat-4 Mart 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde Mustafa Kemal (Atatürk) ekonomik olarak bağımsız olmayan bir milletin siyaseten de bağımsız olamayacağı ifadeleriyle, milli iktisat eksenli bir yol haritası hazırladı. Yabancı sermayeye ait kurumlar devletleştirilecek, millileştirilecekti. Savaşlar sonunda harap hale gelen işletmeler ıslah edilecekti. Terk edilmiş fabrikalar kiraya verilecek, yeni fabrikalar açılacaktı.[50]

Samsun Güç İstasyonu'nda Siemens transformatörü, ***1931 – Siemens Şirket Arşivi - A 1024***

Siemens transformer in Samsun Power Station, 1931 – *Siemens Corporate Archives* - A 1024

Cumhuriyet Dönemi'nde kurulan ilk sanayi işletmesi olarak pek çok kaynakta Ankara Fişek Fabrikası'nın adı geçer. 1924'te açılan fabrika aslında Cumhuriyet'in ilanından önce atılan adımların meyvesidir. Ankara Fişek Fabrikası'nın açılma izni 28 Haziran 1923'te istenmişti. Cumhuriyet Arşivi'nde muhafaza edilen kayıtlarda Ankara ve Kırıkkale-Yahşihan civarında kurulacak fişek ve tapa fabrikaları için 50.000 liranın harcanmasına izin verilmesi konusu yer almaktadır.[51]

Bu fabrikalar dönemin anlayışına uygun bir şekilde isimlendirilen Milli İthalat Şirketi'ne inşa ettirildi. Kırıkkale-Yahşihan'daki tapa

46 Şevket Pamuk, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Sermaye", *METU Studies in Development*, Özel Yayın, Ankara, 1978.

47 Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi*, Ankara, 1994.

48 Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye: 1923-1929*, Ankara, 1993.

49 Vedat Eldem, "Cihan Harbi'nin ve İstiklal Savaşı'nın Ekonomik Sorunları", *Türkiye İktisat Tarihi Semineri*, Ankara, 1975.

50 Kuşkusuz savaş devam ederken de fabrikalara ihtiyaç duyulmuştu. Temmuz 1922'de, yani işgal sürerken Van Gölü'ne Ruslar tarafından yardım maksadıyla kurulu fabrikalar getirildi; BCA, 1705/184-2, 27/7/1922. Ocak 1923'te Konya'da bir mensucat (dokuma) fabrikası açılması kararı alındı; BCA, 30. 10. 0. 0/19. 108. 22, 28/1/1923. Şubat 1923'te Zeytinburnu Fabrikası'na harp malzemesi alımı yapıldı; BCA, 411/48. 312. 1, 22/2/1923.

51 BCA, 2550/7. 22. 11, 28/6/1923.

the consumption. For instance, the country could meet 60% of wheat flour and 10% of cotton fabric demands. In soap production this ratio was 20%. Almost all consumer needs were met with import goods and this resulted in a dependent economy. Electricity generated within the borders of the Republic merely reached 45 million kW/h.

In 1923, 94 foreign companies were operating in Turkey. The volume of foreign capital amounted to 63. 4 million pound sterling, i. e. 500 million Turkish liras.[48] 45% of this capital belonged to the Germans, while 26% to the French and 17, 4 and 2% to the British, Belgians, and Americans respectively.

The War of Independence that was fought almost immediately after the World War I cost the Turkish Grand National Assembly (TBMM) that was established in 1920 147 million Ottoman liras.[49] At the end of the War of Independence, the occupation forces left Istanbul on 2 October 1923. Ankara was announced as the new capital on 13 October. At the İzmir Economic Congress held between 17 February and 4 March 1923, Mustafa Kemal (Atatürk) stated that a nation devoid of economic independence could not be politically independent and drew a roadmap based upon national economy principles. Foreign-capital institutions would be nationalized. Companies that had become ruins due to wars would be remedied. Abandoned factories would be leased and new factories would be opened.[50]

Many sources label Ankara Cartridge Factory as the first industrial facility of the Republic. However, officially opened in 1924, the factory is in fact the result of the steps taken before the Republic. License to open a cartridge factory in Ankara was requested on 28 June 1923. Records kept in the Republican Archives of the Prime Ministry mention the authorization to spend 50, 000 liras for the cartridge and fuse factories to be built in the vicinity of Ankara and Kırıkkale-Yahşihan.[51]

These factories were built by the National Imports Company (Milli İthalat Şirketi) which was named in accordance with the mentality of the period. Siemens also took part in the establishment of the fuse factory in Kırıkkale-Yahşihan. It was not until 1926 that the second advance payment was made and 1928 that the factory was completed.[52] It is a significant fact in the Company history that Atatürk, who was trying to support the national economy in line with the resolutions of İzmir Economic Congress, continued the relations with Siemens incessantly and even included the Company in this very first step taken.[53]

Zonguldak Kozlu Kömür İşletmesi'nin Siemens ürünü enerji dağıtım konsolları, *1933*

– Siemens Şirket Arşivi

Energy distribution consoles produced by Siemens, in Zonguldak Kozlu Coal Basin, 1933

– Siemens Corporate Archives

As stated above, the new regime had begun a campaign to develop an industry under its own control, in order to free itself from the vicious circle of industrial dependency to the outside world. And Siemens became one of the most active players in the young Republic's strategy of industrial support and development. The time-tested trust characterizing the relationship between the Turkish State and Siemens, which had lasted uninterruptedly throughout long decades of the Empire, was easily passed on to the Republic. Factories that were opened one after the other

48 Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye: 1923-1929*, (Ankara: 1993).

49 Vedat Eldem, "Cihan Harbi'nin ve İstiklal Savaşı'nın Ekonomik Sorunları", *Seminar on the History of Turkish Economy (Türkiye İktisat Tarihi Semineri)* (Ankara: 1975).

50 Certianly, factories were needed not only after the war, but also while the war continued. In July 1922, in other words while the occupation continued, the Russians brought prefabricated factories to Lake Van with the aim of helping the nation; BCA, 1705/184-2, 27/7/1922. In January 1923, a decision was taken to establish a textile factory in the city of Konya; BCA, 30. 10. 0. 0/19. 108. 22, 28/1/1923. In February 1923, munitions were purchased for Zeytinburnu Factory; BCA, 411/48. 312. 1, 22/2/1923.

51 BCA, 2550/7. 22. 11, 28/6/1923.

52 BCA, 6016/58. 390. 18, 28/3/1926.

53 Further examples of the first facilities of the Republic include the railway repair shops opened in 1925 in Eskişehir. In fact these shops were built in 1894 to provide maintenance services to Anatolian and Baghdad Railways. 1925 is the date when they restarted operations after wars and transfers. With a law enacted in 1924, the State became the only institution to build and manage railways. Aiming to support the national economy, Mustafa Kemal Atatürk and his team did not immediately puchase the management of Anatolian Railway, the concession of which belonged to the Germans. They even had a new line included in the Thracian region and finally completed the purchase in 1937. Bilsay Kuruç, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası*, vol. 1 (1929-1932) (Ankara: 1988).

fabrikasının kurulumunda Siemens de görev aldı. Bu tapa fabrikasına ait ikinci avans 1926'da ödenmiş, fabrika ancak 1928'de tamamlanabilmişti.[52] İzmir İktisat Kongresi kararları doğrultusunda "milli ekonomi"yi ikame etmeye çalışan Atatürk'ün Siemens ile işbirliğini ara vermeksizin devam ettirmesi, hatta atılan bu ilk adımda yer vermesi Şirket tarihi açısından önemlidir.[53]

Görüldüğü gibi yeni rejim, endüstriyel anlamda dışa bağımlılık sarmalından kurtulmak için kendi kontrollerinde gerçekleşecek bir fabrikalaşma hareketini başlatmıştı. Siemens, genç Cumhuriyet'in sanayiyi ikame etme ve kalkınma stratejisinin faal isimlerinden oldu. Uzun İmparatorluk yüzyılları boyunca Türk Devleti ile Siemens arasında hiç kopmadan devam eden ilişki, bu sınanmış güven sebebiyle Cumhuriyet'e de rahatlıkla taşındı. Atatürk devrinde, kalkınma planları çerçevesinde art arda açılan fabrikalar, Siemens eliyle elektrik enerjisine kavuştu.

Siemens, 1929'da Tire Duro Metal Fabrikası'nın, Beykoz Deri Fabrikası'nın, Bafra ve Tekirdağ santrallerinin elektrik panellerini de inşa etmiştir. 1930'da Kozlu Kömür Madeni'nin turbo ünitesi, İzmit Kâğıt Fabrikası'nın kâğıt makineleri ve Bursa İplik Fabrikası'nın iplik makineleri elektriğe Siemens eliyle kavuşmuştur. 1931'de Orman İşletmesi Santrali için elektrik panelini ve Samsun Güç İstasyonu için trafoyu da Siemens inşa etmiştir. 1932'de İstanbul'da bulunan İpekçi Şirketi için dağıtım konsolları kuran Siemens, 1933'te Hereke Kumaş Fabrikası santralinin elektrik panellerini ve Zonguldak Kozlu Kömür İşletmesi'nin enerji dağıtım konsollarını kurmuştur. Siemens 1934'te Tokat Turhal Şeker Fabrikası ve Mudanya, Ermenek, Karaman santrallerinin panellerini de monte etmiştir. Aynı yıl içerisinde inşa edilen Üsküdar-Kadıköy tramvayının Altıyol'da bulunan sistem panelleri de Siemens'e aittir. 1935'te İzmit Kâğıt Fabrikası'na, Ankara Devlet Meslek Yüksekokulu'na, Eskişehir Şeker Fabrikası'na ve Ezine Güç İstasyonu'na yerleştirilen elektrik panelleri de Siemens ürünüdür. Şirket yine 1935'te Aydın Belediye Meclisi'nin ve Üsküdar Bağlarbaşı'ndaki tramvay idare ve trafo binalarının elektrik işlerini gerçekleştirmiştir. 1936'da Gelibolu Valiliği'ndeki, Kilis Valiliği'ndeki, Yozgat Valiliği'ndeki ve Burdur Santrali'ndeki paneller Siemens tarafından yapılmıştır.

Yine 1936'da Eskişehir Şeker Fabrikası elektrik tesisi için gereken alternatör Siemens tarafından sağlanmıştır. Şirket, Atatürk'ün vefatından önce, 1937'de Ünye Valiliği'nin ve Çerkezköy Güç İstasyonu'nun, 1938'de ise Yenişehir Santrali'nin panellerini kurmuştur.[54]

Siemens'in genç Cumhuriyet'e esas katkısı; tedarikçi kimliğiyle gerek kendi hizmet alanları, gerekse bunun dışında kalan sektörel üretim için fabrika altyapıları kurmasında, enerji sağlamasında yatıyor.

52
BCA, 6016/58. 390. 18, 28/3/1926.

53
Cumhuriyet'in ilk tesislerinden bir diğeri de 1925'te açılan Eskişehir cer atölyeleridir. Aslında bu atölyeler 1894'te Anadolu ve Bağdat Demiryollarına bakım hizmeti sağlanması maksadıyla kurulmuştu. 1925, atölyelerin savaşlar ve el değiştirmeler sonunda tekrar hizmete girdiği tarihtir. 1924'te çıkarılan bir yasa ile demiryolu yapım ve işletmeciliği devlet tekeline alındı. Milli ekonomiyi ikame etmeye çalışan Mustafa Kemal Atatürk ve kadrosu, imtiyazı Almanların elinde olan Anadolu Demiryolu Şirketi'ni hemen satın almamıştır. Hatta Anadolu Demiryolu Şirketi'ne 1929'da Trakya bölgesine yeni bir hat ilave ettirilip, satın alma 1937 yılına kadar ertelenmiştir. Bilsay Kuruç, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası,* 1. cilt (1929-1932), Ankara, 1988.

54
SAA, A590; SAA, 8124; SAA, EB II 17; SAA, EB IV 1216; SAA, EB IV; SAA, 1217; SAA, EB IV 1218; SAA, EB IV 1219; SAA, EB IV 1220; SAA, EB IV 1221; SAA, EB IV 1222; SAA, EB IV 1224; SAA, EB III 339; SAA, EB III 340.

within the framework of development plans made in Atatürk's time benefited from the electricity provided by Siemens.

In 1929 Siemens equipped Tire Duro Metal Factory, Beykoz Leather Factory, and Bafra and Tekirdağ power plants with electric panels. In 1930, Kozlu Coal Mine's turbo unit, Izmit Paper Mill's machines and Bursa Silk Factory's machines were equipped with electricity thanks to Siemens. In 1931, the electric panel of the Forest Directorate's Power Plant and Samsun Power Plant's transformer were built by Siemens. In 1932, Siemens set up İpekçi company's power distribution consoles in Istanbul and in 1933 the electric panels of Hereke Textile Factory as well as the energy distribution consoles of Zonguldak Kozlu Coal Works. In 1934, the Company built the control panels of Tokat Turhal Sugar Factory as well as Mudanya, Ermenek, Karaman power plants. In the same year, Üsküdar-Kadıköy tramway was built and the system panels situated at Altıyol intersection belonged to Siemens. The electric panels installed in 1935 at Izmit Paper Mill, Ankara State Technical High School, Eskişehir Sugar Factory, and Ezine Power Station were all Siemens' products. In 1935 again, the company equipped Aydın Municipality Council and Üsküdar-Bağlarbaşı tramway management and transformer buildings with electricity. In 1936, Siemens provided electric panels for Gelibolu (Gallipoli), Kilis and Yozgat Governorships and Burdur power plant. The same year, Siemens provided the alternator for the electric system of Eskişehir Sugar Factory. In 1937, a year before the death of Atatürk, the Company provided panels for Ünye Governorship, Çerkezköy Power Station, and in 1938, Yenişehir Power Plant.[54]

The essential contribution of Siemens to the young Republic is that, as a valuable supplier, it has not only served within its own areas of operation, but also provided infrastructure and energy services for factories in other industries.

54 SAA, A590; SAA, 8124; SAA, EB II 17; SAA, EB IV 1216; SAA, EB IV 1217; SAA, EB IV 1218; SAA, EB IV 1219; SAA, EB IV 1220; SAA, EB IV 1221; SAA, EB IV 1222; SAA, EB IV 1224; SAA, EB III 339; SAA, EB III 340.

—IV—

ŞEHİR VE BİNA TEKNOLOJİLERİ

Şehirler, sokaklar, binalar Siemens'in ışığıyla aydınlanıyor.

BİNA TEKNOLOJİSİ:
Paratoner

Osmanlı Devleti'nin 40 kamu binasını ve sarayları Siemens paratonerleri yıldırımlardan korudu.

İstanbul, tarihi boyunca can, mal ve tarihi miras kayıplarına sebep olan pek çok yangın yaşadı. Bir binada başlayan yangın, tüm semti yok etmeden sönmüyordu. Bunda ahşap yapılanmanın da etkisi vardı. Deprem riski ve maliyet, inşaatlarda taş yerine ağacın kullanılmasına yol açmıştı. Ahşap evler depremde can kurtarırken, ateşe teslim oluyorlardı. Yangınla yaşamaya alışkın olan halk, kendini koruyacak bazı yöntemler geliştirmişti. Mesela mallarını kurtarmak maksadıyla, yükte hafif, pahada ağır eşyalarını muhafaza ettikleri yangın kutuları vardı. Omuz omuza inşa ettikleri evlerin arasına ise lodos duvarı yaptırırlardı. Bu duvar, lodos rüzgârının etkisiyle yangının bir yapıdan diğerine geçmesini engellemek için örülürdü. Peki sadece ahşap binalar ve lodos mu yangına sebebiyet veriyordu? Tütünkeşlerin, ocakta yemeği unutanların, yani yeryüzünün ayaklı sebeplerinin yanında, yıldırım gibi gökyüzü kaynaklı olanlar da vardı.

Türkler, İstanbul'a yerleşmelerinden kısa bir süre sonra, 1489'da şehrin göbeğine, bugünkü Sultanahmet Meydanı'nda yer alan bir baruthaneye düşen yıldırımın nasıl infiale sebebiyet verdiğini gayet iyi öğrenmişlerdi. Yıldırımın isabet ettiği baruthane eski bir kiliseydi. Sivil halk ahşap binalarda yaşarken cami, kilise, medrese, saray gibi kamu binaları taştan inşa ediliyordu. Bu taş binalar da yükseklikleri sebebiyle yıldırımlara hedef oluyordu. Yıldırımlardan korunacak bir teknolojiye sahip olana kadar işi şansa bıraktılar.

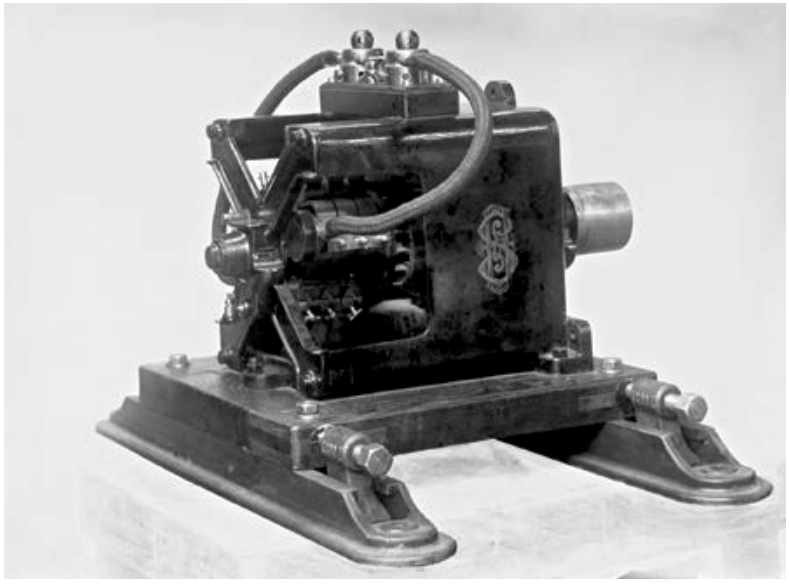

Raylı dinamo, *1897 – Siemens Şirket Arşivi - GP II 469*

Rail dynamo, 1897 – Siemens Corporate Archives - GP II 469

1671'de Akkirman Kalesi,[1] 1743'te Bayezid Camii, 1795'te Limni Kalesi,[2] 1711'de Sofya Camii ve minaresi,[3] 1723'te Kaş yakınlarındaki Gökova Kalesi,[4] 1735'te İnebahtı Valilik Sarayı,[5] 1762'de Mora'daki Benefşe Kalesi Baruthanesi,[6] 1765'te Atina Kalesi,[7] 1775'te Eyüb, Sofular Mahallesi Ali Çavuş Camii,[8] 1702'de Özi Kalesi,[9] 1797'de Galata Kulesi,[10] 1801'de yirmi beş bölüğün kaldığı yedi kışla,[11] 1805'te Saraybosna Kalesi,[12] 1825'te Çanakkale Boğazı'nda bulunan Beşirizafer Fırkateyni'nin sütunları,[13] 1847'de

1 BOA, C. AS, 38/1755, 19/S/1082.

2 BOA, İE. ML, 74/6875, 13/M/1120.

3 BOA, İE. ML, 83/7792, 20/Za/1123.

4 BOA, İE. AS, 71/6391, 20/B/1136.

5 BOA, C. DH, 73/3618, 18/Ca/1148.

6 BOA, C. AS, 681/28607, 17/Ra/1176.

7 BOA, C. AS, 55/2562, 05/L/1179.

8 BOA, C. EV, 495/25004, 27/L/1189.

9 BOA, İE. AS, 40/3659, 19/Ca/1114.

10 BOA, C. BLD, 120/5992, 11/C/1212.

11 BOA, C. AS, 401/16546, 12/Za/1216.

12 BOA, C. AS, 391/16145, 26/C/1220.

13 BOA, HAT, 578/28358, 29/Z/1240.

—IV—

CITY AND BUILDING TECHNOLOGIES

Siemens illuminates cities, streets and buildings.

BUILDING TECHNOLOGIES: The lightning rod

Siemens' lightning rod provided protection for 40 public buildings and palaces of the Ottoman Empire.

Throughout history, Istanbul experienced many fires that often caused loss of life, property and historical heritage. A fire beginning in one building would not die out before destroying a whole neighborhood. This was mainly due to the use of wood for housing. This and other factors such as the risk of earthquake and high costs, led to wood being used in place of stone in buildings. While lives were saved in wooden houses during earthquakes, they were lost in fires. Accustomed to living with fire, people developed different methods for protection. For example, they kept their light-weight valuables in special fire boxes for protection. A *lodos* (southwestern wind) wall was built in houses constructed side-by-side to prevent fire from passing from one structure to the next under the effect of the wind. Was it only *lodos* that caused fires? In addition to smokers and those who left their food on the stove, in other words "human factors", there were also other causes related to the weather, such as lightning.

Turks had seen how, in 1489, shortly after they settled in Istanbul, lightning could cause havoc when it strikes a gunpowder mill in the center of the city, where Sultanahmet Square stands today. While people lived in wooden structures, public buildings like mosques, churches, madrassas and palaces were made of stone. The gunpowder mill struck by the lightning was previously a church. Due to their height, these stone buildings constituted frequent targets for lightning. Things were left to chance until the technology required to protect buildings from this curse became available.

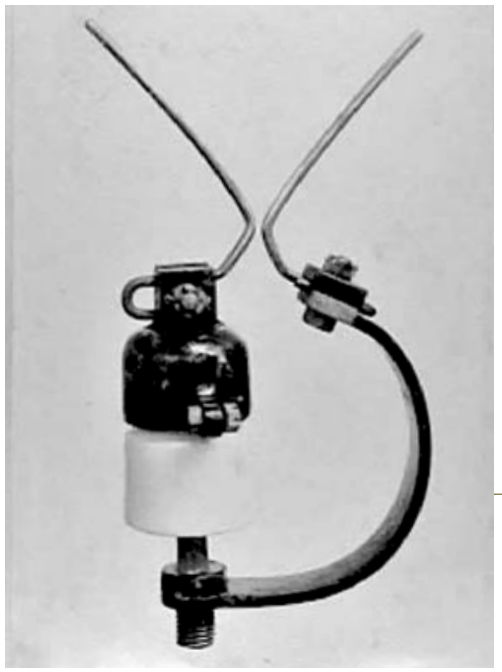

Paratoner, *1910 – Siemens Şirket Arşivi - 56 Lh 170/93*

Lightning rod, 1910 – Siemens Corporate Archives - 56 Lh 170/93

A long list of numerous cases where heavy damage was caused by lightning can be drawn: Akkerman Fortress in 1671,[1] Bayezid Mosque in 1743, Limnos Fortress in 1795,[2] Sophia Mosque and minaret in 1711,[3] Gökova Fortress near Kaş in 1723,[4] Governor's Palace in Lepanto in 1735,[5] Gunpowder Mill at Benefshe Fortress in Morea in 1762,[6] Athens Fortress in 1765,[7] Ali Çavuş Mosque in the Sofular neighborhood of Eyüb, Istanbul in 1775,[8] Ozi Fortress in 1702,[9] Galata Tower in 1797,[10] in seven military barracks where 25 squadrons stayed in 1801,[11] Sarajevo Fortress in 1805,[12] the masts of Beshirizafer Frigate as it lay in the

1 BOA, C. AS, 38/1755, 19/S/1082.

2 BOA, İE. ML, 74/6875, 13/M/1120.

3 BOA, İE. ML, 83/7792, 20/Za/1123.

4 BOA, İE. AS, 71/6391, 20/B/1136.

5 BOA, C. DH, 73/3618, 18/Ca/1148.

6 BOA, C. AS, 681/28607, 17/Ra/1176.

7 BOA, C. AS, 55/2562, 05/L/1179.

8 BOA, C. EV, 495/25004, 27/L/1189.

9 BOA, İE. AS, 40/3659, 19/Ca/1114.

10 BOA, C. BLD, 120/5992, 11/C/1212.

11 BOA, C. AS, 401/16546, 12/Za/1216.

12 BOA, C. AS, 391/16145, 26/C/1220.

Rodos Kalesi Cephaneliği[14] yıldırım düşmesi sonucu ağır hasarlar aldı. İmparatorluk coğrafyası farklı yerlerde ve farklı zamanlarda bu felaketi tattı.

1883'te İşkodra'ya (Arnavutluk) yıldırım düşmesi sonucu yüklü miktarda cephane zayi oldu. Bu konuyla ilgili saray ile Serkurenâlık, yani padişaha yakın çalışan saray askerlerinin dairesi arasında yapılan yazışmalarda "tedbir alınması gerektiği" üzerinde duruldu.[15] İşkodra'daki olaydan kısa bir süre sonra gerçekten de daha kapsamlı tedbirler alınmaya başladı.

Yıldırımsavar diyebileceğimiz paratonerler Osmanlılarca bilinmiyor ya da kullanılmıyor değildi. 1700'lerde Amerika ve Avrupa'da geliştirilen alet, biraz geç olmakla beraber kabul görmüştü. 1850'de donanma gemilerine,[16] 1851'de Bab-ı Seraskeri'nin yangın kulesine,[17] 1852'de Davud Paşa ve Selimiye Kışlalarının kulelerine,[18] 1857'de Çanakkale Boğazı kalelerine[19] paratoner sistemi sağlanmıştı.

Bununla beraber Hanedan'ın yaşadığı, İmparatorluğun yönetildiği saraylar ve devlet binaları paratonersiz kalmıştı. Babıali yetkilileri daha fazla vakit kaybetmeden Yıldız Sarayı gibi 40 saray ve devlet binasını yıldırımlardan korumaya karar verdi. Ellerinde önceki uygulamalardan kalma bakır levha türü malzemeler vardı. Başta "bunları kullanır, masraftan kaçınmış oluruz" diye düşündüler. Ancak teknik adam hususunda daimi bir sıkıntı yaşanmaktaydı. Eldeki hurdalardan Saray için güvenilir bir paratoner üretecek çalışanları da yoktu. 1855'ten bu yana aşina oldukları, sarayları ve devlet binalarını emanet edebilecek kadar güvendikleri bir firma olan Siemens ile irtibata geçmeye karar verdiler. Siemens'in Viyana merkezine başvuracaklardı. Kuvvetle muhtemeldir ki Berlin ya da Londra değil de Viyana'yı tercih etmelerinin sebebi, aradaki iletişimi, Osmanlı Ordusu'na henüz katılmış olan Prusyalı Kaehler Paşa'nın sağlayacak olmasıdır. Osmanlıca ile Türkçe arasındaki alfabe uyuşmazlığı sebebiyle genellikle "Kiler Paşa" olarak okunan Kaehler Paşa'nın gerçek adı Otto von Kaehler'dir. Paşa rütbesi, aslında Prusya tebaasından olan bu askerin Osmanlı Ordusu'nda görev yapıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Orduda, dedesi II. Mahmud gibi reform yapmak isteyen II. Abdülhamid, Kayzer II. Wilhelm'den askeri eğitim desteği talep eder. Prusya İmparatoru II. Wilhelm de 1882'de Otto von Kaehler'i, emrindeki askerlerle birlikte eğitim vermek üzere Osmanlı Ordusu'na gönderir. Bu bağlamda modernizasyon çalışmaları kapsamında Osmanlı topraklarında bulunan Otto von Kaehler'in, yetkililere paratoner inşası ve Siemens & Halske tavsiyelerinde bulunmuş olma ihtimali elbette ki gözardı edilemez. Neticede, Babıali'nin paratoner inşası konusunda teknik adam talebi Kaehler tarafından kaleme alınır ve Siemens'e ulaştırılır. 13 Aralık 1883'te, Viyana'daki Siemens Şirketi'nden artık bir Babıali görevlisi olan Kaehler Paşa'ya cevap gelir.[20] Siemens & Halske, malzemenin kalitesinden bahisle, "paratonerin büyük önem taşıyan fenni bir inşaat olduğunu, bu sebeple kullanılacak alet ve malzemenin kalitesinin elverişliliği üzerine tam bir kanaat elde edilmeden, olumsuz sonuç ihtimaline karşılık, isimlerinin işe karıştırılmasının kendileri tarafından uygun olmayacağı"nı bildirir. Kısacası, bu türden bir sorumluluğun altına girmek istemezler. İnşaatı Siemens'in yapabilmesi için malzemenin de Siemens üretimi olması gerektiğini belirterek, tekliflerine olumlu cevap veremeyeceklerini iletirler. Ayrıca Babıali, Siemens'ten daimi olarak Padişah'ın yanında çalışacak, paratoner üretiminde maharetli bir mühendis de talep etmiştir. Siemens cevap olarak "kendileri için sürekli Padişah'ın hizmetinde çalışacak bir mühendis bulmaya hazır olduklarını, ancak şimdiki halde uygun birini tanımadıklarını, ileride buldukları takdirde memnuniyetle kendilerine öneride bulunacaklarını" ifade eder.[21]

Ancak konu burada kapanmaz, yazışmalar devam eder. 1883 biterken başlayan görüşmeler, 1884'ün sonlarına kadar sürer. Sürecin bu denli uzamasının en büyük nedeni, Osmanlı bürokratik yapısındaki durağanlıktır. Tek açmazı finansman bulmak olan Devlet-i Aliyye sonunda hem maddi hem manevi anlamda en değerli gayrimenkulü olan 40 devlet binası ve sarayı için yeni malzeme almaya kanaat getirir. Paratonerlerin imalatı ve montajı için Viyana'daki Siemens Şirketi'yle 17 maddelik bir anlaşma akdedilir.

Anlaşmaya göre Osmanlı hükümetinin saraylar ile devlet binalarını yıldırımlardan korumak için talep ettiği paratonerler Viyana'da bulunan Siemens & Halske Şirketi tarafından üretilecek; gerekli malzeme, imalat

14 BOA, MVL, 11/8, 04/Ra/1263.

15 BOA, Y. PRK. SRN, 1/81, 04/S/1300.

16 BOA, İ. MVL, 166/4913, 08/C/1266.

17 BOA, İ. DH, 238/14422, 24/L/1267.

18 BOA, İ. DH, 257/15872, 23/Za/1268.

19 BOA, A. MKT. MHM, 102/72, 02/R/1273.

20 BOA, Y. PRK. MYD, 3/18, 18/S/1301, 13/12/1883.

21 BOA, Y. PRK. MYD, 3/18, 18/S/1301, 13/12/1883.

Dardanelles in 1825,[13] and Rhodes Fortress Ammunitions Depot in 1847.[14] Such were some of the numerous disasters which took place due to lightning in different places at different times in the Empire. In 1883, as a result of a lightning strike in Shkodra (Albania), a large amount of ammunition was destroyed. In relation to this topic, Palace offices close to the Sultan insisted in their correspondence that "precautions should be taken against these dangers".[15] In fact, shortly after the Shkodra lightning strike, more comprehensive precautionary measures started to be taken.

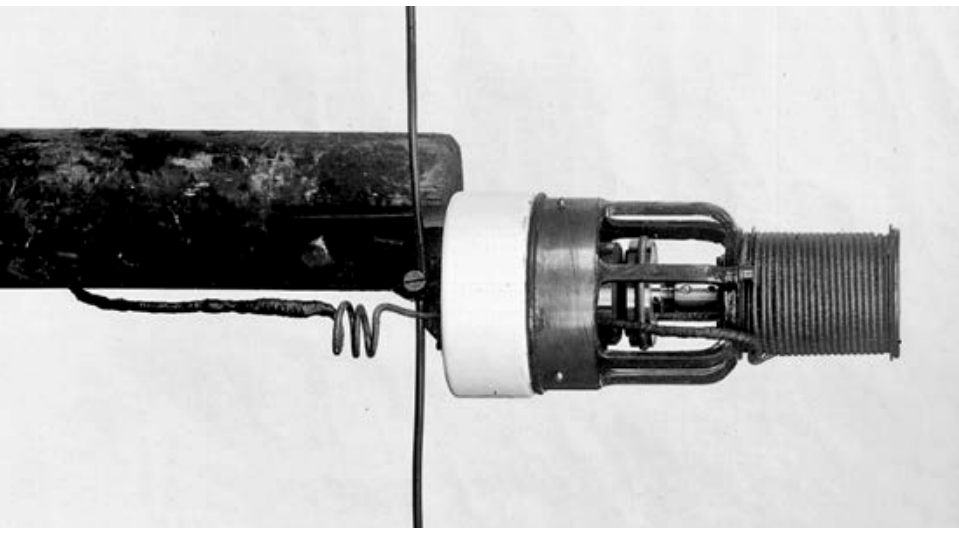

Paratoner, *1893 –Siemens Şirket Arşivi - GP I 23*

Lightning rod, 1893 – Siemens Corporate Archives - GP I 23

Lightning rods were not unknown to or unused by the Ottomans. Developed in the 1700s in the USA and Europe, this device was adopted a little late in the Empire. A lightning system was provided for Navy ships in 1850,[16] the fire tower at the office of the Minister of War in 1851,[17] the towers at the Davud Pasha and Selimiye Military Barracks in 1852,[18] and the Dardanelles fortresses in1857.[19]

At the same time, places that really needed to be protected, such as palaces and government buildings where the Ottoman Dynasty lived and the Empire was ruled, remained vulnerable. Without losing more time, officials at the Sublime Porte decided to protect 40 palaces and government buildings such as Yıldız Palace from lightning. They had copper plating at hand from previous initiatives. It first occurred to them to use these to save money. There was still a problem regarding technicians. There were no technical experts to build a safe lightning rod for the Palace from the scrap metal at hand. They decided to contact Siemens whom they had known since 1855 and in whom they had enough confidence to entrust their palaces and government buildings. They applied to the Siemens headquarters in Vienna. It is very likely that the reason they chose Vienna was that Prussian Kaehler Pasha, who had just joined the Ottoman Army, could easily contact them. The full name of Kaehler Pasha, whose name was usually given as "Kiler" due to Ottoman transcriptions, was Otto von Kaehler. He was actually a Prussian soldier; his title (pasha) stemmed from his duty in the Ottoman Army.

Determined to reform the Army like his grandfather Mahmud II, Sultan Abdülhamid II requested military training support from Kaiser Wilhelm II. In 1882, Prussian Emperor Wilhelm II sent Otto von Kaehler with soldiers under his command to the Ottoman Army to provide training. It is probable that Otto von Kaehler, who was in Ottoman lands for military modernization purposes, made recommendations to authorities regarding the construction of lightning rod by Siemens & Halske. The Sublime Porte's request for a technician for the construction was delivered to Siemens. On 13 December 1883, a reply from the factory in Vienna was received by Kaehler Pasha who was now on duty at the Sublime Porte.[20] Regarding the quality of the material, Siemens & Halske wrote: "Because lightning rod is a very important scientific construction, without being sure about the suitability of the equipment and material, our name being mixed up with this project is not acceptable in view of the possibility of a negative result." They did not want to take on this responsibility. Indicating that in order for Siemens to make the construction, the building material had to be produced by them, they said they could not respond positively to the request. In addition, the Sublime Porte had asked for a skillful and knowledgeable engineer to work with the Sultan in installing a lightning rod. In response, Siemens stated that although they were ready to find an engineer to work continually in the service of the Sultan, presently they did not know of any such engineer outside of their Company, but they would be happy to recommend someone if they should find him in the future.[21]

13 BOA, HAT, 578/28358, 29/Z/1240.

14 BOA, MVL, 11/8, 04/Ra/1263.

15 BOA, Y. PRK. SRN, 1/81, 04/S/1300.

16 BOA, İ. MVL, 166/4913, 08/C/1266.

17 BOA, İ. DH, 238/14422, 24/L/1267.

18 BOA, İ. DH, 257/15872, 23/Za/1268.

19 BOA, A. MKT. MHM, 102/72, 02/R/1273.

20 BOA, Y. PRK. MYD, 3/18, 18/S/1301, 13/12/1883.

21 BOA, Y. PRK. MYD, 3/18, 18/S/1301, 13/12/1883.

sırasında çalışacak usta ve işçiler yine Siemens tarafından gönderilecektir. Temin edilecek ürünler kırk adet bakır levha, kırk adet paratoner sırığı, lehim ile bağlama ve kuvvetlendirme malzemeleridir. Paratonerleri imal edecek olan heyet, paratoner üretimini bilen bir mühendis, bir usta ile yine bu işte maharetli iki işçiden oluşacaktır. Aynı zamanda bu işçilerden biri, Osmanlılarla anlaşabilmesi için Fransızca bilmek zorundadır.

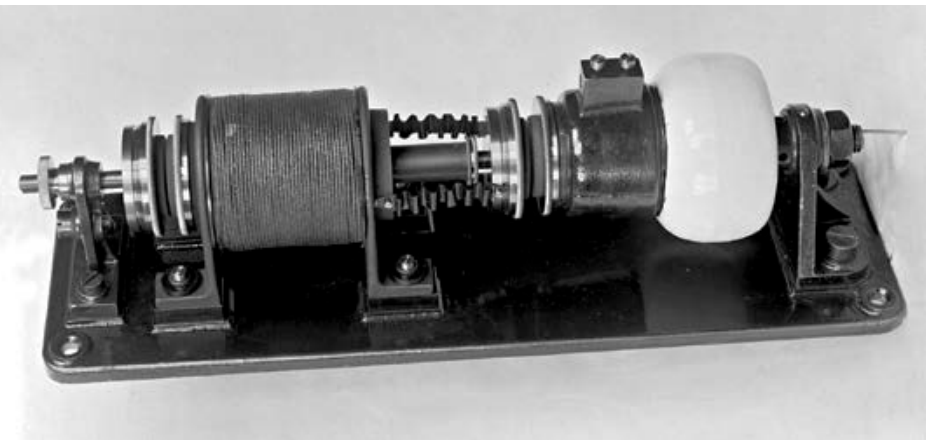

Paratoner, *1895 – Siemens Şirket Arşivi - GP II 391*

Lightning rod, 1895 – *Siemens Corporate Archives* - GP II 391

Paratonerlerin siper-i saika (yıldırımsavar) denen uç kısmı saf bakırdan imal edilecektir. Bu uç, naklediciye bağlanacak ve altı santimetre yüksekliğinde, ateşte yaldızlanmış, tamamen platinden imal edilmiş sivri bir ucu daha olacaktır. Elektriği taşımak için kullanılacak tel, bakırdan üretilecek, yirmi kat örülerek kalınlığı on milimetre olacaktır. Levhalar da bir milimetrelik bakırdan olup yüzölçümleri yerin durumuna göre belirlenecektir. Hükümet konuyla ilgili ödemelerin tamamını ya Osmanlı Bankası aracılığıyla ya da Viyana Elçiliği aracılığıyla Viyana'da bulunan Siemens & Halske Fabrikası'na yapacaktır. Mühendis ve işçiler İstanbul'a ulaştıklarında kendilerini kayıt altına aldıracaklardır. Hükümetin görevlendirdiği yetkililer bu kişilere kolaylık ve yardım sağlayacaklardır.[22]

Kamu binalarını ve sarayları Siemens eliyle paratonere kavuşturmayı hedefleyen Türk hükümeti bu seçimle Şirket'e duyduğu güveni bir kez daha göstermiş olur. II. Abdülhamid'in kişiliğine az çok aşina olan tarih meraklıları Sultan'ın paratoner anlaşmasında geçen 40 kadar Osmanlı kamu bina ve sarayının çizimlerinin hazırlanıp eninde sonunda yabancı bir şirket olan Siemens'e verilmesi maddesinde hassasiyet gösterebileceğini kolaylıkla tahmin edebilirler. Oysa Sultan bu konuya hiçbir itirazda bulunmamıştır.

Bugün gerek çevre dostu enerji üretimini mümkün kılan dev rüzgâr türbinleri için, gerekse akıllı binalar için yıldırımların verebileceği zararları önleme konusunda en etkin sistemleri üreten Siemens, 1885'te de Osmanlı Devleti'ne ait tam 40 kamu binasının güvenliğini aynı yetkin akılla sağlamıştır.

BİNA AYDINLATMASI:
Yıldız Köşkü, Cercle d'Orient, Deutsche Bank ve Alman Konsolosluğu

"Siemens ve Halske nam fabrikatörlerin Dersaadet Vekil-i Umumisi" Carl Reiser iş başında.

Türk hükümetinin devlet binalarına ve saraylara paratoner inşa etmesi için Siemens'e başvurduğu 1880'li yıllarda Alman subaylar da Osmanlı Ordusu'nun yeniden yapılanmasına nezaret etmekteydi. Osmanlı ile Alman İmparatorluğu arasındaki dostluk pekişen bir ivme gösteriyordu. Alman İmparatoru II. Wilhelm de dev bir pazar olan Osmanlı ile aralarındaki ilişkiyi her bakımdan güçlendirmek için önemli bir hamle yaparak 1889 sonbaharında Sultan II. Abdülhamid'in mülkünü ziyaret etti.

Sultan'ın büyük bir samimiyetle karşıladığı II. Wilhelm'in bu resmi ziyareti, Alman İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkisini artırdı. Her iki taraf da kutuplaşan dünya politikası içinde ittifak kurmaya istekli göründüler.[23] Dönemin İstanbul basını uzun bir süre Alman Kayzeri II. Wilhelm'in ziyaretiyle ilgili haberler yaptı. Örneğin, *İkdam* gazetesi "Alman halkının da cesaret, güvenilirlik, mertlik gibi Osmanlı halkının karakteristik özelliklerine sahip olduğunu ve bu iki ulusun insanlarının ayna gibi birbirini

22 BOA, Y. PRK. MK, 1/87, 01/Z/1301.

23 Behice Tezçakar, "Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle? / Türk Misafirperverliği mi, 'Denge Politikası' mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?", *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850 / Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, ed. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw, Berlin, 2014.

However, the case was not closed at this point and correspondence continued. Negotiations that started in late 1883 were carried over to the end of 1884. The stagnation in the Ottoman bureaucratic structure played a role in this delay. Their only objection being a financial one, the Sublime Porte finally decided to purchase new material for the 40 public buildings and palaces which materially and spiritually constituted its most valuable real estate. A 17-article agreement was concluded with the Siemens factory in Vienna for the production and installment of lightning rod.

According to the agreement, lightning rods requested by the Ottoman government for the protection of its palaces and public buildings would be produced by Siemens & Halske company located in Vienna. The materials, foremen and workers needed during the production process would also be employed by Siemens. The material they would provide consisted of forty copper plates, forty lightning rods, and soldering and strengthening materials. The group to produce the lightning rods would be comprised of a competent engineer foreman and two workers skilled in this area. At the same time, one of the workers would be a francophone in order to be able to communicate with the Ottomans. Tips of the lightning rods were to be made from pure copper. There would be another 6-centimeter pointed tip made of platinum that would connect to the conductor. The wire to be used to conduct electricity would be made of copper and weaved twenty-fold, its width reaching ten millimeters. 1-millimeter thick copper plates would be produced at the Siemens & Halske factory in Vienna, according to the surface dimensions of the location. All related payments would be made through the Ottoman Bank or the Vienna Embassy to Siemens & Halske in Vienna. The engineer and workers would be registered when they reached Istanbul. They would be assisted by public authorities.[22]

Choosing Siemens to provide lightning rods for public buildings and palaces, the Turkish government showed once again how much they rely on the Company. Those who are interested in history and a little familiar with Abdülhamid II's personality can easily predict how carefully he would act regarding the preparation of drawings for the 40 Ottoman state buildings and palaces mentioned in the agreement and their being turned over to a foreign company. However, the Sultan never made any objections.

Today, producing the most effective systems to protect huge wind turbines or smart buildings from the harm that lightning can cause, Siemens also provided protection for 40 public buildings of the Ottoman government in 1885, with the same competent intelligence.

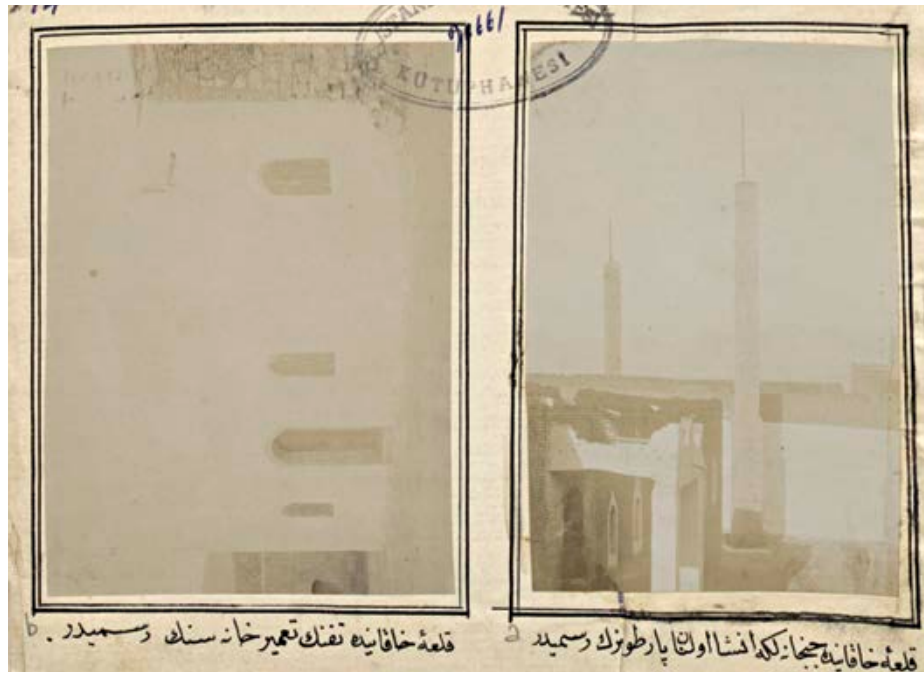

Kumkale üzerine inşa olunan paratoner (SAĞDA). FOTOĞRAF ALTINDAKİ YAZI: Kale-i Hakânî'de cebehaneliğe inşa olunan paratonerin resmidir. ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Lightning rod built on Kumkale (ON THE RIGHT). THE TEXT BELOW THE PHOTOGRAPH: Photograph of the lightning rod installed in the arsenal within Kale-i Hakânî (today, Kumkale in the city of Çanakkale). ***Istanbul University Rare Works Library***

BUILDING LIGHTING:
Yıldız Chalet, Cercle d'Orient, Deutsche Bank, and the German Consulate

Carl Reiser, representative of Siemens & Halske in Istanbul, at work.

In the 1880s when the Turkish government contacted Siemens for the construction of lightning rods for its state buildings and palaces, German officers were supervising the modernization of the Ottoman Army. The alliance of Ottoman and German Empires grew stronger. Making an important

22 BOA, Y. PRK. MK, 1/87, 01/Z/1301.

yansıttığını" yazdı. Anlaşılan, Türkler kalplerinde Alman halkına karşı dostluk ve sevgi hisleri taşımaktaydılar.[24] Buradan hareketle Osmanlı'nın Siemens'e duyduğu itimat ve yakınlığın sebeplerinden bir başkasını, Şirket'in Alman kökenli olmasına bağlamak mümkün görünüyor.

Alman Sefareti - Gümüşsuyu, ***1880-1893 – Sultan II. Abdülhamid Arşivi***
İstanbul Fotoğrafları, IRCICA
German Embassy - Gümüşsuyu, 1880-1893 – Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs, IRCICA

II. Wilhelm'in Memalik-i Mahrusa ziyaretinin hem sebep hem sonuç bağlamında en önemli dinamiklerinden biri, kuşkusuz bu çalışmada Siemens ile müşahhaslaştığı üzere, Alman yatırım pazarını genişletmek olmuştur. İki devlet arasındaki ilişkinin durağanlıktan uzak oluşu, bakir vaziyette bekleyen Osmanlı topraklarındaki pek çok işletme imtiyazının Almanlara verilmesini sağladı. İmparatorluk coğrafyası telgraftan telefona, demiryollarından aydınlatmaya kadar kendi imkânlarıyla karşılayamadığı imtiyaz kalemleriyle doluydu. Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Osmanlı'ya gerçekleştirdiği seyahatler, birçok proje faaliyetinin kaderini belirledi. İlk ziyaretin somut sonuçlarından biri, Batı dünyasında pazar payıyla her geçen gün daha da merkezi bir konuma gelen Alman İmparatorluğu ve Batı'ya nispetle çevre[25] konumuna düşmüş, Ortadoğu'nun halihazırdaki hâkimi olarak direnen Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan Ticaret Anlaşması oldu. Osmanlı İmparatorluğu'nda Siemens varlığının zirvede olduğu bu yıllarda, Siemens & Halske'nin İstanbul vekili olan Carl Reiser de daha faal bir şekilde çalışmaya başladı.[26] Reiser 1894'te Siemens'in ilk resmi İstanbul temsilcisi olmuştu, ama Şirket adına Osmanlı topraklarında 1880'lerden beri faaliyet gösteriyordu.

Osmanlıların "Siemens ve Halske nam fabrikatörlerin Dersaadet Vekil-i Umumisi"[27] diye hitap ettiği Carl Reiser, merkeze gönderdiği raporlarda devam eden projelerden, peşinde oldukları yeni imtiyazlardan ve rakiplerinden bahsediyordu. 16 Ekim-1 Kasım 1897 tarihleri arasında tuttuğu raporda, Yıldız Şale Köşkü aydınlatması konusunda rakip Fransız firmasının projesini Bahriye Nazırı aracılığıyla nasıl sunduğunu anlatıyordu. Fransızlar, teklif sırasında Köşk'ün aydınlatılması için gerekli makine ve kabloları şimdiden İstanbul gümrüğüne getirdiklerini bile söylemişlerdi. Verdikleri fiyatlar da bir hayli düşüktü, bu sebeple Carl Reiser de kârı düşürmek durumunda kalmıştı. Ancak Reiser'in gözlemlerine göre Fransızları açık şekilde destekleyen Bahriye Nazırı'na Saray'da güvenen pek kimse yoktu.[28] Siemens'in eli bu sebeple daha kuvvetliydi. Bu kuvvetin başka bir nedeni kendilerine duyulan itimat, diğeri ise yakında İmparatorları II. Wilhelm'in tekrar İstanbul'a geliyor olmasıydı.

II. Abdülhamid, Alman İmparatoru için hazırlıklara başlamıştı. Kayzer'in 1889'da gerçekleştirdiği ilk ziyaret öncesinde, Yıldız Sarayı'nın bahçesine konuk evi olarak Şale Köşkü'nü inşa ettirmişti. Ekim 1898'de vuku bulacak bu yeni ağırlama için Şale Köşkü'ne bir bölüm daha ekletti. Bununla yetinmeyip Köşk'ü aydınlatmaya da karar vermişti.[29] Reiser de bu aydınlatma projesinin peşindeydi ve siyasi konjonktürün yardımıyla işi aldı.

Konuyla ilgili olarak 15 Haziran 1898'de kaleme aldığı raporda, bu yeni binanın ışıklandırmasını üstlenebilmek için Sultan ile sayısız müzakerelerde bulunduğunu anlatır.[30] Prusya'daki Siemens merkezinden siparişleri geçerken telgrafla yaptıkları yazışmalarda, özellikle "dinamo" ve "Sultan'ın sarayı" kelimelerini kullanmamaya özen göstermelerini ister. Aksi halde yüksek kontrol

24 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions*, Saarbrücken, Almanya, 2010.

25 Merkez-çevre ilişkisi için bakınız: Immanuel Wallerstein, *The Modern World System, vol. III: The Second Great Expansion of the Capitalist World-Economy, 1730- 1840s*, ABD, 1989.

26 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions*, Saarbrücken, Almanya, 2010.

27 BOA, BEO, 1087/81459, 13/L/1315, 7/3/1889.

28 SAA, 15 Li 404.

29 BOA, Y. MTV, 185/21, 07/Ş/1316, 8/4/1889.

30 SAA, 95410.

move to strengthen relations with the Ottoman State which constituted a huge market, German Emperor Wilhelm II paid a visit to the Sultan's lands in the fall of 1889.

Yıldız Sarayı Şale Köşkü – *Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

Yıldız Palace Chalet Kiosk – *Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs*, IRCICA

This official visit, in which the Sultan welcomed Wilhelm II with great cordiality, increased the influence of the German Empire on the Ottoman Empire. Both sides appeared to be eager to make an alliance in the polarizing world politics.[23] The press in Istanbul covered Kaiser Wilhelm II's visit for an extended period of time. For example, *İkdam* newspaper wrote: "The German people also possess special characteristics of the Ottoman people such as courage, trustworthiness and bravery, and the people of these two nations reflect each other like a mirror. It can be understood that Turks carry feelings of friendship and love in their hearts for the German people."[24] In this respect, it appears that it is possible to tie one of the reasons for the trust and closeness the Ottomans felt for Siemens to its German roots.

Undoubtedly, one of the most important dynamics in respect to both the cause and result of Wilhelm II's visit to the Imperial Ottoman dominions was to broaden the German investment market which was personified by Siemens. The relations between the two governments, being far from stagnant, enabled many concessions in the Ottoman lands that were ready to be benefited to go to the Germans. The imperial geography was full of concession opportunities from telegraph to telephone, railways, and lighting. German Emperor Wilhelm II's visits to the Ottomans determined the fate of many projects. One of the concrete results of his first visit was the Trade Agreement signed between the German Empire, which was increasing its market share in the Western world day by day as a "center" and the Ottoman Empire, which had become "periphery"[25] in comparison to the West, but which was still holding its own position in the region. In times when Siemens' presence was at a peak in the Ottoman Empire, Siemens & Halske's representative in Istanbul, Carl Reiser, also began working more actively.[26] Reiser had become Siemens' representative in Istanbul in 1894, but he had been operating in the Ottoman lands on behalf of the Company since 1880s.

In the reports that Carl Reiser, whom the Ottomans addressed as the "General Representative of the manufacturers named Siemens and Halske in Istanbul",[27] sent to the Siemens headquarters, he wrote about continuing projects, new concessions they were seeking, and their rivals. In a report covering the period between 16 October and 1 November 1897, regarding the issue of lighting Yıldız Palace, he explained that their French rivals had presented their projects by means of the Minister of Maritime Affairs. The French had even said during the proposal presentation that they had already brought the necessary machinery and cables to Istanbul Customs Office. The price they offered was quite low, so Carl Reiser, too, had to lower his own profit margin. However, according to Reiser's observations, not many people in the Palace trusted the Minister of Maritime Affairs who was openly supporting the French.[28] For this reason, Siemens' hand was strengthened. Another reason for

23 Behice Tezçakar, "Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle? / Türk Misafirperverliği mi, 'Denge Politikası' mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?", *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850 / Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, ed. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw (Berlin: 2014).

24 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions* (Saarbrücken, Germany: 2010).

25 For center-periphery relations, please see: Immanuel Wallerstein, *The Modern World System, vol. III: The Second Great Expansion of the Capitalist World-Economy, 1730-1840s* (USA: 1989).

26 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions* (Saarbrücken, Germany: 2010).

27 BOA, BEO, 1087/81459, 13/L/1315, 7/3/1889.

28 SAA, 15 Li 404.

sebebiyle vakit kaybı yaşayacaklarını bildirir. Telgraf yazışmaları sırasında "dinamo" yerine, "kuvvet jeneratörü" kelimesinin kullanılmasını önerir.[31]

Abdülhamid devri okumalarına hâkim olanlar Reiser'in bahsettiği konuya aşinadırlar. Hamid'in ismi sıkıyönetim, sansür ve jurnal ile anılır. Şüpheci ve her an tetikte olma tavrına uygun bir yönetim tarzı oluşturmuştur. Bazı kelimeler yüksek kontrole sebebiyet verir. Patlayıcı olabileceği şüphesiyle "dinamo"nun, patlatılacağı şüphesiyle "Sultan'ın sarayı"nın yan yana kullanılmaması daha az sıkıntı yaratacaktır. Bütün bunlar göz önüne alındığında Sultan'ın Siemens'e sarayı dinamolarla donatması için ücret ödemesi, itimadın derecesinin ispatlarından biri olsa gerek.

Temkinli yazışmalar neticesinde köşke 1000 adet lamba, 40 beygir gücünde iki silindir, iki buhar motoru, 40 beygir gücünde iki kazan, 40 beygir gücünde dinamo, kablolar, teller, sigortalar, anahtarlar ve anahtar panoları gönderilir.[32]

Siemens adına Reiser tarafından imzalanan teklif ve taahhütnameye göre iş Ağustos ayı sonuna kadar bitirilecektir. Öyle de olur. Köşk aydınlatılır ve iki ay sonra Wilhelm payitahta varır. Fransız gazetesi *Le Figaro*, Kayzer II. Willhelm'i "Alman endüstrisinin en iyi satış elemanı" olarak nitelemiştir.[33] İmparator'un ziyaretleri vesilesiyle Siemens ile II. Abdülhamid arasında yaşanan yakınlaşma, *Le Figaro*'yu doğrulayan örneklerden sadece biridir.[34] 1898'de Osmanlı ülkesini ziyaret eden II. Willhelm'e Arnold ve Wilhelm Siemens kardeşler de eşlik ederler. Göstermiş oldukları "sadakat, fazilet ve gayret" sebebiyle II. Abdülhamid tarafından ikinci rütbe Nişan-ı Mecidi ile onurlandırılırlar.[35]

Siemens'in üst düzey yönetiminin Sultan'dan nişan alma şerefine nail olmasının ardından, temsilci Reiser arkasına aldığı rüzgârın da etkisiyle çalışmaya devam etti. Siemens, İmparatorluk toprakları içerisinde çok sayıda münferit bina aydınlatmasını gerçekleştirdi. Büyük Kulüp (Cercle d'Orient), Alman Konolosluk binası ve Deutsche Bank'ın İstanbul şubesi bunlardan bazılarıdır.[36]

Londra'daki Siemens Brothers lamba fabrikasında lamba üretiminde çalışan kadın işçiler, *1908 – Siemens Şirket Arşivi*

Female factory workers working in Siemens Brothers tantalum lamps factory in London, 1908 – *Siemens Corporate Archives*

Carl Reiser'in yürüttüğü faaliyetler neticesinde bugün Büyük Kulüp olarak anılan Şark Kulübü'ne ait Pera'daki Cercle d'Orient binası[37] da Siemens tarafından aydınlatılmıştır. Nüfuzlu üyeleriyle tanınan Büyük Kulüp 1882'de açılmıştı. Müdavimlerini Osmanlı'da yaşayan yabancı uyruklu diplomatlar, üst düzey devlet görevlileri ve Levantenler oluşturuyordu. Hazırladığı rapora göre Carl Reiser, Büyük Kulüp aydınlatma projesinin kendilerine verilmesi hususunda konolosluğun eski birinci tercümanı ve Düyun-ı Umumiye[38] komiseri tarafından desteklenmiştir.[39] Böylece Cercle d'Orient binasındaki kulüp odalarının elektriğe kavuşması Siemens tarafından 1905'te gerçekleştirilmiştir.[40]

Alman İmparatorluğu Konolosluk binası için ise bizzat Konolos, Siemens'e elektrikli aydınlatma tesisi kurmaları ricasında bulunur. Ödemeyi on yılda faiziyle tamamlamayı teklif eder. Şartları kabul eden Siemens işi alır.[41]

Osmanlı Bankası için elektrik üreten dinamoları temin eden de

31 SAA, 95410.

32 SAA, 95410.

33 Armin Kössler, *Aktionsfeld Osmanisches Reich. Die Wirtschaftsinteressen des Deutschen Kaiserreiches in der Türkei 1871–1908*, New York, 1981.

34 Siemens & Halske Şirketi, Osmanlı'nın başkentindeki ilk temsilciliğini, II. Wilhelm'in ilk Osmanlı seyahatinden sonra 1894'te açmıştır. Bu, Şirket'in Berlin'deki merkezi ve Viyana'daki şubesi tarafından ortak olarak yönetilen bir temsilciliktir. Carl Reiser, Siemens & Halske Şirketi'nin İstanbul'da açtığı bu temsilciliği yürütmekle görevlendirilmiştir.

35 BOA, İ. TAL, 154/17, 11/C/1316.

36 SAA, 15 Li 404.

37 Büyük Kulüp, Pera'da bugün hâlâ ihtişamını koruyan bu şaheser binayı, semtin elit kimliğini kaybetmesi sebebiyle 1960'ta Kadıköy-Çiftehavuzlar'a taşınmak üzere terk etmiştir.

38 Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını yöneten kurum.

39 SAA, 15 Li 404.

40 SAA, 4739.

41 SAA, 4739.

this strength was the credit they benefited from and also the fact that Wilhelm II was to come to Istanbul again in the near future.

Abdülhamid II began preparations for the German Emperor's visit. Before the first visit, the Sultan had Yıldız Chalet built as a guesthouse in the gardens of Yıldız Palace. For the new visit scheduled for October 1898, a new section was added to the Chalet. Not content with this, the Sultan decided to lighten the Chalet as well.[29] Reiser was after this lighting project and with the help of the political conjuncture, he was able to get the job.

In the report he wrote about this project on 15 June 1898, he explained that in order to be assigned for the lighting of this new building, he had countless conversations with the Sultan.[30] In the correspondence he held with the Siemens headquarters in Prussia while the order was being prepared, he was asked not to use the words "dynamo" and "Sultan's palace" in his telegraph messages. The reason was to avoid loss of time due to intense state control. "Power generator" was recommended in place of "dynamo".[31]

Those who know about Abdülhamid's period are familiar with the reasons of such warning. The Sultan's name was associated with martial law, censorship and a network of informers. He had developed a suspicious and constantly on-guard ruling style. Some words caused high control. Avoiding to use "dynamo", which could be suspected of being an explosive, and "Sultan's palace" together would cause less trouble. When all of this is taken into consideration, the Sultan's paying Siemens to fill his palace with dynamos must be further proof of the degree of his trust.

As a result of cautious correspondence, 1,000 lightbulbs, 2 40-HP cylinders, 2 steam engines, 2 40-HP boilers, a 40-HP dynamo, cables, wires, fuses, switches and switch panels were sent to the Chalet.[32]

According to the contract signed by Reiser on behalf of Siemens, the work was to be finished by the end of August. And it actually was. The Kiosk was illuminated and two months later Wilhelm II arrived in Istanbul. The French newspaper *Le Figaro* called Kaiser Wilhelm II "the best salesman of the German industry."[33] The strengthening of bonds between Siemens and Abdülhamid II with the Emperor's visits was only one of the cases confirming *Le Figaro*'s words.[34] When Wilhelm II was in the Ottoman lands in 1898, the Siemens brothers, Arnold and Wilhelm, accompanied him. Due to their "loyalty, virtue and diligence», they were honored with the second-rank Nişan-ı Mecidi (the Mecidi Order) by the Sultan.[35]

After Siemens' top level management obtained the honor of receiving medals from the Sultan, Reiser continued to benefit from the effects of Wilhelm's Imperial visit. He played a role in the lighting of various buildings within the Imperial territory. Some of them being the Grand Club (Cercle d'Orient), the German Consulate building and Deutsche Bank Istanbul branch.[36]

Known as Büyük Kulüp (Grand Club) today, Cercle d'Orient building,[37] which belonged to the Orient Club in Pera, was also illuminated by Siemens as a result of Carl Reiser's activities. Known for its influential members, Grand Club opened in 1882. Its main visitors were foreign diplomats living in the Ottoman Empire, high-level state officials, and Levantines. According to the report he prepared, Carl Reiser was supported on the matter of lighting Grand Club by the Consulate's former chief translator and *Düyun-ı Umumiye*[38] commissioner.[39] The electric lighting system of the club rooms of the Cercle d'Orient building was installed in 1905 by Siemens.[40]

For the German Consulate building, the Consul himself asked Siemens to make an electric lighting installation. However, they wanted payment to be made over a ten-year period with interest. Siemens accepted these conditions and the job was theirs.[41]

29 BOA, Y. MTV, 185/21, 07/Ş/1316, 8/4/1889.

30 SAA, 95410.

31 SAA, 95410.

32 SAA, 95410.

33 Armin Kössler, *Aktionsfeld Osmanisches Reich. Die Wirtschaftsinteressen des Deutschen Kaiserreiches in der Türkei 1871–1908* (New York: 1981).

34 The first representation of Siemens & Halske in the the Ottoman capital was opened in 1894, after Wilhelm II's first visit to Ottoman lands This office was managed jointly with the headquarters in Berlin and the branch in Vienna. Carl Reiser was appointed to operate this representative office opened in İstanbul by Siemens & Halske.

35 BOA, İ. TAL, 154/17, 11/C/1316.

36 SAA, 15 Li 404.

37 Claiming that the Pera district lost its elite identity, in 1960 Grand Club abandoned this extraordinary building, which still maintains its magnificence today, and moved to Çiftehavuzlar, Kadıköy.

38 The body that was in charge of the Ottoman government's foreign debts.

39 SAA, 15 Li 404.

40 SAA, 4739.

41 SAA, 4739.

Reiser'dir.[42] Carl Reiser, çağın en modern cihazları olan Siemens & Halske ürünü kabloları, ampulleri, dinamoları, indüksiyon ve ölçekleme cihazlarını, akümülatörleri, telefon makinelerini Viyana'dan Türk topraklarına taşımaya devam eder. Siemens ürünlerinin Carl Reiser adına İzmir Gümrüğü'ne ve Galata'daki Emtia-yı Ecnebiye denen yabancı mallar gümrüğüne girdiği tarihler 1907'de yoğunlaşır (11 Mart 1907, 21 Nisan 1907, 28 Nisan 1907, 22 Temmuz 1907, 2 Eylül 1907, 13 Kasım 1907).[43] Bunun sebebi 1907'de Siemens-Schuckertwerke Aydınlatma ve Güç Departmanı ile Avusturya Siemens-Schuckertwerke'nin İstanbul'da ortaklaşa bir teknik büro açmış olmalarıdır.

Daha evvel Sultan Abdülhamid'in, Şale Köşkü'nün aydınlatılması gibi pek çok projeyi başarıyla gerçekleştiren Siemens & Halske temsilcisi Carl Reiser'in eşi Ernestine Reiser'e Şefkat Nişanı takdim ettiğinden bahsetmiştik.[44] Şefkat Nişanı, belli ki Reiser Ailesi nezdinde, Siemens'e gösterilen yakınlığın sembolüdür. Fakat Sultan takdirini yalnız bu şekilde ifade etmekle yetinmemiş gibi görünüyor.[45]

Osmanlı Arşivi kayıtları sayesinde yeraltı enerji kaynaklarına merakı olduğu anlaşılan Reiser, Osmanlı hükümetinden daha önce 1885'te Anadolu'nun farklı yerlerinde bulunan kurşun, gümüş, bakır, antimon ve linyit gibi maden imtiyazlarını talep etmişti.[46] Carl Reiser namına, Sofular Köyü'nde kurşun ve bakır, Gümüşler Köyü'nde simli kurşun, Mancılık Köyü'nde linyit, Kızılkeçiler Köyü'nde simli kurşun, Kızıldam Köyü'nde antimon, Alakilise Köyü'nde bakır, simli kurşun ve demir, Yaho Yeri Köyü'nde bakır ve simli kurşun, Kalabık Köyü'nde bakır, Armutça Köyü'nde ise simli kurşun olmak üzere ona yakın maden imtiyazı çıkarılmış, bunlardan sadece Mancılık linyit madeni imtiyazı feshedilmişti.[47]

Reiser'in yeni talebi Erzurum, Pülk Köyü'ndeki petrol kuyularının imtiyazıdır. IV. Ordu, Şura-yı Devlet[48] ve Anadolu Islahatı Umumi Müfettişi Şakir Paşa'dan oluşan üçlü bir koalisyonun, güvenlik ve bölge halkının kalkınması gibi önemli sebeplerle işletme hakkının yabancı uyruklu Carl Reiser'e verilmesine karşı çıkmasına rağmen, II. Abdülhamid, kadrolarının itirazına aldırmadan imtiyazı Carl Reiser'e adeta hediye eder.[49]

Sultan'ın bu yolla hem Osmanlı İmparatorluğu'nun teknik gelişimini desteklemesi sebebiyle hem de bir Alman firması olması bakımından denge politikası bağlamında, Siemens'in vekili Carl Reiser'i hoş tuttuğu düşünülebilir. Zaten söz konusu tarihte Siemens için çalışmakta olan Reiser'in madenleri münferit olarak işletme niyetinde olması uzak bir ihtimaldir. Bakır başta olmak üzere imtiyazını aldığı tüm bu madenler Siemens'in imalat sırasında ihtiyaç duyduğu materyallerdir.

ŞEHİR AYDINLATMASI:
İzmir ve Selanik şehirlerinin elektrifikasyonu ve tramvaylar

İzmir ve Selanik'i Siemens aydınlattı.

Siemens yalnız İstanbul'un değil, İzmir'in ve Selanik'in elektrifikasyonunda da önde gelen isim olmuştur. Kayzer Wilhelm'in ilk Şark seyahatinden hemen önce İzmir ve Selanik aydınlatma ve tramvay taşımacılığı imtiyazları için Siemens & Halske adına Reiser 1 Mayıs 1889'da başvuruda bulunmuştur. Ancak talebin onaylanması, Wilhelm'in ikinci ziyaretinin ardından, Reiser'in 5 Haziran 1899'da tekrarladığı başvurusundan sonra gerçekleşmiştir.[50]

42 BOA, BEO, 1087/81459, 13/L/1315, 7/3/1889.

43 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions,* Saarbrücken, Almanya, 2010.

44 BOA, İ. TAL, 161/1316Ş-037, 19/Ş/1316, 2 Ocak 1899. Şefkat Nişanı kadınlara sunulan resmi bir taltiftir. Genellikle yabancı bürokratların eşlerine ve/veya kızlarına takdim edilir.

45 Behice Tezçakar, "Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle? / Türk Misafirperverliği mi, 'Denge Politikası' mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?", *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850 / Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, haz. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw, Berlin, 2014.

46 BOA, MV, 3/85, 09/Ş/1302, 24/5/1885.

47 BOA, MV, 3/85, 09/Ş/1302, 24/5/1885.

48 Danıştay.

49 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions,* Saarbrücken, Almanya, 2010.

50 BOA, İ. HUS, 75/136, 5/6/1899.

The electric-generating dynamos of the Ottoman Bank were also supplied by Siemens' Reiser.[42] Carl continued to bring the era's most modern equipment from Vienna to the Turkish lands - Siemens & Halske cables, light bulbs, dynamos, induction and measurement equipment, accumulators and telephones. In 1907, the number of Siemens products registered in Carl Reiser's name at the Galata and Smyrna Customs Offices increased (11 March 1907; 21 April 1907; 28 April 1907; 22 July 1907; 2 September 1907; 13 November 1907).[43] In the same year, Siemens-Schuckertwerke Lighting and Energy Department and Austrian Siemens-Schuckertwerke opened a technical office in Istanbul in partnership.

As we mentioned in previous sections, Sultan Abdülhamid II had given a decoration known as *Şefkat Nişanı* (the Order of Affection) to Ernestine Reiser, the wife of Carl Reiser, Siemens & Halske representative who successfully realized many projects like the lighting of Yıldız Chalet.[44] Obviously, the decoration granted to the Reiser family was in fact a symbol of the sympathy to Siemens. However, it appears that the Sultan was not content with this way of expressing his commendation.[45]

Yıldız Sarayı Şale Köşkü – *Sebah & Joiller Arşivi*

Yıldız Palace Chalet Kiosk– *Sebah & Joiller Archives*

Ottoman Archives record that previously in 1885 Reiser had shown interest in raw materials and energy sources, requesting concessions from the Ottoman government for lead, silver, copper, antimony and lignite lying underground in different places in Anatolia.[46] Almost ten concessions had been given to Carl Reiser on Ottoman soils: silvery lead and copper in Sofular Village, silvery lead in Gümüşler Village, lignite in Mancılık Village, silvery lead in Kızılkeçiler Village, antimon in Kızıldam Villlage, copper, silvery lead and iron in Alakilise Village, copper and silvery lead in Yaho Yeri Village, copper in Kalabık Village, and silvery lead in the Armutça Village. Only the request for the lignite mine in Mancılık had been rejected.[47]

However, Reiser's new request was for a concession for oil fields in Pülk Village, in Erzurum. A coalition of three Ottoman authorities, Shakir Pasha (General Inspector of the Anatolian Reform), the Council of State and the 4th Army objected to the concession being given to a foreigner for important reasons such as security concerns and priority of developing the local population first. However, Abdülhamid II literally gave away the concession to Carl Reiser without taking any account of his staff's opposition.[48]

We may consider that the Sultan kept Siemens' representative Carl Reiser happy both to support the technical development of the Ottoman Empire and to keep a German company near for a balanced policy. In addition, it is highly unlikely that Reiser, who was working for Siemens at that time, would and could extract all of these minerals on his own. All of these minerals and mainly copper were materials that Siemens needed for production.

42 BOA, BEO, 1087/81459, 13/L/1315, 7/3/1889.

43 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions* (Saarbrücken, Germany: 2010).

44 BOA, İ. TAL, 161/1316Ş-037, 19/Ş/1316, 2 January 1899. Şefkat Nişanı (the Order of Affection) was an official decoration presented to women, usually the wives and/or daughters of foreign bureaucrats.

45 Behice Tezçakar, "Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle? / Türk Misafirperverliği mi, 'Denge Politikası' mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?", *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850 / Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, ed. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw (Berlin: 2014).

46 BOA, MV, 3/85, 09/Ş/1302, 24/5/1885.

47 BOA, MV, 3/85, 09/Ş/1302, 24/5/1885.

48 Behice Tezçakar, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire - The Erzurum- Pülk Concessions,* (Saarbrücken, Germany: 2010).

SOKAK AYDINLATMASI:
Bulgar Prensliği'nin köşkü

Siemens'in ışığı Varna sokaklarını aydınlattı.

Sultan II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı civarının aydınlatma imtiyazını 28 Nisan 1906'da Siemens'e[51] vermesinden beş gün kadar sonra, Bulgar Prensi de kendi köşkünün civarının Siemens tarafından aydınlatılmasını talep etti.[52]

Balkan toprakları 1390'larda Osmanlı egemenliğine girmişti. 19. yüzyıla kadar bu egemenlik nispeten süregiderken, yaygınlaşan milliyetçilik akımları, Rusların Ortodoks eksenli yönlendirmelerinin de eşliğinde 1800'lerin Bulgar topraklarında isyanlara yol açtı. Bunlar arasında en şiddetlisi 1876'da yaşandı. Hemen ardından patlak veren, Rumi takvime göre 1293 yılına denk geldiği için 93 Harbi olarak da adlandırılan, Rusların Çatalca'ya kadar ilerlediği 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Türk tarafı yenilince, anlaşma gereği Osmanlı'ya bağlı bir Bulgar Prensliği kurulmuş oldu.[53] 1908'de II. Meşrutiyet'in yürürlüğe girmesinin ardından tam bağımsızlığını ilan eden Bulgaristan, 1906'da hâlâ Osmanlı'ya bağlı bir emirlik, yani prenslikti.

Bulgar Prensliği'nin başındaki isim Prens Ferdinand, köşkünün bulunduğu Varna yakınlarındaki Evksinograd adlı bölgenin Siemens tarafından fenerle aydınlatılmasını istemekteydi. Girişimler sonunda, gerekli olan malzeme başkent İstanbul'da ofisleri bulunan Siemens'ten sipariş edildi. 1906 baharında Varna da Siemens'in ışığıyla aydınlanmış oldu.

Bu bilgilere dahili ve harici bazı mesele ve hadiseler hakkında padişaha bilgi vermek maksadıyla saraya takdim edilen Hususi Maruzat Evrakı arasından ulaşıldı.[54]

51 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

52 BOA, Y. A. HUS, 502/55, 09/Ra/1324, 3/5/1899.

53 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, cilt VIII,* Ankara, 1995.

54 BOA, Y. A. HUS, 502/55, 09/Ra/1324, 3/5/1899.

CITY LIGHTING:
Electrification and tramways in the cities of Smyrna and Thessaloniki

Siemens illuminated Smyrna and Thessaloniki.

Siemens not only played a prominent role in the electrification of Istanbul, but in that of Smyrna and Thessaloniki. Just before Kaiser Wilhelm's first trip to the East, in the name of Siemens & Halske, Reiser had applied on 1 May 1889 for concessions to electrify Smyrna and Thessaloniki and for tramway transportation. However, approval of the application was given after Wilhelm's second visit, following reapplication on 5 June 1899.[49]

STREET LIGHTING:
The Bulgarian Principality Chalet

Siemens also brought light to the streets of Varna.

Five days after Sultan Abdülhamid II gave the concession for the lighting of Yıldız Palace surroundings to Siemens on 28 April 1906,[50] the Bulgarian Prince also asked Siemens to light the surroundings of his own chalet in Varna.[51]

Balkan lands had been under Ottoman sovereignty since 1390. While everything had been relatively stable until the 19th century, rapidly spreading nationalist currents opened the way to rebellion in Bulgaria in the 1800s, under the orchestration of the Russian Orthodoxy. The most violent events occurred in 1876. This was immediately followed by the 1877-1878 Ottoman-Russian War, known as the War of 93 because it coincided with the year 1293 according to the Rumi calendar then used in the Ottoman Empire. The Russians advanced as far as Çatalca during the war and the Turkish side was defeated. According to the treaty signed afterwards, a Bulgarian Principality was established, even though it remained bound to the Ottomans.[52]

Bulgaria would announce its full independence after the declaration of the Second Constitutional Monarchy in 1908. However, by that time (1906) Bulgaria remained a principality subject to the Ottoman Empire.

Prince Ferdinand of Bulgaria had a chalet in the district called Evksinograd, near Varna, and wanted this chalet to be illuminated with street lamps by Siemens. Following this request, the necessary materials were ordered from Siemens' offices in Istanbul. In the spring of 1906, Varna was, too, lit with Siemens' lights. This information was found among private documents presented to the palace, to inform the Sultan on domestic or foreign matters and events.[53]

49 BOA, İ. HUS, 75/136, 5/06/1899.

50 BOA, Y. MTV, 286/23, 04/Ra/1324, 28/4/1906.

51 BOA, Y. A. HUS, 502/55, 09/Ra/1324, 3/5/1899.

52 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi,* vol. VIII (Ankara: 1995).

53 BOA, Y. A. HUS, 502/55, 09/Ra/1324, 3/5/1899.

—V—

İNSAN KAYNAKLARI VE EĞİTİM

İnovatif ürünler yeni iş kollarının doğmasına vesile olurken, Osmanlılar bu yeni mecralar için eğitim ve insan kaynağı desteğini Siemens'ten aldı.

İmparatorluk'ta modern anlamdaki mühendislik eğitiminin Mühendishane-i Bahrî-i Hümâyûn'un (İmparatorluk Deniz Mühendishanesi) kurulmasıyla başladığı söylenir. Literatürde yaygın olan kanı, deniz mühendishanesinin hizmete Nisan 1775'te girdiğidir. III. Selim için 1797'de mühendislik eğitimi hakkında bir layiha kaleme almış olan Küçük Hüseyin Paşa[1] ise söz konusu başlangıcı iki yıl erkene çeker ve donanmanın 1773'te küçük bir derslikte mühendislik eğitimi vermeye başladığı gerçeğini öğrenmemizi sağlar.[2] Okulun öğretim kalitesinin olgunlaşması da yine Küçük Hüseyin Paşa'nın Kaptan-ı Deryâ olduğu zamana denk gelmektedir. 1790'larda Hüseyin Paşa Avrupa'dan davet ettiği uzmanlarla müfredatı yeniden düzenlemiştir. Bu sayede teorik ve pratik alanda yadsınamaz gelişmeler kaydedilir. Aynı dönemde Osmanlı mühendisleri tarafından donanma için 45 geminin üretilmesi bunlardan sadece biridir.[3]

Bugün İstanbul Teknik Üniversitesi'nin mirasçısı olduğu Mühendishane-i Bahrî-i Hümâyûn tersanede, küçük bir derslikte faaliyete başlamıştı. Ders programı matematik, deniz mühendisliği ve coğrafya üzerine şekilleniyordu. Öğrenciler eğitim sonunda kalyon, gemi inşası gibi hünerlere kavuşuyorlardı. Humbaracı (topçu) ve lağımcı (tünelci) ocakları askerleri de burada eğitim aldılar. Bununla birlikte doğru olan, kara kuvvetleri askerleri için farklı bir mühendishanenin kurulmasıydı ve böylece yaklaşık yirmi yıl sonra 1795'te Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyûn (İmparatorluk Kara Mühendishanesi) açıldı.[4]

Ancak daha sonra askeri mühendisler II. Mahmud dönemine kadar ihmal edildiler. 1826'da ordunun modern anlamda yeniden yapılandırılması için, eski düzenin savaş makineleri olan yeniçeriler ortadan kaldırılınca, her tabura Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'dan iki asker düşecek şekilde bir dağılım yapıldı. 1840'lara gelindiğinde, Osmanlı Ordusu'nda artık bir mühendis alayı bile vardı. Ne var ki iki mühendishane de aslında birer harp okuluydu ve müfredatlarında demir sanayisine, makine mühendisliğine dair uzmanlaşma yoktu. 1908'e kadar İmparatorluk'ta sivil bir mühendislik okulu da açılmadı.[5]

Osmanlı'yı sanayi ürünlerini ithal etme konumuna mahkûm eden, üretici olmasını engelleyen en önemli sebep, yükselen demir endüstrisinde, makine mühendisliği anlamında eli kalem tutabilecek, eğitimli teknik insan kaynağının bulunmamasıydı. Ülke maden kaynakları bakımından zengindi, ancak sanayi devriminin üzerine oturduğu en önemli ayaklardan olan demir-çelik endüstrisine ve makineleşme sürecine vâkıf mühendis sınıfı yoktu. Hem endüstri ürünlerinin hem de bunlarla ilgili teknik adamların ithal edilmesi kaçınılmaz sonuç olarak yaşansa da çözüm üretme çabaları daima gecikti. Endüstriyel üretim alanında mühendis yetiştirmeye

1 Küçük Hüseyin Paşa'ya, Sultan III. Selim tarafından 29 Mayıs 1792'de vezaret ve donanma komutanı (Kaptan-ı Deryâ) rütbeleri takdim edilmiştir. Hüseyin Paşa, 19 Aralık 1792'de I. Abdülhamid'in kızı Esmâ Sultan'la evlendirilmiştir. Zekâsı, çalışkanlığı, mühendishanede gerçekleştirdiği reformlar ve Napolyon mücadeleleriyle bilinen Kaptan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa komutasındaki Osmanlı donanması Avrupa'nın en güçlü deniz ordularından biri konumuna yükselmiştir.

2 *Küçük Hüseyin Paşa Layihası*, BOA, MD, 8882, 5/Ş/1211.

3 Mustafa Kaçar, "Tersâne Hendesehânesi'nden Bahriye Mektebi'ne", *Osmanlı İlimi Araştırmaları*, cilt IX, sayı 1-2, 2007/2008.

4 S. J. Shaw, *Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III: 1789-1807*, Harvard, 1971; Kemal Beydilli, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826*, İstanbul, 1995.

5 S. J. Shaw, *Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III: 1789-1807*, Harvard, 1971; Kemal Beydilli, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826*, İstanbul, 1995.

—V—

HUMAN RESOURCES AND TRAINING

Innovative products gave rise to new professions. The Ottomans also received the training and human resource support they needed for these new fields of professional activities from Siemens.

It is said that modern engineering training in the Ottoman Empire began with the *Mühendishane-i Bahrî-i Hümâyûn* (Imperial Maritime Engineering School). April 1775 is the opening date of this school according to the literature. However, engineering training is mentioned in a report presented to Sultan Selim III in 1797 by Küçük Hüseyin Pasha,[1] from whom we learn that the Navy actually began to provide engineering training two years before, in 1773, in a single-room school.[2] The school's quality of training reached a more mature level in a time when the same Küçük Hüseyin Pasha was Admiral of the Navy. In the 1790s, Hüseyin Pasha restructured the curriculum of the engineering school with the help of the European architects he had invited. Thanks to this, undeniable progress was obtained in both theoretical and applied engineering, one of these progresses being the production of 45 ships by Ottoman engineers.[3]

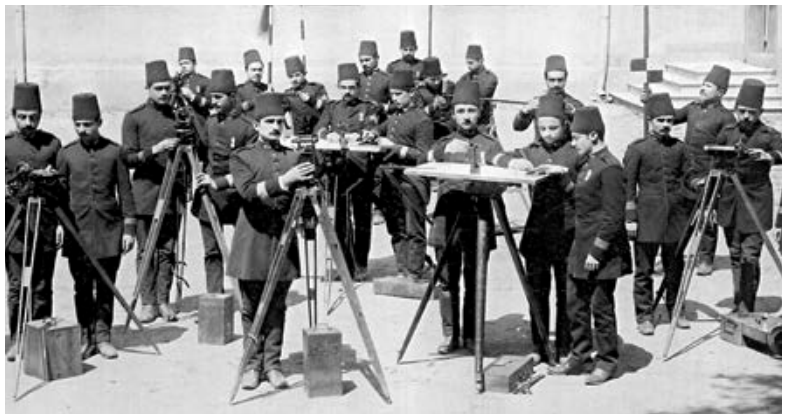

Mühendishane-i Berri Hümayun (Deniz Mühendishanesi) sahra topçu talebeleri, *1880-1893 – Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

Mühendishane-i Berri Hümayun (Imperial School of Naval Engineering) field artillery pupils, 1880-1893 – *Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs, IRCICA*

Known today as Istanbul Technical University, *Mühendishane-i Bahrî-i Hümâyûn* was first located in an empty hangar along the shipyard. The program consisted of mathematics, maritime engineering and geography courses. Students acquired skills in the construction of galleys and other ships. For a time, artillerymen and sappers were also trained in this school. Some 20 years later, in 1795, a specific engineering school (*Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun* - Imperial Military School of Engineering) was founded for the land forces, the logical thing to do.[4]

Later, however, military engineering was neglected until the reign of Mahmud II. In 1826, after the old Janissary military guard system was abolished and disbanded, two soldiers trained in the Imperial Military School of Engineering were detached to each army battalion in order to restructure and modernize the army. By the 1840s, the Ottoman Army could boast of even having an engineering regiment. These two engineering schools were, however, basically military schools so there was no specialization in the iron industry or mechanical engineering. It was not until 1908 that a public engineering school was founded.[5]

The main reason why the Ottomans were condemned to import industrial goods

1 Küçük Hüseyin Pasha was appointed Vizier and Commander of the Imperial Navy (*Kaptan-ı Deryâ*) by Selim III on 29 May 1792. On 19 December 1792, Hüseyin Pasha married the daughter of Abdülhamid I, Esmâ Sultan. Known for his intelligence and diligence, the reforms he brought to the engineering school and the fight he lead against Napoléon, he transformed the Ottoman Navy into one of the most powerful European fleets of the time.

2 *Küçük Hüseyin Paşa Layihası*, BOA, MD, 8882, 5/Ş/1211.

3 Mustafa Kaçar, "Tersâne Hendesehânesi'nden Bahriye Mektebi'ne", *Osmanlı İlimi Araştırmaları*, vol. IX, issue 1-2, 2007/2008.

4 S. J. Shaw, *Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III: 1789-1807* (Harvard: 1971); Kemal Beydilli, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826* (İstanbul: 1995).

5 S. J. Shaw, *Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III: 1789-1807* (Harvard: 1971); Kemal Beydilli, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826* (İstanbul: 1995).

1920'lerde Berlin Siemens & Halske fabrika meslek okulunda bir sınıf –
Siemens Şirket Arşivi
Classroom in the factory vocational school of Siemens & Halske in Berlin, about 1920 –
Siemens Corporate Archives

dair, fikirsel anlamda da olsa ilk çabalardan biri Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin kendi yayın organı olan dergilerinde yayımladığı "Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti 1919-1920 Dönemi Heyet-i İdare Raporu"dur. Bu raporda Mühendis Mektebi'nin, Osmanlıca tabiriyle Darülfünun-u Sınai'ye, yani bir çeşit teknik üniversiteye dönüştürülmesi önerisi gündeme getirilmiştir. Ancak Mühendis Mektebi'nin teknik üniversiteye (İstanbul Teknik Üniversitesi) dönüştürülmesi için 1944 yılını beklemek gerekecektir.[6]

Oysa daha 19. yüzyılda mühendisliğin dünyada geldiği nokta bambaşkadır. Kara ve deniz ordularının ihtiyaçlarını karşılama, Avrupalı mühendislerin kendi ufuklarına koydukları bir sınır değildir. Mucitler ve mühendisler, Siemens & Halske örneğinde olduğu gibi işbirliğine girip gündelik hayatı yeniden şekillendirmektedir. İlk etapta sıradan insanın günlük hayatına lüks dokunuşlar katmakla ilgilenmeyen Devlet-i Aliyye, öncelikli olarak askeri ihtiyaçlarını karşılama maksadındaydı. İçinde bulunduğu konjonktürel baskıya karşı, hükmettiği karalarda ve denizlerde kendini güvende hissetmek için son moda mühendislik harikalarını ithal etti. Ancak bu harikaları temin etmek yeterli olmadı, makineleri kuracak, kullanacak ya da Osmanlılara kullanmayı öğretecek insan kaynağına da ihtiyaç vardı.

Zamanın nabzını tutan Siemens ekibi, yeni ürünlerle ihtiyaçlara cevap vermeye devam etti. Kaydettikleri her teknik gelişme, onu kuracak, kullanacak, bakımını yapacak insan kaynağını da büyütüyor, böylece yeni iş kollarının doğmasına vesile oluyordu. Ürünü ithal eden Osmanlı, beraberinde ilgili teknik eğitime sahip insan kaynağına da gereksinim duydu. Bu sebeple projektörden Martin sistem çelik döküm ocaklarına, telgraftan elektrikli tramvaya, mekanik dünyayı Osmanlı mülküne taşıyan Siemens, bu ürünlerle ilgili eğitimler konusunda da Türklerin talep mercii oldu.

Siemens'in hayat kalitesini artıran buluşlarla dolu köklü tarihi, paralelinde bunları kullanabilecek insan kaynağını eğitme hikâyeleriyle de dolu. Bilimi üreten, onu teoriden pratiğe geçiren köklü bir okul niteliğindeki Siemens, dünyanın dört bir yanındaki müşterilerine teknik eğitim yardımı sağladı. Türkler de yetkin insan kaynağı ve eğitim anlamında Siemens'ten destek aldılar.

MÜHENDİS ROGER:
Aziziye Zırhlısı

Siemens, bugün olduğu gibi dün de yeni fikirlerin doğup elektriğe, demire, cisme büründüğü yer olarak biliniyordu.

Aziziye Zırhlısı, Osmanlı Bahriyesi'nde yer alan İngiliz yapımı gemilerden biriydi. Sultan Abdülaziz'in sipariş ettiği zırhlı 1885'te suya indirilmişti. Bir yıl sonra 1886'da, Aziziye'yi elektrikli fenerle aydınlatma kararı alındı. Türk yetkililerin peşinde olduğu şey, kendi ifade tarzlarıyla ". . . en son model ve en modern üretim"di[7] ve Siemens, bunun en doğru adreslerinden biriydi. 19. yüzyıl diliyle Şirket'in "yenilikçi" yani "inovatif" özelliği Osmanlılar tarafından bu şekilde ifade ediliyordu.

Sadece fenere değil, bu teknik iş için ehil bir mühendise de ihtiyaç duyulmaktaydı. Savunma kuvvetlerinin önemli demirbaşlarından biri olan bu savaş gemisini emanet edebilmenin ön şartı,

6 Feza Günergun, "Son Osmanlı Döneminde Mimar ve Mühendis Meslek Örgütleri ve Dergileri", *Mimarlık Dergisi*, İstanbul, 2001.

7 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

and were not able to act as producers was that they lacked trained technical human resources specialized in mechanical engineering. The country was rich in natural resources but lacked a class of engineers who mastered the iron industry which constituted one of the main pillars of the Industrial Revolution. Having to rely on constant import of industrial goods as well as technicians inevitably led to the delay of attempts to find solutions to this problem, yet some attempts were made eventually. One of the first of these was the "1919-1920 Administrative Report" published by the Ottoman Association of Engineers and Architects (*Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti*). Even though it remained largely on an theoretical level, this was a major effort made in relation to the training of engineers in the industrial production field. In this report, the Association proposed to turn the Engineering School into what they then called *Darülfünun-ı Sınai*, a kind of technical university. However, this transformation from a technical school to a technical university was destined to take a very long time and could only be accomplished in 1944.[6]

Meanwhile, 19th-century engineering had reached a very different level in other parts of the world. There, engineering was not limited to meeting the needs of the military on land or on sea. As was the case for Siemens & Halske, inventors and engineers joined efforts and collaborated to reshape people's daily lives. The Sublime Porte, on the other hand, was not in the least interested in improving peoples lives at first, focusing primarily on military needs. Under this conjunctural pressure, the Ottoman government imported state-of-the-art engineering wonders in order to feel secure on the land and the seas it ruled. But acquiring these technological wonders was not enough, also needed were human resources to set up and run these machines or to teach the Ottomans how to use them.

As time passed, the restless Siemens team continued to answer people's needs with innovative products and inventions. Each of their technical developments gave rise to growing human resource needs for the setting up, running and maintenance of the new devices, thus opening up new fields of professional activity. The Ottomans who imported these goods would also need technically competent people to accompany them. Consequently Siemens, who introduced engineering to the Ottoman world with products ranging from projectors to Siemens-Martin steel furnaces and from telegraphs to electric tramways, also became the primary competent authority for the Turks concerning the training related to these products.

Thus, as much as Siemens' long history is rich in life-improving inventions, it is also rich in stories about training the users of these technologies. Siemens produced know-how and put it into practice; in doing so, it provided technical assistance to its clients in every part of the world. The Turks, too, benefited from Siemens' support in the field of competent human resources and training.

ENGINEER ROGER:
Aziziye Battleship

Not only today, but also in the past, Siemens has always been known as the place where new ideas were born and turned into electricity, iron and concrete material.

Aziziye Battleship was one of the Ottoman navy ships that had been built in Great Britain. Ordered by Sultan Abdülaziz, the ship was launched in 1885. A year later, in 1886, it was decided that the ship had to be equipped with an electric lantern. What the Turkish authorities were after, in their own words, was "... the latest model and most modern production..."[7] and Siemens was an appropriate address for this. This was how the 19th-century Ottoman Turks expressed the Company's "innovative" character.

Of course it was not only the lantern that was needed, but also an engineer competent in the matter. Certainly, reliability was the precondition for the consignment of such a battleship, one of the most important of the Navy. Their previous experience had shown the Ottomans that they could rely on Siemens. They forwarded their demand in March, through the Siemens representative in Istanbul, Boyaciyan Effendi.[8] The reply came on 17 March 1886 from the London-based Siemens Brothers. The Company agreed to send one of their engineers to Istanbul, together with a "state-of-the-art lantern".[9] This correspondence was found in the Ottoman Archives, where it is kept under the code Y. MTV 20/44. This letter, addressed to the Minister of Maritime Affairs, states that an engineer named Roger has been appointed for this task. Siemens also states that engineer Roger is well-experienced in the installation of electrical equipment and lanterns on British-made commercial and warships like *Aziziye*. It also states that the

6 Feza Günergun, "Son Osmanlı Döneminde Mimar ve Mühendis Meslek Örgütleri ve Dergileri", *Mimarlık Dergisi* (İstanbul: 2001).

7 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

8 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

9 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

Aziziye Zırhlısı FOTOĞRAF ALTINDAKİ YAZI: Matbaa-i Bahriye Fotoğrafhanesi Zırhlı Aziziye Fırkateyn-i Hümayunu – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Aziziye Battleship THE TEXT BELOW THE PHOTOGRAPH: Photograph Studio of the Naval Printinghouse, Aziziye Imperial Battleship – ***Istanbul University Rare Works Library***

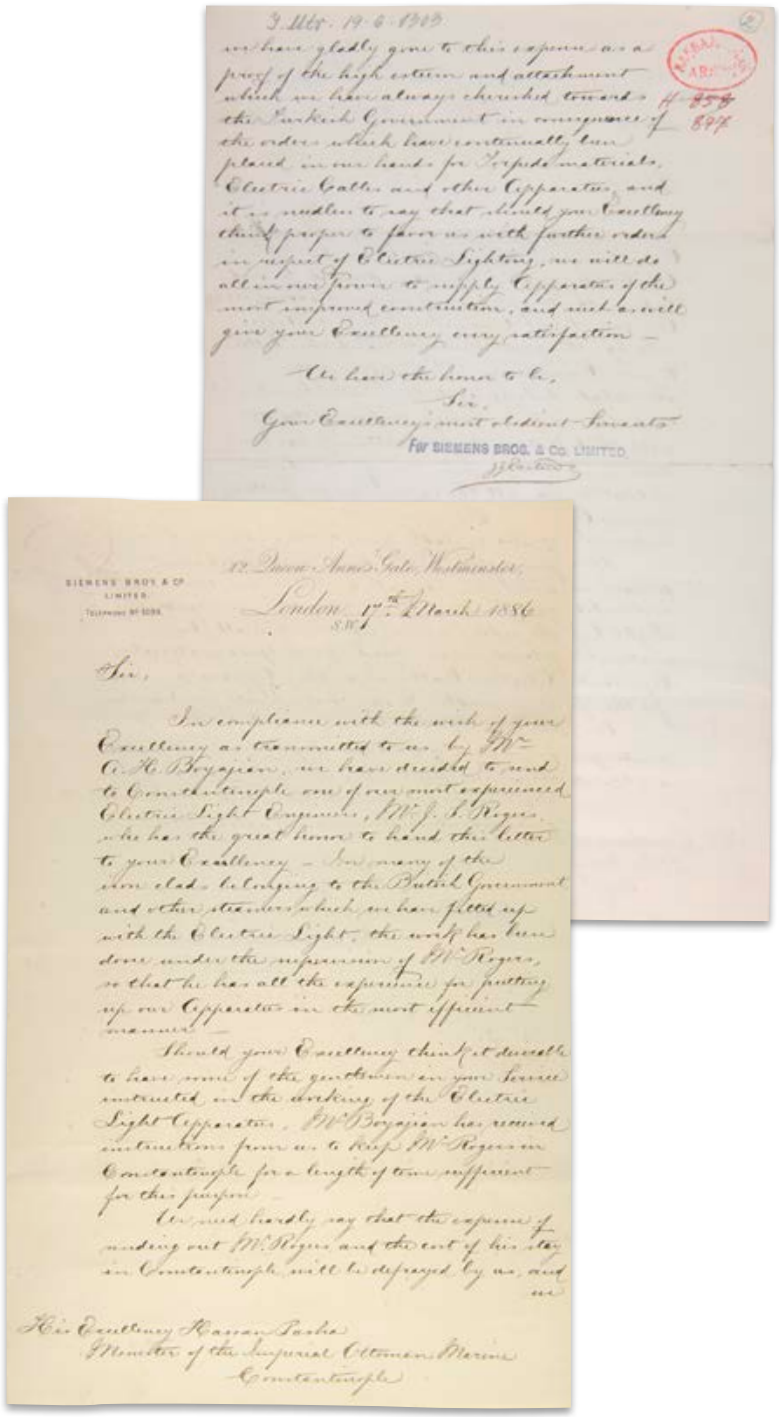

Siemens Aziziye Zırhlısı için Mühendis Roger'ın görevlendirmesine dair mektup – *Siemens Şirket Arşivi*

Siemens' Letter on commissioning Engineer Roger to Aziziye Battleship – *Siemens Corporate Archives*

muhakkak itimattı. Siemens'e güvenebileceklerini daha evvel tecrübe etmişlerdi. Mart ayında, Şirket'in İstanbul temsilciliğini yapan Boyaciyan Efendi aracılığıyla taleplerini bildirdiler.[8] Londra'daki Siemens Brothers'tan 17 Mart 1886'da cevap geldi. Şirket, "en son model"[9] fenerleriyle birlikte mühendislerinden birini de İstanbul'a göndermeyi kabul ediyordu. Osmanlı Arşivi'nde ulaştığımız bu yazışma, Y. MTV 20/44 kodunu taşımaktadır. Bahriye Nazırı'nı (Denizcilik Bakanı) muhatap alan metinde, Roger adlı mühendisin bu iş için görevlendirildiği bilgisi yer almaktadır. Siemens mektubunda, Mühendis Roger'ın, Aziziye gibi İngiliz savaş ve ticaret gemilerinin elektrikli makine ve fenerlerini kurmakta epeyce tecrübeli olduğunu ifade eder. Ayrıca mühendisin, bu iş için seçilecek Osmanlı askerlerine elektrikli fener kullanımını öğretmesi için belli süreliğine orada kalabileceğini de yazar. Osmanlı hükümetinin ve Bahriye Nazırı'nın malzeme alımında kendilerini tercih ederek gösterdikleri teveccüh sebebiyle Roger'ın bütün harcamalarını kendilerinin üstleneceğini de ekler.[10] İlerleyen günlerde Siemens'in mühendisi Roger, hem Aziziye Zırhlısı'nı hem de Osmanlı askerlerini aydınlatmak üzere İstanbul'a varacaktır.

8 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

9 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

10 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

mentioned engineer can stay in Turkey for a given time in order to train selected Ottoman soldiers in the use of electric lantern parts. It also adds that in response to the favor the Ottoman government and the Head of the Navy have done in selecting them for the provision of these goods, Siemens would pay for all of Roger's expenses.[10] Engineer Roger was indeed to arrive in Istanbul in the following days to illuminate both *Aziziye* battleship and the Ottoman mariners.

FOREMAN JAMES:
Siemens Steel Furnace in Zeytinburnu

Heavy weapons of the Ottoman Army were produced in Siemens furnaces in the Zeytinburnu Imperial Factory under the supervision of Siemens.

Siemens metal eritme ocağını kullanan işçiler, *1916 – Siemens Şirket Arşivi - FS I 86*

Workers using the Siemens blast furnace, 1916 – *Siemens Corporate Archives* - FS I 86

The manufacturing of heavy firearms had started at different arsenals, beginning with the *Tophane-i Amire* (Imperial Arsenal) to finally continue at the Zeytinburnu factory from 1843 onward.[11] Zeytinburnu Iron and Steel Plant was located within an industrial complex. A textile factory stood right next to the plant. Foreign and local workers lived in the social facilities inside the complex. In 1848, a vocational school to train technical workers was built in the same area.

Siemens dökümhanelerini barındıran Zeytinburnu Çelik Fabrikası'nın sahil tarafından görünüşü FOTOĞRAF ALTINDAKİ YAZI: Umum Çelik Fabrika-i hümayunlarıyla müceddeden inşa olunan kimyahanenin sahil cihetinden görüntüsü – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Zeytinburnu Steel Factory which houses Siemens foundries, as seen from the coast side

THE TEXT BELOW THE PHOTOGRAPH: New chemistry laboratory built within the complex of Zeytinburnu Steel Factory – view from the shore – ***Istanbul University Rare Works Library***

The Ottoman Empire was closely following the developments in the field of iron and steel production that accompanied industrial development. Electrification was not the only area that Siemens exhibited its innovative character. The Company accelerated the rate of industrialization on a worldwide basis by developing a highly efficient system that is still used in the production of iron and steel. With the system called "the Siemens-Martin process", it is possible to produce iron and steel from scrap metal. Following the correspondence with Friedrich Siemens, General Manager of London Siemens Brothers,[12] the Military purchased Siemens' iron and steel furnaces. However that was not all - steel foremen were needed to get those furnaces up and running. In a letter written in January 1892, Mustafa Zeki Pasha, then in charge of the Imperial Arsenal, asked Rüstem Pasha, the Ottoman Ambassador in London, to act as a mediator between Siemens Brothers in London and himself. The Pasha asked whether it would be possible to have a foreman sent over to the Siemens steel furnace in Zeytinburnu - a workman capable of not only using the

10 BOA, Y. MTV, 20/44, 19/C/1303, 17/3/1886.

11 *Osmanlı Ticaret ve Sanayi Albümü*, İstanbul Chamber of Commerce (İstanbul: 2012).

12 BOA, HR. SFR. 3, 388/11, 14/01/1892.

USTABAŞI JAMES: Zeytinburnu Siemens Çelik Dökümhanesi

Ordunun ağır silahları Zeytinburnu Fabrika-i Hümayunu'nda yer alan Siemens dökümhanelerinde, Siemens mihmandarlığında imal ediliyordu.

İstanbul'daki Tophane-i Amire başta olmak üzere, farklı tophanelerde gerçekleşen ağır ateşli silah imalatı, 1843'te Zeytinburnu'nda açılan demir çelik fabrikasında yapılmaya başlamıştı.[11] Zeytinburnu Demir-Çelik Fabrikası, bir sanayi kompleksinde yer alıyordu. Hemen yanında bir de dokuma fabrikası vardı. Yerli ve yabancı işçiler kompleks dahilindeki sosyal tesiste ikamet ediyorlardı. 1848'de aynı komplekste, teknik işçi yetiştirecek bir okul da açılmıştı.

Endüstriyel gelişmeyle birlikte, demir ve çelik üretiminde kaydedilen ilerlemeler, İmparatorluk'ta yakinen takip ediliyordu. Siemens, yalnızca elektrifikasyon konusunda yenilikçi bir kimlik sergilemiyordu. Demir ve çelik üretiminde halen kullanılmakta olan etkili bir yöntem geliştirerek dünya çapında endüstrileşme hızının artmasına da katkıda bulunuyordu. Siemens tarafından geliştirilmiş olan ve Siemens-Martin usulü olarak adlandırılan bu yöntemle, hurdalardan demir ve çelik imal edilebiliyordu. Askeriye, Londra'daki Siemens Brothers'ın başında bulunan Friedrich Siemens[12] ile yürüttüğü yazışmalar sonunda Siemens'in ürettiği bu demir-çelik döküm ocaklarından temin etti. Ancak mesele burada bitmiyordu. Şimdi de dökümhanede çalışabilecek bir çelik ustasına ihtiyaç duyulmaktaydı. O tarihte Tophane Müşiri olarak görev yapan Mustafa Zeki Paşa, çelik döküm ocağının üreticisi Londra Siemens ile kendisi arasında iletişimi sağlayan Osmanlı Devleti Londra Büyükelçisi Rüstem Paşa'dan Ocak 1892'de bir ricada bulundu. Paşa, Siemens'in Zeytinburnu'ndaki dökümhanesinde istihdam edilmek üzere Siemens-Martin fırınlarını etkili bir şekilde kullanabilecek ve kullanmayı öğretebilecek bir ustabaşının gönderilip gönderilemeyeceğini merak ediyordu.[13] Böyle bir ustabaşı bulunursa, ne kadar maaş ve yol masrafı alacağını ve hangi şartlarla gelmesinin mümkün olacağını da bilmek istiyordu. Londra Sefaret Belgeleri arasında yer alan HR. SFR. 3, 393/6 ve HR. SFR. 3, 341/40 kodlu kayıtlarından anlaşılan odur ki masrafları ve yeterlilik sertifikalarını konu alan yazışmalar, 1892 baharı boyunca devam etmiştir. Sonunda, 20 Mayıs 1892 kaydında yer aldığı üzere, Siemens'in yardımıyla James Jackson adlı ustabaşı Zeytinburnu Siemens Çelik Döküm Ocakları'nda hizmete alınmıştır.[14]

Aynı pozisyon için hevesli olan, ancak başvurusu gecikmiş başka bir İngiliz vatandaşı daha vardır. G. J. Head adlı bu genç, Swansea'deki Sandore Siemens Çelik İşletmesi'nde çalışan bir kimyagerdir. Çelik eritme dökümhanelerinde de görev almıştır. Friedrich Siemens'in Almanya'da yürüttüğü projelerden birinde kimyager ve yönetici olarak çalışmıştır. İngilizce ve Almanca bilmekte, yurtdışına gitmek istemektedir. İstanbul'daki saray cephaneliğinde bir Siemens dökümhanesinin kurulacağını duyunca, orada işe yarayacağını düşünmüştür. Osmanlı İmparatorluğu hükümetine bu başvuruyu iletmesi umuduyla dönemin Londra Büyükelçisi Rüstem Paşa'ya mektubu yazan kişi, kimyagerin babası John Head'dir. Ancak 24 Mayıs 1892 tarihli rica mektubu en iyi ihtimalle dört gün kadar gecikmiş, iş James Jackson'a verilmiştir.[15]

Darüşşafaka'dan Mehmet Sabri ve Galatasaray'dan Ali Rana Efendiler

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Gümrük Bakanı Ali Rana Tarhan ve dördüncü Tarım Bakanı Mehmet Sabri Toprak Siemens'te eğitim görmüştü.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, her teknik gelişme yeni bir iş kolunun doğmasına vesile oluyordu. Bu yeni iş kolları için yetkin insan kaynağı gerekiyordu.

Siemens'in geliştirdiği iletişim araçlarından telgrafın yaygın olarak

11 *Osmanlı Ticaret ve Sanayi Albümü*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2012.

12 BOA, HR. SFR. 3, 388/11, 14/1/1892.

13 BOA, HR. SFR. 3, 393/6, 16/01/1892.

14 BOA, HR. SFR. 3, 391/27, 12/04/1892; BOA, HR. SFR. 3, 391/40, 20/05/1892.

15 BOA, HR. SFR. 3, 391/41, 24/05/1892.

Siemens-Martin furnaces but also of teaching how to do it.[13] He also wanted to know what salary the foreman should be paid and what the travel costs would be. The document files HR. SFR. 3 393/6 and HR. SFR. 3 341/40 of the London Embassy archives state that this correspondence about costs and professional certifications continued throughout the spring of 1892. Finally, according to a record dated 20 May 1892, a master foreman named James Jackson was engaged to work at the Siemens steel furnace in Zeytinburnu with the help of Siemens.[14]

Siemens ocaklarında eritilmiş metalin işlenmesi, *1916 – Siemens Şirket Arşivi - FS I 86*

The processing of the metal blasted in Siemens furnaces, 1916 – *Siemens Corporate Archives - FS I 86*

However, there was another eager British candidate for the same position, whose application came in too late. This young man named G. J. Head was a chemist working at the Sandore Siemens Steelworks in Swansea. He had also worked in steel smelting furnaces. He had taken part as a chemist and manager in one of the projects undertaken in Germany by Friedrich Siemens. He spoke English and German and was eager to travel abroad. Hearing that a Siemens furnace was to be built at the Istanbul Imperial artillery, he had thought he could be of use there. The person who wrote to the London Ambassador Rüstem Pasha in the hope this application would be forwarded to the Ottoman government was the chemist's father, John Head. However, the job had been given to James Jackson by then because the application letter dated 24 May 1892 had arrived at least 4 days late.[15]

13 BOA, HR. SFR. 3, 393/6, 16/01/1892.

14 BOA, HR. SFR. 3, 391/27, 12/04/1892; BOA, HR. SFR. 3 391/40, 20/05/1892.

15 BOA, HR. SFR. 3, 391/41, 24/05/1892.

Mehmet Sabri Effendi of Darüşşafaka Orphans' School and Ali Rana Effendi of Galatasaray High School

The first Customs Minister of the Republic, Ali Rana Tarhan, and the fourth Minister of Agriculture, Mehmet Sabri Toprak, received training at Siemens.

As mentioned before, each technical development brought about a new branch of professional activity. And for each branch of professional activity, competent human resource was needed.

The telegraph was one of the communication instruments developed by Siemens that became widely used and sought for, giving rise to a profession very much in vogue. The trend was therefore to have promising students trained in this field. Indeed, the Ottoman government considered the possibility of sending its most promising graduates to Siemens for training as an important opportunity for its future telegraph employees. Because Siemens was active in sectors like communications, industry and energy, it was considered the most appropriate education channel for these sectors.

In 1880, one of the areas that Siemens was very much active in Turkey, namely the telegraph was included in the basic curriculum of Darüşşafaka, a highly reputable school. By the end of the 19th century, Darüşşafaka began to be considered practically as a "telegraph school". *Darüşşafaka* was a compound expression borrowed from the Arabic, meaning 'house of compassion'. The name was a relevant one, since the students studying there were orphans. The founders and supporters of the school were members of the *Cem'iyyet-i Tedrisiyye-i İslâmiyye* (Ottoman Association of Education). As a consequence of what came to be called Sultan Abdülhamid II's *istibdat* style of government, meaning an overcontrolling, repressive and arbitrary rule, the members of this Association were banned from getting together, as was the case for members of all associations. The Association being unable to pursue its activities, the school soon fell into financial trouble. Abdülhamid II took new steps in order to repair the damage he had caused. The Ministry of Education was to support the school financially. Companies obtaining mining or

kullanılması ve kendisine duyulan ihtiyaç sebebiyle, uzun süre revaçta kalacak bir meslek kolunu, telgrafçılığı doğurmuştu. Söz konusu tarihlerde gelecek vaat eden öğrencilere, bu alanda eğitim verme eğilimi vardı. Osmanlı hükümeti de müstakbel telgrafçılarını eğitim için Siemens'e göndermeyi önemli bir fırsat olarak gördü. Siemens iletişim, endüstri, enerji gibi sektörlerdeki üretim faaliyetleri sebebiyle, bu alanlara dair mesleki ihtisasın yapılacağı uygun mecralardandı.

Siemens'in Osmanlı'daki yaygın faaliyet alanlarından olan telgraf, İmparatorluğun saygın okullarından Darüşşafaka'nın 1880 yılı programına alınarak temel dersler arasına girmişti. 1900'lere yaklaşırken Darüşşafaka adeta bir telgraf yüksekokulu işlevi görüyordu. Darüşşafaka, Arapça bir tamlama olarak "şefkat evi" anlamına geliyordu. Bu isim manidardı, zira okulda babasını kaybetmiş öğrenciler eğitim almaktaydılar. Okulun kurucusu ve destekçisi, Cem'iyyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye (CTİ) idi. Sultan II. Abdülhamid'in "istibdad" olarak da adlandırılan aşırı kontrolcü yönetim tarzı sebebiyle, tüm cemiyetler gibi CTİ üyelerinin toplanması da yasaklandı. Cemiyet faaliyet gösteremeyince Darüşşafaka da mali bir çıkmaza girdi. Bu nedenle II. Abdülhamid okulun zararını kapatmak için birtakım düzenlemeler yaptı. Maarif Nezareti (Milli Eğitim Bakanlığı) okula maddi yardımda bulunacaktı. Maden ve demiryolu gibi işletme imtiyazı alan şirketlere, Darüşşafaka'ya yardım ödeneği ayırma şartı da getirildi. Sultan'ın desteği bunlarla sınırlı kalmadı. Darüşşafaka mezunlarının Posta ve Telgraf Nezareti ile Rüsûmat İdaresi'nde (Vergi İdaresi) çalışmaları konusunda bir irade çıkardı. Darüşşafakalıların yüzde 25'i Posta ve Telgraf Nezareti'nde işe alındı.

Aynı irade ile, Siemens gibi Alman telgraf merkezlerinde eğitim almak, staj yapmak üzere Osmanlı'nın ilk telsiz mühendisleri 1904'te yurtdışına gönderildi.[16]

Osmanlı Arşivi'nde Babıali Evrak Odası belgeleri arasında, devlet yardımıyla Siemens'e gönderilen Darüşşafaka ve Galatasaray mezunlarına rastlamak mümkün. Başbakanlık'tan İçişleri Bakanlığı'na yazılmış BEO 2810/210729 kodlu ve 20 Nisan 1906 tarihli arşiv vesikasında, Darüşşafaka'yı birinci olarak bitiren Sabri Efendi'yle, Mekteb-i Sultani, yani Galatasaray mezunu Rana Efendi'ye, eğitimleri için Berlin'deki Siemens & Halske fabrikasına gönderilme imkânı sağlandığı bilgisi yer almaktadır. Posta işleri kâtibi olan bu iki mezunun, Telgraf Bakanlığı bütçesinden dört yüzer mark maaş ve beş yüzer mark yol masrafı almaları kararlaştırılır. Ardından iki ay içerisinde hazırlanıp Berlin Siemens & Halske'deki eğitimlerine Haziran 1906'da başlarlar.[17]

Darüşşafaka mezunu MEHMET SABRİ TOPRAK, Darüşşafaka'da "Padişahım çok yaşa!" levhalarıyla bezeli bir oda – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

MEHMET SABRİ TOPRAK, a graduate of Darüşşafaka High School. A room decorated with "Long live, Sultan!" banners at Darüşşafaka – *Istanbul University Rare Works Library*

Tam adı Mehmet Sabri olan Sabri Bey, Darüşşafaka mezuniyetinin ardından 13 Aralık 1899'da Posta ve Telgraf Nezareti'nde işe girer. 14 Mayıs 1905'te Muhasebat-ı Ecnebiye Kalemi başkâtipliğine yükselir. Kendisinden bahseden bazı kaynaklar, yurtdışı tecrübesini kısaca "Almanya'ya gitti" diye verseler de Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri bize Mehmet Sabri Bey'in, benzerleri gibi Osmanlı Devleti tarafından maaş ve harcırah ile eğitim amacıyla Siemens'e gönderildiğini ispatlamaktadır.[18] Mehmet Sabri, bir sene sekiz ay kadar Almanya'da kaldıktan sonra 14 Şubat 1908'de geri dönecektir. Siemens'te telgraf eğitimi almış olan Mehmet Sabri, Milli Mücadele

16 Benzer bir irade de posta kâtiplerinden Rana ve Sabri Efendilerin Berlin'de bulunan Siemens ve Halske fabrikasına gönderilmesi ve maaş tahsisi için çıkarılacaktır. BOA, İ. HUS, 140/83, 24/S/1324; *Darüşşafaka, 1873: 75. Yıl*, İstanbul, 1948; Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri*, İstanbul, 1987.

17 BOA, BEO, 2810/210729, 25/S/1324, 20/4/1906.

18 BOA, DH. MKT, 1076/45, 11/Ra/1324.

railway concessions from the government now had to allocate a given sum to the school. The Sultan's support went further than that. He produced a decree for provision of jobs for the school's graduates at the Post and Telegraph Ministry and the Tax Administration. Approximately 25 percent of Darüşşafaka graduates were engaged in the telegraph and postal services.

With the same edict, the first Ottoman wireless engineers were sent to Germany in 1904 to get training at German telegraph centers like Siemens.[16]

One can come across many Darüşşafaka[17] and Galatasaray High School graduates sent over to Siemens with the support of the government in the records of the Ottoman Prime Ministry Documentation Office. In archival record BEO 2810/210729 dated 20 April 1906, written by the Prime Ministry to the Ministry of Internal Affairs, we learn that Mehmet Sabri, who graduated from Darüşşafaka as a first-ranking student, and Rana, a Mekteb-i Sultani (Galatasaray High School) graduate, were sent to the Siemens & Halske plant in Berlin for training. These two graduates who had been working as postal clerks, were sent to Siemens with a salary of 400 Deutsche marks each and an extra 500 marks for travel costs to be paid by the Ministry of Posts and Telegraph. They left for the Berlin Siemens & Halske factory in June 1906, after a two-month preparation period.[18]

Mehmet Sabri, started working at the Ministry of Posts on 13 December 1899, after graduating from Darüşşafaka. On 14 May 1905, he was promoted to the position of chief clerk of the Foreign Accounting Office. While some sources simply say "he went to Germany" when mentioning his experience abroad, Ottoman Archives of the Prime Ministry testify that Mehmet Sabri, as others in his case, was sent to Siemens for training with a salary and travel allowance.[19] Mehmet Sabri was to receive training for a period of one year and eight months, returning to his home country on 14 February 1908. This Siemens trainee was to become the General Manager of the Post & Telegraph services during the War of Independence. He would later serve as deputy in parliament at the time of the Second Constitution (II. *Meşrutiyet*) as well as during the Republican Era, while also acting as the president of Fenerbahçe Sports Club.[20] After the adoption of the law that made family names compulsory, Mehmet Sabri chose the surname "Toprak", and served in the fourth government as the Minister of Agriculture between 3 March 1925 and 30 October 1927.[21] He also became a close friend of Mustafa Kemal Atatürk.[22]

Darüşşafaka mezunları – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

FOTOĞRAF ALTI : Darüşşafaka'dan muhrec kulları: NESİMİ, ŞEVKİ, Mühendis Kalemi Müdür Muavini ve Mekteb-i Bahriye Elektrik Muallimi, SALİH, İHSAN, Telgraf Nezareti Fen Müşaviri ve Darüşşafaka Fen Telgrafı Muallimi EMİN, MEHMED ALİ, Fen Müşaviri Muavini ve Fabrika Müdürü ve Darüşşafaka Fen Telgrafı Muallimi MEHMED RAİF, FUAD, FAHRİ

Darüşşafaka graduates – *Istanbul University Rare Works Library* CAPTION: Darüşşafaka Graduates: NESIMI, ŞEVKI, SALIH, Deputy Manager of Engineering Office and Instructor of Electricity at Naval School, İHSAN, EMIN, Scientific Consultant at the Ministry of Telegraphy and Instructor of Scientific Telegraphy at Darüşşafaka, MEHMED ALI, MEHMED RAIF, Assistant Scientific Consultant at the Ministry of Telegraphy, Factory Manager, and Instructor of Scientific Telegraphy at Darüşşafaka, FUAD, FAHRI

The other fortunate person to be sent to Siemens for training by the government was the afore-mentioned Ali Rana, a brilliant student of Mekteb-i Sultani. Born in 1883, Ali Rana was to adopt the surname of "Tarhan" following the law on family names, and thanks to his training at Siemens[23] he was to reach the position of General Director at PTT.

16 A similar decree was to be issued for postal clerks Rana and Sabri Effendis to be sent to the Siemens & Halske factories in Berlin and allocation of a salary for them. BOA, İ. HUS, 140/83, 24/S/1324; *Darüşşafaka, 1873: 75. Yıl* (İstanbul: 1948); Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri* (İstanbul: 1987).

17 Siemens continues to support Darüşşafaka even today.

18 BOA, BEO, 2810/210729, 25/S/1324, 20/4/1906.

19 BOA, DH. MKT, 1076/45, 11/Ra/1324.

20 Mehmet Sabri served as the president of Fenerbahçe Sports Club during 1915-1916 and 1923-1924 periods.

21 "TBMM Albümü", www. tbmm.gov.tr

22 Seyfi Yıldırım, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Bürokrat ve Siyasetçi: Mehmet Sabri Toprak (1878-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, vol. XXIV, issue 71 (Ankara: 2008).

23 Interestingly, these reformist civil servants who were to take part in the founding of the Republic, had obtained experience and vision in Europe thanks to the opportunity provided to them by Sultan Abdülhamid II, whom they ended up being opposed to.

Mekteb-i Sultani (Bugünkü Galatasaray Lisesi), *Sultan Abdülmecid ve Dönemi (1823-1861)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları

Mekteb-i Sultani (Today's Galatasaray High School), *Sultan Abdülmecid ve Dönemi* (1823-1861) – İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları

Dönemi'nde Posta ve Telgraf Genel Müdürü olarak görev yapacaktır. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet meclislerinde milletvekili seçilirken Fenerbahçe Spor Kulübü'nün de başkanı[19] olacaktır. Soyadı Kanunu'ndan sonra, "Toprak" soyadını alacak olan Mehmet Sabri Toprak, Türkiye Cumhuriyeti'nin dördüncü Ziraat Vekili (Tarım Bakanı) olarak 3 Mart 1925-30 Ekim 1927 tarihlerinde IV. Hükümet Dönemi'nde görev yapmıştır.[20] Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın arkadaşlarındandır.[21]

İncelediğimiz belgede devlet tarafından Siemens'e gönderilen diğer talihli olarak bahsi geçen, Galatasaray Lisesi'nin parlak öğrencisi Rana Bey'in ise tam adı Ali Rana'dır. Soyadı kanunuyla Tarhan soyadını alacak olan 1883 doğumlu Rana Bey, Siemens'ten almış olduğu telgraf eğitiminin de katkısıyla[22] PTT Umum Müdürlüğü'ne kadar yükselecek, Kızılay Başkanlığı yapacak, Samsun ve İstanbul Milletvekili olarak Meclis'e girecek ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Gümrük ve Tekel Bakanı olacaktır. İlgili Başbakanlık Evrak Odası kaydında, "diğer örneklerde olduğu gibi"[23] denmektedir. Yani Mehmet Sabri ve Ali Rana, Siemens'e gönderilen ne ilk ne de son mezunlardır. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki Siemens Türkiye'nin Darüşşafaka'ya verdiği destek günümüzde de devam etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin imkânlarıyla desteklediği yurtdışı eğitimlerinin semeresi, kısa sürede görülür. Siemens tarafından kurulan Hint-Avrupa Telgraf Hattı yolunda, uluslararası telgraf trafiğinin ortasında yer alan Osmanlı Devleti, aksayan telgraf hizmetleri sebebiyle şikâyetlere maruz kalmıştır. Sömürgesi Hindistan ile iletişimini Osmanlı toprakları üzerinden temin eden İngilizler, zaman zaman Türk memurlardan ve servislerin yavaşlığından şikâyetçi olmuşlardır.[24] Ancak Siemens'in de desteklediği eğitim-staj-istihdam sisteminin oturmasının ardından şikâyetler sona ermiş, Osmanlı memurlarının yeteneği konuşulmaya başlamıştır.

19 Mehmet Sabri Bey, Fenerbahçe Spor Kulübü'ne 1915-1916 ve 1923-1924 dönemlerinde başkanlık etmiştir.

20 "TBMM Albümü", www. tbmm. gov. tr

21 Seyfi Yıldırım, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Bürokrat ve Siyasetçi: Mehmet Sabri Toprak (1878-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XXIV, Sayı 71, Ankara, 2008.

22 İlginçtir ki Cumhuriyet'i kuran bu yenilikçi kadro, kendilerine vizyon sağlayan Avrupa tecrübelerini, muhalif oldukları Sultan II. Abdülhamid'in sunduğu imkânlar sayesinde edinmişlerdir.

23 BOA, BEO, 2810/210729, 25/S/1324, 20/4/1906.

24 BOA, İ. PT, 20/47, 27/Z/1323, 2/2/1906.

Taking part in the Republican staff as one of its well-educated members, Ali Rana Tarhan was also to act as the President of the Red Crescent, parliamentary deputy of Samsun and Istanbul, and Turkey's first Minister of Customs and Monopolies. The mentioned Prime Ministry document includes the phrase "as in other cases".[24] In other words, Mehmet Sabri and Ali Rana were not the only graduates to be sent to Siemens. It should also be emphasized that Siemens continues to support Darüşşafaka with a variety of means even today.

The fruits of such government-supported training abroad were soon to be seen. With the Indo-European telegraph line that Siemens had created, the Ottoman Empire, which now found itself at the center of an international telegraph traffic, was often criticized for hitches in its services. The British, in particular, who communicated with their Indian colonies through the Ottoman territory, would now and then complain about the Turkish telegraph staff and slow service.[25] However, once the Siemens-supported training-internship-employment system was firmly established, complaints ceased, soon beginning to be replaced with mentions of the competency of the Ottoman staff.

24 BOA, BEO, 2810/210729, 25/S/1324, 20/4/1906.

25 BOA, İ. PT, 20/47, 27/Z/1323, 2/2/1906.

—VI—

SAVUNMA

Türk Ordusu savunma endüstrisinde de Siemens'i tercih etti.

Torpidolar

İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile İzmir ve Selanik Limanları Siemens torpidolarına emanet edildi.

Torpido gemisinde talim – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Training on a torpedo boat – *Istanbul University Rare Works Library*

Deniz hâkimiyetini Marmara'dan Karadeniz'e, Akdeniz'den Kuzey Afrika'ya, Basra Körfezi'nden Kızıldeniz'e ve Umman Denizi'ne[1] kadar genişletmiş olan Osmanlı Devleti mevcut durumunu sürdürebilmeyi amaçlıyordu. Biliyordu ki hâkimiyetini sarsabilecek dış tehditler, etrafını saran denizleri aşmak zorundaydı. Sahil savunma stratejisini de aynı düşünceyle şekillendirdi. Bu doğrultuda atılan adımlardan biri de donanma için silah temini oldu.

Su altında hareket edebilen patlayıcı silah sınıfına "torpido" denmekteydi. Kıyı savunmasının vazgeçilmez silahları torpidolara Harp Dairesi tarafından hatırı sayılır bütçeler ayrıldı. Osmanlıların, bu silahlara sahip olmak kadar, onları tedarik edecekleri üreticiye duydukları güven de öncelikleriydi. Elektriğin girdiği her alanda varlık gösteren Siemens torpido da üretiyordu. Torpidoların itiş güçlerine göre tasnif edilen çeşitleri vardı. Türk yetkililer her zamanki gibi "en son teknolojinin ve en yüksek kalitenin"[2] peşindeydiler. Elektrikle çalışan, küre şeklinde ve 250 kıyye (320, 5 kilogram)[3] barut hacmine sahip torpidolar dönemin en gözde ürünleriydi. Siemens'in portföyünde bu küre torpidolar vardı; arada da hatırı sayılır bir hukuk. . . Neticede Askeri Teçhizat Satın Alma Komisyonu, Siemens'ten torpido talep ettiği yazışmalar için epey mesai harcadı.

RÜSTEM PAŞA'NIN ÖNERİSİ:
Siemens torpidoları ve elektrik aksamı

Tophane-i Amire kendi bünyesinde ağır silahlar üretmekteydi. Ancak bir kısmını yeni silahların üretildiği Avrupa fabrikalarından ithal etmek durumda kalıyordu. İhtiyaçlarını yurtdışından temin etmek için zaman zaman Osmanlı büyükelçilerinden yardım istiyordu. Tophane, şimdi de elektrikli torpidoların peşindeydi. Ricaları üzerine, Londra Büyükelçisi Rüstem Paşa, müsteşarı Morel Bey'e torpidolarla ilgili bir piyasa araştırması yaptırttı. Tanınmış fabrikalarla, bilgi toplamak amacıyla temasa geçildi. Sonunda, emsal şirketlerin içinden, artık ünü Avrupa ve Rusya'ya iyiden iyiye yayılmış olan Siemens Brothers'ı tercih ederek konuyla ilgili payitahtla yazıştılar. Ardından Müsteşar Morel Bey, 12 Şubat 1892'de Siemens'e, Türk hükümeti için torpido ve kablo tankı gibi ilgili aksamı ürettikleri takdirde tahmini tutarın ne olacağını sordu. Nakliyeden sigorta masraflarına, teslimat tarihine kadar her ayrıntıyı barındıran iletisiyle aradaki ilişkiyi tesis etti.[4]

1 BOA, İ. DH, 657/45703, 18/B/1289.

2 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

3 *Kıyye*, Osmanlı döneminde kullanılan bir ağırlık ölçüsüdür. 1 kıyye = 1282 gram.

4 BOA, HR. SFR. 3, 388/22, 12/2/1892.

—VI—
DEFENSE

The Turkish Army also preferred to work with Siemens in the defense industry.

Torpedoes

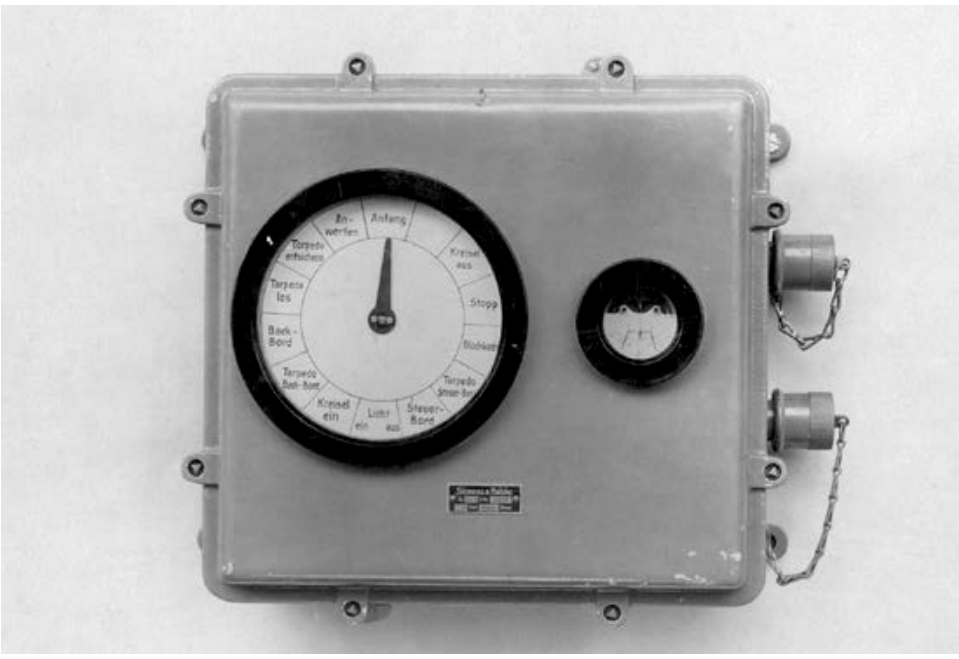

Torpido kontrol paneli – *Siemens Şirket Arşivi - FS I 380*

Torpedo boat control panel – *Siemens Corporate Archives - FS I 380*

Istanbul and Dardanelles Straits as well as Izmir (Smyrna) and Thessaloniki Ports have been entrusted to Siemens.

With its maritime sovereignty covering the seas, from Marmara and Black Sea to the Mediterranean, North Africa, Persian Gulf, Red Sea, and the Arabian Sea,[1] the Ottoman government aimed to maintain its current situation. It knew that external threats that could undermine its domination had to come from the seas surrounding it. The Ottomans shaped their coastal defense strategy around this idea. One of the steps taken along these lines was the procurement of arms for the naval fleet.

The type of explosive weapon that could move under water was called a torpedo. A considerable budget was set aside by the War Department for torpedoes which were indispensable for coastal defense. The trust the Ottomans felt for the producer who would supply these weapons was as much a priority as their acquisition. Present in every field that involved electricity, Siemens also produced torpedoes. There were various torpedoes classified according to their propulsion power. Turkish authorities were seeking "the most modern and highest quality".[2] Sphere-shaped torpedoes that worked with electricity and contained 250 *kıyye* (320, 5 grams)[3] of gunpowder were the most popular products of the time. Siemens had these in their portfolio and, moreover, had developed a good relationship with the Ottomans. As a result, the Military Equipment Purchasing Commission spent quite some time on correspondence requesting torpedoes from Siemens.

RÜSTEM PASHA'S SUGGESTION: Siemens torpedoes and electrical parts

The Imperial Arsenal produced its own heavy arms. However, it had to import some new products from European factories. From time to time they requested help from Ottoman ambassadors in Europe in selecting the goods they needed to import. Now the Arsenal was looking for electric torpedoes. As requested, Mr. Morel, the Undersecretary to the London Ambassador Rüstem Pasha, made a market research on torpedoes. In order to gather information, he contacted well-known factories. Eventually, he selected Siemens Brothers, which was mentioned among the most prominent companies and whose fame had spread throughout Europe and Russia, and wrote to the Sublime Porte regarding this matter. Then on 12 February 1892, Undersecretary Morel asked Siemens for an estimate for the production of torpedoes and cable tanks

1 BOA, İ. DH, 657/45703, 18/B/1289.

2 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

3 *Kıyye* is a weight unit used in the Ottoman period. 1 kıyye = 1, 282 grams.

Torpil tellerinin elektrik direncini ölçmek için kullanılan ohmmetre – *Siemens Şirket Arşivi*

An ohmmeter, a tool -used to mesure electrical resistence of torpedo wires – *Siemens Corporate Archives*

Tophane-i Amire artık Siemens torpidolarının müşterisiydi. Siemens Brothers bu gelişmelerin ardından Büyükelçi Rüstem Paşa'yı inovatif ürünlerinden düzenli olarak haberdar etmeye başladı. Bundan yaklaşık altı ay sonra, 26 Ağustos 1892'de, Büyükelçi Rüstem Paşa bir kez daha başkente Siemens ürünlerini önerdi. Şirket, Paşa'ya sabit torpillerle ilgili bilgi ve bir dizi çizim göndermişti. Büyükelçi de bu çizimleri İstanbul ile paylaştı. Firma, diledikleri takdirde torpidolardan birini İstanbul Boğazı'nda teste tabi tutmaya da hazırdı. Başkentte kalıp Türk subaylara torpillerin kullanımına dair eğitim verecek yetkin bir mühendis göndermeyi de teklif ediyorlardı. Deneme atışı sonunda da zarar görmeyen malzeme İmparatorluğun mülkiyetinde kalabilecekti. Anlaşmaya varıldı. Mühendisin gidiş-dönüş yol masrafı, konaklama maliyeti, mektupta listesi bulunan torpil aksamının altı yüz sterline denk gelen tutarı Sefaret (Büyükelçilik) tarafından ödendi.[5]

Yaz mevsiminin ardından sonbahar da bitmiş, aradan üç ay geçmişti. Tophane şimdi de torpil tellerinin elektrik direncini ölçmek için kullanılan alete, yani direnç ölçere (ohmmetre) ihtiyaç duyuyordu. Ancak aletin tam adı dahil, pek çok ayrıntıya hâkim değillerdi. Konuyla ilgili yardım istemek maksadıyla, direnç ölçer hakkında yazılmış Rusça bir tanıtım metnini 26 Kasım 1892'de Londra Büyükelçisi Rüstem Paşa'ya ilettiler. Paşa cevap olarak, göndermiş oldukları metni "teknik bir Rusça ile yazıldığı için kavramakta zorlandığını, yine de konuyu anladığını" bildirdi. Ardından, "Bu tür aletler konusunda en itibar edilir imalatçılardan olan Siemens"[6] nitelemesiyle güvenini tekrar gösterdiği Şirket'e, direnç ölçerle ilgili bilgi almak için başvurduğunu yazdı. Tophane-i Amire Müşiri'ne, sürekli üretim faaliyetinde olan Şirket'in yeni hizmetlerinin çizimlerini ve fiyat listesini de iletti.[7] Rüstem Paşa'nın, Avrupa'da görev yapan bir büyükelçi olarak Siemens'in şehir hayatına kattığı değerleri yakından tanıma fırsatı bulduğu ve bu sebeple gönül rahatlığıyla referans olabildiği kuvvetle muhtemeldir. Paşa'nın kullandığı "en itibar edilir imalatçılardan" nitelemesinden ve İstanbul ile Londra arasında gerçekleşen deniz aşırı muhaberatın yoğunluğundan anlaşıldığı üzere, Siemens henüz 1892'de bile, elektriğin girdiği tüm mecralarda uzmanlaşmış bir firma olduğunu uluslararası anlamda duyurmuştur.

İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını koruyan Siemens torpidoları

Meclis-i Vükela (Bakanlar Kurulu) 8 Mart 1897'de gerçekleşen toplantısında, İzmir ve Selanik Limanları ile İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının savunması için gerekli tedbirlerin alınmasına karar verdi. Savunma tedbirleri için girişimler başlatıldı. Meclis-i Vükela, I. Dünya Savaşı'ndan ve Çanakkale direnişinden on sekiz yıl önce, geleceğe dair bir öngörüde bulunarak Boğazların "en kuvvetli donanmaların bile geçmesini engelleyecek şekilde güçlendirilmesi"[8] gerekliliği üzerinde duruyordu. Muhtemel savunma, kendi tabirleriyle "en yeni ve modern üretim"[9] torpidolarla yapılmalıydı. Ancak bu ağır silahların İstanbul'da üretilmesi öyle kolay bir mesele değildi; bu imalat bir hayli zaman alır ve çok masraflı olurdu. Ayrıca askeriyenin elinde zaten torpidolar vardı. Bakanlar Kurulu ise teknik olarak daha üstün özelliklere sahip silahların peşindeydi. Siemens'in ürettiği torpidolardan satın almak, bu sorunu çözmenin yoluydu. Zira istenen, ihtiyaca en etkili cevabı verebilecek, son teknik donanımı barındıran türden torpidolardı. Doğru adres olarak gördükleri Siemens'ten, ("inovatif" anlamında kullandıkları tabirle) "en modern ve birinci kalite" torpidoları talep edeceklerdi.[10] Ancak ödenekle ilgili bir problem vardı. Silah yapım ve temininden sorumlu kurum olan Tophane-i Amire'nin o seneki bütçesinden bu harcama kalemi için ödenek ayrılamıyordu. Torpidoların Teçhizat-ı Askeriye Mubayaa Komisyonu (Askeri Malzeme Satın Alma Komisyonu)

5 BOA, HR. SFR. 3, 391/64, 26/8/1892.

6 BOA, HR. SFR. 3, 392/90, 23/12/1892.

7 BOA, HR. SFR. 3, 392/90, 23 /12/1892.

8 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

9 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

10 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

for the Turkish government. He set up a relationship with a correspondence that included every detail from transportation to insurance costs and the date of delivery.[4]

The Imperial Arsenal had become a customer of Siemens for torpedoes. After these developments, Siemens Brothers began to inform Ambassador Rüstem Pasha about innovative products on a regular basis. Six months later, on 26 August 1892, Ambassador Rüstem Pasha once again recommended Siemens products to the capital. The Company had sent him information and a series of drawings on stationary torpedoes. The Ambassador forwarded these to Istanbul. Siemens was ready to test one of the torpedoes in the Istanbul Straits whenever the Ottomans wished. An offer was also made to send a qualified engineer who would stay in the capital and train Turkish officers to use the torpedoes. The undamaged material that remained after the test firing would be left to the Empire. An agreement was reached. Costs amounting to six hundred pound sterling, including the engineer's travelling coasts, boarding and torpedo parts listed in the letter, were met by the Embassy.[5]

Autumn had ended and three more months passed. The Imperial Arsenal now needed an ohmmeter, a tool used to measure the electrical resistance of torpedo wires. However, the Arsenal personnel were not familiar with many of its details, including its name. For the purpose of seeking help on this matter, they sent a Russian text describing the resistance measuring tool to London Ambassador Rüstem Pasha on 26 November 1892. In response, the Pasha informed them that he "had difficulty understanding it because it was written with technical Russian terms, but was still able to understand the crux of the matter." Then again showing his trust in Siemens, he wrote: "Siemens is the most reliable producer of this kind of equipment, for this reason I have asked for information on ohmmeter to them."[6] The Pasha also sent the drawings of new services (as the Company was in constant production) and their price list to the Head of Imperial Arsenal.[7] As an ambassador on duty in Europe, Rüstem Pasha had the opportunity to see the improvements Siemens had brought to city life for himself and it is highly probable that this constituted an extra reference for him. From the Pasha's qualifying Siemens as "the most trustworthy producer" and from the intensity of the overseas correspondence between Istanbul and London, it can be understood that even in the year 1892, Siemens was internationally known for its expertise in every matter where electricity was involved.

Siemens' torpedoes protecting the Straits of Bosphorus and Dardanelles

In a meeting of the Council of Ministers held on 8 March 1897, it was decided that necessary precautions should be taken for the defense of the Smyrna and Thessaloniki harbors and the Istanbul and Dardanelles Straits. Initiatives were started to ensure defense. Eighteen years before the First World War and the Dardanelles resistance, the Council of Ministers, with a great foresight, emphasized the necessity of "strengthening the straits in such a way that even the most powerful fleets would be prevented from passing".[8] In their own words, defense precautions had to be taken with "the latest and most modern"[9] torpedoes. However, it was not a simple matter for these heavy weapons to be produced in Istanbul. It would have required a lot of time and expense. In addition, the military already had torpedoes. The Council of Ministers, however, was on the lookout for weapons with more superior technical features. Buying torpedoes produced at the Siemens Factory was the way to solve this problem. For what was wanted were torpedoes that were equipped with the latest technology and would meet their needs most effectively. Seeing Siemens as the right address, they requested "the most modern and first class" torpedoes, meaning the most innovative ones.[10] However, there was a problem with the payment. Responsible for artillery production and procurement, the Imperial Arsenal was not able to allocate enough money from its budget for this expense that year. It was, thus, decided the torpedoes would be purchased by the Military Equipment Purchasing Commission. The Commission began its investigation. A competent official was called from the Imperial Arsenal and was asked specifically what kind of weapons were wanted. The torpedoes in the hands of the army were large enough to store 80 *kıyye* (approximately 103 kilograms) of cotton gunpowder. What was wanted now was spherical torpedoes produced with the latest technology capable of containing 250 *kıyye* (approximately 320 kilograms) of cotton gunpowder.[11]

4 BOA, HR. SFR. 3, 388/22, 12/2/1892.

5 BOA, HR. SFR. 3, 391/64, 26/8/1892.

6 BOA, HR. SFR. 3, 392/90, 23/12/1892.

7 BOA, HR. SFR. 3, 392/90, 23/12/1892.

8 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

9 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

10 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

11 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

tarafından alınmasına karar verildi. Komisyon, araştırmasına başladı. Tophane'nin ilgili memuru çağrıldı, tam olarak ne tür silahlar istendiği soruldu. Ordunun elinde hazır bulunan torpidolar 80 kıyye, yani yaklaşık 103 kilogram pamuk barutunu alabilecek büyüklükteydi. Yeni alınmak istenenler ise 250 kıyye, yani 320 kilogram kadar pamuk barutunu taşıyacak kapasiteye sahip, küre şeklinde, yani son teknolojiye göre üretilmiş olanlardı.[11]

İngiltere Westminster'da bulunan Siemens Fabrikası Müdürü Bay Easton'dan, Komisyona gelerek bahsi geçen ve şimdiye kadar satın alınanlardan daha üstün özelliklere sahip torpidoları teşhir etmesi istendi. Hem çarpışma hem de kablo ile ateşlenebilir özellikteki torpidolardan talep ediliyordu. Toplu olarak yerleştirildiklerinde hangilerinin çarpışma sonucu patladığını gösteren sinyal tablolarının da bulunması şartlar arasındaydı. Bu özelliklere sahip üç yüz torpido alınacaktı. Maliyetinin ne kadar olacağı fabrika müdürüne soruldu. Üç yüz küre torpido 47. 493 İngiliz sterlinine, yani 52. 242 Osmanlı lirasına Türklerin olabiliyordu. Torpidolara konacak ve Siemens'te olmayan pamuk barutunun dumansız barut fabrikasında üretilmesi ya da Almanya'daki başka fabrikalarından satın alınması seçenekleri Padişah'ın görüşüne sunulacaktı.[12]

İstanbul, Çanakkale, İzmir ve Selanik'in muhafazası için 300 adet torpidonun Siemens'ten alımıyla ilgili hazırlanan rapor imzalandığında takvimler 7 Ağustos 1897'i gösteriyordu.[13] Torpido alım şartlarını içeren anlaşma, Mabeyin Müşiri Gazi Osman Paşa ile Siemens Fabrikası Müdürü Bay Easton arasında yapıldı. Anlaşmaya göre, İstanbul'a teslim edilen torpidoların Siemens'in İstanbul acentesinin[14] de bulunduğu komisyon tarafından herhangi bir eksiği belirlenir veya kullanılamayacağı anlaşılırsa, ürün, eksiklerinin tamamlanması için fabrikaya geri gönderilecekti. Başka bir maddede ise savaş çıkması halinde geçerli olacak teslimat koşullarına değinilmişti.[15] İmzanın ardından, sekiz ayda torpidoların tamamı Tophane Rıhtımı'nda vapurla teslim edildi.[16]

Projektörler

İstanbul Boğazı'nı, dağları ve çölleri aydınlatmak için projektörlere ihtiyaç duyuluyor, başvurulan adres yine Siemens oluyordu.

Sahil projektörleri

I. Dünya Savaşı'na doğru ilerleyen dünyada stratejik olarak büyük öneme sahip noktalardan biri İstanbul Boğazı'ydı. Savunma tedbirleri kapsamında Boğaz Siemens torpidolarıyla korunuyordu. Ancak 1906 yılına girerken bu tedbir tek başına yeterli görülmedi. Aydınlatma için projektör temin edilmesine karar verildi. Bunda İmparatorluğun komşularından Rusya'daki hareketlilik de etkili oldu. 1905'te Rus İhtilali gerçekleşmişti. "Karadeniz Boğazı"nın korunması gerekiyordu. Osmanlıların Karadeniz'e açıldığı için bu adı verdikleri Boğaz'ın geçişinin projektörle aydınlatılması kuşkusuz savunmayı daha da kuvvetlendirecekti. Avrupa'daki fabrikalarla yazışmalar yapıldı. Viyana'dan Siemens ve Paris'ten birkaç fabrika daha İstanbul için projektörleri kendilerinin temin edebileceklerini bildirdiler. Bunun üzerine 8 Ocak 1906'da Teçhizat-ı Askeriye Nezareti (Askeri Donanım Bakanlığı) ve Mabeyin Başkitabeti (Saray Sekretaryası) her fabrikadan birer projektör satın alınmasına, bu yolla deneme yapılmasına karar verdi. Ardından bu kararı uyguladılar. Sahil güvenlikte kullanılan doksan santimetrelik projektörler, aralarında Siemens'in de olduğu bahsi geçen fabrikalardan satın alındı.

Dağ ve çöl projektörleri

İktidar erkini elinde tutan monarklar, 1900'lerde domino etkisiyle tüm dünyayı saran devrimci hareketlerle tahtlarından ediliyorlardı. Rusya'daki 1905 İhtilali'nden üç yıl sonra, 1908'de Binbaşı Enver Bey gibi dağa çıkan İttihatçılar da ihtilal ile II. Abdülhamid'i tahttan indirerek meşruti düzeni ilan ettiler. Hareketlilik İmparatorluk genelinde yaşanmaya devam etti. Osmanlı tebaası olmak artık yetmiyor, her ulus kendi kaderini tayin etmek istiyor, isyanlar genellikle dağa çıkarak gerçekleşiyordu. Karışıklıklar bitmek bilmiyor, diğer yandan sömürge peşinde koşan emperyalist devletler kaynaklarını genişletmek için Trablusgarp (Libya) örneğinde olduğu

11 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

12 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

13 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

14 Carl Reiser.

15 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906. Bu madde, İmparatorluğun askeri ihtiyaçları her daim birinci planda tuttuğu gerçeğiyle birlikte, aleyhlerine şekillenen uluslararası konjonktür sebebiyle teyakkuzdaki ruh hallerini de sergiler.

16 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 20/4/1906.

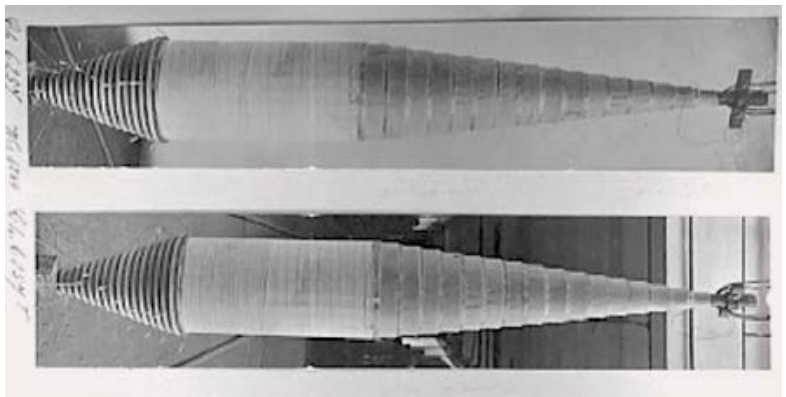

Torpido, 1910 – *Siemens Şirket Arşivi*

Torpedo, 1910 – Siemens Corporate Archives

Mr. Easton, the manager of the Siemens factory in Westminster, came to meet the Commission and was asked to display torpedoes that possessed superior features to the ones that had already been bought. Torpedoes that could be fired both through impact and wire-driven were requested. The inclusion of a signal that showed which torpedoes within a group were fired as a result of impact was among the conditions required. 300 torpedoes with such features would be purchased. The factory manager was asked the cost of these devices. The Turks could purchase three hundred spherical torpedoes for 47,493 pound sterling or 52,242 Ottoman coins. The Sultan was also to be informed that since Siemens did not have the cotton ammunition to be put in the torpedoes, this would either have to be produced in a smokeless ammunition factory or be purchased from other factories in Germany.[12]

The report on the purchase of three hundred torpedoes from Siemens for the defense of Istanbul, Gallipoli, Smyrna, and Thessaloniki is dated 7 August 1897.[13] The agreement including the conditions for the purchase of torpedoes was made between the Marshall of the Palace Chancellery Ghazi Osman Pasha and Mr. Easton, Manager of the Siemens factory located in the city of Westminster, England. According to the agreement, a commission from Siemens' Istanbul agency[14] would examine the delivered torpedoes and if anything was missing or if a torpedo could not be used, it would be sent back to the factory to be brought up to standards. Another article mentioned delivery conditions in case of war.[15] All of the torpedoes were delivered on boat to the Imperial Arsenal dock within eight months after the agreement was signed.[16]

12 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

13 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

14 Carl Reiser.

15 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897. This article displays not only the priority given by the Empire to military needs, but also its cautious approach to the international conjuncture forming against them.

16 BOA, Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315, 7/9/1897.

Projectors

Upon the need to illuminate the Bosphorus, mountains and deserts with projectors, Siemens again becomes the right address.

Coastal projectors

In a world on the verge of World War I, the Bosphorus (also known as Istanbul Strait) was a spot with great strategic importance. Within the scope of defense precautions, the Bosphorus was being protected by Siemens' torpedoes. However, in early 1906, this precaution did not seem to be sufficient on its own. It was decided to procure a projector to illuminate it. The activity in Russia, neighboring the Empire, influenced this decision. In 1905, the Russians took over power. The Bosphorus had to be protected. The passage was then called the "Black Sea Strait" because it opened out to the Black Sea. Defense would be enhanced by lighting the banks with projectors. Correspondence was made with the factories in Europe. Factories like Siemens in Vienna informed that they could provide projectors for Istanbul. As a result, on 8 January 1906, the Military Equipment Ministry and the Palace Secretariat decided to purchase a projector from each factory to try. Ninety-centimeter projectors used for coastal security were bought from the mentioned factories, including Siemens.

Mountain and desert projectors

Monarchs holding the reins of power in the 1900s were being dethroned with the domino effect of revolutionary movements embracing the whole world. Three years after the Russian Revolution in Russia, Union and Progress Party members like Major Enver Bey, who had taken to the mountains, also made a revolution and removing Abdülhamid II from the throne, they declared constitutional order. Activity continued throughout the Empire in general. It was no longer enough to be Ottoman subjects; every nation wanted to determine its own destiny, and revolts were generally made by going to the mountains. Sometimes, as in the example of Tripoli (Libya), imperialist states were occupying Ottoman lands in order to expand their share. For this reason, a number of precautions were tried to be taken. One of the first steps

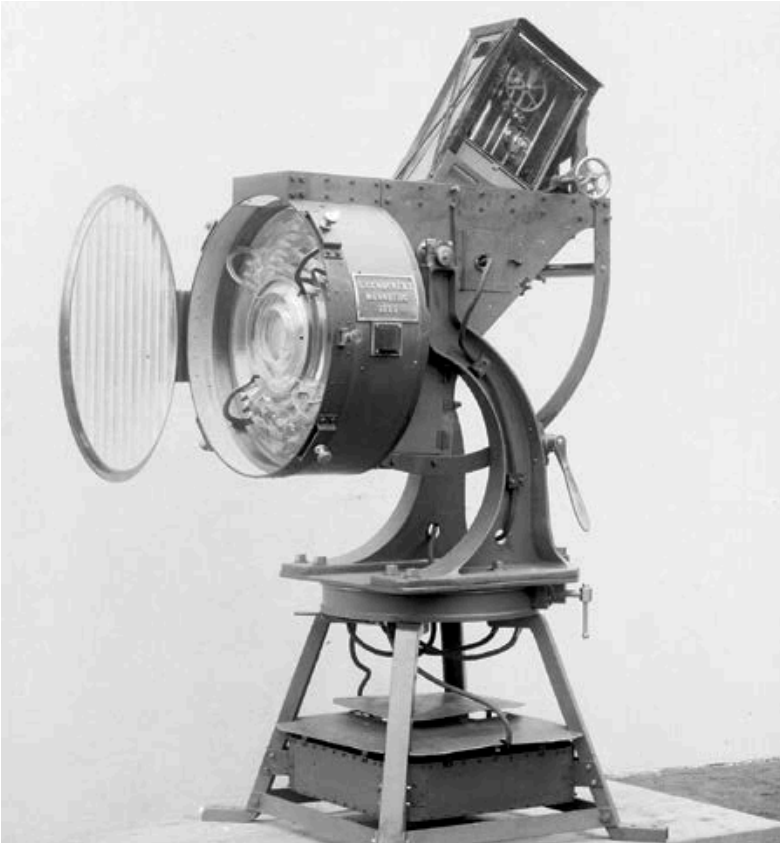

Parabolik cam aynalı ilk projektör, *1886 – Siemens Şirket Arşivi - GP III 374*

The first parabolic glass mirrored projector, 1886 – *Siemens Corporate Archives* - GP III 374

gibi, Osmanlı topraklarını işgale girişiyorlardı. Bu tehditlere karşı önlemler alınmaya çalışıldı. Atılacak adımlardan biri tehdit altındaki dağları ve çölleri aydınlatmak olacaktı. Ordu için sert coğrafyalarda kullanıma uygun projektörler temin etmeye karar verildi. Üretici fabrika olarak uzun yıllardır tanıdıkları, savunma gibi hassas bir konuda güvenebildikleri ve elektrik hususunda yetkin firmalardan olduğunu düşündükleri Siemens & Schuckert'i seçtiler. Dağlarda ve sıcak iklimlerde kullanılacak bu projektörlerden temin etmek için Aralık 1911'de Siemens'e sipariş verildi.[17]

Mayınlar

Cumhuriyet Ordusu'na Siemens mayınlarını getiren kararnamede Gazi imzası: Atatürk savunma çözümleri konusunda Siemens ile çalışma geleneğini devam ettirdi.

Türkler Siemens ile savunma alanında yürüttükleri işbirliğini yalnızca İmparatorluk Dönemi boyunca değil, Cumhuriyet Devri'nde de devam ettirdi. İmparatorluk Ordusu'nun kullandığı bir kısım mayın Siemens yapımıydı ve genç Cumhuriyet de mayın konusunda Siemens'ten destek almayı sürdürdü. Bu bilgiye Bakanlar Kurulu'nun 21 Haziran 1931 tarihli toplantısında hazırlanan tutanaktan ulaşıyoruz.

İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu), *1921 – Milli Mücadele Albümü*-Yapı Kredi Yayınları

Cabinet Council (Council of Ministers), 1921 – *Milli Mücadele Albümü*-Yapı Kredi Yayınları

Kararnamede "Alman üretimi mayınlarımız için 37 kalem mayın parça ve malzemesine ihtiyaç duyulduğundan" bahsedilmekte ve "bu ihtiyacın Siemens & Schuckert Fabrikası'ndan 4. 969 dolar karşılığında satın alınmasına karar verildiği" bilgisi yer almaktadır. İcra Vekilleri Heyeti'nin, yani Bakanlar Kurulu'nun aldığı bu kararda Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal'in de imzası vardır.[18]

Sinyal lambaları

Askeri havaalanlarını Siemens aydınlattı.

Milli Savunma Bakanlığı, Atatürk'ten sonra da Siemens müşterisi olmaya devam etmiştir. Bakanlık, 1939'da askeri uçakların gece inişlerinin güvenle sağlanması için havaalanlarının sağlıklı şekilde aydınlatılmasına ihtiyaç duyar. Kurulacak sistemde kullanılacak, "ışıldak" olarak isimlendirilen sinyal lambalarının tahmini ücreti 300.000 liradır. Bakanlar Kurulu 9 Nisan 1939'da ışıldakların Almanya'da bulunan Siemens ve A. E. G firmalarından "kliring" (takas) yolu ile satın alınması kararını onaylar.[19]

17 BOA, MV, 160/4, 2/M/1330, 24/12/1911.

18 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 44. 10, 21/6/1931.

19 BCA, 30. 18. 1. 2/86. 30. 2, 9/4/1939.

was to illuminate the mountains and deserts under threat. It was decided to purchase projectors suitable for use on mountains and in hot climates for the Army. They again chose Siemens & Schuckert as they had known the Company for many years, they could trust in it for a sensitive issue like defense and they considered it to be competent in electricity. Projectors to be used on mountains and in hot climates were ordered from Siemens in December of 1911.[17]

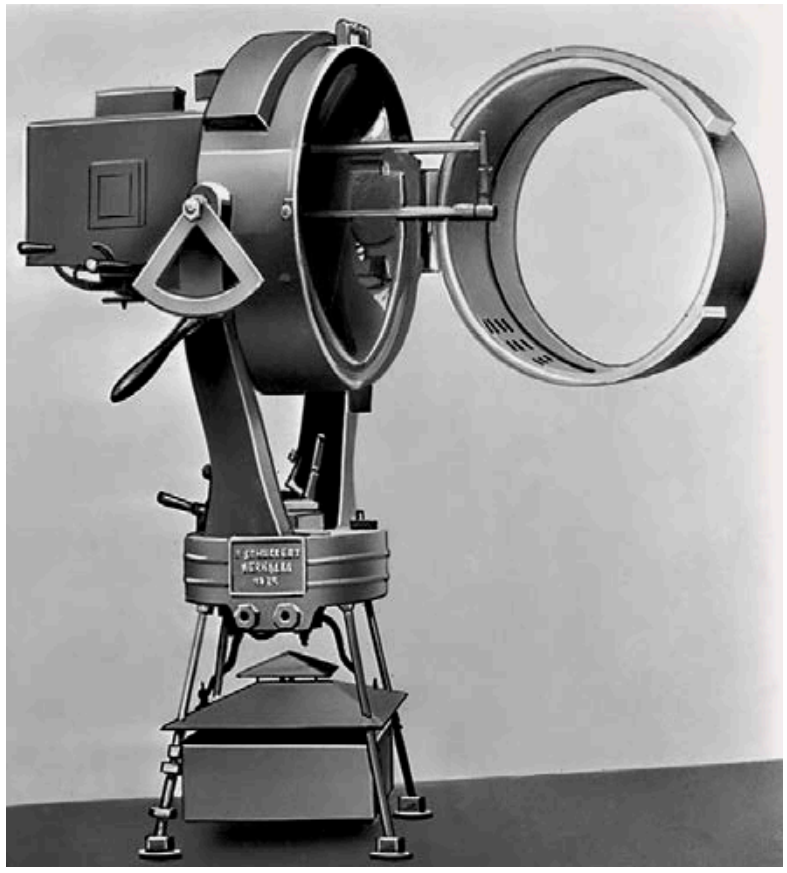

Siemens & Schuckert tarafından Alman deniz kuvvetlerine gönderilen 700 mm'lik fresnel lensli ve kendinden ayarlanabilir eğik lambalı ilk projektör – *Siemens Şirket Arşivi - GP III 357*

The first projector with a 700 mm fresnel lens and a self-adjusting bent lamp, that was sent to German naval forces by Siemens & Schuckert – *Siemens Corporate Archives* - GP III 357

Mines

Atatürk's signature lies on the decree concerning the purchase of mines from Siemens for the Republic's Army: Atatürk continued the tradition of working with Siemens on defense solutions.

Turks cooperated with Siemens in the area of defense not only during the Imperial Period, but also during the Republic Era. Some of the mines used by the Imperial Army were produced by Siemens and the young Republic continued to get support from Siemens in this field. We reached this information through the records of a meeting of the Council of Ministers on 21 June 1931. It was stated in the decision that: "37 mine parts and materials are needed for our German-produced mines. It has been decided that these would be purchased from Siemens & Schuckert Factory at the bargained price of 4, 969 dollars." The President of Turkey, Ghazi Mustafa Kemal, signed the Council of Minister's decision.[18]

Signal lights

Military airports were illuminated by Siemens.

The Ministry of National Defense continued to be a Siemens customer after Atatürk's demise. In 1939, the Ministry needed to have airports lit at night to ensure safe night landings of military aircrafts. The selected signalization lights would cost approximately 300, 000 liras. On 9 April 1939, the Council of Ministers approved the decision to purchase the searchlights from A. E. G. and Siemens, two firms located in Germany, by means of clearing.[19]

17 BOA, MV, 160/4, 2/M/1330, 24/12/1911.

18 BCA, 30. 18. 1. 2/21. 44. 10, 21/6/1931.

19 BCA, 30. 18. 1. 2/86. 30. 2, 9/4/1939.

—VII—
SAĞLIK

Sağlık alanının ilklerinde de Siemens imzası var.

Kızılay için röntgen cihazı

Siemens, I. Dünya Savaşı sırasında kendisinden röntgen cihazı tedarik eden Kızılay'a bağışta bulundu.

I. Dünya Savaşı bir yandan cephelerde bir nesli yok ediyor, diğer yandan da cephe gerisinde milyonlarca insan vatanından, varlığından, sağlığından oluyordu. Alman İmparatorluğu ile müttefik durumundaki Osmanlı Devleti, her alanda, tüm kurumlarıyla zor günler geçiriyordu. Thomas Hobbes ve Jean-Jacques Rousseau'nun "toplum sözleşmesi"[1] savını önkabul olarak alırsak, halka güvenlik hizmeti veren devlet işlevini yitirmiş, düzenli faaliyet gösteren tek bir enstrümanı bile kalmamıştı.

Savaş sırasında, sağlık alanında işlev gösteren yegâne kuruluş Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ydi. Arapça "kırmızı ay" anlamına gelen Hilal-i Ahmer (Kızılay), 1863'te İsviçre'de imzalanan Cenevre Sözleşmesi[2] gereğince teşekkül eden Kızılhaç'tan esinlenilerek kurulmuştu. Bu sebeple ismi de amblemi de Kızılhaç'a benzemekteydi.

Cemiyet, 93 Harbi olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında faaliyete başlamıştı. Bugünkü adıyla Kızılay, Rus Harbi'nde 25. 000 kadar askeri, açtığı sabit ve seyyar 13 hastanede tedavi ettirdi. 1911 Trablusgarp Savaşı'nda ise 3013 askere, Bingazi ve civarında kurduğu hastanelerde yardım sağladı.[3] Olağanüstü hal şartlarında mücadele veren kuruluş, asıl imtihanını 1914-1918 yılları arasında, I. Dünya Savaşı sırasında verdi. Siemens, Osmanlı Devleti 'nin güvenini hakkıyla kazandığını, bu zorlu savaş yıllarında Kızılay'a yardım ederek bir kez daha ispatladı. Şirket, X-ray (röntgen) konusunda müşterisi olan Kızılay'a, savaş şartlarında kullanıma uygun, taşınabilir bir röntgen cihazı da hediye etti.[4]

Osmanlı topraklarında ilk röntgen uygulaması, cihazın Avrupa'da icadından iki yıl sonra, Nisan 1897'de Osmanlı-Yunan Savaşı yaralılarının vücutlarındaki mermi ve şarapnel parçalarının tespiti için Yıldız Hamidiye Hastanesi'nde yapılan muayene sırasında gerçekleştirildi. X ışınlarının bu şekilde kullanılışı dünya askeri tıp tarihi açısından bir

Siemens-Schuckertwerke'nin (SSW) Siemensstadt-Nonnendamm'daki idari binasında, röntgen cihazlarının bulunduğu röntgen odasından bir görünüm, *1914-1915* – *Siemens Şirket Arşivi -A 916*

A view from the x-ray room harbouring the x-ray machines in the administrative building of Siemens-Schuckertwerke (SSW) in Siemensstadt-Nonnendamm, 1914-1915 – *Siemens Corporate Archives* - A 916

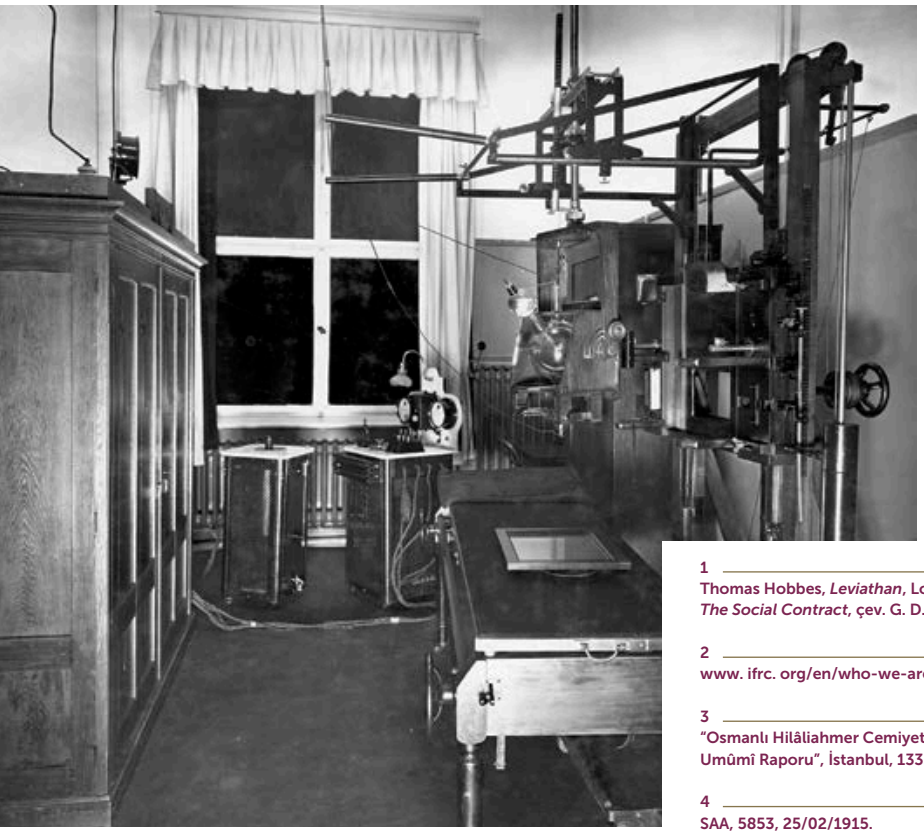

1 Thomas Hobbes, *Leviathan*, Londra, 1914; Jean-Jacques Rousseau, *The Social Contract*, çev. G. D. H. Cole, New York, 1988.

2 www. ifrc. org/en/who-we-are/history/

3 "Osmanlı Hilâliahmer Cemiyeti: 1330-1334 Senelerine Âid Merkez-i Umûmî Raporu", İstanbul, 1335.

4 SAA, 5853, 25/02/1915.

—VII—
HEALTHCARE

Many "firsts" in healthcare are marked by Siemens signature as well.

X-ray device for the Red Crescent

During the First World War, Siemens donated an X-ray device to the Red Crescent.

While the First World War was destroying a whole generation at the fronts, millions of people were losing their homes, wealth and health behind the front lines. The Ottoman Empire, an ally of the German Empire, was experiencing hard times in all areas, including that of its institutions. To speak in terms of the "social contract" defined by Thomas Hobbes and J. Jack Rousseau[1], the state that was to provide for the safety of the public had lost its function and did not have any uniform operating devices.

During the war, the only functioning institution in the area of health was *Hilal-i Ahmer Cemiyeti*. *Hilal-i Ahmer*, meaning "red crescent" in Arabic, was established based upon the model of the Red Cross created with the Geneva convention[2] in 1863, in Switzerland. Thus, both the name and logo of *Hilal-i Ahmer* were similar to those of the Red Cross.

The Association started to operate during the 1877-78 Ottoman-Russian War, known in Turkey as the "War of 93". The Red Crescent, as it is known today, treated about 25, 000 soldiers during the war in 13 fixed and mobile hospitals. In the 1911 Tripoli War, they provided help to 3, 013 soldiers in hospitals established in and around Benghazi.[3] Struggling under emergency conditions, the Association had its most challenging times during the First World War, from 1914 to 1918. By helping the Red Crescent in these difficult years, Siemens proved once again that it deserved the Ottoman Empire's trust. The Company gave a mobile X-ray device suitable for war conditions as a present to its customer, the Red Crescent.[4]

Cam röntgen tüpü ustası, *1927 – Siemens Şirket Arşivi*

X-ray tube glass master, 1927 – *Siemens Corporate Archives*

The first use of X-ray in Turkey was during an examination at the Yıldız Hamidiye Hospital to determine bullet and shrapnel pieces in the bodies of those injured in the Ottoman-Greek War, in April of 1897, two years after the device's invention in Europe. Such use of X-rays was recorded as a first in the world military medical history.[5] Use of X-rays by Turkish doctors at such an early date and for such a lofty aim also attracted the attention of the German Emperor Kaiser Wilhelm II. Just one year before his visit to Abdülhamid II in

1 Thomas Hobbes, *Leviathan* (London: 1914); Jean-Jacques Rousseau, *The Social Contract*, trans. G. D. H. Cole (New York: 1988).

2 www. ifrc. org/en/who-we-are/history/

3 "Osmanlı Hilâliahmer Cemiyeti: 1330-1334 Senelerine Âid Merkez-i Umûmî Raporu", İstanbul, 1335.

4 SAA, 5853, 25/02/1915.

5 Seyfettin Kuter, "Türkiye'de Radyoloji Biliminin Kuruluş Tarihi", *Turkish Journal of Oncology*, 26-1 (İstanbul: 2011).

ilkti ve kayıtlara da bu şekilde geçti.[5] Türk doktorlarının X ışınlarını bu kadar erken bir tarihte ve böyle ulvi bir sebep için kullanmaları Alman İmparatoru Kayzer II. Wilhelm'in de ilgisini çekmişti. Kayzer, ziyaretinden bir yıl önce, 1897'de Osmanlı İmparatorluğu'na iki röntgen cihazı hediye etti. Bahsi geçen X-ray cihazlarının Siemens mamulü olması kuvvetle muhtemeldir. Zira Siemens, röntgen cihazının Wilhelm Conrad Röntgen tarafından icadının[6] hemen ardından, 24 Mart 1896'da X-ray tüpü patentini alan ilk şirket olmuştur. Radyoloji alanında geniş ürün yelpazesine sahip olan Siemens, X-ray'in icadından beri bu teknolojinin önde gelen uygulayıcılarındandır. Siemens'in başarısının önemli bir kısmı da, bu örnekte görüldüğü gibi, Şirket'in mucitlerle işbirliği yaparak yeni icatları zaman kaybetmeden topluma kazandırmasından kaynaklanmaktadır.[7]

Siemens & Halske, I. Dünya Savaşı yıllarında, Kızılay'a kendi üretimi olan X-ray cihazlarından hediye etmiştir. İlgili bilgiye, 19 Şubat 1915 ve 25 Şubat 1915 tarihlerinde Berlin'deki Siemens & Halske ve Viyana'daki Siemens-Schuckertwerke arasında gerçekleşen iç yazışmalardan ulaşılıyor.[8]

Siemens & Halske'nin bağışına, Kızılay azası Dr. Hikmet Bey (Gizer) aracı olmuştur. Savaş yıllarında Kızılay için çalışan Hikmet Bey, Almanya, Avusturya ve Macaristan'da yardımları organize edecek bir Kızılay Komitesi kurması maksadıyla Avrupa'ya gönderilmiştir. Hikmet Bey'in çabaları sonucu Berlin, Viyana ve Budapeşte'de ayni ve nakdi yardımlar toplanmıştır. Nakdi yardımlarla sağlık malzemesi satın alınarak ordu ve halka dağıtılmak üzere Osmanlı topraklarına gönderilmiştir.[9] Ayni yardımlar ise genel itibariyle müttefik ülkenin hayırsever kuruluşlarından gelmiştir. Siemens & Halske de Kızılay'a 15 kutudan oluşan taşınabilir röntgen cihazı bağışlayarak destek veren bu hayırsever kuruluşlardan biri olmuştur. Bağışın dışında Kızılay, farklı bölgelere gönderebilmek için Siemens'ten bedeli karşılığında X-ray cihazları da temin etmiştir.[10]

Siemens ayrıca, I. Dünya Savaşı devam ederken Kızılay'a destek olmak için karşısına çıkan her fırsatı, küçük büyük demeden değerlendirmeye çalışmış, meşhur Kızılay pullarının da alıcısı olmuştur.[11] Türklerle müttefiklikleri sebebiyle yalnızca Siemens değil, Deutsche Bank, Wiener Bank gibi başka Alman kuruluşları da Kızılay'a destek olmaya çalışmıştır.[12]

Yine aynı savaş yıllarında, 1916'da Kızılay görevlisi Dr. Besim Ömer'in girişimiyle, Siemens & Schuckert'ten bir de elektrik motoru talep edilmiştir. Bu motor, hasta ve yaralı askerleri eğlendirmek maksadıyla kurulacak sinema projeksiyonunu çalıştırmakta kullanılmıştır.[13]

Cumhuriyet'in ilk röntgen cihazı Gureba Hastanesi'nde

Cumhuriyet'in ilk röntgen cihazı, Gureba Hastanesi için, Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal'in imzası ve Bakanlar Kurulu kararıyla Siemens'ten alındı.

Balkan Harbi'nden itibaren aralıksız on bir yıl boyunca devam eden savaşların sonunda, İstanbul'u işgal eden İtilaf devletlerinin de çekilmesiyle, beklenen nihai huzur Türk topraklarına gelmişti. Her şey değişiyordu. İmparatorluk Ordusu'nun işgalcilere karşı kurtuluş mücadelesi yürüten subayları, monarşiye son vererek Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdular. Bu yeni yapılanmanın, tüm devrimlerde görüldüğü gibi, kendinden önceki geleneği belli noktalarda yok sayan bir tavrı vardı. "Tabula Rasa" gibi boş bir sayfa açmak isteyen devrimci kadro, kendisinden evvel işlenmiş olan tabloyu silip ona yeniden form vermek istedi. Sadece siyasi, sosyal, hukuksal anlamda bir yeniden doğuş (rönesans) olmayacaktı bu. Zira hayatın ta kendisi, yakıp yıkarak geçen savaşlar sebebiyle evlerde, okullarda, fabrikalarda, hastanelerde sıfırlanmıştı. İnsanlar bir hayat memat meselesiyle sil baştan toparlanmaya çalışıyorlardı. 1912'de patlak veren Balkan Savaşı'ndan Cumhuriyet'in ilanına kadar cephelerde 1, 5 milyon asker kaybedilmişti.[14] Kalkınma için insan gücü, insan gücü için de sağlık alanında köklü bir yapılanma gerekiyordu.

5 Seyfettin Kuter, "Türkiye'de Radyoloji Biliminin Kuruluş Tarihi", *Turkish Journal of Oncology*, 26-1, İstanbul, 2011.

6 1895 yılı.

7 www. siemens. com/history/en/news/1065_x-raytube. htm

8 SAA, 5853, 25/02/1915.

9 *Türkiye Kızılay Derneği'nin 73 Yıllık Hayatı: 1877-1949*, Ankara, 1950.

10 SAA, 5853, 25/02/1915.

11 TKA, 231/171. 3, 18/12/1916.

12 TKA, 231/171. 3, 18/12/1916.

13 TKA, K/555, B/6, 5. 6. 1916.

14 Richard C. Hall, *The Balkan Wars, 1912-1913: Prelude to the First World War*, New York, 2000.

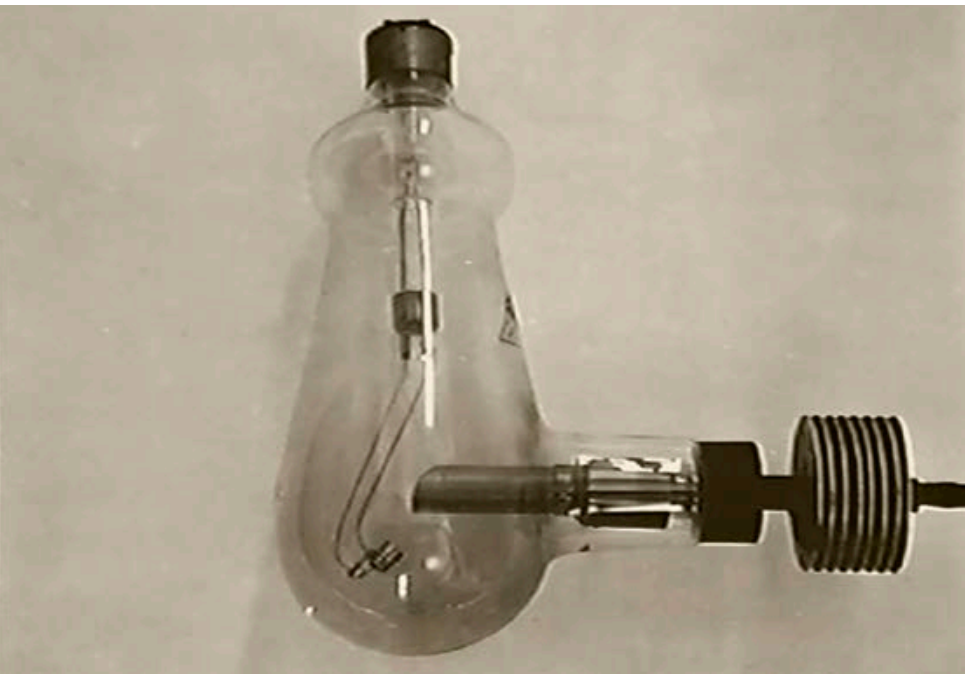

Röntgen tüpü, ***1928 –Siemens Şirket Arşivi***

X-ray tube, 1928 – *Siemens Corporate Archives*

1897, the Kaiser presented two X-ray devices to the Ottoman Empire. It is highly possible that these X-ray devices were made by Siemens, because Siemens was the first company to obtain a patent for an X-ray tube on 24 March 1896, just after the device was invented by Wilhelm Conrad Röntgen[6]. Having a wide range of products in the area of radiology, Siemens has been one of the leading implementers of this technology since its invention. Siemens' success is mostly due to its cooperation with inventors, as in this case, and integrating these new inventions into life without losing time.[7]

Siemens & Halske presented these X-ray devices to the Red Crescent during the First World War. This information was obtained from internal correspondence that took place between Siemens & Halske in Berlin and Siemens-Schuckertwerke in Vienna on 19 February 1915, and 25 February 1915.[8]

Siemens & Halske's donation was mediated by the Red Crescent member Dr. Hikmet (Gizer). Working for the Red Crescent during the War, Dr. Hikmet was sent to Europe to establish a Red Crescent committee to organize aid campaigns in Germany, Austria and Hungary. As a result of Hikmet's efforts, donations in cash and in kind were collected in Berlin, Vienna and Budapest. With cash donations, healthcare materials were bought and sent to Ottoman lands to be distributed to the military and the public.[9] Donations in kind were generally obtained from benefactor organizations of the allied countries. Siemens & Halske was one of these organizations, donating to the Red Crescent a mobile X-ray device composed of 15 boxes. Apart from donations, the Red Crescent also purchased X-ray devices from Siemens to send to different regions.[10]

In addition, Siemens tried to make use of all kinds of opportunities to support the Red Crescent during the First World War, including the purchase of the famous Red Crescent charity stamps.[11] Due to their alliance with the Turks, not only Siemens, but also other German institutions such as Deutsche Bank and Wiener Bank supported the Red Crescent.[12]

In 1916, while the war was still raging, with the efforts of Dr. Besim Ömer, a Red Crescent officer, an electric engine was requested from Siemens & Schuckert. This engine was to be used to run a film projector to be set up to entertain ill and injured soldiers.[13]

The first X-ray device of the Republic at Gureba Hospital

The first X-ray device of the Republic was purchased from Siemens for the Gureba Hospital, following a resolution from the Council of Ministers, bearing the signature of the President, Ghazi Mustafa Kemal.

After eleven years of continued war since the Balkan War, a long-awaited peace finally arrived as the Allied Forces which had occupied Istanbul withdrew from the country. Everything was changing. The officers of the Empire military who had fought for freedom against occupants put an end to the monarchy and founded the Turkish Republic. As seen in all revolutions, this new organization tended to reject former traditions.

6 In the year of 1895.

7 www. siemens. com/history/en/news/1065_x-raytube. htm

8 SAA, 5853, 25/02/1915.

9 *Türkiye Kızılay Derneği'nin 73 Yıllık Hayatı: 1877-1949* (Ankara: 1950).

10 SAA, 5853, 25/02/1915.

11 TKA, 231/171. 3, 18/12/1916.

12 TKA, 231/171. 3, 18/12/1916.

13 TKA, K/555, B/6, 5. 6. 1916.

Cumhuriyet devriminin lideri ve yeni Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal, vakit kaybetmeden dikkatini sağlık sektörüne verdi. 1924'te tüm Türkiye'deki doktor sayısı bin kadardı. Hastanelerdeki yatak kapasitesi ise 10 bini bulmuyordu. Hastaneler yapılandırılmalıydı. "Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal" sıfatı ve imzasıyla yaptığı ilk icraatlarından biri, Siemens'ten röntgen cihazı sipariş etmek oldu.[15] Sağlık sektöründeki bu adım, dönemin ekonomik şartları göz önüne alındığında yadsınamaz bir öneme sahipti.

Hamidiye Etfal Hastanesi koridorunda doktorların muayenesini bekleyen hastalar – *Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

Poor citizens waiting to be examined by doctors at Şişli Etfal Hospital – *Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs*, IRCICA

Cumhuriyet'in bu ilk X-ray cihazı, İstanbul Gureba Hastanesi için temin ediliyordu. Tam adı Bezm-i Alem Valide Sultan Vakıf Gureba olan hastanede modern makinelerin eksikliği yaşanıyordu. Avrupa'nın önde gelen kuruluşlarına röntgen cihazı satın almak için müracaatlar yapılmıştı. Berlin'deki Siemens Şirketi'nin teklifi, yetkililerin tabiriyle her bakımdan "en uygunuydu".[16] Daha önce hiçbir mecrada yer almamış olan bu bilgiye Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nin Kalem-i Mahsus Müdüriyeti evrakları arasından ulaşıldı. Kayıtta yazılanlara göre, Siemens'in "nazik fen aletleri üretiminde derin bir uzmanlığının olması, kurulum ve gerektiğinde onarım için İstanbul'da fenni bir temsilci bulundurmaları" diğer şirketlere karşı tercih edilme sebebi olarak gösteriliyordu. Bedeli dört bin lira olan cihazın pazarlık suretiyle Siemens'ten satın alınmasına, İcra Vekilleri Heyeti, yani Bakanlar Kurulu toplantısında karar verildi. 19 Ekim 1924'te alınan karara Gazi Mustafa Kemal imzasını attı.[17]

Gureba, kimsesizler, fakirler anlamındaki "garip" kelimesinin çoğuludur ve Sultan Abdülmecid, annesi Bezm-i Alem Valide Sultan'ın isteği üzerine Gureba Hastanesi'ni ihtiyaç sahibi insanlara hizmet verilmesi amacıyla 1845'te kurmuştur.[18] Siemens Osmanlı Devleti topraklarına ilk olarak Sultan Abdülmecid zamanında (1856) girmişti. Ne ilginçtir ki Siemens'in Türkiye Cumhuriyeti devletiyle ilk irtibatı da Sultan Abdülmecid'in kurduğu Gureba Hastanesi'ne alınacak röntgen cihazı vesilesiyle gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, İmparatorluk devrinde Siemens'e duyulan itimadı devam ettirerek işbirliğini Cumhuriyet Dönemi'ne taşımıştır.

Kimya laboratuvarı

1925'teki sıtma mücadelesinde Siemens de rol aldı.

Genç Cumhuriyet pek çok güçlükle karşı karşıya kaldı. Bunlardan fazlaca dillendirilmeyeni, Milli Mücadele'den arta kalan salgın hastalıklardı. Sıtma, bu hastalıklar arasında, felaket boyutuna ulaşanı oldu. Gazilerin yüzde 40'ı sıtmalıydı. Salgın, cephe gerisinden şehirlere kadar ulaştı. En zor günler 1924'te yaşandı. Sıtma nöbetleri yüzünden mesailer, iş kollarındaki faaliyetler, günlük hayat kesintiye uğruyordu. Hastaneler yetmedi, okullar tedavi merkezlerine çevrildi. Yaşanan ölümler, doğumlardan 2, 5 kat fazlaydı. 1925'teki I. Milli Tıp Kongresi'nin ana konusu sıtma olarak belirlendi. Aynı dönemde Sıtma ile Mücadele Kanunu çıkarıldı.[19] 1920'de kurulan

15 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

16 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

17 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

18 *VGMA, Bezmiâlem Vâlide Sultan Gureba Hastahanesi Vakfiyesi*, 174/1464, Ş/1263; Bedii Şehsuvaroğlu, "Gureba Hastahanesi'nin Tarihçesi", *İstanbul İl Yıllığı*, 1967.

19 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti, "13 Mayıs 1926 Tarih ve 839 Numaralı Sıtma Kanunun Sureti Tatbikine Dair Talimatname", Ankara, 1933.

The revolutionist staff, aiming to open a blank page, a "Tabula Rasa", wanted to erase the past or change it. This would not only be a political, social and legal renaissance. Life itself had been cancelled out in houses, schools, factories and hospitals due to destructive wars. They were trying to recover and start over again. Since the 1912 Balkan War until the declaration of the Republic, 1.5 million soldiers were lost on the fronts.[14] Manpower was needed for development and a radical reorganization in the area of healthcare was needed for manpower.

Hamidiye Etfâl Hastahanesi röntgen cihazı – *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi*

Hamidiye Etfâl Hospital x-ray machine – *Istanbul University Rare Works Library*

Mustafa Kemal, the leader of the Republican Revolution and founder of the new Turkish Republic, focused on the healthcare sector without losing time. In 1924, the total number of doctors throughout Turkey was around 1,000, whereas inpatient bed availability was merely 10,000.

Hospitals had to be restructured. One of the first actions bearing the signature of "Ghazi Mustafa Kemal, the President of the Turkish Republic", was to order an X-ray device from Siemens.[15] This step in the healthcare sector had an undeniable importance considering the economic conditions of the time.

This first X-ray device of the Republic was thus obtained for Bezm-i Alem Valide Sultan Vakıf Gureba Hospital in Istanbul. There was a lack of modern machines in the hospital. Applications were made to leading health organizations in Europe to buy X-ray devices. The proposal of Siemens in Berlin was "the most appropriate" in all aspects, in the words of the Turks.[16] This information, which has not been published anywhere before, was found among the documents of the Private Secretariat of the Republic Archives of the Prime Ministry. Considering what is written in the records, the reasons for preferring Siemens over other companies were that "they are highly specialized in the production of delicate scientific tools and have a scientific representative in Istanbul for installation and repair if needed". The Council of Ministers decided to buy the device, at the bargained price of four thousand liras. Ghazi Mustafa Kemal's signature was also at the bottom of the resolution (19 October 1924).[17]

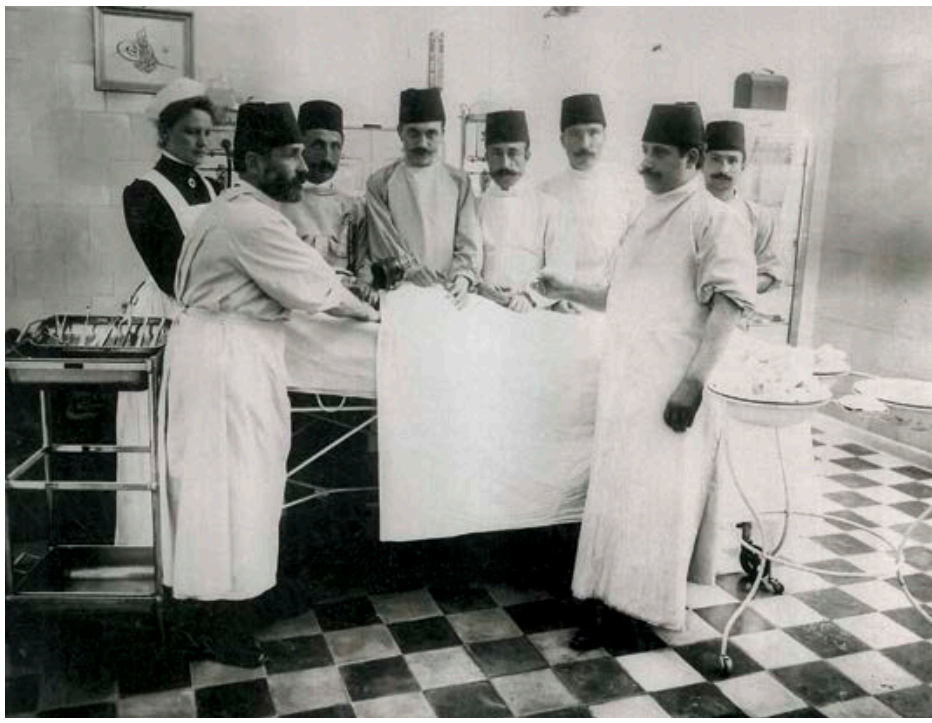

Ameliyathane, *1899 – Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları, IRCICA*

Operating Room, 1899 – Sultan Abdülhamid II Archives, Istanbul Photographs, IRCICA

Gureba is the plural form of the word *garip*, meaning "poor". It was upon the request of his mother, Bezm-i Alem Valide Sultan, that Abdülmecid had established the Gureba Hospital in 1845 to serve people in need.[18] Siemens' first entrance (1856) in Ottoman lands took place during Sultan Abdülmecid's reign. Interestingly enough, Siemens' first contact with

14 Richard C. Hall, *The Balkan Wars, 1912-1913: Prelude to the First World War* (Routledge, New York: 2000).

15 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

16 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

17 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

18 *VGMA, Bezmiâlem Vâlide Sultan Gureba Hastahanesi Vakfiyesi*, 174/1464, Ş/1263; Bedii Şehsuvaroğlu, "Gureba Hastahanesi'nin Tarihçesi", *İstanbul İl Yıllığı* (1967).

Sıhhat Vekâleti, yani Sağlık Bakanlığı, İstanbul, Afyon, Adana ve Ankara'daki bakteriyoloji merkezlerinde sıtma tedavisine yoğunlaştı. Sıtmanın en güvenilir ilacı "atebrin"di. Bu kimyevi madde sentetik olarak laboratuvarlarda imal ediliyordu. Salgının verdiği zarar katlanarak arttığı için "atebrin"in laboratuvarlarda hızla üretilmesi gerekiyordu. Ankara'daki Merkez Laboratuvarı da sıtma mücadelesinin başladığı bu yıllarda kuruldu. Laboratuvar kimya, bakteriyoloji gibi bölümlerden oluşuyordu.[20]

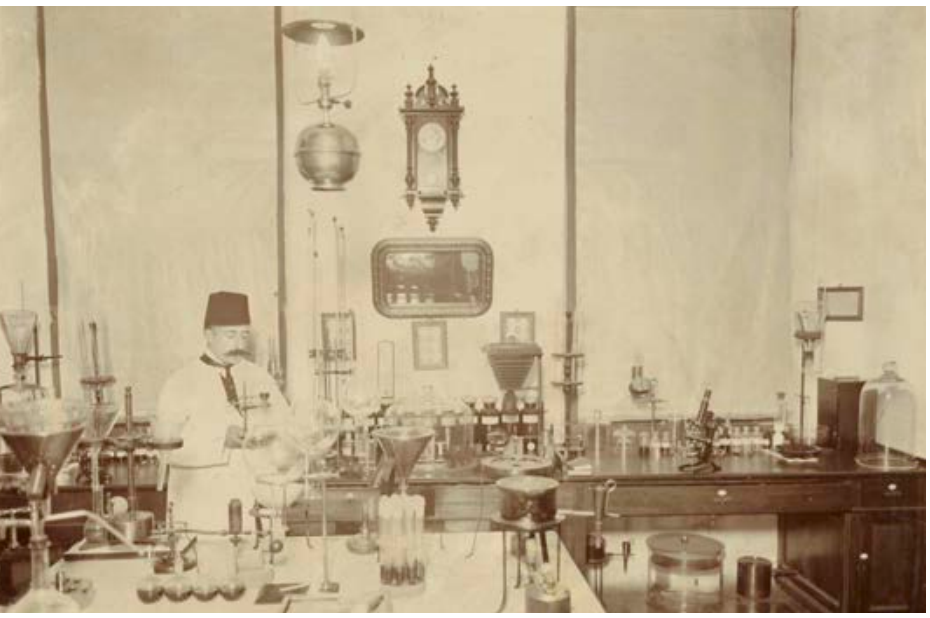

Bakteriyolojihâne – ***İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi***

Bacteriology house – Istanbul University Rare Works Library

Aşı ve serum üreten, marazi madde teşhisi yapan laboratuvarın önemi, yaşanan salgın sebebiyle büyüktü. Merkez Kimya Laboratuvarı'nın tüm elektrik tesisatının acil bir şekilde hazırlanması şarttı. Bu iş için, elektrifikasyon konusunda uzmanlaşmış olan Siemens, Bakanlar Kurulu kararı ile Ağustos 1925'te görevlendirildi.[21] Sıtmanın ülkeye verdiği zarar, tedavi için gerekli ilacın üretildiği bu gibi merkezlerin önemini artırıyordu. Dönem için yadsınamaz ağırlıkta bir misyona sahip olan laboratuvarın Siemens'e emanet edilmesi, Şirket'e duyulan güvenin başka bir örnek üzerinden ispatıdır.

20 M. Talat, "Ankara'da Sıtma ve Sıtma Mücadele Teşkilatı", *Sıhhiye Mecmuası*, V/31, 1929; İlhan Tekeli, *Türkiye'de Sıtma Mücadelesinin Tarihi, Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi*, İstanbul, 2004.

21 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

22 *Lugat-ı Tıbbiyye*, İstanbul, 1290;"Early Arabic Professional Pharmacy", *Bulletin of History of Medicine*, XLII, Baltimore, 1968.

23 Darüleytam İdaresi (Yetimhaneler İdaresi) tarafından kurulan sabun fabrikası için de Budapeşte'den 1917 Mart'ında soda kostik maddesi ithal edilmişti. BOA, MF. MKT, 1224/79, 11/C/1335.

24 BOA, MV, 202/102, 08/N/1334.

25 BOA, DH. İ. UM, 77/1, 01/N/1334; BOA, BEO, 4421/331519, 02/N/1334.

26 *Ullmann's Encyclopedia Of Industrial Chemistry*, New York, 1989.

27 BCA, 30. 18. 1. 2/25. 9. 19, 14/2/1932.

Klor-alkali Fabrikası

Cumhuriyet'in ilk klor-alkali fabrikasının kurulumunda Siemens de görev aldı.

Doğu medeniyeti bir zamanlar formüller konusunda yaklaşık sekiz yüz[22] kimyasal maddeye isim verecek kadar ustaydı. Osmanlıca, Osmanoğullarının ana lisanı Türkçenin yanı sıra zamanla Arapça ve Farsçanın kelime hazinesini ve gramer yapısını da içererek bu üç dilden oluşan bir hâl almıştı. Bu sebeple Osmanlılar, köken itibariyle Arapça olan "kimya" ve "alkali" kelimelerine (el-kîmyâ' ve el-kalî) aşinaydılar. Ama tersine dönen dünya düzeninde 20. yüzyıl Doğu'sunun kimya alanına hâkimiyeti, Batı medeniyetinin gerisinde kalmıştı. Öyle ki tıpta, laboratuvarlarda, dezenfeksiyon ve temizlik maddesi yapımında kullanılan sodyum hidroksit Doğu'da kolaylıkla üretilemiyordu. Özellikle sabun fabrikaları, Osmanlıların "soda kostik" adını verdikleri bu maddeyi ithal ediyordu.[23] Kısaca "soda" dedikleri soda kostiğe, aklın alamayacağı bir değer veriyorlardı. Örnek vermek gerekirse, Aydın'da sabun imalinde kullanılmak üzere Avusturya'dan ithal edilen soda kostik karşılığında aynı miktarda zeytinyağı ihracı yapılıyordu.[24] Aynı tarihlerde, Nuri Aziz Ticarethanesi adlı şirketin sahibi Haşim Bey de ithal ettiği on vagon soda kostik karşılığında on vagon zeytinyağını Bulgaristan'a ihraç etmişti.[25]

Kostik sodayı elde edebilmek için klor-alkali işlemine ihtiyaç duyuluyordu. Kimyasal bileşikleri elektrik akımı yardımıyla ayrıştırmak için uygulanan elektroliz yönteminden sonra klor, hidrojen ve kostik soda elde edilebiliyordu. Klor sağlık sektöründe, tekstil ve kâğıt endüstrisinde beyazlatma ve renk açmada ve temizlik işlemlerinde kullanılıyordu.[26]

Maliyetli olan soda kostik (sodyum hidroksit) ve klor ithalatına kesin çözüm bir klor-alkali fabrikası açmaktı. I. Dünya Savaşı ve kurtuluş mücadelesinin ardından, Mustafa Kemal Atatürk zamanında, 1932'de, Avrupalı bir şirket Türkiye'de klor-alkali fabrikası açmayı teklif etti.[27] Konjonktür sebebiyle karar almakta gecikmeler yaşandı. Neticede 1940'ların başında, ihtiyaç duyulan

the Turkish Republic took place in relation to the X-ray device brought in for the Gureba Hospital founded by Sultan Abdülmecid. Mustafa Kemal Atatürk also continued the trust in Siemens and carried it to the Republican Era.

Chemistry laboratory

Siemens also played a role in the struggle against malaria in 1925.

The young Republic was encountering many difficulties. One of them, which was not openly mentioned, was epidemic diseases that had not disappeared after the National War of Independence was over. Among them, malaria became a disaster. Forty percent of the veterans had malaria. The epidemic spread from behind the war fronts to cities. The most difficult days were experienced in 1924. Due to malaria seizures, work, business activities, and daily life came to a halt. There were not enough hospitals, so schools were turned into treatment centers. The number of deaths was 2. 5 times more than the number of births. Malaria was selected as the main issue of the 1st National Medicine Congress in 1925. In the same period, the Law on Struggle against Malaria was introduced.[19] The Ministry of Health, established in 1920, focused on malaria treatment in bacteriology centers in Istanbul, Afyon, Adana, and Ankara. The most reliable medicine for malaria was quinacrine. This chemical substance was being produced synthetically in laboratories. As the damage of the epidemic was increasing dramatically, quinacrine had to be produced fast. The Central Laboratory in Ankara was also established in the years when the struggle against malaria started. The laboratory was composed of chemistry and bacteriology departments.[20]

Producing vaccines and serums and identifying pathological substances, the laboratory was of great importance, considering the epidemic encountered. It was mandatory to urgently upgrade the whole electrical installation of the Central Chemistry Laboratory. Upon the resolution of the Council of Ministers, this work was assigned in August 1925 to Siemens, which had specialized in electrification.[21] The damage in the country due to malaria increased the importance of such centers where medicine was being produced for treatment. Turning over a laboratory of such high importance to Siemens is another example demonstrating how much the Company could be relied on.

Chlorine-alkali plant

Siemens played a role in the construction of the first chlorine-alkali plant of the Republic.

Eastern civilization was once so advanced in the field of chemical formulae that around 800 chemical substances were named in Eastern languages.[22] The Ottoman language included the vocabulary and grammar of Arabic and Persian in addition to Turkish and, in time, became a compound of these three. Thus, Ottomans were familiar with the words "chemistry" and "alkali" (*al-kîmyâ'* and *al-kalî*) that are of Arabic origin. Yet, in the new world order, Eastern civilization had been left behind the West in the area of chemistry to the extent that sodium hydroxide used in medicine, laboratories and cleaning products could not be produced easily in the region. Soap factories had to import this sodium hydroxide, called "caustic soda" by the Ottomans.[23] They regarded caustic soda, soda in short, as incredibly valuable. For example, in return for caustic soda imported from Austria for soap production in Aydın, olive oil was exported in the same quantity.[24] During those days, an entrepreneur called Mr. Haşim, owner of the company "Nuri Aziz", had exported ten wagons of olive oil to Bulgaria in exchange of ten wagons of caustic soda.[25]

The chlorine-alkali process was needed to obtain this caustic soda. Chlorine, hydrogen and caustic soda were obtained after an electrolysis process applied to separate chemical compounds through the use of electric current. Chlorine was used in the healthcare sector, textile and paper industries, and in whitening and cleaning processes.[26]

19 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti, "13 Mayıs 1926 Tarih ve 839 Numaralı Sıtma Kanunun Sureti Tatbikine Dair Talimatname" (Ankara: 1933).

20 M. Talat, "Ankara'da Sıtma ve Sıtma Mücadele Teşkilatı", *Sıhhiye Mecmuası*, V/31 (1929); İlhan Tekeli, *Türkiye'de Sıtma Mücadelesinin Tarihi, Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi* (İstanbul: 2004).

21 BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.

22 *Lugat-ı Tibbiyye* (İstanbul: 1290);"Early Arabic Professional Pharmacy", *Bulletin of History of Medicine*, XLII (Baltimore: 1968).

23 Caustic soda was imported from Budapest in March 1917 for the soap factory established by the Directorate of Orphanage. BOA, MF. MKT. 1224/79, 11/C/1335.

24 BOA, MV, 202/102, 08/N/1334.

25 BOA, DH. İ. UM, 77/1, 01/N/1334; BOA, BEO, 4421/331519, 02/N/1334.

26 *Ullmann's Encyclopedia Of Industrial Chemistry* (New York: 1989).

klor-alkali fabrikasını tesis etmesi için tedarikçi olarak Türklerin tercih ettiği isim, elektriğin girdiği her alanda varlık gösteren Siemens oldu. Genç Cumhuriyet'in kalkınma hamlesi için sanayi tesisleri açma ve yönetme misyonuyla Atatürk tarafından kurulmuş olan Sümerbank ise işin finansörü olacaktı. Siemens Halske ve Sümerbank işbirliğiyle fabrikanın İzmit'te faaliyet göstermesine karar verildi.

2890 kW klor-alkali-elektroliz doğru akım gücü için armatür dönüştürücü, *1928 – Siemens Şirket Arşivi - GP I 1713*

Armature transformator for 2890 kW chlor-alkali-electrolysis continuous current power, 1928 – *Siemens Corporate Archives - GP I 1713*

Atatürk Dönemi'nde hazırlanan ve 1933'te yürürlüğe konan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nda; kimya fabrikalarının da olduğu tesis kurulumları için 2, 5 milyon lira ayrılacağı kararı yer almıştı. İzmit Klor-alkali Fabrikası da bu kararın icraatlarındandır.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi kayıtlarından, İzmit Klor-alkali Kimya Fabrikası'nın montajında Siemens için çalışan Walter Feist,[28] Thedor Protze,[29] Mieczyslaw Ksiezopolski,[30] Wilhelm Rath,[31] Alois Kaiser, Aoskar Ernest,[32] Herrmann Pritzkat[33] gibi isimlere rastlamak mümkün.

Siemens, Atatürk devrinin sanayileşme politikası neticesinde Türkiye'nin dört bir yanını saran fabrikalaşma hareketinde çoğunlukla tedarikçi, bazen de işletmeci olarak aktif rol oynadı. Bu bağlamda İzmit'e de gelip sodyum klorürün elektrolize edildiği endüstriyel düzeneği barındıran klor-alkali fabrikasının kurulum aşamasında hizmet verdi.[34]

28 BCA, 30. 18. 1. 2/97. 110. 8, 17/11/1942.

29 BCA, 30. 18. 1. 2/96. 52. 13, 16/6/1942.

30 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 91. 7, 10/26/1942.

31 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 94. 20, 16/11/1942.

32 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 96. 9, 19/11/1942.

33 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 105. 9, 16/12/1942.

34 BCA, 30. 18. 1. 2/96. 89. 13, 1/11/1941; BCA, 30. 18. 1. 2/97. 104. 9, 24/12/1941; SAA, A 590.

The best solution to put an end to the costly import of caustic soda (sodium hydroxide) and chlorine was to establish a chlorine-alkali factory. After the First World War and the War of Independence, in 1932, in other words, during Mustafa Kemal Atatürk's presidency, a European company proposed to open a chlorine-alkali factory in Turkey.[27] There were delays in taking decisions due to the conjuncture. Finally, in the beginning of the 1940s, the name of the supplier preferred by Turks for the construction of the highly needed chlorine-alkali factory turned out to be Siemens, which was present everywhere electricity was present. Founded by Atatürk with the mission of founding and managing industrial facilities for the development of the young Republic, Sümerbank would be the financier for this project. With the cooperation of Siemens & Halske as a supplier it was decided that the factory would operate in Izmit.

With the First 5-Year Industrial Progress Plan prepared in Atatürk's presidency and carried into effect in 1933, 2. 5 million Turkish liras were allocated to build facilities, including chemical factories. Izmit chlorine-alkali plant is a part of this plan.

In the Republic Archives of the Prime Ministry, the names of Walter Feist,[28] Thedor Protze,[29] Mieczyslaw Ksiezopolski,[30] Wilhelm Rath,[31] Alois Kaiser, Aoskar Ernest,[32] and Herrmann Pritzkat,[33] all working for Siemens, can be seen in the setting up of the Izmit chlorine-alkali chemistry factory.

Thus, Siemens played an active role as a supplier and manager in the industrialization movement that spread all over Turkey thanks to the industrialization policies of the Atatürk period. It was in this context that Siemens came to Izmit to contribute to the establishment of the first local chlorine-alkali factory, introducing the industrial sodium chlorine electrolyzation process.[34]

27 BCA, 30. 18. 1. 2/25. 9. 19, 14/2/1932.

28 BCA, 30. 18. 1. 2/97. 110. 8, 17/11/1942.

29 BCA, 30. 18. 1. 2/96. 52. 13, 16/6/1942.

30 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 91. 7, 10/26/1942.

31 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 94. 20, 16/11/1942.

32 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 96. 9, 19/11/1942.

33 BCA, 30. 18. 1. 2/100. 105. 9, 16/12/1942.

34 BCA, 30. 18. 1. 2/96. 89. 13, 1/11/1941; BCA, 30. 18. 1. 2/97. 104. 9, 24/12/1941; SAA, A 590.

Arşiv belgelerinin
tıpkı basımları, transkripsiyonları,
sadeleştirmeleri ve çevirileri

SIEMENS-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE DAİR TARİHİ KAYITLAR

III

HISTORICAL RECORDS on SIEMENS-TURKEY RELATIONS

Facsimiles, transcriptions,
simplification, and translation
of archival documents

İLETİŞİM BELGELERİ

DOCUMENTS *on* COMMUNICATIONS

1856

OSMANLI-SIEMENS İLİŞKİSİNE DAİR İLK KAYIT:

İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı

THE FIRST DOCUMENT ON
OTTOMAN EMPIRE-SIEMENS RELATIONSHIP:

The Suez-Alexandria Telegraph Line

BELGE 1

Osmanlı-Siemens İlişkilerine Dair İlk Belge

RECORD NO. 1

First Document on the Relation Between the Ottoman Empire and Siemens

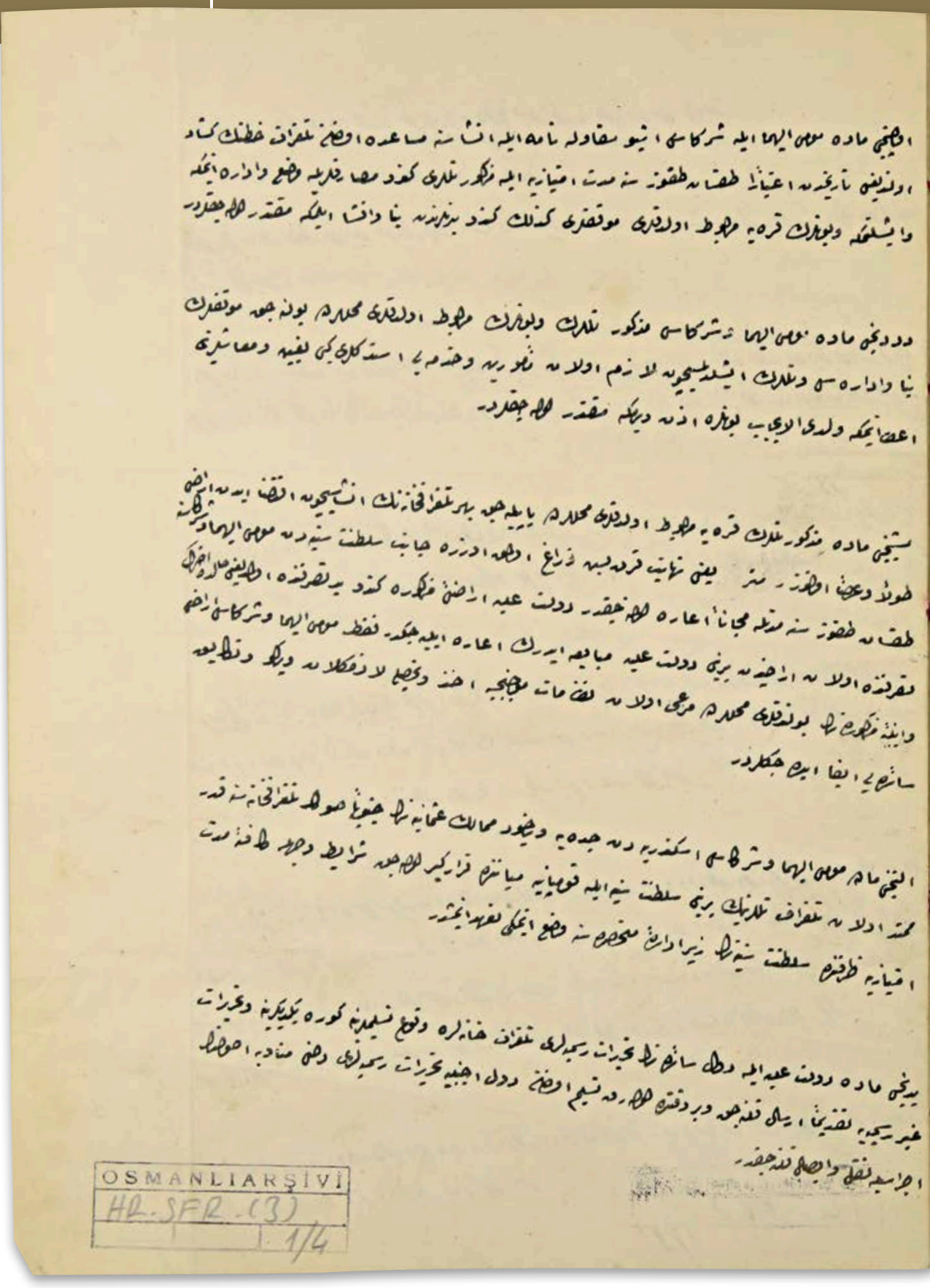

OSMANLIARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/4

بحر احمرده تحت البحر تلغراف خطی وضعنه ولاد مکلاده تلغرافخانه لرك
بنا وانشاسنه دائر مقاوله نامه نك صورتیدر

مصر والیسی فخامتلو حضرتلرینك ایکیوز یکرمی ایکی سنهسی جمادی الاخری نك یکرمیسی تاریخیله استانبولده
سویلشیلدی. بر خط تلغرافك انشاسی وتعمیر جهتنده تلغراف خانه نك اقامهسی حقنده موسیو فرانسوا کیز بوردهه
وقرناتی بولنان کیز بوردهه وشرکاسنه رخصت لازمهیه اعطا ایتمش واشبو رخصت حاوی مقاوله نامه رضای طرف
حضرت پادشاهیدهه سنه نکدرلی سعادتلو شریفك اوائل تاریخیله اعطا بویورلدقه برفطعه فرمان عالی ایله تصدیق
بویورلمش اولمغله سویلندهه کهنستانه قدر تحت البحر وضع اولنجق تلغراف تلریك ایشلتمسیچون لازمکلان تلغراف
موقعلرینك بنا وانشاسنه مومی الیها وشرکاسنه اتی الذکر ماده لرده تعیین اولنان شرایط وجهله طرف سلطنتپناهیدن
مساعده بویورلمشدر.

بریجی ماده مومی الیها ایله شرکاسی جمله وجنود سواکنه وفرانه جزیرهسی ویاخود قطعه سنك برموقعنه سالف الذکر
تلری وضع ایتمك ایچون بحر احمرده کائن سواحل واطرافده موافق سانلان تلغراف تل وضع ایتمك استدکلری
حالده بو مقوله موقع وجزیره لرك تل وضعنه لازم اولان ماده اولجه جانب طرفدن عیده خبر ویرلمك موقع
قبولنه وضع اولنمق جهتدر. سلطنتپناهی دخی بوبابده برخبرك کندوسنه ویرلمیکی کوندهه اعتبارا النهایه درت ای مدت
ظرفنده جواب ویرمك جهتدر. ودیریلمیکی حالده رخصت ویرلمش عد قلنمق جهتدر. جمله تلغراف خانه سنه دائر لازمکلان
صورت تنظیمی مخصوصه سلطنتپناهی ایله اولجه قرار لشدیریلمك جهتدر.

ایکنجی ماده مومی الیها وشرکاسی مذکور تلری وضع ایتمك جهتلری محلارده تلغراف خانه لر بنا وانشا ایتمك جهتلری

اوچنجی ماده

OSMANLI ARŞIVI
HR-SFR-(3)
1/3

[illegible] سنه سی مادام دولت علیه مدت امتیازی ختامنده ایسه امتیازی تجدید جدیدلی تقریرم سویلدیکه هنگستان طرفنده
بحر احمرده کائن صولک تلغرافخانه قدر محمد اولاد ملک و تلغرافخانه لر مجاناً طرف سلطنت سنیه دن قالدیرلمشدر

اوندن صکره مادام سه البحرده اسکندریه قدر دکز آلتنده وضع اولنمش تلغراف خطی ایسه مقاوله نامه تاریخندن اعتبارا
نهایت ایکی سنه مدت ظرفنده وضع و اخذ اولنمق و بحر احمر خطی دخی سه البحرده اسکندریه قدر بایلمش جهتله تلغراف
یوم کشادندن اعتباراً نهایت ایکی سنه ظرفنده بایدیجه شرط مخصوصیه ایسه مقاوله نامه اعتبارلی اولمقدن
بحث ذکر اولنمش مدت ختامنده محلاتنه وضع اولونمق تقریرم ایسه مقاوله نامه کالمدلم یکه حکمنده قالمشدر

اوندن صکره مادام ایسه مقاوله نامه موجبنجه بحر احمرده کائن سواحل و جزایر عثمانیه بایلمش جهتله تلغراف خانه لرجه سواحل
و شرکای هیئت مجموعه لرنده دولت علیه نک قوانین و نظامات حالیه و مستقبله سنه تابع، و دولتجه مقاوله بولنمش
هذه تلغراف بولمش جهتله استحصال دخی اهالیه معامله حمایتی اتخاذ بولمشدر. فقط بولنمش ایکنجی بولمش
جنابنه معامله حکمتلری و یا حقوقه تخطی و عادیه دائر مصلحتلری دولتجه اولانلر حضرتنه اشعار بولمش معامله نقلنه جهت
ممالک محروسه ده بالکز مجلس محلاتنه کیدن محررات و دولت علیه نک مداخله و نظارتی تحت بولمش جهتله

اوندن صکره مادام ایسه خطنی اشا ایده جک قومپانیه ایله دولت علیه میانده بر منازعه وقوعی تقدیرم
مختلط برقومیسیونه تشکیل اولنمه بولنمش اعضاسی طرفیندن علی التساوی نصب قلنمش و اعضاسی مساوی الیوم منازعه
رفعیت و تسویه بیشرت ایچون اول کمسه لرینه برنیسی انتخاب ایدیلمش حکمل و اکثریت ایله منازعه حکم و تسویه
ایدرلر. اخر واسطه مراجعت اولنمش جهتله و نهایت اعضا میانده تساوی اولدقجه اکثریت نصب
ایچون تقدیرم ثیلسا ثانی اکثریت ایچون اخذ و استحصال اولنمش جهتله

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/6

سکزنجی مادہ، قزاقلرک تحریراتی تلغراف خانہ‌لرہ وقوع تبلیغ کورہ صرف سعی ایدلمہ‌لرینہ جقدر۔

طقوزنجی مادہ مذکور تلغراف خانہ‌لرک انشا و ادارہ‌سیچون لازم اولان اشیا و ماکینہ و آلات سائرہ رسم گمرکدن معاف اولہ جقدر۔

اونجی مادہ سلطنت سنیہ کندو طرف عالیسنہ بکلرنہ مشروطیت ترتیب ایدہ جاک شرطیلہ نظارت تلغراف ایدہ‌لرک قرہ‌سی مرخص اولدقلری محلدہ خانہ تلغراف‌لری ادارہ‌سنہ دولت علیہ مأمورلری بولنورلر نظارت وجہ‌یلہ جقدر

اون برنجی مادہ دولت علیہ‌نک اهالی و قرق بحر اخراجی مجدداً کندو حسابنہ اولارہ تلغراف خطری انشا ایتمک و ایدرمک و ایشبو تلغراف خطلرینک انشا و تمامیسنک انشا ایدکلری تلغراف ربط ایلمک استحقاقہ و صلاحیتی اولہ جقدر

اون ایکنجی مادہ ممالک محروسہ‌نک هر یرنک اطرافنہ وارد اولان تحریرات مجرد دولت علیہ مأمورلری واسطہ سیلہ صاحبنہ اعطا و تبلیغ قلنمسی و عموماً اهل ممالک دولت علیہ‌دن ایسالی اولان تحریرات دخی ممالک محروسہ‌نک خانہ تلغراف خانہ‌لرہ کذلک دولت علیہ مأمورلری و رعایا تسلیم و اعطا اولہ جقدر۔

اون اوچنجی مادہ فی الاصل سویسرہ و دولت سائر ممالک محروسہ‌دہ حیدہ و بحیہ‌لرینک و جیدہ و بحیہ‌لرینک سویسرہ و دولت سائر ممالک محروسہ شاهانہ‌یہ کمک اوزرہ بحر احمر خطندہ بحرک خانہ تحریراتی بلد اشقاها صلاحیتدار مأمورلری بولنورلر بشی جانب دولت علیہ‌یہ عائد اولہ جقدر۔ لکن خاصلات نظارت‌نک اسکندریہ‌دہ هندستان طرفنی بحر احمرہ خانہ صولک تلغراف خانہ‌سی نہ‌یلہ اولارہ تلغراف خطندہ زیادہ محل اوزرندہ حساب اولنمہ مقرر بولنمشدر۔

اون دوردنجی مادہ اون اوچنجی مادہ‌دہ ذکر اولنان اولارہ تحریرات رسمیہ و مطایبہ مخصوصہ نظارت‌نک هم دنیزدہ اولجہ جانب دولت علیہ‌یہ تذکر اولنمقجہ جائز اولہ جقدر۔

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/5

truction d'une ligne télégraphique d'Alexandrie à Suez et pour l'établissement d'une station à Yoseir à MM. Francis Gisborne et à son frère Lionel Gisborne et leurs concessionnaires, et Sa Majesté le Sultan ayant confirmé la dite concession par son Firman en date du commencement de Ramazan de la même année, le Gouvernement Impérial Ottoman accorde à MM. Lionel et Francis Gisborne et à leurs concessionnaires la concession dont les conditions sont déterminées par les articles suivants pour l'établissement de stations télégraphiques pour le service et l'exploitation des fils sous-marins qui doivent être posés de Suez jusqu'aux Indes.

Art. 1.

Les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires pourront poser les susdits fils à Jiddah ou à

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/8

[illegible]

[illegible] ١٢٧٢ هجريه
يوم ٢٦ ربيع الآخر

[illegible] ١٨٥٦ ميلاديه
يوم ٢٤ كانون اول

/signé/ Lionel Gisborne by F. Gisborne

/signé/ F. Gisborne

I hereby certify the above to be the true and authentic signature of Mr. Francis Gisborne British subject.

British Cancellaria, Pera of Constantinople 3 January 1857

/signé/ George N. Ward vice consul chancellier

[illegible]

Convention pour l'établissement des stations télégraphiques de la ligne sous-marine de la mer rouge.

Son Altesse Mehemmed Saïd Pacha Gouverneur Général d'Egypte ayant accordé une concession, en date du 20 Djémazi-ul-akhir 1272, pour la cons-

Pour la legalisation du sceau apposé en marge du Grand Chancelier du Divan Impérial

G. Pote 1.86. 1857

Le Ministre des Affaires étrangères

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR (3)
1/7

Art. 3.

Les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires pourront établir, poser, entretenir et exploiter les sus-dits fils et stations aux points où ceux-là prendront terre, à leurs seuls frais pendant quatre-vingt-dix-neuf années, à dater de l'ouverture de la ligne télégraphique concédée par les Présentes.

Art. 4

Les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires auront le pouvoir de nommer, de payer et de congédier à leur volonté, tous les employés nécessaires à l'établissement, à l'entretien et à l'exploitation des susdits fils et stations aux points où ceux là prendront terre.

Art. 5.

Les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires auront la jouissance des terrains et constructions, né=

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/10

Seratkine et à l'île de Camaran ou à un point du Yemen, et dans le cas qu'ils voudront leur faire prendre terre à d'autres points de l'une ou de l'autre côte de la Mer Rouge ou sur d'autres îles situées dans cette mer, tels points et telles îles seront indiqués au Gouvernement et soumis à son approbation six mois au moins avant la pose des fils. Le Gouvernement devra donner sa réponse dans un délai de quatre mois au plus tard à dater du jour où telle indication lui aura été communiquée, autrement son consentement sera censé avoir été donné. Tous les arrangements spéciaux relatifs à la station de Jiddah seront au préalable convenus avec le Gouvernement.

Art. 2.

Les Sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires pourront établir des stations aux points où prendront terre les susdits fils.

OSMANLI ARŞIVI
HR-SFR-(3)
1/9

andrie à Jiddah ou à la dernière station au sud sur le territoire Ottoman, pour toute la durée de la concession, aux conditions qui seront déterminées entre le Gouvernement et les dits concessionnaires.

Art. 7.

Les dépêches officielles du Gouvernement Ottoman et de tout autre Gouvernement seront transmises par priorité sur les dépêches privées et d'après l'ordre de leur remise à la station télégraphique. Pour les dépêches officielles appartenantes à des Gouvernements différents et qui seront remises simultanément, on suivra dans la transmission la règle de l'alternat.

Art. 8.

Les dépêches privées seront transmises d'après l'ordre de leur remise à la station télégraphique.

OSMANLI ARŞIVI
HR.SFR.(3)
4/12

cessaires à l'établissement et à l'entretien des sus-dits fils et stations aux points au quels prendront terre ; et le Gouvernement Otto-man cèdera trente mètres, soit quarante cinq pics, au maximum en longueur et autant en largeur pour l'emplacement de chaque station à titre de bail gratuit pour quatre-vingt-dix-neuf années. Si le Gouverne-ment ne possède pas de terrain disponible, il achetera le terrain d'un particulier et le donnera à titre de bail. Les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires acquitteront toutefois les charges et impôts aux quels les dits terrains et constructions seront assujettis d'après les lois du lieu où ils se trouvent.

Art. 6.

Les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires s'obligent à mettre à la disposition exclusive du Gouvernement Impérial un des fils télégraphiques d'Alex-

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR-(3)
1/11

quelconque qui se trouve sur le territoire Ottoman ne lui sera communiqué que par l'intermédiaire d'un agent du Gouvernement Ottoman. Toute dépêche expédiée originairement du territoire Ottoman sera remise aux stations sur le territoire Ottoman par l'intermédiaire d'un agent du Gouvernement.

Art. 13.

Les Sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires devront attribuer au Gouvernement Ottoman cinq pour cent sur les recettes annuelles de toutes les dépêches indistinctement qui passeront par la ligne de la Mer Rouge provenant originairement de Suez ou de tout autre point du territoire Ottoman, en destination pour les provinces de Jiddah ou Yemen, ou de ces deux Provinces en destination pour Suez ou toute autre partie de l'Empire Ottoman.

Il est entendu que les dites recettes ne seront dans aucun cas calculées

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/14

Art. 9.

Les matériaux et les mécanismes nécessaires pour l'établissement et l'entretien des fils et stations de la mer Rouge jouiront de l'exemption des droits de douane.

Art. 10.

Les susdits fils et stations aux points où ceux-là prendront terre seront surveillés et protégés par le Gouvernement Ottoman partout où il y aura un agent d'autorité, sans qu'il puisse en résulter aucune responsabilité pour la Sublime Porte.

Art. 11.

Le Gouvernement Ottoman aura la faculté en tout temps de faire établir pour son compte de nouveaux fils télégraphiques dans la Mer Rouge et de les unir avec les sus-dits fils des Sieurs Lionel et Francis Gisborne et de leurs concessionnaires

Art 12.

Toute dépêche adressée à une personne

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
1/13

dans un délai de deux ans au maximum de la date des Présentes, et que la ligne de la Mer Rouge sera posée dans un délai de deux ans au maximum à partir du jour de l'ouverture de la ligne du Cap Helles à Alexandrie. Si à l'expiration de ces délais ces lignes ne sont pas posées, la présente convention sera considérée comme nulle et non avenue.

Art. 17.

En tout ce qui concerne les stations télégraphiques concédées par les Présentes sur les côtes et les îles Ottomanes dans la Mer Rouge, les sieurs Lionel et Francis Gisborne et leurs concessionnaires seront dans leur ensemble soumis aux lois et règlemens generaux de l'Empire existants ou à intervenir, de même que les individus destinés au service de ces stations seront individuellement sous la protection de la Nation à laquelle ils appartiennent.

OSMANLI ARŞIVI
HR. SFR. (3)
1/16

sur un parcours plus long que celui d'Alexandrie a la dernière station vers les Indes du Territoire Ottoman dans la mer Rouge.

Art. 14

La diminution ou l'augmentation du tarif des dépêches officielles et privées mentionnées dans l'Art.e 13 ne pourra avoir lieu qu'après une entente préalable avec le Gouvernement.

Art. 15

Si à l'expiration de la durée de la concession, le Gouvernement ne la renouvelle pas, les stations et les fils de Suez à la dernière station vers les Indes sur le territoire Ottoman dans la Mer Rouge, à l'époque de la dite expiration lui appartiendront à titre gratuit.

Art 16.

Cette concession est accordée sous la condition expresse que la ligne sous-marine du Cap Helles à Alexandrie sera posée

OSMANLI ARSIVI
HR.SFR.(3)
1/15

et examinée au Conseil du télégraphe d'abord et au Haut Conseil du Tanzimat ensuite, ainsi qu'au Conseil des Ministres d'Etat, et a été soumise à Sa Majesté Impériale le Sultan qui ayant donné ses ordres y relatifs, la dite convention a été faite, signée et scellée en double, dont l'une vient d'être remise au Sieur Francis Gisborne.

Fait à Constantinople le 26 Rebiul-Akhir 1273 de l'Hégire, soit le 24 Décembre 1856.

Le Ministre des Affaires Etrangères de Sa Majesté Impériale le Sultan

(L. S.) Ibrahim Edhem

(signé) Lionel Gisborne by F. Gisborne

(signé) F. Gisborne

Pour traduction conforme au texte

OSMANLI ARŞIV.
HR. SFR. (3)
1/18

Et toute action civile ou criminelle intentée contre eux aura cours suivant les antécédents établis en pareil cas. Il est entendu toutefois que les dépêches qui ne font que traverser le territoire Ottoman en route à leur destination ne sont soumises à aucun contrôle ou surveillance de la part du Gouvernement.

Art: 18.

Le cas survenant qu'il y ait un différent entre la Compagnie, qui exécutera la ligne de la Mer Rouge et le Gouvernement Ottoman, une Commission mixte sera nommée de membres désignés en nombre égal de part et d'autre, lesquels avant d'examiner la question éliront un Président et procéderont alors à la détermination de la matière qui leur sera soumise, à la majorité des voix et sans appel, le Président ne votant qu'en cas de partage égal des voix.

La présente convention a été vue

OSMANLI ARŞIVI
HR.SFR.(3)
1/17

Siemens'in Osmanlı hinterlandıyla tanışması, ruhsatı 27 Şubat 1856'da verilen İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı projesiyle gerçekleşti. Projeyi onaylayan padişah iradesi 5 Mayıs 1856'da çıktı.[1]

Siemens' first project in the Ottoman hinterland was the installation of the Suez-Alexandria Telegraph Line, for which a permit was delivered on 27 February 1856. The imperial edict approving the project was issued on 5 May 1856.[1]

BELGE 1 / RECORD NO. 1

OSMANLI-SIEMENS İLİŞKİLERİNE DAİR İLK BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE FIRST DOCUMENT ON THE RELATION BETWEEN THE OTTOMAN EMPIRE AND SIEMENS

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 31/1

Bahr-i Ahmer'de tahte'l-bahr telgraf hattı vaz'ına ve lazım gelen telgrafhanelerin bina ve inşasına dair mukavelenâmenin suretidir. Mısır Valisi fehametli devletli Paşa Hazretlerinin iki yüz yetmiş iki senesi Cumadelâhiresi'nin yirmi tarihiyle İskenderiye'den Süveyş'e kadar bir hatt-ı telgrafın inşası ve Kuseyr canibinde bir telgrafhanenin ikâmesi zımnında Mösyö François Gisborne'dan ve kardeşi Lionel Gisborne'dan ve şürekâsına ruhsat-ı lazimeyi ita etmiş ve işbu ruhsatı havî mukavelenâme dahi taraf-ı Hazret-i Padişahiden sene-i mezkure Ramazan-ı Şerifinin evâili tarihiyle ita buyurulan bir kıta ferman-ı âlî ile tasdik buyurulmuş olduğundan Süveyş'den Hindistan'a kadar tahte'l-bahr vaz' olunacak telgraf tellerinin işledilmesi için lazım gelen telgraf mevkiflerinin bina ve inşasına mumâ-ileyhimâ ve şürekâsına âti'z-zikr maddelerde tayin olunan şerâyit vechle taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den müsaade buyurulmuşdur.

1
İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı anlaşmasının metni iki nüsha olarak çoğaltılmıştır. Osmanlıca kaleme alınmış olan anlaşmanın ilk nüshası Fransızca tercümesini de içermekte, bu belge Başbakanlık Osmanlı Arşivi kayıtları arasında HR. SFR. 3. 31/1 kodlu defterde yer almaktadır. François Gisborne'a verilmiş olan ve Fransızca tercümeyi ihtiva eden ikinci nüsha ise Siemens Şirket Arşivi'nde, SAA 8091 numaralı dosyada muhafaza edilmektedir.
The text of Alexandria-Suez Telegraph Line agreement was duplicated. The first copy is included in the book coded HR. SFR. 3. 31/1 of the Ottoman Archives of the Prime Ministry. The French copy of the second, given to François Gisborne, is kept in file no SAA 8091 of Siemens Corporate Archives.

Birinci madde: Mumâ-ileyhimâ ile şürekâsı Cidde veyahut Sevakin ve Kamaran Ceziresi veya Yemen kıt'asının bir mevki'ine sâlifü'z-zikr telleri vaz' edebileceklerdir ve Bahr-i Ahmer'de kâin sevâhil ve adalardan mevâki'-i saireye telgraf teli vaz' etmek istedikleri halde bu makule mevki ve cezireler tel vaz'ından lâ-ekal altı mah evvelce canib-i Devlet-i Aliyye'ye haber verilerek mevki'-i kabulüne vaz' olunacakdır. Saltanat-ı Seniyye dahi böyle bir haberin kendisine verildiği günden itibaren en-nihâye dört ay müddet zarfında cevab verecekdir ve vermediği halde ruhsat verilmiş add kılınacakdır. Cidde Telgrafhanesi'ne dair lazım gelen suver-i tanzimiye-i mahsusa Saltanat-ı Seniyye ile evvelce kararlaştırılacakdır.

İkinci madde: Mumâ-ileyhimâ ve şürekâsı mezkur telleri vaz' eyleyecekleri mahallerde telgrafhaneler bina ve inşa edebileceklerdir.

Üçüncü madde: Mumâ-ileyhimâ ile şürekâsı işbu mukavelename ile inşasına müsaade olunan telgraf hattının küşad olunduğu tarihden itibaren doksan dokuz sene müddet-i imtiyaziye ile mezkur telleri kendi masarıflarıyla vaz' ve idare etmeğe ve işletmeğe ve bunların karaya merbut oldukları mevkifleri kezalik kendi bedenlerinden bina ve inşa eylemeğe muktedir olacaklardır.

Dördüncü madde: Mumâ-ileyhimâ ve şürekâsı mezkur tellerin ve bunların merbut oldukları mahallerde bulunacak mevkiflerin bina ve idaresi ve tellerin işletilmesi için lazım olan memurîn ve hademeyi istedikleri gibi tayin ve maaşlarını ita etmeğe ve lede'l-icab bunlara izin vermeğe muktedir olacaklardır.

Beşinci madde: Mezkur tellerin karaya merbut oldukları mahallerde yapılacak beher telgrafhanenin inşası için iktizâ eden arazi tûlen ve arzan otuzar metre yani nihayet kırk beş zirâ' olmak üzre canib-i Saltanat-ı Seniyye'den mumâ-ileyhimâ ve şürekâsına doksan dokuz sene müddetle meccanen iade olunacakdır Devlet-i Aliyye arazî-i mezkure kendi yed-i tasarrufunda olduğu halde âharın tasarrufunda olan araziden birini Devlet-i Aliyye mübaya'a ederek iare eyleyecekdir fakat mumâ-ileyhimâ ve şürekâsı arazi ve ebniye-i mezkurenin bulundukları mahallerde mer'î olan nizamât mucebince ahz ve tahsili lazım gelen vergi ve tekalif-i sâireyi ifa edeceklerdir.

Altıncı madde: Mumâ-ileyhimâ ve şürekâsı İskenderiye'den Cidde'ye veyahut Memâlik-i Osmaniye'nin cenuban son telgrafhanesine kadar mümted olan telgraf tellerinin yerini Saltanat-ı Seniyye ile kumpanya miyânında karargîr olacak şerâyit vechle kâffe-i müddet-i imtiyâziye zarfında Saltanat-ı Seniyye'nin zîr-i idare-i münhasırasına vaz' etmeği taahhüd etmişdir.

Yedinci madde: Devlet-i Aliyye ile düvel-i sairenin tahrirat-ı resmiyeleri telgrafhanelere vuku'-ı teslimlerine göre yekdiğerine ve tahrirat-ı gayr-i resmiyeye takdimen irsal kılınacak ve bir vakitde olarak teslim olunan düvel-i ecnebiye tahrirat-ı resmiyeleri dahi münavebe usulünün icrasıyla nakl ve isâl olunacakdır.

Sekizinci madde: Efrad-ı nassın tahriratı telgrafhanelere vuku-ı teslimine göre sırasıyla nakl olunacakdır.

Dokuzuncu madde: Mezkur teller ile telgrafhanelerin inşa ve idâresi için lazım olan eşya ve makine ve alât-ı saire resm-i gümrükden muaf olacakdır.

Onuncu madde: Saltanat-ı Seniyye kendi taraf-ı âlîsine bir gûne mesuliyet terettüb edememek şartıyla mezkur teller ile bunların karaya merbut oldukları mahallerde kâin telgrafhaneleri oralarda Devlet-i Aliyye memurları bulunur ise nezaret ve himayet buyuracakdır.

On birinci madde: Devlet-i Aliyye'nin her hal ve vakitde Bahr-i Ahmer'de müceddeden kendi hesabına olarak telgraf hatları inşa etmek ve ettirmeğe ve işbu telleri mumâ-ileyhimâ ve şürekâsının inşa eyledikleri tellere rabt eylemeğe istihkak ve salahiyeti olacakdır.

On ikinci madde: Memâlik-i Mahrusa'da her kim olur ise olsun varid olan tahrirat mücerred Devlet-i Aliyye memuru vasıtasıyla sahibine ita ve tebliğ kılınacak ve an-asl memalik-i Devlet-i Aliyye'den irsal olunan tahrirat dahi memalik-i mahrusada kâin telgrafhanelere kezalik Devlet-i Aliyye memuru vesatatıyla teslim ve ita olunacakdır.

On üçüncü madde: Fi'l-asl Süveyş'den ve daha sair Memâlik-i Mahrusa'dan Cidde ve Yemen eyaletlerine ve Cidde ve Yemen eyaletlerinden Süveyş'e ve daha sair Memalik-i Mahrusa-i Şahane'ye gitmek üzre Bahr-i Ahmer hattından geçerek kaffe-i tahriratın bilâ-istisnâ hasılat-ı seneviyyenin yüzde beşi canib-i Devlet-i Aliyye'ye aid olacakdır, lakin hasılat-ı mezkurenin İskenderiye'den Hindistan'a doğru Bahr-i Ahmer'de kâin son telgrafhaneye kadar mümted olan telgraf hattından ziyade mahal üzerinden hesab olunmaması mukarrer bulunmuşdur.

On dördüncü madde: On üçüncü maddede zikr olunmuş olan tahrirat-ı resmiye ve mekâtîb-i mahsusa tarifesinin zam ve tenzili evvelce canib-i Devlet-i Aliyye ile tezekkür olunmadıkça caiz olamayacakdır.

On beşinci madde: Devlet-i Aliyye müddet-i imtiyâziye hitamında işbu imtiyazı tecdid buyurulduğu takdirde Süveyş'den Hindistan'a doğru Bahr-i Ahmer'de kâin son telgrafhaneye kadar mümted olan teller ve telgrafhaneler meccânen taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'ye kalacakdır.

On altıncı madde: Seddü'l-bahr'den İskenderiye'ye kadar deniz altından vaz' olunacak telgraf hattı işbu mukavelenâme tarihinden itibaren nihayet iki sene müddet zarfında vaz' ve inşa olunmak ve Bahr-i Ahmer hattı dahi Seddü'l-bahr'den İskenderiye'ye kadar yapılacak telgrafın yevm-i küşâdından itibaren nihayet iki sene zarfında yaptırılmak şart-ı mahsusuyla işbu mukavelenâmenin ita olunmuş olduğundan bu hatlar zikr olunan müddetler hitamında mahallerine vaz' olunmadığı takdirde işbu mukavelenâme keen lem yekün hükmünde kalacakdır.

On yedinci madde: İşbu mukavelenâme mucebince Bahr-i Ahmer'de kâin sevahile ve Cezayir-i Osmaniye'ye yapılacak telgrafhanelerce mumâ-ileyhimâ ve şürekâsı heyet-i mecmualarında Devlet-i Aliyye'nin kavanîn ve nizamât-ı haliye ve müstakbelesine tâbi' oldukları misillü bunların hizmetinde bulunacak eşhasın dahi her biri müte'allik olduğu milletin himayesi altında bulunacakdır fakat bunların içinde bir gûne cinayete müte'allik hareketler veya hukuk-ı şahsiye ve âdiyeye dair maslahatları vuku bulanlar hakkında emsali vechle muamele kılınacakdır. Memalik-i Mahrusa'dan yalnız geçip mahallerine giden muharrerât Devlet-i Aliyye'nin müdahale ve nezareti tahtında bulunacakdır.

On sekizinci madde: Bahr-i Ahmer hattını inşa edecek kumpanya ile Devlet-i Aliyye miyânında bir münâza'a vukuu takdirde muhtelit bir komisyon teşkil olunarak bunun azası tarafeynden ale't-tesâvî tayin kılınacak ve aza-yı mumâ-ileyhim münâza'ayı rüyet ve tesviyeye mübaşeret etmezden evvel kendilerine bir reis intihab edecekleri ve ekseriyet-i ârâ ile münâza'ayı hüküm ve tesviye ederek âhar vasıtaya müraca'at olunmayacak ve nihayet aza miyânında tesâvî-i ârâ hasıl olup ekseriyet tayin etmediği takdirde reisin reyi ekseriyet için ahz ve istihsal olunacakdır.

İşbu mukavelenâme Telgraf Meclisine ve muahharan Meclis-i Âlî-i Tanzimat'da ve Meclis-i Hâs-ı Vükelâ-yı fihâmda mutâla'a ve tetkik olunarak taraf-ı Hazret-i Padişâhîye dahi arz ile lede'l-istizân ber-minvâl-i muharrer icra-yı iktizâsına irâde-i seniyye müte'allik buyurulmuş olmakla iki nüsha olarak tahrir ve tarafeynden imza ve temhir olunarak bir nüshası mumâ-ileyh François Gisborne tarafına ita olundu.

Fi 24 Kanunuevvel sene 1856 Milâdiye
Fi yevm 26 Rebiülahir sene 1273 Hicriye

İbrahim Edhem Nâzır-ı Umur-ı Hariciye-i Devlet-i Aliyye
Mühür: İbrahim Edhem
Nezaret-i Umur-ı Hariciye Devlet-i Aliyye
İşbu suret aynıyla aslına mutabık olmakla işbu mahalle şerh verilerek temhîr olunmuşdur.
Beylikçi-i Divan-ı Hümayun

Osmanlı-Siemens İlişkilerine Dair İlk Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi[1]

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 31/1

Kızıldeniz deniz altı telgraf hatlarının ve gerekli telgrafhanelerin yapımı hakkında anlaşma suretidir.

Mısır Valisi 20 Cemaziyelahir 1272 (27 Şubat 1856) tarihi itibariyle İskenderiye'den Süveyş'e kadar bir telgraf hattının yapımı ve Kuseyr tarafından da bir telgrafhanenin inşası için Mösyö François Gisborne ve kardeşi Lionel Gisborne ile ortaklarına gerekli ruhsatı vermiştir. Bu ruhsatı içeren anlaşma Padişah tarafından aynı yılın Ramazan ayının başlarında (5 Mayıs 1856) verilen bir fermanla onaylanmıştır. Bundan dolayı Süveyş'ten Hindistan'a kadar deniz altına konacak olan telgraf tellerinin işletilmesi ve gereken telgraf duraklarının yapımı ve inşası için Gisborne kardeşlere ve ortaklarına aşağıdaki maddelere

The First Document on the Relation between the Ottoman Empire and Siemens[1]

BOA, HR. SFR. 3 (Ministry of Foreign Affairs, London Embassy Documents) 31/1

This is a copy of the agreement for laying a telegraph line under the Red Sea and constructing the necessary telegraph offices.

On 27 February 1856, the Egyptian Governor gave the necessary permit to Monsieur François Gisborne and his brother Lionel Gisborne and their partners for building a telegraph line from Alexandria to Suez and for the construction of a telegraph office on the Qusayr side. This agreement which includes a permit was approved by the Sultan at the beginning of the month of Ramadan of the same year (5 May 1856). Consequently, permission from the Sultanate has been given to the Gisborne brothers and their partners for operating the telegraph wires that will be laid under the sea from Suez to India and for the construction of

1 Bu kitapta yer alan tüm Osmanlıca arşiv belgelerinin (Latin harflerine dönüştürme işlemi olan) transkripsiyonlarını izleyen Türkçe çevirilerinde metnin anlaşılabilir olmasını sağlamak adına cümleler yer yer kısaltılmış, formda sadeleştirmelere gidilmiş, kurum adları günümüz kurumlarına denk gelecek şekilde uyarlanmıştır.
In the Turkish translations following the transcriptions (conversion of Arabic alphabet to Latin) of all Ottoman archival documents, from time to time, sentences have been shortened, style has been simplified and names of institutions have been replaced with current names for the sake of clarity.

uygun olarak çalışmaları suretiyle Saltanat tarafından izin verilmiştir.

Birinci madde: Gisborne kardeşler ile ortakları Cidde, Suakin, Kamaran Adası veya Yemen'e telgraf kablosu döşeyebileceklerdir. Kızıldeniz'de bulunan sahil ve adalardan diğer mevkilere telgraf teli çekmek isterlerse, en az altı ay önce Osmanlı Devleti 'ne bildirerek olur alacaklardır. Osmanlı Devleti bu talebe en geç dört ay içinde cevap verecektir. Cevap vermediği takdirde izin verilmiş sayılacaktır. (Cidde Telgrafhanesi için gereken hazırlıklar saltanatla önceden kararlaştırılacaktır.)

İkinci madde: Bu iki kardeş ve ortakları telgraf tellerini bağladıkları noktalara telgrafhaneler kuracaklardır.

Üçüncü madde: Bu şahıslar ve ortakları, bu anlaşmayla yapımına izin verilen telgraf hattının açıldığı tarihten itibaren, doksan dokuz sene imtiyaz süresiyle, bu telleri kendi masraflarıyla kurup işletecek ve kabloların karaya bağlandıkları noktalarda yer alacak istasyonları kendi imkânlarıyla yapacaklardır.

Dördüncü madde: Gisborne kardeşler ve ortakları bu telgraf istasyonlarında çalışacak görevlileri tayin yetkisine sahiptirler ve maaşlarını kendileri ödeyecektir.

Beşinci madde: Söz konusu telgraf kablolarının karaya bağlandıkları yerlerde kurulacak her bir telgrafhanenin yapımı için otuzar metre uzunluk ve genişlikte araziler Osmanlı Devleti tarafından bu kişilere doksan dokuz sene süreyle ücretsiz verilecektir. Bu kişiler arazi ve binalarla ilgili yürürlükte olan kurallara uygun olarak vergi ve diğer yükümlülüklerini yerine getireceklerdir.

Altıncı madde: Adı geçen kardeşler ve ortakları Cidde'deki veyahut Osmanlı topraklarının güney sınırındaki son telgrafhanenin ve tellerin yerini, devletle ortaklaşa kararlaştırarak imtiyaz müddeti süresince saltanatın idaresine vermeyi taahhüt etmiştir.

Yedinci madde: Osmanlı Devleti ile diğer devletlerin resmi yazışmaları, resmi olmayan yazışmalardan önce gönderilecek ve gönderilmek üzere telgrafhaneye teslim olunan yabancı devletlerin resmi yazıları yerlerine nöbetleşe ulaştırılacaktır.

the necessary telegraph stations, as long as they work in accordance with the conditions below.

Article one: Gisborne brothers and their partners may install telegraph cables in Jeddah, Suakin, Kamaran Island or Yemen. If it is intended to lay telegraph wires from the coasts and islands in the Red Sea to other places, the Ottoman Empire shall be informed at least six months before and approval shall be obtained. The Ottoman Empire shall reply to this request within four months at the latest. If there is no reply, it shall be deemed that permission is granted. (Preparations required for the Jeddah telegraph office shall be decided in advance with the Sultanate.)

Article two: These two brothers and their partners shall establish telegraph offices at the points to which telegraph wires are connected.

Article three: These persons and their partners shall establish and operate these wires at their own expense and construct the stations to be located at the points of land connection of wires with their own means, with a privilege period of ninety-nine years as of the opening date of the telegraph line allowed to be constructed under this agreement.

Article four: The Gisborne brothers and their partners are authorised to assign the officers to work in these telegraph stations and shall pay their salaries.

Article five: Lands 30 meters long and wide shall be provided for free to these persons by the Ottoman Empire for each of the telegraph offices to be constructed at the points of land connection of these telegraph cables, with a period of ninety-nine years. These persons shall fulfill their liabilities such as taxes in line with the applicable rules relating to land and building.

Article six: The above-mentioned brothers and their partners have undertaken to decide the place of the last telegraph office and wires in Jeddah or the southern border of Ottoman lands, jointly with the state and give it to the administration of the Sultanate during the privilege period.

Article seven: Official correspondence between the Ottoman Empire and other states shall be sent before non-official correspondence and official letters of

Sekizinci madde: Resmi yazışmalar dışında kalan şahıs yazışmaları telgrafhanelere geliş sıralarına göre naklolacaktır.

Dokuzuncu madde: Telgraf kabloları ile telgrafhanelerin yapım ve idaresi için gereken eşya, makine ve diğer aletler gümrük vergisinden muaf tutulacaktır.

Onuncu madde: Osmanlı Devleti kendisine herhangi bir sorumluluk yüklememek şartıyla kabloların karaya bağlandıkları yerlerde bulunan telgrafhanelerde şayet Osmanlı Devleti memurları çalışıyorsa, onları himaye edebilecektir.

On birinci madde: Osmanlı Devleti 'nin her durum ve zamanda Kızıldeniz'de yeniden kendi hesabına telgraf hatları inşa etme ve ettirmeye ve yeni kabloları bu şirketin yapmış olduğu kablolara bağlamaya hak ve yetkisi olacaktır.

On ikinci madde: Osmanlı topraklarında kim olursa olsun gelen yazılar sadece Osmanlı Devleti memuru vasıtasıyla sahibine verilip tebliğ olunacaktır. Osmanlı topraklarından gönderilen yazışmalar da Osmanlı topraklarında bulunan telgrafhanelere yine aynı şekilde Osmanlı memurları vasıtasıyla teslim edilecektir.

On üçüncü madde: Asıl olarak Süveyş'ten ve diğer Osmanlı beldelerinden Cidde ve Yemen eyaletlerine; Cidde ve Yemen eyaletlerinden Süveyş'e ve diğer Osmanlı beldelerine ulaşmak üzere Kızıldeniz Hattı'ndan geçecek bütün yazışmaların gelirlerinin yıllık yüzde beşi Osmanlı Devleti 'ne ait olacaktır. Fakat bu gelirlerin İskenderiye'den Hindistan'a ulaşmak üzere, Kızıldeniz'de bulunan son telgrafhaneye kadar uzatılmış olan telgraf hattından sonraki bölge üzerinden hesaplanmaması kararlaştırılmıştır.

On dördüncü madde: On üçüncü maddede belirtilen resmi yazışmaların ve özel mektupların tarifelerinde zam veya indirim yapılması hususu, uygulamadan önce Osmanlı Devleti ile görüşülmek zorundadır.

On beşinci madde: Osmanlı Devleti imtiyaz süresinin bitiminde bu imtiyazı yenilediği takdirde Süveyş'ten Hindistan'a doğru Kızıldeniz'de bulunan son

foreign countries delivered to the telegraph office for sending shall be communicated in turns.

Article eight: Personal correspondence other than official correspondence shall be transferred to telegraph offices according to the order of arrival.

Article nine: Telegraph cables and goods, machinery and other tools required for constructing and managing the telegraph office shall be exempt from customs duty.

Article ten: Provided that no responsibility is laid on, if the Ottoman Empire officers work at the telegraph offices located at the points of land connection of cables, the Ottoman Empire may patronise them.

Article eleven: The Ottoman Empire shall be entitled and authorized to construct telegraph lines and have them constructed again in the Red Sea on their own behalf in any case and time and to connect new cables to the cables constructed by that company.

Article twelve: Regardless of the person, the letters received in Ottoman lands shall only be submitted and notified to the addressee through an Ottoman Empire officer. The correspondence sent from Ottoman lands shall similarly be delivered through an Ottoman officer to the telegraph offices in Ottoman lands.

Article thirteen: Annually five percent of income from all correspondence to pass through the Red Sea line to transfer basically from Suez and other Ottoman towns to Jeddah and Yemen states and from Jeddah and Yemen states to Suez and other Ottoman towns shall belong to the Ottoman Empire. However, it was decided not to calculate this income over the region after the telegraph line was extended to the last telegraph office at the Red Sea, to reach from Alexandria to India.

Article fourteen: The issue of decreasing or increasing the tariffs of official correspondence and private letters stated under article thirteen should be negotiated by the Ottoman Empire before being applied.

Article fifteen: If the Ottoman Empire renews the privilege when the period expires, the cables and telegraph offices

telgrafhaneye kadar uzatılmış kablolar ve telgrafhaneler ücretsiz olarak Osmanlı Devleti 'ne geçecektir.

On altıncı madde: Seddülbahir'den İskenderiye'ye kadar deniz altından konacak telgraf hattı bu anlaşma tarihinden itibaren iki sene içinde yapılmalıdır. Kızıldeniz Hattı ise Seddülbahir'den İskenderiye'ye kadar yapılacak telgrafın açılış gününden itibaren iki sene içinde yapılmalıdır.

On yedinci madde: Bu anlaşma gereği Kızıldeniz'de bulunan sahil ve Osmanlı adalarına yapılacak telgrafhanelerde bu iki kardeş ve ortakları devletin yürürlükteki kural ve kanunları ve ileride uygulamaya koyulacak kanunlarına uyacakları gibi, bunların yanında çalışacak kişilerin her biri de ait olduğu milletin koruması altında olacaktır. Fakat bunlardan herhangi biri cinayet veya suça karışırsa hakkında benzerleri gibi işlem yapılacaktır. Osmanlı topraklarından geçecek olan yazışmalar Osmanlı Devleti 'nin gözetimi altında olacaktır.

On sekizinci madde: Kızıldeniz Hattı'nı yapacak kumpanya ile Osmanlı Devleti arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa, karma bir komisyon kurulacak, bu komisyonda iki tarafın azası eşit sayıda bulunacak ve üyeler anlaşmazlık konusunu görüşmeden evvel kendilerine bir başkan seçeceklerdir. Çoğunluğun görüşü ile anlaşmazlık halledilecek, başka bir yola başvurulmayacaktır. Konu ile ilgili olarak üyeler arasında eşitlik söz konusu olursa, başkanın oyu kabul edilecektir. Bu anlaşma Telgraf Meclisi'nde, daha sonra da Tanzimat Yüce Meclisi ile Bakanlar Kurulu'nda görüşüldükten sonra Padişah'a sunularak oluru alınmıştır. Anlaşma iki nüsha olarak yazılarak iki tarafça imzalanıp mühürlenmiş ve bir nüshası François Gisborne'a verilmiştir.

24 Aralık 1856

Dışişleri Bakanı İbrahim Edhem

extended up to the last telegraph office at the Red Sea from Suez to India shall be transferred to the Ottoman Empire for free.

Article sixteen: The telegraph line to be installed under the sea from Seddülbahir to Alexandria should be constructed within two years as of the date of this agreement. The Red Sea line should be constructed within two years as of the opening date of the telegraph line to be installed from Seddülbahir to Alexandria.

Article seventeen: In telegraph houses to be constructed on the coasts of the Red Sea and Ottoman islands in line with this agreement, these two brothers and their partners shall obey the rules of state, applicable laws *and laws* to be applied in the future, and each of the persons to work with them shall be under the protection of their nation. However, if any of them is involved in a murder or crime, similar legal actions shall be taken against him. The correspondence to pass from Ottoman lands shall be under the supervision of the Ottoman Empire.

Article eighteen: In case of any dispute between the company to construct the Red Sea line and the Ottoman Empire, a mixed commission shall be established, members of both sides shall be included equally in this commission and the members shall select a chairman before negotiating the issue of dispute. The dispute shall be resolved with the opinion of the majority and no other means shall be used. In case of a deadlock between members, the chairman's vote shall be accepted for the issue. This agreement was negotiated in the Telegraph Assembly and then in the Great Assembly of Reform and the Council of Ministers. Then it was submitted to the Sultan and his approval was obtained. The agreement was written in two copies, signed and sealed by both parties and a copy was given to François Gisborne.

24 December 1856

Ibrahim Edhem - Minister of Foreign Affairs

1858
İlk Kontrat
The First Contract

BELGE 2

Osmanlı-Siemens Arasında İmzalanan İlk Kontrat

RECORD NO. 2

The First Contract Between the Ottoman Empire and Siemens

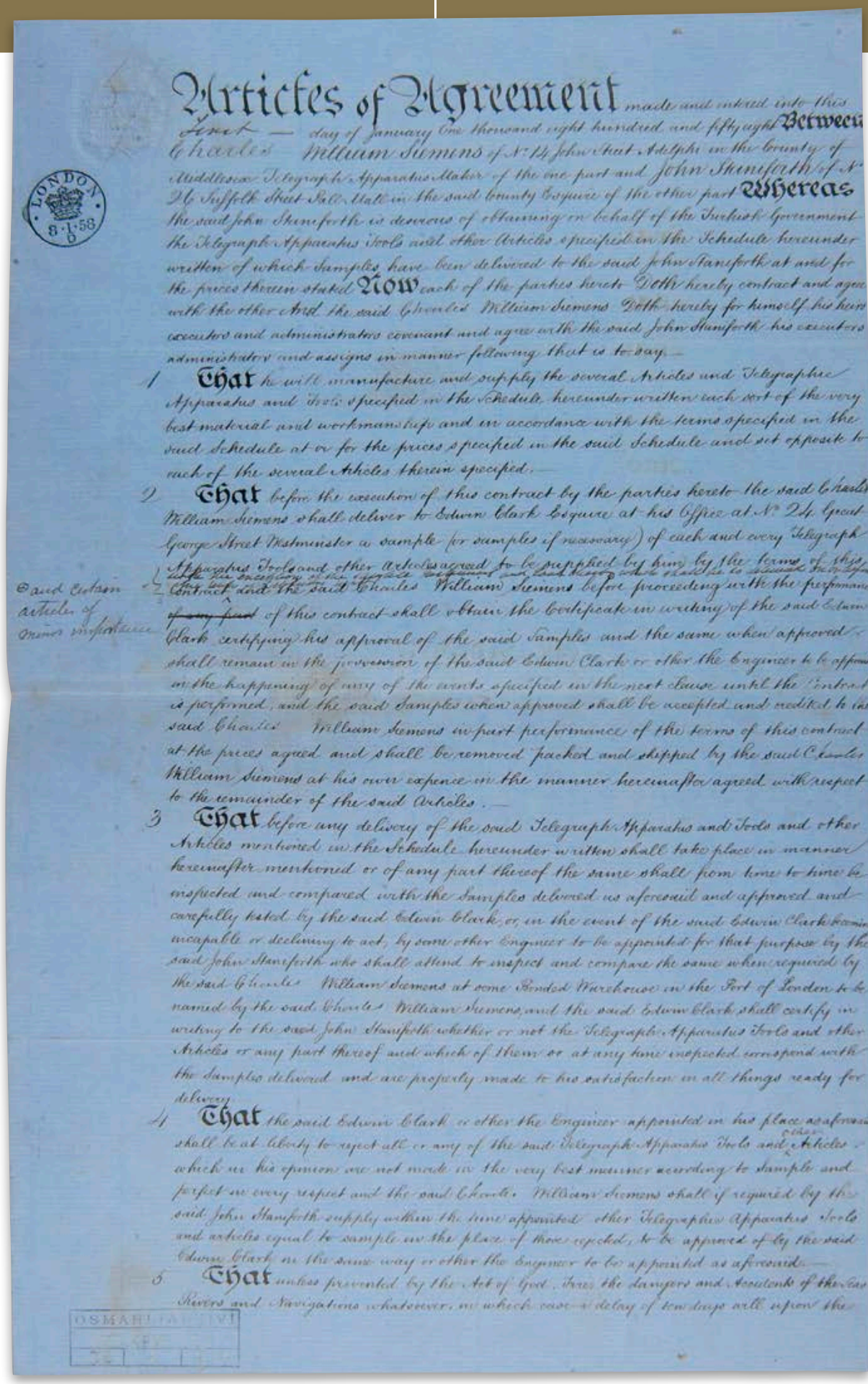

Articles of Agreement made and entered into this ~~First~~ — day of January One thousand eight hundred and fifty eight Between Charles William Siemens of No. 14 John Street Adelphi in the County of Middlesex Telegraph Apparatus Maker of the one part and John Stenforth of No. 16 Suffolk Street Pall Mall in the said County Esquire of the other part Whereas the said John Stenforth is desirous of obtaining on behalf of the Turkish Government the Telegraph Apparatus Tools and other Articles specified in the Schedule hereunder written of which Samples have been delivered to the said John Stenforth at and for the prices therein stated Now each of the parties hereto Doth hereby contract and agree with the other And the said Charles William Siemens Doth hereby for himself his heirs executors and administrators covenant and agree with the said John Stenforth his executors administrators and assigns in manner following that is to say —

1 That he will manufacture and supply the several Articles and Telegraphic Apparatus and Tools specified in the Schedule hereunder written each sort of the very best material and workmanship and in accordance with the terms specified in the said Schedule at or for the prices specified in the said Schedule and set opposite to each of the several Articles therein specified.

2 That before the execution of this contract by the parties hereto the said Charles William Siemens shall deliver to Edwin Clark Esquire at his Office at No. 24 Great George Street Westminster a sample for samples if necessary) of each and every Telegraph Apparatus Tools and other Articles agreed to be supplied by him by the terms of this ~~[illegible]~~ Contract and the said Charles William Siemens before proceeding with the performance ~~of any part~~ of this contract shall obtain the certificate in writing of the said Edwin Clark certifying his approval of the said Samples and the same when approved shall remain in the possession of the said Edwin Clark or other the Engineer to be appointed in the happening of any of the events specified in the next clause until the Contract is performed, and the said Samples when approved shall be accepted and credited to the said Charles William Siemens in part performance of the terms of this contract at the prices agreed and shall be removed packed and shipped by the said Charles William Siemens at his own expence in the manner hereinafter agreed with respect to the remainder of the said Articles. —

Said certain articles of minor importance

3 That before any delivery of the said Telegraph Apparatus and Tools and other Articles mentioned in the Schedule hereunder written shall take place in manner hereinafter mentioned or of any part thereof the same shall from time to time be inspected and compared with the Samples delivered as aforesaid and approved and carefully tested by the said Edwin Clark, or, in the event of the said Edwin Clark becoming incapable or declining to act, by some other Engineer to be appointed for that purpose by the said John Stenforth who shall attend to inspect and compare the same when required by the said Charles William Siemens at some Bonded Warehouse in the Port of London to be named by the said Charles William Siemens, and the said Edwin Clark shall certify in writing to the said John Stenforth whether or not the Telegraph Apparatus Tools and other Articles or any part thereof and which of them or at any time inspected correspond with the Samples delivered and are properly made to his satisfaction in all things ready for delivery

4 That the said Edwin Clark or other the Engineer appointed in his place as aforesaid shall be at liberty to reject all or any of the said Telegraph Apparatus Tools and other Articles which in his opinion are not made in the very best manner according to Sample and perfect in every respect and the said Charles William Siemens shall if required by the said John Stenforth supply within the time appointed other Telegraphic Apparatus Tools and articles equal to sample in the place of those rejected, to be approved of by the said Edwin Clark in the same way or other the Engineer to be appointed as aforesaid —

5 That unless prevented by the Act of God, Fires the dangers and Accidents of the Seas Rivers and Navigations whatsoever, in which case a delay of ten days will upon the

LONDON 8·1·58 D

OSMANLI ARŞİVİ

Dated 1st January 1858

C W Siemens Esqr.

and

John Staniforth Esqr.

Duplicate

Contract for

Telegraphic Apparatus

Tools &c —

Memorandum Whereas by the within Articles of Agreement it is stipulated in paragraph number two That before the execution thereof the said Charles William Siemens should deliver to Edwin Clark therein described a sample (or samples if necessary) of each and every Telegraph Apparatus Tool and other articles agreed to be supplied by him with the exception of the sample Instrument and Tool Chest which should be so delivered on or before the tenth day of February next and certain Articles of minor importance: Now it is hereby declared and agreed that the said articles of minor importance the samples whereof are to be delivered on or before the tenth day of February next as aforesaid are the stretching Insulator with S form stalk Insulator with binding Screws Tube Insulator, Six feet Gutta Percha Wire - India Rubber Tube, Tool Chest with contents to Schedule number one Morse Telegraph Instrument Gutta Percha Wire for Daniel connections metal moulds for large Cylinders and the same for small Cylinders Battery Brush for Zinc Cylinder, Gutta Percha Sun Dishes Resistance Coil samples of which the said Charles William Siemens hereby covenants and agrees with the said John Staniforth to deliver accordingly

Dated this Twenty Sixth day of January 1858.

Signed sealed and delivered by Charles William Siemens in the presence of —
Dan'l W. Lefevre
Clerk to Mr. James of Bloomsbury Sq.

C W Siemens

Signed sealed and delivered by John Staniforth in the presence of —
W. B. James
for
S. Bloomfield

J. Staniforth

application of the said Charles William Siemens in writing ~~will~~ be allowed — The said Charles William Siemens shall and will deliver at his own expence in all things Twenty thousand of the said Insulators five of the said Tool Chests and fifteen of the said Instruments complete made and examined and approved as aforesaid the same being properly and safely packed on board some Ship in the Port of London to be appointed by the said John Staniforth on or before the ~~tenth~~ twentieth of February now next ensuing notice of the Ship so appointed being duly given.

6 **That** he shall and will deliver the further number of Thirty of the said Instruments as aforesaid on or before the tenth of March next, and the remainder of the said specified Articles in manner aforesaid on or before the thirtieth of March now next ensuing

7 **That** he shall and will pay the Costs of the said John Staniforth incurred in and about the preparation of this contract.

8 **That** for the performance of the covenants herein contained and on the part of the said Charles William Siemens to be observed and performed The said Charles William Siemens hereby bindeth himself his heirs executors and administrators to the said John Staniforth in the penalty of Seven hundred pounds of lawful money of Great Britain to be recovered against the defaulter as liquidated damages in any of Her Majesty's Courts of Record at Westminster

And the said John Staniforth doth hereby in consideration of the covenants hereinbefore contained and on the part of the said Charles William Siemens to be observed and performed as aforesaid Covenant promise and agree that he will pay the said Charles William Siemens for the said Telegraph Apparatus and Articles when and so soon as the same shall have been manufactured examined approved and delivered as aforesaid according to the prices set opposite the same in the Schedule hereunder written **As witness** the hands of the said parties the day and year first above written.

The Schedule above referred to

50000 Insulators of the larger size to sample, consisting each of a painted cast iron bell with flange porcelain cup wrought iron stalk securely connected with wood screws 1 3/8 inches long; weight about 2 lbs 11oz at 1/3 each	3,125	.	.
3000 stretching post Insulators to sample consisting each of a cast iron bell with flange porcelain cup wrought iron stalk securely connected with strong wood screws 3¼ inches long and keys to fasten the wire, weight about 6 lbs. 10oz at 3/5 each	854	3	4
417 packing Boxes containing each 120 Insulators and 12 stretching post Insulators @ 10/6 ea	218	10	6
30 sets of Insulators for conducting the line wire in and out of 15 Stations, each set consisting of, a, Insulator with S from Stalk at 1/4½, b, stretching Insulator with ditto at 1/8½, c, Insulator with binding screws at 1/0½, d, Tube Insulator for conducting the Insulator through the wall 1/4½ e 6 feet of Gutta percha coated copper wire 1/-, f, 3½ feet of India rubber tube to cover the Gutta percha coated copper wire 1/6 g, Insulator for inside of Station 1/4 12/9½	19	3	9
15 Tool chests as per accompanying statement No 1 at 21/0/0	315	.	.
70 Improved Morse Telegraph Apparatus consisting each of the Writing Instrument Induction Relay Galvanometer Key Current charger Mother key Weights chains &c. the whole fitted and connected upon a solid polished Board, each Instrument to be accompanied by a Diagram showing the connections for local and through communications @ 30/10/0 ea	2,135	.	.
Packing cases for the Instruments lined with zinc and sealed hermetically at per Instrument 26/	87	10	.
15 Tool boxes as per accompanying statement No 2, containing Tools and spare pieces at 3/6/0 each	49	10	.
6 cwt of Morse writing paper in Coils, at per lb 1/2	39	4	.

2100 Daniels Elements complete, including binding screws, metal work, earthenware jar and porous cell as per sample @ 2/8 each	236	5	.
1050 extra porous pots @ 3d	13	2	6
240 large Daniels Elements complete including binding screws, metal work, earthenware jar and porous cell @ 3/6 each	147	.	.
600 extra porous pots @ 6d	15	.	.
15 cwt of Sulphate of Copper @ 50/ per cwt	37	10	.
30 Gallons Sulphuric acid in Bottles and properly packed	4	15	.
15 cwt of Black Zinc @ 40/ per cwt	30	.	.
3000 feet of extra Gutta percha covered Copper wire for connections at Stations @ 1½ per foot	15	12	6
15 Metal Moulds for recasting the zinc Cylinders of small Daniels Elements @ 8/6 each	6	7	6
15 Metal Moulds for recasting the zinc Cylinders of large Daniels Elements @ 12/6 each	9	7	6
60 Battery Brushes @ 4d each	1	.	.
60 Ditto Ditto for the zinc Cylinders	1	.	.
30 Gutta percha Sun dishes for charging the elements with diluted acid @ 2/ each	3	.	.
30 Lightning dischargers as per sample @ 33/	49	10	.
Packing Cases for Batteries and sundry Apparatus	18	.	.
60 extra binding screws for Batteries at 6d	1	10	.
2 Resistance Coils of 500 Miles Resistance each at 4/16/-	9	12	.
	£744	1	7

Tool Chest Statement referred to in the Tender as No. 1 –

A – Testing the Insulators – 4 large Borers, 12 small Borers, 2 wood hammers, 2 screw keys, 16 screw drivers, 2 leather bags with cases for borers, two tallow boxes, 2 Nippers – B. Soldering Apparatus, 2 rough files 9 inches long, 2 half round files, 2 soldering Irons, 1 ditto pot, 1 pair bellows, 2 bottles acid in Metal cases, 6 Brushes, 2 Nippers, 2 ladles, 16 lbs soldering Tin, 1 Leather Bag, 2 apparatus for hoisting the line wire together, 2 folios of Emery paper, &c stretching Apparatus for line wire, 1 winding Apparatus to stretch the line Wire between posts, 1 screw strap with claw for ditto, 1 chain with hook and claw, 1 iron fat nuts, 1 block sheathed with iron, 1 large mallet, 1 Thermometer in Metal case, 4 signal pipes, 2 cutting Tools, 12 small muffles – D. Reserve Tools – 1 handsaw, 1 hatchet, 1 cutting tool, 1 universal screw key, 2 locks, 1 packet with table of Contents, 1 box with strong iron hoops

Tool Box Statement referred to in the Tender as No. 2 –

1 Magnet in case, 1 pair of Nippers, 1 pair flat pliers, 1 pair round pliers, 1 hammer with handle, 1 half round file with handle, 1 three square file ditto, 1 round file ditto, 1 spirit lamp, 1 blow pipe, 3 oz soldering tin, 2 brushes, 1 bottle of Oil, 25 feet strong Insulated wire, 2 Morse Chains, 2 contact springs for Writer, 2 ditto ditto for Relays, 2 dith screws ditto, ½ oz platinum wire, 2 Writers, 2 key springs 12 wood screws, 2 current Directors – 2 small ditto –

Signed sealed and delivered by the presence of –

R. B. James
Son
5 Basing hall St

C. W. Siemens

C. Stamford

Osmanlı Devleti ile Siemens arasında akdedilen ilk kontrat bizzat Charles William Siemens tarafından imzalandı.

1857 yılı boyunca devam eden görüşmelerin ardından akdedilen kontratla, Basra Telgraf Hattı için telgraf malzemesi alışverişi gerçekleştirildi.

The first contract between the Ottoman Empire and Siemens was signed by Charles William Siemens himself.

With the signing of the contract by both parties after negotiations that lasted throughout 1857, purchase of materials and equipment for the Basra Telegraph Line began.

BELGE 2 / RECORD NO. 2

Osmanlı-Siemens Arasında İmzalanan İlk Kontratın Türkçesi
Turkish Translation of The First Contract Between The Ottoman Empire And Siemens

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 36/1-1

ANLAŞMA MADDELERİ

1 Ocak 1858 tarihinde 14 John Street, Adelphi, Middlesex ilçesinde oturan telgraf aletleri üreticisi Charles William Siemens ve 26 Suffolk Street, Pall Mall, Esquire ilçesinde oturan John Staniforth arasında yapılan anlaşmanın maddelerine göre, adı geçen John Staniforth Türk hükümeti adına, bahsi geçen Charles Williams Siemens'ten alttaki listede sıralanan ve bazı örnekleri kendisine burada açıklanan fiyatta gönderilmiş olan telgraf takım aletleri ve eşyaları satın almak istemektedir. Şimdi, bu konuda iki taraf burada aralarında mukavele edip anlaşmış ve bahsi geçen Charles William Siemens işbu anlaşma ile kendisi, vârisleri, icracıları ve yöneticileri adına; bahsi geçen John Staniforth icracıları ve yöneticileri adına, bahsi geçen Charles William Siemens'in aşağıdaki görevleri üstleneceğine dair akdedip mutabık oluyor, yani...

1– Alttaki listede belirtilen ve hepsi en iyi malzeme ve işçilik ile hazırlanmış ve bahsi geçen listedeki şartlara göre ve aynı listede teker teker belirtilmiş fiyatlarda telgraf eşya ve aletlerini üretip teslim etmeyi.

2– Bu kontratın taraflarca uygulanmasından önce bahsi geçen Charles William Siemens kontratın şartlarına göre kendisi tarafından teslim edilmesi gereken tüm telgraf cihaz, alet ve edevatın ve önemi daha az olan başka eşyalarının bir (ya da gerekirse daha fazla) örneğini, işyeri 24 Great George Street, Westminster adresinde bulunan Sayın Edwin Clark'a teslim etmeyi. Bahsi geçen Charles William Siemens yine kontratın tam uygulanmasından önce, bahsi geçen Edwin Clark'tan bahsi geçen örnekleri onayladığına dair yazılı bir tasdikname elde etmeyi ve onaylanan örnekler, kontratın tam gerçekleşmesine kadar bahsi geçen Edwin Clark ya da sonraki maddede bahsedilen olayların gerçekleşmesi durumunda yerine atanacak bir mühendis tarafından saklı tutulacağını. Bahsi geçen örnekler onaylandıktan sonra da bu kontratın şartlarının yerine getirildiği oranda ve anlaşılmış fiyatta bahsi geçen Charles William

Siemens'in hesabına transfer edileceğini. Bahsi geçen cihazların ise paketlenip yerlerinden alınıp bahsi geçen Charles William Siemens tarafından, aşağıda anlaşılan şekilde masrafları üstlenilerek nakledileceğini.

3– Aşağıdaki listede bahsi geçen telgraf cihaz, alet ve edevatın ya da bunlardan herhangi bir kısmının yine aşağıda bahsedilen şekilde yapılacak herhangi bir teslimattan önce, aynı cihaz ve edevatın ara sıra denetleneceği ve daha önce bahsedilen örnek takımlarla kıyaslanacağı ve yine üstte anlatıldığı şekilde bahsi geçen Edwin Clark'ın ya da kendisi hareket edemeyecek duruma düşer ya da hareket etmeyi reddederse, o şahsın yerine adı geçen John Staniforth tarafından aynı göreve atanacak bir mühendisin, Londra Limanı'nda, bahsi geçen Charles William Siemens'in seçeceği bir gümrük ambarında muhafaza edilen eşyaları bahsi geçen Charles William Siemens'in ihtiyaç duyduğu üzere dikkatle teftiş edip örnek eşyalar ile kıyaslayacağını. Bahsi geçen Edwin Clark'ın da yazılı bir şekilde bahsi geçen John Staniforth'a telgraf cihaz, alet ve edevatının ya da parçalarından herhangi birisinin herhangi bir zamanda daha önce teslim olan örneklerle uyup uymadığını ve doğru dürüst imal edilip teslim edilmeye hazır olduğunu tasdik edeceğini.

4– Bahsi geçen Edwin Clark'ın ya da üstte anlatılan şekilde yerine atanacak başka bir mühendisin, kendine göre ve örneklere nazaran en iyi şekilde imal edilmemiş ve her bakımdan mükemmel olmayan telgraf cihaz, alet ve edevatının tümünü ya da herhangi birisini geri çevirmekte serbest olacağını, bahsi geçen Charles William Siemens'in ise bahsi geçen John Staniforth'un isteği üzerine reddedilen telgraf cihaz, alet ve edevat yerine örnek aletlere eşit kalitede ve bahsi geçen Edwin Clark ya da üstte anlatıldığı gibi yerine atanacak mühendis tarafından verilen zaman dilimi içinde tasdik edilmiş yeni aletler sunacağını.

5– Ve Allah'ın takdiri ya da denizlerin ya da nehirlerin tehlikeleri veya kazalar sebebiyle bir engel olmadıkça -ki bu durumlarda bahsi geçen Charles William Siemens'in yazılı başvurusu üzere 10 günlük bir mühlet tanınacaktır. Bahsi geçen Charles William Siemens'in tüm masrafları üstlenerek ve üstte belirtildiği gibi eksiksiz şekilde imal tetkik ve tasvip edilmiş bahsi geçen izolatörlerden 20. 000 adedinin, bahsi geçen alet kutularından 5 adedinin, araçlardan 15 adedinin 20 Şubat'a kadar, uygun ve emniyetli bir şekilde paketlenip Londra'daki bir limanda bulunan ve bahsi geçen John Staniforth tarafından belirlenecek uygun bir gemiye teslim edeceğini.

6– Bahsi geçen cihazların 30 adedinin 10 Mart'a kadar, kalan eşyaların ise üstte anlatılan şekilde 31 Mart'a kadar teslim edileceğini.

7– Bahsi geçen John Staniforth'un işbu kontrat için sarf ettiği masrafın Charles William Siemens tarafından karşılanacağını.

8– Burada bulunan maddelerin bahsi geçen Charles William Siemens tarafından yerine getirilmesini garantilemek için, bahsi geçen Charles William Siemens'in işbu anlaşma ile kendisinin, vârislerinin, icracılarının ve yöneticilerinin bahsi geçen John Staniforth'a karşı olan yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde tazminat olarak Majeste'nin Westminster'da bulunan herhangi bir vesika mahkemesinde 700 Büyük Britanya poundunu tediye edeceğini taahhüt ettiğini...

Ve, bahsi geçen John Staniforth'un burada işbu anlaşmadaki maddelerde bahsi geçen Charles William Siemens tarafından üstte anlaşıldığı şekilde yerine getirildiğinde, bahsi geçen Charles William Siemens'e, bahsi geçen telgraf cihaz ve eşyalarının üstte belirtildiği gibi imal, tetkik ve teslimatı karşılığında, aşağıdaki listede onların yanında belirtilen meblağları ödeyeceğini, iki tarafın el imzaları ve mühürleri ile en üstte yazılan gün ve yılda şahit olduklarını kabul ve taahhütte bulunur.

Üstte Bahsi Geçen Malzeme

50. 000 adet her biri örneğe uygun büyük boy, ahşap vida vasıtasıyla birbirlerine sağlam bir şekilde bağlanmış boyalı bir dökme demir zil ile ferforje sap ve flanş porselen fincandan oluşan 1¾ inç uzunluğunda ve yaklaşık 2 pound 11 ons ağırlığında her biri ⅓'e fiyatlandırılmış izolatör	3, 125		
5000 adet, örneğe uygun, telleri bağlamak için kullanılacak anahtarlarıyla, 3½ inç uzunluğunda ve yaklaşık 6 pound 10 ons ağırlığında, güçlü ahşap vidayla sağlam bir şekilde birbirine bağlı dökme demir zil ile flanş porselen fincan ve ferforje saptan oluşan her biri ⅗ fiyatına germe post-izolatör	854	3	4
417 adet izolatör ve 12 uzatma izolatör içerecek her biri 1% fiyatına ambalaj kutusu	218	18	6
Telgraf hat telini 15 istasyondan geçirecek 30 izolatör takımı, her biri şunlardan oluşan: **a)** 8 sap ile izolatör, 1/4 ½'ye **b)** 8 sap ile uzatma izolatör, 4/8 ½'ye **c)** Bağlama vidaları ile izolatör, 1/0 ½'e **d)** İzolatörün duvarı delip geçmesi için boru izolatörü, 1/9 ½'ye **e)** 6 fit uzunluğunda gutta perka kaplamalı bakır tel, 1/-'e **f)** Gutta perka kaplamalı bakır teli kaplamak için 3 ½ fit Hindistan kauçuğu, ⅙'a **g)**İstasyon içerisinde kullanılacak izolatör, 1/4 ½'ye Toplam 12/9 ½'ye	19	3	9
Birinci ek açıklamada yazıldığı üzere 15 adet alet kutusu,	315	–	–
70 adet her biri cilalanmış, katı tahtaya monte edilmiş ve bağlanmış susturma aleti, endüksiyon, röle galvanometre, anahtar akım şarjörü ve ana anahtar ağırlık zincirleri ve her cihazla gelen ve yerel ve geçen iletimlerinin bağlantılarını gösteren bir diyagram ile geliştirilmiş mors telgraf cihazı;	2135	–	–
Cihazlar için çinko ile astarlanmış ve sımsıkı bir şekilde kapanıp mühürlenmiş eşya sandıkları, her birine 25£	87	10	
İkinci ek açıklamada yazıldığı üzere alet ve yedek parçaları içeren 15 adet alet kutusu; her biri 3/6/0'a	49	10	
6 adet sarılmış yazma kâğıdı rulosu; her biri ½'ye	39	4	
2100 adet tam Daniels Element, bağlayıcı vida, maden işi, toprak işi kavanoz ve gözenekli hücre; her biri 6 ⅔	236	5	
1050 adet çok gözenekli kap; her biri 3	13	2	6
840 adet büyük tam Daniels Element takımı, bağlayıcı vida, maden işi, toprak işi kavanoz ve gözenekli hücre ile; her birine ⅚	147	–	–
600 yedek gözenekli kap; her biri 6	15	–	–

15 ons bakır sülfat; her onsa 50/-	37	10	
30 galon şişeye doldurulmuş ve dikkatle paketlenmiş sülfür asit	4	15	
15 ons kara çinko: ons başına 40/-	30		
3000 fit yedek gutta perka kaplamalı bakır tel, istasyonlardaki bağlantılar için; fit başına 1 ¼	15	12	6
Küçük Daniels Elementlerinin çinko silindirlerini yeniden dökmek için 15 adet metal kalıp; her birine 8/6	6	7	6
Büyük Daniels Elementlerinin çinko silindirlerini yeniden dökmek için 15 adet metal kalıp; her birine 12/6	9	7	6
60 batarya fırçası; her birine 4/-	1	–	–
Çinko silindirleri için aynı kalıptan 60 adet	1	–	–
Elementleri sulandırılmış asit ile şarj etmek için 30 adet gutta perka güneş çanağı;	3	–	–
30 adet örneğe uygun paratoner; her birine 33/	49	10	–
Batarya ve çeşitli cihaz için eşya kutuları	18	–	–
Bataryalar için 60 adet yedek bağlama vidaları; 6 d	1	10	–
2 adet 500 millik rezistans bobin; adet başına 4/16/-	9	12	–
	7, 442	1	1

Kontratta ilk sırada sayılan alet kutusu ile ilgili açıklama:

A İzolatörleri test etmek için: 4 büyük matkap, 12 küçük matkap, 2 ahşap çekiç, 2 vida anahtarı, 16 tornavida, 2 adet matkap için özel mahfaza içeren meşin çanta, 2 adet boş kutu, 2 adet kıskaç.

B Lehimleme aletleri: 2 adet 9 inçlik kaba eğe, 2 yarım yuvarlak eğe, 2 havya, aynı kaptan 1 adet, 1 çift körük, metal kutunun içinde 2 adet şişe asit, 6 adet fırça, 2 adet kıskaç, 2 adet kepçe, 15 lsb (ons) lehimleme kutusu, 1 adet meşin çanta, hat telini sarmak için 2 cihaz, 2 zımpara kâğıdı, 1 folyo zımpara kâğıdı.

C Hat teli uzatma cihazı için: hat telini direkler arasında germek için 1 adet sarma aleti, aynı şey için 1 adet yedek tırnaklı kayış, 1 adet kancalı ve pençeli zincir, 1 adet demir cetvel, 1 adet demirle kaplanmış blok, 1 adet büyük tokmak, 1 adet metal kutu içinde termometre, 4 adet sinyal düdüğü, 2 adet kesme aleti, 12 adet küçük mufla.

D Yedek aletleri: 1 adet el testeresi, 1 adet küçük balta, 1 adet kesme aleti, 1 adet vida anahtarı, 2 adet kilit, 1 adet içerikler listesi paketi, 1 adet çengelli demir kutu.

E Kontratta ikinci olarak sayılan alet kutusu ile ilgili açıklama:
1 adet kutu içinde mıknatıs, 1 adet kıskaç, 1 çift düz pençe, 1 çift kargaburnu, 1 adet saplı çekiç, 1 adet saplı yarı yuvarlak eğe, 1 adet üç kareli saplı eğe, 1 adet saplı tam yuvarlak eğe, 1 adet ispirto lambası, 1 üfleç, 3 ons lehim kalayı, 2 adet fırça, 1 şişe sıvıyağ, 25 fit yalıtılmış tel, 2 adet mors zinciri, yazıcı için 2 kontak yayı, röleler için aynısından 2 adet, aynı amaçlı 2 adet vida, ¼ ons platin tel, 2 adet yazıcı, 2 adet anahtar yay, 12 adet ahşap vida, 2 adet cereyan yönlendirici, aynısından küçük 2 adet.
– ...(imza) huzurunda imzalanmış, mühürlenmiş ve sunulmuştur.

C. William Siemens (İmza ve Mühür)
J. Staniforth (İmza ve Mühür)

1866
Telgraf Kabloları
Telegraph Cables

BELGE 3
Telgraf Kablolarının Sevkiyatına Dair Mektup

RECORD NO. 3
Letter on Shipment of the Telegraph Cables

1

London, 3, Great George Street, Westminster S.W.
December 29th 1866

To
His Excellency Musurus Bey
Ambassador from the Ottoman Empire
1 Bryanston Square

Sir

We beg leave to acknowledge the receipt of your letter of the 28th instant and in reply to state that, in the end of November, we delivered seven drums, containing the whole of the cable ordered on account of the Imperial Government, to the Victoria Docks for shipment per the next Steamer then leaving for Constantinople. As however, that vessel (the "Grand Duchess Olga") was of small tonnage the Captain refused to receive on board these drums, each of which weighs several tons.

Another, and larger, steamer (the "Lazaroff") is now loading in the same docks for Constantinople and we have been promised that the drums shall be received on board. We trust, therefore, shortly to be able to hand you Bill of Lading for these goods, together with certificate of Mr. Greenwe

who

OSMANLI ARŞİVİ
HR. SFR. (3)
117 | 52 | 1

who inspected and passed same some weeks since. The Instruments to same order are being proceeded with with all speed and we trust to have a portion of them ready for delivery in the course of a few weeks.

We have the honor to be
Your Excellency's most obedient Servants

Wm. Siemens, Brothrs.
L. Loeffler.

İmparatorluğun karalarını ve denizlerini haberleşme ağıyla ören Siemens'e 10. 600 metre telgraf kablosu siparişi verildi.

An order for 10, 600 meters of telegraph cables was passed to Siemens for the laying of an Ottoman communications network covering lands and seas of the Empire.

BELGE 3 / RECORD NO. 3

Telgraf Kablolarının Sevkiyatına Dair Mektubun Türkçesi
Turkish Translation of the Letter on Shipment of Telegraph Cables

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 117/52

Londra, Great George Sok. 3, Westminster S. W.
29 Aralık 1866
Osmanlı Devleti Büyükelçisi Musurus Bey Ekselansına,
1 Bryanston Meydanı

Beyefendi,
İzninizle ayın 28'indeki mektubunuzu aldığımızı belirtip, cevaben Kasım sonunda Osmanlı Devleti tarafından ısmarlanan 7 makara kabloyu, hareket edecek ilk şileple Konstantiniye'ye gönderilmek üzere Victoria Rıhtımı'na teslim ettiğimizi belirtmek isteriz. Ancak bu *Grand Duchess Olga* adlı gemi küçük tonajlı olduğu için kaptanı bu her biri birkaç ton ağırlığındaki makarayı güverteye almayı reddetti. Şimdi daha büyük olan *Lazareff* adlı şilep Konstantiniye'ye doğru hareket etmek üzere aynı rıhtımdan yük almakta. Makaraları güverteye alacaklarına dair onlardan söz aldık. Dolayısıyla bu malların yükleme senedi ile birkaç hafta önce malları teftiş edip onaylayan Sayın Greener'ın tasdiknamesini size yakında sunabileceğimizi bildiriyoruz.

Aynı siparişte istenen diğer cihazları hızla imal etmekteyiz ve bir kısmını birkaç hafta içinde teslime hazır hale getirmeyi vaat ediyoruz.
Ekselanslarınızın mudi hizmetkârları olma şerefine nail olan

Siemens Brothers
Loeffler

BELGE 4

Telgraf Kablolarının Özelliklerine Dair Belge

RECORD NO. 4

Document on Qualities of Telegraph Cables

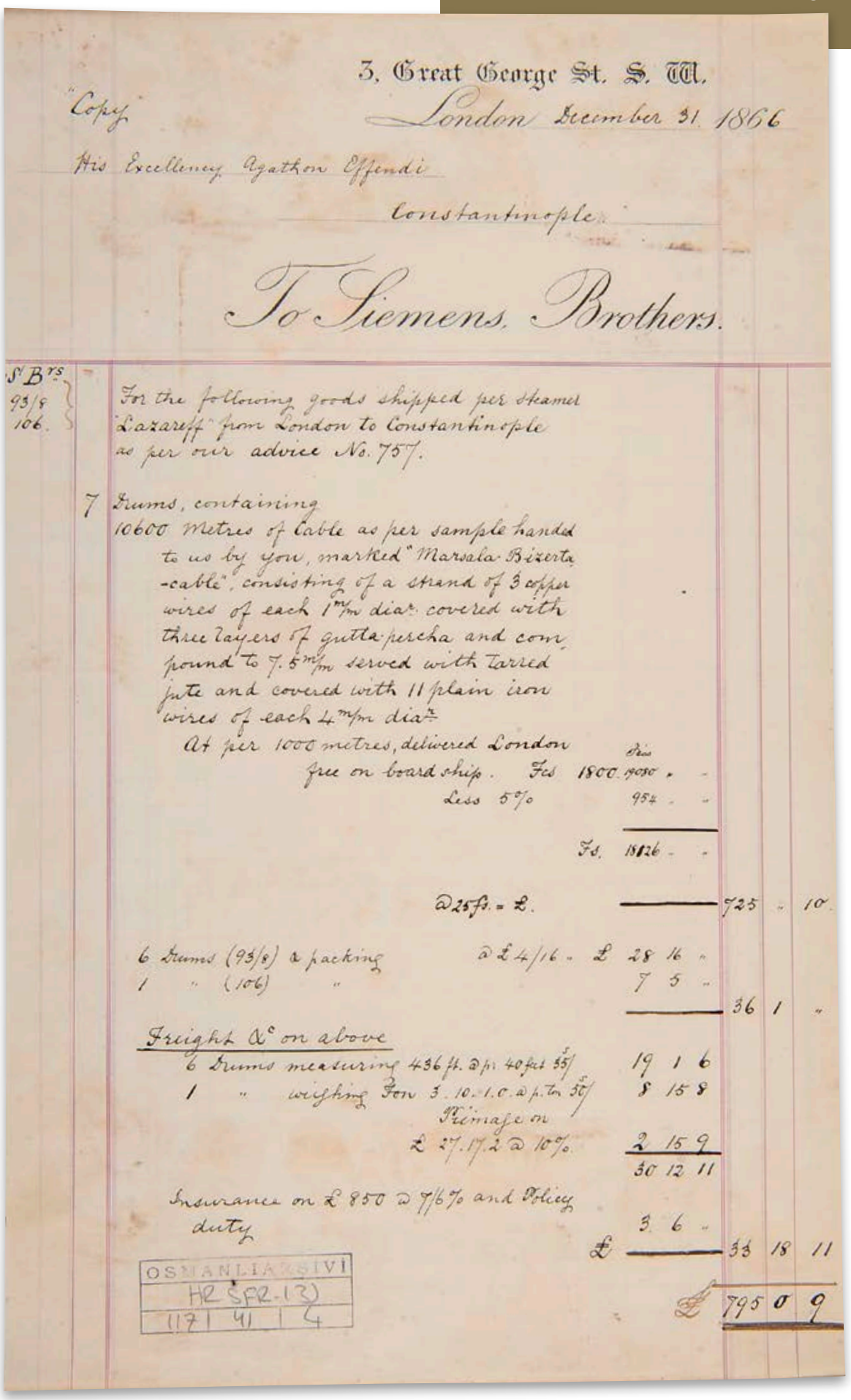

3, Great George St. S. W.

"Copy" London December 31. 1866

His Excellency Agathon Effendi

Constantinople.

To Siemens Brothers.

S B^rs 93/8 106.

For the following goods shipped per steamer "Lazareff" from London to Constantinople as per our advice No. 757.

7 Drums, containing
10600 Metres of Cable as per sample handed to us by you, marked "Marsala-Bizerta-cable", consisting of a strand of 3 copper wires of each 1^m/m diar. covered with three layers of gutta-percha and compound to 7.5^m/m served with tarred jute and covered with 11 plain iron wires of each 4^m/m dia^r

At per 1000 metres, delivered London free on board ship. Frs		1800	Frs 1900	-	-	
Less 5%			954	-	-	
	Fs.		1826	-	-	
@ 25 fs. = £.					725 - 10
6 drums (93/8) & packing	@ £ 4/16 -	£	28	16	-	
1 " (106) "			7	5	-	
						36 1 -
Freight &c on above						
6 drums measuring 436 ft. @ pr. 40 fet 55/			19	1	6	
1 " weighing Ton 3.10.1.0. @ p. ton 50/			8	15	8	
Primage on £ 27.17.2 @ 10%.			2	15	9	
			30	12	11	
Insurance on £ 850 @ 7/6% and Policy duty			3	6	-	
		£				33 18 11
					£	795 0 9

OSMANLI ARŞİVİ
HR.ŞFR.13
117 41 1 4

BELGE 4 / RECORD NO. 4

Telgraf Kablolarının Özellikleri ve Ederlerine Dair Evrakın Türkçesi
Turkish Translation of the Document on Qualities of Telegraph Cables

BOA, HR. SFR. 3

(Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 117/41-4
"KOPYA"

3 Great George St. S. W.
Londra, 31 Aralık 1866
Agathon Efendi Ekselansı
Konstantiniye

Siemens Brothers'a

SB rs 93/ç 106		757 No. lu açıklamamıza hitaben Londra'dan Konstantiniye "Lazareff" şilebi ile gönderilen aşağıdaki mallar için			
	7	Adet dolap içinde: Tarafınızca bize verilen "Massala-Bizerta kablo" adlı örneğe göre, üç tabaka gutta perka kaplı, her biri 1 mm çapında 3 bakır telden oluşan ve katranlı jüt ve 11 adet 4 mm çapında çelik telle kaplı olup toplamda 7, 5 mm'ye ulaşan 10. 600 m kablo. 1000'er metre başı Londra'da güvertede ücretsiz teslim edilen: Fcs 1. 800, 19080 " " Eksi %5: 954 " " Fs. 18. 126 " " @ 25fs= £ ---------- 6 dolap (93/8) ve paketleme £ 28, 16 " 1 dolap (106) " 7, 5."	725 36	 1-	10
		Yukarıdaki şekilde navlun: 6 adet 436 fut büyüklüğünde dolap, her 40 fut başına 35/ 19, 1, 6 1 adet 3, 19, 1 ton ağırlığında dolap, ton başına 50/ 8, 15, 8 £ 27, 17, 2 üzerinden %10 kaptan ücreti (primaj): 2, 15, 9 ---------- -- 30, 12, 11			
		£ 850 üzerine %7/6 sigorta ve poliçe harcı 3, 6 £ ---------- ---	33	18	11
		£ ----------	795	0	9

1867

Telgraf Teçhizatı

Telegraph Equipment

BELGE 5

Telgraf Teçhizatı Listesine Dair Belge

RECORD NO. 5

Document on Telegraph Equipment List

Copy

3, Great George St. S. W.

London 28th March 1867

His Excellency Agathon Effendi

Constantinople.

To Siemens Brothers.

S. Bros. 307/316 Constantinople

On the following goods shipped per Steamer "Paraguay" from London to Constantinople as detailed in our Advice No. 852 of this date.

10 Cases lined with zinc, containing.
20 Siemens Brothers Telegraph Recording Apparatus of best construction & workmanship and with latest improvements; each consisting of the Embossing Instrument with clockwork, drawer & fittings and with cast iron plate.
the Electromagnet and adjustments complete
Siemens patent circular polarized Relay
Transmitting Key
Galvanometer
Commutator & terminals.
all completely mounted on Mahogany board with connections for translation, intermediate and end station correspondence
@ £28 560. . .

24 Cable chains for Embossing Instruments separately supplied @ 1/6 12. 12. .

£572. 12. .
Less 5% 28. 12. 7
£543. 19. 5

Packing for above goods including zinc lining for cases 20. . .

Freight & Insurance per "Paraguay" for above goods as per Bills of Lading 3. 13. 4

Insurance on £600 @ 7/6 % policy 2. 6. 6

Bills of Lading, Customs dues, shipping &c .. 16. .
6. 15. 10

£570. 15. 3

OSMANLI ARŞİVİ
H.2.562 (3)
122 | 61 | 5

Posta Müdürü Krikor Ağaton'un Siemens Brothers'a verdiği telgraf teçhizatı siparişi İstanbul'a *Paraguay* adlı gemiyle sevk edildi.

The telegraph equipment ordered by the Head of Posts, Krikor Ağaton, was dispatched to Istanbul on a vessel called *Paraguay*.

BELGE 5 / RECORD NO. 5

Telgraf Teçhizatı Listesini İçeren Belgenin Türkçesi
Turkish Translation of the Document on Telegraph Equipment List

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 122/61-3
(Kopya)

3 Great George Street S. W.
Londra, 28 Mart 1867
Ağaton Efendi Ekselanslarına, Konstantiniye,
Siemens Brothers

Aynı tarihli 852 numaralı sevkiyat belgesinde ayrıntılı şekilde anlatıldığı gibi Londra'dan Konstantiniye'ye *Paraguay* gemisiyle gönderilen malların listesi:

Çinko ile sırlı 10 adet kutunun içinde
en üst kalite işçiliğe sahip ve en son teknolojiyle donanmış, her biri kabartma aleti, yaylı saat mekanizması ve kesme cam plakalarıyla 20 adet Siemens Brothers telgraf kayıt aleti.

Her biri tercüme, ara ve uç istasyon tekabüliyeti (korespondansı) için maun pano üzerinde monte edilmiş elektromagnet ve ayarlama.
Siemens patentli dairesel polarize röle
Transmisyon anahtarı
Galvanometre

Komütatör uçları (parça başı)
£28
560 pound

Daha önce sunulmuş olan 24 kabartma alet için kablo zinciri
(parça başı) 10/6
12. 12

572.12
Eksi %5 indirim 25.12

543.19 Pound

Üstteki mamullerin astarlı kutularla paketlenmesi
20.0.0
Üsteki mallarının "Paraguay" nakliye senedi
3.13.4
600 pound değerinde 7/6 oranında taşıma sigortası
2.6.6
Nakliye senedi, gümrük resimleri, sevkiyat
".16."
6.15.10

570.15.3

BELGE 6

Telgraf Teçhizatı Nakliyesine Dair Belge

RECORD NO. 6

Document on Shipment of Telegraph Equipment

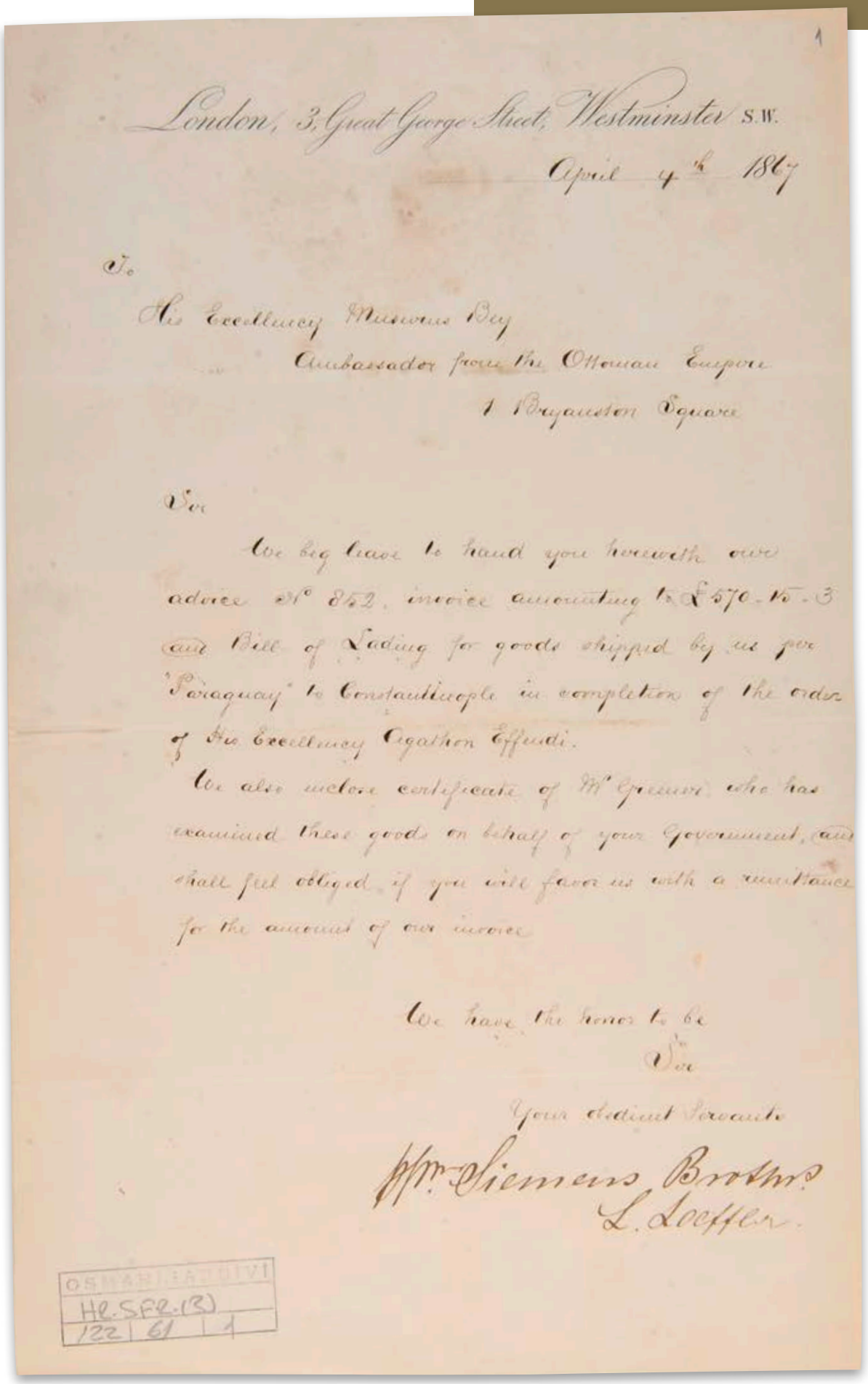

1

London, 3, Great George Street, Westminster S.W.

April 4th 1867

To

His Excellency Musurus Bey

Ambassador from the Ottoman Empire

1 Bryanston Square

Sir

We beg leave to hand you herewith our advice No 852, invoice amounting to £570-15-3 and Bill of Lading for goods shipped by us per "Paraguay" to Constantinople in completion of the order of His Excellency Agathon Effendi.

We also inclose certificate of Mr Greenwood who has examined these goods on behalf of your Government, and shall feel obliged if you will favor us with a remittance for the amount of our invoice

We have the honor to be

Sir

Your obedient Servants

Wm Siemens Brothr.

L. Loeffler.

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
122 | 61 | 1

BELGE 6 / RECORD NO. 6

Telgraf Teçhizatı Nakliyesine Dair Belgenin Türkçesi
Turkish Translation of the Document on Shipment of Telegraph Equipment

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 122/61-1
(SIEMENS BROTHERS'TAN)

Londra, 3 Great George Street, Westminster S. W.
4 Nisan 1867
Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçisi Musurus Paşa Ekselanslarına,
1 Bryanstone Meydanı

Beyefendi,
Bu yazıyla birlikte izninizle Ağaton Efendi ekselanslarının siparişi üzerine tarafımızdan İstanbul'a gönderilen *Paraguay* adlı gemideki, malların karşılığı olan 852 numaralı 570. 15. 3 İngiliz poundu değerindeki fatura ve nakliye senedini size iletme izni ricasında bulunuyoruz.
Hükümetiniz adına malları teftiş eden Bay Greener'ın sertifikasını da ilişikte gönderiyoruz.
Faturanızdaki meblağı havale etme lütfunda bulunmanızdan minnettar olacağız.
Mudi bendeniz olmaktan şeref duyan

Siemens Brothers adına
L. Loeffler

BELGE 7

Telgraf Teçhizatı Teftiş Raporuna Dair Belge

RECORD NO. 7

Document on Inspection of Telegraph Equipment

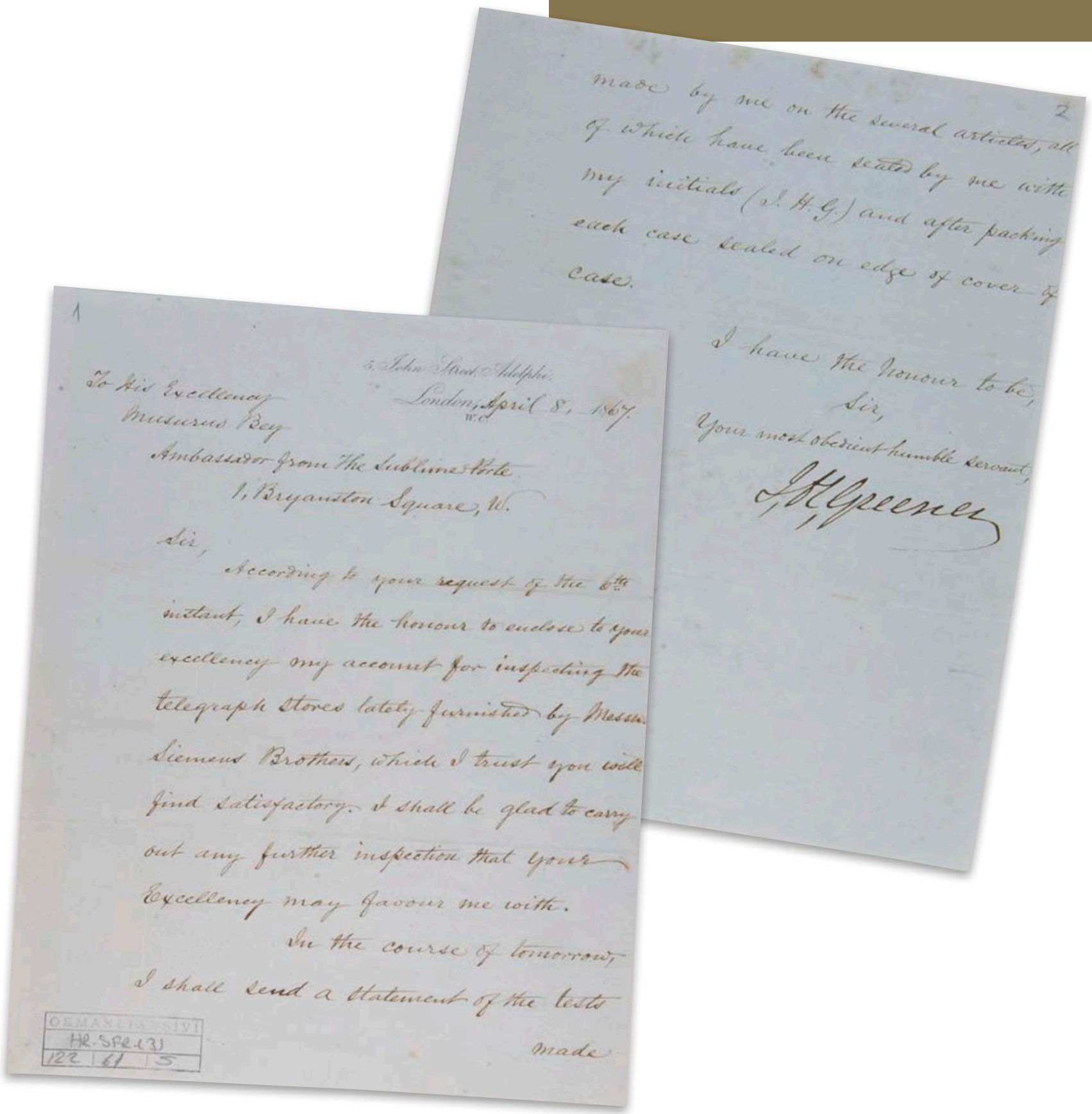

1

5, John Street, Adelphi,
London, April 8, 1867.
W.C.

To His Excellency
Musurus Bey
Ambassador from the Sublime Porte
1, Bryanston Square, W.

Sir,

According to your request of the 6th instant, I have the honour to enclose to your excellency my account for inspecting the telegraph stores lately furnished by Messrs. Siemens Brothers, which I trust you will find satisfactory. I shall be glad to carry out any further inspection that your Excellency may favour me with.

In the course of tomorrow, I shall send a statement of the tests made

2

made by me on the several articles, all of which have been sealed by me with my initials (J. H. G.) and after packing each case sealed on edge of cover of case.

I have the honour to be,
Sir,
Your most obedient humble servant,
J. H. Greener

OSMANLI ARŞIVI
HR.SFR.(3)
122 | 61 | 5

BELGE 7 / RECORD NO. 7

Telgraf Teçhizatı Teftiş Raporuna Dair Belgenin Türkçesi
Turkish Translation of the Document on Inspection of Telegraph Equipment

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 122/61-5
(I. H. G'DEN)

5 John Street Adelphi,
Londra, Nisan 8, 1867
Bab-ı Ali Büyükelçisi Musurus Paşa Ekselanslarına,
1 Bryanston Meydanı

Efendim,
Ayın altısındaki talebinize binaen Ekselansınıza ekte sizi tatmin edeceğini inandığım sayın Siemens Brothers'ın geçenlerde ilettiği telgraf gereçleri ile ilgili teftiş raporunu sunmaktan şeref duyuyorum. Ekselansınızın beni taltif etme lütfunda bulunacakları herhangi başka bir teftişi memnuniyetle ifa etmek üzere emirlerinize amadeyim.
Yarın size, hepsi kendi ismimin baş harfleriyle (I. H. G.) mühürlenmiş

(SAYFA 2)
ürünler üzerinde tarafımdan yapılan testlerin açıklamalarını göndereceğim. Paketlemeden sonra her kutunun kapağı, kenarından mühürlenmiştir.
Efendimin alçakgönüllü ve mudi bendesi olmaktan şeref duyarım.

I. H. Greener

1870

Akdeniz Telgraf Hattı

Mediterranean Telegraph Line

BELGE 8

Akdeniz Telgraf Hattına Dair Belge

RECORD NO. 8

Document on the Mediterranean Telegraph Line

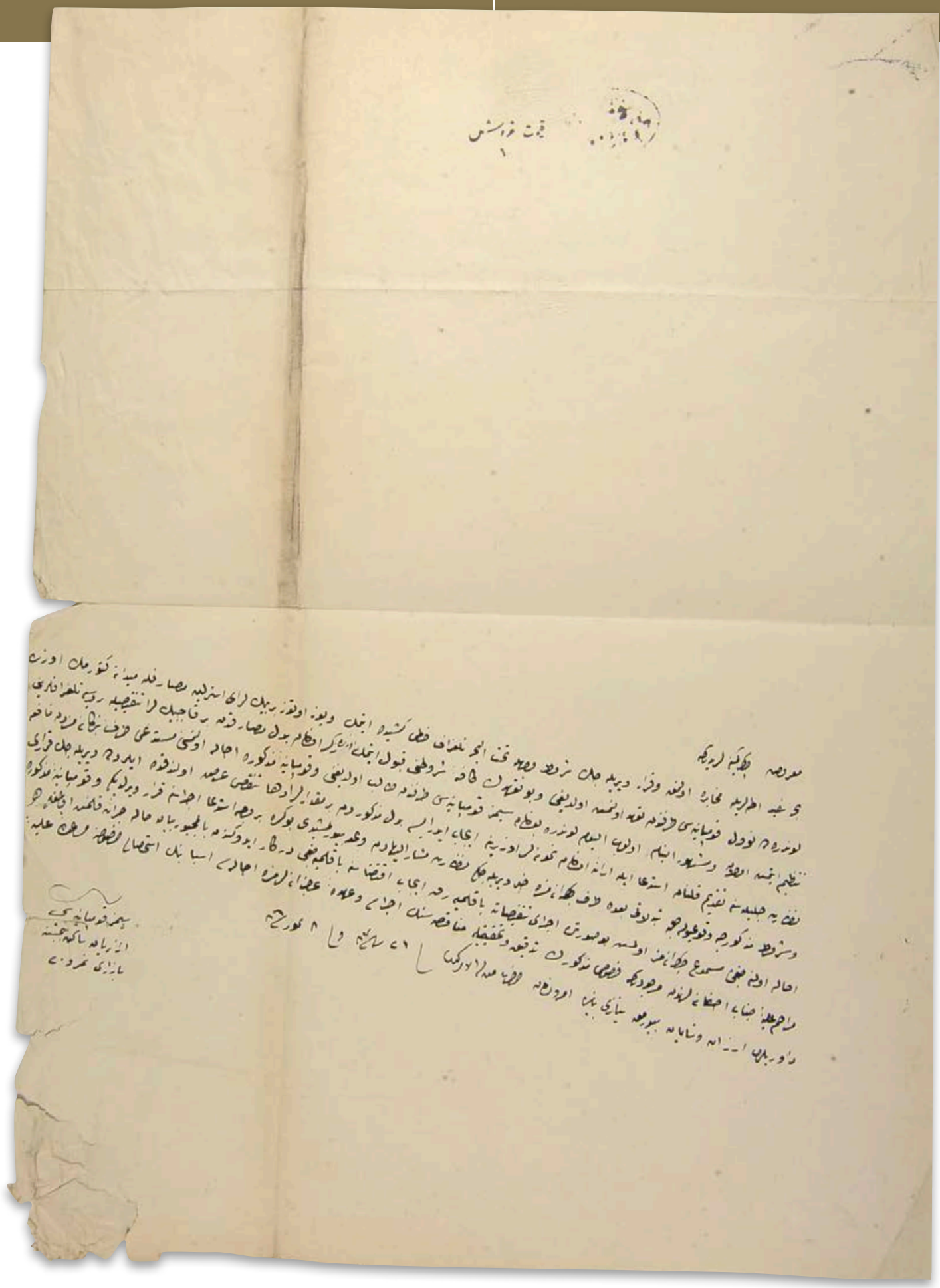

دولت علیه عثمانیه مذاکرات سنه

نومرو	عدد اوراق	خلاصه‌سی
استدعا ۷۴۶		جرسفید اطرافنه بایلوجه تحت البحر غزاف خطمنك کشد و مدرفنده بایلمق مستدعی
	۱	سیمز قومپانیه سنك عرضحالی

Akdeniz adalarını birbirine Siemens bağladı.

Şirket'in İstanbul temsilcisi Azaryan'ın Bayındırlık Bakanlığı'na sunduğu dilekçe sonucunda Akdeniz adaları haberleşme imtiyazı Siemens'in oldu.

Mediterranean islands were linked by Siemens.

Following the application to the Ministry of Public Works by Mr. Azaryan, Siemens' representative in Istanbul, the tender for the provision of equipment for the communication between Mediterranean islands was won by Siemens.

BELGE 8 / RECORD NO. 8

AKDENİZ TELGRAF HATTINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON THE MEDITERRANEAN TELEGRAPH LINE

BOA, ŞD (Şura-yı Devlet Evrakı), 2857/34

Maruz-ı çâker-i kemineleridir ki
Bahr-i Sefid adalarıyla muhabere olunmak ve karar verilecek şurut vechle taht'el-bahr telgraf hattı keşide etmek ve yüz otuz bir bin lira masarıfla meydana getirmek üzre Londra'da Newall Kumpanyası tarafından taahhüd olunmuş olduğu ve bu taahhüdün kâffe-i şurutunu kabul etmek üzre zikr olunan bedel masarıfdan birkaç bin lira tenkisiyle Rusya telgraflarını tanzim etmiş olan ve meşhurü'l-benâm olup el-yevm Londra'da bulunan Siemens Kumpanyası tarafından talib olunduğu ve kumpanya-i mezkure ihale olunmasını müstedi taraf-ı bendegânemizden Nafia Nezaret-i Celilesine takdim kılınan istida ile irâe olunan numuneler üzerine icab eder ise bedel-i mezkurdan bir mikdar daha tenkisi arz olundukda ileride verilecek kararı ve şurut-ı mezkurca vuku bulacak tebeddülatı badehu taraf-ı çâkirânemize haber verileceği nezaret-i müşarun-ileyhâdan va'd buyurulmuşdu bu kere ber-vech-i istida icrasına karar verildiği ve kumpanya-i mezkure ihale olunacağı mesmu-ı çâkirânemiz olmuş bu sureti icra-yı tenkisâta bakılmayarak icab-ı iktizasına bakılmayacağı derkar idiğinden bi'l-mecbur beyan-ı hâle cüret kılınmış olmakla merahim-i Aliyye-i Cenab-ı Âsifanelerinden mercudur ki husus-ı mezkurun tetkik ve tahkikiyle münakasasının icrası ve uhde-i âcizânemize ihalesi esbabının istihsali hususuna müsaade-i Aliyye-i Daverîleri erzan ve şayan buyurulmak niyazı bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 21 R sene [12]87 ve fi 8 Temmuz sene [12]86
Siemens Kumpanyası, Azaryan, sâkin-i Perşembe Pazarı Numara 20

BOA, ŞD (Şura-yı Devlet Evrakı), 2857/34
Şura-yı Devlet Melfufât Müzekkiresi
Numara: 2 İstida 236
Aded-i evrak:
Hulasa-i madde: Bahrisefid adalarına yapılacak tahte'l-bahr telgraf hattının kendi marifetiyle yaptırılmasını müstedi
1 Siemens Kumpanyası'nın arzuhali

Akdeniz Telgraf Hattına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, ŞD (Şura-yı Devlet Evrakı), 2857/34
Siemens Şirketi'nin İstanbul Perşembe Pazarı'ndaki temsilcisi Azaryan'ın talebi üzerine yazılmıştır.

Akdeniz adalarıyla haberleşmenin sağlanması ve kararlaştırılacak koşullar çerçevesinde deniz altına telgraf hattı döşenmesi işinin 131. 000 lira harcama ile Londra'da bulunan Newall Kumpanyası tarafından yapılması taahhüt edilmiştir. Yine bu işe aynı koşullarda, hatta birkaç bin lira daha indirimli olarak Rusya telgraf hatlarını döşemiş olan Londra'daki Siemens Şirketi de talip olmuştur. İşin bu şirkete verilmesi için Nafia Nezaretine (Bayındırlık Bakanlığı) dilekçe sunulmuştur. Gösterilen örnekler üzerine gerekirse açıklanan bedelin biraz daha düşürülebileceği (Siemens tarafından) bildirilmiştir. İleride verilecek karar ve belirlenen koşullarda herhangi bir değişiklik olursa bakanlık tarafından bu değişikliklerin Şirket'e (Siemens'e) bildirileceği açıklanmıştır. Bu kez (işin) dilekçede olduğu gibi uygulanmasına karar verilmiştir, yani adı geçen Şirket'e (Siemens'e) verilecektir. Konunun incelenerek indirim uygulanması ve işin kendilerine verilmesi için gerekçelerinin bildirilmesi (Siemens'ten) talep edilmektedir.

21 Temmuz 1870

Document on the Mediterranean Telegraph Line

BOA, ŞD (Council of State Documents), 2857/34
Written upon the request of Mr. Azaryan, Siemens' Istanbul representative at Perşembe Pazarı

An engagement was taken with the Newall Company in London for the laying of a submarine telegraph line to provide communication with the Mediterranean islands at a cost of 131, 000 liras within a framework of conditions to be specified. The London-based Siemens company, who built the Russian telegraph lines, expressed its willingness to do the work at similar conditions, in fact at a price a few thousand liras cheaper. A request was made to the Ministry of Public Works to have this work done by this company. On the basis of samples presented, the (Siemens) Company announced that it could reduce the price a little further. The (Siemens) Company was told it would be informed by the Ministry of the final decision and of any changes made to the specified conditions. It was then announced that the project would be implemented in accordance to the request and be entrusted to the said (Siemens) company. Siemens was required to reconsider the situation and make a price reduction, as well as to present justifications as to why the project should be entrusted to them.

21 July 1870

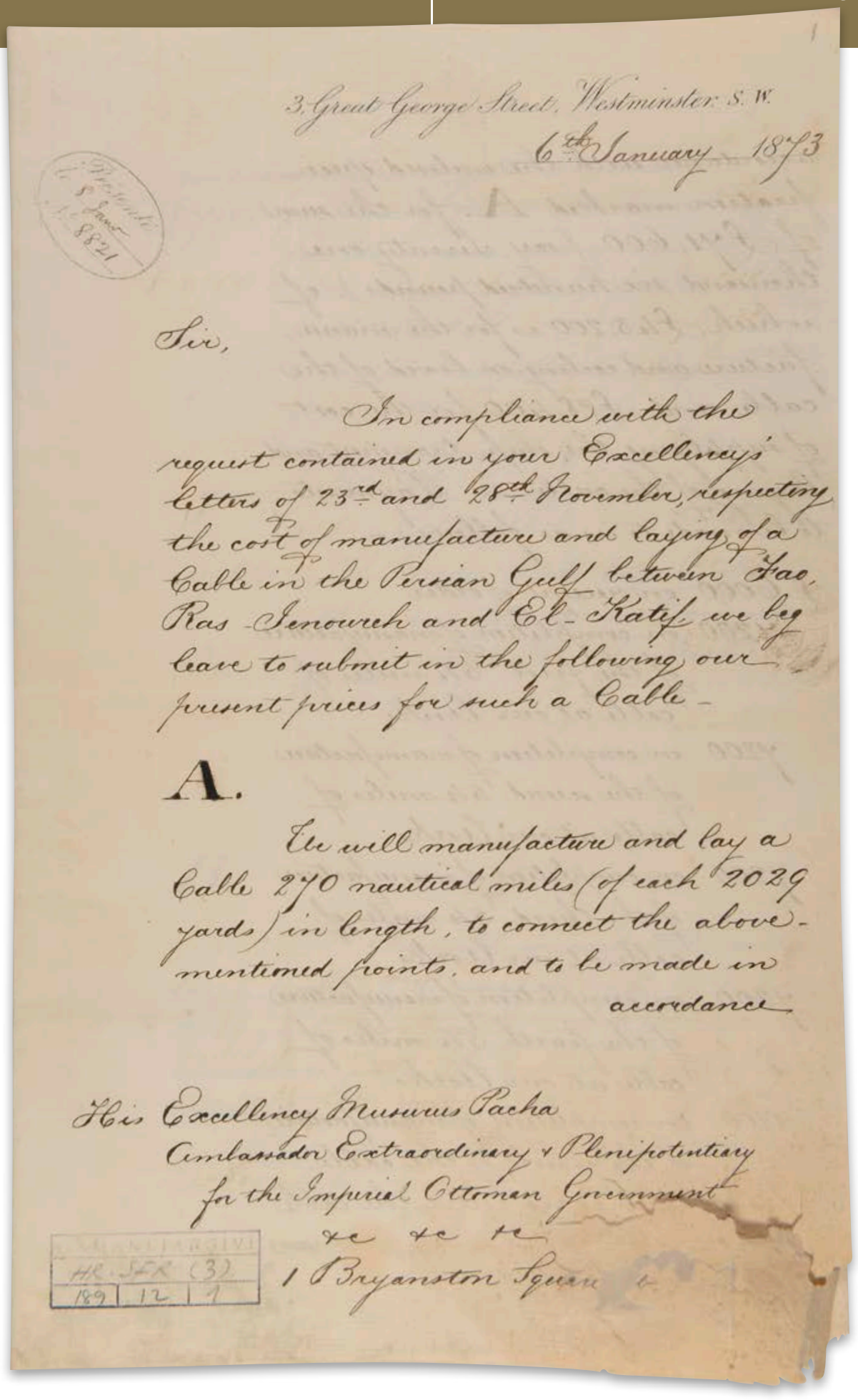

3, Great George Street, Westminster S.W.
6th January 1873

Sir,

In compliance with the request contained in your Excellency's letters of 23rd and 28th November, respecting the cost of manufacture and laying of a Cable in the Persian Gulf between Fao, Ras Jenoureh and El-Katif we beg leave to submit in the following our present prices for such a Cable -

A.

We will manufacture and lay a Cable 270 nautical miles (of each 2029 yards) in length, to connect the above-mentioned points, and to be made in accordance

His Excellency Musurus Pacha
Ambassador Extraordinary & Plenipotentiary
for the Imperial Ottoman Government
&c &c &c
1 Bryanston Square &

HR.SFR (3)
189 12 1

medium to be employed for this cable, and we recommend it as preferable to India Rubber in this case, but should your Government prefer the employment of India Rubber, we will substitute the same without alteration of price – Being manufacturers of both Gutta Percha and India Rubber covered wires, and the cord coming to about the same in either case, it is immaterial to us which is employed –

We have the honor to be,
Sir,
Your Excellency's most obedient Servants

Wm Siemens Broths
L. Loffler

A

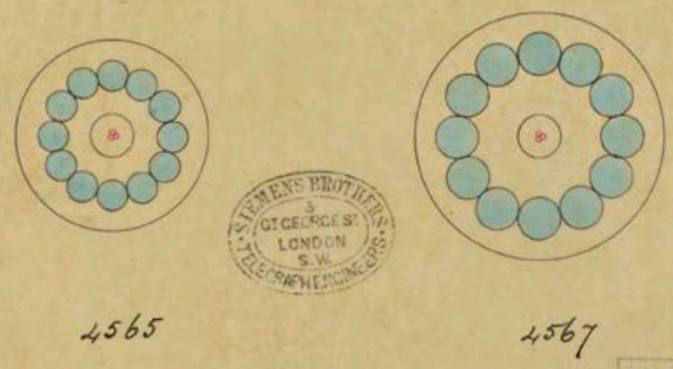

4565 4567

SIEMENS BROTHERS
5
GT GEORGE ST
LONDON
S.W.
TELEGRAPH ENGINEERS

C&H.
Jany 6/72

B

4569 4571 4573

SIEMENS BROTHERS
5
GT GEORGE ST
LONDON
S.W.
TELEGRAPH ENGINEERS

C&H.
Jany 6/72

Körfez ülkelerinin sahip olduğu ilk telgraf ağı, Siemens teknolojisi ve Osmanlı finansmanı işbirliğiyle kuruldu.

The first telegraph network that the Gulf region benefitted from was the result of a combination of Ottoman financing and Siemens technology.

BELGE 9 / RECORD NO. 9

Basra Körfezi Telgraf Hattına Dair Belgenin Türkçesi
Turkish Translation of the Document on the Persian Gulf Telegraph Line

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 189/12-1

Great George Sokak, Westminster
6 Ocak 1873

Osmanlı İmparatorluğu Hükümeti Büyükelçisi Musurus Paşa Ekselanslarına

Beyefendi,
Ekselanslarınızın Acem (Basra) Körfezi'nde yer alan Fav, Ras-Sanouch ve Katif arasına döşenecek kablonun maliyeti ile ilgili 23 ve 28 Kasım tarihli mektupları mucibince böyle bir kablonun şu anki fiyatını izninizle aşağıda (ilerleyen sayfalarda A ve B şeklinde iki opsiyonlu olarak) sunuyoruz.
A. Biz her biri 2029 yardaya[1] tekabül eden 270 deniz mili[2] uzunluğunda kablo üretip döşemeyi planlıyoruz.
Bu kablo için kullanılacak yalıtıcı malzemeyi gutta perka olarak belirledik ve onu bu durumda Hint kauçuğuna göre daha tercih edilir olduğu için tavsiye etmekteyiz. Ancak hükümetiniz kauçuk kullanılmasını talep edecekse fiyatta değişiklik olmadan onu da kullanabiliriz. Hem gutta perka hem kauçuk kabloların üreticisi olmamız sebebiyle ve maliyetleri pek farklı olmadığı için hangisinin kullanıldığı bizim için fark etmeyecektir.
Beyefendi Ekselansınızın en mudi hizmetkârı olma şerefine nailiz.

Siemens Brothers
L. Loeffler

1 1 yarda 0, 914 metredir.

2 1 deniz mili 1, 852 kilometredir.

1

SIEMENS BROS. & Co
LIMITED.
TELEGRAPHIC ADDRESS
"SIEMENS, LONDON"
TELEPHONE No 3099.

17 7bre 12 1890
68. C

Queen Anne's Gate, Westminster.
S.W.

London 16th September 1890

Sir,

With further reference to your letter of the 2nd Instant, we beg to say that except in the case of the contract for the Submarine Cable from Souakim to Djeddah, we are not aware that any person has signed a contract with the Administration of Ports and Telegraphs in Turkey on our behalf.

Mr A. H. Boyajian of Constantinople, with whom we have had business relations for many years past, signed the above-mentioned contract as representing us in the matter, but, to the best of our recollection, all other telegraph materials of our make which the Administration has received, have been supplied by us to merchants.

We may remark that we are unable to recognize, in the list enclosed in your letter, the deliveries of the materials supplied by us, as when we received orders it was not usual for us to be informed for what lines

OSMANLI ARŞİVİ
Nr. SFR. (3)
368 98

H. E. Morel Bey
Councillor to the Turkish Embassy
1 Bryanston Square

lines the materials were intended and we seldom know anything respecting their destination beyond the ports to which they were shipped. We may also mention that there are certainly articles contained in the list which were not obtained from us. Iron Wire, for instance, is many times referred to, but, as far as we are aware, we have never supplied Iron Wire for any of the lines of the Turkish Administration of Ports and Telegraphs.

We are,

Sir,

Your obedient Servants

For SIEMENS BROS. & Co. LIMITED

J. J. Carter

Siemens telgraf kabloları Habeşistan'dan Kutsal Topraklara kadar tüm Osmanlı hinterlandını katetti.

Siemens telegraph cables covered the whole Ottoman hinterland from Ethiopia to the Holy Lands.

BELGE 10 / RECORD NO. 10

Kızıldeniz Telgraf Hattına Dair Belgenin Türkçesi
Document on the Red Sea Telegraph Line

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 368/98

SIEMENS BROS & CO LIMITED
Telgraf adresi: Siemens. London
Telefon No: 3099

12 Queen Ann's Gate, Westminster
Londra, 16 Eylül 1890
Morel Bey'e
Türkiye Büyükelçiliği Müşaviri
1 Bryanston Meydanı

Beyefendi,
Ayın 2'sindeki mektubunuza cevaben, Suakin-Cidde deniz altı kablosu kontratı dışında, adımıza bir kimsenin Türkiye Posta ve Telgraf İdaresi ile bir kontrata imza attığından bihaber olduğumuzu söylememize izin vermenizi rica ederiz.
Yıllardan beri bizimle iş ilişkisinde bulunan Konstantiniye'deki Sayın A. H. Boyaciyan, üstte bahsi geçen kontratı temsilcimiz olarak imzalamış ama hatırladığımız kadarı ile Telgraf İdaresi'nin bizden almış olduğu tüm telgraf malzemeleri tacirlere teslim edilmiştir.
Mektubunuza ilişik listedeki malzemelerin teslimatlarını tanımamızın mümkün olmadığına dikkat çekmek isteriz.

(SAYFA 2)
Ayrıca listede bizde olmayan bazı mallar bulunduğunu da hatırlatırız. Mesela demir telden birkaç yerde bahsediliyor ancak bildiğimiz kadarı ile Türkiye Posta ve Telgraf İdaresi için demir tel hiçbir zaman tarafımızdan tedarik edilmemiştir.
Mudi hizmetkârınız

Siemens Bros. & Co Limited adına
H. Barton

1904
Libya Telgraf Hattı
Libya Telegraph Line

BELGE 11
Libya Telegraf Hattının Finansmanına Dair Belge

RECORD NO. 11
Document on Financing the Libya Telegraph Line

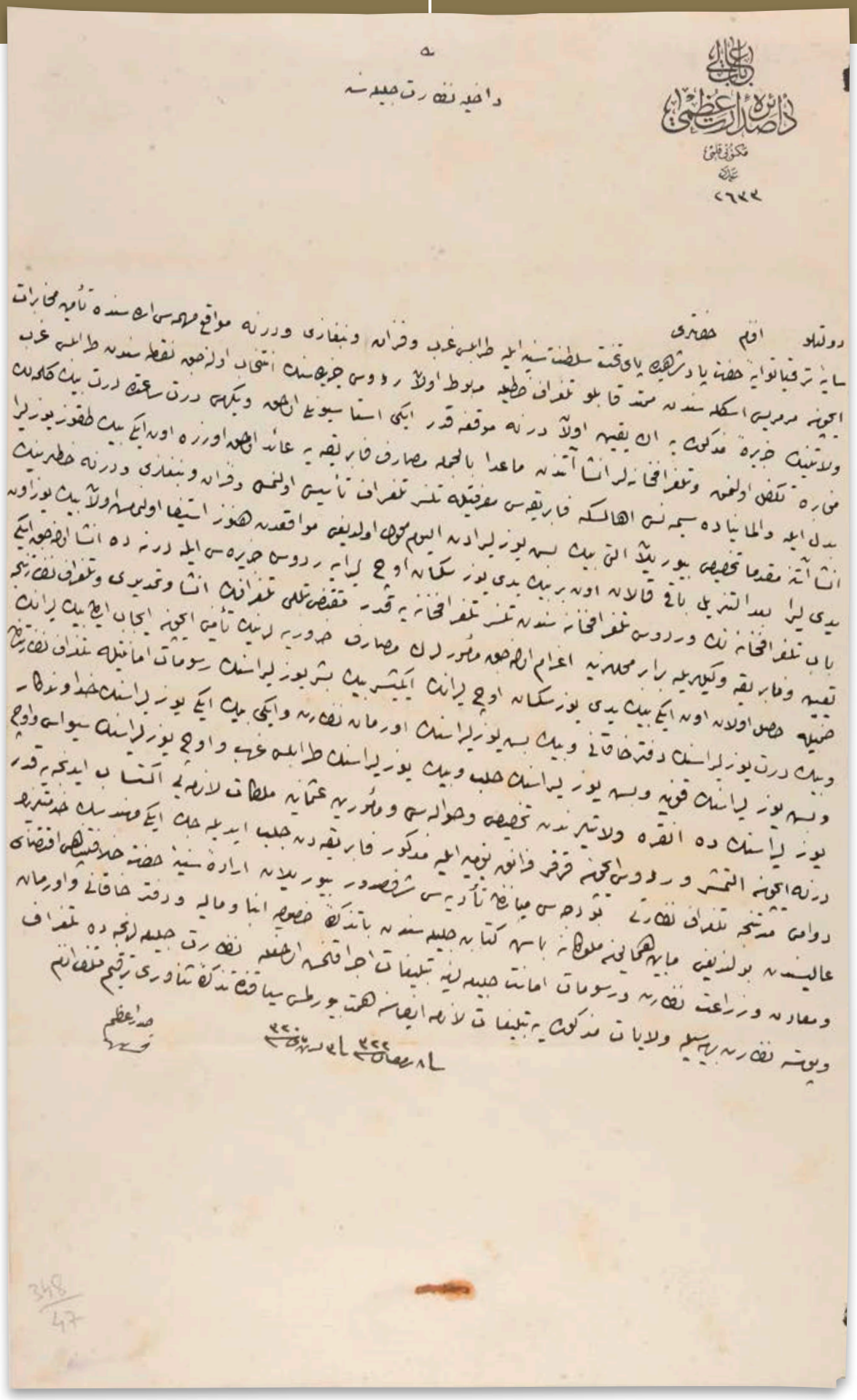

Asya-Afrika iletişimini sağlaması için Marmaris, Rodos ve Trablusgarp arasında uzanan telgraf hattını Siemens kurdu.

Siemens installed a telegraph transmitter line between Marmaris, Rhodes and Tripoli in order to enable communication between Asia and Africa.

BELGE 11 / RECORD NO. 11

LİBYA TELGRAF HATTININ FİNANSMANINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON FINANCING THE LIBYA TELEGRAPH LINE

BOA, DH. MKT (Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi), 912/19

Babıali
Daire-i Sadaret-i uzma
Mektubi Kalemi
Dahiliye Nezaret-i Celilesine

Devletli Efendim Hazretleri,
Saye-i terakkiyat-vâye-i Hazret-i Padişahide Pây-i Taht-ı Saltanat-ı Seniyye ile Trablusgarb ve Fizan ve Bingazi ve Derne mevaki-i mühimmesi arasında temin-i muhaberât için Marmaris İskelesi'nden mümted kablo telgraf hattıyla merbut olan Rodos Cezire'sinin intihab olunacak noktasından Trablusgarb vilayetinin cezire-i mezkureye en yakın olan Derne mevkine kadar iki istasyonlu olmak ve yirmi dört saatde dört bin kelimelik muhabere tekeffül olunmak ve telgrafhaneler inşaatından mâ'adâ bilcümle masarıf fabrikaya ait olmak üzre on iki bin dokuz yüz lira bedel ile ve Almanya'da Siemens Halske fabrikası marifetiyle telsiz telgraf tesis olunması ve Fizan ve Bingazi ve Derne hatlarının inşaatına mukaddemâ tahsis buyurulan altı bin beş yüz liradan el-yevm muhavvel olduğu mevakiden henüz istifa olunmamış olan bin yüz on yedi lira bade't-tenzil bâkî kalan on bir bin yedi yüz seksen üç liraya Rodos Ceziresi ile Derne'de inşa olunacak iki bâb telgrafhanenin ve Rodos Telgrafhanesi'nden telsiz telgrafhaneye kadar muktezi telli telgrafın inşa ve temdidi ve Telgraf Nezaretince tayin ve fabrika vekilleriyle beraber mahallerine izam olunacak memurların masarıf-ı zaruriyelerinin temini için icab eden bin liranın zammıyla hasıl olan on iki bin yedi yüz seksen üç liranın ikişer bin beşer yüz lirasının Rusumat Emanetiyle Telgraf Nezaretinden ve bin dört yüz lirasının Defter-i Hakani ve bin beş yüz lirasının Orman Nezaret ve iki bin iki yüz lirasının Hüdavendigar ve beş yüz lirasının Konya ve beş yüz lirasının Haleb ve bin yüz lirasının Trablusgarb ve üç yüz lirasının Sivas ve üç yüz liranın da Ankara vilayetlerinden tahsis ve havalesi ve memurin-i Osmaniye melekat-ı lazimeyi iktisab edinceye kadar Derne için altmışar ve Rodos için kırkar frank yevmiye ile mezkur fabrikadan celb edilecek iki mühendisin hizmetlerinin devamı müddetince Telgraf Nezareti bütçesi meyânından tediyesi

şeref sudur buyurulan İrade-i Seniyye-i Hazret-i Hilafet-Penâhî iktiza-yı âlîsinden bulunduğu Mabeyn-i Hümayun-ı Mülukane Başkitabet-i Celilesinden bâ-tezkire-i hususiye inba ve maliye ve Defter-i Hakani ve Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaret ve Rusumat Emanet-i Celilelerine tebliğat icra kılınmış olmakla Nezaret-i Celilelerince de Telgraf ve Posta Nezaret-i behiyyesiyle vilâyât-ı mezkureye tebliğat-ı lazime ifasına himmet buyurulması siyakında tezkire-i senaveri terkim kılındı efendim.
Fi 8 Ramazan sene [1]322 fi 3 Teşrinisani sene [1]320
Sadrazam Ferid

Libya Telgraf Hattının Finansmanına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, DH. MKT (Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi), 912/19
Başbakanlıktan Dahiliye Nezareti'ne (İçişleri Bakanlığı'na) yazılmıştır.

İstanbul ile önemli mevkiler olan Trablusgarp, Fizan, Bingazi ve Derne arasında haberleşmenin sağlanması için, Marmaris İskelesi'nden uzatılan telgraf hattına bağlı olan Rodos Adası'nın, belirlenecek bir noktasından Trablusgarp vilayetinin Rodos'a en yakın noktası olan Derne durağına kadar iki istasyonlu telli ve telsiz telgraf hattı kurulacaktır. 12. 900 liraya Almanya'da bulunan Siemens Halske fabrikası tarafından inşa edilecek telgraf hattı 24 saatte 4000 kelimelik haberleşmeyi sağlayacak ve telgrafhanelerin inşaatının dışındaki bütün masraflar fabrikaya ait olacaktır. Fizan, Bingazi ve Derne hatlarının yapımı için daha önce ayrılmış olan 6500 liradan henüz ilgili birimlerden tahsil edilememiş olan 1117 lira düşüldüğü zaman 11. 783 lira etmektedir. Bu miktar Rodos Adası ile Derne'de yapılacak iki telgrafhane, Rodos Telgrafhanesi'nden telsiz telgrafhaneye kadar gerekli telli telgrafın yapım ve uzatılması ve Telgraf Müdürlüğü'nce tayin ve fabrikanın yetkilileriyle birlikte mahallerine gönderilecek memurların masrafları için gerekli olan 1000 liranın daha eklenmesiyle 12. 783 lira[1] olacaktır. Bu miktarın 2500 lirası Rusumat Eminliği'nden (Vergi Dairesi), 2500 lirası Telgraf Nezareti'nden (Telgraf Müdürlüğü), 1400 lirası Defter-i Hakaniden (Tapu Müdürlüğü), 1500 lirası Orman Nezareti'nden (Orman Bakanlığı), 2200 lirası Hüdavendigar, 500 lirası Konya, 500 lirası Halep, 1100 lirası Trablusgarp, 300 lirası Sivas, 300 lirası da Ankara

Document on Financing the Libya Telegraph Line

BOA, DH. MKT (Correspondence of the Ministry of the Interior), 912/19
Document written by the Prime Ministry to the Ministry of the Interior.

In order to ensure communication between locations important for Istanbul such as (West) Tripoli, Fezzan, Benghazi and Derna, a wireless telegraph link covering two stations is to be installed, in prolongation of the telegraph line from the Marmaris pier, between a point to be determined in the island of Rhodes and the location of Derna, in the province of Tripoli, Libya, which is the province's closest point to Rhodes. The line which is to be installed by the Siemens Halske Factory in Germany at a cost of 12, 900 liras will provide a 4, 000 words of communication per 24 hours. Apart from those of the telegraph station buildings, all costs will be met by the factory. If the still uncollected sum of 1, 117 liras is deduced from 6, 500 liras previously allocated to the Fezzan-Benghazi-Derna lines, we are left with 11, 783 liras. With the 1, 000 liras needed for the wired prolongation of the Rhodes Telegraph Station to the wireless station and that of the appointment of officers to be sent together with the factory executives to the said locations by the Telegraph Directorate, this amount will reach the sum of 12, 783 liras.[2] Of this sum, the Tax Office shall contribute 2, 500, the Telegraph Directory 2, 500, the Land Office Directory 1, 400, the Forest Directorate 1, 500, the province of Hüdavendigar 2, 200, that of Konya 500, Aleppo 500, Tripoli 1, 100, Sivas 300, and Ankara 300 liras. Until the Ottoman officers are sufficiently trained, the engineers brought over from the Siemens factory to train them shall receive a daily wage of 60 francs in Derna and 40 francs in Rhodes. These

1 Toplanan meblağ ihtiyacı aşarak 12. 900 lirayı bulacaktır.

2 The sum will exceed the need and reach 12, 900 liras.

vilayetlerinden karşılanacaktır. Osmanlı memurları yeterli bilgiye sahip oluncaya kadar, Derne için 60, Rodos için de 40 frank günlük ile çalışmak üzere Siemens fabrikasından getirilecek iki mühendisin çalışmaları sürdüğü müddetçe, bu yevmiyeler Telgraf Bakanlığı bütçesinden karşılanacaktır. Konuyla ilgili olarak Maliye, Defter-i Hakani ve Orman ve Maadin ve Ziraat Bakanlıklarıyla Rusumat Eminliği'ne gerekli bildirimler yapılmıştır. Posta ve Telgraf Bakanlığı ile ödeme için isimleri geçen vilayetlere de İçişleri Bakanlığı tarafından bildirim yapılması istenmektedir.

16 Kasım 1904

Sadrazam Ferid

wages shall be met by the Telegraph Directory as long as their mission lasts. Necessary notifications have been issued to the Finance Ministry, the Land Office Register, the Ministries of Forestry, Mining and Agriculture and the Tax Office. As for the Ministry of Post and Telegraph and the provinces that are to contribute, they are to be notified by the Ministry of the Interior.

16 November 1904

Grand Vizier Ferit

1905
Mobil Telgraf İstasyonu
Mobile Telegraph Station

BELGE 12
Mobil Telgraf İstasyonuna Dair Belge

RECORD NO. 12
Document on Mobile Telegraph Station

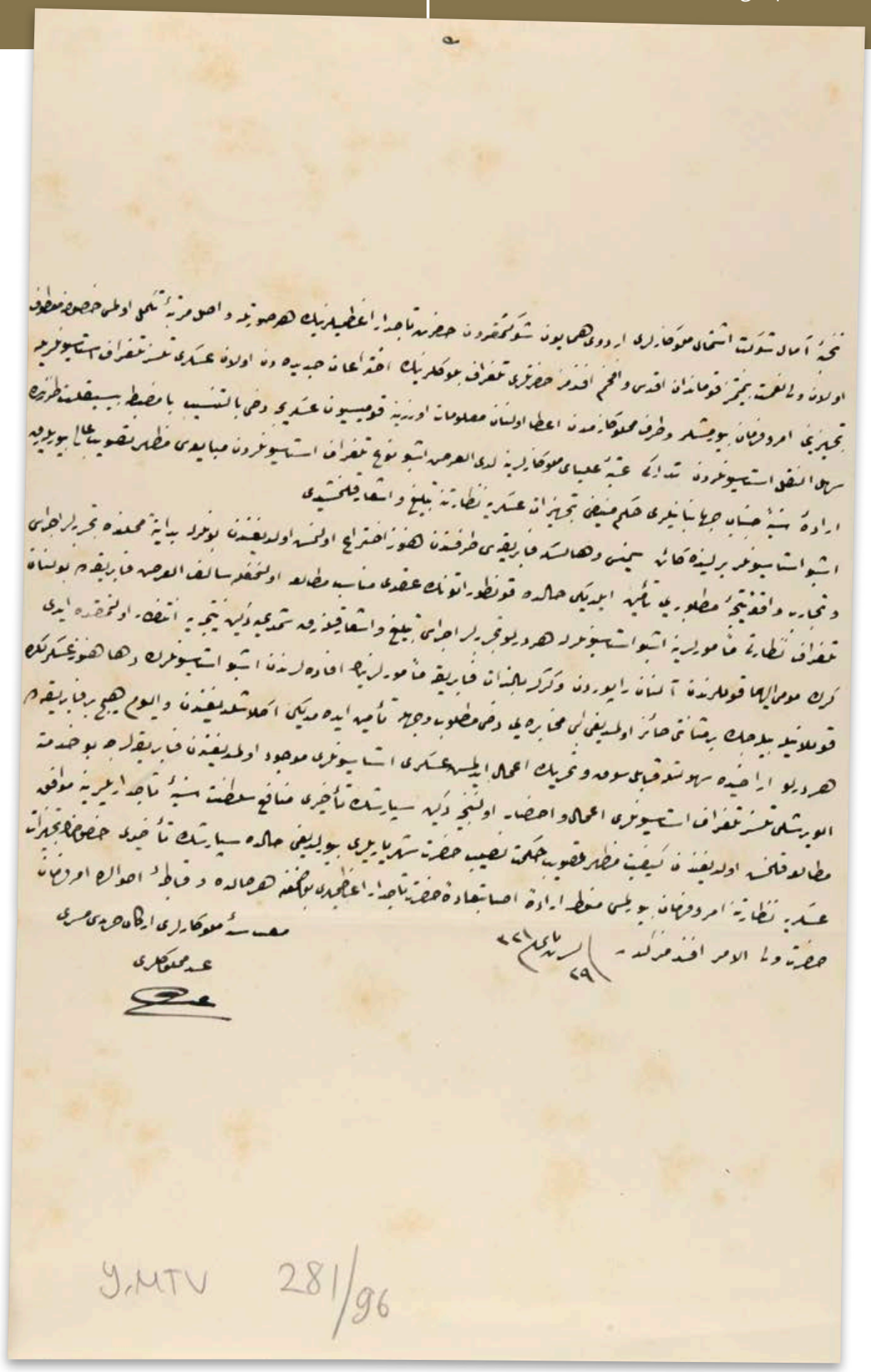

G.MTV 281/96

Teçhizat-ı Askeriye Nezareti, Siemens'in henüz geliştirmekte olduğu taşınabilir telgraf istasyonlarına sahip olmak için sabırsızlanıyordu.

The Ministry of Military Equipment was eager to obtain the mobile telegraph stations that Siemens was still developing.

BELGE 12 / RECORD NO. 12

MOBİL TELGRAF İSTASYONUNA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON MOBILE TELEGRAPH STATION

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 281/96

Nuhbe-i âmâl şevket iştimâ-yı mülukaneleri Ordu-yı Hümâyûn-ı Şevket makrûn-ı Hazret-i Tacdâr-ı A'zamîlerinin her suretle vasıl-ı mertebe-i tekmil olması hususuna matuf olan veliyy-i nimet-i bî-minnetimiz Kumandan-ı Akdes ve Efham Efendimiz Hazretleri telgraf bölüklerinin ihtirâ'ât-ı cedideden olan askeri telsiz telgraf istasyonlarıyla teçhizini emr ve ferman buyurmuşlar ve taraf-ı memlukanemden ita olunan malumat üzerine komisyon-ı askeriyece dahi bi't-tensib bâ-mazbata bisiklet tarzında sehlü'n-nakl istasyonlardan tedarik atabe-i ulyâ-yı mülukanelerine lede'l-arz işbu nev telgraf istasyonlarından mübayaası mazhar-ı tasvib-i âlî buyurularak İrade-i Seniyye-i Cenab-ı Cihanbânîleri hükm-i münifi Techizat-ı Askeriye Nezaretine tebliğ ve işar kılınmışdı.
İşbu istasyonlar Berlin'de kâin Siemens ve Halske fabrikası tarafından henüz ihtira olunmuş olduğundan bunlarla bidayeten mahallinde tecrübeler icrası ve tecarüb-i vâkı'a netice-i matlubeyi temin eyledikleri halde kontratonun akdi münasib mütalaa olunmakla salifü'l-arz fabrikada bulunan Telgraf Nezareti memurlarına işbu istasyonlarla her türlü tecrübeler icrası tebliğ ve işar kılınarak şimdiye değin neticeye intizar olunmakda idi. Gerek mumâ-ileyhimâ kullarından alınan rapordan ve gerekse bizzat fabrika memurlarının ifadelerinden işbu istasyonların daha henüz askerlikde kullanılabilecek bir metaneti hâiz olmadığı gibi muhabereyi dahi matlub vechle temin edemediği anlaşıldığından ve el-yevm hiçbir fabrikada her türlü arazide suhuletle kabil-i sevk ve tahrik imal edilmiş askeri istasyonları mevcud olmadığından fabrikalarca bu hizmete elverişli telsiz telgraf istasyonları imal ve ihzar olununcaya değin siparişin tehiri menâfi-i Saltanat-ı Seniyye-i tacdarilerine muvafık mutala'a kılınmış olduğundan keyfiyet mazhar-ı tasvib-i hikmet nisab-ı Hazret-i Şehriyarileri buyurulduğu halde siparişin tehiri hususunun Techizat-ı Askeriye mühendisin hizmetlerinin devamı müddetince Telgraf Nezareti bütçesi meyânından tediyesi Nezaretine emr ve ferman buyurulması menut-ı irade-i isabet-âde-i Hazret-i Tacdar-ı A'zamîleri bulunmakla her halde ve kâtıbe-i ahvalde emr u ferman Hazret Veliyyü'l-emr Efendimizindir.

Fi 29 Teşrinisani sene [1]321
Maiyyet-i Seniyye-i mülukaneleri Erkan-ı Harbiyesi Müşiri
Abd-i memlukleri [imza]

Mobil Telgraf İstasyonuna Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 281/96

Osmanlı Ordusu'nun tam donanımlı hale gelmesi amacına yönelik olarak telgraf bölüklerinin yeni icat olunan askeri telsiz telgraf istasyonlarıyla donatılması emredilmiştir. Askeri komisyon tarafından da bu konu uygun görülmüştür. Bisiklet tarzında taşınması kolay istasyonların temin edilmesi hususu arz edildikten sonra bu çeşit telgraf istasyonlarının alınması konusunda Padişah oluru çıkartılarak konu Teçhizat-ı Askeri Nezareti'ne (Askeri Donanım Müdürlüğü) de bildirilmiştir.
Bu istasyonlar Berlin'de bulunan Siemens ve Halske fabrikası tarafından yeni keşfedilmiş olduğundan öncelikle yerlerinde denemeler yapılması ve bu denemeler sonucu istenilen netice alınırsa anlaşma yapılması uygun görülmektedir. Fabrikada bulunan Telgraf Müdürlüğü memurlarına bu istasyonlarla denemelerin yapılması bildirilmiş ve şimdiye kadar sonuç beklenmiştir. Fabrika memurlarının açıklamalarından ve diğer alınan raporlardan bu istasyonların henüz askerlikte kullanılabilecek şekilde haberleşmeyi sağlamadıkları anlaşılmıştır. Günümüzde hiçbir fabrikada her türlü arazide kolaylıkla yönlendirilip hareket ettirilebilen askeri istasyonlar üretilmediğinden bu hizmete uygun telsiz telgraf istasyonlarının üretimi tamamlanıncaya kadar siparişin geciktirilmesinin Devlet'in menfaatlerine uygun olacağı düşünülmüştür. Bu geciktirilme işi uygun bulunursa durumun Teçhizat-ı Askeriye Müdürlüğü'ne emredilmesi için Padişah olurunun alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Genelkurmay Başkanı
Kulları

12 Aralık 1905

Document on Mobile Telegraph Station

BOA, Y. MTV (Miscellaneous Yıldız Documents), 281/96

In order to have the Ottoman Army equipment upgraded, the order was given to equip the telegraph components with the recently invented wireless military telegraph stations. The military commission has approved this initiative on the basis of the information provided. After the request was made for these easily transportable stations and the Sultan's approval was obtained for their purchase, the Military Equipment Directorate was informed of these developments.
It has been agreed that these stations which have been recently created by the Siemens and Halske factory in Berlin should first be tested at the factory and that, if the results of the tests are good, an agreement should be made. The Telegraph Directory has requested from its officers present at the factory that all kinds of tests be conducted and has waited for their results until now. It turns out from the statements of the factory employees and other reports received that these stations are not sufficiently sound for military use. Since there are no factories at present that have military stations that can easily be moved and directed over all kinds of terrains, it was judged that it would be in the best interest of the State to postpone it. The Sultan's approval is now required before the matter can be forwarded to the Military Equipment Directorate.

Your Humble Servant
Chief of General Staff

12 December 1905

1906
Suriye Telgraf Hattı
Syria Telegraph Line

BELGE 13

Suriye Telgraf Hattına Dair Belge

RECORD NO. 13

Document on Syria Telegraph Line

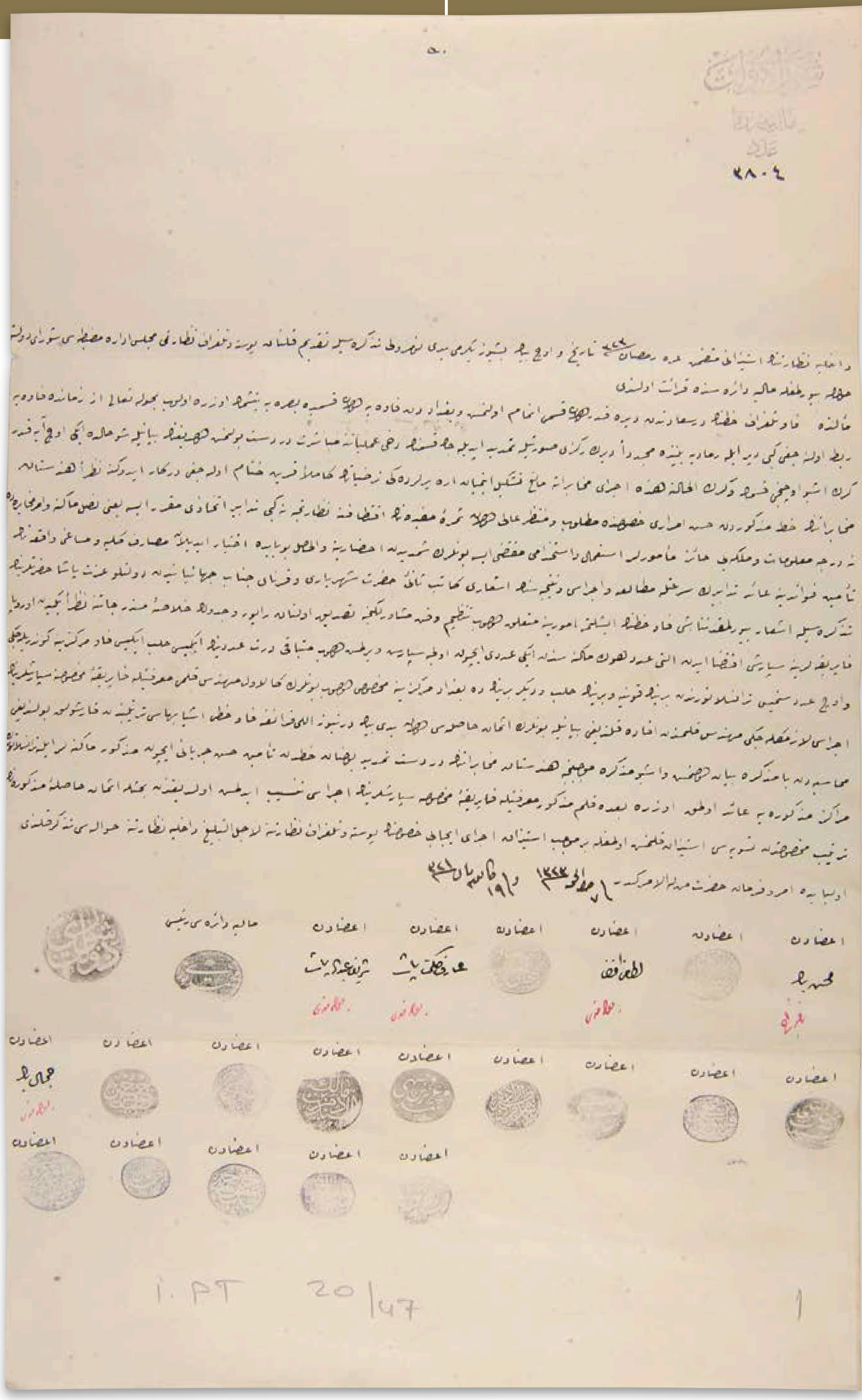

٢٨٠٤

حالیه دائره‌سی رئیسی

اعضادن

Fav Telgraf Hattı üzerinde bulunan Bağdat, Halep, Deyr ve Konya şehirleri haberleşmek için Siemens teknolojisini kullandı.

Aleppo, Baghdad, Deyr and Konya, all located along the Fao Telegraph Line, used Siemens technology to communicate.

BELGE 13 / RECORD NO. 13

SURİYE TELGRAF HATTINA DAİR RAPORUN TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON SYRIA TELEGRAPH LINE

BOA, İ. PT (İrade Telgraf ve Posta), 20/47

Şura-yı Devlet
Maliye Dairesi

Dahiliye Nezaret-i Celilesinin istizanı mutazammın gurre-i Ramazan sene [1]323 tarih ve üç bin beş yüz yirmi yedi numaralı tezkiresiyle takdim kılınan Posta ve Telgraf Nezareti Meclis-i İdare mazbatası Şura-yı Devlet'e havale buyurulmakla Maliye Dairesi'nde kıraat olundu.
Meâlinde Fav Telgraf Hattı'nın Dersaadet'den Deyr'e kadar olan kısmı itmam olunmuş ve Bağdad'dan Fav'a olan kısmı da Basra'ya yetişmek üzere olup bi-havlihî te'âlâ az zamanda Fav'a rabt olunacağı gibi Deyr ile Rimadiye beyninde müceddeden Deyr'in rekzi suretiyle temdid edilecek kısmının dahi ameliyatına mübaşeret derdest bulunmuş olduğunun beyanıyla şu halde iki üç aya kadar gerek bu üçüncü kısım ve gerek el-haletü hazihi icra-yı muhaberata mâni' teşkil etmeyen ara yerlerdeki terahhiyatın kamilen karin-i hitam olacağı derkar idiğine nazaran Hindistan muhaberatının hatt-ı mezkurdan hüsn-i imrârı hususunda matlub ve muntazar-ı âlî olan semere-i müfidenin iktitafına nezaretçe ne gibi tedabîr ittihazı mukarrer ise, yani nasıl makine ve emr-i muhaberede ne derece malumat ve melekeyi haiz memurlar istimal ve istihdamı muktezî ise bunların şimdiden ihzarına ve'l-hasıl bu bâbda ihtiyar edilen masarıf-ı külliye ve mesai-i vakıanın temin-i fevaidine ait tedabirin süratle mutala'a ve icrası ve neticesinin işarı katib-i sânî-i Hazret-i Şehriyarî ve kurenâ-yı cenab-ı cihan-banîden devletli İzzet Paşa Hazretlerinin tezkiresiyle işar buyurulmakdan naşi Fav Hattı'nın işletme umuruna müte'allik olup tanzim ve Fen Müşavirliğince tasdik olunan rapor ve cetvelin hulasa-i münderecâtına nazaran yeniden Avrupa fabrikalarına siparişi iktiza eden altı adet havan makinasından iki adedi için evvelce sipariş verilmiş olup mütebâkî dört adedinin ikisi Haleb, ikisi Fav merkezine gönderileceği ve üç adet Siemens translatöründen birinin Konya ve birinin Haleb ve diğer birinin de Bağdad merkezine mahsus olup bunların ke'l-evvel mühendis kalemi marifetiyle fabrika-i mahsusuna siparişlerinin icrası lazım geleceği Mühendis Kaleminden ifade kılındığı beyanıyla bunların esman-ı hasılası olan yedi bin dört yüz elli franka Fav Hattı eşya bahası tertibinden karşılık bulunduğu muhasebeden bâ-müzekkire beyan olunmuş ve işbu müzekkire mucebince Hindistan muhaberatının derdest-i

temdid bulunan hatdan temin-i hüsn-i ceryanı için mezkur makinalar ile translatörün merâkiz-i mezkureye ait olmak üzre badehu kalem-i mezkur marifetiyle fabrika-i mahsusa siparişlerinin icrası tensib edilmiş olduğundan bahisle esman-ı hasıla-i mezkurenin tertib-i mahsusundan tesviyesi istizan kılınmış olmakla ber-muceb-i istizân icra-yı icabı hususunun Posta ve Telgraf Nezaretine li-ecli't-tebliğ Dahiliye Nezaretine havalesi tezekkür kılındı, ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fi 7 Zilhicce sene 1323 ve fi 19 Kanunusani sene [1]321
(Şura-yı Devlet Maliye Dairesi üyelerinin mühürleri)

Suriye Telgraf Hattına Dair Raporun Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, İ. PT (İrade Telgraf ve Posta), 20/47

Dahiliye Nezareti'nin (İçişleri Bakanlığı) 30 Ekim 1905 tarih ve 3527 numaralı yazısıyla beraber gönderilen Posta ve Telgraf Nezareti İdare Meclisi'nin bu tutanağı Şura-yı Devlet (Danıştay) Maliye Dairesi'nde okunmuştur.
Fav Telgraf Hattı'nın İstanbul'dan Deyr'e kadar olan kısmı tamamlanmış, Bağdat'a kadar olan kısmı da bitirilmek üzeredir. Bu hat kısa bir süre sonra Fav'a bağlanacağı gibi Deyr ile Rimadiye arasında yeniden direkler dikilerek uzatılacak kısmın çalışmalarına da başlanmıştır. İki üç ay içerisinde gerek üçüncü kısmın gerekse halihazırda haberleşmeye engel oluşturmayan ara bölgelerdeki çalışmaların bütünüyle bitirilmesi umulmaktadır. Hindistan haberleşmesinin bu hattan güzelce yapılması hususunda beklenen iyi sonuçların elde edilmesi için ne gibi önlemlerin alınması kararlaştırılmışsa bunların uygulanmasına başlanacaktır. Kullanılacak makine ve haberleşme işinde personelin ehil hale getirilmesi hedeflenmektedir. Özetle bu konuda yapılacak harcama ve çalışmaların fayda sağlaması için gerekli önlemlerin ivedilikle görüşülerek alınması ve sonucunun bildirilmesi, Padişah'ın yakın çalışma arkadaşlarından İzzet Paşa tarafından istenmiştir. Bunun üzerine Fav Hattı'nın işletme işleriyle ilgili olarak hazırlanıp Fen Müşavirliği'nce onaylanan rapor ve cetvelin içeriğine göre yeniden Siemens fabrikalarına sipariş edilmesi gereken altı adet Hughes makinesinden ikisi önceden sipariş edildiğinden, geriye kalan dört tanesinin ikisi Halep, ikisi de Fav merkezine gönderilecektir. Konya, Halep ve Bağdat merkezlerine gereken üç adet Siemens translatörün önceden olduğu gibi Mühendis Bürosu'nun bilgisi çerçevesinde Siemens fabrikasına siparişinin verilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Report on Syria Telegraph Line

BOA, İ. PT (Post & Telegraph Decrees), 20/47

Sent together with the Ministry of the Interior document No 3527 dated 30 October 1905, the minutes of the Post and Telegraph Directorate Administrative Council were read by the Finance Department of the State Council.
The section of the Fao Telegraph Line between Istanbul and Deyr has been completed and the section that continues to Baghdad is about to be completed. This line being to be later linked to Fao, work has begun on the part to be prolonged with posts newly erected between Deyr and Rimadiye. It is hoped that work on both the third part and intermediary areas that do not constitute any obstacle will be totally completed within two or three months. If a decision is taken to take the measures required to obtain the expected good results in relation to the plan to have the Indian communication system use this line, its preparation work will immediately begin. Moreover, the training of the personnel to be employed on the machines and for communications is being pursued.
In summary, Izzet Pasha, who is one of the close collaborators of the Sultan, has asked that all required measures be urgently debated and taken so that the expenditures and work to be made for this project be successful. The report on the management of the Fao Line has thereupon been prepared and accepted by the scientific council and according to its schedule two of the six mortar engines to be ordered from the Siemens factory having already been ordered, two of the remaining four engines shall be sent to the Aleppo and two to the Fao centre. It was also notified that an order should – as before, in consultation with the Engineering Bureau - be given to the Siemens factory for the three Siemens translators required for the Konya, Aleppo and Baghdad centres. The accounting department

Bu malzemeler için gerekli olan 7. 450 franka Fav Hattı eşya ücretleri ödeneğinden karşılık bulunduğu bilgisi muhasebeden iletilmiştir. Bu bildirime göre Hindistan haberleşmesinin şu anda uzatılmakta bulunan hattan düzgün bir şekilde sağlanması için bu belirtilen makineler ile translatörün ilgili merkezlerde kullanılmak üzere fabrikaya sipariş verilmesi uygun görülmüştür. Ücretlerinin ilgili ödenekten karşılanması için padişahın izni alındığından, gereğinin yapılmasının Posta ve Telgraf Bakanlığı'na bildirilmesi ve İçişleri Bakanlığı'na havale edilmesi istenmiştir.

2 Şubat 1906

Danıştay
(Maliye Dairesi üyelerinin imzaları)

has notified that the sum of 7, 450 francs needed for this material have been allocated to the material requirements of the Fao Line. According to this notification, the ordering of the specified machines and translators to be used in the specified centres in order to ensure that the prolonged line provides communication with India has been approved by the accounting department. The Sultan having given his approval for the expenses to be met through the related allocations, the Post and Telegraph Ministry were to be advised to go ahead and do what was necessary and refer the matter to the Ministry of the Interior.

2 February 1906

The State Council
(Signatures of the members of the Finance Department)

1909
Telefon/Selanik
Telephone/Thessaloniki

BELGE 14
Selanik Telefon Hattı Finansmanına Dair Belge

RECORD NO. 14
Document on Financing the Thessaloniki Telephone Line

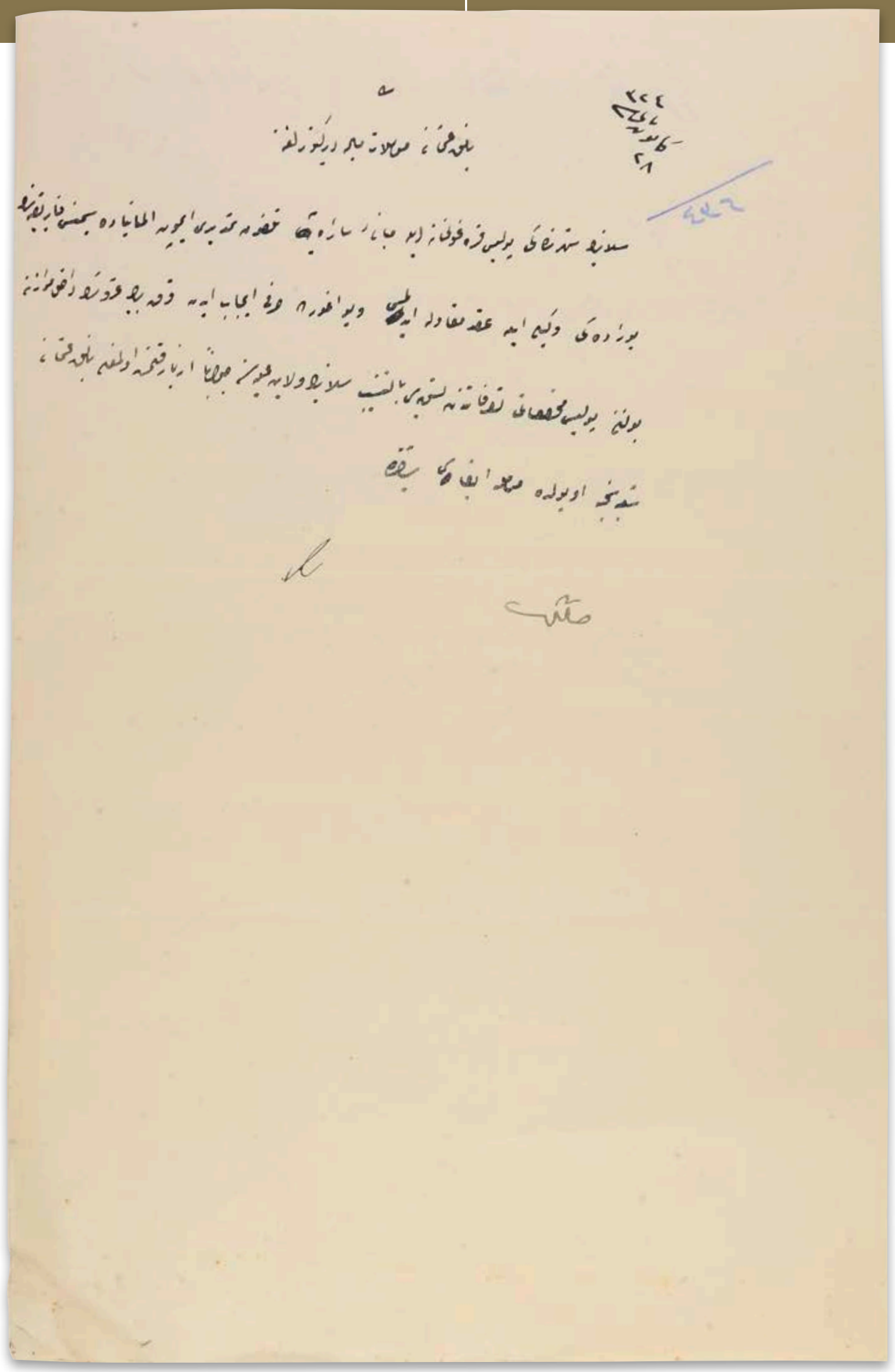

İktidara gelen İttihatçılar ilk iş olarak Meşrutiyet'in vatanı Selanik'i Siemens teknolojisiyle telefona kavuşturdular.

The first thing the members of the Committee of Union and Progress did when they took power was to provide Thessaloniki, the home of Turkish Constitutionalism, with Siemens-branded telephones.

BELGE 14 / RECORD NO. 14

SELANİK TELEFON HATTI FİNANSMANINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON FINANCING THE THESSALONIKI TELEPHONE LINE

BOA, TFR. 1. SL (Rumeli Müfettişliği Selânik Evrakı), 203/20291

28 Kanun-ı Sani sene [1]324 436
Bank-ı Osmani Muamelat-ı Maliye Direktörlüğüne

Selanik şehrindeki polis karakolhaneleriyle mebânî-i saireye telefon temdidi için Almanya'da Siemens fabrikasının buradaki vekili ile akd-i mukavele edilmesi ve bu uğurda sarfı icab eden kırk bin kuruşun dahil-i muvazene bulunan polis muhassesâtı tasarrufâtından tesviyesi bi't-tensib Selanik Vilayet-i Aliyye'sine cevaben izbar kılınmış olmakla Bank-ı Osmani Şubesince o yolda muamele ifası siyakında.

Selanik Telefon Hattı Finansmanına Dair İlk Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, TFR. 1. SL (Rumeli Müfettişliği Selânik Evrakı), 203/20291

14 Şubat 1909
Osmanlı Bankası Mali İşler Direktörlüğü'ne,

Selanik Polis Karakolları'yla diğer binalara telefon bağlanması için Almanya'daki Siemens fabrikasının Selanik temsilcisi ile anlaşma yapılacaktır. Bunun için harcanması gereken 40. 000 kuruşun bütçe içerisinde bulunan polis ödeneklerinden karşılanması uygun görülerek durum Selanik vilayetine cevap olarak bildirilmiş olup, Osmanlı Bankası şubesince de işlem yapılması istenmektedir.

Document on Financing the Thessaloniki Telephone Line

BOA, TFR. 1. SL (Thessaloniki Documents of the Balkans Inspectorate), 203/20291

14 February 1909
To Financial Affairs Directorate of Ottoman Bank,

A contract will be signed with the representative of the German Siemens company in Thessaloniki in order to install telephone to the Thessaloniki Police Station and other buildings. It has been approved that the 40, 000 kurus (piastres), which will be spent for this installment, will be taken from the police allocations. This is notified to the Administration of Thessaloniki. It is required that the Ottoman Bank branch makes the necessary proceedings.

1925

Telefon/Ankara

Telephone/Ankara

BELGE 15

Dışişleri Bakanlığı'na Alınacak Telefonlara Dair Belge

RECORD NO. 15

Correspondance Regarding the Phones to be Purchased for the Ministry of Foreign Affairs

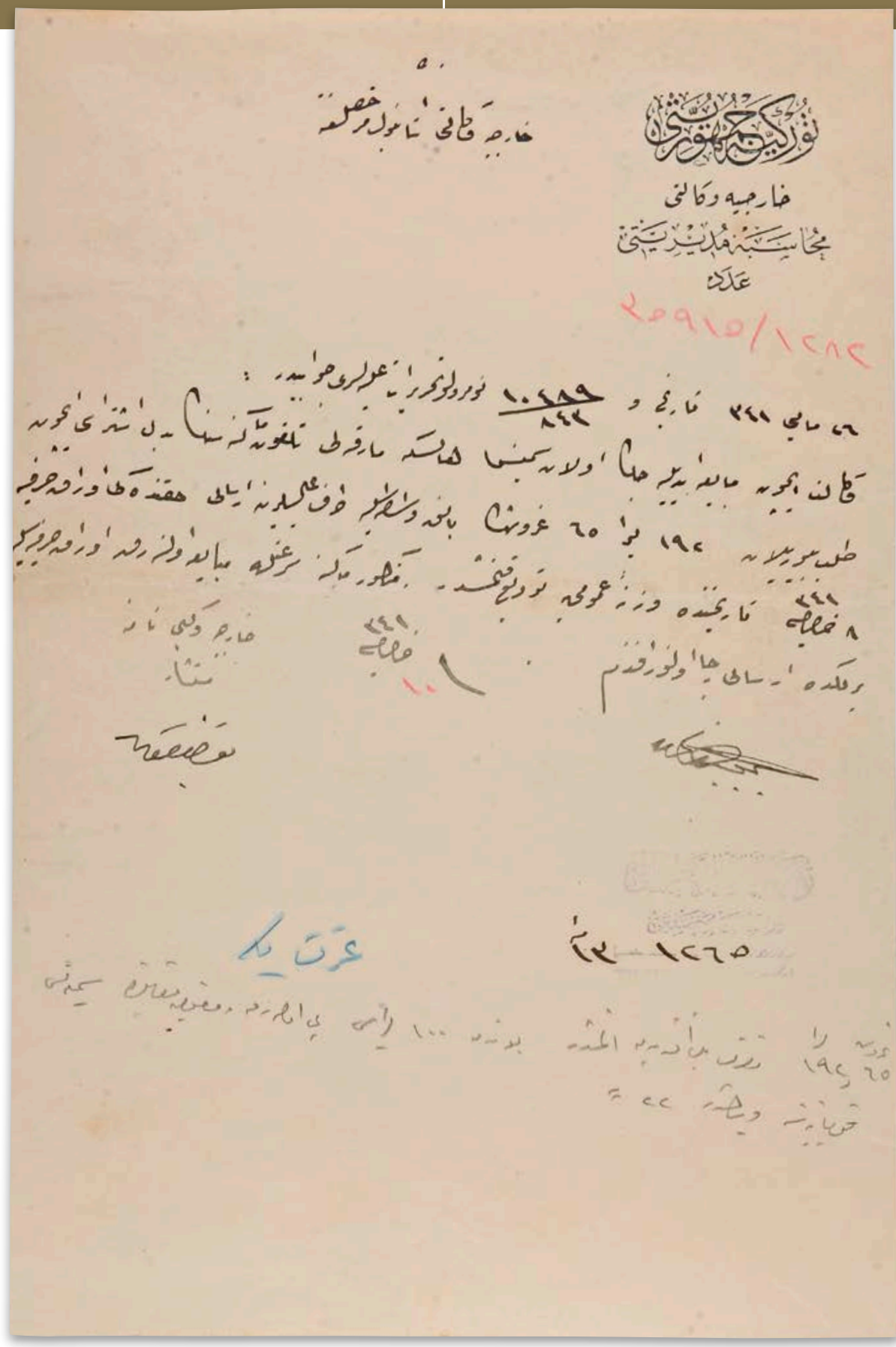

Cumhuriyet devrimcileri de gelenekten kopmadı. Genç Cumhuriyet'in Hariciye Nezareti, telefon görüşmelerini Siemens teknolojisiyle sağladı.

The Republic's revolutionaries, too, did not break with the tradition. The Ministry of Foreign Affairs of the Young Republic used Siemens technology for its telephone communications.

BELGE 15 / RECORD NO. 15

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI'NA ALINACAK TELEFONLARA DAİR YAZIŞMALARIN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF CORRESPONDANCES REGARDING THE PHONES TO BE PURCHASED FOR THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

BOA, HR. İM (Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı), 158/19

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekaleti
Muhasebe Müdüriyeti
Hariciye Vekaleti İstanbul Murahhaslığı

26 Mayıs [1]341 tarih ve 10489/483 numaralı tahrirat-ı aliyyeleri cevabıdır: Vekalet için mübâyaa edilecek olan Siemens Halske markalı telefon makinasının bedel-i iştirası için taleb buyurulan 192 lira 65 kuruşun bank vasıtasıyla taraf-ı âlîlerine irsali hakkındaki evrak-ı sarfiye 8 Haziran sene [1]341 tarihinde vezne-i umumiye tevdi kılınmıştır. Mezkur makine süratle mübâyaa olunarak evrak-ı sarfiyesiyle birlikte irsali rica olunur efendim.
Fi 10 Haziran sene [1]341
Hariciye Vekili nâmına Müsteşar İzzet Bey'e

192 lira 65 kuruş Mutasarrıf Beyefendi'den alınmıştır. Bundan 100 lirası pey olarak ve makbuz mukabilinde Siemens Kumpanyası'na verilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı'na Alınacak Telefonlara Dair Yazışmanın Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, HR. İM (Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı), 158/19

Türkiye Cumhuriyeti
Dışişleri Bakanlığı
Muhasebe Müdürlüğü
10 Haziran 1925

Dışişleri Bakanlığı'ndan, Dışişleri Bakanlığı İstanbul Temsilciliği'ne yazılmıştır. 26 Mayıs 1925 tarih ve 10489/483 numaralı yazının cevabıdır.
Dışişleri Bakanlığı için satın alınacak Siemens Halske markalı telefon makinesinin ücreti olarak istenen 192 lira 65 kuruşun banka aracılığıyla gönderilmesi hakkındaki harcama belgesi 8 Haziran 1925 tarihinde genel vezneye yatırılmıştır. Makinenin hemen satın alınarak harcama evrakıyla birlikte gönderilmesi rica olunmaktadır. 192 lira 65 kuruş Mutasarrıf Beyefendi'den alınmıştır. Bundan 100 lirası pey olarak makbuz karşılığında Siemens Şirketi'ne verilmiştir.

Correspondance Regarding the Phones to be Purchased for the Ministry of Foreign Affairs

BOA, HR. İM (Ministry of Foreign Affairs, Istanbul Representative), 158/19

Turkish Republic
Foreign Ministry
Directorate of Accounting
10 June 1925

Written by the Ministry of Foreign Affairs to its Istanbul delegate, in answer to note No 10489/483, dated 26 May 1925.
A voucher showing an expenditure of 192 liras and 65 kurus for the acquisition of a telephone machine of the Siemens Halske brand for the Ministry of Foreign Affairs, showing that the payment was made through a bank transfer on 8 June 1925. The machine is to be bought immediately and sent together with its voucher. The sum of 192 liras and 65 kurus was obtained from governorship. Of this sum, 100 liras were sent to the Siemens company as a deposit against receipt.

دوسیه سی:

تورکیه جمهوریتی
خارجیه وکالتی اسناد و امر حصلیسی

مبیض و تاریخ	مسود	

اولیات و مبتلیات	خاصه ۹۶۴۲/۵۶۷ ۱۰۴۸۹/۸۴۲
خلاصه	√

عمومی نومرو ۱۲۷۲۹
خصوصی نومرو ۱۲۱۱
تاریخ ۲۱ حزیران

۱۲۶۵ کلاوس

ملفوف

خاصه کاز جیلر

۱۰ حزیران ۲۴۱ تاریخ و ۲۵۹۱۵/۱۲۸۲ نومرولی تحریراتنه
وکالتجه جوابیه

وکالت جلیله اجمده سیمفرو تشکیلنده استانبول
قومیسیونی واسطه‌سیله یاپلمش اولان اولتور
دوزلمه تلغراف مرکزی بیلدیرمه
~~تلغراف عودت ایدیلمالی~~ برجه دروز
~~مأمور احوالکه بلدیرمه~~ اولدیغی حالده
وکالت امریتی قیمتی مأموریته ~~مأمور احوالکه~~
تحریر ~~اولنمالی~~ معلومات ارز ایدرم
فوق‌العاده تشکراتمی قبول بیورمنکزی رجا ایدرم
اعلیحضرت افندیم

تأمور شرکت

* وکالت مرکزنده بولنان قومیسیونه ایشبو تلغراف ایله اولتور یوزیلمقده ایکن
* ایشبو تلغراف سنه دوزلتیلمسی حالده
~~وکالت مرکزنده بولنان قومیسیونه~~

BELGE 15A / RECORD NO. 15A

BOA, HR. İM (Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı), 158/19

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekaleti
İstanbul Murahhaslığı

Umumi numara: 12769
Hususi numara: 1611
Tarih: 10 Teşrinievvel sene [1]341
1265 gelen
Hariciye Vekalet-i Celilesine
Melfuf 1
10 Haziran sene [1]341 tarih ve 35915/1282 numaralı tahrirat-ı vekaletleri cevabıdır. Vekalet-i Celile için Siemens Şirketinin İstanbul Fen Şubesi vasıtasıyla getirtilmiş olan otuz numaralı telefon santral makinası bir sandık derununda olduğu halde, Vekalet Umur-ı Ticariye Kalemi Memurininden Ahmed Bey mezkur makinanın bedeli olarak memur-ı şirkete tesviye edilmiş olan yüz doksan iki lira altmış beş kuruşluk senedin dahi leffen takdim kılındığı bendelerinin malumatları ile Şimendifer Kumpanyasına teslimen gönderildiği arz olunur efendim.

Dışişleri Bakanlığı'na Alınacak Telefonlara Dair Yazışmanın Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, HR. İM (Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı), 158/19

Türkiye Cumhuriyeti
Dışişleri Bakanlığı
Muhasebe Müdürlüğü
10 Ekim 1925

İstanbul Murahhaslığı'ndan Dışişleri Bakanlığı'na yazılmıştır. 10 Haziran 1925 tarih ve 35915/1282 numaralı bakanlık yazısına cevaptır. Bakanlık için Siemens Şirketi'nin İstanbul Fen Şubesi aracılığıyla getirtilmiş olan 30 numaralı telefon santral makinesi bir sandık içerisinde Vekalet-i Umur-ı Ticariye Kalemi (Ticaret İşleri Kalemi) memurlarından Ahmet Bey'in bilgileri dahilinde şimendifer şirketine (demiryolu şirketi) teslim edilerek gönderilmiş ve adı geçen makinenin ücreti olarak şirket memuruna verilmiş olan 192 lira 65 kuruşluk senet ekte sunulmuştur.

Correspondance Regarding the Phones to be Purchased for the Ministry of Foreign Affairs

BOA, HR. İM (Ministry of Foreign Affairs, Istanbul Representative), 158/19

Turkish Republic
Foreign Ministry
Directorate of Accounting
10 October 1925

Written by the Istanbul delegacy to the Ministry of Foreign Affairs, in answer to note No 35915/1282 dated 10 June 1925 from the Ministry of Foreign Affairs. Telephone exchange machine number 30 was brought over for the Ministry through the Istanbul Technical Office and sent and delivered in a trunk to the Railway Company, with the annexed voucher of 192 liras and 65 kurus presented to the Company clerk as payment for the said machine, as witnessed by the Commercial Affairs Officer Ahmet Bey.

1930/1931
Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal İmzalı Kararnameler
Decrees Signed by the President of the Republic, Ghazi Mustafa Kemal

BELGE 16
Ankara ve Sivas'taki Telefon Teçhizatı İhtiyacına Dair Kararname

RECORD NO. 16
Decree on the Request for Telephone Equipment in Ankara and Sivas

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Cümhuriyeti
BAŞVEKÂLET
Muamelât Müdürlüğü
Şube
Sayı 9161

Kararname

Ankara ve Sivas merkezlerine vazolunmak üzre iki transmetör , iki Reseptör ve sekiz perforatörden mürekkep olup gümrük resmi , ambalaj ve sair masarifi posta ve telgraf idaresine ait olmak üzre (II,736) rayışmark mukabilinde mübayea olunabileceği Alman Posta ve Telgraf idaresiyle yapılan muhabere neticesinde anlaşılan iki takım Simens makinasının münakasa ve ihalât kanununun I8 inci maddesinin (Z) fıkrasına tevfikan pazarlıkla ve 4/I2/929 tarihli kararnameden istisnaen hariçten satın alınması , Dahiliye Vekâletinin 8/4/930 tarih ve 75 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekil - leri Heyetinin 26/4/930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuş- tur .

26/4/930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V. — Ad. V. — M. M. V.

Da. V. — Ha. V. — Ma. V.

Mf. V. — Na. V. — İk. V. — S. İ. M. V.

Siemens iletişim çözümlerini talep eden kararnamelere Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk imza attı.

The founder of the Turkish Republic, Atatürk, signed decrees demanding Siemens' communication solutions.

BELGE 16 / RECORD NO. 16

Ankara ve Sivas'taki Telefon Teçhizatı İhtiyacına Dair Kararname
Decree on the Request for Telephone Equipment in Ankara and Sivas

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 2/10. 22. 10

Republic of Turkey
Prime Ministry
Directorate of Transactions
Decree of Council of Ministers

Upon the proposal made by the Ministry of the Interior in its note number 75 dated 8/4/930, in compliance with the exception provided by the decree passed on 4/12/929 and in compliance with clause Z of article 18 of the Law on Tenders and Adjudications, the Cabinet has approved and accepted in its meeting of 26/4/930 the purchase from abroad at the negotiated price of 11, 736 Reich marks of two sets of Siemens equipment (for Ankara and Sivas) consisting of two transmitters, two receptors and eight perforators with custom taxes, packaging and other costs to be met by the Post and Telegraph Administration, following negotiations led with the German Post and Telegraph Administration.

26/4/1930

Gazi Mustafa Kemal, President of the Republic

Prime Minister: İsmet Pasha (İnönü)
Minister of Justice: Mahmud Esad (Bozkurt)
Minister of Defence: Mustafa Abdülhalik (Renda)
Minister of the Interior: Şükrü (Kaya)
Minister of Foreign Affairs: Tevfik Rüşdü (Aras)
Minister of Finance: Şükrü (Saraçoğlu)
Minister of Education: Cemal Hüsnü (Taray)
Minister of Public Works: Mehmet Recep (Peker)
Minister of Economy: Şakir (Kesebir)
Minister of Healthcare and Social Aid: Refik (Saydam)

BELGE 17

Türkiye Posta ve Telgraf İdaresi'nin
Santral İhtiyacına Dair Kararname

RECORD NO. 17

Decree on the Request of the Post and Telegraph
Administration for a Telephone Exchange

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube : ———
Sayı : 10517

KARARNAME

Posta ve telgraf idaresinin bazı merakizi için tedariki zarurî olan beş adet otomatik ~~hitam~~ hitam işareti ile yüz numaralı telefon santralının müstaceliyeti hasebile müzayede ve münakasa kanununun 18 inci maddesinin (Z) fıkrasına tevfikan bedeli mukarreri olan (2850) Amerikan dolârı mukabilinde Almanyadaki Simens fabrikasından pazarlıkla mubayaası; Dahiliye Vekâletinin 1/1/931 tarih ve 1 numaralı tezkeresile yapılan teklifi ve Maliye Vekâletinin 12/1/931 tarih ve 497/15 numaralı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 18/1/931 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur .

18/1/931

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V. — Ad. V. İçtimada bulunmadı — M. M. V.

Da. V. — Ha. V. — Ma. V.

Mf. V. — Na. V. — İk. V. — S. İ. M. V.

030 | 18 | 01 | 02 | 17 | 4 | 2

BELGE 17 / RECORD NO. 17

Türkiye Posta ve Telgraf İdaresi'nin Santral İhtiyacına Dair Kararname
Decree on the Request of the Post and Telegraph Administration for a Telephone Exchange

BOA, HR. SFR. 3 (Ministry of Foreign Affairs, London Embassy Document), 117/41-4

Republic of Turkey
Prime Ministry
Directorate of Transactions
Decree of Council of Ministers

The purchase of five automatic telephone exchanges supporting 100 telephone numbers with end-markers urgently required for some centers of the Post and Telegraph Administration from the Siemens factory in Germany at the negotiated price of 2, 850 American dollars was approved and accepted by the Council of Ministers on its meeting of 18/1/931, upon the proposal of the Ministry of the Interior presented in note number 1 dated 1/1/931 and following evaluation report number 497/15 presented by the Ministry of Finance on 12/1/931.

18/1/1931

Ghazi Mustafa Kemal, PRESIDENT OF THE REPUBLIC

Prime Minister: İsmet Pasha (İnönü)
Minister Of Justice: Absent
Minister Of Defence: Zekai (Apaydın)
Minister Of The Interior: Şükrü (Kaya)
Minister Of Foreign Affairs: Tevfik Rüşdü (Aras)
Minister Of Finance: Mustafa Abdülhalik (Renda)
Minister Of Education: Esat (Sagay)
Minister Of Public Works: Hilmi (Uran)
Minister Of Economy: Mustafa Şeref (Özkan)
Minister Of Healthcare And Social Aid: Refik (Saydam)

1942
Atatürk'ten Sonra Siemens İletişim Çözümleri

Siemens' Communication Solutions After the Demise of Atatürk

BELGE 18

Uluslararası ve Şehirlerarası Haberleşmeyi İyileştirmeye Dair Kararname

RECORD NO. 18

Decree on the Improvement of International and Intercity Communication

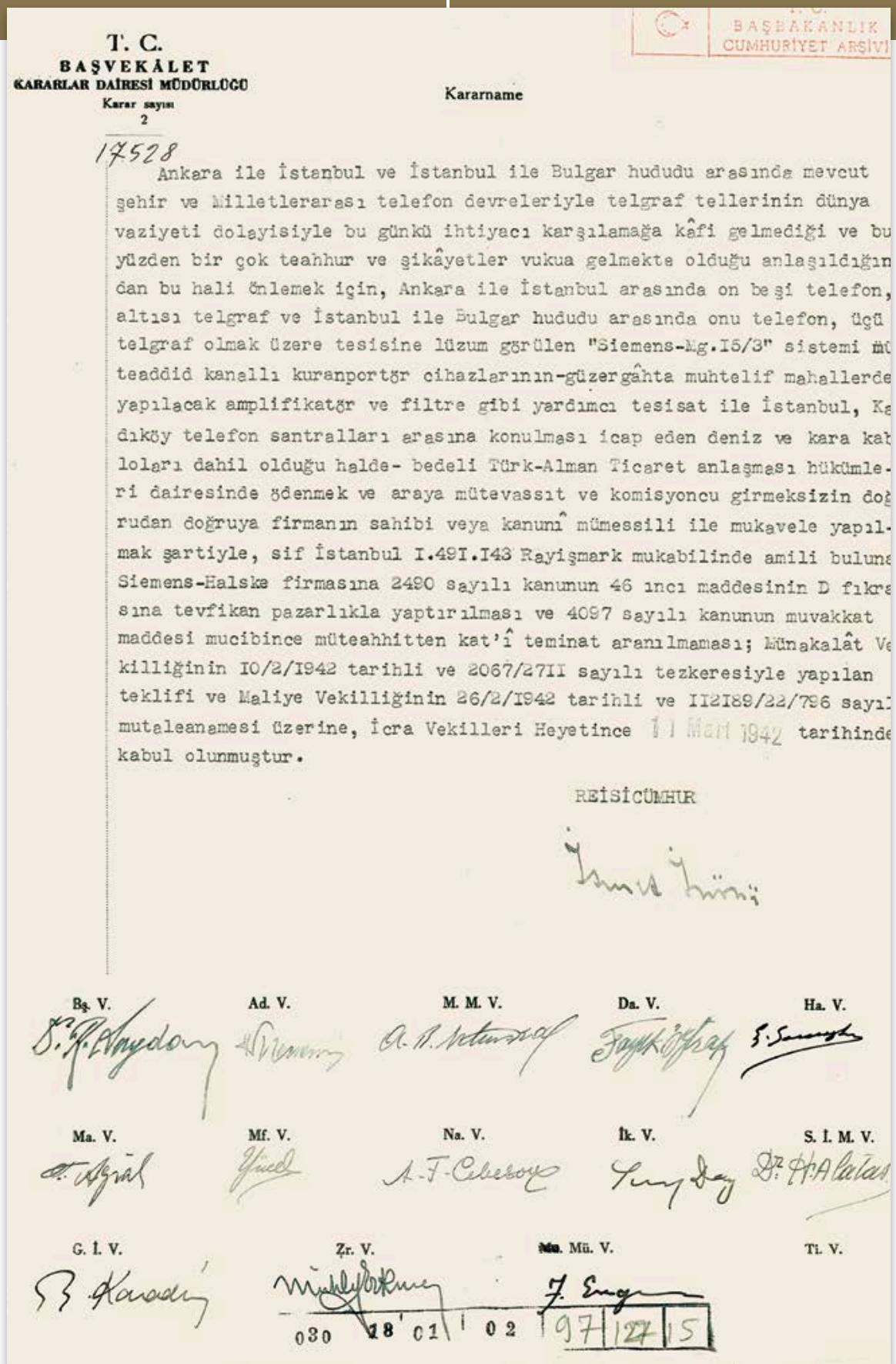

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

17528

Ankara ile İstanbul ve İstanbul ile Bulgar hududu arasında mevcut şehir ve Milletlerarası telefon devreleriyle telgraf tellerinin dünya vaziyeti dolayisiyle bu günkü ihtiyacı karşılamağa kâfi gelmediği ve bu yüzden bir çok teahhur ve şikâyetler vukua gelmekte olduğu anlaşıldığın dan bu hali önlemek için, Ankara ile İstanbul arasında on beşi telefon, altısı telgraf ve İstanbul ile Bulgar hududu arasında onu telefon, üçü telgraf olmak üzere tesisine lüzum görülen "Siemens-Mg.I5/3" sistemi mü teaddid kanallı kuranportör cihazlarının-güzergâhta muhtelif mahallerde yapılacak amplifikatör ve filtre gibi yardımcı tesisat ile İstanbul, Ka dıköy telefon santralları arasına konulması icap eden deniz ve kara kab loları dahil olduğu halde- bedeli Türk-Alman Ticaret anlaşması hükümle- ri dairesinde ödenmek ve araya mütevassıt ve komisyoncu girmeksizin doğ rudan doğruya firmanın sahibi veya kanunî mümessili ile mukavele yapıl- mak şartiyle, sif İstanbul I.49I.I43 Rayişmark mukabilinde amili bulun Siemens-Halske firmasına 2490 sayılı kanunun 46 ıncı maddesinin D fıkra sına tevfikan pazarlıkla yaptırılması ve 4097 sayılı kanunun muvakkat maddesi mucibince müteahhitten kat'î teminat aranılmaması; Münakalât Ve killiğinin I0/2/I942 tarihli ve 2067/27II sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 26/2/I942 tarihli ve II2I89/22/796 sayıl mutaleanamesi üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 11 Mart 1942 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. — Ad. V. — M. M. V. — Da. V. — Ha. V.

Ma. V. — Mf. V. — Na. V. — İk. V. — S. İ. M. V.

G. İ. V. — Zr. V. — Mu. Mü. V. — Ti. V.

030 28 01 02 97 127 15

İstanbul Boğazı'ndan geçen Siemens derin su kabloları Asya'yı Avrupa'ya bağladı.

Submarine cables laid under the Bosphorus linked Europe and Asia.

BELGE 18 / RECORD NO. 18

Uluslararası ve Şehirlerarası Haberleşmeyi İyileştirmeye Dair Kararname
Decree on the Improvement of International and Intercity Communication

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 2/97. 127. 15

Republic of Turkey
Prime Ministry
Directorate of Decisions
Decree of Council of Ministers

The existing intercity and international telephone circuits and telegraph lines between Ankara and Istanbul as well as Istanbul and the Bulgarian border meet neither the needs of the time nor the world standards. It has been understood that this has given rise to delays and complaints and in order to solve this problem Siemens-Mg. 15/3* type stations are required - 15 for telephone and six for telegraph lines between Ankara and Istanbul, and 10 for telephone and three for telegraph lines between Istanbul and the Bulgarian border. Submarine and land cables equipped with multi-channel carrier cable circuit devices and other supporting devices such as amplifiers and filters are to be placed at required spots along the route between the Istanbul and Kadıköy telephone exchanges. Upon the evaluation made by the Ministry of Finance number 112189/22/726 dated 26/2/1942, the Cabinet has accepted on 11 March 1942 the proposal made by the Ministry of Communications in its note number 2067/2711 dated 10/2/1942 to negotiate the payment of the sum of 1, 491, 143 Reich marks as the sif Istanbul price to be paid directly to the Siemens-Halske company owners or legal representatives without any broker intervention, on the basis of a contract drawn in accordance with the provisions of the Turkish-German Trade Agreement and in compliance with clause D of article 46 of law number 4097, and without the requirement of any definite guarantee, in compliance with the provisional clause of law number 4097.

İsmet İnönü, PRESIDENT OF THE REPUBLIC

PRIME MINISTER: Refik Saydam
MINISTER OF JUSTICE: Hasan Safyettin Menemencioğlu
MINISTER OF DEFENCE: Ali Rıza Artunkal
MINISTER OF THE INTERIOR: Faik Öztrak
MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS: Şükrü Saracoğlu
MINISTER OF FINANCE: Fuat Ağralı
MINISTER OF EDUCATION: Hasan Âli Yücel
MINISTER OF PUBLIC WORKS: Ali Fuat Cebesoy
MINISTER OF ECONOMY: Sırrı Day
MINISTER OF HEALTHCARE AND SOCIAL AID: Ahmet Hulusi Alataş
MINISTER OF CUSTOMS: Raif Karadeniz
MINISTER OF AGRICULTURE: Reşat Muhlis Erkmen
MINISTER OF COMMUNICATION: Mehmet Fahri Engin

ULAŞIM BELGELERİ

DOCUMENTS *on* MOBILITY

1857/1873
Rumeli ve Anadolu'nun İlk Demiryolu Projeleri

The First Balkan and Anatolian Railway Projects

BELGE 19

Siemens'in Osmanlı'daki Demiryolu Faaliyetlerine (1857/1873) Dair Belge

RECORD NO. 19

Document on Siemens' Railway Projects in the Ottoman Empire (1857/1873)

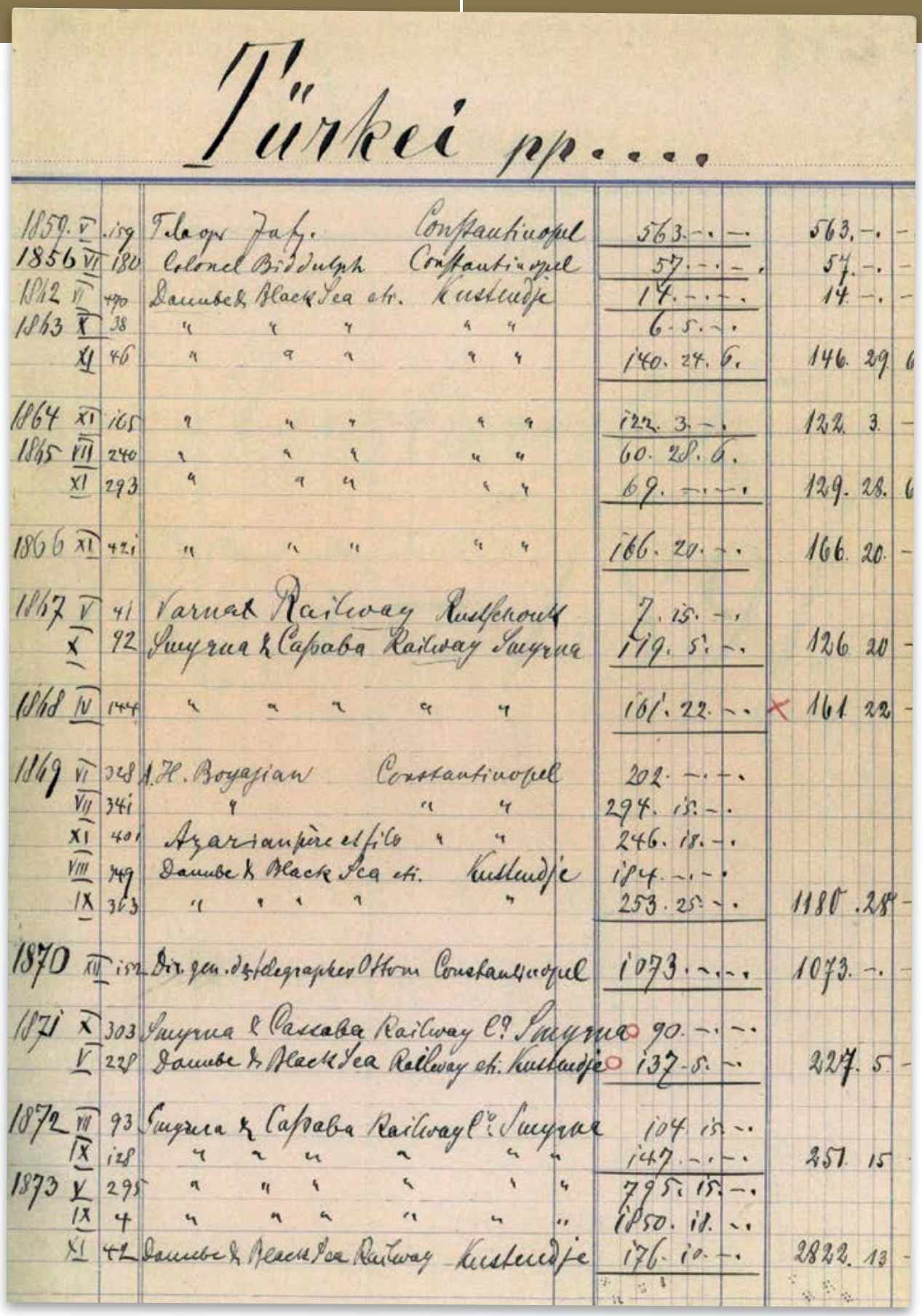

Türkei pp....

1859. V	159	Telegr. Jahr.	Constantinopel	563.-.-	563.-.-
1856 VI	180	Colonel Biddulph	Constantinopel	57.-.-	57.-.-
1862 VI	470	Danube & Black Sea etc.	Kustendje	14.-.-	14.-.-
1863 X	38	" " "	" "	6.5.-.	
XI	46	" " "	" "	140.24.6.	146.29.6
1864 XI	165	" " "	" "	122.3.-.	122.3.-
1865 VII	240	" " "	" "	60.28.6.	
XI	293	" " "	" "	69.-.-.	129.28.6
1866 XI	421	" " "	" "	166.20.-.	166.20.-
1867 V	41	Varnak Railway	Rustschouk	7.15.-.	
X	92	Smyrna & Caparba Railway	Smyrna	119.5.-.	126.20.-
1868 IV	144	" " "	" "	161.22.-.	× 161.22.-
1869 VI	328	A.H. Boyajian	Constantinopel	202.-.-.	
VII	341	"	" "	294.15.-.	
XI	401	Azarian père et fils	" "	246.18.-.	
VIII	349	Danube & Black Sea etc.	Kustendje	184.-.-.	
IX	363	" " " "	"	253.25.-.	1180.28.-
1870 XII	152	Dir. gen. des Telegraphen Ottom	Constantinopel	1073.-.-.	1073.-.-
1871 X	303	Smyrna & Caparba Railway Co.	Smyrna	90.-.-.	
V	228	Danube & Black Sea Railway etc.	Kustendje	137.5.-.	227.5.-
1872 VII	93	Smyrna & Caparba Railway Co.	Smyrna	104.15.-.	
IX	128	" " " "	" "	147.-.-.	251.15
1873 V	295	" " " "	" "	795.15.-.	
IX	4	" " " "	" "	1850.18.-.	
XI	42	Danube & Black Sea Railway	Kustendje	176.10.-.	2822.13.-

Siemens, İmparatorluğun Balkan topraklarındaki ilk demiryolu projesi Tuna-Köstence'den başlayarak, Rumeli'de Varna-Rusçuk, Anadolu'da İzmir-Kasaba ve İzmir-Manisa demiryolu hatlarıyla Şark'ın ulaşım çözümlerinde yer aldı.

Siemens took part in mobility projects in the East, beginning with the first railway line in the Balkans, the Danube-Kustendje, followed by the Varna-Rusjuk, also the Smyrna-Cassaba and Smyrna-Manisa railway lines in Anatolia.

BELGE 19 / RECORD NO. 19

Siemens'in Osmanlı'daki Demiryolu Faaliyetlerine (1857/1873) Dair Belgenin Türkçesi

Turkish Translation of the Document on Siemens' Railway Projects in the Ottoman Empire (1857/1873)

SAA (Siemens Şirket Arşivi), 29 Lp 563[1]

1859 V	159	Temmuz Constantinople (İstanbul)	563. - . -.	563. - . -.
1856 VI	180	Albay Biddulph İstanbul	57. - . -.	57. - . -.
1862 VI	470	Danube and Black Sea Kustendjie (Tuna & Karadeniz Köstence)	14. - . -.	14. - . -.
1863 X	38	Tuna & Karadeniz Köstence	6 – 5. - .	
XI	46	Tuna & Karadeniz Köstence	140. 24. 6.	146. 29. 6
1864 XI	165	Tuna & Karadeniz Köstence	122. 3. -	122. 3. -
1865 VIII	240	Tuna & Karadeniz Köstence	60. 28. 6.	

1 Çizelgenin sağdaki iki sütununda yer alan sayılar projelerin İngiliz sterlini karşılığı bedellerini ve/veya masraf tutarlarını göstermektedir. Figures given in the last two columns on the right are sums in pound sterlings and/or total costs.

XI	293	Tuna & Karadeniz Köstence	69. - . -.	129. 28. 6
1866 XI	421	Tuna & Karadeniz Köstence	166. 20. -.	166. 20. -
1867 V	41	Varna Railway Rouschouk (Varna Demiryolu Rusçuk)	7. 15. -.	
X	92	Smyrna& Cassaba Railway Smyrna (İzmir & Cassaba Demiryolu İzmir)	119. 5. -.	126. 20
1868 IV	144	İzmir & Cassaba Demiryolu İzmir	161. 22. -.	161. 22
1869 VI	328	A. H. Boyajian Constantinople (A. H. Boyacıyan İstanbul)	202. - . -.	
VII	341	A. H. Boyajian İstanbul	294. 15. -.	
XI	401	Azaryan İstanbul	246. 18. -.	
VIII	349	Tuna & Karadeniz Köstence	184. -. -.	
IX	363	Tuna & Karadeniz Köstence	253. 25. -.	1180. 28
1870 XII	152	Telgraf Ofisi İstanbul	1073. -. -.	1073. -
1871 X	303	Smyrna & Cassaba Railway Co. Smyrna (İzmir & Cassaba Demiryolu Şirketi İzmir)	90. -. -.	
V	228	Danube and Black Sea–Kustendjie (Tuna & Karadeniz Köstence)	137. 5. -.	227. 5
1872 VII	93	Smyrna & Cassaba Railway Co. Smyrna (İzmir & Manisa Demiryolu Şirketi İzmir)	104. 15. -.	
IX	128	İzmir & Manisa Demiryolu Şirketi İzmir	147. -. -.	251. 15
1873 V	295	İzmir & Manisa Demiryolu Şirketi İzmir	795. 15. -.	
IX	4	İzmir & Manisa Demiryolu Şirketi İzmir	1850. 18. -.	
XI	42	Danube & Black Sea Railway- Kustendjie (Tuna & Karadeniz Demiryolu–Köstence)	176. 10. -.	2822. 13

BELGE 20

İzmir-Manisa Demiryolu Yapımına Dair Belge

RECORD NO. 20

Document on the Construction of Izmir (Smyrna) - Manisa Railway

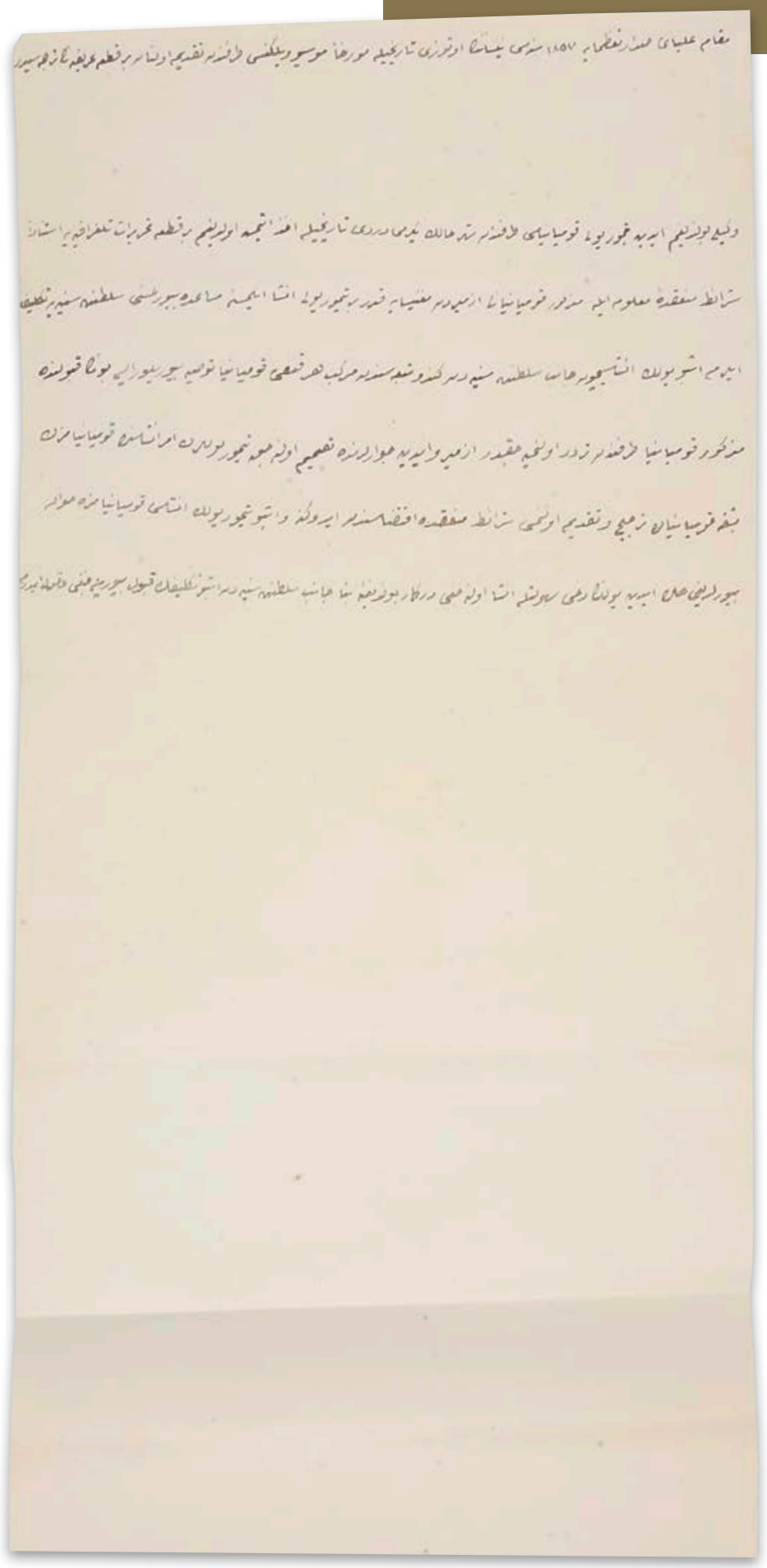

BELGE 20 / RECORD NO. 20

İZMİR-MANİSA DEMİRYOLU YAPIMINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON THE CONSTRUCTION OF IZMIR (SMYRNA)-MANISA RAILWAY

BOA, HR. TO (Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı), 467/18

Makâm-ı ulyâ-yı Sadaret-i uzmâya 1857 senesi Nisanının otuzu tarihiyle müverrehan Mösyö Wilkens tarafından takdim olunan bir kıta arizanın tercümesidir.

Vekili bulunduğum Aydın Demiryolu Kumpanyası tarafından şehr-i hâlin yirmi dördü tarihiyle ahz etmiş olduğum bir kıta tahrirat-ı telgrafiyeye istinaden şerâit-i münakide-i malume ile mezkur kumpanyanın İzmir'den Manisa'ya kadar bir demiryolu inşa eylemesine müsaade buyurulmasını Saltanat-ı Seniyyeye teklif eylerim. İşbu yolun inşası için canib-i Saltanat-ı Seniyyeden kendi tebasından mürekkeb her hangi kumpanya tavsiye buyurulur ise bunun kabulünde mezkur kumpanya tarafından tereddüd olunmayacaktır. İzmir ve Aydın civarlarında tasmim olunacak demiryollarının emr-i inşâsında kumpanyamızın başka kumpanyalara tercih ve takdim olunması şerait-i münakide iktizasından idiğine ve işbu demiryolun inşası kumpanyamıza havale buyurulduğu halde Aydın yolunun dahi suhuletle inşa olunacağı derkar bulunduğuna binâen canib-i Saltanat-ı Seniyyeden işbu teklifin kabul buyurulacağını memul ederim.

İzmir-Manisa Demiryolu Yapımına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, HR. TO (Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı), 467/18

Başbakanlığa 30 Nisan 1857 tarihinde Mösyö Wilkens tarafından sunulan dilekçenin tercümesidir.

Vekili bulunduğum Aydın Demiryolu Şirketi tarafından içinde bulunduğumuz ayın yirmi dördü itibariyle almış olduğum bir telgraftan dolayı bilinen anlaşma şartları ile adı geçen şirketin İzmir'den Manisa'ya kadar bir demiryolu yapmasına izin verilmesini yüce devletinize teklif ediyorum. Bu yolun yapımı için Osmanlı Devleti tarafından kendi vatandaşlarından oluşan herhangi bir şirket önerilirse bunun kabulünde adı geçen şirket tarafından hiçbir tereddüt gösterilmeyecektir. İzmir ve Aydın civarlarında projelendirilecek demiryollarının yapımında şirketimizin başka şirketlere tercih olunması anlaşma koşulları gereği olduğundan ve bu demiryolunun yapımı şirketimize verildiği takdirde Aydın yolunun da kolaylıkla yapılacağı açık olduğundan, Saltanat tarafından bu teklifimizin kabul edileceğini ummaktayız.

Document on the Construction of Izmir (Smyrna)-Manisa Railway

BOA, HR. TO (Foreign Affairs Translation Office Documents), 467/18

The translation of the petition given to the Prime Minister's Office by Monsieur Wilkens on 30 April 1857.

I hereby request from your Sublime Porte that I be given permission to establish a railway to Manisa from Smyrna by the Aydın Railway Company, of which I am the representative. In case a company consisting of its own citizens is offered by the Ottoman State to establish this railway, our company will not hesitate in accepting this offer. It is a must according to the agreement that our company is preferred to other companies in the establishment of the railway around Aydın and Smyrna. Besides, in case the establishment of this railway is given to us, it is clear that the Aydın Railway route may also be established with great ease. Therefore, we hope that our offer will be accepted by the Sultanate.

1898/1907
Vagon Aydınlatmaları
Wagon Lighting

BELGE 21
Haydarpaşa Treninin Elektrik Aksamına Dair Belge

RECORD NO. 21
Document on the Electric Equipment of the Haidar Pasha Train

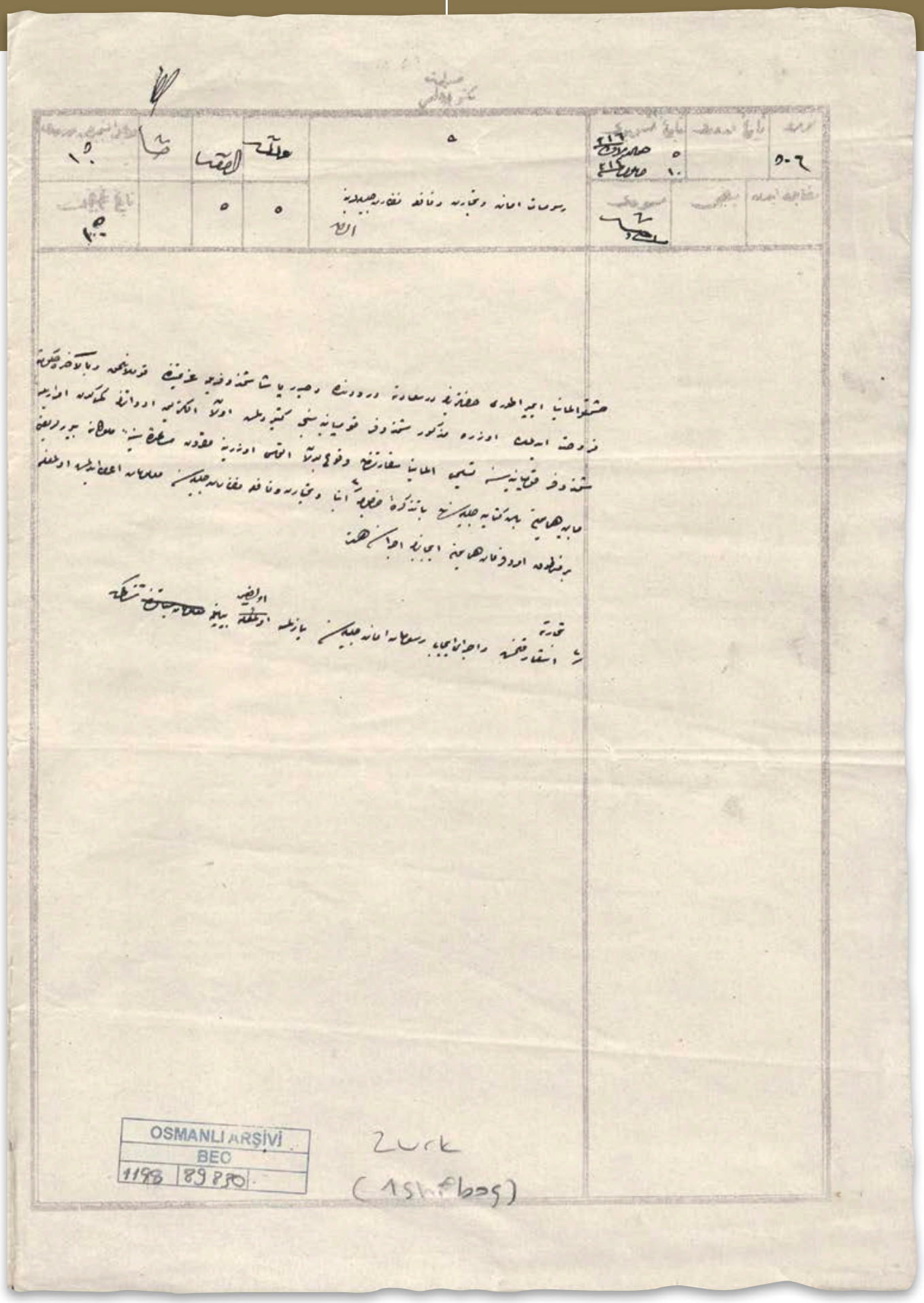

OSMANLI ARŞİVİ
BEC
1198 | 89830

Zurk
(Ishfbas)

Alman İmparatoru II. Wilhelm'in İstanbul ziyaretinde kullandığı Haydarpaşa trenini ve Anadolu Demiryolları'nın diğer vagonlarını Siemens aydınlattı.

Siemens installed the lighting system for the Haidar Pasha train, which was used by the German Emperor Wilhelm II during his visit to Istanbul. Siemens also illuminated other wagons of Anatolian Railways.

BELGE 21 / RECORD NO. 21

HAYDARPAŞA TRENİNİN ELEKTRİK AKSAMINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON THE ELECTRIC EQUIPMENT OF THE HAIDAR PASHA TRAIN

BOA, BEO (Babıali Evrak Odası Evrakı), 1198/89830

Sadâret Mektûbî Kalemi
Numara: 506
Tarih-i tebyiz: 5 Cumâde'l-ûlâ sene [1]316 / 10 Eylül sene [1]314
Rusumât Emanet ve Ticaret ve Nafia Nezâret-i Celilelerine elden

Haşmetli Almanya İmparatoru Hazretlerinin Dersaadet'e vürudunda ve Haydarpaşa şimendiferiyle azimetinde kullanılmak ve bilahare hükümete furuht edilmek üzere mezkûr şimendifer kumpanyasınca getirilmiş olan elektrik edevatının gümrükden imrârıyla şimendifer kumpanyasına teslimi Almanya Sefaretinden vuku bulan iltimas üzerine makrûn-ı müsâade-i Seniyye-i Mülûkâne buyurulduğu Mâbey-i Hümâyûn Başkitâbet-i Celîlesinden bâ-tezkire-i hususiye inbâ ve Ticaret ve Nafia Nezâret-i Celîlesine malumât itâ edilmiş olmakla ber-mantûk-ı emr u fermân-ı Hümâyûn îcâbının icrasına himmet.

Haydarpaşa Treninin Elektrik Aksamına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, BEO (Babıali Evrak Odası Evrakı), 1198/89830

10 Eylül 1898

Haydarpaşa treni için getirtilmiş olan elektrik aksamının gümrükten geçmesi hakkında Başbakanlık'tan Gümrük, Ticaret ve Bayındırlık Bakanlıklarına yazılmıştır.

Haşmetli Alman İmparatoru (II. Wilhelm) İstanbul'a yapacağı ziyarette Haydarpaşa trenini kullanacaktır. Bu treni (aydınlatmak) için şimendifer şirketi (Anadolu Demiryolu Şirketi) tarafından elektrik malzemesi getirilmiştir. Alman Sefareti, (Siemens'ten getirilen) bu elektrik aksamının gümrükten geçirilerek tren şirketine teslimini rica etmiştir. Bunun üzerine konuyla ilgili Padişah emri çıkmış, Ticaret ve Bayındırlık Bakanlı'ğına bilgi verilmiştir. Gümrük Dairesi'nden de gereğinin yapılması istenmektedir.

Document on the Electric Equipment of the Haidar Pasha Train

BOA, BEO (Prime Ministry Documentation Office Documents), 1198/89830

10 September 1898

About electrical equipment brought for the Haidar Pasha train to pass through customs.
Written to the Ministry of Customs, Commerce and Public Works from the Prime Minister's Office.

His Majesty German Emperor (Wilhelm II) will use the Haidar Pasha train on his journey to Istanbul. Electrical equipment for lighting the train is being imported by the railway company (Anadolu Railway Company). The German Embassy requested that this electrical equipment (brought from Siemens) should be passed through the customs and delivered to the railway company. Upon this request, the Sultan gave an order about the issue, and the Ministry of Commerce and Public Works was informed. The Customs Office also requests that due care be given to the issue.

BELGE 22

Anadolu Demiryolu Vagonlarının Aydınlatmasına Dair Belge

RECORD NO. 22

Document on the Illumination of the Wagons of Anatolian Railways

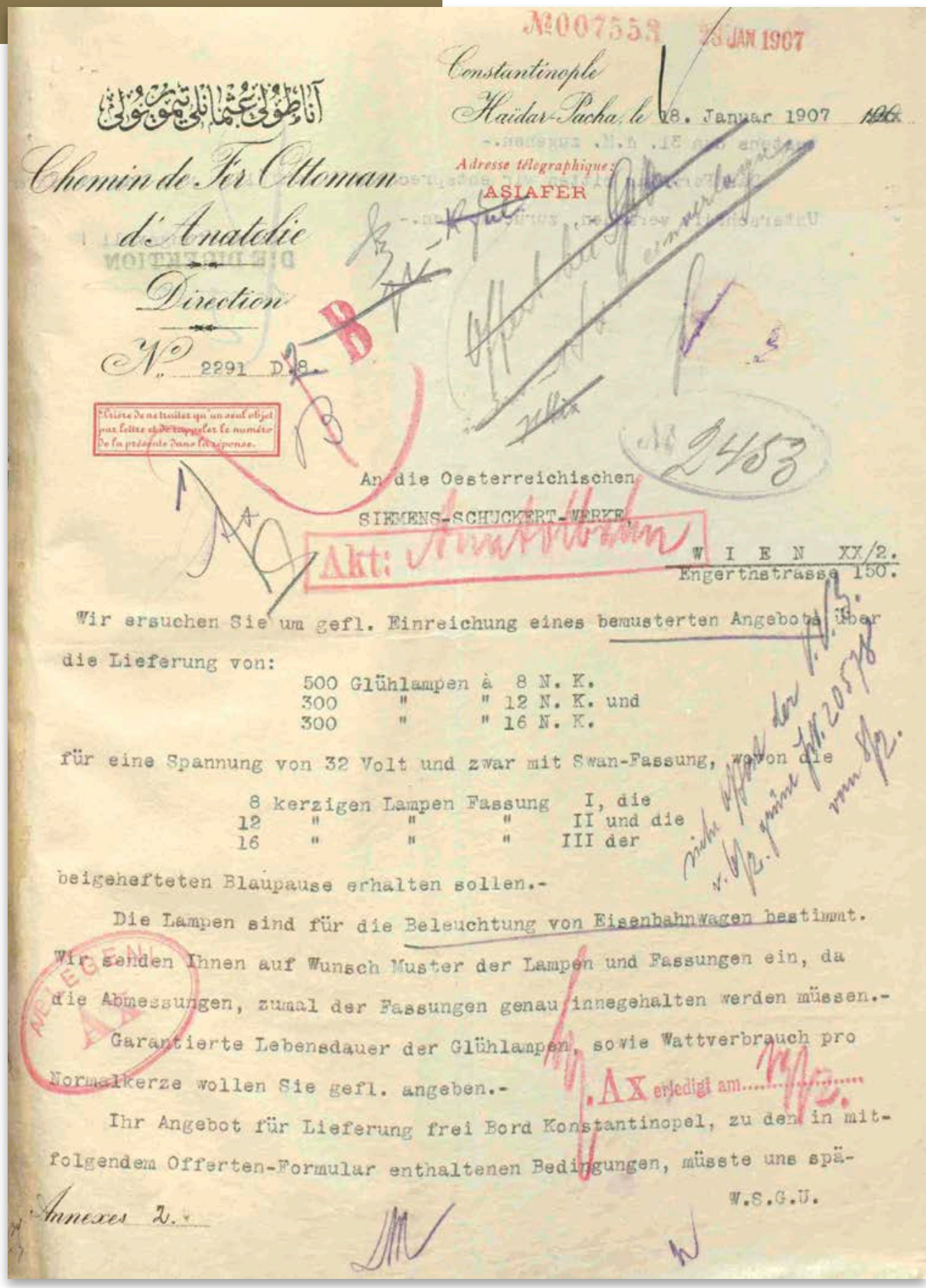

آناطولی عثمانلی تمومولی

Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie

Direction

N° 2291 D 8

Prière de ne traiter qu'un seul objet par lettre et de rappeler le numéro de la présente dans la réponse.

№007553 25 JAN 1907

Constantinople

Haïdar-Pacha, le 18. Januar 1907

Adresse télégraphique: ASIAFER

An die Oesterreichischen SIEMENS-SCHUCKERT-WERKE

W I E N XX/2.
Engerthstrasse 150.

Akt: Anatolien

Wir ersuchen Sie um gefl. Einreichung eines bemusterten Angebots über die Lieferung von:

500 Glühlampen à 8 N. K.
300 " " 12 N. K. und
300 " " 16 N. K.

für eine Spannung von 32 Volt und zwar mit Swan-Fassung, wovon die

8 kerzigen Lampen Fassung I, die
12 " " " II und die
16 " " " III der

beigehefteten Blaupause erhalten sollen.-

Die Lampen sind für die Beleuchtung von Eisenbahnwagen bestimmt. Wir senden Ihnen auf Wunsch Muster der Lampen und Fassungen ein, da die Abmessungen, zumal der Fassungen genau innegehalten werden müssen.-

Garantierte Lebensdauer der Glühlampen, sowie Wattverbrauch pro Normalkerze wollen Sie gefl. angeben.-

Ihr Angebot für Lieferung frei Bord Konstantinopel, zu den in mitfolgendem Offerten-Formular enthaltenen Bedingungen, müsste uns spä-

W.S.G.U.

Annexes 2.

AX erledigt am

testens den 31. d.M. zugehen.-

Das Formular bitten wir entsprechend auszufüllen und uns

Unterschrift versehen, zurücksenden.-

Hochachtungsvoll

DIE DIREKTION

BELGE 22 / RECORD NO. 22

Anadolu Demiryolları Vagonlarının Aydınlatmasına Dair Belge

SAA (Siemens Şirket Arşivi), 11639

İstanbul
Haydarpaşa, 18 Ocak 1907
Osmanlı Anadolu Demiryolları
Müdürlük
No: 2291 D. 8. Avusturya

SIEMENS-SCHUCKERTWERKE

Viyana XX/2 Engerthstrasse 150
Sizden aşağıdaki talebimiz için numune ekleyerek teklif sunmanızı rica ediyoruz:
Her biri 8 NK gücünde 500 adet lamba
Her biri 12 NK gücünde 300 adet lamba
Her biri 16 NK gücünde 500 adet lamba
Bunlar 32 volt gerilim ve Swan duy için olmalı ve ekli mavi ozalitte belirtildiği şekilde
8 mumluk lambaların duyu I,
12 mumluk lambaların duyu II ve
16 mumluk lambaların duyu III olmalıdır.
Lambalar, demiryolu vagonlarının aydınlatılmasında kullanılacaktır. Arzu etmeniz durumunda lamba ve duylardan örnek gönderebiliriz, çünkü özellikle duylar olmak üzere tüm ölçülere tam olarak uyulmak zorundadır. Lambaların garanti süreleri ile her bir normal mum gücü için watt sarfiyatlarını lütfen belirtin.
İstanbul gemi teslimi olmak üzere ekli teklif formundaki şartlara uygun teklifiniz, en geç bu ayın 31'inde bize ulaşmalıdır.
Formu doldurmanızı ve imzalı bir şekilde tarafımıza göndermenizi rica ediyoruz.
Saygılarımızla,

Müdürlük

Document on the Illumination of the Wagons of Anatolian Railways

SAA (Siemens Corporate Archive), 11639

Istanbul
Haidar Pasha, 18 January 1907
Ottoman Anatolian Railways
Management
No: 2291 D. 8. Austria

SIEMENS-SCHUCKERTWERKE

Vienna XX/2
Engerthstrasse 150
We request that you provide a bid and add samples for the following requests of ours:
500 pcs of lamps, each 8 NK
300 pcs of lamps, each 12 NK
500 pcs of lamps, each 16 NK
These must be for 32 Volt and Swan sockets, and as stated in the blueprint in the appendix;
The sockets of the lamps with 8 candlepower must be I,
The sockets of the lamps with 12 candlepower must be II, and
The sockets of the lamps with 16 candlepower must be III,
The lamps will be used in lighting the railway wagons.
We send samples from the lamps and sockets upon your request, because all the measurements must comply exactly, especially the sockets.
Please state the guarantee periods of the lamps and the Watt consumptions for each normal candle power.
Your offer that is in accordance with the terms and conditions stated in the Bid Offer Form in the appendix must be FOB in Istanbul on the 31st of this month at the latest. We request that you fill in the form and send it back to us signed. Yours faithfully,

Management

BELGE 23
Elektrikli Tramvayların İşletme Performansı ve Gelirlerine Dair Belge

RECORD NO. 23
Table on Operational Performance and Revenues of Electric Tramways

Tabelle No. 12.

Elektrischer Betrieb.

Betriebsleistungen und Einnahmen.

.....

Linie	Name	Wagenkilometer Motorwagen	Wagenkilometer Anhänger	Platzkm	Einnahme pro Platzkm Pfg.	Zum Vergleich Einnahme pro Platzkm 1908 Pfg.	Einnahmen M.
	Emin-Eunu-Ak Serai Sultan-Beyazid-Fatih	1 000 000	350 000	40 500 000	1,8	4,4	729 000
I	Ak Serai-Yédi Coulé	210 000	---	6 300 000	1,5	1,3	195 000
I	Ak Serai-Top Capou	160 000	20 000	5 400 000	1,5	3,4	81 000
V	Azab Capou-Ortakeuy	960 000	240 000	36 000 000	1,9	2,5	685 000
V	Galata-Chichli Ta Tatavla-Linie Tb Tunnel-Linie	1 760 000	440 000	66 000 000	1,9	4,2	1 254 000
		4 090 000 5 140 000 Wgkm (4 615 000 Rechnungskm).	1 050 000	154 200 000	1,8	3,6	2 844 000

İstanbul'un ilk elektrikli tramvayını raylara Siemens indirdi.

Siemens put Istanbul's first electric tramways on rail.

BELGE 23 / RECORD NO. 23

Elektrikli Tramvayların İşletme Performansı ve Gelirlerine Dair Cetvel

Table on Operational Performance and Revenues of Electric Tramways

SAA (Siemens Şirket Arşivi), 3388

Elektrikli tramvay
işletme performansı ve gelir

Hat adı	Katedilen mesafe - kilometre (Motorlu taşıt)	Katedilen mesafe - kilometre (Ek vagonlar)	Tramvay başına yolcu sayısı x Katedilen mesafe	Yolcu başına gelir	1908 yılına kıyasla yolcu başına gelir (Fenik)	Toplam Gelir (milyon)
Eminönü – Aksaray Sultan Beyazıd – Fatih	1. 000. 000	350. 000	40. 500. 000	1, 8	4, 4	729. 000
Aksaray – Yedikule	210. 000	---	6. 300. 000	1, 5	1, 3	195. 000
Aksaray – Topkapı	160. 000	20. 000	5. 400. 000	1, 5	3, 4	81. 000
Azapkapı – Ortaköy	960. 000	240. 000	36. 000. 000	1, 9	2, 5	685. 000
Galata – Şişli Tatavla Hattı Tünel Hattı	1. 760. 000	440. 000	66. 000. 000	1, 9	4, 2	1. 254. 000
	4. 090. 000 5. 140. 000 katedilen km (4. 615. 00) hesapta kullanılan km	1. 050. 000	154. 200. 000	1, 8	3, 6	2. 844. 000

SAA (Siemens Corporate Archive), 3388

Operational capacity and revenue

Name of the Line	Total distance (in km) covered by the vehicle (Motor carriage)	Total distance (in km) covered by the vehicle (Wagon)	Number of passengers per tram x Total distance covered	Revenue per passenger	Revenue per passenger in comparison to the figures in1908 (Pfennig)	Total revenue (million)
Eminönü – Aksaray	1,000,000	350,000	40,500,000	1.8	4.4	729,000
Sultan Beyazıd – Fatih						
Aksaray – Yedikule	210,000	---	6,300,000	1.5	1.3	195,000
Aksaray – Topkapı	160,000	20,000	5,400,000	1.5	3.4	81,000
Azapkapı – Ortaköy	960,000	240,000	36,000,000	1.9	2.5	685,000
Galata – Şişli	1,760,000	440,000	66,000,000	1.9	4.2	1,254,000
Tatavla Line						
Tunnel Line						
	4,090,000 5,140,000 distance covered in km (4,615,00) km used in calculatios	1,050,000	154,200,000	1.8	3.6	2. 2,844,000

ENERJİ *ve* ENDÜSTRİ BELGELERİ

DOCUMENTS *on* ENERGY *and* INDUSTRY

1875
Dinamo
Dynamo

BELGE 24
Dinamo Ateşleyicisi Siparişine Dair Belge

RECORD NO. 24
Document on the Order Made for Dynamo Igniter

1

SIEMENS BROS

12 Queen Annes Gate
(FORMERLY KNOWN AS 8, PARK STREET)
S.W.

London 24th March 1875.

Enclosure.

His Excellency Musurus Pasha,
Ambassador Extraordinary & Plenipotentiary
from the Ottoman Porte.
1, Bryanston Square
W.

Telegraph
25 Mar
11.9.44

Sir,

We beg leave to inform your Excellency that we received an order from Lieutenant Parker on the 8th Jany. for a Quantity Dynamo-Exploder to be delivered to Mr. Matthison of the India Rubber and Gutta Percha Telegraph Company Silvertown and which Instrument was duly forwarded on the 9th Jany. We have applied to Lieut. Parker for payment, but he, in a letter dated 13th inst refers us to your Excellency and we therefore beg to enclose herewith a copy of our Invoice for the Machine.

We have the honor to be,
Sir,
Your Excellency's most obedient Servants,

Siemens Brothers
V. Lappin

OSMANLI ARŞIVI
HR.SFR.(3)
231 | 7 | 1

Siemens Brothers ile İstanbul arasındaki iletişimin mimarı, Londra Büyükelçisi Musurus Paşa'ydı.

The architect of the dialogue between Siemens Brothers and Istanbul was Musurus Pasha, the Ottoman Ambassador in London.

BELGE 24 / RECORD NO. 24

Dinamo Ateşleyicisi Siparişine Dair Belge
Document on the Order Made for Dynamo Igniter

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 231/17-1

Siemens Brothers

12 Queen Anne's Gate
(Eski 8 Park Sokağı)
Londra, 24 Mart 1875
Musurus Paşa Ekselansları
Osmanlı Bab-ı Ali'sinden
Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçi
1 Bryanston Square

Beyefendi,
Hindistan kauçuğu ve gutta perka ile Silvertown'daki telgraf şirketinden Sayın Mathison'a teslim edilmek üzere bir dinamo ateşleyicisi siparişini, Teğmen Parker tarafından gönderilen 8 Ocak tarihli mektupla aldığımızı ve söz konusu aygıtın 9 Ocak'ta gereken şekilde gönderildiğini Ekselanslarınıza bildirmek isteriz. Ödeme için Teğmen Parker'a müracaatta bulunduk ve kendisi bir mektupla bizi Ekselanslarınıza yönlendirdi. Buna binaen eke faturanın kopyasını izninizle dâhil ettik.
Beyefendi Ekselanslarının en mudi hizmetkârı olma şerefiyle

Siemens Brothers
L. Loeffler

1885

Buhar Makinesi, Dinamo, Tam Işıtan ve Arama Lambaları

Steam Engine, Dynamo, Holophote and Search Lights

BELGE 25

Woolwick Fabrikası'na Yapılan Siparişe Dair Belge

RECORD NO. 25

Document on the Order Made to Woolwick Factory

E. I.
SIEMENS BROS & Co
LIMITED.
TELEPHONE No 5099.

12 Queen Anne's Gate, Westminster,
London S.W. 18th July 1885.

Received 20 July 1885
No 21.702

Sir,

We have the honour to inform your Excellency that in accordance with an order which we received from his Excellency Hassan Pacha, Minister of Marine, we have prepared for transmission to Constantinople, a complete set of apparatus for the production of an electric search light of the first class, comprising a steam engine, dynamo machine, holophote, lamp, measuring instrument, wire and carbons.

These goods are now ready for inspection at our works at Woolwich, and we have the honour to ask if Your Excellency will be pleased to send one of the Naval Attachés to make the inspection, and will let us know what time would be convenient so that we may be ready to receive him.

We have the honour to be Your Excellency's obedient servants,

For SIEMENS BROS. & Co. LIMITED.

A. Siemens

His Excellency
Musurus Pacha,
Imperial Ottoman Embassy.
1 Bryanston Square W.

OSMANLI ARŞIVI
HR.SFR.(3)
308 | 78 | 1

Osmanlı Deniz Kuvvetleri siparişlerini Londra Büyükelçisi Musurus Paşa vasıtasıyla Alexander Siemens'e iletti.

The Ottoman Navy forwarded its orders to Alexander Siemens through Musurus Pasha, the Ottoman Ambassador in London.

BELGE 25 / RECORD NO. 25

Woolwick Fabrikası'na Yapılan Siparişe Dair Belge
Document on the Order Made to Woolwick Factory

BBOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 308/38

E. I.
Siemens Bros & Co. Limited
Telefon No 3099
12 Queen Anne's Gate, Westminster
Londra S. W.
18 Temmuz 1885

Beyefendi,
Bahriye Nazırı Hasan Paşa Ekselanslarından aldığımız sipariş üzere, bir buhar makinesini, bir dinamoyu, bir tam ışıtan lambayı, bir ölçme aletini, kablo ve karbonlardan oluşan birinci sınıf elektrikli arama lambası üretecek eksiksiz bir cihaz takımını İstanbul'a gönderilecek şekilde hazır hale getirdiğimizi bildirmekten gurur duymaktayız.
Bu mallar şu anda Woolwick'teki fabrikamızda teftişe hazır beklemekte. Ekselanslarının, Bahriye Ataşelerinden birini teftişi gerçekleştirmek üzere bize gönderme lütfunda bulunup, onu ağırlamaya hazır olmamız için bizi bu ziyaretin ne zaman yapılacağı konusunda bilgilendirmesini rica etmekten şeref duymaktayız.

Ekselanslarınızın mudi hizmetkârları olma şerefine nail
Siemens Bros & Co. limited adına
Al. (Alexander) Siemens

Musurus Paşa Ekselanslarına
Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçiliği
1 Bryanston Square, W.

1892

Çelik Döküm Ocakları

Steel Furnaces

BELGE 26

Siemens'in İnşa Edeceği Döküm Ocaklarına Dair Belge

RECORD NO. 26

Document on Steel Furnaces to be Built by Siemens

1

10, Green Ann's Gate
Westminster S.W.
14th Jany 1892

Excellency,

The letter written to me by Mr G. Wood, on your behalf, duly reached me –

I thank your Excellency for the information which that letter contains, and I quite understand that Mr Garvie is not an agent of the Imperial Turkish Government – Mr Garvie is, I believe, a Contractor who has undertaken to furnish, to the Turkish Government materials and Plans for the construction of one, or more, Siemens furnaces to be erected at Constantinople; those plans I understood are to emanate from my office –

2

Will your Excellency have the goodness to make it known to the Imperial Government at Constantinople that Mr Garvie has not yet asked me, and I have not yet supplied to him, the Plans of furnaces referred to.

I have the honor to be
Your Excellency's
most obedient Servant

Frederick Siemens
by his attorney
John Head
F.G.S, M. Inst C.E.

His Excellency Rustem Pasha
Ambassador from Turkey

OSMANLI ARSIVI
HR. SFR (3)
388 11 L

Savunma endüstrisinden bayındırlık işlerine kadar, İmparatorluk'ta pek çok sektörde kullanılan demir-çelik, Siemens dökümhanelerinde, Siemens'li çelik ustaları tarafından üretiliyordu.

Used in the Ottoman Empire in sectors ranging from the defense industry to public works, iron and steel was produced in Siemens' furnaces by Siemens' foremen.

BELGE 26 / RECORD NO. 26

Siemens'in İnşa Edeceği Döküm Ocaklarına Dair Belge
Document on Steel Furnaces to be Built by Siemens

BOA. HR. SFR. 3. (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 388/11

10 Queen Ann's Gate
Westminster, S. W
14 Ocak 1892
Osmanlı Hükümeti Büyükelçisi Rüstem Paşa'ya

Ekselans,
Sayın G. Morel'in adınıza gönderdiği mektup ulaştı. Mektubunuz için Ekselansınıza teşekkür ederim. Sayın Garvie'nin Osmanlı Devleti 'nin temsilcisi olmadığını anlıyorum. Sanırım Sayın Garvie, Türk hükümeti adına İstanbul'da inşa edilecek Siemens döküm ocaklarının planlarını tedarik eden bir yüklenicidir.
Ekselansınızdan, Sayın Garvie'nin bahsi geçen döküm ocakları planlarını benden henüz istemediğini, benim de kendisine bunları teslim etmediğimi, Konstantiniye'deki Divan-i Hümayun'a bildirmenizi rica ederim.
Ekselansınızın mudi hizmetkârı olma şerefine nailim.

Friedrich Siemens'in vekili
John Stead

BELGE 27

Siemens Döküm Ocakları'na Ustabaşı Alımına Dair Belge

RECORD NO. 27

Document on Recruitment of a Foreman to Siemens Steel Furnaces

No 14961

Ci

Morel Bey
to
Frederick Siemens, Esq
10. Queen Anne's Gate
Westminster
London S.W.

January 23 1892

Sir,

I am desired by H. Ex. the Turkish ambassador to acknowledge the receipt of your letter of the 22nd instant, asking to whom you should apply at Constantinople for information regarding the Siemens furnaces which, as you understood, ~~which to be carried out on~~ the Government intended to carry out on plans to be furnished by you. —

As I had already occasion to inform you, the embassy knows nothing at all of this matter, and it would be difficult to answer your present enquiry with accuracy; for steel may be manufactured at Constantinople by three different departments, viz: the War Department, the Naval Department, and the Grand Master of Artillery. — The ambassador, however, in order to meet your ~~wishes~~ desire, is willing to write to Constantinople and ask for information on this subject; and when an answer is received I shall inform you of its substance.

In the meantime, I am directed by the ambassador to enquire from you ~~whether~~ if you could let him know whether a skilled workman, experienced in the ~~manufacture of steel~~ management of your furnaces and the manufacture of steel, such as is used for guns of the Martin system, would be ~~ex~~ engaged by the Turkish

OSMANLI ARŞİVİ
HR. SFR (3)
388 | 13

Government; and, if so, on what conditions and for what salary he would be willing to go to Constantinople. ~~They~~ The Government would, of course, require a very competent and able man, having ~~had experience~~ a thorough experience of the business and holding good certificates ~~[illegible]~~ from the factories where he has been employed -

I remain etc

BELGE 27 / RECORD NO. 27

Siemens Döküm Ocakları'na Ustabaşı Alımına Dair Belge
Document on Recruitment of a Foreman to Siemens Steel Furnaces

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 388/13

No 14961

Morel Bey'den
Friedrich Siemens'e
10, Queen Anne's Gate
Westminster
Londra S. W.
23 Ocak 1892

Beyefendi,
Türk Sefiri Hazretlerinin isteği üzerine size ayın 22'sindeki mektubunuzun kendisine ulaştığını bildirmekteyim. Mektuptan anladığımıza göre, Türk hükümetinin sizin sunacağınız planlara göre yaptırmayı düşündüğü Siemens fırınları konusunda daha fazla bilgi edinmek için Konstantiniye'de kime başvurmanız gerektiğini soruyorsunuz.
Daha önce de belirttiğim gibi, Sefaret bu konuda hiçbir bilgiye sahip değil ve sorunuza tam cevap vermek çok zor olsa gerek, çünkü çelik, Konstantiniye'de üç ayrı kurum tarafından üretilebilir: Harbiye ve Bahriye Nezaretleri veya Tophane-i Amire.
Sefir Hazretleri isteğinizi karşılamak için Konstantiniye'ye yazıp bu konuda bilgi almaya hazır. Cevap gelince sizi haberdar edeceğim.
Bu arada, Sefir size, fırının idaresi ve Martin sistemli toplar için kullanılacak çelik üretimi konusunda tecrübeli ve marifetli bir ustanın Türk hükümeti tarafından istihdam edilmesinin mümkün olup olmadığını sormamı istedi.
Bu kişi mümkünse hangi koşullarda ve ne kadar maaş karşılığında İstanbul'a gitmeye razı olur? Tabii ki hükümet bu işte esaslı bir tecrübeye sahip çok ehil ve kabiliyetli ve ayrıca çalıştığı fabrikalardan iyi tasdiknamelere sahip bir kişi isteyecek.

Daima bendeniz

1902

Yıldız Sarayı Aydınlatması

The Illumination of Yıldız Palace

BELGE 28

Aydınlatma için Yıldız Sarayı'na Gelen Siemens Mühendisinin Raporuna Dair Belge

RECORD NO. 28

Document on the Report by the Siemens Engineer who Visited Yıldız Palace for Illumination Works

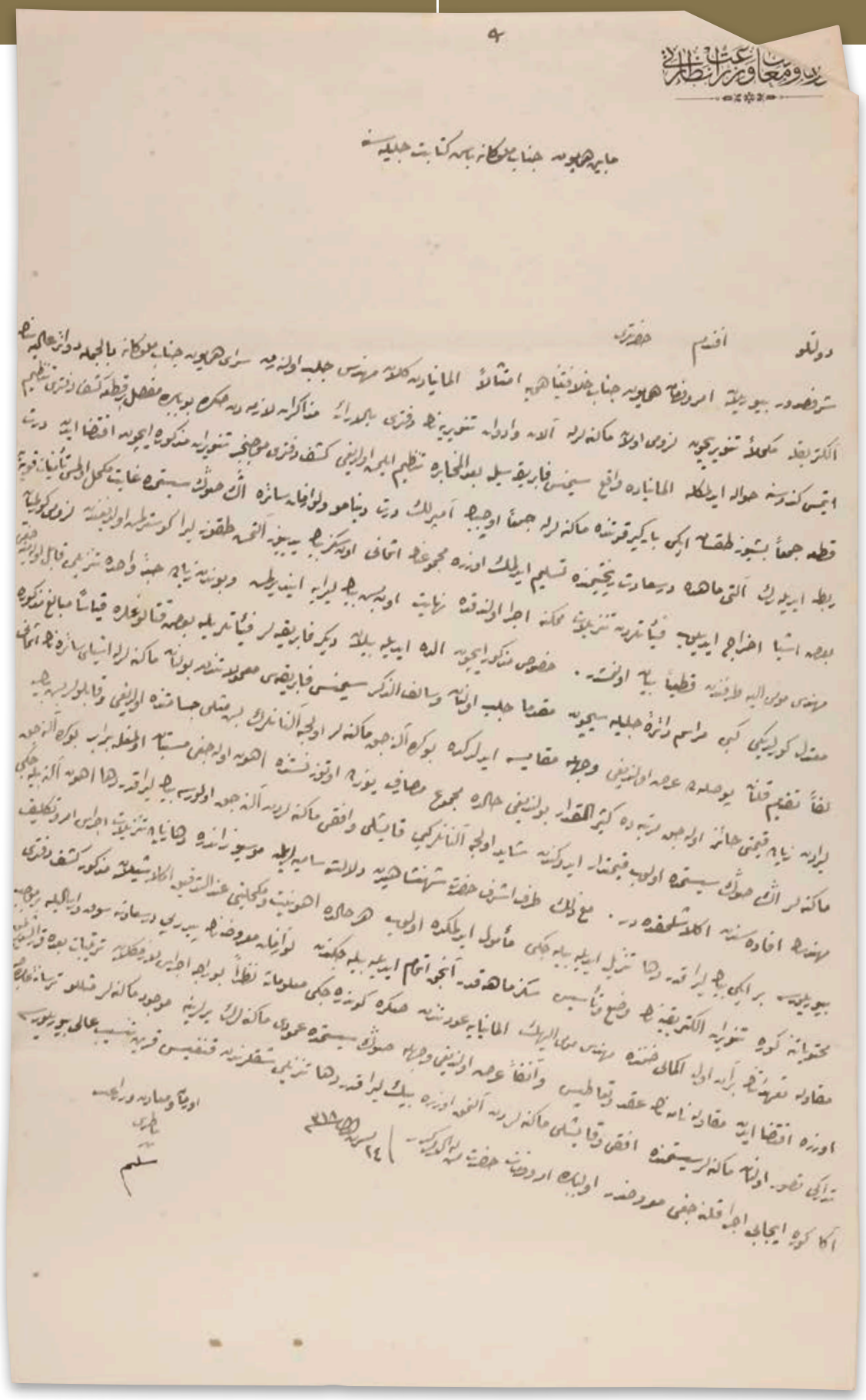

Osmanlı Sarayı'na davet edilen Siemens mühendisi, Saray'ın bütün bölümlerinin elektrikle aydınlatılması için fabrikayla haberleşerek keşif raporu hazırladı. Siemens'ten 592 beygirgücünde dört makine ve toplam 3000 amperlik dört dinamo satın alındı.

An engineer from Siemens was invited to Turkey to prepare an investigation report on how to provide electrical lighting for all the sections of the Palace. Four power engines totalling 592 HP and four dynamos of 3,000 amperes each were bought.

BELGE 28 / RECORD NO. 28

AYDINLATMA İÇİN YILDIZ SARAYI'NA GELEN SIEMENS MÜHENDİSİNİN RAPORUNA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON THE REPORT BY THE SIEMENS ENGINEER WHO VISITED YILDIZ PALACE FOR ILLUMINATION WORKS

BOA, Y. PRK. ASK (Yıldız Perakende Askerî Maruzat Evrakı), 187/23

Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti

Mabeyn-i Hümayun-ı cenab-ı mülukane Başkitabet-i Celilesine
Devletli Efendim Hazretleri
Şeref sudur buyurulan emr u ferman-ı Hümayun-ı cenab-ı Hilafet-Penâhîye imtisalen Almanya'dan gelen mühendis celb olunarak Saray-ı Hümayun-ı cenab-ı mülukane bi'l-cümle devâir-i âliyenin elektrikle mükemmelen tenviri için lüzumu olan makinalarla âlât ve edevât-ı tenviriyenin defteri bi'l-irâe müzâkerât-ı lazimeden sonra bu bâbda mufassal bir kıta keşf defteri tanzim etmesi kendisine havale edilmekle Almanya'da vaki Siemens Fabrikasıyla bi'l-muhabere tanzim eylemiş olduğu keşf defteri mucebince tenvirât-ı mezkure için iktiza eden dört kıta cem'an beş yüz doksan iki beygir kuvvetinde makinalarla cem'an üç bin amperlik dört dinamo ve levazımât-ı saire en son sistemde gayet mükemmel olması teminat-ı kaviyyeye rabt edilerek altı mahda Dersaadet Rıhtımı'nda teslim edilmek üzere mecmu'unun esmanı on sekiz bin yedi yüz altmış dokuz lira gösterilmiş olduğundan lüzumu görülmeyen bazı eşya ihrac edilip fiyatlardan tenzilat-ı mümkine icra olundukda nihayet on beş bin liraya indirilmiş ve bundan ziyade habbe-i vâhide tenzili kâbil olamayacağı mühendis-i muma-ileyh tarafından katiyyen beyan olunmuştur. Husus-ı mezkur için elde edilebilen diğer fabrikalar fiyatlarıyla bazı kataloglara kıyasen mebaliğ-i mezkure mutedil görüldüğü gibi Merâsim Daire-i Celilesi için mukaddema celb olunan ve sâlifü'z-zikr Siemens Fabrikası mamulâtından bulunan makinalarla eşya-yı sairenin esmanı leffen takdim kılınan pusulada arz olunduğu vechle mukayese edildikde bu kere alınacak makinalar evvelce alınanların beş

misli cesametinde olduğu ve kablolar beş bin liradan ziyade kıymeti haiz olacak mertebede kesirü'l-mikdar bulunduğu halde mecmû' masarıf yüzde otuz nisbetinde ehven olacağı müsteban olmakla beraber bu kere alınacak makinaların son sistemde olup kıymetdar idiğinden şayed evvelce alınanlar gibi kayışlı ve ufukî makinalardan alınacak olursa bin lira kadar daha ehven alınabileceği mühendisin ifadesinden anlaşılmaktadır. Ma'a zalik taraf-ı eşref-i hazret-i şehenşahîden delâlet-i sâmiyeleriyle Mösyö Zander'e daha ziyade tenzilat icrası emr ve teklif buyurulursa bir iki bin lira kadar daha tenzil edilebileceği memul edilmekte olup herhalde ehveniyet ve mükemmeliyeti inde't-tetkik anlaşılan mezkur keşf defteri muhteviyâtına göre tenvirât-ı elektirikiyenin vaz' ve tesisi sekiz mâha kadar ancak itmam edilebileceğinden levazımât-ı maruzanın peyderpey Dersaadet'e sevk ve irsaliyle ber-muceb-i mukavele taahhüdâtının bir an evvel ikmali zımnında mühendis-i muma-ileyhin Almanya'ya avdetinden sonra göndereceği malumata nazaran buraca icrası lazım gelen tertibat badehu kararlaştırılmak üzere iktiza eden mukavelenâmenin akd ve te'âtîsi ve ânifen arz olunduğu vechle son sistemde amûdî makinaların yerlerine mevcud makinalar misillü Tersane-i Amire'ce tedariki tasavvur olunan makinalar sisteminde ufukî ve kayışlı makinalardan alınmak üzre bin lira kadar daha tenzili şıklarından hangisi karîn-i tensib-i âlî buyurulursa ana göre icabı icra kılınacağı maruzdur. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 24 Teşrinievvel sene [1]318
Orman ve Maadin ve Ziraat Nazırı Selim

Aydınlatma için Yıldız Sarayı'na Gelen Siemens Mühendisinin Raporuna Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. PRK. ASK (Yıldız Perakende Askerî Maruzat Evrakı), 187/23

Orman ve Maden ve Ziraat Bakanlığı'ndan Saray'a

Padişahın emriyle Almanya'dan (Siemens'ten) bir mühendis Bakanlığa davet edilmiş, Saray'ın bütün bölümlerinin elektrikle aydınlatılması için gerekli olan aydınlatma aletlerinin listesi kendisine sunulmuştur. Konuyla ilgili gerekli görüşme ve tartışmalar yapıldıktan sonra mühendis Zander, Almanya'da bulunan Siemens fabrikasıyla haberleşerek bir keşif raporu hazırlamıştır. Buna göre Saray'ın aydınlatılması için son teknolojiye göre üretilmiş olmak kaydıyla, toplam 592 beygirgücünde dört adet makinenin, toplam 3000 amperlik dört dinamonun ve gerekli diğer malzemelerin altı ay içinde İstanbul Limanı'na teslim edilmesine karar verilmiştir. Genel tutar 18. 769 lirayı bulmuş ancak gerekli olmadığı düşünülen bazı eşya listeden çıkarılıp, fiyattan düşürülmüştür. Böylece tutar 15. 000 liraya inmiştir. Konuyla ilgili olarak diğer

Document on the Report by the Siemens Engineer who Visited Yıldız Palace for Illumination Works

BOA, Y. PRK. ASK (Yıldız Retail Military Affairs Documents), 187/23

From the Ministry of Forests, Mining and Agriculture to the Palace

Following the orders of the Emperor, the engineer from Germany (Siemens) was invited to the Palace, where he was shown a list of the lighting equipment needed to illuminate all parts of the Palace. After all the necessary meetings and discussions, the engineer was asked to present an assessment report. The engineer prepared the report in consultation with the Siemens factory in Germany. As a result, it was decided that four machines of a total power of 592 HP and four generators of a total power of 3, 000 Amperes, with their accessory material of latest technology were to be delivered within six months. While the total price of these materials reached the sum of 18, 769 liras, a reduction was made by eliminating some objects thought to be unnecessary, so that the final price was 15, 000 liras. This was compared with catalogues

fabrikaların kataloglarıyla karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre sunulan fiyat normal görülmüştür. Merasim Dairesi için daha önce getirilmiş olan Siemens makineleri bu yenileriyle kıyaslandığında, şimdi alınacak makinelerin, öncekilerden beş kat daha büyük ve kabloların 5000 lira kadar daha kıymetli olduğu anlaşılır. Yani öncekine kıyasla toplam harcamanın yüzde 30 daha hesaplı olacağı açıktır. Ayrıca bu kez alınacak makineler en son teknolojiye sahip olup daha kıymetlidirler. Şayet önceden tarafımızdan edinilmiş olan kayışlı makinelerden tekrar sipariş edersek, bunun bize 1000 lira daha düşük fiyata mal olacağı mühendis tarafından ifade edilmiştir. Bununla beraber Padişah'ın izniyle mühendis Zander'e daha fazla indirim uygulaması teklif edilirse bir-iki bin lira daha indirim yapılacağı beklenmektedir. Hazırlanan keşif raporlarına göre elektrikli aydınlatmanın kurulması sekiz ay kadar sürecektir. Malzemelerin parça parça İstanbul'a gönderilmesi ve anlaşmaya uygun olarak verilen taahhütlerin bir an önce tamamlanması kapsamında, mühendisin Almanya'ya dönüşünden sonra vereceği bilgiler doğrultusunda, İstanbul'da (Saray'da) kurulacak düzeneğe karar verilerek buna göre anlaşma yapılacaktır. Belirtildiği gibi son sistem dikey makinelerin alınması ya da bunun yerine 1000 lira indirimli yatay ve kayışlı makinelerden alınması şıklarından hangisi uygun görülürse o uygulamaya koyulacaktır.

6 Kasım 1902

Orman ve Maden ve Ziraat Bakanı Selim

obtained from other companies and the price was found to be reasonable. Compared to the machines also produced by Siemens, which were brought over for the Ceremonial Hall, those that are to be acquired now are five times larger and the wires cost extra 5,000 liras. In other words, the total expense will be 30 percent cheaper. Moreover, the machines that are to be bought now are of the latest model and more valuable. The engineer himself has stated that if the belt-driven machines previously ordered were to be ordered again, they would cost 1,000 liras less. Moreover, if, following the Sultan's beaconing, a proposal for a greater price reduction is made to Mr. Zander, an extra reduction of one or two thousand liras is to be expected.

According to the report prepared, the installation of the electric lighting system should take up to eight months. In order to start shipping the goods piece by piece to Istanbul and to complete the commitments as soon as possible, the decision concerning the mechanism to be set up in Istanbul will be taken after the engineer returns to Germany and gives related information. The agreement will be made in accordance with this decision. As has been specified above, of the two alternatives consisting of the latest system with vertical machines or the 1,000 lira cheaper one with horizontal and belt-driven machines, the one which seems the most appropriate shall be implemented.

6 November 1902

Minister of Forests, Mining and Agriculture, Selim

1906
İstanbul'un İlk Elektrik Santrali: Dolmabahçe

The First Power Plant in Istanbul: Dolmabahçe

BELGE 29

İstanbul'da Kurulacak İlk Elektrikli Aydınlatma Sistemine Dair Belge

RECORD NO. 29

Document on Istanbul's First Electric Lighting System

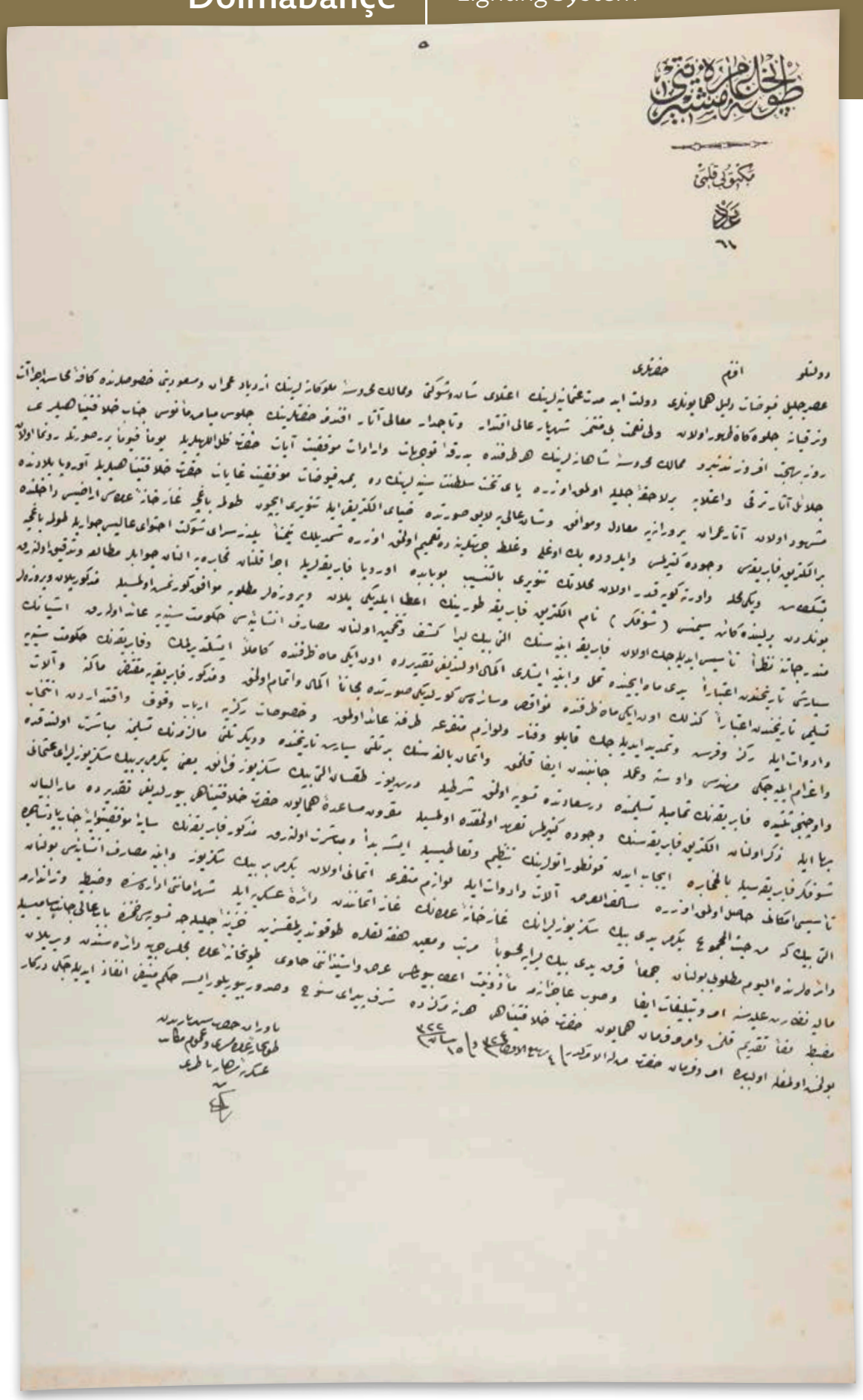

Osmanlılar Dolmabahçe, Beşiktaş, Yenimahalle, Ortaköy, Beyoğlu, Galata ve Yıldız Sarayı civarını aydınlatacak elektrik fabrikası projesi için Siemens'i tercih ettiler.

Avrupalı rakipleri arasından Berlin'deki Siemens Şirketi'nin sunduğu plan ve proje uygun bulundu. Santral için gerekli makineler, alet ve edevat, dikilecek fenerler, döşenecek kablolar projeyi uygulayacak mühendis, işçi ve ustalar Siemens tarafından temin edildi.

The Ottomans chose Siemens for the implementation of the power plant project which was to serve for the illumination of Dolmabahçe, Beşiktaş, Yenimahalle, Ortaköy, Beyoğlu, Galata districts and Yıldız Palace neighborhood.

Among all European competitors, it was Siemens in Germany that presented the most appropriate plan. The machinery, devices and instruments required, the lighthouses to be erected, the cables to be laid, the engineer to implement the project, the workers and the master workers would all be providedby Siemens.

BELGE 29 / RECORD NO. 29

İSTANBUL'DA KURULACAK İLK ELEKTRİKLİ AYDINLATMA SİSTEMİNE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON ISTANBUL'S FIRST ELECTRIC LIGHTING SYSTEM

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvî Maruzat Evrakı), 286/23

Tophane-i Amire Müşiriyeti
Mektubi Kalemi
Aded: 61

Devletli Efendim Hazretleri
Asr-ı celil-i füyuzat delil-i Hümayunları Devlet-i Ebed Müddet-i Osmaniyelerinin i'tilâ-yı şan ve şevketi ve Memalik-i Mahrusa-i Mülukanelerinin izdiyad-ı ümran ve mamuriyeti hususlarında kaffe-i mehasin icraat ve terakkiyâta cilve-gah-ı zuhur olan veliyy-i nimet-i bî-minnetimiz şehriyar-ı âlî iktidar ve tacdar-ı me'âlî asar Efendimiz Hazretlerinin cülus-ı meyamin menus-ı Cenab-ı Hilafet-Penâhîleri ruz-ı behcet efruzundan beri Memalik-i Mahrusa-i Şahanelerinin her tarafında bederka-i teveccühat ve irâdât-ı muvaffakiyet ayât-ı Hazret-i Zıllullâhîleriyle yevmen fe-yevmen birer suretle rûnümâ olan celâil-i asâr-ı terakkî ve itilaya bir lahika-i celile olmak üzre pây-ı taht-ı

saltanat-ı seniyyelerinin de yümn-i füyuzat muvaffakiyet gâyât-ı hazret-i hilafet-penâhîleriyle Avrupa biladında meşhud olan asâr-ı ümran perveraneye muadil ve muvafık ve şan-ı âlîye layık suretde ziya-yı elektriki ile tenviri için Dolmabahçe Gazhane-i Amiresi arazisi dahilinde bir elektrik fabrikası vücuda getirilmesi ve ileride Beyoğlu ve Galata cihetlerine de tamim olunmak üzre şimdilik teyemmünen Yıldız Saray-ı şevket ihtivâ-yı âlîsi civarıyla Dolmabahçe, Beşiktaş ve Yenimahalle ve Ortaköy'e kadar olan mahallâtın tenviri bi't-tensib bu bâbda Avrupa fabrikalarıyla icra kılınan muhabereye alınan cevablar mutala'a ve tetkik olunarak bunlardan Berlin'de kâin Siemens Schuckert nam elektrik fabrikatörünün ita eylediği plan ve projeler matlube muvafık görünmüş olmasıyla mezkur plan ve projeler münderecâtına nazaran tesis edilecek olan fabrika ebniyesinin altı bin lira keşf ve tahmin olunan masarıf-ı inşaiyesi hükümet-i seniyyeye ait olarak eşyanın siparişi tarihinden itibaren yedi mah içinde temel ve ebniye işleri ikmal olunduğu takdirde on iki mah zarfında kamilen işlettirilmek ve fabrikanın hükümet-i seniyyeye teslimi tarihinden itibaren kezalik on iki mah zarfında nevâkısı ve sairesi görüldüğü suretde meccânen ikmal ve itmam olunmak ve mezkur fabrikaya muktezi makine ve alât ve edevat ile rekz ve ferş ve temdid edilecek kablo ve fener ve levazım-ı müteferri'a tarafına ait olmak ve hususat-ı rekziye erbab-ı vukuf ve iktidardan intihab ve izam edileceği mühendis ve usta ve amele canibinden ifa kılınmak ve esman-ı baliğanın bir sülüsü sipariş tarihinde ve diğer sülüsü malzemenin teslimine mübaşeret olundukda ve üçüncü sülüsü de fabrikanın tamamıyla tesliminde Dersaadet'de tesviye olunmak şartıyla dört yüz doksan altı bin sekiz yüz frank, yani yirmi bir bin sekiz yüz lira-yı Osmani baha ile zikr olunan elektrik fabrikasının vücuda getirilmesi taahhüd olunmakda olmasıyla makrun-ı müsaade-i Hümayun-ı Hazret-i Hilafet-Penâhî buyurulduğu takdirde mârru'l-beyan Schuckert fabrikasıyla bi'l-muhabere icab eden kontratolarının tanzim ve te'âtîsiyle işe bed' ve mübaşeret olunarak mezkur fabrikanın saye-i muvaffakiyet-vâye-i Cenab-ı Padişahide tesisi imkanı hasıl olmak üzre salifü'l-arz alât ve edevat ile levazım-ı müteferri'a esmanı olan yirmi bir bin sekiz yüz ve ebniye masarıf-ı inşaiyesi bulunan altı bin ki min-haysi'l-mecmu' yirmi yedi bin sekiz yüz liranın Gazhane-i Amire'nin gaz esmanından daire-i askeriye ile Şehremaneti İdaresi'nde ve Zabtiye ve Jandarma dairelerinde el-yevm matlubu bulunan cem'an kırk yedi bin liraya mahsuben müretteb ve muayyen haftalıklara dokundurulmaksızın Hazine-i celilece tesviyesi zımnında Babıali canib-i sâmîsiyle Maliye Nezaret-i Aliyye'sine emr ve tebliğat ifa ve savb-ı âcizâneme mezuniyet ita buyurulması arz ve istizanını havi Tophane-i Amire Meclisi Harbiye Dairesinden verilen mazbata leffen takdim kılınmış ve emr u ferman-ı Hümayun-ı Hazret-i Hilafet-Penahi her ne merkezde şeref-pîrâ-yı sünuh ve sudur buyurulur ise hükm-i münifi infaz edileceği derkar bulunmuş olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 4 Rebiülevvel sene [1]324 ve fi 15 Nisan sene [1]322
Yaveran-ı Hazret-i Şehriyarîden Tophane-i Amire Müşiri ve Umum Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nazırı Zeki

İstanbul'da Kurulacak İlk Elektrikli Aydınlatma Sistemine Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 286/23

Tophane Komutanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü

Document on Istanbul's First Electric Lighting System

BOA, Y. MTV (Miscellaneous Yıldız Documents), 286/23

Directorate of the Imperial Arsenal Private Secretariat

In addition to the development and progress that has taken

Yüce Padişah'ın tahta çıktığı günden beri memleketin dört bir yanında meydana gelen ilerlemeye ilave olarak, Avrupa ülkelerinde görülen gelişmelere uygun şekilde, İstanbul'un elektrikle aydınlatılması için Dolmabahçe Gazhane arazisi içinde bir elektrik fabrikası yapılmasına karar verilmiştir.

Şimdilik Yıldız Sarayı civarı ile Dolmabahçe, Beşiktaş, Yenimahalle ve Ortaköy'e kadar olan yerlerin aydınlatılması, daha sonra bu uygulamanın Beyoğlu ve Galata taraflarına da yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Konu ile ilgili olarak Avrupa fabrikalarıyla yapılan yazışmalar incelenerek, bunlardan Berlin'de bulunan Siemens & Schuckert'in sunduğu plan ve projelerin tatbiki uygun görülmüştür. Bu plan ve projelere göre yapılacak fabrika binasının 6000 lira tutan keşif ve inşaat masrafları Osmanlı hükümetine ait olacaktır. Siparişin yapıldığı tarihten itibaren yedi ay içinde temel ve bina tamamlanacaktır. On iki ay içinde bütünüyle işletilebilecek vaziyete gelecektir. Fabrikanın hükümete teslimininden itibaren on iki ay içinde ortaya çıkan eksikliklerinin parasız olarak giderilmesi şirkete ait olacaktır. Gerekli makineler, alet ve edevat, dikilecek fener ve döşenecek kablolar ve diğer bütün parçalar da Siemens & Schuckert tarafından temin edilecektir. Bu işleri yapacak mühendis, usta ve amele de Siemens tarafından gönderilecektir. Ücretin üçte biri sipariş tarihinde, diğer üçte biri malzemenin teslimine başlandığı tarihte, son üçte birlik kısım da fabrikanın tamamen teslimininden sonra ödenecektir. Bu şartlar altında fabrikanın 496. 800 frank, yani 21. 800 Osmanlı lirasına yapılacağı Siemens tarafından taahhüt edilmiştir. Bu çerçevede elektrik fabrikasının yapımına Padişah tarafından olur verilirse Şirket ile kontrat imzalanarak işe başlanacaktır. Fabrikanın yapımı ve gerekli olan alet ve edevat masrafı olan toplam 27. 800 liranın hazineden karşılanması için Başbakanlığa ve Maliye Bakanlığı'na emir verilmesi istenmektedir. Bu hususta Tophane-i Amire Harbiye Meclisi Dairesi'nce hazırlanan raporun sunulduğu da belirtilmektedir.

28 Nisan 1906

Tophane Müşiri ve Askeri Okullar Nazırı Zeki

place all over the country since his Imperial Highness has ascended to the throne, and in line with developments taking place in Europe, it has been decided that a power plant would be built on the site of the Dolmabahçe Gashouse.

As of now, we have reviewed different correspondences held with different factories in Europe concerning the implementation of the lighting project to the surroundings of the Yıldız Palace and the area covering Dolmabahçe, Beşiktaş, Yenimahalle and Ortaköy neighbourhoods and, at a later stage, Beyoğlu (Pera) and Galata neighbourhoods, and the plan and project submitted by Siemens & Schuckert in Berlin appear to be the best suited to our purposes. According to this plan and its project, the estimate and construction cost of 6, 000 liras should be met by the Ottoman government. The company shall complete the foundations and building construction within the seven months following the purchase order and have it functioning within twelve month. During the twelve months after the plant has been delivered to the government, the company shall make at its own cost all necessary revisions and repair work for any defects that may appear. All the machinery, instruments and tools required for the plant, including the lighthouse and all the parts necessary for laying the cables shall be provided by Siemens & Schuckert, which will also send all the required engineers, foremen and labourers required for the completion of this work. One third of the payment shall be made at the time the order is signed, another third at the date the material begins to be delivered, and the last third after the plant has been completed and delivered. The company engages to build the plant under the present conditions at a price of 496, 800 francs, equivalent to 21, 800 Ottoman liras. If the Emperor gives his consent to the construction of the power plant within the framework presented here, a contract will be signed with the factory and work will begin. The total cost of the plant construction and the necessary equipment and instruments amount to 27, 800 liras and an order is required from the Prime Ministry and the Finance Ministry for the Treasury to be able to advance the sum. It is notified that the report prepared on this matter by the Arsenal Military Academy Council Office has been submitted.

28 April 1906

Director of the Arsenal and Minister of Military Schools, Zeki

1911
Nakliye Gemisi için Enerji
Energy for a Transport Vessel

BELGE 30

Bezm-i Alem Vapuru'nun Dinamosuna Dair Bakanlar Kurulu Kararı

RECORD NO. 30

Decree of Council of Ministers on the Dynamo for *Bezm-i Alem* Vessel

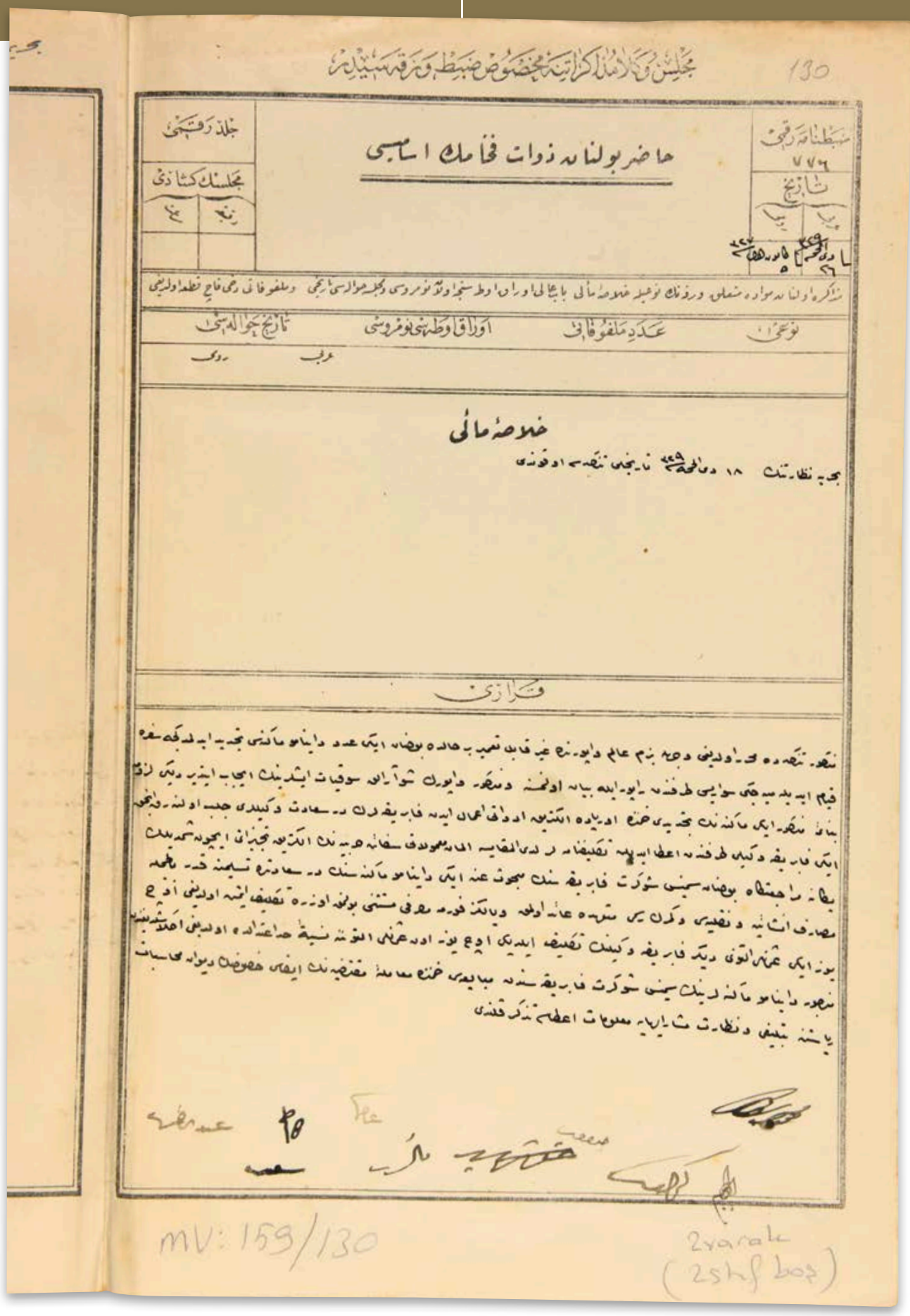

مجلس وکلا مذاکراتنه مخصوص ضبط ورقه‌سیدر

130

جلد رقمی

مجلسك كشاذی

حاضر بولنان ذوات فخامتك اسامیسی

ضبطنامه رقمی ۷۷۶

تاریخ

خلاصه مالی

قرارزی

MV: 159/130

2varak
(2shf boş)

Siemens donanmaya da güç verdi. Sarıkamış'a yardım taşıyan nakliye gemisi Bezm-i Alem, Siemens dinamolarıyla ilerliyordu.

Siemens provided power to the navy as well. *Bezm-i Alem* vessel that was to dispatch support to the Sarıkamış front functioned with Siemens dynamos.

BELGE 30 / RECORD NO. 30

BEZM-İ ALEM VAPURUNUN DİNAMOSUNA DAİR BAKANLAR KURULU KARARININ TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DECREE OF COUNCIL OF MINISTERS ON THE DYNAMO FOR **BEZM-I ALEM** VESSEL

BOA, MV (Meclis-i Vükelâ Mazbataları), 159/130

Meclis-i Vükelâ müzakeratına mahsus zabt varakasıdır
Zabtname rakamı: 776
Tarih: fi 26 Zilhicce sene [1]329 / 5 Kanun-ı evvel sene [1]327
Cild rakamı
Meclisin küşâdı
Hazır bulunan zevât-ı fihamın esamisi
Müzakere olunan mevâdda müteallik varakanın neviyle hulasa-i meâli Babıalî Evrak Odası numarası ve Meclise havale tarihi ve melfufâtı dahi kaç kıta olduğu
Hulâsa-i meâli
Bahriye Nezaretinin 18 Zilhicce sene [1]329 tarihli tezkiresi okundu

KARAR
Mezkûr tezkirede muharrer olduğu vechle Bezm-i Alem Vapuru'nda gayr-i kabil-i tamir bulunan iki aded dinamo makinası tecdîd edilmedikçe sefere kıyam edilemeyeceği süvarisi tarafından rapor ile beyan olunmasına ve mezkur vapurun şu aralık sevkiyat işlerinin icab ettirdiği lüzuma binaen mezkur iki makinanın tecdidi zımnında Avrupa'da elektrik edevâtı imal eden fabrikaların Dersaadet vekilleri celb olunarak ancak iki fabrika vekili tarafından ita edilen teklifnameler lede'l-mukayese Alman mamulatı sefâin-i harbiyenin elektrik teçhizatı için şimdilik yegane müracaatgah bulunan Siemens Schuckert Fabrikasının mebhûsün anh iki dinamo makinasının Dersaadet'de teslimine kadar bi'l-cümle masarıf-ı inşaiye ve nakliyesi ve gümrük resmi müteahhide ait olmak ve yalnız forma masrafı müstesnâ bulunmak üzre teklif etmiş olduğu üç yüz iki Osmanlı altını diğer fabrika vekilinin teklif eylediği üç yüz on Osmanlı altınına nisbeten hadd-i itidalde olduğu anlaşıldığından mezbur dinamo makinalarının Siemens Schuckert

Fabrikasından mübâyaası zımnında muamele-i mukteziyenin ifası hususunun Divan-ı Muhasebat Riyaseti'ne tebliği ve nezaret-i müşârun-ileyhâya malumat itası tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ Azalarının imzaları)
Hamdi, Hurşid, Şerif, Memduh, İsmet, Said

Bezm-i Alem Vapurunun Dinamosuna Dair Bakanlar Kurulu Kararının Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, MV (Meclis-i Vükela Mazbataları), 159/130

18 Aralık 1911

Bakanlar Kurulu Kararı
Yazıda belirtildiği gibi Bezm-i Alem Vapuru'nun onarılması olanaksız iki dinamo makinesinin yenilenmesi sağlanmadıkça, vapurun sefere çıkamayacağı kaptanı tarafından bildirilmiştir. Şu anda sevkiyat işlerinde Bezm-i Alem'e ihtiyaç duyulduğundan bu iki dinamonun yenilenmesi için Avrupa'da elektrik aletleri üreten fabrikaların İstanbul'daki temsilcileri davet edilmiştir. Ancak sadece iki fabrika temsilcisi tarafından teklif sunulmuştur. Bunlar arasında bir değerlendirme yapılmıştır. Alman üretimi harp gemilerinin elektrik donanımı için şimdilik tek müracaat yeri olan Siemens Schuckert fabrikasının temsilcisi, bu dinamo makinelerinin İstanbul'a teslimine kadar bütün yapım, ulaştırma masrafları ve gümrük vergileri kendilerine ait olacak şekilde bir teklif sunmuştur. Bu teklife sadece forma giderleri katılmamıştır. Siemens fabrika temsilcisinin sunduğu fiyat olan 302 Osmanlı altınının diğer temsilcinin sunduğu 310 Osmanlı altınına göre daha uygun olduğu anlaşıldığından makinelerin Siemens & Schuckert fabrikasından alınması için gerekli işlemlerin tamamlanması hususunun Sayıştay'a ve Denizcilik Bakanlığı'na bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

(Bakanlar Kurulu Üyelerinin imzaları)

Hamdi (Paşa), Hurşid (Paşa), Şerif (Paşa), Memduh (Paşa), İsmet (Paşa), Said (Paşa)

Decree of Council of Ministers on the Dynamo for *Bezm-i Alem* Vessel

BOA, MV (Council of Ministers Reports), 159/130

18 December 1911

Decree of the Council of Ministers
According to this document, the captain of *Bezm-i Alem* vessel has stated that the ship cannot go out at sea as long as its two unrepairable dynamos are not replaced. Because this boat is needed for shipment right now, the representatives of European factories producing electrical equipment have been contacted for the replacement of the two dynamos. The representatives of only two factories have submitted an offer and the two propositions have been compared. Representative of Siemens & Schuckert, the only reference for electrical equipment of German-made warships at present, has submitted an offer whereby production, transport and toll taxes would be met by them. Only the invoice expenses were not included in the offer. The price submitted by the Siemens representative being 302 Ottoman gold coins, in comparison to 310 Ottoman gold coins proposed by the other representative, it was decided that the machines would be bought from the Siemens company and that the Court of Accounts should be notified for the necessary steps to be taken for this purpose and the Ministry of Maritime Affairs be informed about this.

(Signatures of the Council of Ministers)

Hamdi (Pasha), Hurşid (Pasha), Şerif (Pasha), Memduh (Pasha), İsmet (Pasha), Said (Pasha)

1917
Matbaa-i Amire (Devlet Matbaası) için Enerji

Energy for Matbaa-i Amire (Imperial Printing House)

BELGE 31

Devlet Matbaası için Motor İmaline Dair Belge

RECORD NO. 31

Document on Production of Engines for State Printing House

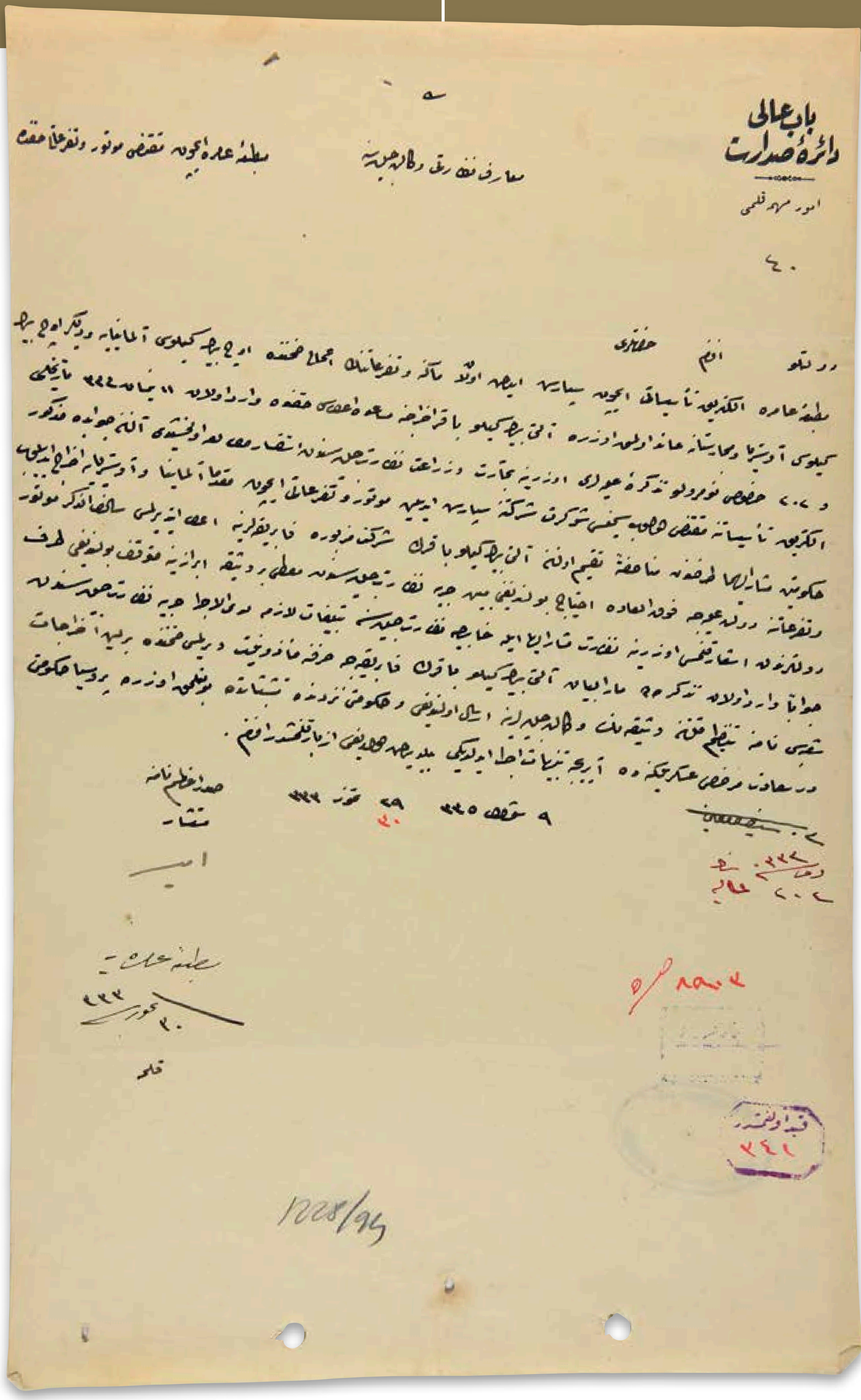
باب عالی
دائرهٔ صدارت
امور مهمه قلمی
٤٠

Osmanlı olağanüstü halde bile Siemens ile çalışmayı tercih etti.

I. Dünya Savaşı sırasında Matbaa-i Amire'nin elektrik tesisatı Siemens & Schuckert'e emanet edildi. Siemens'in hayata geçireceği Devlet Matbaası elektrik tesisatı projesi için gereken makine ve parçalarının üretimi amacıyla 6000 kilo bakır ihraç edilecekti.

Ottomans prefered working with Siemens even under exceptional circumstances.

During World War I, the electrical installation of Matbaa-i Amire was entrusted to Siemens & Schuckert. 6, 000 kilos of copper were to be exported for the production of the necessary machinery and parts required for the state printing house electrical installations project.

BELGE 31 / RECORD NO. 31

DEVLET MATBAASI İÇİN MOTOR İMALİNE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON PRODUCTION OF ENGINES FOR STATE PRINTING HOUSE

BOA, MF. MKT (Maarif Nezâreti Mektubi Kalemi), 1228/94

Babıali
Daire-i Sadaret
Umur-ı Mühimme Kalemi
40

Matba'a-i amire için muktezî motor ve teferruâtı hakkında
Maarif Nezareti Vekalet-i Celilesine

Devletli Efendim Hazretleri

Matbaa-i Amire elektrik tesisatı için sipariş edilmiş olan makine ve teferruâtının imali zımnında üç bin kilosu Almanya'ya ve diğer üç bin kilosu Avusturya ve Macaristan'a ait olmak üzre altı bin kilo bakır ihracına müsaade itası hakkında varid olan 11 Nisan sene [1]333 tarihli ve 202 hususi numaralı tezkire-i aliyyeleri üzerine Ticaret ve Ziraat Nezaret-i Celilesinden istifsar-ı mutala'a olunmuşdu. Alınan cevabda mezkur elektrik tesisatına muktezî olup Siemens & Schuckert şirketine sipariş edilen motor ve teferruâtı için mukaddemâ Almanya ve Avusturya'ya ihrac edilip hükümeteyn-i müşarun-ileyhimâ tarafından münâsafeten taksim olunan altı bin kilo bakırın

şirket-i mezbure fabrikalarına ita ettirilmesi sâlifü'z-zikr motor ve teferruâtına Devlet-i Aliyyece fevkalade ihtiyac bulunduğunu mübeyyin Harbiye Nezaret-i Celilesinden mu'tâ bir vesika ibrazına mütevekkıf bulunduğu taraf-ı devletlerinden iş'âr kılınması üzerine nezaret-i müşarun-ileyhâ ile Hariciye Nezaret-i Celilesine tebliğat-ı lazime lede'l-icra Harbiye Nezaret-i Celilesinden cevaben vârid olan tezkirede mârru'l-beyan altı bin kilo bakırın fabrikaca sarfına mezuniyet verilmesi zımnında Berlin İhracât Şubesi namına tanzim kılınan vesikanın vekalet-i celilelerine irsal olunduğu ve hükümeti nezdinde teşebbüsâtda bulunmak üzre Prusya hükümeti Dersaadet Murahhas-ı askeriliğine de ayrıca tenbihat edildiği bildirilmiş olduğu izbar kılınmışdır efendim.

9 Şevval [1]335
29 Temmuz [1]333
30 Temmuz [1]333

Sadrazam nâmına Müsteşar Emin

Matbaa-i Amireye
Fi 30 Temmuz sene [1]333
Kaleme

Devlet Matbaası için Motor İmaline Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, MF. MKT (Maarif Nezâreti Mektubi Kalemi), 1228/94

Matbaa-i Amire (Devlet Matbaası) için gerekli motor ve parçaları hakkındadır.

Başbakanlık'tan Maarif Nezareti'ne (Eğitim Bakanlığı),

Devlet Matbaası elektrik tesisatı için sipariş edilmiş olan makine ve parçalarının üretimi amacıyla 3000 kilosu Almanya'ya, diğer 3000 kilosu da Avusturya ve Macaristan'a ait olmak üzere 6000 kilo bakır ihracına izin verilmesi için 1333/11 Nisan 1917 tarih ve 202 numaralı Eğitim Bakanlığı yazısı üzerine Ticaret ve Ziraat Bakanlığı'ndan konu ile ilgili bilgi istenmiştir. Alınan cevapta, elektrik tesisatı için gerekli olup Siemens & Schuckert Şirketi'ne sipariş edilen motor ve parçaları için daha önce Almanya ve Avusturya'ya ihraç edilip iki hükümet tarafından yarı yarıya taksim olunan 6000 kilo bakırın Siemens fabrikalarına teslim edilmesinin; bu motor ve parçalarına devletin çok ihtiyacı bulunduğunu açıklayan Savunma Bakanlığı'ndan verilecek bir belgeye bağlı olduğu

Document on Production of Engines for State Printing House

BOA, MF. MKT (Ministry of Education, Correspondence), 1228/94

About the engine and its parts needed for the State Printing House.

From the Prime Minister's Office to the Ministry of Education

In order to produce the engine and its parts that are ordered for the State Printing House electrical equipment, it is requested that a permit be given for the export of 3,000 kg copper to Germany and 3,000 kg to Austria and Hungary, in total 6,000 kg. Information is asked on the subject with the written request of the Ministry of Education, number 202, dated 11 April 1917, from the Ministry of Commerce and Agriculture. In the reply it is stated that the permit for the 6,000 kg copper, which was formerly exported in two halves to Germany and Austria, being transferred to Siemens factories depends on a document saying that the Ottoman State needs the engine and its parts for electrical equipment (the engine was ordered from the Siemens & Schuckert Company) issued by the Ministry of Defense. Upon this, the Ministry

bildirilmiştir. Bunun üzerine Savunma Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı'na bildirimler yapılmıştır. Savunma Bakanlığı verdiği cevapta 6000 kilo bakırın fabrika tarafından kullanılmasına izin verilmesi için Berlin İhracat Şubesi adına hazırlanan belgenin Eğitim Bakanlığı'na gönderildiğini bildirmiştir. Hükümet katında gerekli girişimde bulunmak üzere Prusya hükümeti, İstanbul Askeri Murahhaslığı'na da ayrıca uyarıda bulunulmuştur.

Sadrazam adına, Müsteşar Emin

30 Temmuz 1917

of Defense and Ministry of Foreign Affairs were informed. The Ministry of Defense answered back and stated that the document prepared in the name of the Berlin Export Branch was sent to the Ministry of Education for permission for the 6,000 kg copper to be used by the factory. The Prussian government has warned the Istanbul Military Delegation to further the necessary proceedings in the government.

Undersecretary Emin, on behalf of the Grand Vizier

30 July 1917

1927
Artvin-Kuvarshan Bakır Madeni İşletmesi

Artvin-Kuvarshan Copper Mines Enterprise

BELGE 32

Artvin Bakır Madeni İmtiyazına Dair Bakanlar Kurulu Kararnamesi

RECORD NO. 32

Decree of Council of Ministers on Concession for Artvin Copper Mine

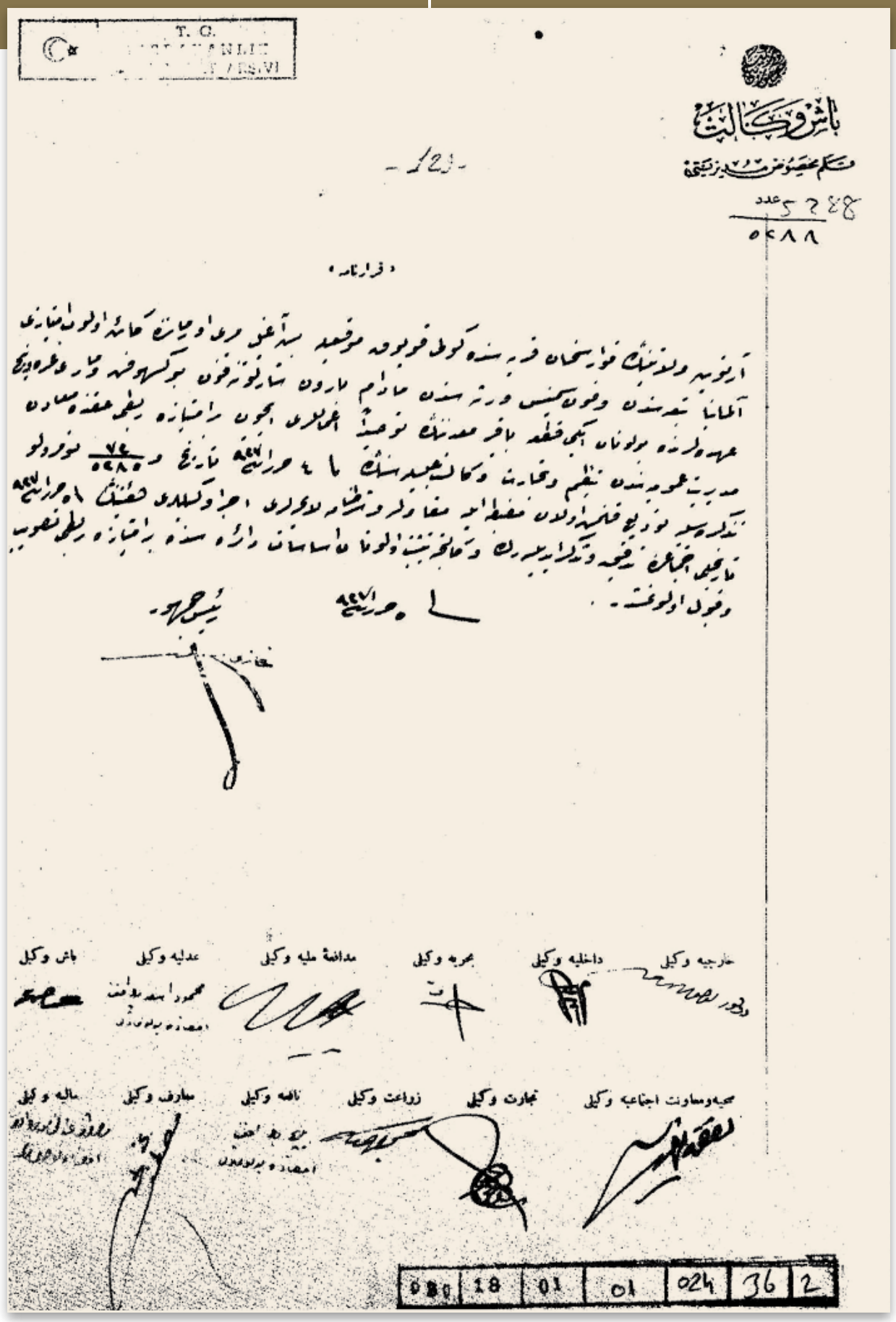

T. C.

باش وكالت

مكتوب عمومى مديريتى

عدد ٥٢٨٨

٥٢٨٨

- 123 -

«قرارنامه»

خارجيه وكيلى — داخليه وكيلى — بحريه وكيلى — مدافعهٔ ملیه وكيلى — عدليه وكيلى — باش وكيل

صحيه ومعاونت اجتماعيه وكيلى — تجارت وكيلى — زراعت وكيلى — نافعه وكيلى — معارف وكيلى — مالیه وكيلى

0 80 | 18 | 01 | 01 | 024 | 36 | 2

Ürünlerinde bakırı sıklıkla kullanan Siemens'e, 1882'de Artvin Kuvarshan Bakır Madenleri'nin imtiyazı verilmişti. Şirket 1939'a kadar aralıklarla madeni işletti.

In 1882, Artvin-Kuvarshan Copper Mines concession was granted to Siemens as it made intensive use of copper for its products. The company used the mines until 1939.

BELGE 32 / RECORD NO. 32

ARTVİN BAKIR MADENİ İMTİYAZINA DAİR BAKANLAR KURULU KARARNAMESİ'NİN TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DECREE OF COUNCIL OF MINISTERS ON CONCESSION FOR ARTVIN COPPER MINE

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30. 18. 1. 1/24. 36. 2

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekalet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Aded: 5288

Kararname
Artvin vilâyetinin Kuvarshan karyesindeki Gölü Kopuk mevkiiyle Beşağıl mera ormanında kâin olup imtiyâzı Almanya tebasından W. von Siemens veresesinden Marin Charlotte von Buckhaven ve Marie Graditsch'e uhdelerinde bulunan iki kıta bakır madeninin tevhiden imalleri için bir imtiyaza rabtı hakkında Maadin Müdüriyet'i Umumiyesinden tanzim ve Ticaret Vekâlet-i Celilesinin fi 4 Haziran sene [1]927 tarih ve 72/5285 numaralı tezkiresiyle tevdi kılınmış olan mazbata ile mukavele ve şartnâme lâyiları İcra Vekilleri Heyetinin fi 5 Haziran sene [1]927 tarihli içtimaında tetkik ve tezekkür edilerek vekaletçe tensib olunan esasat dâiresinde bir imtiyaza rabtı tasvib ve kabul olunmuşdur.

Fi 5 Haziran sene [1]927

Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal
Başvekil İsmet Paşa (İnönü)
Adliye Vekili Mahmud Esad Beyefendi (Bozkurt)
Müdafaa-i Milliye Vekili Mehmed Recep Beyefendi (Peker)
Bahriye Vekili İhsan Beyefendi (Eryavuz)
Dahiliye Vekili Mehmet Cemil Beyefendi (Uybadın)

Hariciye Vekili Tevfik Rüşdü Beyefendi (Aras)
Maliye Vekili Hasan Beyefendi (Saka), Mustafa Abdülhaluk Beyefendi (Renda)
Maarif Vekili Hamdullah Suphi Beyefendi (Tanrıöver), Mustafa Necati Bey (Uğural)
Nafia Vekili Süleyman Sırrı Beyefendi, Ali Cenani Beyefendi, Behiç Bey (Erkin)
Ziraat Vekili Sabri Beyefendi (Toprak)
Ticaret Vekili Ali Cenani Beyefendi (Cenani), Mustafa Rahmi Bey (Köken)
Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili Refik Beyefendi (Saydam)

Artvin Bakır Madeni İmtiyazına Dair Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nin Türkçe Sadeleştirmesi

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi) 30. 18. 1. 1/24. 36. 2

Türkiye Cumhuriyeti
Başbakanlık
Özel Kalem Müdüriyeti
Bakanlar Kurulu Kararnamesi

Artvin'in Kuvarshan Köyü'nde yer alan, Gölü Kopuk bölgesi ile Beşağıl ormanındaki iki bakır madeninin imtiyaz hakkı Almanya vatandaşı W. von Siemens'in mirasçılarından Marin Charlotte von Buckhaven ve Marie Graditsch'e aittir. Bu iki bakır madeninin birleştirilerek üretim yapılmasının önünü açmak için yeni bir imtiyaza bağlanması hakkında, Maden Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanıp, Ticaret Bakanlığı'nın 4 Haziran 1927 tarih ve 72/5285 sayılı yazısıyla gönderilmiş olan mazbata, anlaşma ve şartname raporları Bakanlar Kurulu'nun 5 Haziran 1927 tarihli oturumunda görüşülmüş, Bakanlık tarafından uygun görülecek esaslar çerçevesinde yeni bir imtiyaza bağlanması kabul edilmiştir.

5 Haziran 1927

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal
Başbakan İsmet Paşa (İnönü)
Adalet Bakanı Mahmud Esad (Bozkurt)
Milli Savunma Bakanı Mehmed Recep (Peker)
Denizcilik Bakanı İhsan (Eryavuz)
İçişleri Bakanı Mehmet Cemil (Uybadın)
Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü (Aras)
Maliye Bakanı Hasan Beyefendi (Saka), Mustafa Abdülhaluk (Renda)
Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi (Tanrıöver),

Decree of Council of Ministers on Concession for Artvin Copper Mine

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 1/24. 36. 2

Republic of Turkey
Prime Ministry
Private Secretariat
Decree of Council of Ministers

The franchise of two copper mines in Beşağıl forests and Gölü Kopuk region located in Kuvarshan village of Artvin belongs to Marin Charlotte von Buckhaven and Marie Graditsch, inheritors of German citizen W. von Siemens. The minutes, agreement and specifications reports prepared by the Directorate of Mines and sent with the letter of Ministry of Trade no. 72/5285 dated 4 June 1927 for binding these two copper mines to a new privilege in order to make production by combining them, was negotiated at the session of Council of Ministers dated 5 June 1927 and it was accepted to bind to a new privilege within the scope of the principles to be considered by Ministry.

5 June 1927

Gazi Mustafa Kemal, President of the Republic
Prime Minister: İsmet Pasha (İnönü)
Minister of Justice: Mahmud Esad (Bozkurt)
Minister of Defence: Mehmed Recep (Peker)
Minister of Maritime Affairs: İhsan (Eryavuz)
Minister of the Interior: Mehmet Cemil (Uybadın)
Minister of Foreign Affairs: Tevfik Rüşdü (Aras)

Minister of Finance: Hasan (Saka), Mustafa Abdülhaluk (Renda)

Mustafa Necati (Uğural)
Bayındırlık Bakanı Süleyman Sırrı, Ali Cenani Beyefendi, Behiç (Erkin)
Ziraat Bakanı Sabri (Toprak)
Ticaret Bakanı Ali Cenani (Cenani), Mustafa Rahmi (Köken)
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Refik (Saydam)

Minister of Education: Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Mustafa Necati (Uğural)
Minister of Public Works: Süleyman Sırrı, Ali Cenani, Behiç (Erkin)
Minister of Agriculture: Sabri (Toprak)
Minister of Trade: Ali (Cenani), Mustafa Rahmi (Köken)
Minister of Healthcare and Social Aid: Refik (Saydam)

1928
Cumhuriyet Dönemi'nin İlk Siemens Fabrikası

Siemens' First Factory in the Republic Era

BELGE 33
Eskişehir Siemens Fabrikası'na Dair Başbakanlık Kararnamesi

RECORD NO. 33
Decree of Council of Ministers on Eskişehir Siemens Factory

T. C.
BAŞVEKÂLET
Muamelât Müdürlüğü
Şube :
Sayı :

KARARNAME

Millî Müdafa Vekâletinden yazılan 18/6/931 tarih ve 1955/877 numaralı tezkerede; Telefon, Telgraf, Telsiz telgraf ve buna mümasil makinaları imal etmek üzre simens şirketi tarafından Eskişehirde tesis edilen fabrikanın işsizlik dolayisiyle tatiline ve tesisatının söküllüp harice götürülmesine şirketçe karar verilmesi üzerine fabrikanın satın alınarak ordu ihtiyacının bu vasıta ile temininin düşünüldüğü ve memleket dahilinde kurulan ve işlemeye müsaiyya bir halde bulunan bu fabrikanın sökülmesine meydan verilmiyerek mezkûr tesisatın ordu namına mübayaasının Büyük Erkânı harbiyece de matlup olduğu cihetle vaziyetin fen memuru ve mutahassıslar marifetiyle mahallinde tetkik ettirildiği ve alınan rapora nazaran memleketimizin ve ordumuzun çok muhtaç bulunduğu böyle bir fabrikanın müsait şeraitle ve yüz bin xx lira gibi maliyet fiyatından çok dün bir bedellealınması mümkün olabileceğinden mezkûr fabrikanın 100,000 liraya mübayaası ve 929 senesinde tahsisat mevcut olmaması hasebiyle mübayaa muamelesinin bu xx sene ve bedellerinin 932,933,934 senelerinde müsavi taksitlerle tediyesi hususunda bir karar ittihazı teklif olunmuş ve Maliye Vekâletinden yazılan 2/7/931 tarih ve 1091/494 numaralı mütaleanamede de ;yalnız askerî noktai nazardan alınması derpiş edilebilecek olan işbu xx fabrikanın M. Müdafa Vekâleti bütçesindeki fasıl tahsisatı müsait x olduğu taktirde alınmasının ve bu baptaki lüzum ve zaruretin İcra x Vekilleri Heyetince tezekkür ve bir karara raptı bildirilmiştir .

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube : .....
Sayı : 11446

KARARNAME

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 9/7/931 tarihli içtimaında x görüşülerek mezkûr tesisatın M. Müdafa vekâletinin teklifi veçhile (100,000) lira mukabilinde ve dermeyan edilen şerait dairesinde xx mübayaası tasvip ve kabul olunmuştur .

9/7/931

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

Devrimin ilk günlerinden itibaren farklı fabrikaların kurulumunda görev almış olan Siemens, Cumhuriyet Dönemi'ndeki ilk fabrikasını Eskişehir'de açtı.

Having participated in the installation works of various factories since the first days of the Turkish revolution, Siemens opened its first factory in the Republic Era in the city of Eskişehir.

BELGE 33 / RECORD NO. 33

Eskişehir Siemens Fabrikası'na Dair Başbakanlık Kararnamesi
Decree of Council of Ministers on Eskişehir Siemens Factory

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 2/21. 50. 8

Republic of Turkey
Prime Ministry
Directorate of Transactions

Decree of Council of Ministers
Communication number 1955/877, written by the Ministry of Defense on 18 June 1931, considers the possibility of buying the Siemens factory built in Eskişehir[1] for the production of telephone, telegraph, wireless and similar equipment. The activities of the factory have been interrupted and the company decided to dismantle the plant and transfer it abroad. The Ministry of Defense is also requesting that this factory which has been set up in the country and is ready to function should not be dismantled but purchased on behalf of the Military. The situation having been evaluated by a team of scientific experts and specialists, it turns out that such a factory, which is badly needed for our country and its military, could be acquired under favorable conditions at a price much lower than that of its cost.

A resolution has thus been drafted in view of buying the plant at a price of 100, 000 Turkish liras, to be paid in equal installments in 1932, 1933 and 1934, given the lack of allocation for the year 1929. In its evaluation report number 1091/494 dated 2 July 1931, the Ministry of Finance stated that, if the Ministry of Defense budget would allow it, the Council of Ministers should reach a decision on this point, taking into account the fact that this factory should be purchased be it only for the military.

9 July 1931

PRESIDENT OF THE REPUBLIC
Gazi Mustafa Kemal

(Signatures of Ministers)
PRIME MINISTER: **İsmet (İnönü)**
MINISTER OF JUSTICE: **Yusuf Kemal (Tengirşenk)**
MINISTER OF DEFENSE: **Zekai (Apaydın)**
MINISTER OF THE INTERIOR: **Şükrü (Kaya)**
MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS:
MINISTER OF FINANCE: **Mustafa Abdülhalik (Renda)**
MINISTER OF NATIONAL EDUCATION: **Esat (Sagay)**
MINISTER OF PUBLIC WORKS: **Hilmi (Uran)**
MINISTER OF ECONOMY: **Mustafa Şeref (Özkan)**
MINISTER OF HEALTHCARE AND SOCIAL AID: **Refik (Saydam)**

1 Fabrika 1928'de kurulmuştur.
The Factory was built in 1928.

1928
Cumhuriyet'in ilk Hidroelektrik Santrali

The Republic's First Hydroelectric Power Plant

BELGE 34
Malatya Hidroelektrik Santrali'nin Yapımına Dair Belge

RECORD NO. 34
Document on the Construction of Malatya Hydroelectric Power Plant

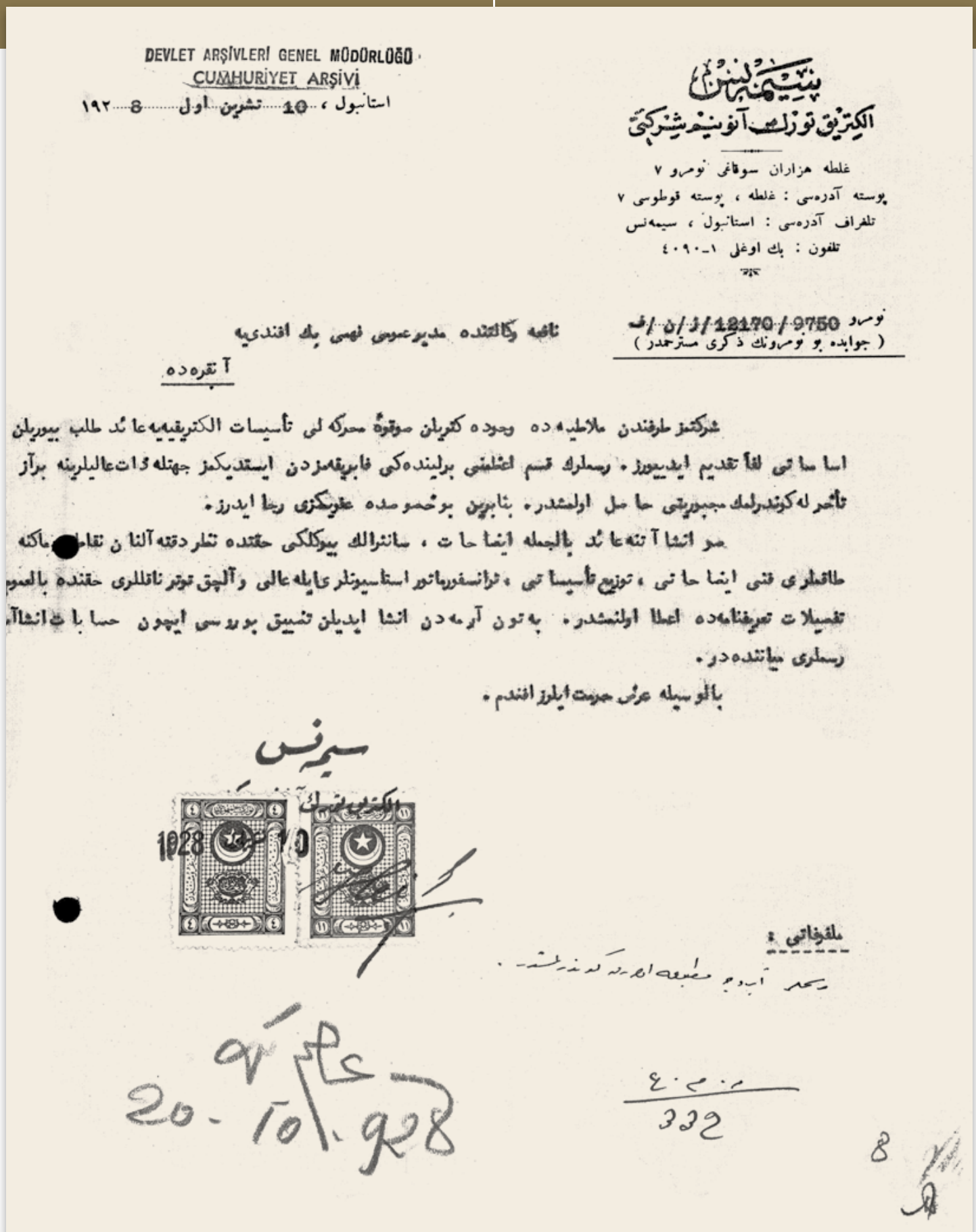

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

استانبول ، 10 تشرين اول 8 ١٩٢

سيمنس
الكتريق توزلك آنونيم شركتى

غلطه هزاران سوقاغى نومرو ٧
پوسته آدرەسى : غلطه ، پوسته قوطوسى ٧
تلغراف آدرەسى : استانبول ، سيمەنس
تلفون : بك اوغلى ١-٤٠٩٠

نومرو 9750 / 12170 / ن / ف
(جوابده بو نومرونك ذكرى مسترحمدر)

نافعه وكالتنده مديرعمومى نهمى بك افندىيه
آنقره ده

شركتمز طرفندن ملاطيه ده وجوده كتريلن موقوة محركه لى تأسيسات الكتريقيه يه عائد طلب بيوريلن اساسات لفاً تقديم ايديورز . رسملرك قسم اعظمنى برلينده كى فابريقه مزدن ايستديكمز جهتله ذات عاليلرينه برآز تأخير له كوندرلمك مجبوريتى حاصل اولمشدر . بنابرين بو خصوصده عفو كزى رجا ايدرز .

مو انشا آتنه عائد بالجمله ايناشات ، سانترالك بيوكلكى حقنده تمام دقته آلنان نقاط ماكنه طاقملرى فنى ايناشاتى ، توزيع تأسيساتى ، ترانسفورماتور استاسيونلرى ايله عالى و آلچق توتر ناقللرى حقنده بالعموم تفصيلات تعريفنامه ده اعطا اولنمشدر . به تون آرمه دن انشا ايديلن تنسيق بورو سى ايچون حسابات انشاآت رسملرى ميانده در .

بالوسيله عرض حرمت ايلرز افندم .

سيمنس
الكتريق تورك آنونيم شركتى

1928 10

ملفوفاتى :
يكمى آبدوم مطبعه اوزره كوندرلمشدر .

20-10-928

332

8

Cumhuriyet'in ilk hidroelektrik santralini Siemens Malatya'da kurdu. Siemens Elektrik Türk, Malatya şehrini aydınlattı.

Siemens founded the Republic's first hydroelectric power plant in Malatya. Siemens Elektrik Türk lightened the city of Malatya.

BELGE 34 / RECORD NO. 34

MALATYA HİDROELEKTRİK SANTRALİNİN YAPIMINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON THE CONSTRUCTION OF MALATYA HYDROELECTRIC POWER PLANT

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 230/142. 19. 1

Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi
Galata Hezaran Sokağı Numara: 7
Posta adresi: Galata, Posta kutusu 7x
Telefon: Beyoğlu 1-4090
İstanbul 10 Teşrinievvel 1928

Numara 9750/12170/z/n/y
Cevabda bu numaranın zikri müsterhamdır.
Nafia Vekaletinde Müdür-i Umumi Fehmi Beyefendi'ye
ANKARA

Şirketimiz tarafından Malatya'da vücuda getirilen su kuvve-i muhrikeli tesisat-ı elektrikiyeye ait taleb buyurulan esasâtı leffen takdim ediyorlar. Resimlerin kısm-ı azamîsi Berlin'deki fabrikalardan istediğimiz cihetle muharrerât-ı âlilerine biraz teehhürle gönderilmek mecburiyeti hasıl olmuşdur. Binâberîn bu hususda afvınızı rica ederiz.
Su inşaatına ait bilcümle izahât, santralin büyüklüğü hakkında nazar-ı dikkate alınan nukat makine takımları fenni izahâtı, tevzi-i tesisatı, transformatör istasyonları ile âlî ve alçak tüter nâkilleri hakkında bi'l-umûm tafsilat tarifnâmede ilan olunmuşdur. Betonarmeden inşa edilen tazyik borusu için hesâbât inşaat resimleri miyânındadır.
Bi'l-vesile arz-ı hürmet eyleriz efendim.
Siemens Elektrik Türk
Melfufâtı
Resimler ayrıca matbua olarak gönderilmiştir.

M. M. A 332
Asım Bey'e

Malatya Hidroelektrik Santralinin Yapımına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 230/142. 19. 1

Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi
Galata Hezaran Sokağı Numara: 7
Posta adresi: Galata, Posta kutusu 7x
Telefon: Beyoğlu 1-4090
İstanbul 10 Ekim 1928

Bayındırlık Bakanlığı'nda Genel Müdür Fehmi Bey'e, ANKARA

Şirketimiz tarafından Malatya'da yaptırılan su kuvvetiyle çalışan elektrik tesisatıyla ilgili istek hakkındaki esaslar ekte sunuluyor. Resimlerin büyük kısmı Berlin'deki fabrikalardan istendiğinden yazınıza biraz gecikme ile cevap verme durumu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı affınıza sığınıyoruz.
Su inşaatına ait bütün açıklamalar santralin büyüklüğü hakkında dikkate alınan noktalar, makine takımları, teknik açıklamalar, tesisatın genişletilmesi, transformatör istasyonları ile yüksek ve alçak tüter taşıyıcıları hakkında bütün açıklama tarifnamede ilan edilmiştir. Betonarme olarak yapılan basınç borusu için yapılan hesaplar inşaat resimleri arasındadır.
Bu vesile ile saygılarımızı sunarız efendim.

Siemens Elektrik Türk

Document on the Construction of Malatya Hydroelectric Power Plant

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 230/142. 19. 1

Siemens Elektrik Türk Company
Galata Hezaran Street, 7
Adress: Galata, 7x
Telephone: Beyoğlu 1-4090
Istanbul 10 October 1928

Document written to General Director Fehmi Bey, at the Ministry of Agriculture.
ANKARA

Annexed are the guidelines concerning the requirements for the hydroelectric powerplant our company is to build in Malatya. Most of the drawings having been sent from the factory in Berlin, there has been some delay in our answer to your letter. We apologize for this.
All the instructions and comments concerning this building, the points to be taken into account concerning the size of the plant, the machine tools, the technical instructions, the enlargement of the plant, the transformer stations and the higher and lower scrape conveyors have been included in the instruction manual. Calculations concerning the reinforced concrete pressure pipes are inserted between the building drawings.
We take this opportunity to express our best regards.

Siemens Elektrik Türk

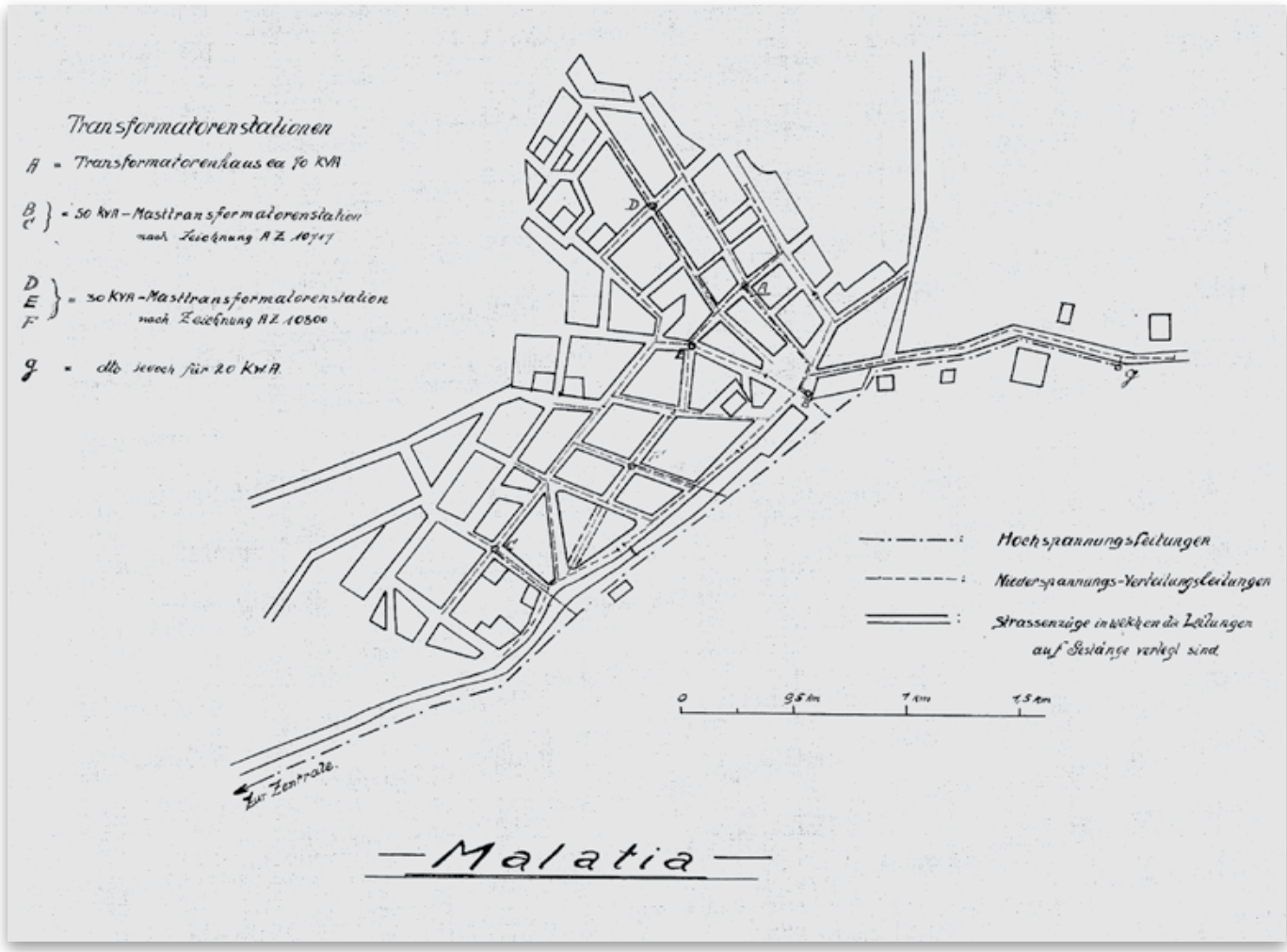
Transformatorenstationen
A = Transformatorenhaus ca 70 KVA
B C = 50 KVA-Masttransformatorenstation nach Zeichnung A Z 10717
D E F = 50 KVA-Masttransformatorenstation nach Zeichnung A Z 10800
G = dto. wie A für 20 KVA
Hochspannungsleitungen
Niederspannungs-Verteilungsleitungen
Strassenzüge in welchen die Leitungen auf Gestänge verlegt sind
0
0,5 km
1 km
1,5 km
Zur Zentrale
Malatia

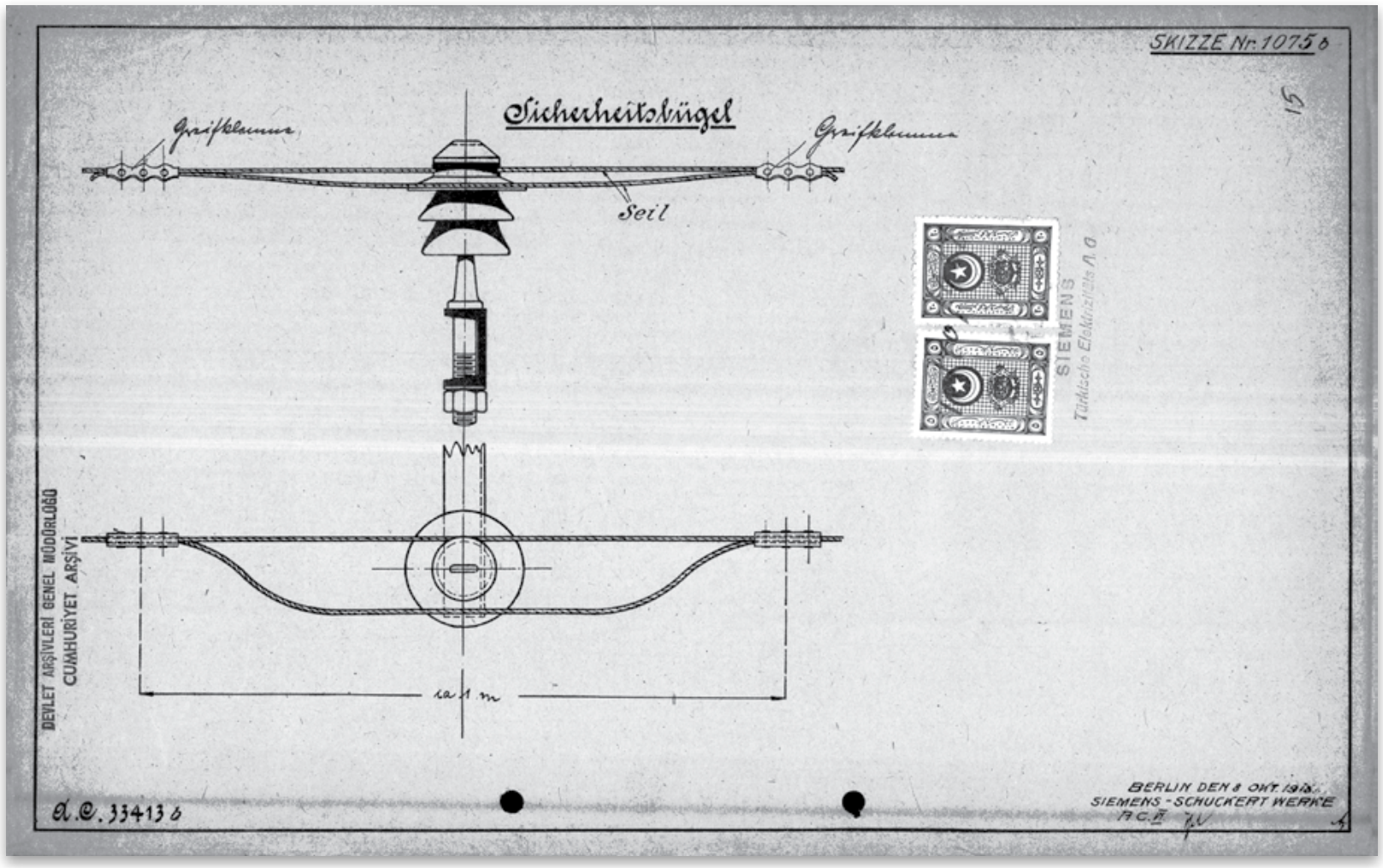
SKIZZE Nr. 1075 b
Sicherheitsbügel
Griffklemme
Griffklemme
Seil
ca 1 m
SIEMENS
Türkische Elektrizitäts A.G.
BERLIN DEN 8 OKT 1913
SIEMENS-SCHUCKERT WERKE
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
a.e. 33413 b

ŞEHİR *ve* BİNA TEKNOLOJİLERİ BELGELERİ

DOCUMENTS *on* CITY *and* BUILDING TECHNOLOGIES

1883
Paratoner
Lightning Rod

BELGE 35
Paratonerle İlgili Teklifin Reddine Dair Belge

RECORD NO. 35
Document on Rejection of the Offer for Lightning Rod

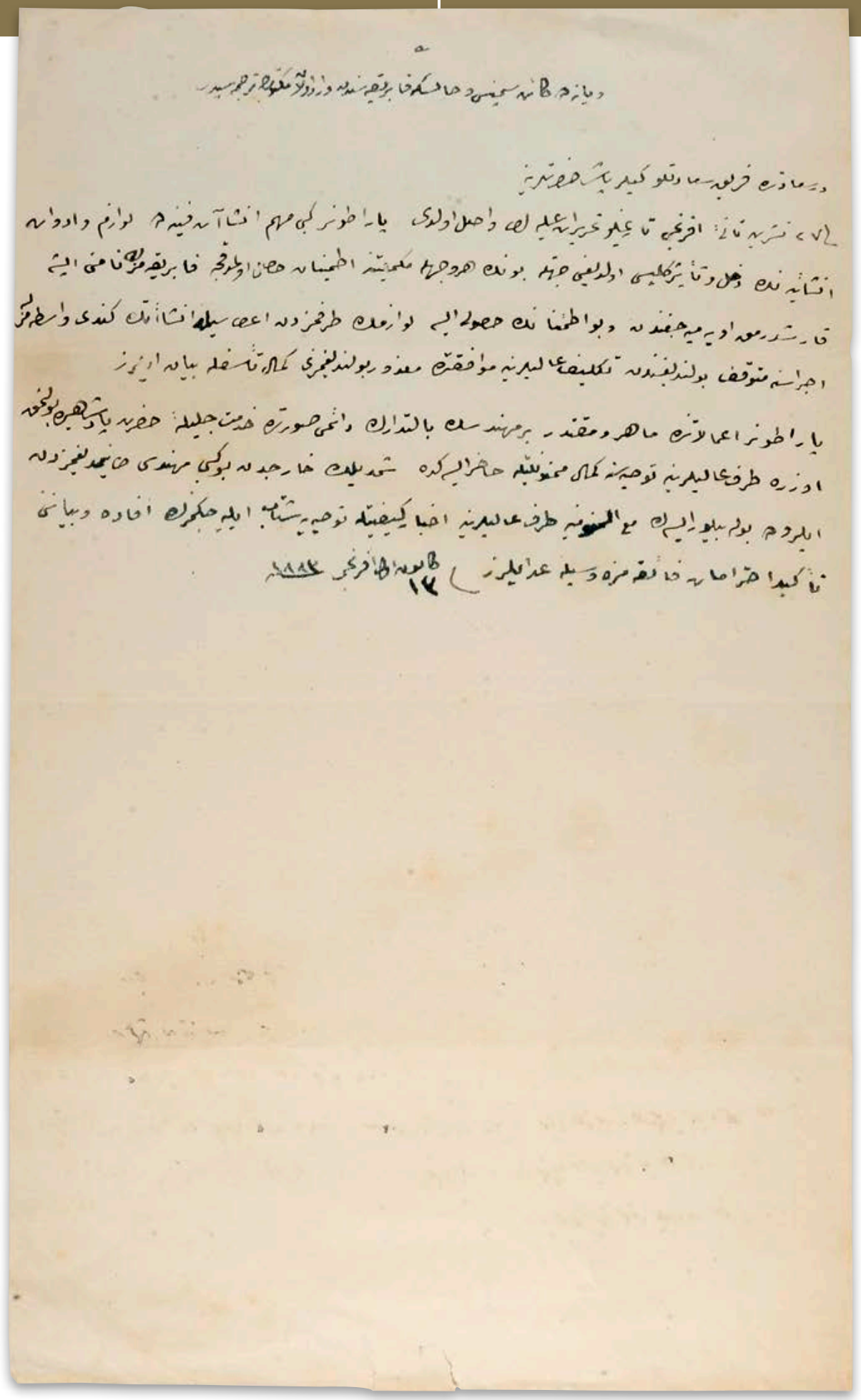

Osmanlı sarayларını ve devlet binalarını Siemens'in paratonerleri yıldırımlardan korudu.

Siemens lightning rods protected Ottoman palaces and government buildings.

BELGE 35 / RECORD NO. 35

PARATONERLE İLGİLİ TEKLİFİN REDDİNE DAİR CEVABİ YAZININ TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE REPLY ON REJECTION OF THE OFFER FOR LIGHTNING ROD

BOA, Y. PRK. MYD (Yıldız Perakende Evrakı - Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi Evrakı), 3/18

Viyana'da kâin Siemens ve Halske fabrikasından varid olan mektubun tercümesidir.

Dersaadet'de Ferik Saadetli Kaehler Paşa Hazretlerine,
Fi 27 Teşrinisani-i Efrenci tarihli tahrirat-ı aliyyeleri vâsıl oldu. Paratöner gibi mühim inşaat-ı fenniyede levâzım ve edevât-ı inşaiyenin dahl ve tesir-i küllîsi olduğu cihetle bunun her vechle mükemmeliyetine itmînân hasıl olmadıkça fabrikamızın namını işe karıştırmak uyamayacağından ve bu itmînânın husulü ise levazımın tarafımızdan itasıyla inşaatın kendi vasıtamızla icrasına mütevekkıf bulunduğundan teklif-i âlîlerine muvafakatda mazur bulunduğumuz kemal-i teessüfle beyan ederiz.
Paratöner imalatında mahir ve muktedir bir mühendisin bi't-tedarik daimi suretde hizmet-i Celile-i Hazret-i Padişâhîde bulunmak üzre taraf-ı âlîlerine tavsiyesine kemal-i memnuniyetle hazır isek de şimdilik haricden bu gibi mühendis tanımadığımızdan ileride bulabilir isek maa'l-memnuniye taraf-ı âlîlerine ihbar-ı keyfiyetle tavsiyeye şitab eyleyeceğimizin ifade ve beyanını tekiden ihtiramât-ı fâikamıza vesile add eyleriz.

Fi 13 Kanunuevvel-i Efrenci sene 1883

Paratonerle İlgili Teklifin Reddine Dair Cevap Metninin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. PRK. MYD (Yıldız Perakende Evrakı - Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi Evrakı), 3/18

27 Kasım tarihinde İstanbul'dan Siemens'e gönderilen yazının cevabı

Viyana'daki Siemens ve Halske Fabrikası'ndan Ferik Kaehler Paşa'ya hitaben yazılmış mektubun çevirisidir.

Paratoner gibi mühim bir fenni inşaatta alet ve malzemenin kalitesinin ehemmiyeti büyüktür. Bu sebeple en iyi kalite malzeme olduğuna tam bir kanaat elde edilmeden fabrikamızın isminin işe karıştırılması uygun olmayacaktır. Malzemenin kaliteli olduğuna dair tam bir güvenin oluşması, bu malzemenin bizim fabrikamız tarafından karşılanmasına bağlı olduğundan, yapılan teklife onay verilemeyeceğini üzüntüyle bildiririz.
Paratoner üretiminde maharetli ve bu işi bilen bir mühendisi sürekli padişahın hizmetinde olmak üzere sizin için bulmaya hazır isek de, şimdiki halde dışarıdan böyle bir mühendisi tanımadığımızdan, ileride bulunduğu takdirde memnuniyetle öneride bulunacağımızı ifade ile hürmetlerimizi sunarız.

13 Aralık 1883
...

Document on Rejection of the Offer for the Lightning Rod

BOA, Y. PRK. MYD (Yıldız Retail Documents - Imperial Guard Department Documents), 3/18

The following document is the translation of a letter sent by Siemens & Halske factory to Kaehler Pasha in answer to a letter sent from Istanbul on 27 November.

The quality of the material and instruments involved in the building of a highly technical instrument like a lightning rod being of the highest importance, we are not in favour of having our factory's name involved in such a work without being certain of the quality of these elements. And since the only way to be certain that these elements are of sufficient quality is to have this material produced and installed by our own factory, we regret to declare that we are not in a position to comply with the proposition made.
While we are prepared to procure for you a capable and proficient engineer for the construction of the lightning rod who would serve the Emperor permanently, we do not know of such an external engineer at present, but we will be happy to make you a proposal as soon as we find one and in the meantime present you our respects.

13 December 1883
...

یاراطونرلرکه ویانه کانه سیمنسی فابریقه سیله ایدیلمه جك مقاوله نامه نك صورتی

حکومت سنیه عثمانیه ایله ویانه کانه سیمنسی و هالسکه فابریقه‌سی بینده اتخاذ اولنمش مقاوله عقد و تنظیم

بر نجی ماده

حکومت سنیه عثمانیه سرای همایونلرده ابنیه میریه اوزرلرینه یاراطونر یاپدیرمق ایچون ارزو ایدیلکده مذکور یاراطونرلرك مرکز و اعمالی ویانه کانه سیمنسی و هالسکه قومپانیه‌سی دخی ایدرك بو باب اقتضاسنجه لوازم و نفرعاتدن اك باشلوجه لرینك تدارك و اعمالنه و اجرای فنی ایجاب ایدن اوسته و عمله‌نك تعیینه و اغرامی تعهد ایلر

ایکنجی ماده

حکومت سنیه عثمانیه‌نك یاپدیره‌جغی یاراطونرلر اك اعلا یاکز سرای همایونلرك ابنیه میریه‌سی بولندیغندن تعهد طرفندن تدارك ایدیلن لوازم دخی شمدیلك قوره عدد سیرجاعقه و بیك متره طولنده ناقل و بیرینجی عدد سوده تیموری و قوره عدد باقرلوحه و قوره عدد تیموری یاراطونر یعنی ایله لهم و ربط و تقویه لوازمندن عبارتدر

اوچنجی ماده

یاراطونرلرك اجزای جمله اولان اجزای یاراطونر باتری معلومه‌سنده یه جائز برمنهدسانه ایله بوعملیاتده ماهر ایکی عمله‌دن عبارتدر. بونلردن بریسی انسرجه یاشنابولمه جقدر

درد نجی ماده

یاراطونرلرك برمحور انتظامی ایچون تعهد ایدن خصوص تعهد معاملاتی ایله الی الذکر لوازمی اك اعلا جنسندن انتخاب ایلمك تعهد ایدر. یاراطونرك اوچ بیوك اصل سیرجاعقه و بیك اوچ قسم حالصه باقرلوحه اعمال اولنجه و ناقله ربط اولنمه والتی سانتمتره ایتفاعنده بولنمه اوزره آتش یالدیرنجه محروطی و اسطوانوی بر قسمی و بونلر بلنقه اولمه

تماشا یلتزم ده معمول بر سیوری اوجی دخی هاوی اولمق جقدر

نافع التصریعه اولمه اوزره اشمالی اولمه جهه اولاده تلاقی باقرده معمول اولوب یکرمی قابه اولمه اولدقجه حالده قانلقی

اوده میلجزه دخی عبارت بولنمق جقدر لوحه لر کذلک باقرده اولوب بر میلجزه تخرج اولمه جهه وساحه سطحیه لری

ایجابات موقعیه یه کوره تعیین وتحدید قلنمق جقدر

اچیلوب قپانمسنک سهولتنه بنی سوقه تیموریه یانه برده چاتال ربط اولنمق جقدر اشبو سوقه تیموریه ربط

وتقویه ماده سنه وقویولرک اچیلمسی خصوصنه والحاصل یاراطورلرک لایقیله ایفای مقصدلری بیلمدیکیوله

اقتضا ایدن خصوصاتک سائره یه دخی لزوم کلان تعریفاتک وایضاحاتک متعهده عائد اولوب کوندره جکمز مهندسک

ایجابات محلیه یه کوره ایراجاتک خصوصاتنه فیه یه تابعدر

بشنجی ماده

سالف الذکر مهندسی وعملهٔ اجرا ایلیه جکلری عملیاتی بالکز باشترینه اجرا ایتمه ایلیوب بلکه حکومت طرفندن تعیین

بیوریلن جهه مهندسی وعمله یه دخی عملیاتک مرقومه لک صورتنه اجراتی ویاراطورلرک لایقیله ایفای مقصد

ایدوب ایتمدکلری تحقیق وتدقیقی تعریف وایضاح ایچون وبوبابده متعهد طرفندن کندولرینه اجرای تنبیهات قلنمق جقدر

التنجی ماده

اجرای عملیاتک یولنه لزومی اولدقجه کافهٔ ادواتک وبالاده ذکر اولنان لوازمی اتمامه تقدیم اولنمه

خفیفه وجزئیه لک والحاصل تیمور وجاغی وعملهٔ الاتی مثلو اشیالک احضار واعطاسی حکومتنه عائددر

صاعقهٔ الکتریقیه لک بروجه مطلوب بر زمینه نقل ضمنده لازم کلان صوقیولرک متعهد طرفندن اغراملری وایجابه

سالف الذکر مهندسلک تعریفی وجهه حضرات بدرسی وطاشلری کذلک حکومتنه راجعدر

انجمه اثنای عملیاتده فوقه العاده وبالکز بو عملیاته مخصوص اولمه‌یه احتیاج مسایه جک اولان آلاتک خصوصی

متعهد طرفندن تدارک ایدیله جکدر

یدنجی ماده

متعهد طرفندن اعطا قلنمه جهه اولان ونوع وجنسی بالاده تعریف اولنان لوازم مصارف نقلیه‌سی متعهده عائد

اولمه اوزره دیسلاره میانه تسلیم اولنه جقدر — رسم دخولیه خارج اولمه و ماده سابقه ده بیان اولنان آلاتک خصوصیه
مصارفی دخی داخل بولنمه شرطیله لوازم مزبوره نک هر بریچون متعهد آتی الذکر فیاتلر طلب ایدر

قنا معین اولان طولی اولمه اوزره خالص باقردن معمول داتش یالدزلغنه ویلاتنه دن معمول سیوری

اوچی هاوی سیر صاعقه — عدد ۱ — مجموعی ۵۵ — الی بشه فرانغه

مجموع ثمنی اون میلیمتره اولمه اوزره یکرمی قانه خالص باقرتالدن اولمیه نا قلاج

بهاسی — فرانغ ۲,۵ — اوچ بچه فرانغه

آچوب قپامه ایچون چاقلی سوده تیوری — عدد ۱ — فرانغ ۷ — ایکی فرانغه

باقرلو

برمتره مربعی وسقنی (بشه میلیمتره ثخنی اولان ۱۹۷ فرانغه) برمیلیمتره ثخنی ۴۵ فرانغ — قرقه بشه فرانغه

برکیه متره مربعی وسقنی (بشه میلیمتره ثخنی اولان ۷۷۶ فرانغه) برمیلیمتره ثخنی ۷۰ — یتمشه فرانغه

ایکی متره مربعی وسقنی (بشه میلیمتره ثخنی اولان ۷۶۰ فرانغه) برمیلیمتره ثخنی ۹۴ — طقسان درت فرانغه

دوه چیوره دن معمول و مخروط ناقصی شکلنده و شکلی مرسومه کوره دیکاوزره ایجابنه کوره صوغوا
دیا لاجه وی قاعده یه و ربط اوتنی هاوی یا اطوزه ریلمی — عدد ۱

برمتره ارتفاعنه اولان — فرانغ ۷۷ — یدمی اوچ فرانغه

ایکی متره ارتفاعنه اولان — ۵۵ — الی بشه فرانغه

اوچ متره ارتفاعنه اولان — ۸۵ — سکسن بشه فرانغه

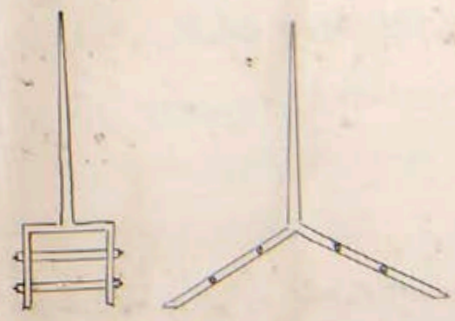

3

معاینه آتی عمله فرانقه

٧٥٠ ایکیوز الی فرانقه

سکزنجی ماده

حکومت سنیه متعهد طرفندن کوندریله جک مهندس ایکیوز عمله متعهده یومی قرقه وعمله‌لرک بهریکیوز دخی یه متعهده یومی یکرمشر فرانقه اعطا ایدیله جک واشبو اجرت هفته مرقومه نک درسعادتده وصولندن اعتباراً اوراجه خدمت ومشغولیتلرینک دوام وامتدادی طرفنجه ایشبو جکدر

عزیمت وعودت خرجراهری اولمه اوزره دخی بوندن اوچ ایکیوز حکومت سنیه جهتاً مکیوز فرانقه تادیه ایدیله جک ودرسعادتده مدت خدمت ومشغولیتری اثناسنده اوهتلرینه مخصوص اولمه اوزره درجه لریله متناسب بر اقامتگاه دخی تخصیص بیوره جقدر

طقوزنجی ماده

بالاده ذکر اولنان اشیا ولوازم مقاوله نامه نک عقدینه سیارشک وقوعندن اعتباراً متعهد طرفندن قرقه بشه کوره طرفنجه درسعادته ایصال وتسلیم اولنجه وعملیاته ابتدا ایدیلنجه موانع ظهور ایدیلمکسزین یا راطونرلرک رکز واعمال عملیاتی دخی — ومهمات نقلیه وعمله وآلات وادوات لوازم حکومت سنیه طرفنده تدارک قلنمه شرطیله — بالاده محرر اشیا ولوازمک درسعادته وصولندن اعتباراً التمسه کوره طرفنجه ختام بوله جقدر — عملیاتک بومدت طرفنجه ختام بوله جغنه نظراً حکومت سنیه سالف الذکر اشیانک درسعادته وصولندن سکز کونه صکره یا راطونرکز اوچ جهه محلده مهندس مومی الیهک تعریف واخبارک موجبنجه اشیای مرقومه نک سوق والصالنه اقدام بیوره جقدر

اونجی ماده

بالاده مزکور مهندس ایله ایکی عمله اشیانک ورودندن یکرمی کون اول درسعادته مواصلت ایدرلر عملیاته

مبادرت ومحکمه اولدیغی حالده اشیانك وصولنه قدر کافه عملیات ابتدائیه دقوبوزك منفعت اتمام
والحاق قلنه بیلمه جك صورتده ایشی مباشرت ایدیه جکلدر

اوچنجی مادده

اشیای مرقومه نك دسعادته وصولی بالاده محدود اولان مدت ظرفنده وقوعبولمیوب تاخیر ایدیلمکه حالده
تاخیر مزبورك قاچ کون اولورسه اولسون اوندن ظرفنده اوستر وعمله نك اجرت یومیه لری متعهد نصفنه
ایرتیلجکدر شایدکه سنه دهاز یلر اطوار یاپدیرلمق تصمیم ایدلمش اوحالده درت هفته اول
بیدالطرفه محاره کسفت قلنمق شرطیله حکومت سنیه مرخص مهدی ودیگر ایلچیلر عهده سنده خدمت ابقا
بیوره بیلور وبو تقدیرده متعهد دخی نه یمنی شرائطه بالاده ذکر اشیانك اعاده ایلمکه دعوت ایدر

اوچنجی مادده

سالف الذکر اشیانك متعهد مصارف نقلیه سی وملحوظ اولان ضایعات کندوسنه عائد اولمه وزره دسعادته
بیانات تسلیم ایلمکه تعهد ایدوب اشیای مرقومه یی تماماً وسالماً تسلیم ایدیکی ۱۰ حکومت سنیه جانبندن کندوسنه
برمقبوضه علم وخبری ویریلجکدر بونداین لایقیله محافظه سی وحسن استعمالی حکومت سنیه یه عائددر

اوچنجی مادده

اشیای مزبوره نك تسلیمی عقبنده حکومت سنیه اخذ وقبضه لیاقتلی اولدیغی اشیانك مجموعی فیماندن اوچ یمنی
متعهد طرفندن وخیر بالوکالت متعهد من الیه طرفندن اعطا قلنه جق حساب نیوصلی موجنجه باشه عشیانه
مصرفنه ویاخود ویاینه سفارت سنیه سی واسطه سیله متعهده ایفا ایدیلجك وذکر اولنان مهندس وعمله نك
مرخصیتی وعودنه خرج راهیه دسعادته وصولرندن اشیانك ورودی کونه قدر اولان اجرتلری محدوده
معینه لری داخلی انف البیان مبلغه برلکده تسویه ایدیلجکدر اشیانك باقی قالان بولی اتمامنه مهندس
وعمله مرقومه نك باقی القیمه کونه طرفنه کسب استحقاق ایدیلجکلری اجرتلر مقطوعه لری ایسه مزبور القیمه کونه

خامسنی برنجی سنه اعتبار قلنجه وعمله نك وهاذیلك توقیفری حالنی اجرتری هر دفعه درت هفته نهایتنی
ویریلمه جكدر

اوننجی ماده

حكومت سنیه بو خصوصه متعلقه تاذیاتك كافه سنی یا بالفعل عثمانلو واطه سنیه وخاصه ویا سفارت سنیه‌ی معرفتیله
ویا دركانه سنیسی وحالسكه خابرتیه‌سنه ایفا ایلیه جكدر

اوننجی ماده

كریك مقدس وكرك عمله مرقومه درسعادتده یوم وصولدنبری
لوازم واشیالرنك تدارك وعملیاتك اجراسی وعمله طوتمه وساره مصارفی طرفنه تقدیم حكومت
سنیه جانبندن تقبیه بویریلان . . . . . طرفندن تسلیم وتعاونه
ایلمه جكدر

اوننجی ماده

متعهد ركز اولنجه یا راطونزلری وعملیاتی تحصیله موافق مرام ومطلوب وصاغلام اولمه‌سی اعمال
واجراسی ایچون تعهد ایدر . شاید طرفیندن بر اختلاف ظهوری ایچون اولورسه اوحالده ایكی طرف
متحداً برحكم انتخاب ایدیلجك واشبو حكمك رأیی هر ایكی طرفدن قبول اولنمق جهتدر . انتخاب اولنجه
حكم اوسترياده مقیم بولنمق شرط اولوب حكم مزبور اولنجه ترتیب ایدیلجك مصارف طرفینه
مناصفة تسویه قلنمق جهتدر

اوننجی ماده

اشبو مقاوله نامه‌نك مرعیتی احكامی ومواد مختلفه‌سی حقنده موافقت طرفینه هر ایكی طرفدن بالامضا تصدیق اولنور

انتهی

PARATONER KURULMASINA DAİR ANLAŞMA METNİNİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE CONTRACT FOR LIGHTNING ROD INSTALLATION

Paratöner rekzi için Viyana'da kâin Siemens Fabrikasıyla edilecek mukavelenâmenin sureti

Hükümet-i Seniyye-i Osmaniye ile Viyana'da kâin Siemens Halske Fabrikası beyninde âti'z-zikr mukavele akd olunmuştur.

Birinci madde: Hükümet-i Seniyye-i Osmaniye Saray-ı Hümayunlarla ebniye-i mîriye üzerlerine paratöner yaptırılmasını arzu eylediğinden mezkur paratönerlerin rekz ve imalini Viyana'da kâin Siemens ve Halske Kumpanyası deruhde ederek bu bâbda iktiza edecek levâzım ve teferru'âtdan en başlıcalarının tedarik ve itasını ve imalâtın icrası zımnında icab eden usta ve amelenin tayin ve izamını taahhüd eyler.

İkinci madde: Hükümet-i Seniyye-i Osmaniye'nin yaptıracağı paratönerler evvel emirde yalnız Saray-ı Hümayunlarla ebniye-i mîriyeye münhasır bulunduğundan müteahhid tarafından tedarik edilecek levâzım dahi şimdilik kırk adet siper-i saika ve bin metre tûlünde nâkil ve yedi yüz adet sevk demiri ve kırk adet bakır levha ve kırk adet demir paratöner sırığı ile lehim ve rabt ve takviye levâzımından ibaret olacakdır.

Üçüncü madde: Paratöner imalatını icra edecek olan heyet paratöner imalatında malumat-ı fenniyeyi haiz bir mühendis usta ile bu ameliyatda mahir iki ameleden ibaret olacakdır, bunlardan birisi Fransızcaya âşina bulunacakdır.

Dördüncü madde: Paratönerlerin bir mihver-i intizamda ifa-yı maksad edebilmeleri zımnında müteahhid-i muma-ileyh âti'z-zikr levâzımı en a'lâ cinslerinden intihab eylemeği taahhüd eder. Paratönerlerin ucu, yani asıl siper-i saika denilen kısmı halis bakırdan imal olunacak ve nâkile rabt olunmak ve altı santimetre irtifâ'ında bulunmak üzre ateşde yaldızlanmış mahrutî ve ustûnevî bir kısmı ve tamamen platanadan mamul bir sivri ucu dahi havi olacakdır.
Nakil-i elektrik olmak üzre istimal olunacak olan tel bakırdan mamul olup yirmi kat örülmüş olduğu halde kalınlığı on milimetreden ibaret bulunacakdır. Levhalar kezalik bakırdan olup bir milimetre sihanında olacak ve mesâha-i sathiyeleri icabât-ı mevki'iyeye göre tayin ve tahdid kılınacakdır.
Açılıp kapanmasının suhuletine mebni sevk demirinin yanına bir de çan rabt olunacakdır.
İşbu sevk demirine ve rabt ve takviye maddesine ve kuyuların açılması hususlarına velhasıl paratönerlerin layıkıyla ifa-yı maksad edebilmeleri için iktiza eden hususat-ı saireye dair lazım gelen tarifat ve izahat müteahhide ait olup göndereceği mühendisin icâbât-ı mahalliyeye göre edeceği tahkikat-ı fenniyeye tabidir.

Beşinci madde: Salifü'z-zikr mühendis ve amele icra eyleyecekleri ameliyatı yalnız başlarına icra ve itmam eylemeyip belki hükümet tarafından tayin buyurulacak mühendis ve ameleye dahi ameliyat-ı merkumenin suret-i icraâtı ve paratönerlerin layıkıyla ifa-yı maksad edip etmediklerinin tahkik ve tedkikini tarif ve izah edecekler ve bu babda müteahhid tarafından kendilerine icra-yı tenbihat kılınacakdır.

Altıncı madde: İcra-yı ameliyat için lüzumu olan kâffe-i edevâtın ve bâlâda zikr olunan levazımı itmama muktezi edevât-ı hafife ve cüziyenin velhasıl demir ocağı ve amele âlâtı misillü eşyanın ihzar ve itası hükümet-i seniyyeye aitdir. Saika-i elektirikiyyenin ber-vech-i matlub zîr-i zemine nakli zımnında lazım gelen su kuyularının müteahhid tarafından izam olunacak sâlifü'z-zikr mühendisin tarifi vechle hasr ettirilmesi ve masarıf-ı hafriye kezalik hükümet-i seniyyeye râci'dir. Ancak esna-yı ameliyatda fevkalade ve yalnız bu ameliyat mahsus olarak ihtiyacı mes edecek olan âlât-ı hususiye müteahhid tarafından tedarik edilecekdir.

Yedinci madde: Müteahhid tarafından ita kılınacak olan ve nev' ve cinsi bâlâda tarif olunan levâzım masarıf-ı nakliyesi müteahhide ait olmak üzere Dersaadet Limanı'nda teslim olunacakdır. Resm-i duhuliye hâric olmak ve madde-i sabıkada beyan olunan âlât-ı hususiye masarıfı dahi dahil bulunmak şartıyla levazım-ı mezburenin her biri için müteahhid âti'z-zikr fiyatı taleb eyler.
Fennen muayyen olan tûlde olmak üzre halis bakırdan mamul ve ateşde yaldızlanmış ve platanadan mamul sivri ucu havi siper-i saika
1 adet, fiyatı 55 frank
Mecmû'-ı sihan on milimetre olmak üzre yirmi kat halis bakır telden örülmüş nâkilin beher metresi üç buçuk frank
Açıp kapamak için çanlı sevk demiri 1 adet, iki frank
Bakır levha
Bir metre murabba'ı vüs'atinde
Beş milimetre sihanında olanı 192 frank
Bir milimetre sihanında 45 frank
Bir buçuk metre murabba''ı vüs'atinde
Beş milimetre sihanında olanı 276 frank
Bir milimetre sihanında 70 frank
İki metre murabba'ı vüs'atinde
Beş milimetre sihanında olanı 360 frank
Bir milimetre sihanında 94 frank
Dövme demirden mamul ve mahrut nâkısî şeklinde ve şekl-i mersumda görüldüğü üzere icabına göre müzevvâ veya lambavî kaideyi ve rabt edevâtını havi paratöner sırığı
1 adet
Bir metre irtifâında olanı 23 frank
İki metre irtifâ'ında olanı 55 frank
Üç metre irtifâ'ında olanı 85 frank
Muayene aleti
1 adet, 250 frank

Sekizinci madde: Hükümet-i seniyye müteahhid tarafından gönderilecek mühendis için müteahhide yevmî kırk ve amelenin beheri için dahi yine müteahhide yevmî yirmişer frank ita eyleyecek ve işbu ücret heyet-i merkumenin Dersaadet'e vusullerinden itibaren oraca hizmet ve meşguliyetlerinin devam ve imtidâdı zarfında işleyecekdir.
Azimet ve avdet harcirahları olmak üzre dahi bunların üçü için hükümet-i seniyye cem'an sekiz yüz frank tediye eyleyecek ve Dersaadet'de müddet-i hizmet ve meşguliyetleri esnasında ikametlerine mahsus olmak üzre dereceleriyle mütenasib birer ikametgah dahi tahsis buyuracakdır.

Dokuzuncu madde: Bâlâda zikr olunan eşya ve levâzım mukavelenâmenin akdiyle siparişin vukuundan itibaren müteahhid tarafından kırk beş gün zarfında Dersaadet'e îsâl ve teslim olunacak ve ameliyat-ı ibtidâiyece mevâni' zuhur etmediği halde paratönerlerin rekz ve imali ameliyatı dahi –vesait-i nakliye ve amele ve âlât ve edevât-ı lazime hükümet-i seniyye tarafından tedarik kılınmak şartıyla- bâlâda muharrer eşya ve levâzımın Dersaadet'e vusulünden itibaren altmış gün zarfında hitam bulacakdır. Ameliyatın bu müddet zarfında hitam bulacağına nazaran hükümet-i seniyye sâlifü'z-zikr eşyanın Dersaadet'e vusulünden sekiz gün sonra paratöner rekz olunacak mahallere mühendis-i muma-ileyhin tarif ve ifadesi mucebince eşya-yı merkumenin sevk ve isaline ikdam buyuracakdır.

Onuncu madde: Bâlâda mezkur mühendis ile iki amele eşyanın vürûdundan yirmi gün evvel Dersaadet'e muvasalatle hemen ameliyata mübaderet ve mümkün olduğu halde eşyanın vusulüne kadar kâffe-i ameliyat-ı ibtidâiye ve kuyuların hafri itmam ve ikmal kılınabilecek suretde işe mübaşeret eyleyeceklerdir.

On birinci madde: Eşyâ-yı merkumenin Dersaadet'e vusulü bâlâda mahdud olan müddet zarfında vuku bulmayıp da teehhür ettiği halde teehhür-i mezbur her kaç gün olursa olsun o müddet zarfında usta ve amelenin ücret-i yevmiyelerini müteahhid tazmin edecekdir. Şan-ı hükümet-i seniyye daha ziyade paratöner yaptırmağı tasmim eyler ise o halde dört hafta evvel beyne't-tarafeyn muhabere-i keyfiyet kılınmak şartıyla hükümet-i seniyye merkum mühendis ve diğer iki nefer ameleyi hizmetde ibkâ buyurabilir ve bu takdirde müteahhid dahi yine aynı şerâitle bâlâda mezkur eşyayı ita eylemeği deruhde eder.

On ikinci madde: Sâlifü'z-zikr eşyayı müteahhid masarıf-ı nakliyesi ve melhuz olan zayi'atı kendisine ait olmak üzre Dersaadet Limanı'nda teslim eylemeği taahhüd edip eşya-yı merkumeyi tamamen ve salimen teslim eylediği halde hükümet-i seniyye canibinden kendisine bir makbuz ilmuhaberi verilecekdir. Bunların layıkıyla muhafazası ve hüsn istimali hükümet-i seniyyeye aitdir.

On üçüncü madde: Eşyâ-yı mezburenin teslimi akabinde hükümet-i seniyye ahz ve kabz eylemiş olduğu eşyanın mecmû' fiyatından üç rub'u müteahhid tarafından veyahut bi'l-vekale mühendis-i muma-ileyh tarafından ita kılınacak hesab pusulası mucebince Bank-ı Osmani marifetiyle veyahut Viyana Sefaret-i seniyyesi vasıtasıyla müteahhide ifa eyleyecek ve zikr olunan mühendis ve amelenin azimet ve avdet harcirahıyla Dersaadet'e vusullerinden eşyanın vürûd gününe kadar olan ücret-i mahdude-i muayyenelerini dahi ânifü'l-beyan meblağla birlikde tesviye edecekdir. Eşyanın bâki kalan rub' esmanıyla mühendis ve amele-i merkumenin bâkî altmış gün zarfında kesb-i istihkak edecekleri ücret-i maktû'aları ise mezbur altmış günün hitamında ber-minval-i sabık ita kılınacak ve amelenin daha ziyade tevkifleri halinde ücretleri her defa dört hafta nihayetinde verilecekdir.

On dördüncü madde: Hükümet-i seniyye bu hususa müte'allik tediyatın kâffesini ya Bank-ı Osmani vasıtasıyla veyahut Viyana Sefaret-i seniyyesi marifetiyle Viyana'da kâin Siemens ve Halske Fabrikasına ifa edecekdir.

On beşinci madde: Gerek mühendis ve gerek amele-i merkume Dersaadet'e yevm-i vusullerini tarafına müracaatla kayd ettireceklerdir. Levâzım ve eşyanın tedariki ve ameliyatın icrası ve amele tutmak ve saire müte'allik hususlarda hükümet-i seniyye canibinden tayin buyurulan... tarafından mazhar-ı teshilat ve muavenet olacaklardır.

On altıncı madde: Müteahhid rekz olunacak paratönerleri ve ameliyatı tamamıyla muvafık-ı meram ve sağlam olarak imal ve icra eylemeği taahhüd eder. Şayed tarafeyn beyninde bir ihtilaf zuhur edecek olursa o halde iki taraf müttehiden bir hakim intihab eyleyecek ve işbu hakimin reyi her iki tarafdan kabul olunacakdır. İntihab olunacak hakim Avusturya'da mukim bulunmak şart olup hakime murad [silik] olanı terettüb edecek masarıf tarafeynden münasafeten tesviye kılınacakdır.

On yedinci madde: İşbu mukavelenâmenin mer'iyet-i ahkamı ve mevadd-ı muhtelifesi hakkında muvafakat-ı tarafeyn her iki tarafdan bi'l-imza tasdik olunur.

Paratoner Kurulmasına Dair Anlaşma Metninin Türkçe Sadeleştirmesi

Osmanlı hükümeti ile Viyana'da bulunan Siemens Halske Fabrikası arasında paratoner inşaatıyla ilgili aşağıdaki anlaşma imzalanmıştır.

Birinci madde: Osmanlı hükümetinin saraylar ve devlet binaları üzerlerine diktirmek istediği paratonerlerin Viyana'da bulunan Siemens ve Halske Şirketi tarafından yapılmasını, gerekli malzemenin ve imalat sırasında çalışacak usta ve işçilerin gönderilmesini fabrika üstlenir.

İkinci madde: Hükümetin yaptıracağı paratonerler öncelikle sadece Saray ve devlet binalarına ait olduğundan yüklenici tarafından temin edilecek malzeme şimdilik 40 adet yıldırımsavar, 1000 metre uzunluğunda nakil demiri, 700 adet sevk demiri, 40 bakır levha, 40 paratoner sırığı, lehim ile bağlama ve kuvvetlendirme malzemesinden ibaret olacaktır.

Üçüncü madde: Paratonerleri üretecek olan heyet paratoner üretimini bilen bir mühendis usta ile yine bu işte maharetli iki işçiden oluşacaktır. Aynı zamanda bu işçilerden biri Fransızca bilecektir.

Dördüncü madde: Paratonerlerin düzgün bir şekilde çalışabilmelerini sağlamak için yüklenici belirtilen malzemeyi en iyilerinden seçmeyi kabul etmektedir. Paratonerlerin siper-i saika (yıldırımsavar) denen uç kısmı, saf bakırdan üretilecektir. Naklediciye bağlanacak, altı santimetre yüksekliğinde ateşte yaldızlanmış tamamen platinden üretilen sivri bir ucu daha olacaktır. Elektriği taşımak için kullanılacak tel, bakırdan üretilecek, yirmi kat örülerek kalınlığı on milimetre olacaktır. Levhalar da bakırdan, bir milimetre

The Contract for Lightning Rod Installation

The following agreement concerning the installation of lightning conductors. was signed between the Ottoman government and Siemens Halske Factory in Vienna.

Article one: Siemens-Halske Company undertakes to manufacture the lightning conductors the Ottoman government wants to see installed in its palaces and state buildings in its factory in Vienna and to send over the necessary materials as well as workers and master workmen during the installation.

Article two: Considering the fact that the priority of the government is to have the lightning conductors installed only in Palace and government buildings, the material to be obtained will be presently limited to only 40 lightning conductors, transfer cables of 1, 000 meters, 700 transmission rods, forty sets of copper sheets, lightning rods, solders, connection and reinforcement materials for the moment.

Article three: The team to produce the lightning conductors shall consist of an engineer trained in the production of lightning conductors and two workers also specialised in this field, one of them speaking French.

Article four: In order to ensure that the lightning conductors work properly, the contractor undertakes to select the best of the material specified below. The lightning conductors shall consist of 3 pure copper units. The systems shall also include a 6-centimetre long fire gilded spike of pure platinum, to be connected to the conductor. The rod to be used to conduct the electricity shall be made of copper wires intertwined twenty times so as to reach a width of 10 millimetres. The sheets too

kalınlığında olacak ve yüzölçümleri yerin durumuna göre belirlenip sınırlandırılacaktır. Açılıp kapanmasındaki kolaylıktan dolayı sevk demirinin yanına bir de çan bağlanacaktır. Sevk demirinin bağlanması, kuyuların açılması yani paratonerlerin gerektiği gibi çalışabilmesini sağlamak için ihtiyaç duyulan açıklamaları yapmak müteahhide (Siemens) ait olacaktır. Bu iş için gönderilecek mühendis bilimsel incelemelere bağlı kalacaktır.

Beşinci madde: Adı geçen mühendis ve işçiler işleri tek başlarına yapmayıp hükümet tarafından görevlendirilecek mühendis ve amelelere de bu işin yapılış şeklini ve paratonerlerin hedeflenen maksada uygun çalışıp çalışmadıklarını ayrıntısıyla açıklayacak ve bu konuda kendilerine gerekli uyarıları yapacaklardır.

Altıncı madde: Çalışma için gereken bütün aletlerin ve yukarıda belirtilen malzemeleri tamamlayıcı hafif ve küçük parçaların, yani demir ocağı ve amele aletleri gibi eşyanın hazırlanması hükümete aittir. Elektrik enerjisinin istendiği şekilde zemine taşınması için gerekli olan su kuyuları, yüklenici (Siemens) tarafından gönderilecek mühendisin açıklamalarına uygun olarak kazılacak, döşeme ve kazı masrafları hükümet tarafından karşılanacaktır. Ancak uygulama sırasında olağandışı ve yalnız bu çalışmaya has olarak ortaya çıkacak, özel alet gereksinimini müteahhit karşılayacaktır.

Yedinci madde: Çeşit ve cinsi yukarıda açıklanan malzeme, taşıma harcamaları müteahhide (Siemens) ait olarak İstanbul Limanı'nda teslim edilecektir. İthalat vergisi dışında önceki maddede açıklanan özel aletlerin masrafları da içinde olmak üzere belirtilen malzemenin her biri için müteahhit aşağıdaki fiyatları istemektedir:
'Bilimsel olarak belirlenmiş' uzunlukta saf bakırdan üretilmiş, ateşte yaldızlanmış ve platanadan üretilmiş sivri uçlu siper-i saikanın (yıldırımsavar) tane fiyatı 55 frank
Toplam kalınlığı on milimetre olmak üzere yirmi kat saf bakır telden örülmüş taşıyıcının her bir metresi 3, 5 frank
Açıp kapamak için kullanılan çanlı sevk demirinin tanesi 2 frank
Bakır parça
1 metre genişliğinde
5 milimetre kalınlığında 192 frank
1 milimetre kalınlığında 45 frank
1, 5 metre genişliğinde

shall be made of copper and of a width of 1 millimetre and their surface size will be determined by the specifications of the place they will be installed in. In order to ensure easy opening and closing, a bell shall be connected to the conduct iron. The linking of the conduct iron, the opening of the wells, in other words, all the instructions needed for the proper functioning of the lightning conductors shall be provided by the contractor (Siemens). The engineer to be sent for this purpose shall rely on scientific observation.

Article five: The above-mentioned engineers and workers shall not work on their own but give detailed instructions to the engineers and workers appointed by the government on how this work is done and on whether the lightning conductors actually function as planned, and give them the necessary injunctions on this matter.

Article six: Small and light parts meant to complete the above-mentioned tools and materials necessary for the work, i. e. iron ore pits and workers tools shall be provided by the government. The water draw wells needed to conduct the electrical energy as required shall be dug in accordance with the directions of the engineer sent by the contractor (Siemens). The costs of furbishing and digging work shall be met by the government. However, special tool requirements that are specifically related to the installation and occur during its process or under exceptional circumstances are to be met by the contactor.

Article seven: Materials of the kind and type described above to be provided by the contractor (Siemens) shall be delivered at the Port of Istanbul at the cost of the contractor. The contractor is asking the following price, import tax not included, for each of the said goods, the cost of the special instruments mentioned in the previous article included:
Per unit price of a lightning conductor of "scientifically specified length" made of pure fire gilded copper, with platinum made spike: 55 francs
Per metre price for conveyor made of 20 braid threads of pure copper, of a total width of 10 millimetres: 3. 5 francs
Per unit prise of bell fitted iron transmitter switch: 2 francs
Price per copper piece of 1 metre in length and 5 millimetres of width: 192 francs, 1 mm width: 45 francs
Price of same of 1. 5 metres long and 5 millimetres wide: 276 francs, 1mm width: 70 francs

5 milimetre kalınlığında 276 frank
1 milimetre kalınlığında 70 frank
2 metre genişliğinde
5 milimetre kalınlığında 360 frank
1 milimetre kalınlığında 94 frank.
Dövme demirden üretilmiş, koni şeklinde ve çizimde görüldüğü gibi gereğine göre köşeli veya lamba şeklinde oturağı ve bağlama parçaları içeren paratoner sırığının bir metre yüksekliğinde olanının tanesi 23 frank
iki metre yüksekliğinde olanı 55 frank
üç metre yüksekliğinde olanı da 85 frank.
Kontrol aletinin ise tanesi 250 frank.

Sekizinci madde: Osmanlı hükümeti yüklenici tarafından gönderilecek mühendis için yükleniciye günlük 40, her bir amele için de yine yükleniciye günlük 20 frank verecektir. Ücret bu kişilerin İstanbul'a ulaşmalarından itibaren orada çalıştıkları sürece geçerli olacaktır. Geliş-gidiş yolları için bu üç kişiye hükümet tarafından toplam 800 frank verilecek ve İstanbul'daki çalışmaları boyunca statülerine uygun kalacakları birer ev temin edilecektir.

Dokuzuncu madde: Yukarıda açıklanan eşya ve malzeme anlaşmanın imzalanmasıyla sipariş verildiği andan itibaren yüklenici tarafından 45 gün içinde İstanbul'a gönderilerek teslim edilecektir. Başlangıç çalışmalarında herhangi bir engel çıkmadığı takdirde paratonerlerin dikilmesi ve üretimi çalışmaları da –nakil vasıtaları, işçi ve gerekli olan alet ve parçalar hükümet tarafından karşılanmak koşuluyla– yukarıda yazılı eşyanın İstanbul'a gelmesinden itibaren 60 gün içerisinde bitecektir. Hükümet, eşyaları paratoner dikilecek yerlere, İstanbul'a teslim edilmelerinden sekiz gün sonra mühendisin tarifine uygun olarak ulaştıracaktır.

Onuncu madde: Mühendis ile iki amele eşyanın ulaşmasından 20 gün önce İstanbul'a gelerek hemen çalışmalara başlayacak ve mümkün olursa eşyanın gelişine kadar bütün hazırlık çalışmaları ve kuyuların kazılmasını bitirip hazır hale getireceklerdir.

On birinci madde: Eşyanın İstanbul'a teslimi yukarıda belirtilen süre içerisinde gerçekleşmeyip geciktiği takdirde, gecikme süresi zarfında usta ve amelenin yevmiyeleri yüklenici tarafından ödenecektir. Hükümet daha fazla paratoner yaptırmaya karar verirse dört hafta

1. 5 m long, 5 mm wide: 276 francs, 1 mm wide 70 francs
2 m long, 5 mm wide: 360 francs, 1 mm wide: 94 francs
Wrought iron cone shaped lighting rod, to be fitted as square or lamp shaped according to need, as described in illustration, together with linking parts: Per 1 m high unit: 23 francs, 2 m high: 55 francs, 3 m high: 85 francs
Control instrument: per unit 250 francs

Article eight: The Ottoman government will pay the contractor 40 francs per day for the engineer and 20 francs per day for each worker. This wage will be applicable from the time they arrive in Istanbul and for the time they spend working there. The government will participate to these three people's travel costs to and back from Istanbul to a total of 800 francs, and shall procure them each a housing according to their status and for as long as they work.

Article nine: The above-mentioned goods and materials shall be delivered at Istanbul by the contractor within 45 days after the order is submitted with the signed agreement. If no obstacle is met at the beginning, the installation and production work -with transport, labour and required tools and part being paid by the government- shall be completed within 60 days after the above mentioned goods have arrived in Istanbul. The Government shall forward the materials to the site of the lightning conductors within 8 days after they have been delivered to Istanbul, according to the indications of the engineer.

Article ten: The engineer and the two workers shall arrive in Istanbul 20 days before the materials are delivered there and immediately start working, completing if possible, all the preparation work and digging of the wells by the time the goods have arrived.

Article eleven: In case the delivery of the materials does not take place at the date determined above due to delay, the engineer and workers' wages shall be paid by the contractor during the whole period of delay. If the government decides to have more lightning conductors installed, he may continue to employ the engineer and two workers, both parties having been notified of this decision 4 weeks in advance. In this case the contractor accepts to provide the necessary materials under the same conditions.

önce iki taraf arasında haberleşme sağlanarak mühendis ve iki ameleyi çalıştırmaya devam edebilir. Bu durumda da yüklenici aynı şartlar çerçevesinde belirtilen malzemeyi vermeyi kabul eder.

On ikinci madde: Yüklenici belirtilen eşyayı taşıma masrafları ile ortaya çıkabilecek kayıpları kendisine ait olmak üzere İstanbul Limanı'nda teslim etmeyi kabul eder. Teslim sırasında kendisine hükümet tarafından bir belge verilecektir. Malzemenin korunması ve güzelce saklanması hükümete ait olacaktır.

On üçüncü madde: Hükümet teslim almış olduğu eşyanın toplam fiyatının üç çeyreğini yüklenici veya vekili olan mühendis tarafından verilecek hesap pusulası ile Osmanlı Bankası veya Osmanlı'nın Viyana Elçiliği aracılığıyla verecektir. Mühendis ve amelelerin gidiş-geliş yol masraflarıyla İstanbul'a ulaşmalarından eşyanın gelişine kadar olan ücretleri de bu miktarla birlikte ödenecektir. Eşyanın geriye kalan çeyrek ücretiyle mühendis ve amelelerin geriye kalan 60 gün içerisinde kazanacakları ücretleri ise bu 60 günün bitiminde açıklandığı şekilde verilecektir. İşçilerin daha fazla tutulmaları halinde ücretleri her dört haftanın sonunda verilecektir.

On dördüncü madde: Hükümet bu hususla ilgili ödemelerin tamamını ya Osmanlı Bankası aracılığıyla yahut da Viyana Elçiliği aracılığıyla Viyana'da bulunan Siemens ve Halske Fabrikası'na yapacaktır.

On beşinci madde: Mühendis ve işçiler İstanbul'a ulaştıklarını kayıt altına aldıracaklardır. Eşyanın sağlanması, çalışmaların başlaması, amele tutmak ve diğer bütün konularda hükümet tarafından görevlendirilen yetkili tarafından kolaylık ve yardım göreceklerdir.

On altıncı madde: Yüklenici dikilecek paratonerleri bütünüyle gayeye uygun ve sağlam şekilde üretip uygulamayı kabul eder. İki taraf arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa iki taraf ortak olarak bir hâkim seçip vereceği karara uyacaklardır. Seçilecek hâkimin Avusturya'da oturuyor olması şart olacak ve masrafları iki tarafça yarı yarıya karşılanacaktır.

On yedinci madde: Bu mukavelenin hükümlerinin yürütülmesi ve maddeleri hakkındaki uygunluk her iki taraftan imza ile onaylanır.

Article twelve: The contractor accepts to deliver the specified goods at Istanbul Port, with the costs of transport and expenses due to any loss to be covered by him. At delivery, the government will deliver the contractor a document and the government will be in charge of taking care of the goods from then on.

Article thirteen: The government shall transfer three fourth of the total sum due for the goods it has received to the contractor or through the Ottoman Bank or the Ottoman Embassy in Vienna against a payslip handed over by its representative engineer together with the travel costs of the engineer and co-workers as well as their salaries from the time of their arrival to that of the goods. The remaining third of the payment of the goods and that of the wages that the engineer and his co-workers shall earn during the remaining 60 days shall be made at the end of the said period, as specified. Should the working team be held for a longer period, their wages shall be paid at the end of each 4-week period.

Article fourteen: The government shall make all the payments related to this point to the Siemens-Halske Factory in Vienna either through the Ottoman Bank or through its Embassy in Vienna.

Article fifteen: At their arrival in Istanbul, the engineer and his workers shall be registered and a person appointed by the government shall provide all the necessary help and support to ensure they are provided with necessary material and labourers so they can start working.

Article sixteen: The contractor engages to produce and install the lighting conductors in accordance with their purpose and in a proper manner. Should a misunderstanding arise between the two parties, they shall together choose a judge and comply to his verdict. The judge to be chosen shall reside in Vienna and each of the parties will meet half of the costs.

Article seventeen: The articles of this contract shall enter into force with the signatures of both parties.

1889/1898
Bina Aydınlatması
Building Illumination

BELGE 36
Merasim Dairesi'nin Aydınlatılmasına Dair Belge

RECORD NO. 36
Document on Illumination of the Ceremonial Hall

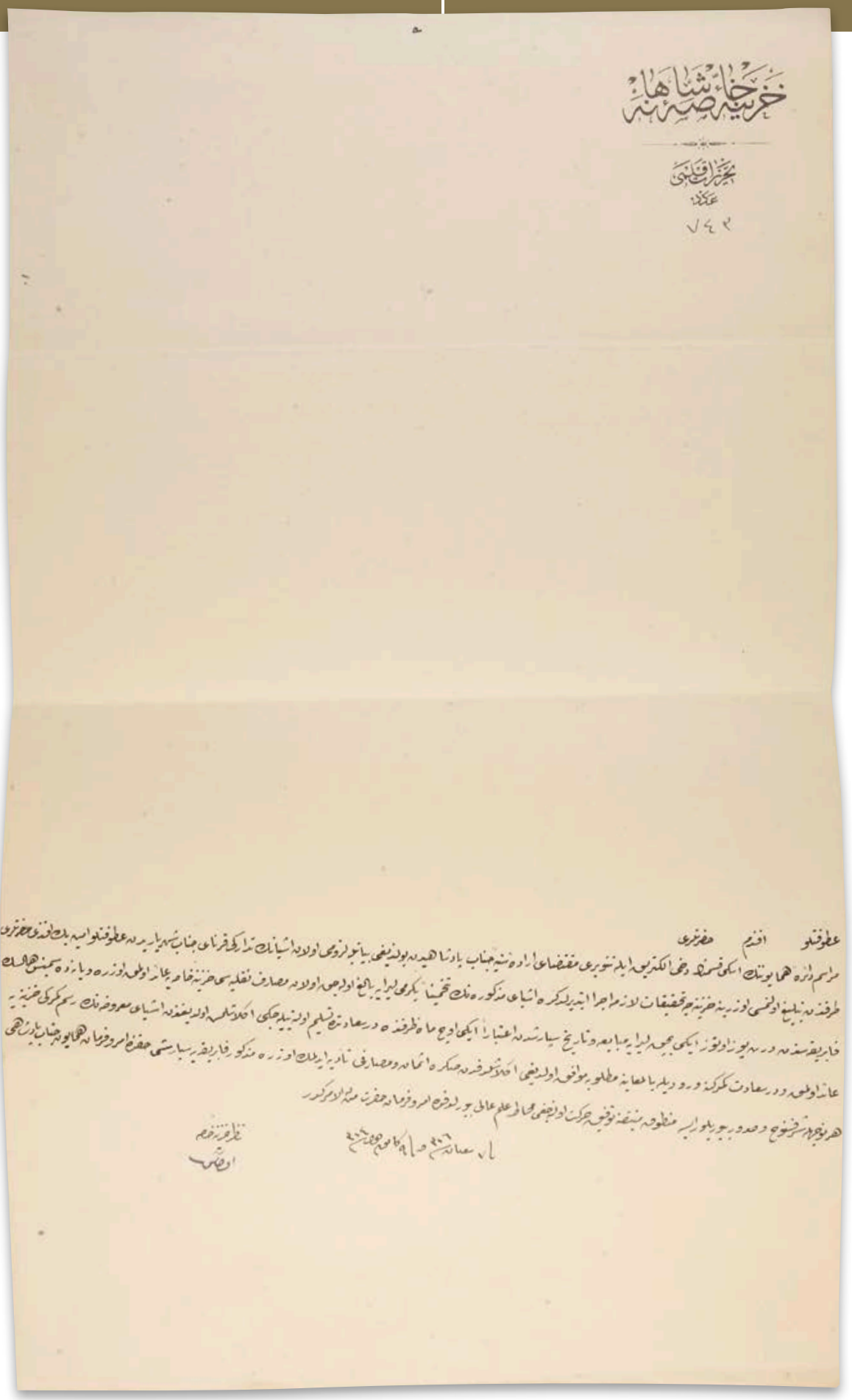

Siemens Saray'ın Merasim Dairesi'ni aydınlattı. Osmanlı Bankası'nın elektrik dinamosuna yedek parça temin etti.

Siemens installed the lighting equipment for the Palace Ceremonial Hall. Siemens provided the spare parts required for the electric dynamo of the Ottoman Bank.

BELGE 36 / RECORD NO. 36

MERASİM DAİRESİ'NİN AYDINLATILMASINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON ILLUMINATION OF THE CEREMONIAL HALL

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 185/21

Hazine-i Hassa-i Şahane
Tahrirat Kalemi
Aded: 743

Atufetli Efendim Hazretleri
Merasim Daire-i Hümayununun eski kısmının dahi elektrik ile tenviri muktezâ-yı İrade-i Seniyye-i Cenab-ı Padişahîden bulunduğu beyanıyla lüzumu olan eşyanın tedariki kurenâ-yı cenab-ı şehriyârîden atufetli Emin Beyefendi Hazretleri tarafından tebliğ olunması üzerine Hazinece tahkikat-ı lâzime icra ettirildikde eşya-yı mezkurenin tahminen yirmi liraya bâliğ olacak olan masarıf-ı nakliyesi Hazine-i Hâssa'ya ait olmak üzre Viyana'da Siemens Halske Fabrikasından dört yüz otuz iki buçuk liraya mübaya'a ve tarih-i siparişden itibaren iki üç mâh zarfında Dersaadet'de teslim olunabileceği anlaşılmış olduğundan eşya-yı maruzanın resm-i gümrüğü hazineye ait olmak ve Dersaadet gümrüğüne vuruduyla bi'l-muayene matlube muvafık olduğu anlaşıldıkdan sonra esman-ı masarıfı tediye edilmek üzere mezkur fabrikaya siparişi hakkında emr u ferman-ı Hümayun-ı Cenab-ı Padişahî her ne vechle şeref sunuh ve sudur buyurulur ise mantuk-ı münifine tevfik hareket olunacağı muhat-ı ilm-i âlî buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 7 Şaban sene [1]306 ve fi 9 Kanunuevvel sene [1]304
Nazır-ı Hazine-i Hâssa Ohannes

Merasim Dairesi'nin Aydınlatılmasına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 185/21

(Hususi) Hazine Bakanı Ohannes tarafından Başbakanlığa yazılmıştır.

Merasim Dairesi'nin eski kısmının da elektrik ile aydınlatılması Padişah'ın isteğidir. Aydınlatma için gereken eşyanın hazırlanması Padişah'ın yakın çalışma arkadaşlarından Emin Efendi tarafından bildirilmiş, bunun üzerine Hazine tarafından inceleme yaptırılmıştır. Bu inceleme sonucu belirlenen eşyanın taşınma işi tahmini olarak 20 liraya ulaşacaktır. Masrafı Hazine'ye ait olarak eşyanın Viyana'daki Siemens Halske Fabrikası'ndan 432, 5 liraya satın alınacağı ve siparişin iki-üç ay zarfında İstanbul'a teslim edilebileceği anlaşılmıştır. Bu eşyanın gümrük vergisi Hazine'ye ait olarak İstanbul Gümrüğü'ne geldiğinde kontrol edilip isteğe uygun olduğu anlaşıldıktan sonra, ücretleri ödenmek üzere Siemens Fabrikası'na sipariş yapılması hususunda Padişah'tan oluru istenmektedir.

8 Nisan 1889

(Hususi) Hazine Bakanı Ohannes

Document on Illumination of the Ceremonial Hall

BOA, Y. MTV (Miscellaneous Yıldız Documents), 185/21

Document written by the Treasury Ministry to the Prime Ministry.

The Sultan desires the old section of the Ceremonial Hall to be equipped with electric light. Emin Effendi, a close friend of the Sultan, announced that the necessary equipment for the lighting was to be prepared, whereupon an inquiry was launched by the Treasury. According to the result of this inquiry, the estimated cost of moving is 20 liras. The equipment shall be purchased from the Siemens Halske Factory in Vienna at the cost of the Treasury at a price of 432.5 liras, with delivery in Istanbul understood to be taking place within two-three months. The approval of the Sultan has been asked for the order to be sent to the Siemens Factory with the understanding that the equipment-related custom taxes shall be met by the Treasury and that payment shall be made after the equipment has been controlled at its arrival at the customs for its suitability.

8 April 1889

Sultan's Private Treasury Secretary, Ohannes.

BELGE 37

Osmanlı Bankası için Dinamo Parçası İthalatına Dair Belge

RECORD NO. 37

Document on Importation of a Dynamo Part for the Ottoman Bank

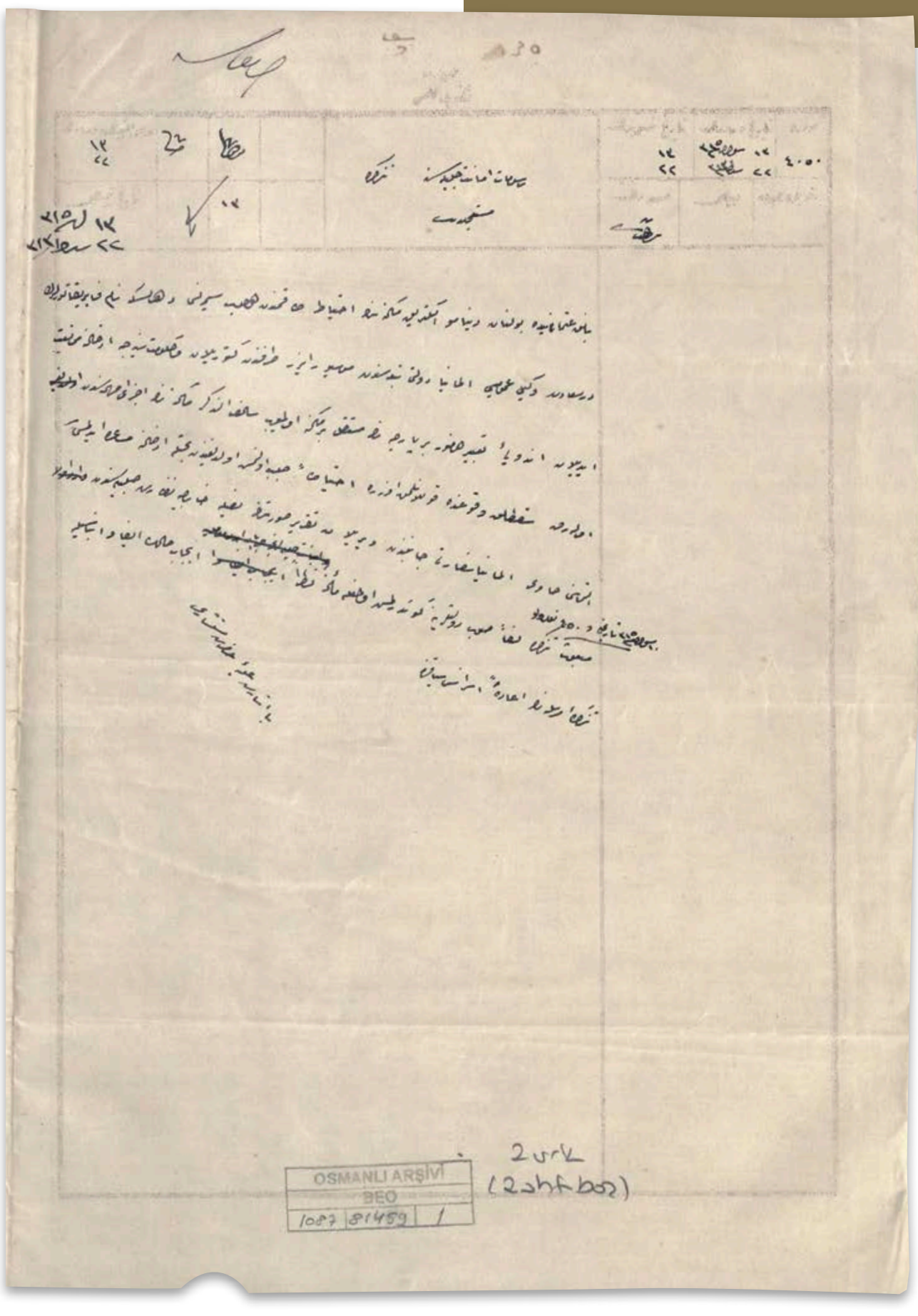

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
1087 81459 1

BELGE 37 / RECORD NO. 37

OSMANLI BANKASI İÇİN DİNAMO PARÇASI İTHALATINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON IMPORTATION OF A DYNAMO PART FOR THE OTTOMAN BANK

BOA, BEO (Babıali Evrak Odası Evrakı), 1087/81459

Sadaret Mektûbî Kalemi
Numara: 4050
Tarih-i tebyiz: 13 L sene [1]315 / 22 Şubat sene [1]313
Rusumat Emânet-i Celîlesine tezkire
Müstaceldir.

Bank-ı Osmanî'de bulunan dinamo elektrik makinasının ihtiyat takımından olup Siemens ve Halske nâm fabrikatörlerin Dersaadet Vekil-i Umûmîsi Almanya Devleti tebasından Mösyö Reiser tarafından getirilen ve hükümet-i seniyyece ithaline mümânaat edilen andoyi tabir olunur bir parçanın müstakil bir makine olmayıp sâlifü'z-zikr makinanın eczâ-yı mühimmesinden olarak sakatlık vukuunda kullanılmak üzere ihtiyaten celb olunmuş olduğundan bahisle idhâline müsaade edilmesi iltimasını hâvî Almanya Sefâreti canibinden verilen takrir suretinin leffiyle Hâriciye Nezâret-i Celîlesinden mebûs 10 Şevval sene [1]315 tarihli ve 450 numaralı tezkire leffen savb-ı devletlerine gönderilmiş olmakla meâline nazaran icab-ı hâlin ifa ve inbâsıyla tezkire-i mürselenin iâdeten isrâsı siyâkında.
Bâ-işaret-i Aliyye-i Hazret-i Müsteşârî

Osmanlı Bankası için Dinamo Parçası İthalatına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, BEO (Babıali Evrak Odası Evrakı), 1087/81459

Başbakanlık'tan Gümrük Dairesi'ne yazılmıştır.
7 Mart 1898

Osmanlı Bankası'nda bulunan elektrik makinesi (dinamo) için Siemens ve Halske Fabrikası İstanbul Genel Vekili Alman Bay Reiser tarafından getirilen "andoyi" adlı parçanın ithaline, Osmanlı hükümetince engel olunmuştu. Bu aletin bağımsız bir makine değil, adı geçen makinenin önemli bir parçası olduğu belirtilerek, tedbir maksadıyla yedek olarak getirildiği söylenip ithaline izin verilmesi istenmiştir. İzin verilmesi talebiyle Alman Büyükelçiliği'nden gelen yazıya binaen gereğinin yapılması istenmektedir.

Müsteşar

Document on Importation of a Dynamo Part for the Ottoman Bank

BOA, BEO, (Prime Ministry Documentation Office Documents) 1087/81459

Document written to the Customs Administration by the Prime Ministry, 7 March 1898

The import of a spare part called andoyi for the electric generator (dynamo) at the Ottoman Bank by the chief representative of the Siemens and Halske Factory, Mr. Reiser, has been impeded by the Ottoman government. This is not an independent device, but an important spare part of the mentioned electrical engine, and was brought over as a cautionary measure. A request was therefore made that its import be allowed. It is thus required that the necessary measures be taken on the basis of the document from the German Embassy which requests that this permission be granted.

Secretary

1899
Şehir Aydınlatması
City Lighting

BELGE 38

Reiser'in Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı'na Yazdığı Dilekçe

RECORD NO. 38

The Petition Written by Mr. Reiser to the Ministry of Commerce and Public Works

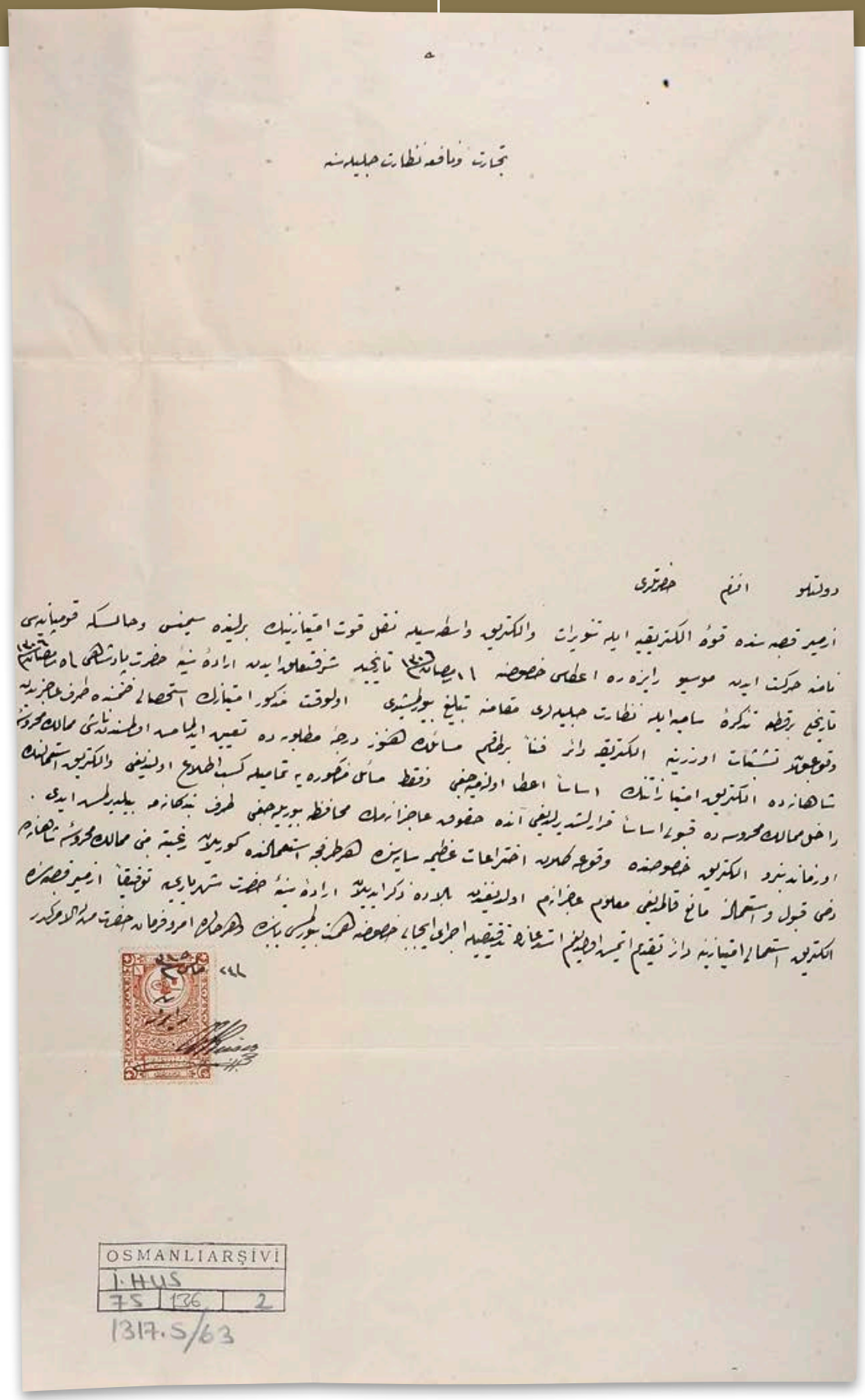

OSMANLIARŞİVİ
İ.HUS
75 | 136 | 2
1317.S/63

İzmir ve Selanik şehirlerini de Siemens aydınlattı.

The cities of Smyrna and Thessaloniki were also illuminated by Siemens.

BELGE 38 / RECORD NO. 38

REISER'İN TİCARET VE BAYINDIRLIK BAKANLIĞI'NA YAZDIĞI DİLEKÇENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE PETITION WRITTEN BY MR. REISER
TO THE MINISTRY OF COMMERCE AND PUBLIC WORKS

BOA, İ. HUS (İrade Hususi), 75/136-2

Ticaret ve Nafia Nezaret-i Celilesine

Devletli Efendim Hazretleri
İzmir kasabasında kuvve-i elektirikiyye ile tenvirât ve elektrik vasıtasıyla nakl-i kuvvet imtiyâzının Berlin'de Siemens ve Halske Kumpanyası nâmına hareket eden Mösyö Reiser'e i'tâsı hususuna fi 1 Ramazan sene 1306 tarihiyle şeref ta'alluk eden İrade-i Seniyye-i Hazret-i Pâdişâhî fi 5 Ramazan sene 1306 tarihli bir kıta tezkire-i samiye ile Nezaret-i Celileleri makamına tebliğ buyurulmuşdu. Ol vakit mezkur imtiyazın istihsali zımnında taraf-ı âcizîden vuku bulan teşebbüsât üzerine elektriğe dair fennen bir takım mesâilde henüz derece-i matlubede tayin edilmemiş olmasından naşi Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhânede elektrik imtiyâzâtının esasen ita olunamayacağı ve fakat mesâil-i mezkureye tamamıyla kesb-i ittilâ' olunduğu ve elektrik istimalinin dahil-i Memâlik-i Mahrusada kabulü esasen kararlaştırıldığı anda hukuk-ı âcizânemin muhafaza buyurulacağı taraf-ı bendegâneme bildirilmiş idi.
O zamandan beri elektrik hususunda vukua gelen ihtirâ'ât-ı azime sayesinde her tarafca istimalinde görülen rağbete mebnî Memalik-i Mahrusa-i Şâhânede dahi kabul ve istimaline mâni' kalmadığı malum-ı âcizânem olduğundan bâlada zikr edilen İrade-i Seniyye-i Hazret-i Şehriyârîye tevfikan İzmir kasabasında elektrik istimali imtiyâzına dâir takdim etmiş olduğum istidânın tetkîkiyle icrâ-yı icâbı hususuna himmet buyurulması babında ve herhalde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 24 Mayıs sene [1]315
Reiser [imza]

Reiser'in Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı'na Yazdığı Dilekçenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, İ. HUS (İrade Hususi), 75/136-2

Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı'na,

İzmir kasabasının elektrik ile aydınlatma ve tramvay taşımacılığı imtiyazlarının Berlin'de Siemens ve Halske Şirketi adına çalışan Bay Reiser'e (şahsıma) verilmesi konusunda 1 Mayıs 1889 tarihinde Padişah tarafından verilen emir 5 Mayıs 1889 tarihinde bir yazı ile Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı'na bildirilmişti.
O zaman bu imtiyazı elde etmem için tarafımdan yapılan girişimler üzerine, elektriğe dair birtakım sorunlar henüz istendiği derecede çözülmemiş olduğundan, Osmanlı topraklarında elektrik imtiyazlarının esasen verilemeyeceği söylenmişti.
Ancak bu sorunlar tam anlamıyla çözüldüğü ve elektrik kullanımının Osmanlı topraklarında kabulüne karar verildiği anda haklarımın korunacağı şahsıma bildirilmişti. O zamandan beri elektrik hususunda ortaya yeni icatlar ve büyük gelişmeler çıktı. Bunlar sayesinde her yerde elektriğin kullanılması için artan istek görülmektedir. Osmanlı topraklarında da kabul ve kullanımına engel kalmadığı tarafımdan bilinmektedir.
Yukarıda belirttiğim Padişah emrine uygun olarak İzmir kasabasında elektrik kullanımı imtiyazı hakkında sunmuş olduğum dilekçenin incelenerek bu konuda gereğinin yapılmasını arz ederim.

5 Haziran 1899

Siemens Temsilcisi Reiser [imza]

The Petition Written by Mr. Reiser to the Ministry of Commerce and Public Works

BOA, İ. HUS (Special Decrees), 75/136-2

To the Ministry of Commerce and Public Works

Your Highness,
The order states that the concession to operate the electric lighting and tramway transportation works of the town of Smyrna was given to Mr. Reiser (to me), who works on behalf of the Siemens and Halske Company in Berlin, with a written order by the Sultan dated 1 May 1889, and with a written text to the Ministry of Commerce and Public works on 5 May 1889.
Upon my efforts to obtain this concession, it was stated to me that due to the electricity problems having not been fully resolved at a desired level in the Ottoman territory, the electricity privileges could not be given to anybody. However, it was stated to me that when these problems are fully resolved and upon the acceptance of the use of electricity in the Ottoman territory, my rights would be protected. Since then there have been new inventions and great developments in electricity. With the help of these inventions and developments, there is a growing demand for electricity to be used everywhere. I know that there are no preventive factors for the acceptance and use of electricity in Ottoman territory.
In accordance with the order of the Sultan which is stated above, I hereby request that the petition of mine regarding the use of the concession in terms of the electricity in the town of Smyrna be examined and due action be taken.

5 June 1899

Siemens Representative Reiser

1906
Sokak Aydınlatması
Street Lighting

BELGE 39
Bulgar Prensliği'ndeki Köşkün Aydınlatılmasına Dair Belge

RECORD NO. 39
Document on Illumination of the Chalet Belonging to the Principality of Bulgaria

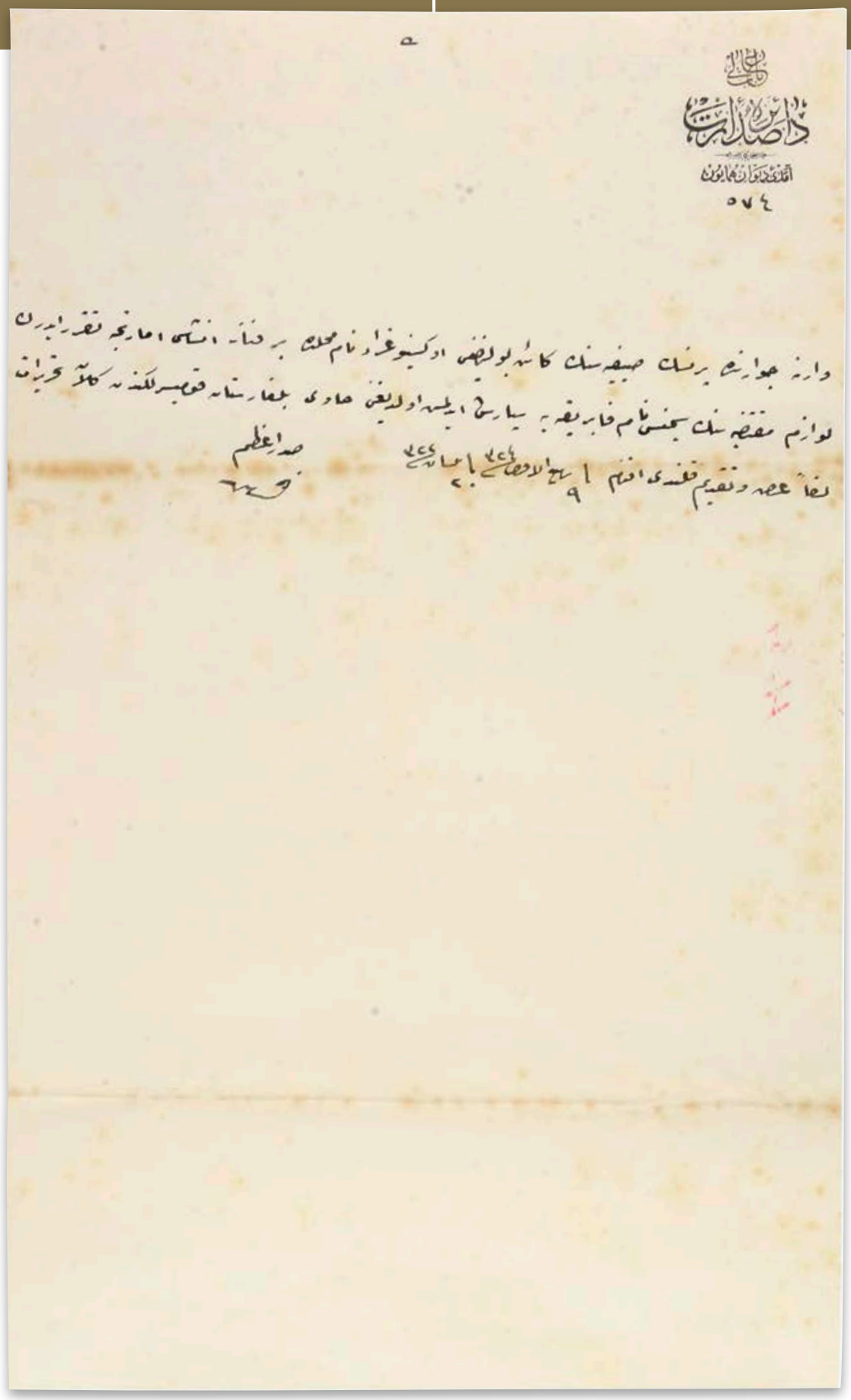

Bulgar Prensliği'nin Varna'daki köşkünü de Siemens aydınlattı.

Siemens installed the lantern for the chalet belonging to the Principality of Bulgaria in Varna.

BELGE 39 / RECORD NO. 39

BULGAR PRENSLİĞİ'NDEKİ KÖŞKÜN AYDINLATILMASINA DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON ILLUMINATION OF THE CHALET BELONGING TO THE PRINCIPALITY OF BULGARIA

BOA, Y. A. HUS (Yıldız Sadâret Hususî Maruzat Evrakı), 502/55

Babıali, Daire-i Sadaret, Amedi-i Divan-ı Hümayun, 574

Varna civarında Prens'in sayfiyesinin kâin bulunduğu Evksinograd nam mahalde bir fener inşası emaretçe takarrur ederek levazım-ı mukteziyesinin Siemens nam fabrikaya sipariş edilmiş olduğunu havi Bulgaristan Komiserliğinden gelen tahrirat leffen arz ve takdim kılındı efendim.

Fi 9 Rebiülevvel sene [1]324 fi 20 Nisan sene [1]322,
Sadrazam Ferid

Bulgar Prensliği'ndeki Köşkün Aydınlatılmasına Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. A. HUS (Yıldız Sadâret Hususî Maruzat Evrakı), 502/55

Başbakanlık'tan Saray'a yazılmıştır.

Varna yakınlarında Prens'in yazlığının bulunduğu Evksinograd isimli yerde bir fener yapılması Bulgaristan Emirliği'nce kararlaştırılıp gerekli olan malzeme Siemens isimli fabrikaya sipariş edilmiştir. Konuyla ilgili Bulgaristan Komiserliği'nden gelen yazı sunulmuştur.

3 Mayıs 1906

Sadrazam Ferid

Document on Illumination of the Chalet Belonging to the Principality of Bulgaria

BOA, Y. A. HUS (Prime Ministry Special Affairs Documents), 502/55

Written by the Prime Ministry to the Palace.

Following a decision from the Principality of Bulgaria to have his chalet situated near the city of Evksinograd equipped with a lighthouse, the necessary material for this task has been ordered from the Siemens Company. The related letter sent by the Bulgarian Commissariat has been submitted.

3 May 1906

Grand Vizier Ferid

İNSAN KAYNAKLARI *ve* EĞİTİM BELGELERİ

DOCUMENTS *on* HUMAN RESOURCES *and* TRAINING

1886

Osmanlı Donanması'nda Siemens Mühendisi

Siemens' Engineer in the Ottoman Navy

BELGE 40

Aziziye Zırhlısı için Mühendis Gönderilmesine Dair Belge

RECORD NO. 40

Document on Sending an Engineer for Aziziye Battleship

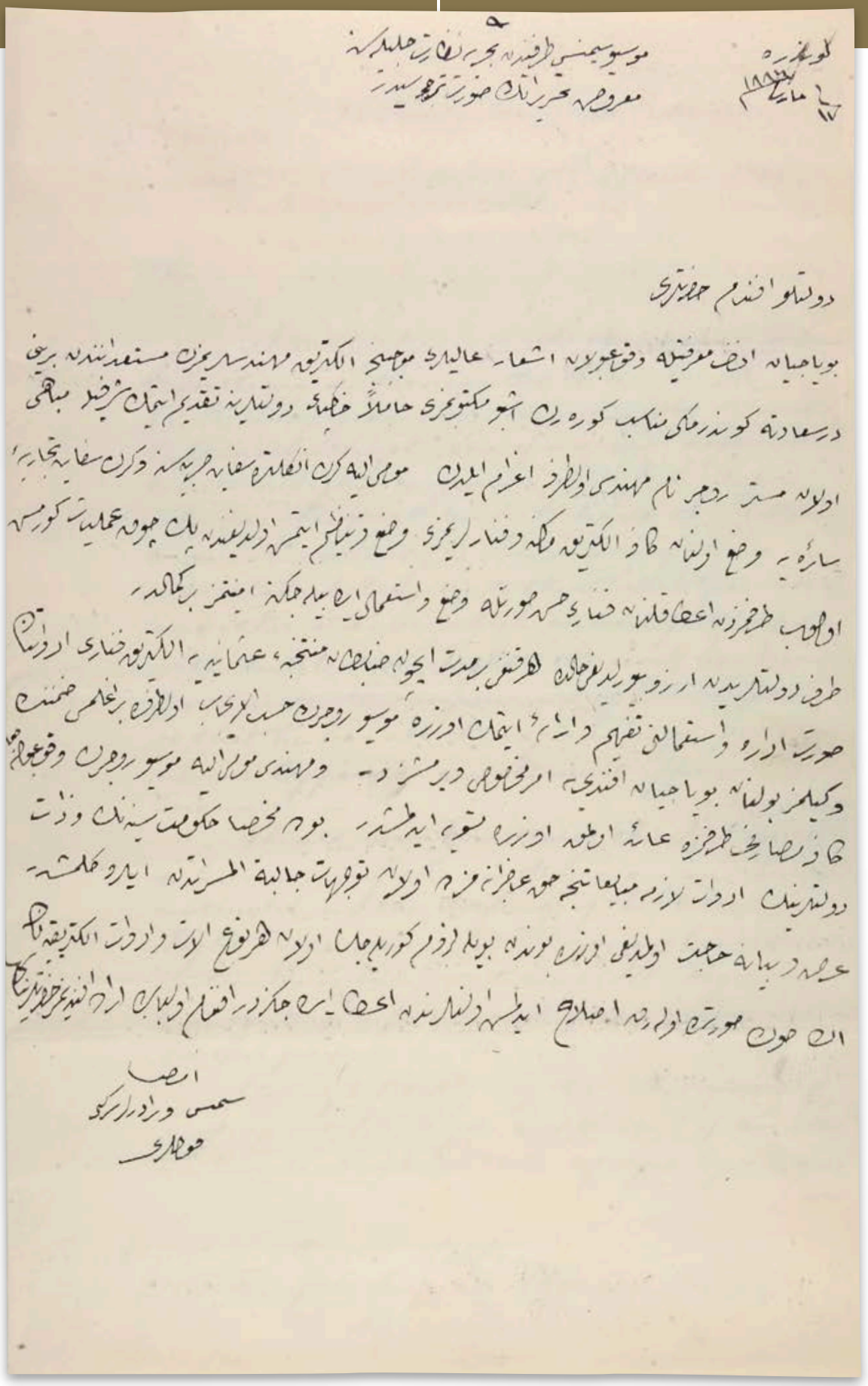

Osmanlı Bahriye Nezareti, Aziziye Zırhlısı'na monte edilecek elektrikli feneri Siemens'ten talep etti. Bu teknik iş için mühendis de istediler. Siemens'in mühendisi Roger, Aziziye'yi aydınlatmakla kalmadı, Osmanlı askerlerine eğitim de verdi.

The Ottoman Ministry of Maritime Affairs requested that electric lanterns be mounted on the Aziziye Battleship by Siemens. They also asked for an engineer to be sent for this technical task. Siemens assigned Engineer Roger, who not only equipped Aziziye with lighting, but also trained Ottoman soldiers.

BELGE 40 / RECORD NO. 40

AZİZİYE ZIRHLISI İÇİN MÜHENDİS GÖNDERİLMESİNE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON SENDING AN ENGINEER FOR AZIZIYE BATTLESHIP

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 20/44

Londra
Fi 17 Mart, sene 1886
Mösyö Siemens tarafından Bahriye Nezaret-i Celilesine maruz tahriratın suret-i tercümesidir.

Devletli Efendim Hazretleri,
Boyaciyan Efendi marifetiyle vuku bulan işar-ı âlîleri mucebince elektrik mühendislerimizin müste'iddâtından birini Dersaadet'e göndermeği münasib görerek işbu mektubumuzu hamilen Hâk-i Pây-i Devletlerine takdim etmek şerefiyle mübahi olan Mister Roger nam mühendisi ol tarafa izam eyledik. Muma-ileyh gerek İngiltere sefayin-i harbiyesine ve gerek sefayin-i ticariye-i saireye vaz' olunan kaffe-i elektrik makine ve fenerlerimizi vaz' ve tanzim etmiş olduğundan pek çok ameliyat görmüş olup tarafımızdan ita kılınan feneri hüsn suretle vaz' ve isti'mâl edebileceğine emniyetimiz ber-kemaldir. Taraf-ı Devletlerinden arzu buyurulduğu halde herhangi bir müddet için zabitan-ı müntehabe-i Osmaniye'ye elektrik feneri edevatının suret-i idare ve isti'mâlini tefhim ve irâe etmek üzre Mösyö Roger'in hasbe'l-icab ol tarafda bırakılması zımnında vekilimiz bulunan Boyaciyan Efendi'ye emr-i mahsus vermişizdir ve mühendis-i muma-ileyh Mösyö Roger'in vuku bulucak kaffe-i masarıfı tarafımıza ait olmak üzre tesviye edilmiştir. Bu da mahza hükümet-i seniyyenin ve Zat-ı Devletlerinin edevat-ı lazime mübaya'atınca hakk-ı âcizânemizde olan teveccühât-ı câlibetü'l- meserratdan ileri gelmiştir. Arz ve beyana hacet olmadığı üzre böyle lüzum görülecek olan her nev' alât ve edevat-ı elektirikiyenin en son suretde olarak ıslah edilmiş olanlarından ita edeceğizdir efendim. Ol bâbda irade Efendimiz Hazretlerinindir.

İmza
Siemens Biraderler ve Sarkis kulları

Aziziye Zırhlısı için Mühendis Gönderilmesine Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 20/44

Londra'daki Siemens Brothers'tan, 17 Mart 1886'da Bahriye Nazırı'na (Denizcilik Bakanı) iletilen mektubun Osmanlıcaya tercüme edilmiş kopyasıdır. Mektubun orijinalini Siemens'in yetkili mühendisi Bay Roger yanında getirmiştir.

William Siemens mektupta, Osmanlı Bahriye Nazırı'nın kendisine, şirketinin İstanbul'daki temsilcisi Boyaciyan Efendi aracılığıyla ilettiği mühendislerinden birinin İstanbul'a gönderilmesi talebini uygun bulduğunu yazmaktadır. Bu iş için Mühendis Roger'ı görevlendirdiğini söylemektedir. Bay Siemens, Mühendis Roger'ın İngiliz savaş ve ticaret gemilerinin elektrikli makine ve fenerlerini kuran, bu konuda oldukça tecrübeli bir mühendis olduğunu ifade eder. Siemens, Roger'ın kendileri tarafından üretilen feneri en iyi şekilde kurup kullanabileceğine tam güvenleri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, eğer Bakan Hazretleri isterse Mühendis Roger'ın belli süreliğine, seçilecek Osmanlı askerlerine, elektrikli fener parçalarının idare ve kullanımını öğretmesi için orada kalabileceğini de yazar. Siemens, bu hususta yardım etmesi için İstanbul'daki temsilcisi Boyaciyan Efendi'ye emir verdiğini de söylemektedir. Mühendis Roger'ın bütün harcamalarının kendilerine (Siemens'e) ait olacağını da belirtmektedir. Bunun, Osmanlı hükümetinin ve Bakan Hazretleri'nin malzeme alımında kendilerini tercih etmek suretiyle gösterdikleri teveccühlerinden kaynaklandığını da belirtir. Kendileri için gerekli olan her çeşit elektrikli alet ve parçanın, her daim en son modelinin temin edileceğinin ifade edilmesine gerek bile olmadığını söyleyerek mektubunu bitirir.

17 Mart 1886

Siemens Biraderler ve Sarkis Kulları

Document on Sending an Engineer for Aziziye Battleship

BOA, Y. MTV (Miscellaneous Yıldız Documents), 20/44

This is a copy of a letter translated into the Ottoman language written on 17 March 1886, to the Minister of Marine Affairs from the Siemens Brothers in London. Siemens authorized Engineer Roger brought the original letter with him.

William Siemens accepted the request, which was made by the Ottoman Minister of Marine Affairs by means of Boyaciyan Effendi, the representative of the Siemens company in Istanbul, for one of his knowledgeable engineers to be sent to Istanbul. It is said that Siemens assigned Engineer Roger for this job. Mr. Siemens states that Engineer Roger set up the electrical machines and lanterns on British war and commercial ships and that he is quite experienced on this subject. Siemens indicates that he is confident that Roger can successfully mount and operate the lanterns they produced. In addition, Siemens writes that if the Minister desires, the engineer can stay there for an appointed time to show and explain the control and usage of electrical lantern parts to chosen Ottoman soldiers. Siemens also says that he has given instructions to the Istanbul representative Boyaciyan Effendi for this work. He indicates that all expenses of Engineer Roger will be covered by Siemens. It is indicated that this is due to the Ottoman government's and the Minister's good will in choosing his Company in the purchasing of materials. Writing that it is not even necessary for him to say that from now on they will supply the latest models of every kind of necessary electrical equipment and parts, Siemens concludes the letter.

17 March 1886

Siemens Brothers and Sarkis

1892

Zeytinburnu Siemens Çelik Döküm Ocakları Ustabaşılığı: Tophane-i Amire'de Yeni Bir Pozisyon

Foreman at Zeytinburnu Siemens Steel Furnace: A New Post at the Tophane-i Amire (Imperial Arsenal)

BELGE 41

Çelik Döküm Ustası Talebine Dair Belge

RECORD NO. 41

Document on the Request for a Steel-Casting Master

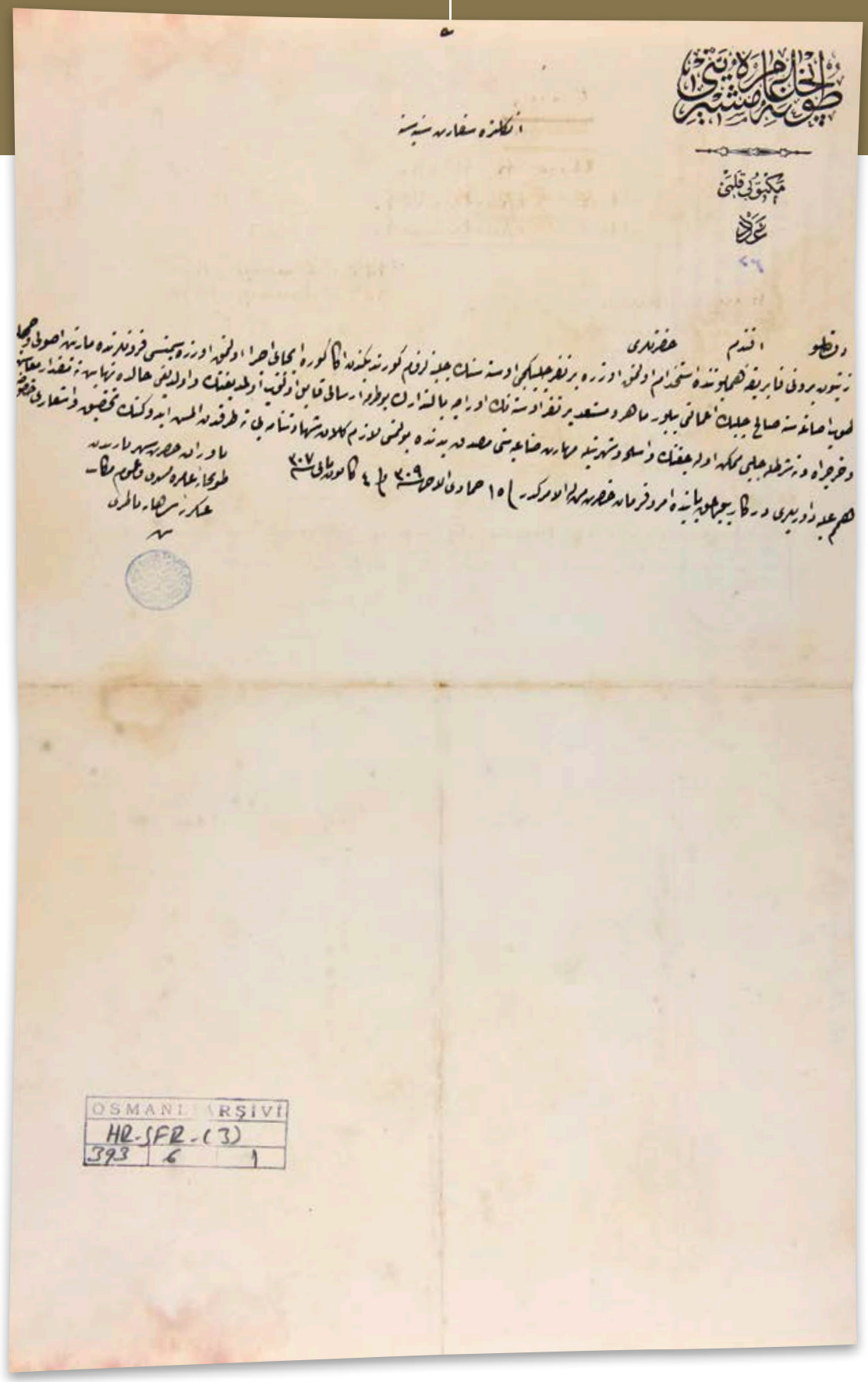

OSMANLI ARŞİVİ
HR.SFR.(3)
393 6 1

BELGE 41 / RECORD NO. 41

ÇELİK DÖKÜM USTASI TALEBİNE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON THE REQUEST FOR A STEEL-CASTING MASTER

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 393/6-1

Tophane-i Amire Müşiriyeti
Mektubi Kalemi
Aded: 26

İngiltere Sefaret-i Seniyyesine
Devletli Efendim Hazretleri
Zeytinburnu Fabrika-i Hümayununda istihdam olunmak üzere bir nefer çelikçi ustasının celbine lüzum göründüğünden ana göre icabı icra olunmak üzere Siemens fırınlarında Martin usulü vechle top isâğasına salih çelik imalâtı bilir, mahir ve müsteid bir nefer ustanın oraca bi't-tedarik bu tarafa irsali kâbil olup olmadığının ve olduğu halde nihayet ne mikdar maaş ve harcırah ve ne şartla celbi mümkün olacağının ve esliha ve şöhretiyle mahâret-i sınaiyesini musaddak yedinde bulunması lazım gelen şehadetnâmeyi ne tarafdan almış idiğinin tahkik ve işarı hususuna himem-i aliyye-i dâverîleri derkar buyurulmak babında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 15 Cemaziyelâhir sene [1]309 ve fi 4 Kanunusani sene [1]307
Yaverân-ı Hazret-i Şehriyârîden Tophane-i Amire Müşiri ve Umum Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Nazırı bende [mühür]

Çelik Döküm Ustası Talebine Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı) 393/6-1

Tophane Komutanı ve Askeri Okullar Müdürü tarafından Londra Sefareti'ne yazılmıştır.

Zeytinburnu Fabrikası'nda çalışacak çelik ustasına ihtiyaç olduğundan Siemens fırınlarında Martin usulü top dökmek için çelik üretimini iyi bilen bir ustanın gönderilip gönderilemeyeceği sorulmaktadır. Böyle bir usta bulunursa ne kadar maaş ve yol masrafı alacağı ve hangi şartlarla gelmesinin mümkün olacağının bildirilmesi istenmektedir. Ayrıca getirtilecek şahsın bu işteki uzmanlığını gösteren, kendisinde bulunması gereken diploma veya sertifikayı nereden almış olduğunun araştırılarak bildirilmesi istenmektedir.

16 Ocak 1892

Document on the Request for a Steel-Casting Master

BOA, HR. SFR. 3 (Ministry of Foreign Affairs, London Embassy Documents), 393/6-1

Document written by the Artillery Commander and Director of Military Schools to the London Embassy.

A steel master being needed at the Zeytinburnu Plant, the question is asked whether Siemens can send a master well-versed in the production of steel for the casting of Martin type cannon balls. In the case such a master was found, what salary would he demand, how much his travel costs would amount to, and under what conditions would he be able to come over? Also asked is where the diploma or certificate of proficiency this person must possess was acquired from.

16 January 1892

BELGE 42

Siemens Çelik Döküm Ocakları'na
İş Başvurusu Dilekçesi

RECORD NO. 42

Application Letter for a Job at
Siemens Steel Furnaces

1

Enregistré le 27 mai 1892 N° 60 - Cr

10 Queen Anne's Gate,
Westminster. S.W.

24th May 1892.

Excellency,

This letter will be presented to your Excellency by Mr. C. J. Head F. C. S., F. Inst. C., my Son, who has been employed as Chemist at the Landore Siemens Steel Works, Swansea, where he attended also to the Steel melting Furnaces, and, subsequently, he has been engaged as Chemist, and Manager, at one of Mr. Frederick Siemens' Works, in Germany. From both Works he has received excellent testimonials. — Mr. C. J. Head, who speaks English, and German, would be pleased to go again Abroad, and thinking it possible that his services might be of utility at the Royal Arsenal, Constantinople, in connection with the Siemens Furnaces erected there, I have given him this letter of introduction to your Excellency, in the hope that you will bring his application before the Imperial Government, at Constantinople.

I have the honour to remain,

Your Excellency's very obedient Servant,

John Head
F.C.S.; M.Inst.C.E.

His Excellency Rustem Pasha
Turkish Ambassador Extraordinary & Plenipotentiary,
1, Bryanston Square,
London. W.

OSMANLI ARSIVI
HR. SFR. (3)
391 | 61

BELGE 42 / RECORD NO. 42

Siemens Çelik Döküm Ocakları'na İş Başvurusu Dilekçesinin Türkçesi
Turkish Translation of Application Letter for a Job at Siemens Steel Furnaces

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 391/41

24 Mayıs 1892

Ekselansları,
Bu mektup Ekselanslarınıza Swansea'deki Sandore Siemens Çelik İşlerinde kimyager olarak çalışmakta olan oğlum Bay G. J. Head tarafından sunulacaktır. Kendisi çalıştığı yerde çelik eritme dökümhanelerinde de bulunmuştur. Bunun akabinde Bay Friedrich Siemens'in Almanya'daki projelerinden birinde kimyager ve yönetici olarak çalışmıştır. Her iki işte de mükemmel referanslar almıştır. Bay G. J. Head, İngilizce ve Almanca konuşmakta olup, yurtdışına gitmekten memnun olacaktır ve hizmetlerinin İstanbul'da bulunan İmparatorluk Cephaneliği'nde (Tophane-i Amire) işe yarayacağını, özellikle Siemens dökümhanelerinin orada kurulacak olması nedeniyle, düşünmektedir. Kendisine siz Ekselanslarına sunmak üzere bu tavsiye mektubunu, İstanbul'daki İmparatorluk hükümetine başvuru olarak göndermeniz umuduyla yazıyorum.
Siz Ekselanslarının sadık hizmetkârı olarak kalma onuruna sahibim.

John Head

Ekselansları Rüstem Paşa
Olağanüstü ve Tam Yetkili Türk Büyükelçisi
Bryanston Meydanı, Londra, W.

1906
Siemens'te Mesleki Eğitim Gören Osmanlılar

Ottomans who Had Vocational Training at Siemens

BELGE 43
Siemens'te Mesleki Eğitim Gören Öğrencilere Dair Belge

RECORD NO. 43
Document on Students Trained at Siemens

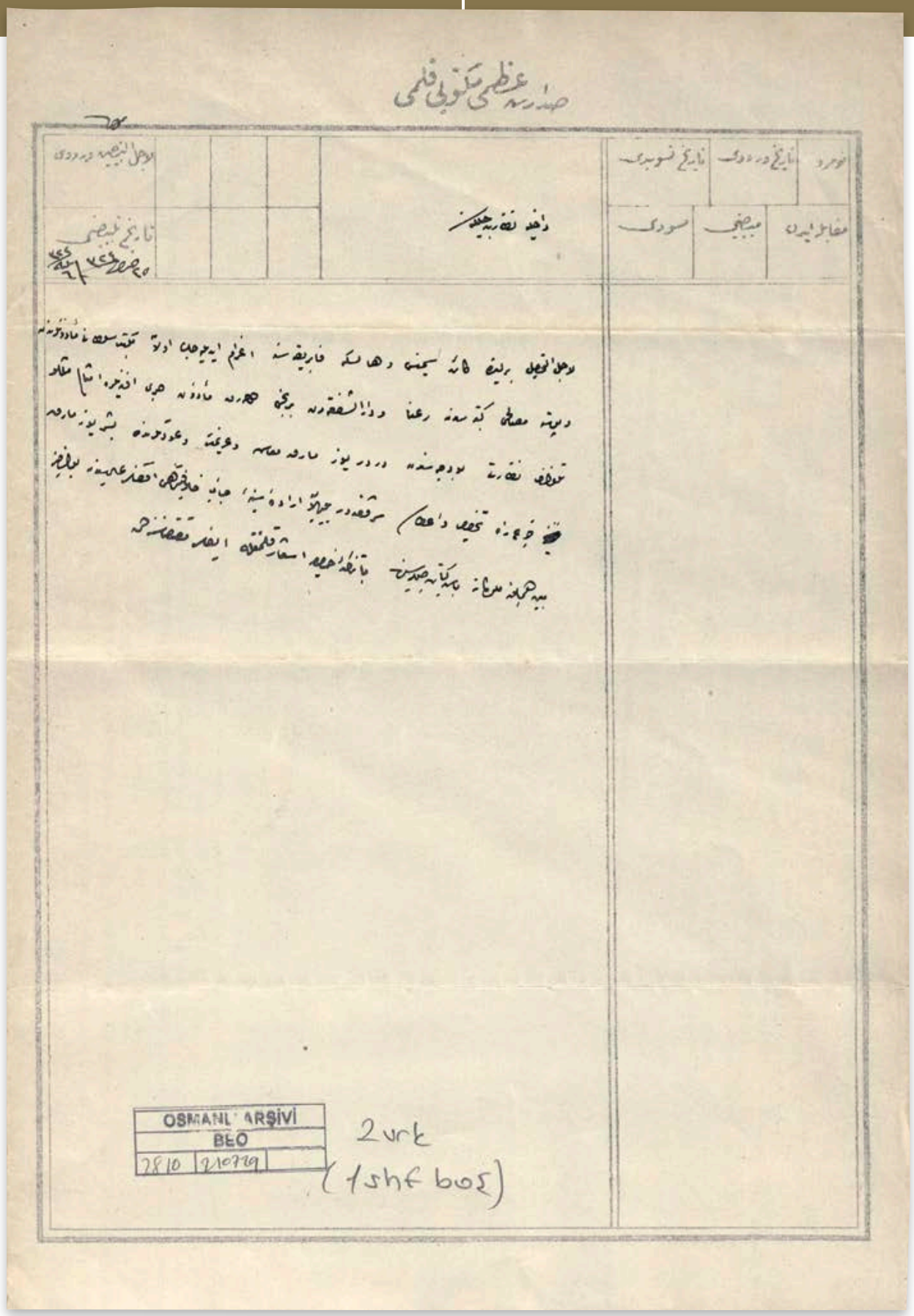

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
7810 210779
2 vrk
(1 shf boş)

Osmanlı Devleti parlak öğrencilerini mesleki ihtisas için Siemens'e gönderdi. Cumhuriyet'in ilk Tarım Bakanlarından Mehmet Sabri Toprak ve Gümrük Bakanlarından Ali Rana Tarhan da Siemens'te eğitim alanlar arasındaydılar.

The Ottoman Empire sent its brilliant students to Siemens for vocational training. One of Republic's first Ministers of Agriculture, Mehmet Sabri Toprak, and Customs Ministers, Ali Rana Tarhan, were among those trained at Siemens.

BELGE 43 / RECORD NO. 43

SIEMENS'TE MESLEKİ EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON STUDENTS TRAINED AT SIEMENS

BOA, BEO (Babıali Evrak Odası Evrakı), 2810/210729
Sadâret-i Uzmâ Mektûbî Kalemi
Tarih-i tebyiz: 25 Safer sene [1]324/6 Nisan sene [1]322

Dahiliye Nezâret-i Celîlesine
Li-ecli't-tahsîl Berlin'de kâin Siemens ve Halske Fabrikasına izâm edilecek olan Mekteb-i Sultânî mezunlarından ve Posta mesâlihi ketebesinden Râna ve Darüşşafaka'dan birinci olarak mezun Sabri Efendilere emsâli misillü Telgraf Nezareti bütçesinden dörder yüz mark maaş ve azîmet ve avdetlerinde beşer yüz mark harcirâh tahsis ve itâsı şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i Cenâb-ı Hilâfet-Penâhî iktizâ-yı âlîsinden bulunduğu Mâbeyn-i Hümâyun-ı mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesinden bâ-tezkire-i hususiye işar kılınmakla ifâ-yı muktezasına himmet.

Siemens'te Mesleki Eğitim Gören Öğrencilere Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, BEO (Babıali Evrak Odası Evrakı), 2810/210729
Başbakanlık'tan İçişleri Bakanlığı'na

Eğitim için Berlin'de bulunan Siemens ve Halske Fabrikası'na gönderilecek olan Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) mezunlarından ve posta işleri kâtiplerinden Râna ile Darüşşafaka'yı birinci olarak bitiren Sabri Efendilere diğer örneklerde olduğu gibi Telgraf Bakanlığı bütçesinden 400'er mark maaş ve 500'er mark yol masrafı verilmesi hususunda Padişah'ın onayı çıktığından gereğinin yapılması istenmektedir.

20 Nisan 1906

Document on Students Trained at Siemens

BOA, BEO (Prime Ministry Documentation Office Documents), 2810/210729
Document written by the Prime Ministry to the Ministry of the Interior

All necessary measures are to be taken following the Sultan's approval concerning the provision as in other cases, of 400 mark wage and 500 marks for travel expenses by the Telegraph Ministry budget to Mr. Rana, graduate from Galatasaray School and acting secretary at the postal services and Mr. Sabri, who came first in the finals at the Darüşşafaka School, both of whom are to be sent to the Siemens & Halske Factory in Berlin for training.

20 April 1906

SAVUNMA SANAYİ BELGELERİ

DOCUMENTS *on* DEFENSE INDUSTRY

1892/1897
Torpidolar
Torpedoes

BELGE 44
Tophane'nin Torpido Talebine Dair Mektup

RECORD NO. 44
Letter on Tophane's Demand for Torpedoes

No 15013 Cc

Morel Bey
~~Bootsmotocka~~

to

Messrs Siemens Brothers & Co
12 Queen Anne's Gate
Westminster

february 12 1892

Sir,

I am directed by H. Exc. the Turkish ambassador ~~I beg~~ to send you herewith the drawing of an Electric Cable tank for torpedoes, which is required for the arsenal of Tophané, at Constantinople, and ~~I would~~ ~~should be glad~~ if you could let ~~me~~ him have an estimate of the price at which you could furnish it to the Turkish Government.

If this estimate should include, besides the price of the tank, the freight ~~to~~ and insurance to Constantinople; ~~the~~ ~~the~~ For delivery at Constantinople, the steamer would have to get near the quai of Tophané, ~~and unload the goods in lighters~~, the insurance covering all risks of unloading until the goods are ~~landed~~ placed in the lighters.

The ~~H~~ Steamship companies, who are acquainted with the localities, can furnish I believe, all information on this subject.

As you would have no brokerage or commission ~~to a disc~~ to pay to anyone, I hope you will quote the ~~lowest prices~~ most moderate and lowest prices.

I should also like to know ~~in what~~ how long it would take to execute the order, from the time of its being placed in your hands, and

OSMANLI ARŞİVİ
HR. ŞFR (3)
288 / 221

what would be your conditions for the payment.

Yours &c

P.S. Please to return the enclosed drawing with your Estimate.

Tophane-i Amire, torpido ve aksamını Siemens'ten temin ediyordu.

Bakanlık İzmir ve Selanik Limanları ile Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının savunmasını kuvvetlendirmek için Siemens'ten devrin en son tekniğine sahip 300 adet torpido satın aldı.

Tophane-i Amire (Imperial Arsenal) obtained its torpedoes and their electric components from Siemens.

The Defense Ministry bought 300 state-of-the-art torpedoes from Siemens for the protection of the ports of Smyrna and Thessaloniki and the Dardanelles and Bosphorus Straits.

BELGE 44 / RECORD NO. 44

Tophane'nin Torpido Talebine Dair Mektubun Türkçesi
Turkish Translation Letter on Tophane's Demand for Torpedoes

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 388/22

No 15013
Morel Bey'den (Elçilik Müsteşarı)

Sayın Siemens Brothers & Co'ya
12 Queen Anne's Gate
Westminster

12 Şubat 1892

Efendim,
Türkiye Sefiri Ekselanslarının talimatıyla size, Konstantiniye'deki Tophane-i Amire'nin ihtiyacı olan torpido tankının çizimini gönderiyorum. Bu aletin Türk hükümeti için üretilmesinin tahmini fiyatını belirlemenizi arz ederim.
Malın Konstantiniye'ye nakliyesi ve gemiye yerleşene kadar tüm olası riskleri kapsayan sigortası da tankın fiyat tahmininin içinde olmalı. Geminin teslimatı Tophane-i Amire'ye yakın bir iskelede yapılmalı.

Sanırım bölgeyi bilen denizcilik şirketleri size bu konuyla ilgili ayrıntıları aktarabilirler.
Herhangi bir komisyoncuya para aktarmaya ihtiyacınız olamayacağına göre, en makul ve uygun fiyatları sunabileceğinizi umuyorum.
Bilmek istediğim şeylerden biri de bu siparişin size ulaşmasından itibaren ne kadar zaman zarfında yerine getirilebileceği ve

(SAYFA 2)
ödeme şartlarınız.
Not: Lütfen ekte bulunan çizimi fiyat tahmininizle beraber geri gönderiniz.

BELGE 45

Siemens'ten Boğaz'da Deneme Atışı ve Eğitim Teklifine Dair Belge

RECORD NO. 45

Document on Siemens' Offer to Make Test-Fire at the Bosphorus and Provide Training

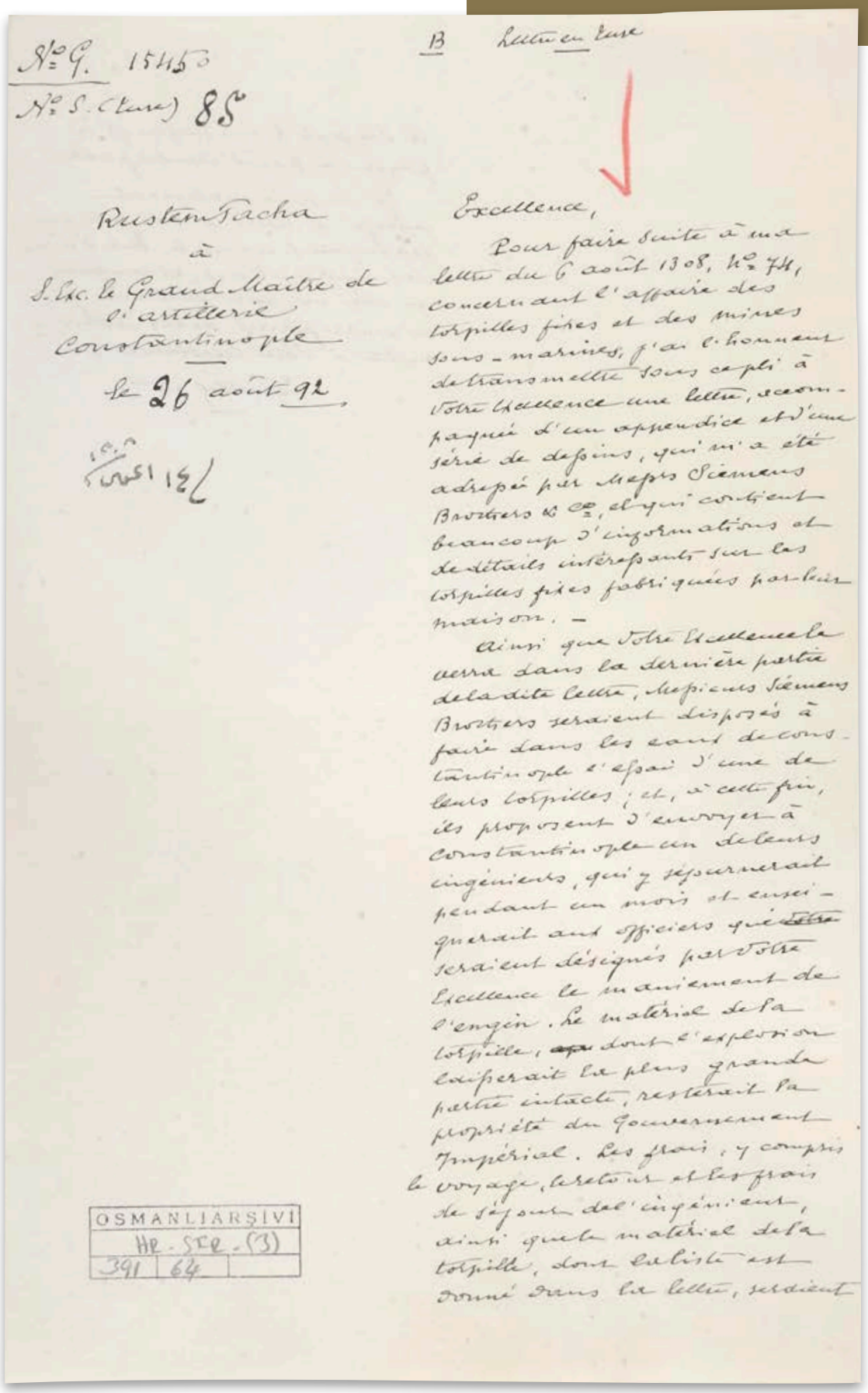

N° G. 15453

N° S. (Turc) 85

B Lettre en turc

Rustem Pacha
à
S. Exc. le Grand Maître de l'artillerie
Constantinople

Le 26 août 92

Excellence,

Pour faire suite à ma lettre du 6 août 1308, N° 74, concernant l'affaire des torpilles fixes et des mines sous-marines, j'ai l'honneur de transmettre sous ce pli à Votre Excellence une lettre, accompagnée d'un appendice et d'une série de dessins, qui m'a été adressé par Messrs Siemens Brothers & Co, et qui contient beaucoup d'informations et de détails intéressants sur les torpilles fixes fabriquées par leur maison. –

Ainsi que Votre Excellence le verra dans la dernière partie de la dite lettre, Messieurs Siemens Brothers seraient disposés à faire dans les eaux de Constantinople l'essai d'une de leurs torpilles; et, à cette fin, ils proposent d'envoyer à Constantinople un de leurs ingénieurs, qui y séjournerait pendant un mois et enseignerait aux officiers qui ~~seraient~~ seraient désignés par Votre Excellence le maniement de l'engin. Le matériel de la torpille, ~~qui~~ dont l'explosion laisserait la plus grande partie intacte, resterait la propriété du Gouvernement Impérial. Les frais, y compris le voyage, le retour et les frais de séjour de l'ingénieur, ainsi que le matériel de la torpille, dont la liste est donnée dans la lettre, seraient

OSMANLI ARŞİVİ
HR. SFR. (3)
391 | 64

de Six cents livres Sterlings à payer ici par l'ambassade,

Je me suis également adressé à deux autres publicques renommées dans le but d'avoir des informations; et aussitôt qu'elles me parviendront, je m'empresserait de les transmettre à Votre Excellence –

Veuillez etc

BELGE 45 / RECORD NO. 45

Siemens'ten Boğaz'da Deneme Atışı ve Eğitim Teklifine Dair Belgenin Türkçesi

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 391/64

(F)
No: 9. 15450
No: S (Türkçe) 8S

Rüstem Paşa'dan
Tophane Müşiri Hazretlerine,
Konstantiniye
26 Ağustos 1892
(14 August 1308)

Efendim Hazretleri,
6 Ağustos 1308 (18 Ağustos 1892) tarihli, 74 numaralı, sabit torpiller ve denizaltı mayınları ile ilgili mektubumu takiben, Ekselanslarınıza bu gönderide Siemens Brothers & Co. tarafından bana iletilen, kendileri tarafından imal edilen sabit torpiller konusunda birçok bilgi ve ilginç ayrıntıyı içeren bir dizi ilave çizimi göndermekten onur duyuyorum. Ekselanslarının bahsedilen mektubun son kısmında okuyabileceği gibi, Sayın Siemens Brothers, Boğaz'ın sularında torpillerinden bir tanesinin denemesini yapmaya hazırlar. Bu doğrultuda İstanbul şehrinde bir ay kalarak, Ekselansları tarafından tespit edilecek subaylara, aracın kullanım eğitimini verecek bir mühendis göndermeyi teklif ediyorlar. Torpilin patlatılmasından sonra ise çoğu zarar görmeyecek olan malzemeler İmparatorluk hükümetinin mülkiyetinde kalacaktır. Mühendisin gidiş-dönüş seyahat masrafları, konaklaması ve mektupta listesi bulunan torpil malzemesinin toplam

(SAYFA 2)
600 sterline eşit olan masrafı buradaki Sefaret tarafından ödenecektir.
Bilgi toplamak amacıyla iki tanınmış fabrika ile daha temasa geçtim, ayrıntılar elime geçer geçmez Ekselanslarınıza ileteceğim.

Document on Siemens' Offer to Make Test-Fire a Torpedo at the Bosphorus and Provide Training

BOA, HR. SFR. 3 (Ministry of Foreign Affairs, London Embassy Documents), 391/64

(F)
No: 9. 15450
No: S (Turkish) 8S

From Rüstem Pasha
Grand Master of the Artillery
Constantinople
26 August 1892
(14 August 1308)

Your Excellency,
Following my letter No 74 of 6 August 1308 (18 August 1892) concerning fixed torpedoes and submarine mines, I have the honor of sending in annex to the present letter, a document full of information and interesting details together with a series of drawings sent to me by Siemens Brothers & Co. concerning the fixed torpedoes they manufacture.
As his Excellency will able to read in the last part of the letter, Siemens Brothers are prepared to test one of their torpedoes in the waters of the Bosphorus. In this context, they propose to send an engineer to spend a month in Constantinople and train officers designed by his Excellency on how to use the device. The materials that remain intact after the explosion will remain as property of the Imperial government. The amount of 600 pound sterling covering the cost of the return trip of the engineer, his boarding and the torpedo material listed in the letter.

(PAGE 2)
shall be paid by the Embassy here. I have contacted two more well-known companies to acquire information from them, which I shall forward to his Excellency as soon as I receive them.

BELGE 46

Torpillerin Elektrik Direncini

Ölçen Alete Dair Belge

RECORD NO. 46

Document on Device

to Measure the Electric Resistance of Torpedoes

N°G. 15826

N° S. (Turc) 196

B — Lettre en turc — 1

Reste en Tachra

à

S. Exc. le Grand Maître de l'artillerie

Constantinople

le 23 décembre 92

١٢٠٨ / ١١ كانون اول

Excellence,

J'ai eu l'honneur de recevoir la lettre de Votre Excellence du 26 novembre 1308, N° 128, qui me chargeait de m'enquérir du prix d'un appareil employé pour mesurer la force de résistance des fils de torpille électrique.

Le nom et la description de cet appareil, ~~[illegible]~~ étant donnés en turc, ~~j'ai eu quelque difficulté à le comprendre; mais~~ et en termes techniques, on a eu quelque difficulté à en saisir parfaitement le sens; mais comme j'ai néanmoins à peu près compris ce dont il s'agissait, je me suis adressé à Messieurs Siemens Brothers, qui sont un nombre des fabricants les plus renommés pour les instruments de ce genre, ~~afin~~ à l'effet d'avoir des indications et des prix.

J'adresse ci-joint à Votre Excellence copie de la lettre qu'ils m'ont adressée en réponse, et qui ~~indique l'~~ donne la spécification, les dessins et le prix de l'appareil dont il s'agit. La même fabrique peut également fournir des piles électriques du système Leclanché et les prix, qui varient selon les modèles, sont indiqués à la fin de ~~leur~~ la lettre.

Il est à remarquer que ces prix sont indiqués pour les objets consignés à Londres, et ne comprennent pas les frais d'emballage, de transport et d'assurance.

Dans le cas où le Département de Votre Excellence chargerait l'ambassade de l'achat et de l'expédition de ces objets, ses instructions seront exécutées avec toute bonne foi possible.

Veuillez agréer etc.

Dans le cas où ces objets seraient ceux que Votre Excellence désire, et où les prix lui conviendraient, elle n'aura qu'à me faire savoir.

Veuillez

OSMANLI ARŞİVİ
HR. SFR. (3)
392 | 90

BELGE 46 / RECORD NO. 46

Torpillerin Elektrik Direncini Ölçen Alete Dair Belgenin Türkçesi

BOA, HR. SFR. 3 (Hariciye Nezareti Londra Sefareti Evrakı), 392/90

(FR) No :G 15826 No: S (Türkçe) 196

Rüstem Paşa'dan
Konstantiniye
Tophane Müşiri Hazretlerine
23 Aralık 1892
11 Kanunievvel 1308

Ekselans,
Ekselansınızın, torpillerin elektrik tellerinin direncini ölçmekte kullanılan aletin fiyatı konusunda bilgi elde etmemi isteyen 128 numaralı, 8 Kasım 1308 (8 Aralık 1892) tarihli mektubunu alma şerefine nail oldum.
Bu aletin adı ve tasviri Rusça ve teknik bir dille sunulduğu için tam olarak kavramakta zorlandık. Yine de konuyu az çok anladım ve bu tür aletler konusunda en muteber imalatçılardan Sayın Siemens Brothers'a fiyat ve başka hususlarla ilgili bilgi elde etmek üzere başvurdum.
Ekte, Ekselansınıza cevap olarak gönderdikleri ve söz konusu aletlerin özelliklerini, çizimlerini ve fiyatlarını içeren mektubun kopyasını iletiyorum. Aynı imalathane, fitilleme sisteminin elektrik pillerini de sağlayabilir. Modellere göre değişen fiyatlar da mektubun sonunda gösteriliyor.
Bahse konu fiyatlar Londra'da teslim edilecek ürünler için geçerli olup,

(SAYFA 2)
bunlara ambalajlama, nakliye ve sigortalamanın dahil edilmediği hususuna da dikkat edilmelidir.

(Üzeri çizilmiş bölüm) Ekselansınız bu aletleri ve fiyatları münasip bulduysa, şahsıma bildirmeniz kâfidir.

Document on the Device to Measure the Electric Resistance of Torpedoes

BOA, HR. SFR. 3 (Ministry of Foreign Affairs, London Embassy Documents), 392/90

(FR) No :G 15826, No: S (Turkish) 196

From Rüstem Pasha
Constantinople
Grand Master of the Artillery
23 December 1892
11 Kanunievvel 1308

Your Excellency,
I have the honour of having received your Excellency's letter No 128 dated 8 November 1308 (8 December 1892) requiring some information concerning the price of a device used to measure the resistance of the electric wires of the torpedoes. We had some trouble to fully understand the name and description of the device since it was written in Russian and using a technical language. Nevertheless, I was able to roughly understand the subject and have contacted the esteemed Siemens Brothers, manufacturers of such devices, to obtain information about their prices and other issues. In answer to your Excellency's request, I am sending in annex a copy of the letter they have sent in answer, which includes the specifications of the devices, their drawings and prices. The same factory can supply the electric batteries of the fusing system. The letter includes the prices of different models.
The prices mentioned are valid for goods delivered in London,

(PAGE 2)
and it should be noted that packaging, transport and insurance are not included.

(Passage crossed out) Should your Excellency find the devices and their prices suitable, please let me know.

BELGE 47

Boğazlar ve Limanlar için
Torpido Alımına Dair Rapor

RECORD NO. 47

Report Regarding the Purchase of
Torpedoes for the Straits and Ports

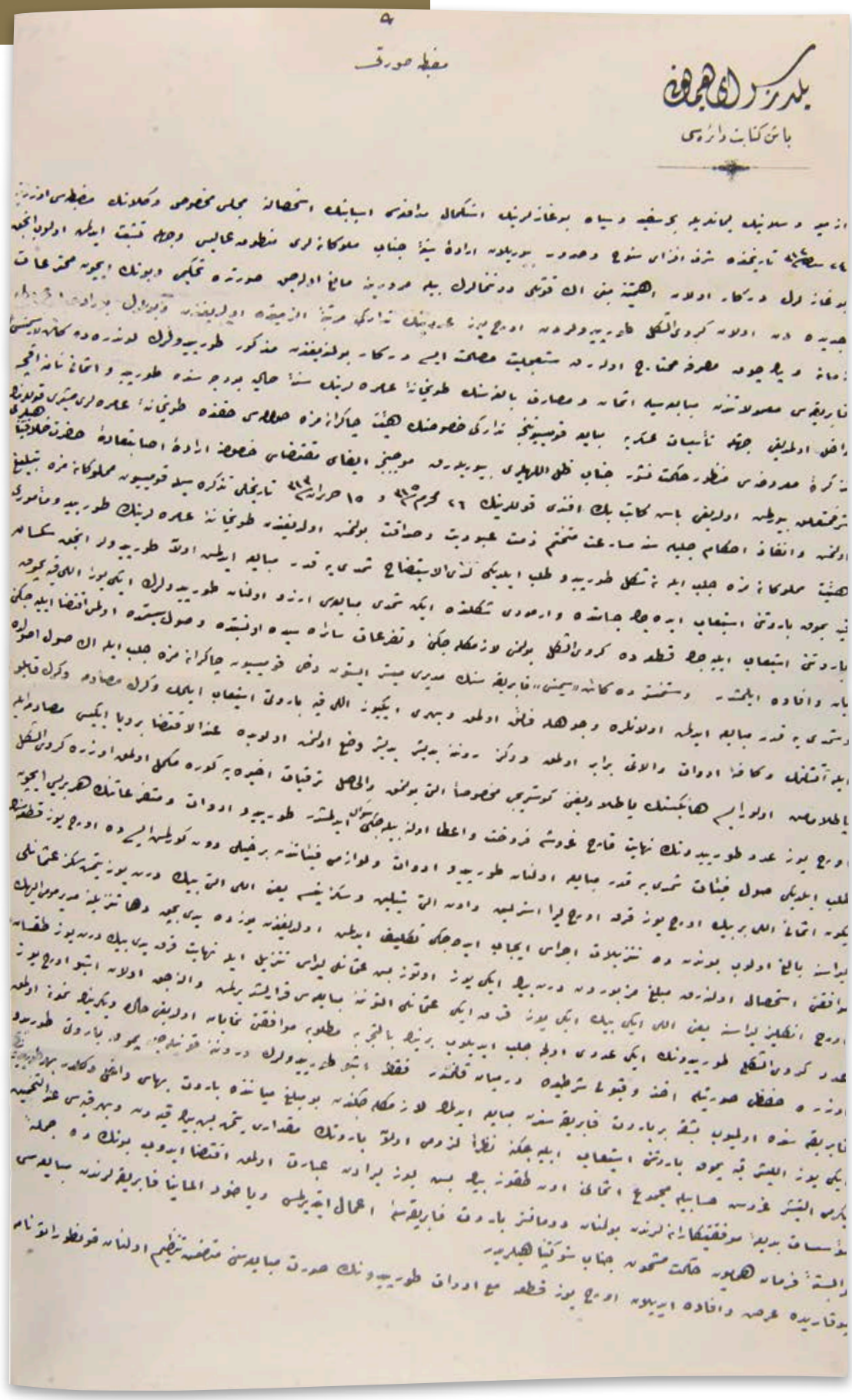

ستول حافظهٔ حکمت افاضهٔ جناب خلافتپناهیلری بویله اوزره عینا رفع اشانه شوکتلو عنوان حضرتلری ولینعمت بی منت اعظمیدر
قانه اولنمقده منهجاتهٔ مقرونه ساعدهٔ سنیهٔ جناب ظل اللهیلری بورالرینی حالا بالامضا تعاطی ایدلمك اوزره اتخاذ بلغ [illegible]
اللهایدیه ایکی یوز قرق ایکی عدد عثمانلی لیراسی بروم [illegible] بیلیق [illegible] اتخاذ مخزنی اورتق [illegible]
[illegible] تأمین ایله عسکریه اعانه اقچه‌سنده هیئت هاکانه‌مز [illegible] اولهرق بانقهٔ عثمانی‌یه تقریبا [illegible] ایکی قطعه
[illegible] واسطهٔ [illegible] جناب خلافتپناهیلری بولنمقده اولدیغی وقتا [illegible] احوالده
حکمک اسنادهٔ خصوصنك باب عالیلرینه [illegible]
امر و فرمان ولینعمت بلامنتانه پادشاه اقدس واعظم افندمز حضرتلرینکدر

فی ۸ ع الاول [illegible]

بحریه میرالایی	پیاده میرلواسی	طوپچی فریق	فریق	مشیر	مشیر
عبد مملوکلری	عبد مملوکلری	[illegible]	عبد مملوکلری	عبد مملوکلری	عبد مملوکلری
محمد	[illegible]		سعد الدین	رفعت	[illegible]

[illegible]
قول اغاسی [illegible]
عبد مملوکلری
محمد

BELGE 47 / RECORD NO. 47

BOĞAZLAR VE LİMANLAR İÇİN TORPİDO ALIMINA DAİR RAPORUN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE REPORT
REGARDING THE PURCHASE OF TORPEDOES FOR THE STRAITS AND PORTS

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 164/123

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitabet Dairesi
Mazbata Sureti

İzmir ve Selanik Limanları'yla Bahr-i Sefid ve Siyah Boğazları'nın istikmal-i müdafaası esbabının istihsaline Meclis-i Mahsus-ı Vükela'nın mazbatası üzerine 24 Şubat sene [1]312 tarihinde şeref efzâ-yı sunuh ve sudur buyurulan İrade-i Seniyye-i Cenab-ı Mülukaneleri mantuk-ı âlîsi vechle teşebbüs edilmiş olup ancak Boğazların derkar olan ehemmiyetine mebnî en kuvvetli donanmaların bile murûruna mâni' olacak suretde tahkimi ve bunun için muhteri'ât-ı cedideden olan kürevi'ş-şekl torpidolardan üç yüz adedinin tedariki mertebe-i elzemiyetde olduğundan ve bunların burada imali zamana ve pek çok masrafa muhtac olarak müsta'ciliyet-i maslahat ise derkar bulunduğundan mezkur torpidoların Londra'da kâin Siemens Fabrikası mamulatından mübaya'asıyla esman ve masarıf-ı bâliğasının Tophane-i Amirelerinin sene-i hâliye bütçesinde torpido ve esmanı namına akçe dahil olmadığı cihetle tesisat-ı askeriye mübaya'ası komisyonunca tedariki hususunun heyet-i çakiranemize havalesi hakkında Tophane-i Amire Müşiri kullarının tezkire-i maruzası manzur-ı hikmet nüşur-ı Cenab-ı Zıllullâhîleri buyurularak mucebince ifa-yı muktezâsı hususuna irade-i isabet-ade-i Hazret-i Hilafet-penâhîleri şeref müte'allik buyurulmuş olduğu Başkatip beyefendi kullarının 26 Muharrem sene [1]315 ve 15 Haziran sene [1]313 tarihli tezkiresiyle komisyon-ı memlukanemize tebliğ olunmuş ve infaz-ı ahkam-ı celilesine müsaraat mütehattem-i zimmet-i ubudiyet bulunmuş olduğundan Tophane-i Amirelerinin torpido memuru heyet-i memlukânemize celb ile ne şekil torpido taleb eylediği lede'l-istizah şimdiye kadar mübayaa edilmiş olan torpidolar ancak seksen kıyye pamuk barutunu istiâb edecek cesametde ve armudî şeklinde iken şimdi mübayaası arzu olunan torpidoların iki yüz elli kıyye pamuk barutun istî'âb eyleyecek kıtada kürevi'ş-şekl bulunması lazım geleceğini ve teferru'ât-ı sairesi de o nisbetde ve son sistemde olması iktiza eyleyeceğini beyan ve ifade eylemiştir. Westminster'da kâin Siemens Fabrikası Müdürü Mister Easton dahi komisyon-ı çâkirânemize celb ile en son usulde ve şimdiye kadar mübaya'a edilmiş olanlara vücuhla faik olmak ve beheri iki yüz elli kıyye barutu isti'âb eylemek ve gerek müsademe ve gerek kaplo ile ateşlenmek ve kâffe-i edevat ve alâtı beraber olmak ve deniz derununa yedişer yedişer vaz' olunmuş olup da inde'l-iktiza bir veya ikisi müsademe ile patlamamış olur ise hangisinin patladığını gösterici mahsusen aleti bulunmak ve'l-hasıl terakkiyât-ı ahîreye göre mükemmel olmak üzere kürevi'ş-şekl üç yüz adet torpidonun nihayet kaç kuruşa furuht ve ita olunabileceği sual edilmiştir. Torpido edevat ve müteferri'âtının her birisi için talep eylediği son fiyat şimdiye kadar mübaya'a olunan torpido edevat ve levazımı fiyatından bir hayli dûn görülmüş ise de üç yüz kıtasının yekun-ı esmanı elli bir bin üç yüz kırk üç sterlin ve on altı şilin ve sekiz pense,

yani elli altı bin dört yüz yetmiş sekiz Osmanlı lirasına bâliğ olup bundan da tenzilat icrası icab edeceği teklif edilmiş olduğundan yüzde yedi buçuk daha tenziline müdür-i muma-ileyhin muvafakati istihsal olunarak meblağ-ı mezburdan dört bin iki yüz otuz beş Osmanlı lirası tenzil ile nihayet kırk yedi bin dört yüz doksan üç İngiliz lirasına yani elli iki bin iki yüz kırk iki Osmanlı altınına mübaya'ası kararlaştırılmış ve alınacak olan işbu üç yüz adet kürevi'ş-şekl torpidonun iki adedi evvelce celb edilip birinin bi't-tecrübe matlube muvafakati nümayân olduğu halde diğerinin nümune olmak üzere hıfzı suretiyle ahz ve kabulü şartı da dermeyan kılınmıştır. Fakat işbu torpidoların derununa konulacak pamuk barutu torpido fabrikasında olmayıp başka bir barut fabrikasından mübayaa edilmek lazım geleceğinden bu meblağ meyânında barut bahası dahil değildir. Beher torpidonun iki yüz ellişer kıyye pamuk barutunu isti'âb eyleyeceğine nazaran lüzumu olan barutun mikdarı yetmiş beş bin kıyyeden ve beher kıyyesi inde't-tahmin yirmi altışar kuruş hesabıyla mecmu-ı esmanı on dokuz bin beş yüz liradan ibaret olmak iktiza edip bunun da cümle-i müessesât-ı bedi'a-i muvaffakiyet-kârânelerinden bulunan dumansız barut fabrikasına imal ettirilmesi veyahut Almanya fabrikalarından mübaya'ası vâbeste-i ferman-ı hümayun-ı hikmet meşmun-ı cenab-ı şevket-penâhîleridir. Yukarıda arz ve ifade edilen üç yüz kıta ma'a edevat torpidonun suret-i mübaya'asını mutazammın tanzim olunan kontratoname meşmul-i lahâza-i hikmet ifaza-i Cenab-ı Hilafet-penâhîleri buyurulmak üzre aynen ref'-i asitan-ı şevket unvan-ı Hazret-i veliyy-i ni'met-i bî-minnet-i azamîleri kılınmış olmakla münderecatı makrun-ı müsaade-i Seniyye-i Cenab-ı zıllullâhîleri buyurulduğu halde bi'l-imza te'âtî edilmek üzre esman-ı baliğası olan elli iki bin iki yüz kırk iki adet Osmanlı lirasıyla ber-vech-i maruz yetmiş beş bin kıyye pamuk barutunun esman-ı muhammenesi olan on dokuz bin beş yüz liranın Tesisat-ı Askeriye iane akçesinden heyet-i çâkirânemiz namına olarak Bank-ı Osmani'ye başka başka teslimi ile iki kıta çekinin irsali hususunun Bâbıâlîlerine irade ve ferman buyurulması vabeste-i Ferman-ı Hümayun-ı Cenab-ı Hilafet-penâhîleri bulunmakla ol bâbda ve katıbe-i ahvalde emr u ferman-ı veliyy-i nimet-i bî-imtinan-ı Padişah-ı Akdes ve Azam Efendimiz Hazretlerinindir.

Fi 8 Rebiülevvel sene [1]315

Müşir abd-i memlukleri Osman
Müşir abd-i memlukleri Rauf
Ferik abd-i memlukleri Sadeddin
Topçu Feriki-memuriyettedir
Piyade Mirlivası abd-i memlukleri İzzet
Mukabele edilmiştir
Kulları Zeki
Kulları Safvet
Abd-i memlukleri Tahsin

Boğazlar ve Limanlar için Torpido Alımına Dair Raporun Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 164/123-1

Yıldız Sarayı Sekretaryası

Siemens'ten torpido alımıyla ilgili Askeri Satın Alma Komisyonu tarafından hazırlanan raporun kopyasıdır.

Meclis-i Vükela'nın (Bakanlar Kurulu) 8 Mart 1897 tarihinde aldığı bir kararla İzmir ile Selanik Limanları ile Akdeniz ve Karadeniz Boğazlarının savunması için gerekli tedbirlerin alınması hususunda Padişah'ın onayı çıkmış ve gerekli girişimlere başlanmıştır. Boğazların öneminden dolayı güçlü donanmaların bile geçişini engelleyecek şekilde kuvvetlendirilmesi için yeni model küre şeklindeki torpidolardan 300 adet temin edilmesine karar verilmiştir. Bu topların İstanbul'da üretilmesi hem pahalıya hem de epeyce zamana mal olacaktır. Londra'da bulunan Siemens Fabrikası'nın ürettiği toplardan satın alınarak sorunun çözülmesi yoluna gidilecektir. Ancak Tophane'nin bu seneki bütçesinden harcama kalemi için ödenek ayrılmadığından, tutarın Askeri Satın Alma Komisyonu tarafından karşılanması yoluna gidilecektir. Bu husustaki Padişah onayı, hemen satın alma çalışmalarına başlanması için Komisyon'a gönderilmiştir. Tophane'nin torpido sorumlusu, Komisyon'a çağırılarak hangi tip torpidoların istendiği sorulmuştur. Bu zamana dek alınmış olan torpidolar sadece 80 kıyye (102, 6 kilogram) pamuk barutunu alabilecek büyüklükte ve armut şeklinde iken, şimdi istenen torpidolar 250 kıyye (320, 5 kilogram) pamuk barutunu alabilecek büyüklükte ve küre şeklindedir. Aynı zamanda en yeni tekniğe göre üretilmiş olması istenmektedir. Westminster'da bulunan Siemens Fabrikası Müdürü Bay Easton da Komisyon'a davet edilerek en son usuldeki ve şimdiye kadar satın alınanlardan daha üstün özelliklere sahip torpidoların incelenmesi talep edilmiştir. Bu torpidolar hem çarpışma hem de kablo ile ateşlenebilir özellikte olmalı, denize yedişerli gruplarla yerleştirildikleri takdirde, hangisinin çarpışma ile patlayıp hangilerinin patlamadığını gösteren göstergelerinin olması da şart koşulmaktadır. Yani satın alınacak torpidoların son teknik gelişmelere

Report Regarding the Purchase of Torpedoes for the Straits and Ports

BOA, Y. MTV (Miscellaneous Yıldız Documents), 164/123-1

Yıldız Palace Secretary

Copy of the report prepared by the Military Purchases Commission concerning the purchase of torpedoes from Siemens.

The Sultan has ratified the Council of Ministers' decision of 8 March 1897 to have the necessary measures taken to defend the ports of Smyrna and Thessaloniki as well as the Mediterranean and Black Sea Straits, and the necessary first steps have been taken. Because of their importance, it was decided that 300 torpedoes of the latest spherical model were to be purchased in order to strengthen the straits so as to obstruct the passage of even the most powerful fleets.
Manufacturing these cannon balls would be expensive and time consuming. Since there is a need for these weapons, the solution is to buy the weapons produced by the Siemens factory in London. However, since the Imperial Arsenal has not foreseen such an expense in its budget of this year, it was decided it was to be met by the Military Purchase Commission. The Sultan's approval on this matter was sent to the Commission in order for it to launch the purchase procedure. The officer in charge of torpedoes at the Imperial Arsenal was called to the Commission and asked what kind of torpedo was required. While torpedoes obtained until now were large enough to contain only 80 kıyye (102, 6 kilograms) of guncotton and peer shaped, the ones required now are to be of circular shape and large enough to contain 250 kıyye (320, 5 kilograms) of guncotton. They should also be manufactured according to the latest technology.
The Director of the Siemens factory in Westminster, Mr. Easton, was invited to the Commission and asked to provide latest model torpedoes of a higher quality that those acquired until now, with all their accompanying equipment. It should be possible for these torpedoes to be fired both through collision and by wire. It is also required that for each group of seven torpedoes positioned under the sea, an indicator should show which ones should explode under collision and which ones should not. In

uygun olarak üretilmiş olmaları istenmiştir. 300 adet torpidonun maliyetinin ne kadar olacağı da Fabrika Müdürü'nden sorulmuştur. Müdürün, parçalarıyla beraber torpido için istediği fiyat şimdiye kadar satın alınan torpido fiyatlarından bir hayli düşük görülmüştür. Ancak 300 adedin toplam ücreti 51. 243 sterlin, 16 şilin ve 8 pense, yani 56. 478 Osmanlı lirasına ulaşmaktadır. Bundan %7, 5 indirim sözü de alınmıştır. Dolayısıyla 47. 493 İngiliz sterlinine yani 52. 242 Osmanlı lirasına satın alınması karar altına alınmıştır. Alınacak 300 adet küre şeklindeki torpidonun iki tanesinin önceden getirtilip birinin denenmesi, diğerinin de örnek olarak korunması hususunda da Müdür ile anlaşma sağlanmıştır. Fakat torpidolara konacak pamuk barutu bu fabrikada olmadığı için başka yerden alınacağından, belirlenen fiyatlara dahil değildir. Her torpidonun 250'şer kıyye pamuk alacağı düşünülürse bütün torpidolar için gerekli olan barut miktarı 75 bin kıyye olacaktır. Tahminen bir kıyye barut 26 kuruştan alınacağından toplam 19. 500 lira barut fiyatı gerekli olacaktır. Barutun ya dumansız barut fabrikasında üretilmesi ya da Almanya fabrikalarından satın alınması Padişah'ın görüşlerine sunulmaktadır. 300 adet torpido ve parçalarının alımı ile ilgili hazırlanan kontrat Padişah'a sunulmuştur. Padişah'ın bu şartlarda torpido alımına izin vermesi halinde kontrat karşılıklı olarak imzalanacaktır. Torpido ve tahmini barut masraflarının askeri tesisat yardım akçesinden Tesisat-ı Askeriye Satın Alma Komisyonu adına Osmanlı Bankası'na ayrı ayrı yatırılarak iki adet çekin gönderilmesi konusunda Başbakanlığa emir verilmesi istenmektedir.

7 Ağustos 1897

(Komisyon üyelerinin imzaları)
Mareşal Osman
Mareşal Rauf
General Sadeddin
General İzzet
Zeki
Safvet
Tahsin

short, the torpedoes that are to be bought were required to be manufactured according to the latest technology. The Director was also asked what the price of 300 torpedoes would be. It turned out that the price asked for these torpedoes and their parts was quite cheap compared to those of the torpedoes acquired until now. Still, the total cost for 300 items is 51, 243 pound sterling, 16 shillings and 8 pence, equivalent to 56, 478 Ottoman liras. 7. 5% discount was obtained. It was thus decided that the purchase would be made at the cost of 47, 493 British pounds or 52, 242 Ottoman liras. It was also agreed with the Director that two of the 300 circular shaped torpedoes to be acquired shall be sent beforehand with one of them to be tested and the other to be kept as a sample.
However, the cotton powder to be filled into the torpedoes is not being produced in this factory, so they must be obtained elsewhere, at a cost that has not been stipulated. If we consider that each torpedo will contain 250 kıyye of cotton powder, the total quantity of cotton powder required for all the torpedoes weighs 75, 000 kilos. It is estimated that one kıyye of cotton powder costs 26 kurus, so its total price should amount to 19, 500 liras. The proposal to have this cotton powder either produced in a smokeless powder factory or to buy it from a factory in Germany has been submitted to the Sultan for his opinion. The contract prepared for the acquisition of 300 torpedoes and their accompanying spare parts has been submitted to the Sultan. If the Sultan approves the torpedoes purchase at these conditions, the contract will be signed reciprocally. An order from the Prime Ministry is expected for the provision of two cheques to the Ottoman Bank on behalf of the Military Equipment Purchase Commission for the separate payment of the estimated amounts due for the torpedoes and powder, to be covered by the military equipment reserve fund.

7 August 1897

(Signatures)
Marshall Osman
Marshall Rauf
General Sadeddin
General İzzet
Zeki
Safvet
Tahsin

BELGE 48

300 Adet Torpido Alımına Dair Mukavelename

RECORD NO. 48

Contract Regarding the Purchase of 300 Torpedoes

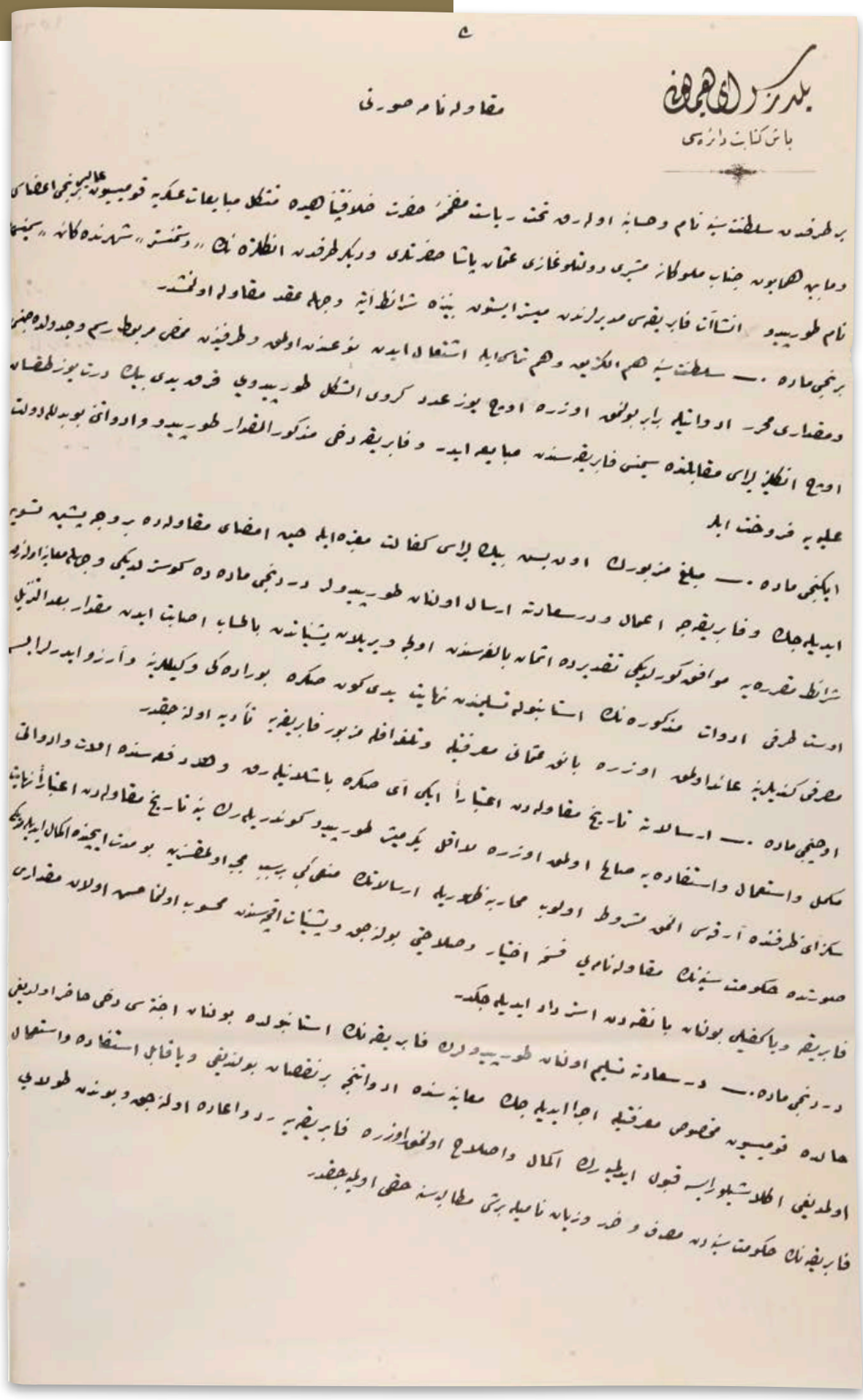

بلدرز دائرهسی
باش کتابت دائرهسی

مقاوله نامه صورتی

بشنجی ماده — مذکور فابریقه تعهداتی وقت و زمانیله و حسن صورتله ایفا ایده جکی و عکسی حالده فابریقه یه ویریلان
مبلغك اعاده سنه ضامن اولمق میه مبنی بر بانقه یی کفالت مقامنده ارائه ایده جکدر

التنجی ماده — محاربه ظهوریله اعمال ایدیلان اشیانك ارسالنه امکان اولدیغی حالده مصارف و مخاطره سی کندیلرینه عائد اولمق اوزره
فابریقه ده حفظ ایدیلجك و بو مجوزینك باقی قالدیغی مدت اوچنجی ماده ده تعیین ایدیلان مدته محسوب اولنه جقدر

یدنجی ماده — فابریقه اشبو مقاوله نامه تاریخنده ایکی ای حکده مقدر لو آلات و ادواتی مکمل اولدیغی حالده ایکی قطعه
طوپ یدو ارسالی و بونلرك دخولنده طرف حکومت سنه دن و فوجیولرجه دعوت اوزرینه صورت وضع و استعمالی ارائه و تعلیم

ایچون هر بیر مصرفی کندیلرینه عائد اولمق شرطیله برده مهندس اخذ ایتمکی تعهد ایدر

سکزنجی ماده — اشبو طوپ یدو لرله ادواتك درسعادت لیمانه قدر مصارف نقلیه سی و سیغورطه دیون اجرتی کاملا فابریقه
عائد اولمق جهتدر و اشبای مذکوره طوپخانه عامره سنجه بناً شدیدلسه اولدیغی حالده وایور دردسنده تسلیم ایدیله جکدر

عثمان رؤف سعدالدین عزت محمد

مقابله ایلندی

فولادی فولادی

[illegible]

[illegible]

BELGE 48 / RECORD NO. 48

300 ADET TORPİDO ALIMINA DAİR MUKAVELENAMENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE CONTRACT REGARDING THE PURCHASE OF 300 TORPEDOES

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 164/123-2

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitabet Dairesi

MUKAVELENAME SURETİ

Bir tarafdan Saltanat-ı Seniyye nam ve hesabına olarak taht-ı riyaset-i mufahhama-i Hazret-i Hilafet-penâhîde müteşekkil Mübaya'ât-ı Askeriye Komisyon-ı âlîsi birinci azası ve Mabeyni-Hümayun-ı Cenab-ı Mülukane Müşiri devletli Gazi Osman Paşa Hazretleri ve diğer tarafdan İngiltere'nin „Westminster" şehrinde kâin „Siemens" nam torpido inşaat fabrikası müdürlerinden Müşir Easton beyninde şerait-i âtiye vechle akd-i mukavele olunmuştur.

Birinci madde: Saltanat-ı Seniyye hem elektrik ve hem temas ile işti'al eden nevinden olmak ve tarafeynden mümzâ merbut resim ve cetvelde cinsi ve mikdarı muharrer edevatıyla beraber bulunmak üzre üç yüz adet kürevi'ş-şekl torpidoyu kırk yedi bin dört yüz doksan üç İngiliz lirası mukabilinde Siemens Fabrikasından mübaya'a eder ve Fabrika dahi mezkurü'l-mikdar torpido ve edevatını bu bedelle Devlet-i Aliyye'ye furuht eyler.

İkinci madde: Meblağ-ı mezburun on beş bin lirası kefalet-i mutebere ile hîn-i imza-yı mukavelede ber-vech-i peşin tesviye edilecek ve fabrikaca imal ve Dersaadet'e irsal olunan torpidolar dördüncü maddede gösterildiği vechle muayene olunarak şerait-i mukarrereye muvafık görüldüğü takdirde esman-ı baliğasından evvelce verilen peşinatdan bi'l-hesab isabet eden mikdar bade't-tenzil üst tarafı edevat-ı mezkurenin İstanbul'a tesliminden nihayet yedi gün sonra buradaki vekillerine ve arzu ederler ise masrafı kendilerine ait olmak üzre Bank-ı Osmani marifetiyle ve telgrafla mezbur fabrikaya tediye olunacaktır.

Üçüncü madde: İrsalâta tarih-i mukaveleden itibaren iki ay sonra başlanılarak ve her defasında alât ve edevatı mükemmel ve istimal ve istifadeye salih olmak üzre lâ-ekal yirmişer torpido gönderilerek yine tarih-i mukaveleden itibaren nihayet sekiz ay zarfında arkası alınmak meşrut olup muharebe zuhuruyla irsâlâtın men'i gibi bir sebeb-i mücbir olmaksızın bu müddet içinde ikmal edilemediği suretde hükümet-i seniyyenin mukavelenameyi feshe ihtiyar ve salahiyeti bulunacak ve peşinat akçesinden mahsub olunmamış olan mikdarı Fabrika veya kefil bulunan bankadan istirdad edilecektir.

Dördüncü madde: Dersaadet'e teslim olunan torpidoların fabrikanın İstanbul'da bulunan acentası dahi hazır olduğu halde komisyon-ı mahsus marifetiyle icra edilecek muayenesinde edevatınca bir noksan bulunduğu veya kâbil-i istifade ve isti'mâl olmadığı anlaşılır ise kabul edilmeyerek ikmal ve ıslah olunmak üzre Fabrikaya devr ve iade olunacak ve bundan dolayı

fabrikanın hükümet-i seniyyeden masraf ve zarar ve ziyan namıyla bir şey mutalebesine hakkı olmayacaktır.

Beşinci madde: Mezkur Fabrika taahhüdâtını vakit ve zamanıyla ve hüsn suretle ifa edeceğini ve aksi halde fabrikaya verilen meblağın iadesine zâmin olacağını mübeyyin muteber bir bankayı kefalet makamında irâe edecektir.

Altıncı madde: Muharebe zuhuruyla imal edilen eşyanın irsaline imkan olmadığı halde masarıf ve muhatarası kendilerine ait olmak üzere Fabrikaya hıfz edilecek ve bu mecburiyetin bâkî kaldığı müddet üçüncü maddede tayin edilen müddete mahsub olunmayacaktır.

Yedinci madde: Fabrika işbu mukavelename tarihinden iki ay sonra her türlü alât ve edevâtı mükemmel olduğu halde iki kıta torpido irsalini ve bunların vusûlünde taraf-ı hükümet-i seniyyeden vuku bulacak davet üzerine suret-i vaz' ve isti'mâlini irâe ve tarif için her bir masrafı kendilerine ait olmak şartıyla bir de mühendis izamını taahhüd eder.

Sekizinci madde: İşbu torpidolarla edevatının Dersaadet Limanı'na kadar masarıf-ı nakliyesi ve sigorta ve yol ücreti kamilen Fabrikaya ait olacaktır ve eşya-yı mezkure Tophane-i Amire Rıhtımı'na yanaştırılmış olduğu halde vapur derununda teslim edilecektir.

Osman
Rauf
Sadeddin
İzzet
Mehmed
Mukâbele olunmuşdur
Kulları Şefik
Kulları Said
Abd-i memlukleri Tahsin

300 adet Torpido Alımına Dair Mukavelenamenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. MTV (Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı), 164/123-2

Yıldız Sarayı
Genel Sekreterliği

ANLAŞMA SURETİ

Askeri Malzeme Satın Alma Komisyonu birinci üyesi ve aynı zamanda Mabeyn Müşiri (Saray Yaveri) Gazi Osman Paşa ile İngiltere'nin Westminster şehrinde bulunan Siemens Torpido Fabrikası Müdürü Bay Easton arasında aşağıdaki koşullar çerçevesinde anlaşma yapılmıştır.

Contract Regarding the Purchase of 300 Torpedoes

BOA, Y. MTV (Miscellaneous Yıldız Documents), 164/123-2

Yıldız Palace
General Secretary

AGREEMENT COPY

An agreement was reached between Marshall Ghazi Osman Pasha, Chamberlain and first member of the Military Equipment Purchase Commission and Mr. Easton, General Manager of the Siemens Torpedo Factory in Westminster, UK, on the conditions exposed below.

Birinci madde: Osmanlı Devleti hem elektrik hem de dokunma ile ateşlenen; her iki tarafça imzalanan cetvelde çeşit ve miktarları yazılı olan parçalarıyla beraber 300 adet küre şeklinde torpidoyu, 47.493 İngiliz lirası karşılığı Siemens Fabrikası'ndan satın alır. Fabrika da bu belirtilen özelliklerdeki torpidoları bu ücretle Osmanlı Devleti 'ne satar.

İkinci madde: Belirlenen ücretin 15.000 İngiliz lirası sağlam kefile bağlanarak anlaşma imzalandığı sırada peşin olarak ödenecektir. Fabrika'da üretilip İstanbul'a gönderilen torpidolar dördüncü maddede gösterildiği şekilde kontrol edilerek belirlenen şartlara uygunluğu tespit edilecektir. Bu yapılırsa önceden verilen peşinat düşülerek geriye kalan kısım torpidoların İstanbul'a tesliminden yedi gün sonra, Siemens'in buradaki temsilcilerine veya isterlerse masrafları kendilerine ait olmak üzere Osmanlı Bankası veya telgraf yoluyla doğrudan fabrikaya ödenecektir.

Üçüncü madde: Ürünlerin gönderilmesine anlaşma tarihinden itibaren iki ay sonra başlanılacak ve her postada takımıyla beraber kullanıma hazır 20 adet torpido bulunacaktır. Yine anlaşma tarihinden itibaren toplam sekiz ay içerisinde torpidoların tamamı teslim edilecektir. Savaş gibi herhangi bir gerekçe olmadığı sürece belirlenen zaman içinde torpidoların tamamının gönderilmemesi durumunda Osmanlı hükümetinin kontratı feshetme yetkisi olacak ve para Fabrika veya kefili bulunan bankadan geri alınacaktır.

Dördüncü madde: İstanbul'a teslim edilen torpidoların, Fabrika'nın İstanbul acentesinin de bulunduğu bir komisyon tarafından herhangi bir eksiği belirlendiği takdirde veya kullanılamayacağı anlaşıldığı durumda, mallar kabul edilmeyecek; eksiklerin tamamlanması için Fabrika'ya geri gönderilecektir. Bunun karşılığında Fabrika hükümetten zarar adı altında herhangi bir şey istemeyecektir.

Beşinci madde: Fabrika taahhütlerini zamanında ve eksiksiz bir şekilde yerine getirecektir. Aksi bir durumda Fabrika'ya ödenen paraların iadesine kefil olacak bir banka göstermek zorunda kalacaktır.

Altıncı madde: Savaş çıkması sebebiyle eşyanın gönderilmesine imkân bulunamazsa masraf ve tehlikesi

Article one: The Ottoman State shall buy from the Siemens Factory 300 circular shaped torpedoes to be fired either electrically or through collision at a price of 47, 493 pound sterling, together with their spare parts, the types and number of which are indicated in the chart signed by both parties. The Factory shall sell torpedoes with these specifications at the price above-mentioned to the Ottoman State.

Article two: After the agreement has been signed and a reliable guarantor has been found, a prepayment of 15, 000 pound sterling of the agreed sum shall be made. The torpedoes manufactured in the Factory and sent to Istanbul shall be tested as stated in article four for their compliance to the conditions specified. If this turns out to be the case, the remaining payment shall be made in 7 days after delivery of the torpedoes in Istanbul, either to Siemens' local representatives or if desired and the cost involved being met by the Company, to the Ottoman Bank or directly to the factory by way of telegraph.

Article three: The dispatch of the goods by batches of 20 ready to function torpedoes together with their spare part kits shall begin two months after the signature of the agreement. The total number of torpedoes shall be delivered within eight months after the signature of the agreement. In case the delivery of the total number of torpedoes within the specified deadline was to fail with no justification such as conditions of war, the Ottoman government will have the right to cancel the contract and recuperate its money from the Company or the bank acting as guarantor.

Article four: In case any defect should be identified in the torpedoes delivered in Istanbul by a commission including the local Factory representatives or if it turns out that they are useless, the goods shall be refused and sent back to the Factory for these defects to be dealt with. The Factory shall not ask the government for any compensation in exchange of such service.

Article five: The Factory shall fulfill its contract in time and in full. If this was not to be the case, the Factory shall have to show a bank guaranteeing the reimbursement of the money paid.

Fabrika'ya ait olarak, mallar Fabrika'da tutulacak ve bu süre, anlaşmanın üçüncü maddesinde belirtilen süreye dahil olmayacaktır.

Yedinci madde: Fabrika bu anlaşma tarihinden iki ay sonra bütün takımlarıyla beraber iki adet torpido göndermeyi ve bunlar İstanbul'a ulaştığında kurulum ve kullanımını göstermek için masrafları kendilerine ait olmak koşuluyla bir mühendis göndermeyi de kabul etmektedir.

Sekizinci madde: Torpidolar ile parçalarının İstanbul Limanı'na kadar nakil masrafları, sigorta ve yol ücretleri Fabrika'ya ait olacaktır. Mallar, Tophane Rıhtımı'nda vapur içinde teslim edilecektir.

Osman
Rauf
Sadeddin
İzzet
Mehmed
Kulları Şefik
Kulları Said
Kulları Tahsin

Article six: In case the goods could not be delivered because to the breakout of any war, the costs and risks shall be met by the Factory, the goods being kept in the factory but the time they are kept there not being included in the deadline mentioned in article three.

Article seven: The Factory accepts to deliver 2 months after the signature of the present agreement 2 torpedoes with their full kit and also to send at its own expense and as soon as the torpedoes arrive in Istanbul an engineer to show how to set up and use them.

Article eight: All transport costs of the torpedoes and their related parts to the port of Istanbul and their insurance shall be met by the Factory. The goods shall be delivered on board at the docks of Tophane.

Osman
Rauf
Sadeddin
İzzet
Mehmed
His Loyal Servant Şefik
His Loyal Servant Said
His Loyal Servant Tahsin

1906
Sahil Projektörleri
Coastal Projectors

BELGE 49
"Karadeniz Boğazı" Projektörlerine Dair Belge

RECORD NO. 49
Document on Projectors for the Black Sea Strait

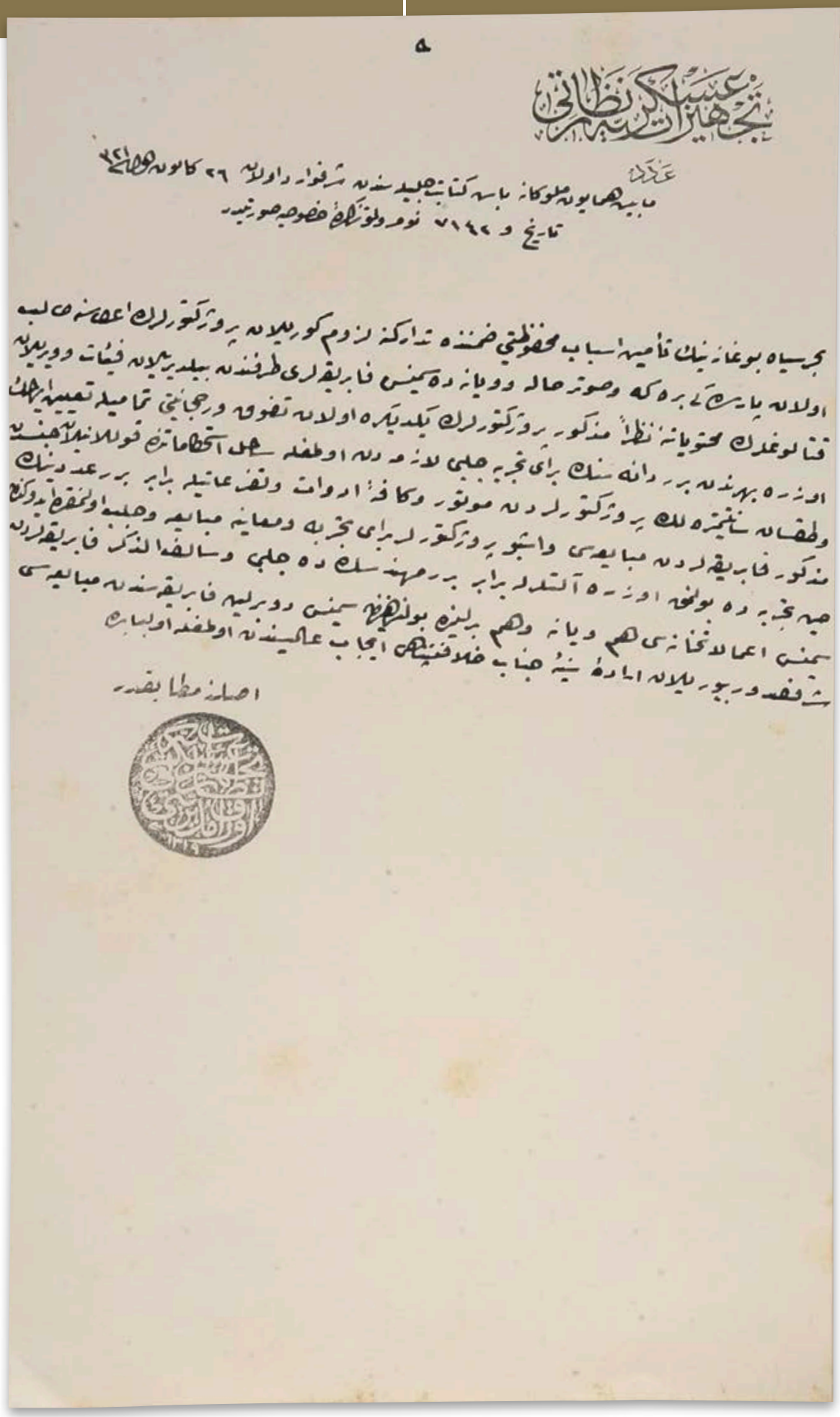

٥

تجهیزات عسکریه نظارتی

عدد

مابیه همایونه ملوکانه باسه کتابت جلیله سنه ترفوار اولان ٢٦ کانون اول ٧٢٤١
تاریخ و ٧١٤٢ نومرولو تذکره خصوصه صورتیدر

بحر سیاه بوغازینک تأمینه اسباب محفوظیتی ضمننده تدارکنه لزوم کوریلان پروژکتورلرک اعضاسنه لبه
اولان یاپیشقلره که وصوت حاله و دیانه ده سینی فابریقه‌لری طرفندن بلدیه‌یه قیمت ویریلان
قنالوغدک محتویاتنه نظاً مذکور پروژکتورلرک یکدیگره اولان تفوق و رجحانی تمامیله تعیینه جهت
اونده بهسندن بر دانه سنک برای تجربه جلبی لازم دن اوطفه حسب الاحکامات قولانیلان جهتنه
ولطفانه سائره‌لک پروژکتورلردن موتور وکافه ادوات ونفس عاتیله برابر بر عدد سنک
مذکور فابریقه‌لردن مبایعه‌سی واشبو پروژکتورلر برای تجربه ومعاینه مبایعه وجلبه اولنمق اوزره
جهت تجربه ده بولنمق اونده آلتدن برابر بر مهندسک ده جلبی وسالفه الذکر فابریقه‌لردن
سینی اعمالخانه‌سی دیانه وهم بلیزه بولنمق سینی دوبرلیه فابریقه‌سندن مبایعه‌سی
شرفصدور بورلیلان اراده سنیه جناب خلافتپناهی ایجاب عالیسندن اوطفه اولنبلسه

اصله مطابقدر

İstanbul Boğazı'nın güvenliğini sağlamak için Siemens sahil projektörlerinden temin edildi.

Coastal projectors to ensure the security of the Black Sea Strait were purchased from Siemens.

BELGE 49 / RECORD NO. 49

"KARADENİZ BOĞAZI" PROJEKTÖRLERİNE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON PROJECTORS FOR THE BLACK SEA STRAIT

BOA, Y. PRK. ASK (Yıldız Perakende Askerî Maruzat Evrakı), 236/16

Techizat-ı Askeriye Nezareti

Mabeyn-i Hümayun-ı Mülukane Başkitabet-i Celilesinden şeref vârid olan 26 Kanunuevvel sene [1]321 tarih ve 7142 numaralı tezkire-i hususiye suretidir.

Bahr-i Siyah Boğazı'nın temin-i esbab-ı mahfuziyeti zımnında tedarikine lüzum görülen projektörlerin itasına talib olan Paris'deki Bereke ve Viyana'daki Siemens Fabrikaları tarafından bildirilen fiyat ve verilen katalogların muhteviyâtına nazaran mezkur projektörlerin yekdiğere olan tefevvuk ve ruchâniyeti tamamıyla tayin edilmek üzre beherinden birer tanesinin berâ-yı tecrübe celbi lazimeden olmakla sahil istihkamâtında kullanılan cinsden ve doksan santimetrelik projektörlerden motor ve kâffe-i edevat ve teferruâtıyla beraber birer adedinin mezkur fabrikalardan mübayaası ve işbu projektörler berâ-yı tecrübe ve muayene mübayaa ve celb olunmakda idiğinden hîn-i tecrübede bulunmak üzre aletlerle beraber birer mühendisin de celbi ve sâlifü'z-zikr fabrikalardan Siemens imalathanesi hem Viyana ve hem Berlin'de bulunduğundan Siemens Berlin Fabrikasından mübayaası, şeref sudur buyurulan İrade-i Seniyye-i Cenab-ı Hilafet-penâhî icab-ı âlîsinden olmakla ol bâbda.

Aslına mutabıktır.

Techizat-ı Askeriye Nezareti Evrak Müdüriyeti

"Karadeniz Boğazı" Projektörlerine Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, Y. PRK. ASK (Yıldız Perakende Askerî Maruzat Evrakı), 236/16

Askeri Teçhizat Bakanlığı'na

Mabeyn Başkitabeti'nden (Saray Sekretaryası) gönderilen 7142 numaralı yazının suretidir.

"Karadeniz Boğazı"nın korunmasını sağlamak amacıyla ihtiyaç duyulan projektörleri vermeye istekli olan Viyana'daki Siemens, Paris'teki Bereke Fabrikaları tarafından sunulan fiyat ve katalog içeriklerine göre projektörlerden birer tanesinin birbirine olan üstün ve tercihe layık taraflarının belirlenebilmesi için denenmesi amacıyla getirtilmesi gerekmektedir. Sahillerin korunmasında kullanılan türden 90 santimetrelik projektörlerin bahsi geçen fabrikalardan motor ve parçalarının birer adet alınarak denenmesi gerekmektedir. Bu denemeler sırasında bulunması için aletlerle beraber her Fabrikadan bir mühendisin gelmesi de gerekli görülmektedir. Bu fabrikalardan Siemens'in üretim yeri hem Viyana hem de Berlin'de bulunduğundan Siemens Berlin Fabrikası'ndan satın alınması hususunda Padişah oluru çıkmıştır.

Aslına uygundur.

Askeri Teçhizat Bakanlığı Evrak Müdürlüğü

8 Ocak 1906

Document on Projectors for the Black Sea Strait

BOA, Y. PRK. ASK (Yıldız Retail Military Affairs Documents), 236/16

Ministry of Military Equipment

Copy of Document Number 7142 written to the Palace Secretariat, by the Directorate of Military Equipment.

The Siemens Factory in Vienna and the Bereke Factory in Paris, which are bidding for coastal projectors, are required to send a sample of the projectors for the Black Sea Strait, in order for us to test them, compare their prices, the quality described in their related catalogues and to determine which deserves most to be chosen. Each of the mentioned companies are to send a 90-centimetre projector sample, together with engine and parts, as well as an engineer whose presence is required during the testing. As Siemens has factories both in Berlin and Vienna, the Sultan's preference was to have the material brought from the factory in Berlin.

Documentation Office of the Military Equipment Ministry

8 January 1906

BELGE 50
Dağ ve Çöl Projektörlerine Dair Belge

RECORD NO. 50
Document on Mountain and Desert Projectors

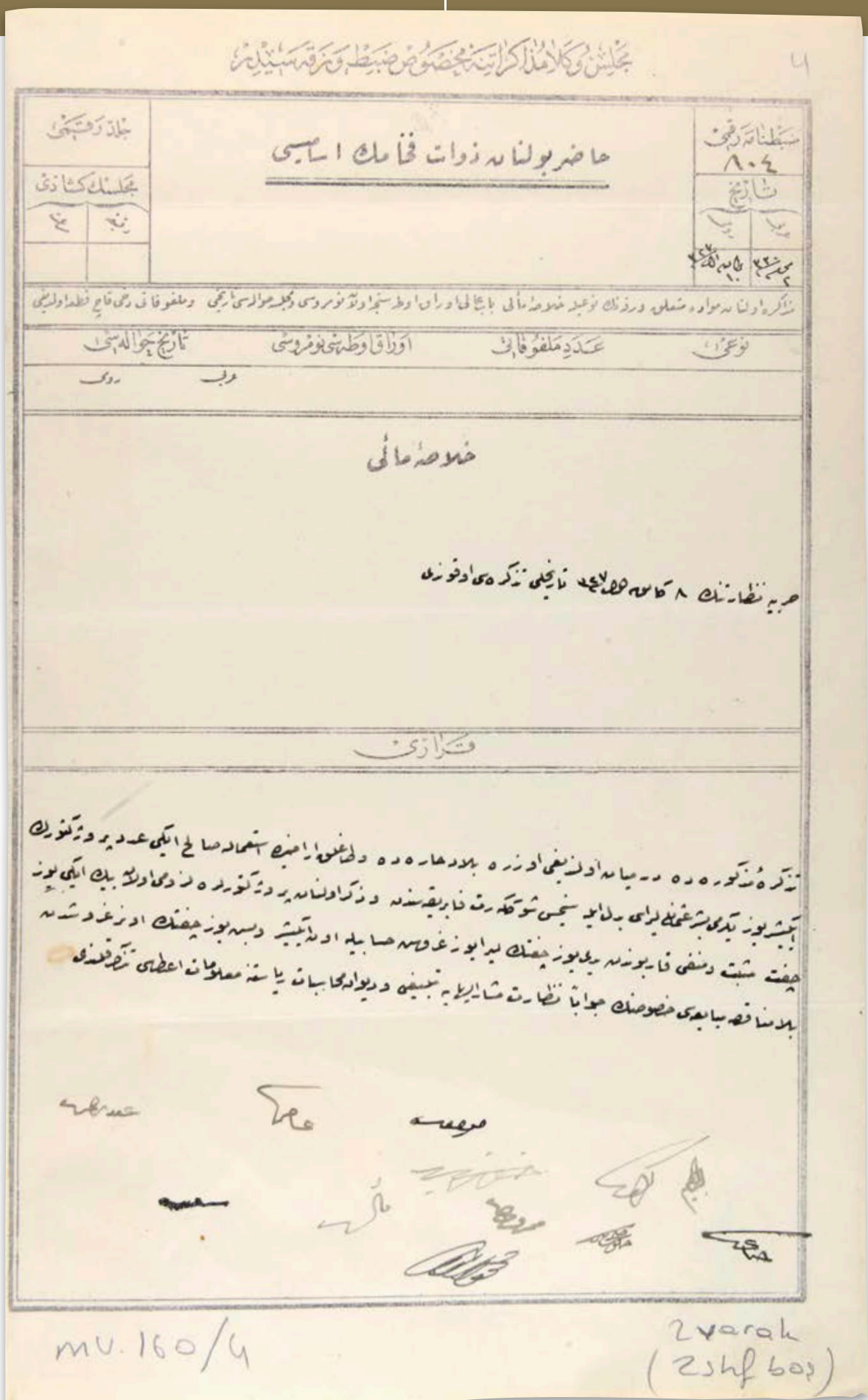

مجلس وکلا مذاکراتینه مخصوص ضبط ورقه‌سیدر

حاضر بولنان ذوات فخامتلو اسامیسی

خلاصه مالی

قراری

MV. 160/4

2 varak
(2 sh f 60)

İmparatorluğun dağlarını ve çöllerini Siemens aydınlattı.

Siemens lightened the Empire's mountains and deserts.

BELGE 50 / RECORD NO. 50

DAĞ VE ÇÖL PROJEKTÖRLERİNE DAİR BELGENİN TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DOCUMENT ON MOUNTAIN AND DESERT PROJECTORS

BOA, MV (Meclis-i Vükela Mazbataları), 160/4

Meclis-i Vükelâ müzakeratına mahsus zabt varakasıdır.
Zabtname rakamı: 804
Tarih: fi 2 Muharrem sene [1]330 / 10 Kanun-ı evvel sene [1]327
Cild Rakamı
Meclisin küşadı
Hazır bulunan zevât-ı fihamın esamisi

Müzakere olunan mevadda müteallik varakanın neviyle hulasa-i meâli Babıalî Evrak Odasınca olan numarası ve meclise havalesi tarihi ve melfufâtı dahi kaç kıta olduğu

Hulâsa-i meâli
Harbiye Nezaretinin 8 Kanunuevvel sene [1]327 tarihli tezkiresi okundu.

KARARI
Tezkire-i mezkûrede dermeyan olunduğu üzre bilâd-ı hârrada ve dağlık arazide istimale salih iki aded projektörün iki yüz yirmi beşer Osmanlı lirası bedel ile Siemens Schuckert Fabrikasından ve zikr olunan projektörlere lüzumu olan bin iki yüz çift müsbet ve menfi karbondan yedi yüz çiftin lira yüz kuruş hesabıyla on ikişer ve beş yüz çiftin onar kuruşdan bilâ-münâkasa mübayaası hususunun cevaben nezaret-i müşarun-ileyhâya tebliği ve Divan-ı Muhasebat Riyaseti'ne malumat itası tezekkür kılındı.
(Meclis-i Vükelâ Azalarının imzaları)

Dağ ve Çöl Projektörlerine Dair Belgenin Türkçe Sadeleştirmesi

BOA, MV (Meclis-i Vükela Mazbataları), 160/4

Harbiye Nezareti'nin (Savunma Bakanlığı) yazısında belirtildiği üzere, sıcak ve dağlık yerlerde kullanıma uygun iki adet projektörün 225'er Osmanlı lirasına ve bu projektörler için gerekli olan 1200 çift pozitif ve negatif karbonun 700 çiftinin on ikişer kuruştan ve 500 çiftinin onar kuruştan hesaplanarak Siemens & Schuckert Fabrikası'ndan alınması hususunun Savunma Bakanlığı'na bildirilmesine ve Sayıştay'a da bilgi verilmesine karar verilmiştir.

24 Aralık 1911

(Bakanlar Kurulu Üyelerinin imzaları)

Document on Mountain and Desert Projectors

BOA, MV (Council of Ministers Reports), 160/4

The decision was made to inform the Ministry of Defense and the Court of Accounts concerning the acquisition from the Siemens & Schuckert Factory of 1,200 pairs of positive and negative carbons required for these projectors, with 700 pairs priced at 12 kurus and 500 at 10 kurus.

24 December 1911

(Signatures of the Council of Ministers)

1931
Atatürk İmzalı Kararname / Mayınlar
Decree Signed by Atatürk / Landmines

BELGE 51
Alman Mayınlarına Dair Bakanlar Kurulu Kararı

RECORD NO. 51
Decree of Council of Ministers on German Landmines

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube :
Sayı : 11329

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

KARARNAME

Alman imali maynlarımız için temin ve tedarikine lüzum görülen 37 kalem mayn aksam ve malzemesinin , müzayede,münakasa ve ihalât xx kanununun I8 nci maddesinin Z fıkrasına tevfikan amili Simens Şukert Fabrikasından pazarlıkla ve 4969 dolar mukabilinde satın alınması ve bedelinin deniz bütçesinin teçhizatı harbiye faslından tesviyesine x izin verilmesi; M.M.V.nin II/6/93I tarih ve 439/2304 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekâletinin I8/6/93I tarih ve 436 7357 numaralı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 2I/6/93I tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

2I/7/93I

REİSİCÜMHUR
Gazi M. Kemal

Bş. V. İsmet

Ad. V. Yusuf Kemal

M. M. V. Kâzım

Da. V. S. Saygun

Ha. V. K. Özalp

Ma. V. Mehmet Emin

Mf. V. Cevdet

Na. V. [illegible]

İk. V. Şükrü

S. İ. M. V. S. Refik

030 | 18 | 01 | 02

Cumhuriyet Ordusu, mayınlarını Siemens'ten aldı.

The Republic's Army purchased landmines from Siemens.

BELGE 51 / RECORD NO. 51

Alman Mayınlarına Dair Bakanlar Kurulu Kararı
Decree of Council of Ministers on German Landmines

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 2/21. 44. 10

Republic of Turkey
Prime Ministry
Directorate of Transactions
Decree of Council of Ministers

It was agreed at the Ministerial meeting of 21 June 1931 that the procurement of 37 mines and their parts would be purchased for the sum of 4,969 $ from Siemens & Schuckert following bargaining in accordance with paragraph Z of article 18 of the Law on auctions, reductions and tenders, and that the cost would be covered by the Navy's budget.

21 July 1931
Gazi Mustafa Kemal, PRESIDENT OF THE REPUBLIC

(Council of Ministers Signatures)
PRIME MINISTER: **İsmet (İnönü)**
MINISTER OF JUSTICE: **Yusuf Kemal (Tengirşenk)**
MINISTER OF DEFENSE: **Zekai (Apaydın)**
MINISTER OF THE INTERIOR: **Şükrü (Kaya)**
MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS: **Tevfik Rüştü (Aras)**
MINISTER OF FINANCE: **Mustafa Abdülhalik (Renda)**
MINISTER OF NATIONAL EDUCATION: **Esat (Sagay)**
MINISTER OF PUBLIC WORKS: **Ali (Çetinkaya)**
MINISTER OF ECONOMY: **Mustafa Şeref (Özkan)**
MINISTER OF HEALTHCARE AND SOCIAL AID: **Refik (Saydam)**

1939
Havaalanı Sinyalizasyonu
Airport Signalisation

BELGE 52
Havaalanı Aydınlatmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı

RECORD NO. 52
Decree of Council of Ministers on the Illumination of Airport

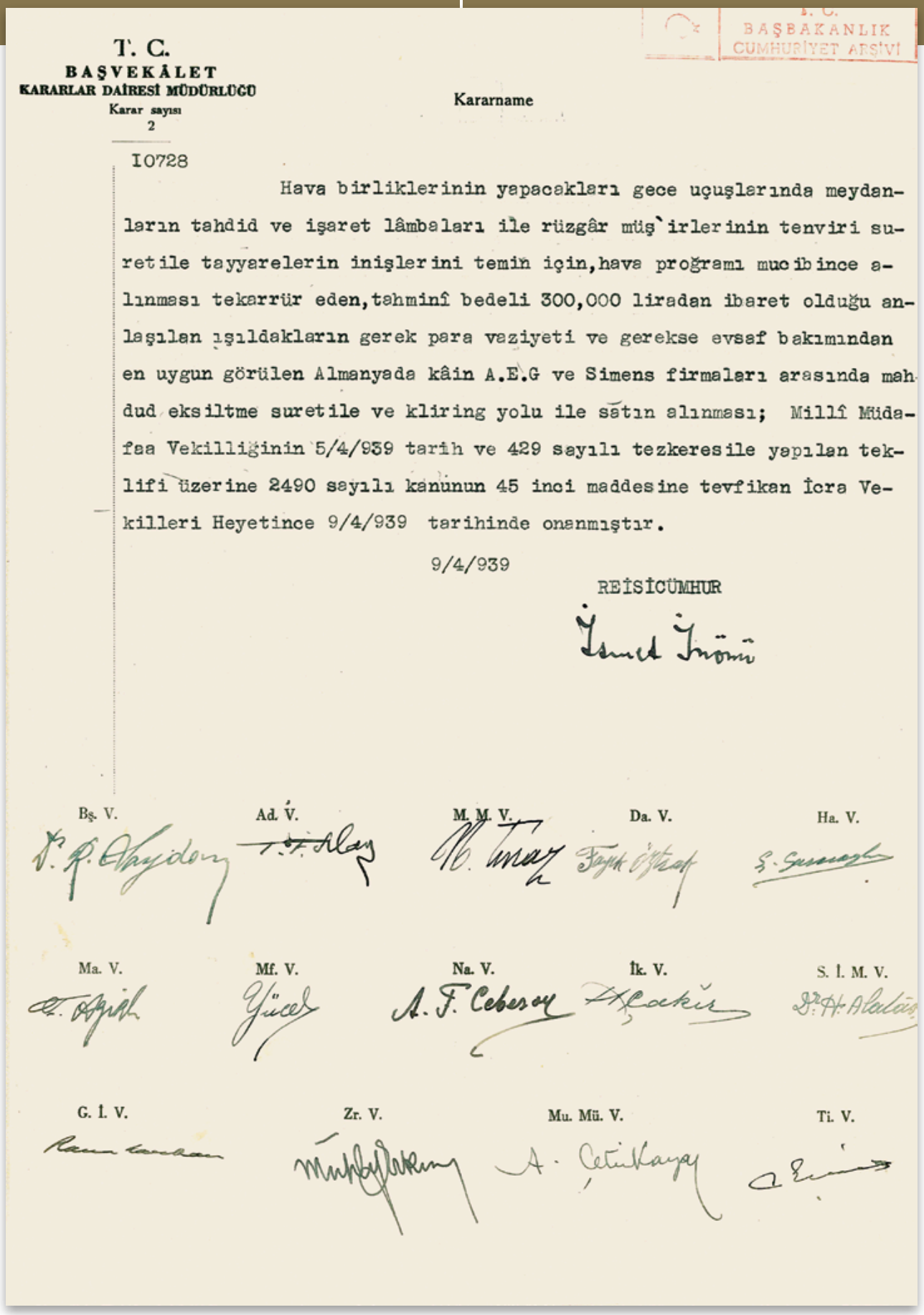

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

I0728

Hava birliklerinin yapacakları gece uçuşlarında meydanların tahdid ve işaret lâmbaları ile rüzgâr müş`irlerinin tenviri suretile tayyarelerin inişlerini temin için, hava proğramı mucibince alınması tekarrür eden, tahminî bedeli 300,000 liradan ibaret olduğu anlaşılan işıldakların gerek para vaziyeti ve gerekse evsaf bakımından en uygun görülen Almanyada kâin A.E.G ve Simens firmaları arasında mahdud eksiltme suretile ve kliring yolu ile satın alınması; Millî Müdafaa Vekilliğinin 5/4/939 tarih ve 429 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine 2490 sayılı kanunun 45 inci maddesine tevfikan İcra Vekilleri Heyetince 9/4/939 tarihinde onanmıştır.

9/4/939

REİSİCÜMHUR
İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ. M. V.

G. İ. V. Zr. V. Mu. Mü. V. Ti. V.

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Türk Hava Kuvvetleri'nin güvenliği için havaalanlarını Siemens aydınlattı.

Siemens ensured the security of Turkish Air Forces by lightening the airports.

BELGE 52 / RECORD NO. 52

Havaalanı Aydınlatmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı
Decree of Council of Ministers on the Illumination of Airport

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 2/86. 30. 2

Republic of Turkey
Prime Ministry
Directorate of Decisions
Decree of Council of Ministers

In the context of the air program and to ensure the safe landing of air unit planes during night flights, the decision was taken to acquire projectors for the signalization of airport limits and the lighting of aerodrome beacons and wind signalers. The cost of these projectors is evaluated to be 300, 000 liras and the ones that appear to be the most adequate, both in terms of price or in terms of specification are those of the A. E. G and Siemens companies in Germany. The acquisition of these projectors through a tender involving the two firms and by way of clearing was approved by the Council of Ministers on 9 April 1939, upon the proposal of the Ministry of Defense of 5 April 1939 No 429 and in accordance with article 45 of Law number 2490.

9 April 1939
İsmet İnönü, President of the Republic

(Council of Ministers signatures)
Prime Minister: Refik Saydam
Minister of Justice: Tevfik Fikret Sılay
Minister of Defense: Naci Tınaz
Minister of the Interior: Faik Öztırak
Minister of Foreign Affairs: Şükrü Saracoğlu
Minister of Finance: Mustafa Abdülhalik (Renda)
Minister of National Education: Hasan Âli Yücel
Minister of Public Works: Ali Fuat Cebesoy
Minister of Economy: Hüseyin Hüsnü Çakır
Minister of Healthcare and Social Aid: Ahmet Hulusi Alataş
Minister of Custom: Raif Karadeniz
Minister of Agriculture: Reşat Muhlis Erkmen
Minister of Communication: Ali Çetinkaya
Minister of Trade: Cezmi Erçin

SAĞLIK BELGELERİ

DOCUMENTS *on* HEALTHCARE

1915/1916

Röntgen Cihazları, Bağış Pulu, Elektrik Motoru

X-ray Devices, Donation Through Charity Stamp, Electric Engines

BELGE 53

Siemens'in Kızılay'a Röntgen Cihazı Bağışladığına Dair Belge

RECORD NO. 53

Correspondence on Siemens' Donation of Mobile X-ray Device to the Turkish Red Crescent

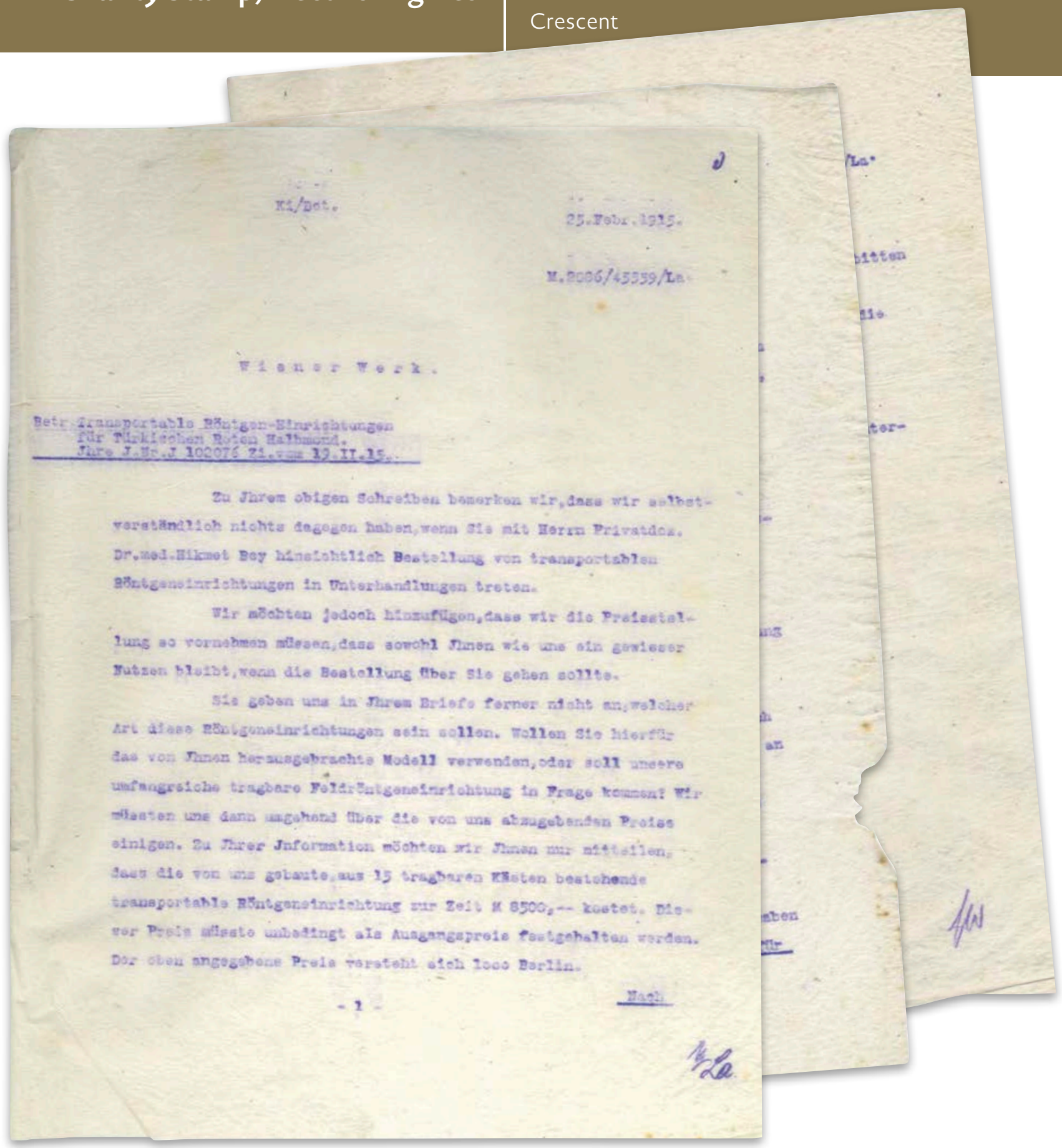

Ki/Bet.

25.Febr.1915.

M.2086/45339/La.

Wiener Werk.

Betr.Transportable Röntgen-Einrichtungen für Türkischen Roten Halbmond. Ihre J.Nr.J 102076 Zi.vom 19.II.15.

Zu Ihrem obigen Schreiben bemerken wir,dass wir selbstverständlich nichts dagegen haben,wenn Sie mit Herrn Privatdoz. Dr.med.Hikmet Bey hinsichtlich Bestellung von transportablen Röntgeneinrichtungen in Unterhandlungen treten.

Wir möchten jedoch hinzufügen,dass wir die Preisstellung so vornehmen müssen,dass sowohl Ihnen wie uns ein gewisser Nutzen bleibt,wenn die Bestellung über Sie gehen sollte.

Sie geben uns in Ihrem Briefe ferner nicht an,welcher Art diese Röntgeneinrichtungen sein sollen. Wollen Sie hierfür das von Ihnen herausgebrachte Modell verwenden,oder soll unsere umfangreiche tragbare Feldröntgeneinrichtung in Frage kommen? Wir müssten uns dann umgehend über die von uns abzugebenden Preise einigen. Zu Ihrer Information möchten wir Ihnen nur mitteilen, dass die von uns gebaute,aus 15 tragbaren Kästen bestehende transportable Röntgeneinrichtung zur Zeit M 8500,-- kostet. Dieser Preis müsste unbedingt als Ausgangspreis festgehalten werden. Der oben angegebene Preis versteht sich loco Berlin.

- 1 -

Nach

I. Dünya Savaşı sırasında Siemens, Kızılay'a hem bağışçı hem tedarikçi oldu.

During the First World War, Siemens was both a donor and a supplier for Red Crescent.

BELGE 53 / RECORD NO. 53

Siemens'in Kızılay'a Röntgen Cihazı Bağışladığına Dair Yazışmanın Türkçesi

SAA (Siemens Şirket Arşivi), 5853-1

25 Şubat 1915
M. 2086/45559/La

Viyana Fabrikası

(...)Elimizdeki bilgilere göre, buradaki Türk Konsolosluğu büyük olasılıkla bir sipariş vermeyecek, bu siparişler bunun yerine buradaki Harp Nezareti üzerinden geçecektir, ancak onların da Türk Kızılayı için büyük bir alım yapma niyetinde oldukları konusunda bir şey duymadık. ... Size şu bilgiyi vermek istiyoruz ki, Siemens & Halske AG Şirketi ve Siemens-Schuckertwerke GmbH, Osmanlı İmparatorluğu'na 15 adet kutudan oluşan komple bir taşınabilir röntgen donanımı hediye etmiştir. Şirketimizden Bay Thiecke, mühendis olarak bu donanım ile birlikte Türkiye'ye gidecek ve böylece belirtilen yerlerde ve zorluklar altında tesisin mükemmel şekilde çalıştığından emin olacağız.[1]

Correspondence on Siemens' Donation of Mobile X-ray Device to the Turkish Red Crescent

SAA (Siemens Corporate Archive), 5853-1

25 February 1915
M. 2086/45559/La

Vienna Factory (Siemens)

(...) According to the information at hand, the Turkish Consulate here will very probably not place an order. These orders will be placed through the local military representative instead, but we have not heard that they have any intention of making an important purchase for the Turkish Red Crescent. We would like to inform you that Siemens & Halske A. G. and Siemens-Schuckertwerke GmbH companies have offered a complete portable set of X-ray equipment consisting of 15 packs to the Ottoman Empire. Our engineer, Mr. Thiecke, will be going to Turkey with the equipment and we shall thus be sure that it works perfectly at the specified places and under the most difficult conditions.[1]

1 Metnin yalnızca ilgili bölümü çevrilmiştir.
Only the related section of the text has been translated.

BELGE 54

Kızılay için Röntgen Cihazı Siparişine Dair Belge

RECORD NO. 54

Document on the Order for a Mobile X-ray Device for the Turkish Red Crescent

2

SIEMENS & HALSKE
AKTIENGESELLSCHAFT
WIENER WERK.
TELEGRAMM-ADRESSE:
WERNERWERK WIEN.
Postsparkassen-Konto 15.400.

WIEN, den 19. Februar 1915.
III/1, Apostelgasse 12.

Messinstr. Abteilg.
M02086 / 23.FEB.15.10-11
/ 25359

J. Nr. J. 102076 Zi.
Es wird gebeten, im Antwortschreiben obige Nummer und Buchstaben anzuführen.

Zu den Akten.

Vy/
Tit.

Wernerwerk,

Berlin-Siemensstadt.

Betrifft: Transportable Röntgen-Einrichtungen für Türkischen Roten Halbmond.

Wir teilen Ihnen mit, dass wir mit Herrn Privatdoz. Dr. Med. Hikmet Bey hinsichtlich Bestellung von transportablen Röntgen-Einrichtungen in Unterhandlungen getreten sind. Nachdem es zur Zeit noch nicht sicher ist, ob die Bestellung seitens der hiesigen türkischen Botschaft oder von Konstantinopel aus erfolgt, so werden wir die Verhandlungen von hier aus weiterführen, und hoffen Sie damit einverstanden. Über den Verlauf dieser Sache werden wir Ihnen fallweise Bericht geben.

Wir ersuchen Sie, uns Ihr Einverständnis hierzu baldigst bekanntzugeben und zeichnen

freundschaftlichst
SIEMENS & HALSKE A. G.
WIENER WERK

VORLEGEN

Antwort mit 2 Kohlen 24/2 15

KOPIEREN

BELGE 54 / RECORD NO. 54

Kızılay için Röntgen Cihazı Siparişine Dair Belgenin Türkçesi

SAA (Siemens Şirket Arşivi), 5853-2

SIEMENS & HALSKE
ANONİM ORTAKLIĞI
VİYANA İŞLETMESİ
---*---
TELGRAF ADRESİ
WERNERWERK WIEN

BANKA HESAP NO 15. 400

Viyana, 19 Şubat 1915
III/1, Apostelgasse 12
J. No. J. 102076 Zi.
Wernerwerk,
Berlin-Siemensstadt

Konu: **Türk Kızılayı için taşınabilir röntgen donanımı.**

İşbu yazıyla, Doç. Dr. Hikmet Bey ile taşınabilir bir röntgen donanımının sipariş edilmesine ilişkin görüşmelere başladığımızı bildiririz. Şu an itibariyle bu siparişin buradaki Türk Konsolosluğu tarafından mı yoksa İstanbul tarafından mı gerçekleştirileceği henüz kesin olmadığından, görüşmeleri buradan devam ettireceğiz ve sizin de buna onay vereceğinizi ümit ediyoruz. Konunun devamındaki gelişmelerle ilgili olarak, size duruma göre bilgi vereceğiz.
Konuyla ilgili olarak en kısa zamanda onay vermenizi rica ediyoruz.
Saygılarımızla,

SIEMENS & HALSKE AG
VİYANA İŞLETMESİ

Document on the Order for a Mobile X-ray Device for the Turkish Red Crescent

SAA (Siemens Corporate Archives), 5853-2

SIEMENS & HALSKE
Incorporated Company
Vienna Factory
---*---
TELEGRAPH ADDRESS
WERNERWERK WIEN

BANK ACCOUNT NO 15. 400

Vienna, 19 February 1915
III/1, Apostelgasse 12
J. No. J. 102076 Zi.
Wernerwerk,
Berlin-Siemens Street

Please include the above number in your answer

Mobile X-ray equipment for the Turkish Red Crescent

This present document is to state that negotiations with Med. Assoc. Prof. Hikmet have begun for the ordering of a portable X-ray device. As of now, since it is not yet clear whether this order will be approved by the Turkish Embassy here or by Istanbul, we will continue the negotiations from here, and we hope that you approve this. We will inform you on the developments about the topic.
We request that you approve this issue.
Your faithfully,

SIEMENS & HALSKE AG
VIENNA COMPANY

231/171.3

SIEMENS-SCHUCKERT-WERKE
DÉPARTEMENT DE CONSTANTINOPLE

Télégrammes:
SIEMENSSCHUCKERT CONSTANTINOPLE

Téléphone Péra N. 1563

Constantinople, le 18 Décembre 1916
J. N° 1699. Hz/L.

Société du Croissant Rouge Ottoman

En Ville.

Messieurs,

Nous avons bien reçu votre hée du 14 ct. et vous prions de bien vouloir nous faire parvenir pour le montant de Ltq. 5.- de timbres du Croissant Rouge Ottoman.

Agréez, Messieur, nos salutations distinguées.

SIEMENS-SCHUCKERT-WERKE
DEPARTEMENT CONSTANTINOPLE

U. Kinsky

٧٤٩ نومرلی بورودرو قطع ایراد
٥١١ ش

TÜRKKIZILAYI Arşivi

TKA (Türk Kızılayı Arşivi), K/231, B/171. 3

I. Dünya Savaşı sırasında Siemens'in, bağış pulu satın alarak Kızılay'a destek olduğunu gösteren kayıt.

TKA (Turkish Red Crescent Archives), K/231, B/171. 3

Record disclosing Siemens' support for the Red Crescent by purchasing charity stamps during the First World War.

BELGE 55

Sinema Cihazı için Elektrik Motorunun
Talep Edildiği Mektup

RECORD NO. 55

Letter Requesting an Electric Engine for
the Film Projector

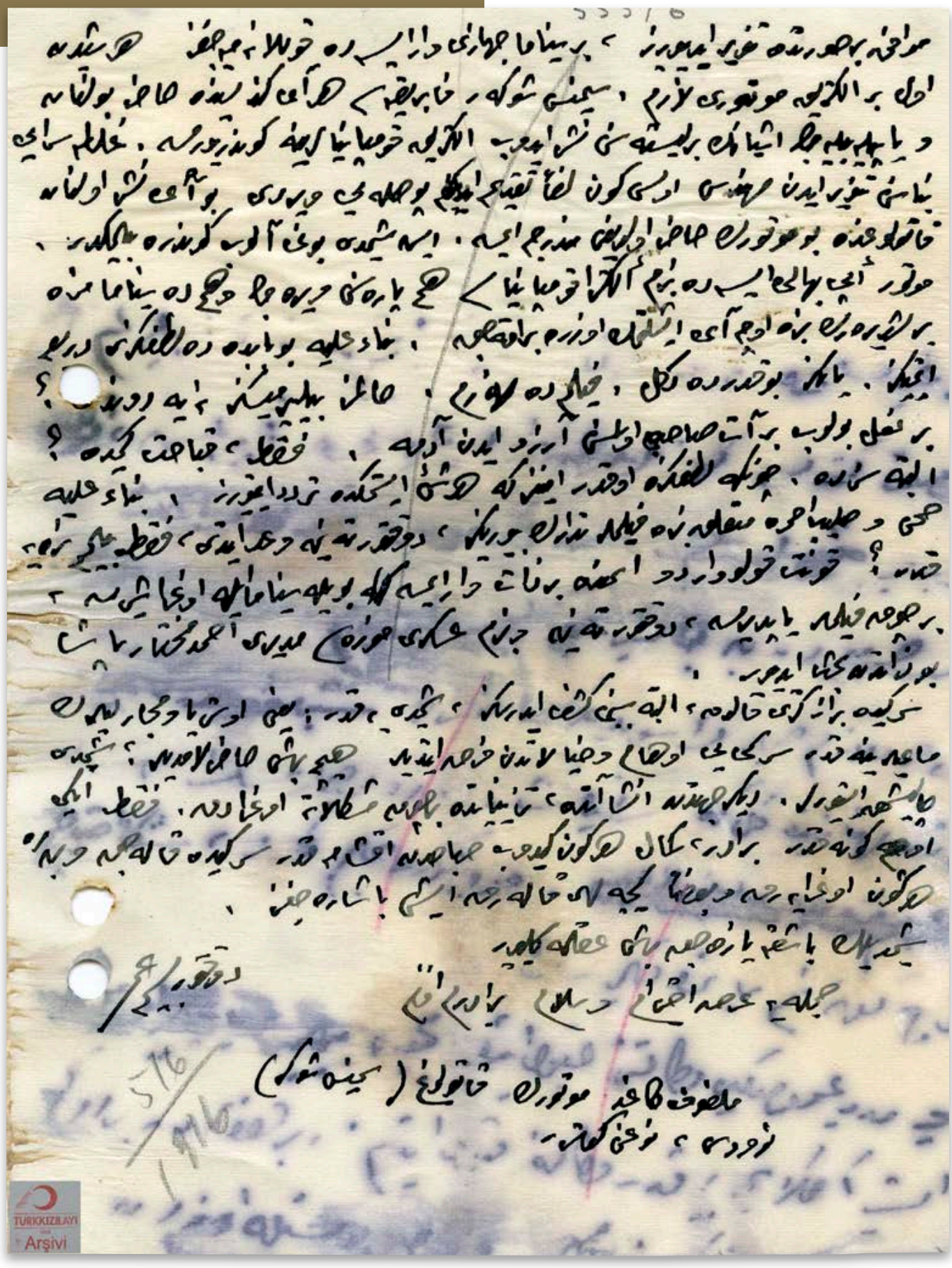

TÜRKKIZILAYI Arşivi

BELGE 55 / RECORD NO. 55

SİNEMA CİHAZI İÇİN ELEKTRİK MOTORUNUN TALEP EDİLDİĞİ MEKTUBUN TRANSKRİPSİYONU
TRANSCRIPTION OF THE LETTER REQUESTING AN ELECTRIC ENGINE FOR THE FILM PROJECTOR

TKA (Türk Kızılayı Arşivi), K/555, B/6

(...) Muvafık bir surete takrir ediyoruz. Bir sinema cihazı var ise de kullanamayacağız. Her şeyden evvel bir elektrik motoru lazım. Siemens & Schuckert Fabrikası her ay kendisinde hazır bulunan ve yapılabilecek eşyânın bir listesini neşr edip elektrik kumpanyalarına gönderiyormuş. Galatasaray binasını tenvir eden mühendis evvelki gün leffen takdim eylediğim pusulayı verdi. Burada neşr olunan katalogda bu motorun hazır olduğu münderic imiş. İş şimdi bunu alıp gönderebilmektedir. Motor epey pahalı ise de bizim elektrik kumpanyası hem parasını verecek ve hem de sinemamıza yerleştirerek bize üç ay işletmek üzere bırakacak. Binâenaleyh bu babda da lutfunuzu derî' etmeyiniz. Yalnız bu kadar da değil, filim de lazım. Halimiz bilir misiniz neye döndü? Bir nal bulup bir at sahibi olmasını arzu eden adama...

Doktor Besim Ömer
Melfuf kağıt motorun katalog (Siemens & Schuckert) numarası, nev'ini gösterir.
5 Haziran 1916

Sinema Cihazı için Elektrik Motorunun Talep Edildiği Mektubun Türkçe Sadeleştirmesi

TKA (Türk Kızılayı Arşivi), K/555, B/6

(Kızılay görevlisi Doktor Besim Ömer'in, sinema cihazını çalıştırabilmek için Siemens & Schuckert marka elektrik motoru talep ettiği mektuptan bir bölüm)

(...) Bir sinema cihazı varsa da kullanamayacağız. Her şeyden önce bir elektrik motoru lazım. Siemens & Schuckert Fabrik'ası her ay kendisinde hazır bulunan makinelerin bir listesini hazırlayıp elektrik şirketlerine gönderiyormuş. Size şu an ekte gönderdiğim kataloğu bana Galatasaray binasını elektrikle aydınlatan mühendis verdi. Bu katalogda Siemens & Schuckert elektrik motorunun bilgisi var. İş şimdi bunu almakta. Motor epey pahalı olsa da bizim elektrik

Letter Requesting an Electric Engine for the Film Projector

TKA (Turkish Red Crescent Archives), K/555, B/6

(Part of the letter from Doctor Besim Ömer of the Red Crescent, asking for an electric engine of Siemens & Schuckert brand for a film projector)

Even if we have a film projector we will not be able to use it. What we need first and foremost is an electric engine. Siemens Schuckert Factory is said to prepare every month a list of machines waiting in its premises which it sends to its electricity companies. The attached catalog I am now sending you was given to me by the engineer in charge of the lighting of the Galatasaray building. It includes information on the Siemens & Schuckert electric engine. Our job now is to acquire it. The engine is quite expensive

kumpanyası hem parasını verecek hem de sinemamıza yerleştirerek bize üç ay işletmek üzere bırakacak. Bu sebeple yardımlarınızı rica ederiz. Yalnız bu kadar da değil, film de lazım. Halimiz bilir misiniz neye döndü? Bir nal bulup bir at sahibi olmayı arzu eden adama. . .

Doktor Besim Ömer

Ekteki kâğıt, motorun Siemens & Schuckert katalog numarasını ve cinsini gösteriyor.

5 Haziran 1916

but the electricity company will both pay for the device, install it in our cinema and leave it for us to use for three months. We therefore beg for your help. However this is not all, we also need films. Do you know what situation we now find ourselves in? That of the man who first found a horse shoe and now wants the horse. . .

Doctor Besim Ömer

Document attached shows catalog number and type of Siemens & Schuckert motor.

5 June 1916

1924
Cumhuriyet'in İlk Röntgen Cihazı
The Republic's First X-ray Device

BELGE 56

Gureba Hastanesi için Röntgen Cihazı Alımına Dair Kararname

RECORD NO. 56

Decree of Council of Ministers on the Purchase of an X-ray Device for Gureba Hospital

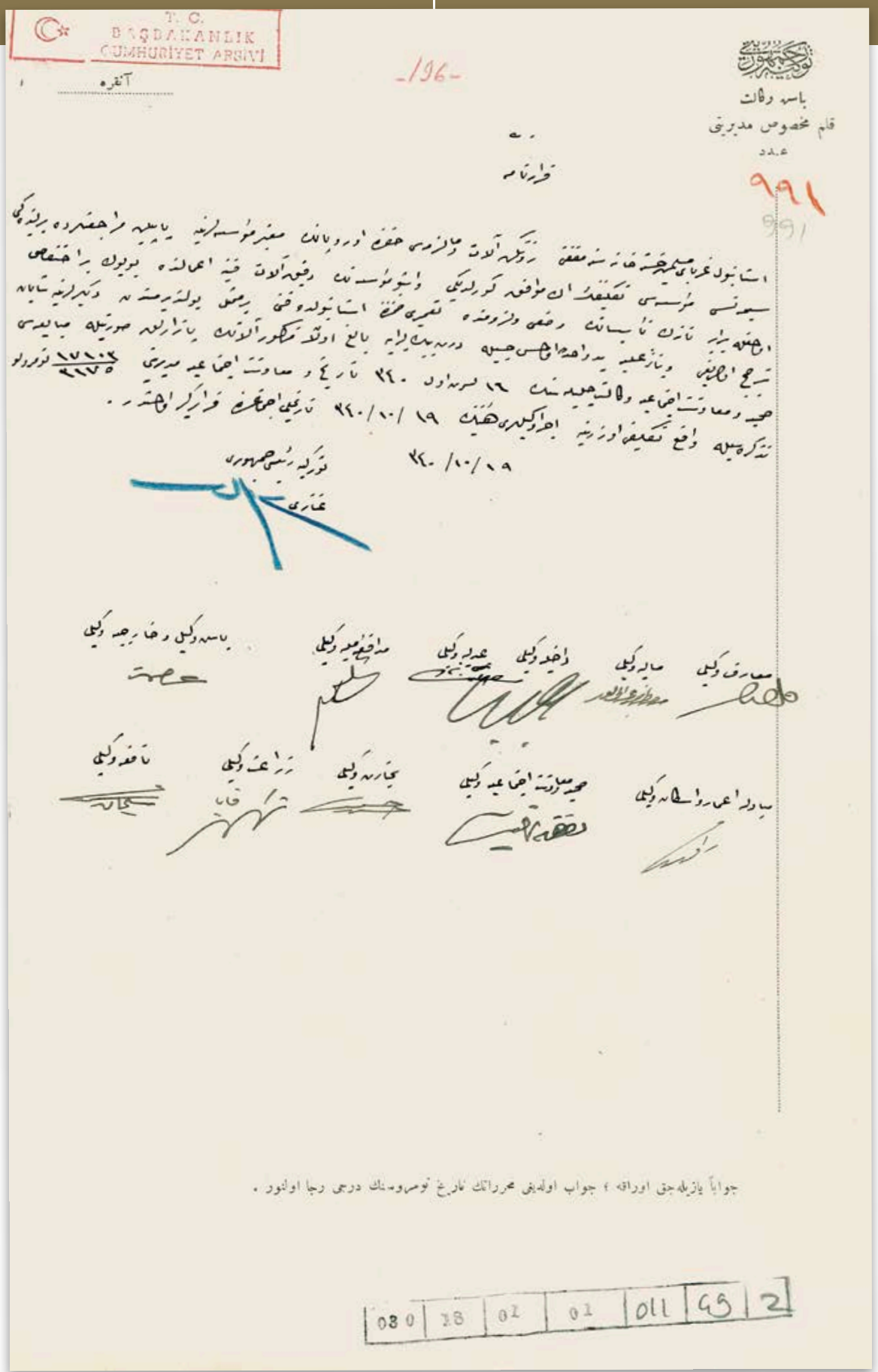

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

-196-

آنقره

باسه وکالت
قلم مخصوص مدیریتی
عدد
991
991

قرارنامه

استانبول غربای مریضخانه‌سنه متعلق رنتگن آلات و لوازمی حقنده اوروپانك معتبر مؤسساتنه یازیلمه مراجعتلرده بولنمه‌کی
سوسنه مؤسسی تکلیفك اك موافق کورلدیکی و بو مؤسساتك وقیعه آلات فنیه اعمالنده بیوك بر اختصاص
اظهار ایله تازك تابعاتك وضعی و لزومنده تقریری حقنده استانبول وقف ریاستی بولندیرمسنه دیکرلرینه تابعاً
ترجیح اظهار ایتمکلری و تازه عبد الواحد احسان جیبه درمیان ایله بالغ اولان مذکور آلاتك یازیلمه صورتیله مبایعه‌سی
حقنده و معاونت اجتماعیه وکالتجه‌سنك ۱۶ تشرین اول ۲۴۰ تاریخ و معاونت اجتماعیه مدیریتی ۱۷۲۰۲/۲۲۷۵ نومرولو
تذکره‌سیله واقع تکلیف اوزرینه اجرا کیلدیکی هیئت ۱۹/۱۰/۲۴۰ تاریخلی اجتماعنده قرار کیر اولمشدر.

۲۴۰/۱۰/۱۹

توکیه رئیس جمهوری
غازی

معارف وکیلی — مالیه وکیلی — داخله وکیلی — عدلیه وکیلی — مدافعه ملیه وکیلی — باسه وکیل و خارجه وکیلی

مبادله اعمار و اسکان وکیلی — حجیه معاونت اجتماعیه وکیلی — تجارت وکیلی — زراعت وکیلی — نافعه وکیلی

جواباً یازیلجق اوراقه ، جواب اولدیغی محرراتك تاریخ نومرولرینك درجی رجا اولنور .

080 | 18 | 02 | 01 | 011 | 49 | 2

Atatürk'ün sağlık alanında yaptığı ilk icraatlardan biri, Gureba Hastanesi için Siemens'ten X-ray cihazı temin etmek oldu.

One of the first healthcare actions taken by Atatürk was to purchase an X-ray unit for Gureba Hospital.

BELGE 56 / RECORD NO. 56

GUREBA HASTAHANESİ İÇİN RÖNTGEN CİHAZI ALIMINA DAİR KARARNAMENİN TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DECREE OF COUNCIL OF MINISTERS ON THE PURCHASE OF AN X-RAY DEVICE FOR GUREBA HOSPITAL

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30. 18. 1. 1/11. 49. 2. 1

Türkiye Cumhuriyeti
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Aded: 991
Ankara

Kararname
İstanbul Gurebâ-yı Müslimîn Hastahanesi'ne muktezi röntgen âlât ve malzemesi hakkında Avrupa'nın muteber müesseselerine yapılan müracaatlarda Berlin'deki Siemens Müessesesi teklifinin en muvafık görüldüğü ve işbu müessesenin dakik alât-ı fenniye imalatında büyük bir ihtisası olmakla beraber nazik tesisatın vazı ve lüzumunda tamiri zımnında İstanbul'da fenni bir mümessil bulundurmasından diğerlerine şayan-ı tercih olduğu ve binâenaleyh yedd-i vahidde olması hasebiyle dört bin liraya bâliğ olan mezkur âlâtın pazarlık suretiyle mübayaası Sıhhiye ve Muavenet-i İctimâiye Vekâlet-i Celilesinin 16 Teşrin-i evvel [1]340 tarih ve Muâvenet-i İctimâiye Müdüriyeti 17103/2175 numaralı tezkiresiyle vaki teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti'nin 19. 10. [1]340 tarihli içtimaında karargîr olmuşdur.

19. 10. [1]340
Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal
(İcra Vekilleri Heyetinin imzaları)
Başvekil ve Hariciye Vekili İsmet
Müdafa-i Milliye Vekili Kâzım
Adliye Vekili Mustafa Necati
Dahiliye Vekili Ahmet Ferit

Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik
Maarif Vekili Hüseyin Vasıf
NafiaVekili Süleyman Sırrı
Ziraat Vekili Şükrü
Ticaret Vekili Hasan
Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili Refik
Mübadele, İmar ve İskân Vekili Refet

Gureba Hastahanesi için Röntgen Cihazı Alımına Dair Kararnamenin Türkçe Sadeleştirmesi

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30. 18. 1. 1/11. 49. 2. 1

Türkiye Cumhuriyeti
Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü
Adet: 991
Ankara

Kararname
İstanbul'daki Gureba Hastanesi için gerekli olan röntgen cihazı ve ilgili malzemeler hakkında Avrupa'nın gözde kuruluşlarına yapılan müracaatlar sonunda Berlin'deki Siemens Şirketi'nin teklifi uygun görülmüştür. Bu müessese, nazik fen aletleri üretiminde büyük bir uzmanlığa sahip olması, kurulum ve gerektiğinde onarım için İstanbul'da fenni bir temsilci bulundurmalarından dolayı diğer şirketlere karşı tercih edilmiştir. Tutarı 4000 liraya ulaşan aletlerin, pazarlık suretiyle satın alınmasına Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın 16 Teşrinievvel 1340 tarih ve Sosyal Yardım Müdürlüğü'nün 17103/2175 numaralı tezkiresiyle ortaya konulan teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nun 19. 10. 1924 tarihli toplantısında karar verilmiştir.

19. 10. 1924
Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal

(Bakanlar Kurulu Üyelerinin imzaları)
Başbakan ve Dışişleri Bakanı İsmet (İnönü)
Milli Savunma Bakanı Kâzım (Özalp)
Adalet Bakanı Mustafa Necati (Uğural)
İçişleri Bakanı Ahmet Ferit (Tek)
Maliye Bakanı Mustafa Abdülhalik (Renda)

Decree of Council of Ministers on the Purchase of an X-ray Device for Gureba Hospital

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 1/11. 49. 2. 1

Republic of Turkey Prime Ministry Private Secretariat
Number: 991
Ankara

Decree of Council of Ministers
Concerning the X-ray instruments and material needed for the Gureba Hospital in Istanbul, the most adequate among the well established companies in Europe have been approached and the offer of the Siemens company in Berlin has been deemed the most appropriate. This establishment was preferred to the others not only because it is highly specialized in the production of scientific instruments of precision but also because it has a scientific representative in Istanbul who could take care of the delicate installation of the material and its repair when necessary. It was thus decided at the Council of Ministers held on 19. 10. 1340/19. 10. 1924, and on the proposal presented on 16 Teşrinievvel (October) 1340 by the Ministry of Health and Social Aid in document No 17103/2175 issued by the Directorate of Social Aid, that equipment the price of which reached the sum of 4, 000 Turkish liras should be bought following bargaining.

19. 10. 1924
Gazi Mustafa Kemal, President of the Republic

(Council of Ministers' signatures)
Prime Minister and Minister of Foreign Affairs: İsmet (İnönü)
Minister of Defense: Kazım (Özalp)
Minister of Justice: Mustafa Necati (Uğural)

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Vasıf (Çınar)
Bayındırlık Bakanı Süleyman Sırrı (Aral)
Ziraat Bakanı Şükrü (Kaya)
Ticaret Bakanı Hasan (Saka)
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Refik (Saydam)
Mübadele, İmar ve İskân Bakanı Refet (Canıtez)

Minister of the Interior: Ahmet Ferit (Tek)
Minister of Finance: Mustafa Abdülhalik (Renda)
Minister of Education: Hüseyin Vasıf (Çınar)
Minister of Public Works: Süleyman Sırrı (Aral)
Minister of Agriculture: Şükrü (Kaya)
Minister of Trade: Hasan (Saka)
Minister of Healthcare and Social Aid: Refik (Saydam)
Minister of Population Exchange, Public Works and Housing: Refet (Canıtez)

1925
Kimya Laboratuvarı Elektrifikasyonu
Electrification of the Chemistry Laboratory

BELGE 57
Kimya Laboratuvarına Dair Bakanlar Kurulu Kararı

RECORD NO. 57
Decree of Council of Ministers on the Chemistry Laboratory

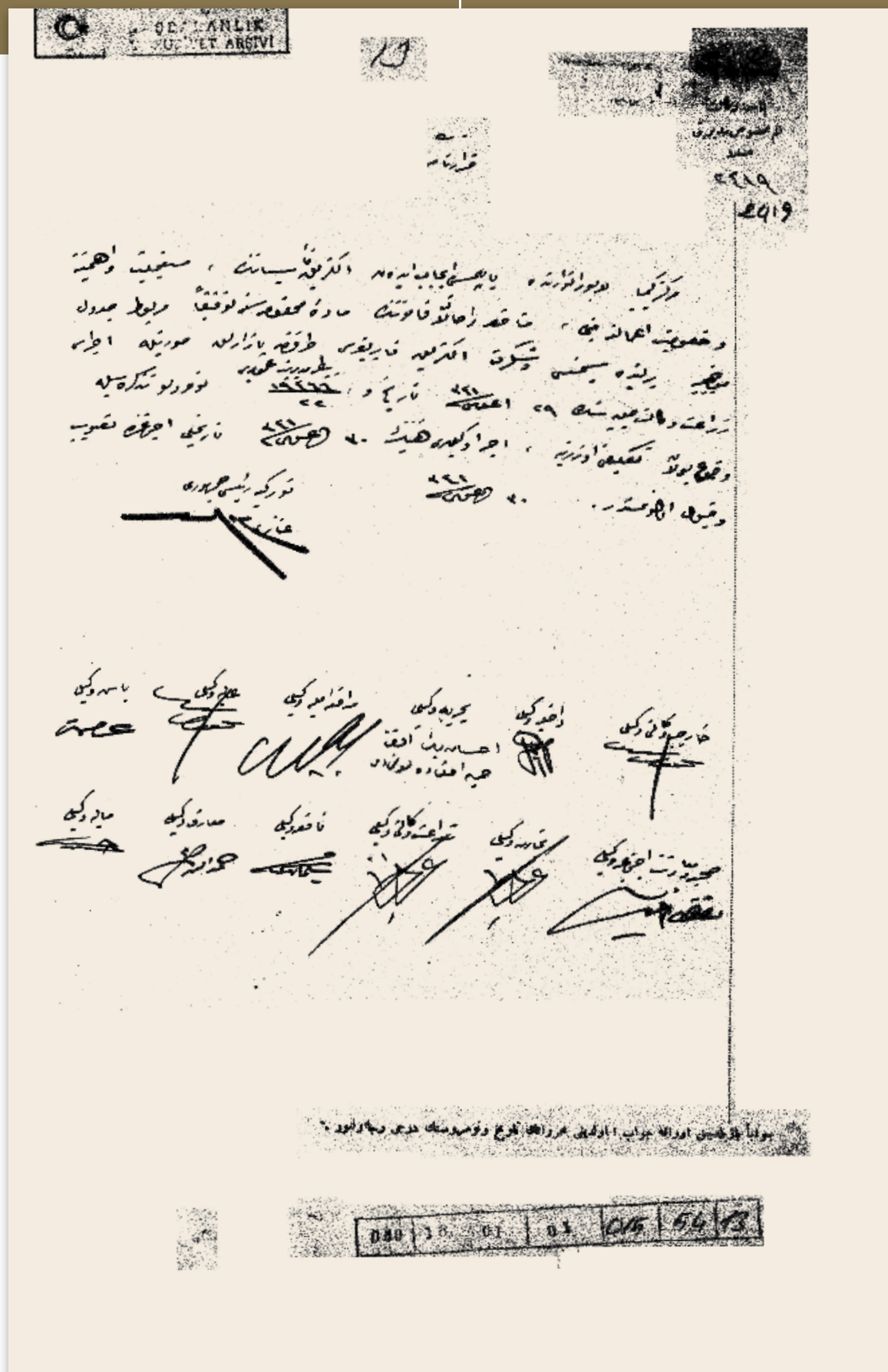

Genç Cumhuriyet, sıtma mücadelesi yürütülen laboratuvarlarında Siemens teknolojisini kullandı.

The young Republic used Siemens technology in the laboratories where it was pursuing its fight against malaria.

BELGE 57 / RECORD NO. 57

KİMYA LABORATUVARINA DAİR BAKANLAR KURULU KARARININ TRANSKRİPSİYONU

TRANSCRIPTION OF THE DECREE OF COUNCIL OF MINISTERS ON THE CHEMISTRY LABORATORY

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30. 18. 1. 1/15. 54. 13

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Aded: 2419

Kararnâme
Merkez Kimya Laboratuvarı'nda yapılması îcâb eden elektrik tesisatının, müstaceliyet ve ehemmiyetine ve hususiyet-i imâline mebni, münâkasa ve ihâlât kanununun mâdde-i mahsusasına tevfikan merbut cetvel mucebince Berlin'de Siemens & Schuckert Elektrik Fabrikası tarafından pazarlık suretiyle icrası Ziraat Vekâlet-i Celilesinin 29 Ağustos [1]341 tarih ve 19466/22 numaralı tezkiresiyle vuku bulan teklifi üzerine, İcrâ Vekilleri Heyetinin 30 Ağustos [1]341 tarihli ictimâında tasvîb ve kabul olunmuşdur.

30 Ağustos [1]341
Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal

(İcra Vekilleri Heyetinin imzaları)
Başvekil İsmet
Adliye Vekili Mahmud Esad
Müdafaa-i Milliye Vekili Mehmed Receb
Bahriye Vekili İhsan Beyefendi hîn-i imzâda bulunmadı
Dâhiliye Vekili Mehmed Cemil
Hariciye Vekaleti Vekili Tevfik Rüşdü
Maliye Vekili Hasan Saka
Maarif Vekili Hamdullah Subhi
Nafia Vekili Süleyman Sırrı Bey
Ziraat Vekaleti Vekili Ali Cenani
Ticaret Vekili Ali Cenani
Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimâ'iye Vekili Refik Saydam

Kimya Laboratuvarına Dair Bakanlar Kurulu Kararının Türkçe Sadeleştirmesi

BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30. 18. 1. 1/15. 54. 13

Türkiye Cumhuriyeti
Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü
Aded: 2419

Bakanlar Kurulu kararıdır.
Merkez Kimya Laboratuvarı'nda yapılması gereken elektrik tesisatının önem ve aciliyetine ve üretiminin özelliğinden dolayı İhale ve Münakasa Kanunu'nun konuyla ilgili maddesine uygun olarak ekteki cetvel gereğince Berlin'de Siemens & Schuckert Elektrik Fabrikası tarafından pazarlık suretiyle yapılması, Ziraat Bakanlığı'nın 29 Ağustos 1341 (29 Ağustos 1925) tarih ve 19466/22 numaralı yazısıyla ortaya konan teklif üzerine Bakanlar Kurulu'nun 30 Ağustos 1341 (30 Ağustos 1925) tarihli oturumunda uygun görülerek kabul edilmiştir.

30 Ağustos 1925
Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal

(Bakanlar Kurulu Üyelerinin imzaları)
Başbakan İsmet (İnönü)
Adalet Bakanı Mahmud Esad (Bozkurt)
Milli Savunma Bakanı Mehmed Receb (Peker)
Denizcilik Bakanı İhsan (Eryavuz) *Beyefendi imza sırasında bulunmadı*
İçişleri Bakanı Mehmed Cemil (Uybadın)
Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü (Aras)
Maliye Bakanı Hasan Saka
Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Subhi (Tanrıöver)
Bayındırlık Vekili Süleyman Sırrı (Aral)
Ziraat Bakanı Ali Cenani
Ticaret Bakanı Ali Cenani
Sağlık ve Sosyal Hizmetler Bakanı Refik Saydam

Decree of Council of Ministers on the Chemistry Laboratory

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 1/15. 54. 13

Republic of Turkey
Prime Ministry Private Secretary
Number 2419

Decree of Council of Ministers
On its meeting of 30 August 1341 (30 August 1925), the Council of Ministers deemed appropriate and accepted the proposition number 19466/22 presented by the Ministry of Agriculture on 29 August 1341 (29 August 1925) concerning the installation of electrical equipment required for the Central Chemistry Laboratory by Siemens & Schuckert Electric Factory in Berlin following due negotiations, given the importance and urgency of the matter and the particularity of the project, and in accordance with the relevant articles of Law on contract awarding and adjudication, and as required by the annexed schedule.

30 August 1925
Gazi Mustafa Kemal, President of the Republic

(Council of Ministers Signatures)
Prime Minister: İsmet İnönü
Minister of Justice: Mahmud Esad (Bozkurt)
Minister of Defense: Mehmed Receb (Peker)
Minister of Maritime: İhsan (Eryavuz) *absent*
Minister of the Interior: Mehmed Cemil (Uybadın)
Minister of Foreign Affairs: Tevfik Rüştü (Aras)
Minister of Finance: Hasan Saka
Minister of Education: Hamdullah Subhi (Tanrıöver)
Minister of Public Works: Süleyman Sırrı (Aral)
Minister of Agriculture: Ali Cenani
Minister of Trade: Ali Cenani
Minister of Healthcare and Social Aid: Refik Saydam

1941
Klor-alkali Fabrikası
Chlorine-alkali Plant

BELGE 58
Klor-alkali Fabrikası'na Dair Kararname

RECORD NO. 58
Decree of Council of Ministers on the Chlorine-alkali Factory

T. C.
BAŞVEKALET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
16769

Kararname

Sümer Bank tarafından kurulmakta olan Klor fabrikası tesisatının montajında kullanılmak üzere dışarıdan getirilecek ve işi bittikten sonra geri gönderilecek olan ilişik listede yazılı montaj aletlerinin teminata bağlanarak muvakkat kabul usulü ile memlekete sokulmasına izin verilmesi; İktisat Vekilliğinin II/10/1941 terin ve 12743 sayılı teklifi üzerine 1499 sayılı Gümrük tarife kanununun 5 inci maddesinin 17 inci fıkrasına tevfikan İcra Vekilleri Heyetince 1941 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ M. V.

G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Ti. V.

96 89 13

Cumhuriyet'in ilk klor-alkali fabrikası Siemens teknolojisiyle kuruldu.

The first chlorine-alkali plant of the Republic was equipped with Siemens technology.

BELGE 58 / RECORD NO. 58

Klor-alkali Fabrikası'na Dair Kararname
Decree of Council of Ministers on the Chlorine-Alkali Factory

BCA (Republican Archives of the Prime Ministry), 30. 18. 1. 2/96. 89. 13

Republic of Turkey, Prime Ministry
Directorate of Decisions
Decree of Council of Ministers
It has been accepted and approved by the Representatives of the Executive Committee that the mounting tools, list of which is given in the appendix and which will be brought from abroad and sent back after used, are hereby given permission to pass through customs with the temporary acceptance method and with guarantee. The tools will be used in the building of chlorine-alkali factory by Sümerbank. This decision is taken upon the written offer of the Ministry of Economy on 11 October 1941, with the number 12743 based on the Customs Law 1499, item 5, paragraph 17.

İsmet İnönü, President of the Republic
Prime Minister: Refik Saydam
Minister of Justice: Hasan Safyettin Menemencioğlu
Minister of Defence: Saffet Arıkan
Minister of the Interior: Faik Öztrak
Minister of Foreign Affairs: Şükrü Saracoğlu
Minister of Finance: Fuat Ağralı
Minister of Education: Hasan Âli Yücel
Minister of Public Works: Ali Fuat Cebesoy
Minister of Economy: Sırrı Day
Minister of Healthcare and Social Aid: Ahmet Hulusi Alataş
Minister of Customs: Raif Karadeniz
Minister of Agriculture: Reşat Muhlis Erkmen
Minister of Communication: Cevdet Kerim İncedayı
Minister of Trade: Mümtaz Ökmen

SONUÇ

CONCLUSION

SONUÇ

Siemens'in Osmanlı'daki asıl başarısı, yeniliğe karşı merakla beraber direncin olduğu bir çağda güven kazanabilmiş olmasıdır.

Uluslararası bir başarı öyküsü: **SIEMENS AG**

Endüstri tarihiyle paralel bir yükseliş hikâyesine sahip, modern yaşamın pek çok alanını ürünleriyle devrimsel olarak değiştirmiş ve değiştirmeye devam eden Siemens'in başarısı rastlantı değildir. Şirket'in faaliyet gösterdiği ülkelerden sadece birinin bile tarihini yazma çabasına girip elinizdeki verileri analiz ettiğinizde, başarının ardındaki tesadüften uzak yapıyı kavrayabilirsiniz. Kuşkusuz bu yapı, 1847'den beri nesilden nesle, ülkeden ülkeye, değişmeden ama yerelleşerek uygulanan bir çalışma anlayışını içermektedir. Şirket'in kurucuları Werner von Siemens ve Johann Georg Halske net hedeflere sahip, bu uğurda somut adımlar atan ve nihayetinde kesin sonuca ulaşmış girişimcilerdi. Başarı, kurucuların üretken enerjinin yanında girişimci ruha da sahip olmalarından kaynaklandı. Werner, kardeşi Carl'ı Rusya'ya, William'ı Londra'ya göndererek, Berlin'de Georg Halske ile yürüttükleri takım çalışmasını başka şehirlere, başka ülkelere taşıdı. Bu çalışma şekli, o yıllarda izine az rastlanan işbirliği modelinin ilk örneklerindendi. Asla Alman pazarıyla sınırlı kalmaya niyeti olmayan Şirket, henüz dokuz yaşındayken, 1856'da Osmanlı Devleti 'yle tanıştı. Memalik-i Şahane de böylece merkezi ve çevresiyle göz kamaştıran bir pazar olarak, Siemens'in faaliyet alanına girmiş oldu.

Siemens Türkiye'nin bilinmeyen köklü tarihi

Siemens'in köklü tarihi, Şirket'in yenilikçi kimliğinin yarattığı genç ve dinamik aura sebebiyle dikkatlerden kaçabilmektedir. İşi daima en yeniyi üretmek olan kurumun 160 yıldır Türkiye'de ürün, çözüm ve servisleriyle hizmet veriyor olduğu gerçeği Türkleri bile şaşırtmaktadır. Elinizdeki çalışma ile Siemens'in Türkiye serüveninin, bu şaşkınlığa sebep olan, unutulmuş ilk yarısına, 1856-1942 yılları arasına odaklandık. Sultan Abdülmecid'in saltanatından Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Atatürk'ün görev yıllarına uzandık.

Anlatının temelini, arşiv depolarında unutulmuş, onları bulup değerlendirecek araştırmacıyı bekleyen ilgili belgelerin derlemesi oluşturdu. Elinizdeki kitabın kâğıda-mürekkebe bürünebilmesi için gün yüzüne çıkarılan Siemens Türkiye kayıtları, nihayetinde sadece hatırlamaya yönelik, entelektüel zevkleri tatmin eden veriler olarak görülebilir. Ancak bilmek gerekir ki Şirket'in Şark'ta yürüttüğü faaliyetlerin geriye dönük enformasyonunu gün ışığına taşımak, Siemens'in gelişim analizlerine de katkıda bulunacaktır. Şahsıma ait olan tüm eksik ve kusurlarına rağmen çalışmanın katkısı kuşkusuz bununla sınırlı kalmamıştır. Başbakanlık Osmanlı ve Başbakanlık Cumhuriyet ağırlıklı olmak üzere farklı arşivlerde muhafaza edilen milyonlarca kaydın içerisinden çıkarılan belgeler, Siemens Türkiye'nin yanı sıra Osmanlı Devleti 'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin teknik yapılanma tarihine de ışık tutmuştur. Zira belgelerde gördüğümüz gibi, savaşta ve barışta, reform ve devrim yıllarında, İmparatorluk dağılırken ve Cumhuriyet kurulurken, kısacası her dönemin ihtiyaç duyduğu yapılanmada Siemens yer almış, ilişki hiçbir zaman kopmamıştır. İktidar erki kimin eline geçerse geçsin, ister sultan değişsin ister rejim, Siemens'in "güvenilir çözüm ortağı" konumu değişmemiştir. Şirket, saltanat yılları boyunca eyalet eyalet tüm İmparatorluğu telgrafa, Cumhuriyet Dönemi'nde de şehir şehir dolaşarak

CONCLUSION

Siemens' main success in the Ottoman Empire lies in its capacity to gain trust in a place and at a time that, despite the curiosity for the "new", was more prone to resisting change.

SIEMENS AG: A Tale of International Success

Rising in parallel to the history of industrialization and having brought about revolutionary changes in many fields of our modern life with its products and continuing to do so, Siemens' success is not a fortuitous one. If you engage in writing the history of Siemens even only in a single country, your analysis of the data at hand will show that what lies behind its success has little to do with chance. No doubt, this background consists of a way of doing business which has been transferred from generation to generation and implemented since 1847 in country after country without exception, albeit with local adaptations. The Company's two founders, Ernest Werner von Siemens and Johann Georg Halske, were entrepreneurs who had clear goals and took concrete steps to this effect, ending up with definite results. Besides their productive energy, it is the entrepreneurial spirit of the founders which is at the root of their success. Sending his brothers Carl to Russia and William to London, Werner exported the teamwork he and Georg Halske were practicing in Berlin to other cities and countries. This way of doing business was a case of collaborative work model which was hard to get by at the time. In no way intending to restrict itself to the German market, in 1856, only 9 years after its foundation, the Company met with the Ottoman State. With both its center and periphery, *Memalik-i Şahane* (Imperial Dominion) thus entered the range of Siemens' activities as a dazzling market.

Unknown, deep-rooted history of Siemens Turkey

Because of its innovative character and the aura of youth and dynamism it has surrounded itself with, Siemens' deep-rooted history tends to escape attention. Even the Turks are surprised by the fact that this establishment, whose job is to constantly create innovation, has been providing its products, solutions, services in Turkey for 160 years. In the work you hold in your hands, we have focused on the forgotten first half of the history of Siemens' adventure in Turkey, the years 1856-1942, the very period causing this surprise. We covered a period ranging from the reign of Sultan Abdülmecid to the years when President Mustafa Kemal Atatürk was in office.

At the basis of this narrative lies the compilation of relevant documents which have been waiting, forgotten on the shelves of some archive storeroom, for some researcher to find them and bring them back to life. The records concerning Siemens Turkey which were brought to light to shape the book can be seen as a simple memory exercise or a series of data meant to provide some intellectual gratification. It should be known, however, that looking back on the Company's activities in the Orient and bringing the information about these activities to light will also contribute to the analysis of Siemens' development. Whatever the deficiencies and shortcomings of the author of this work may be, the book's contribution will certainly not be limited to this. Indeed, the documents have been extracted among millions of records kept in different archives, beginning with those of the Ottoman and Republic Archives of Prime Ministry, which constitute the bulk of the data used, throw light not only

yeni kurulan fabrikaları elektriğe kavuşturmuştur. Verdiği hizmetler, iletişimle, altyapıyla sınırlı kalmamış, ulaşımdan sağlığa, savunmaya, endüstriye kadar pek çok "ilk", Siemens teknolojisiyle bu topraklara taşınmıştır.

Üç Alman silahşor: **DIŞ POLİTİKA, FİNANS VE ENDÜSTRİ**

Geçmiş yüzyıllarda kendini "Doğu'nun ve dahî Batı'nın güçlü hâkimi" olarak adlandıran Devlet-i Aliyye, son yüzyılını her geçen gün Doğu ve Batı arasında biraz daha sıkışarak geçiriyordu. Kendine güçlü bir ortak arayan tek yaşlı kurt o değildi. Alman endüstrisi, kabiliyetini hayata geçirecek pazarlara; Osmanlı bürokrasisi ise daralan damarlarını teknik donanımlarla açacak, güçlendirecek bir endüstri doktoruna ihtiyaç duyuyordu. Siemens ile Osmanlı Devleti 'nin yolları işte bu noktada buluştu. Kuşkusuz 19. yüzyıl Alman dış politikasının sıcak ve dengeli açılımları, merkez-çevre bağlamında pazar ilişkilerinin yoğunlaşmasında etkili olmuştu. Benzer başka Alman şirketler gibi Siemens de Şark'ın bu dev imparatorluğunun görüş alanına girmişti. Orient'in büyük altyapı projelerinde Deutsche Bank gibi Alman şirketleri finansmanda yer alırken, Siemens de üretim ve uygulamayı yürüten isimlerin önde gelenlerinden biri oldu.

Sonuç olarak çalışma boyunca aslında II. Abdülhamid, II. Wilhelm, Mustafa Kemal Atatürk gibi politikacıların ülkelerine karşı duydukları sorumluluklar sebebiyle iletişim, ulaşım, enerji ve endüstri, şehir ve bina teknolojileri, savunma, sağlık gibi alanlarda el attıkları projelerin hayata geçirilme sürecini inceleme fırsatı bulduk. Öte yandan bu politik ve ekonomik projelerin hayata geçirilmesini mümkün kılan Siemens'in Alman endüstrisini İmparatorluk topraklarında nasıl başarıyla temsil ettiğine şahit olduk.

Güvene dayalı çözüm ortaklığı

Kronolojik bir değerlendirme yapılacak olursa, Osmanlı-Siemens yakınlaşmasının aslında Alman dış politikasının yarattığı konjonktür desteğinden bir hayli önce başladığı görülür. Bu bağlamda bakılırsa, Siemens'in Osmanlı'daki asıl başarısı, değişime karşı direncin olduğu bir çağda güven kazanabilmiş olmasıdır.

20. yüzyıla girerken yeni ideolojiler, yeni fikir akımları, meşruti sistem benzeri yeni yönetim tarzları, yani "yeni" sıfatını taşıyan pek çok olgu Osmanlı sultanlarının mutlak iktidarını tehdit ediyordu. Bununla beraber, ironiktir ki muhaliflerce yenilik düşmanı, mürteci olmakla suçlanan aynı sultanlar "yeni" teknik donanım ve imkânlarla iktidarlarını kuvvetlendirmeye çalıştılar. En azından Siemens ile yürütülen projeler bunu gösteriyor. Yeniliğe karşı hevesli, ancak bir o kadar da önyargılı ve temkinli davranan hükümdarlar bile kendileri için stratejik öneme sahip meseleleri Siemens'e emanet ettiler. Bahsettiğimiz verileri, genel tarihi kabulleri tersine çeviren, literatürü sorgulatan bilgiler olarak almasak bile, Siemens'e duyulan güvenden kaynaklanan işbirliği şeklinde değerlendirebiliriz.

Sultan Abdülhamid'in yangın korkusuna rağmen Saray'ını ve civarını aydınlatması için Siemens'e emanet etmesi, Dolmabahçe'de Siemens'e elektrik santrali kurdurması, savunma sanayi konusunda Siemens ile yürütülen işbirliği; devlet binalarının paratonerlerinin Siemens'e yaptırılması hep güvene işaret eden olgulardır.

Sultan II. Abdülhamid çözüm ortağına duyduğu takdir ve teşekkürü Arnold von Siemens ve Wilhelm von Siemens'e takdim ettiği, üzerinde "Sadık, Hamiyetli, Gayretli" ibaresinin işlendiği Nişan-ı Mecidi ile duyurmuştur.

İncelediğimiz kayıtlar göstermiştir ki Türk Devleti için Siemens güvensiz bir dünyada güvenilir bir partner olmuştur. Daha da önemlisi Şirket bu güveni devam ettirerek sürdürülebilir kılmayı başarmıştır.

Sultanların, Meşrutiyetçilerin ve Cumhuriyetçilerin şaşmadan Siemens ile çalışmaya devam etmesi bu güveni ispatlayan durumlardandır.

Siemens ile Türk hükümeti arasındaki ilişki köklü olduğu kadar, pek çok ilki barındırması bakımından da etkileyicidir. Osmanlı Dönemi'nin ilk telgraf hatlarında, ilk demiryolu projelerinde, ilk tramvaylarında, ilk elektrik santrallerinde, ilk şehir aydınlatmalarında Siemens imzası vardır. İstanbul ve Çanakkale Boğazları, İzmir ve Selanik Limanları Siemens torpidolarıyla korunmuştur. Demir-çelik Siemens ocaklarında üretilmiş, donanma gemileri, Anadolu trenleri, saraylar Siemens'in ışığıyla aydınlanmıştır.

on Siemens Turkey, but also on the history of the founding and development of the modern technical infrastructure of the Ottoman Empire and the Turkish Republic. Our documents indeed show that, in times of war or in times of peace, through the years of reform or those of revolution, while the Empire was disintegrating or while the Republic was being founded, each and every time, Siemens took part in the specific technical structuring then required. Whoever may hold the reins of power, be there a change of Sultan or of régime, Siemens' status of reliable solution partner never changed. During the Sultanate years, the Company brought the telegraph to each and every province of the Empire, whereas during the Republican Era, it brought electricity to each and every new factory. The services it provided were not limited to communications and infrastructure. It was Siemens technology that introduced many firsts in these dominions, in fields ranging from mobility to healthcare, defense and industry.

Three German musketeers: FOREIGN POLICY, FINANCE AND INDUSTRY

While in previous centuries *Devlet-i Aliyye* (The Sublime State) had called itself "the powerful ruler of both the East and the West" in its last century, the Ottoman Empire had become increasingly caught between the very same East and West. It was, however, not the only old wolf to seek a strong partner for itself. The German industry was in search of markets where its capabilities could be unleashed, while the Ottomans needed an industry doctor to clear up and revitalize their bureaucracy's aging arteries with adequate technical equipment and know-how. This is precisely where Siemens' and the Ottoman Empire's paths crossed. No doubt, in terms of center-periphery relations, the 19th century German foreign policy's warm and well-balanced openings played an important role in the opening up of markets. As was the case for other similar German companies, this huge empire of the East had not escaped Siemens' attention. While Deutsche Bank took part in the financing of German companies involved in the region's large infrastructure projects, Siemens soon became one of most important companies to take part in their related production and implementation processes.

With this work, we found the opportunity to study the implementation of communication, mobility, energy and industry, city and building technologies, defense, and healthcare projects which politicians such as Abdülhamid II, Wilhelm II and Mustafa Kemal Atatürk were led to launch by their sense of responsibility towards their country. We were also able to witness how Siemens, which made possible the accomplishment of these projects, was able to successfully represent the German industry in the Empire.

Trust-based solution partnership

If any chronological evaluation is to be made, it will become clear that the Ottoman-Siemens relationship started long before German foreign policy created its supportive environment. If we take account of this, we can see that Siemens' main success in the Ottoman Empire lies in its capacity to gain trust in a place and at a time that tended to resist change.

At the beginning of the 20th century, new ideologies, new intellectual trends, new types of governments like constitutional monarchy, in other words many phenomena preceded by the word "new" constituted a threat for the absolute authority of Ottoman sultans. On the other hand, it is ironic that the same sultans who were accused of being reactionary and standing against change worked at consolidating their power with "new" technical equipment and possibilities. At least the projects run with Siemens indicate this. Even rulers who were as prejudiced and cautious towards novelties as they were excited by them consigned projects that they felt had strategic importance for them to Siemens. If we do not consider the data mentioned as turning upside down the accepted historical wisdom and as information questioning the existing literature, let us then consider it as a cooperation resulting from the trust felt for Siemens.

The fact that Sultan Abdülhamid would consign the lighting of his palace and its surroundings to Siemens despite his fear of fires and arsons, that he had Siemens build the Dolmabahçe Power Plant, his collaboration with Siemens in the field of military industry, the fact that he had Siemens install lightning conductors on public buildings - all these are as many tokens of trust.

Sultan Abdülhamid II expressed his appreciation and his thanks to his solution partner by awarding Arnold von Siemens and

Siemens Cumhuriyet'in de ilklerinde yer almış, ilk fabrikalar için enerji, ilk santraller, X-ray cihazları, telefon bağlantıları Şirket tarafından sağlanmıştır. Şirket, bu çalışmada yer verdiğimiz ve veremediğimiz, 1856'dan beri devam eden benzer daha pek çok hizmetlerinin paralelinde, devletle arasında karşılıklı itimada dayanan, kopmaz bir güven ilişkisi inşa etmiştir.

Retrospektiften prospektife

Siemens, bilindiği gibi geniş ürün yelpazesi ve dev bütçeler ayırdığı Ar-Ge çalışmalarıyla çağımız teknolojisinin bulunduğu seviyeye ulaşmasını sağlayan önemli aktörlerden biridir. Global ölçekte hayat kalitesinin artmasında rol oynamaktadır. İnovatif kimliğiyle her daim geleceği inşa etmeye devam etmekte, trendlere yön vermektedir. Bu çalışmada gördük ki Siemens, Osmanlı Devleti 'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nde sanayinin gelişimine yadsınamaz katkılarda bulunmuştur.

Hem İmparatorluk Dönemi'nin hem de Cumhuriyet'in pek çok ilkinde ve kalkınma hamlelerinde görev alan Siemens, bu coğrafyada yaşayan insanların hayatlarına doğrudan ya da dolaylı olarak mutlaka bir yerlerde dokunmuştur. Bir yolda, bir binada, bir taşıtta, aydınlandığımız herhangi bir noktada, fark etmesek bile biz de Siemens'e dokunuyoruz.

Çalışmamız okura Siemens'in gücünün, geçmişinden kaynaklandığını gösterdi. Siemens'in, Türk Devleti için her zaman kapısı güvenle çalınabilir bir çözüm ortağı olduğunu anlattı. Hiçbir Türk firması bu topraklarda Siemens'ten daha köklü ve kalıcı, bu toprakların tarihiyle daha sarmalanmış, gelişimine daha fazla emek vermiş değildir.

Günümüzün Siemens Türkiyesi, yabancı kökenli bir Türk şirketi olarak, 160 yıldır emek verdiği bu ülkeye güvenmeye ve bu topraklarda yaşanan hayatı daha kaliteli kılmak için edindiği global bilgi birikimini bizimle paylaşmaya devam ediyor. Geçmiş geleceğin aynasıdır; Siemens dün ve bugün olduğu gibi, gelecekte de bu bilgi birikimini bizimle paylaşmaya devam edecektir.

Wilhelm von Siemens the *Nişan-i Mecidi* medal, its decoration consisting of the words "Loyal, Virtuous and Diligent".

The records we have studied have shown that for the Turkish State, Siemens has been a reliable partner in an unreliable world. More important than this, the Company continued this trust and succeeded in making it sustainable.

The Sultans, the Constitutionalists and the Republicans - all of them, without exception, continued to work with Siemens, confirming this reliability.

The relationship between Siemens and the Turkish government is remarkable not only because of its deep-rooted history, but also because it involves many firsts. The first telegraph linkage, the first railway, the first tramway, the first power house, the first city lighting... All these projects of Ottoman Period bear the signature of Siemens. The Straits of Dardanelles and Bosphorus, the Smyrna and Thessaloniki harbors were protected by Siemens torpedoes. Iron and steel were produced in Siemens' furnaces. Navy ships, trains in Anatolia and palaces were illuminated by Siemens.

Siemens also greatly contributed to the establishment of the first factories and power plants in the Republican Era. The first telephone switchboard centrals, X-ray devices, telephone connections were also provided by the Company. Together with the services rendered since 1856 which are covered in this book, as well as those that may not be mentioned here, the Company has built a solid relationship with the State, based on mutual trust.

From retrospective to prospective

With its wide range of products and R&D work, to which huge budgets are dedicated, Siemens has acted as one of the leading agents in making modern technology reach its present level. It has played a role in the worldwide improvement of life quality. With its innovative character, it continues to constantly shape the future and direct trends. This work has shown us that Siemens has made an undeniable contribution to the development of industry in the Ottoman Empire as well as the Turkish Republic.

Taking part in many firsts and infrastructural leaps both during the Ottoman and the Republican Eras, Siemens has definitely touched the lives of everyone living in these lands, be it directly or indirectly. Be it on the road, at home, in a vehicle, or everywhere we benefit from lighting, we, in our turn, touch Siemens, perhaps without noticing.

This work also tells the reader that Siemens' strength comes from its past. It explains that it has always been a solution partner on whose door the Turkish government could knock any time. Not a single Turkish firm could boast of a longer past in this land, nor has been more intricately involved with the history of this land and has worked more for its development than Siemens.

As for Siemens Turkey of today, it continues to put its trust in the country in which it has worked for 160 years and to share with us its worldwide know-how in order to improve the quality of life of the people living in this land. The future is the mirror of the past, and as Siemens has done in the past and present, this sharing will continue in the future.

KİM KİMDİR?

WHO IS WHO?

Alexander Siemens
1847-1928

Hannover doğumlu, Prusyalı elektrik mühendisi. Werner von Siemens'in kuzeninin oğlu. Yirmi yaşından sonra Londra'daki Siemens Brothers için çalışmaya başladı. Hint-Avrupa Telgraf Ağı projesinde yer aldı. Savaştan sonra Woolwich Fabrikası'nda, Siemens çelik döküm ocaklarının inşasında çalıştı. 1879'da Siemens Brothers Aydınlatma Departmanı'nın, 1880'de ise Şirket'in direktörü oldu. 1918'deki emekliliğine kadar bu pozisyonda kaldı. Yönetimde olduğu yıllar Siemens Brothers ile Osmanlı Hükümeti'nin aktif iletişimde olduğu zamanlardı. 1885'te Osmanlı Bahriye Nezareti (Denizcilik Bakanlığı) ile Siemens arasında gerçekleşen yazışmalarda Alexander Siemens'in imzasına rastlamak mümkün.

Prussian electrical engineer. Born in Hannover, Alexander Siemens was the son of Werner von Siemens' cousin. At the age of 20, he started to work for Siemens Brothers in London. He took part in the India-Europe Telegraph Network project. After the war, he worked at the Woolwich Factory, during the construction of Siemens steel furnaces. He became the director of the Lighting Department of Siemens Brothers in 1879 and the General Director of the Company in 1880. He maintained his position until his retirement in 1918. His period of management was a time when Siemens Brothers and the Ottoman government were in active communication. The correspondence between Ottoman Ministry of Maritime Affairs and Siemens in 1885 bears the signature of Alexander Siemens.

Ali Rana (Tarhan)
1883-1956

İstanbul doğumlu, Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) mezunu, posta kâtibi. Osmanlı Devleti tarafından 1906'da Berlin'deki Siemens & Halske Fabrikası'na mesleki ihtisas için gönderildi. PTT Umum Müdürlüğü, Kızılay Başkanlığı, Samsun ve İstanbul Milletvekilliği yaptı. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Gümrük ve İnhisarlar Bakanı oldu.

Born in Istanbul and graduated from Mekteb-i Sultani (Galatasaray High School), Ali Rana later became a postal officer. He was sent to Siemens & Halske factory in Berlin in 1906 by the Ottoman State for professional expertise. He then served as the General Manager of Turkish Postal Services, President of the Red Crescent and Member of Parliament representing first Samsun, later Istanbul. He was the first Minister of Customs and Monopolies of the Republic of Turkey.

Arnold von Siemens
1853-1918

Werner von Siemens'in en büyük oğlu. 1882'de Şirket idaresine katıldı. Werner von Siemens 1890'da yönetimi bıraktığında yetkiler kardeşi Carl'a geçti. Arnold, şirket ortağı sıfatıyla bu sorumluluğu amcası ve kardeşi Wilhelm ile paylaştı. 1898'de Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid tarafından Mecidi Nişanı ile onurlandırıldı. Amcası Carl von Siemens 1904'te başkanlıktan istifa edince yerini Arnold aldı.

The eldest son of Werner von Siemens. He assumed his first role in the Company management in 1882. When Werner von Siemens retired in 1890, Werner's brother Carl replaced him as the management authority. As a partner of the Company, Arnold shared this responsibility with his uncle and Wilhelm, his own brother. In 1898, he was honored with the Order of Mecidi by Ottoman Sultan Abdülhamid II. When Carl von Siemens resigned in 1904, Arnold replaced his uncle as the Company's leader.

Azaryan

İstanbul doğumlu, Ermeni asıllı Osmanlı tüccarı. 1870'lerde Karaköy, Perşembe Pazarı'ndaki ofisinden Siemens'in İstanbul temsilciğini yürüttü. Azaryan Avrupalı sanayicilerin, İstanbul bağlantısını sağlayan aracı tüccarlardandı. Bugünkü İstanbul Ticaret Odası'nın temelini oluşturan Dersaadet Ticaret Odası başkanıydı.

Ottoman merchant of Armenian origin, born in Istanbul. In 1870s he operated as the Istanbul representative of Siemens at his office in Karaköy, Perşembe Pazarı. He was an intermediary merchant who established commercial connections for European industrialists in Istanbul. Mr. Azaryan was also the president of Dersaadet (Istanbul) Chamber of Commerce, which is the ancestor of today's Istanbul Chamber of Commerce.

Carl Heinrich von Siemens
1829-1906

Werner von Siemens'in kardeşi. Berlin'deki Siemens & Halske, 1853'te Rus Telgraf Ağı projesini alınca, işleri yürütmek için Şirket'i temsilen St. Petersburg'a gitti. Carl Siemens'in Rusya'da açtığı ofis 1855'te bağımsız bir şubeye dönüştü. Böylece Şirket'in globalleşmesine doğru ilk adım atılmış oldu. Carl Heinrich bir ara (1869-1880) diğer kardeşi William'a yardım etmek için İngiltere'ye de gitti. Sonra tekrar Petersburg'a döndü. Werner von Siemens'in işi bırakmasının ardından yönetimi devraldı. Kendisine 1895'te Rus Çarı II. Nikolay tarafından asalet unvanı verildi.

Werner von Siemens' brother. When Siemens & Halske in Berlin was assigned the Russian Telegraph Line project in 1853, he went to St. Petersburg to represent the Company and manage the project. The office that Carl Heinrich von Siemens opened in Russia was transformed into an independent branch in 1855. This was the first step in the globalization of the Company. Between 1869 and 1880, Carl Heinrich went to the United Kingdom to help his brother William, then returned to St. Petersburg. He assumed the management of the Company after Werner von Siemens resigned. He was granted a nobility title by the Russian Tsar Nicholas II in 1895.

Carl Ludwig L. Loeffler

1870'li yılların Londrası'nda yaşayan Siemens'in en aktif çalışanlarından. 1880'de Siemens Bros & Co. Limited'e dönüşen Şirket'in bir kısım hissesini satın alarak hissedar oldu. 1883'te Charles William Siemens'in ölümünün ardından yönetime geçti. Londra'daki Siemens Brothers'ı merkezden bağımsız bir şirketmişçesine yönetme eğilimi Werner von Siemens tarafından tasvip edilmedi. Daha sonra hisselerini satarak Şirket'ten ayrıldı.

One of the most active employees of Siemens in London in 1870s. In 1880 he purchased some shares of the Company that was transformed into Siemens Bros & Co. Limited and thus became a shareholder. After the demise of Charles William Siemens, he acceded to the management of the Company in 1883. His tendency to manage Siemens Brothers in London independent of the headquarters was not approved by Werner von Siemens. He then sold his shares and left the Company.

Carl Reiser

Alman elektrik mühendisi. Siemens'in 1894'de Osmanlı İmparatorluğu'nda hizmet vermesi için görevlendirdiği ilk resmi temsilci.

German electrical engineer. He was the first official representative sent by Siemens to the Ottoman Empire in 1894.

Carl Wilhelm Siemens
Sir Charles William Siemens
1823-1883

Werner von Siemens'in kendisi gibi mühendis ve biliminsanı olan kardeşi. Siemens & Halske'nin ürün ve patentlerini İngiltere'ye taşıdı. 1850'de Londra'da bir ofis açtı. Bunları fabrikalar izledi. Bilim dünyasına yaptığı katkılar Kraliçe Victoria tarafından İngiliz asalet unvanıyla (Sir) taltif edildi. Siemens ile Osmanlı Devleti arasında akdedilen ilk kontratta Charles William Siemens'in imzası yer aldı. Uzun soluklu Osmanlı-Siemens ilişkisinin ilk mimarlarındandı.

Werner von Siemens' brother who is also an engineer and a scientist. He took Siemens & Halske's products and patents to the United Kingdom. He opened an office in London in 1850, to be followed by factories. His contribution to the world of science was honored by Queen Victoria with the nobility title of "Sir". The first contract between Siemens and the Ottoman State bear the signature of Charles William Siemens. He was one of the first architects of the long-term relations between the Ottoman State and Siemens.

Dr. Hikmet Bey (Gizer)
1881-1966

I. Dünya Savaşı sırasında Kızılay'ın idari işlerinde görev alan tıp doktoru. Ünlü Türk şairi Tevfik Fikret'in kuzeni ve kayınbiraderi. Savaş sırasında Siemens X-ray cihazlarının Kızılay'a kazandırılmasında rol aldı.

Medical doctor who had administrative duties at Red Crescent during World War I. He was also the cousin and brother-in-law of famous poet Tevfik Fikret. During the war, he took part in the procurement Siemens X-ray devices for the Red Crescent.

Edwin Clark
1814-1894

Buckinghamshire doğumlu İngiliz elektrik mühendisi. Hidrolik ve inşaat mühendisliği alanlarında yetkin olan Clark, inşa ettiği tekne asansörleriyle ün yaptı. Telgraf teknolojisine dair patentleri de bulunan Clark, International Telegraph Company için çalıştı. Osmanlı Devleti'nin 1858'de Siemens Brothers'tan sipariş ettiği telgraf cihazlarını kontrat gereği kontrol eden mühendisti. Teslimatta Clark bilirkişi kimliğiyle danışman olarak yer aldı.

British electrical engineer born in Buckinghamshire. Especially competent in hydraulics and civil engineering, Edwin Clark was famous for the boat lifts he built. Also possessing patents for telegraph technology, Edwin Clark worked for International Telegraph Company. He was the engineer who was responsible for controlling the telegraph devices ordered by the Ottoman State from Siemens Brothers in 1858 as per the contract. During the delivery process, he acted as an expert consultant.

Enver Paşa
Enver Pasha
1881-1922

İstanbul doğumlu, Gagavuz kökenli Osmanlı askeri, siyasetçi. İkincilikle bitirdiği Harbiye'de henüz öğrenciyken "devleti kurtarma" idealiyle siyasete eğilim göstermeye başladı (1902). 1908'de subay arkadaşlarıyla birlikte, Sultan II. Abdülhamid iktidarına meşruti yönetim gayesiyle başkaldırıp dağa çıktı. İhtilalin ardından 1909'da ilan edilen meşruti idarenin en aktif ismi oldu. İttihat ve Terakki Partisi'nin liderlerindendi. Hem ordunun hem siyasetin parlak ismiydi. Sultan Abdülmecid'in torunu Naciye Sultan ile evlendi, Hanedan'a damat oldu (1914). I. Dünya Savaşı sırasında Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili'ydi. Türk-Alman ittifakının mimarı olarak algılanan Enver Paşa, yenilginin ardından ülkeyi savaşa ittiği suçlamasıyla idama mahkûm edildi, rütbeleri alındı. Türk devletlerini birleştirme idealiyle Rus topraklarına kaçtı. Türkistan'da Kızıl Ordu birlikleri tarafından öldürüldü. Osmanlı Ordusu'nda aktif görev yaptığı yıllar boyunca Siemens orduya hizmet sağladı.

Born in Istanbul, Ottoman soldier of Gagauz origin. While still a student at the Military Academy, from which he graduated ranking the second, he started to get involved in politics with the ideal of "saving the country" (1902). In 1908, he joined his military peers in the demand for constitutional régime and took to the mountains to revolt against Sultan Abdülhamid II. He was the most active figure in the constitutional administration announced after the coup, in 1909. He was one of the leaders of the Union and Progress Party and a bright character in both the military and political arena. He married Naciye Sultan, granddaughter of Sultan Abdülmecid and thus became the son-in-law to the Ottoman Dynasty (1914). He was the Minister of War and Deputy Chief Commander during World War I. Considered to be the architect of the Turkish-German alliance, after the defeat, Enver Pasha lost his titles and was sentenced to death upon the charges of forcing the country into the war. He fled to Russian lands with the dream of uniting all Turkish states in the world. He was killed by Red Army troops in Turkistan. During Enver Pasha's active years in the military, Siemens served the Ottoman Army.

Ernestine Reiser

II. Abdülhamid devri Türk-Alman ilişkilerinin etkin isimlerinden olan Siemens çalışanı Carl Reiser'in eşi. Sultan II. Abdülhamid tarafından şefkat nişanıyla onore edildi.

Spouse of Carl Reiser, an active character in the Turkish-German relations during Abdülhamid II. She was honored by the Sultan with the Order of Charity.

Ernst Werner von Siemens
(1816-1892)

Lenthe doğumlu Alman mucit ve sanayici işadamı. 1847'de Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske adıyla Berlin'de faaliyete başlayan Siemens & Halske Şirketi'nin kurucusu. Siemens AG'nin temellerini atan girişimci. Telgraf makinesinden başlayarak arkası kesilmeyen buluşlarla modern dünya endüstrisine yadsınamaz katkılar sağladı. İş seyahatleri sırasında Osmanlı topraklarında da bulundu. Göstermiş olduğu yararlılıklar 1888'de III. Friedrich tarafından Prusya asalet unvanıyla (von) onurlandırıldı.

German inventor and industrialist born in Lenthe. He is the founder of Siemens & Halske company that started its operations in Berlin in 1847 under the name of Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske. With incessant inventions starting with the telegraph machine, he contributed greatly to modern industry. During his business trips he also visited the Ottoman lands. His success was honored by Emperor Friedrich III with the nobility title "von" in 1888.

G. J. Head

24 Mayıs 1892'de İstanbul Zeytinburnu Siemens Çelik Döküm Ocakları'nda çalışmak için iş başvurusu yapan İngiliz kimyager.

British chemist who applied to work at the Zeytinburnu Siemens Steel Furnaces in Istanbul on 24 May 1892.

Gazi Osman (Nuri) Paşa
Ghazi Osman (Nuri) Pasha
1832-1900

Tokat doğumlu Osmanlı kumandanı. Harp Okulu'nu üçüncülükle bitirdi. Lübnan, Girit ve Yunan isyanlarının bastırılmasında görev aldı. 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sırasından Rusların İstanbul'a ilerleyişini engellemek amacıyla kalesi olmayan Plevne'de askerleriyle siper kurdu. Bu savunma siper savaşlarının ilki olarak dünya tarihine geçti. Siperlerde beş ay savunma yaptı. Rusları engellemeyi başaran Osman Paşa'ya bu sebeple II. Abdülhamid tarafından "Gazi" unvanı verildi. Ancak direnişin beşinci ayının sonunda, Aralık 1877'de Ruslara esir düştü. Bizzat savaş meydanına gelen Çar II. Aleksandr, esiri Osman Paşa'yı savunma başarısı sebebiyle çifte kartal nişanıyla onurlandırdı. Tedavi edilen Osman Paşa, savaş antlaşmasının imzalanmasının ardından İstanbul'a gönderildi. II. Abdülhamid onu Hassa Müşiri ve Serasker yaptı. Paşa'nın iki oğlu, II. Abdülhamid'in damatlarıydı. Gazi Osman Paşa, Mabeyin Müşirliği makamına yükselen son kişi oldu. Bu görevi yürütürken Siemens'in İngiltere, Westminster'daki fabrikasından İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile İzmir ve Selanik Limanlarının savunmasını güçlendirmek maksadıyla üç yüz torpido satın aldı.

Ottoman commander born in the city of Tokat. He graduated from the Military Academy ranking the third. He took part in the military efforts to suppress the revolts in Lebanon, Crete and Greece. During the 1877-78 Ottoman-Russian War, in order to prevent the Russians from marching towards Istanbul, he built an entrenchment with his soldiers at Pleven, which did not have a fortress. This defense entered the world history as the first of trench warfare. He led the defense for 5 months. Upon his success in stopping the Russians, Abdülhamid II honored him with the title "Ghazi" (war veteran) . However, in the fifth month of the defense, in December 1877 he was enslaved to the Russians. Tsar Alexander II personally went to the battlefield to meet the enslaved Osman Pasha and honored him with double-eagle medal due to his successful defense. After treatment, Osman Pasha was sent to Istanbul following the treaty and Abdülhamid II assigned him as the Marshall of Imperial Guards and Seraskier. Two sons of Pasha were sons-in-law of the Sultan. Ghazi Osman Pasha was the last person to be assigned as the Marshall of the Palace Chancellery. While still at this post, he purchased 300 torpedoes from Siemens factory in Westminster, England to reinforce the defense of Bosphorus and Dardanelles Straits and ports of Smyrna and Thessaloniki.

Georg von Siemens
1839-1901

Werner von Siemens'in, Siemens & Halske'nin kuruluşuna sermayedar olarak katılan kuzeni Johann Siemens'in oğlu. 1867'de Werner von Siemens adına Hint-Avrupa Telgraf Şirketi'ni kuran girişimci. 1870'te Deutsche Bank'ın açılışında aktif rol aldı, uzun yıllar yönetimde bulundu. Başlangıçta Siemens & Halske'ye maddi destek veren babası gibi o da Deutsche Bank'ın Yakındoğu Direktörü olarak, Siemens'in ve diğer Prusyalı şirketlerin Osmanlı topraklarında yürüttüğü projelere finansman sağladı. Hem Alman pazarının genişlemesinde hem de İmparatorluk topraklarının sanayileşmesinde etkin isimlerden biri oldu.

Son of Johann Siemens, who was Werner von Siemens' cousin and the financier partner during the establishment of Siemens & Halske. He established Indo-European Telegraph Line in 1867 on behalf of Werner von Siemens. In 1870 he played an active role in the opening of Deutsche Bank and remained in the management team for many years. Just as his father who had financially supported Siemens & Halske, he, as the Near East Director of Deutsche Bank, provided financial support to projects implemented by Siemens and other Prussian companies on Ottoman lands. He became an active character in both expanding the German market and industrializing the Ottoman lands.

Greener

Posta Müdürü Krikor Ağaton'un Mart 1867'de Siemens'e verdiği kablo siparişini kontrol eden İngiliz yetkili.

British officer who controlled the cables ordered by Krikor Ağaton, Head of Posts, in March 1867.

Johann Georg Halske
1814-1890

Hamburg doğumlu Alman mühendis ve sanayici işadamı. Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske Şirketi'nin kurucu ortağı. Werner von Siemens ile yürüttükleri işbirliğini 1867'ye kadar sürdürdü. Johann Georg Halske'nin soyadı 1966'ya dek Şirket logosunda kullanılmaya devam etti.

German engineer and industrialist born in Hamburg. Founding partner of Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske. He continued partnership with Werner von Siemens until 1867. The surname of Johann Georg Halske remained in the Company logo until 1966.

Johann G. Siemens
1805-1879

Bugünkü Siemens AG'nin temelini oluşturan Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske Şirketi'nin sermayedarı, kurucu ortağı. Werner von Siemens'in kuzeni ve Deutsche Bank'ın direktörlerinden Georg von Siemens'in babası.

Financier founder of Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske company, which laid the foundations for today's Siemens AG. The cousin of Werner von Siemens and the father of Georg von Siemens, director of Deutsche Bank.

John J. Easton

Siemens & Brothers'ın Westminster'daki fabrikasının müdürü. 1897'de Mabeyin Müşiri Gazi Osman Paşa'nın Siemens'ten talep ettiği üç yüz adet torpidonun alımıyla ilgili süreci yürüten Siemens yetkilisi.

Manager of Siemens & Brothers factory in Westminster. Siemens officer who managed the purchase of 300 torpedoes demanded from Siemens in 1897 by Ghazi Osman Pasha, Marshall of the Palace Chancellery.

John Staniforth

Charles William Siemens ile Osmanlı Hükümeti arasında imzalanan ilk kontratta Türk Hükümeti adına muameleleri yürüten yetkili.

Officer who performed the procedures on behalf of the Turkish government for the first contract between Charles William Siemens and the Ottoman government.

Kavalalı Mehmed Ali Paşa
Muhammad Ali Pasha of Kavala
1769-1849

Kavala doğumlu, Makedon Osmanlı askeri. Kimi araştırmalar köken itibariyle de Türk olduğunu iddia eder. Kuzey Afrika'ya ilk gidişi, Fransızları Mısır'dan çıkarmak için hazırlanan ordunun içinde küçük bir grup askere bayraktarlık etmesiyle gerçekleşti. Daha sonra Mısır'dan ayrıldı, uzun uğraşlar sonunda 1805'te vilayet idaresini ele almayı başardı. Bölgeyi modernize etti. Osmanlı valisinden çok, Mısır'ın sultanıymış gibi davrandı. İmparatorluk topraklarına karşı yayılmacı politika izledi. Avrupalılardan destek aldı. Sık sık isyan çıkardı. Sonunda Mısır vilayetinin yönetimini, kendi ailesine tevdi ettirmeyi başardı. İstanbul'u epey yorarken, uluslararası gerginlik ve müdahalelere de yol açtı.

Macedonian Ottoman military officer born in Kavala. Some studies also claim that he was of Turkish origin. He first went to Northern Africa as the flagbearer of a small group of soldiers within the army sent to drive the French out of Egypt. Then he left Egypt and after a long struggle managed to seize the administration of the province in 1805. He modernized the region and acted more like the sultan of Egypt rather than an Ottoman governor. He pursued an expansionist policy against the Ottoman lands. Supported by Europeans, he led frequent revolts. In the end he managed to have the province of Egypt handed over to his family. While causing a lot of trouble to Istanbul, he also caused international tension and interventions.

Kayzer III. Friedrich
Kaiser Friedrich III
(1831-1888)

Hastalığı sebebiyle sadece doksan dokuz gün tahtta kalabilen Prusya İmparatoru ve İmparator II. Wilhelm'in babası. Werner von Siemens'e asalet unvanı veren monark.

The father of Emperor Wilhelm II and the Prussian Emperor, who could rule for only 99 days due to his illness. The monarch who honored Werner von Siemens with the title of nobility.

Kayzer II. Wilhelm
Kaiser Wilhelm II
1859-1941

1888-1918 yılları arasında tahtta kalmış olan Prusya İmparatoru. İngiltere Kraliçesi Victoria'nın torunu. Birleşmiş Alman topraklarını bir dünya gücü haline getirmek için coğrafi ve ekonomik büyümenin peşine düştü. Takip ettiği "weltpolitik" stratejisi çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu'nu üç kez ziyaret etti. Hiç de pasif olmayan girişimci tavrı, Alman sanayicilerin de yüzünü güldürdü. Osmanlı sultanlarıyla yürüttüğü yakın ilişki bu topraklarda Siemens ve Deutsche Bank gibi Alman kökenli şirketlerin daha çabuk kabul görmesini sağladı.

Prussian Emperor who ruled between 1888 and 1918. Also the grandson of Victoria, Queen of England. He pursued geographical and economic growth with the aim of making United German lands a global power. Within the framework of his "weltpolitik" strategy, he visited the Ottoman Empire three times. German industrialists benefited from his active support in entrepreneurship. Thanks to his close relations with the Ottoman sultans, German-based companies such as Siemens and Deutsche Bank were easily adopted in the Ottoman lands.

Kostaki Musurus Paşa
Kostaki Musurus Pasha
1807-1891

Girit Rumlarından İstanbul doğumlu Osmanlı diplomatı. Osmanlı Sarayı'nın ilk gayrimüslim veziri ve büyükelçisi. Osmanlı adına Yunan devletinde temsilcilik (1840-48), Viyana (1848-1850) ve Londra'da (1851-1855) elçilik yaptı. Elçiliği sırasında, Kırım Savaşı, Mısır ve Kıbrıs'ın İngiltere'ye geçişi, Süveyş Kanalı'nın açılması, Sultan Abdülaziz'in İngiltere seyahati gibi pek çok hadise cereyan etti. Musurus Paşa aynı zamanda, Londra'daki Siemens Ofisi ile Osmanlı Devleti arasındaki iletişimi sağlayan esas figürdü. Oğlu Stefan da kendisi gibi Osmanlı Devleti'nin Londra Büyükelçiliği'ni yürüttü. Torunu Anna de Noailles ise ünlü bir Fransız şairdir.

Ottoman diplomat of Crete origin, born in Istanbul. The first non-Muslim vizier and ambassador of the Ottoman Empire. Kostaki Musurus Pasha served as an Ottoman representative in Greece (1840-1848) and ambassador in Vienna (1848-1850) and London (1851-1855). During his post as ambassador, significant incidents were witnessed, including the Crimean War, British rule in Egypt and Cyprus, opening of the Suez Canal, Sultan Abdülaziz's visit to the United Kingdom. Musurus Pasha was also the main actor in establishing the communication between the Siemens office in London and the Ottoman State. His son Stefan also served as the London Ambassador of the Ottoman State. French poet Anna de Noailles is the granddaughter of Musurus Pasha.

Krikor Ağaton
1825-1868

İstanbul doğumlu, Ermeni asıllı Osmanlı bürokratı. Fransızca ve İtalyanca bilmekteydi. İngiltere'de kâğıt paralar üzerine yaptığı araştırma sebebiyle Kraliçe Victoria tarafından 1862'de altın bir saatle ödüllendirildi. 1864'te Telgraf Dairesi Başkanlığı'na, 1866'da Posta Genel Müdürlüğü'ne atanarak uluslararası posta ve telgraf kongrelerinde İmparatorluğu temsil etti. Posta ve Telgraf Kalemi'ndeki görevi devam ederken, 1867'de Siemens'in Woolwich Fabrikası'ndan 10. 600 metre telgraf kablosu temin eden yetkili Krikor Ağaton'du. Osmanlı Devleti'ne ait ilk pulların basılmasında aktif rol aldı. Sultan Abdülaziz tarafından 5000 altınla ödüllendirildi. Nafia Nazırlığı'na (Bayındırlık Bakanlığı) getirildi. Osmanlı'nın ilk Hıristiyan bakanı unvanına erişti. Ancak hastalığı sırasında gelen bu terfi sonunda Bakanlık makamında aktif görev alamadı. Vefatından birkaç gün önce III. Napolyon kendisini Légion d'Honneur (Haç Nişanı) ile taltif etti.

Ottoman bureaucrat of Armenian origin. Born in Istanbul, he was fluent in French and Italian. With his study on banknotes in the United Kingdom, he was rewarded with a gold watch by Queen Victoria in 1862. He was assigned as the Head of Telegraph Administration in 1864 and Head of Posts in 1866. He represented the Ottoman Empire in international congresses on postal services and telegraph. While still working for the Posts and Telegraph Administration, he purchased 10, 600 meters of telegraph cables from Siemens Woolwich Factory in 1867. He played an active role in the printing of first stamps of the Ottoman State and was rewarded by Sultan Abdülaziz with 5, 000 gold coins. He was them assigned as the Minister of Public Works and thus became the first Non-Muslim minister of the Empire. However, this promotion coincided with his illness, therefore he could not actively perform his duty as the Minister. A few days before his demise, Napoléon III honored him with Légion d'Honneur.

Kurt Zander
1838-1926

Polonya doğumlu, Prusyalı hukukçu. 4 Mart 1889'da kurulan Anadolu Demiryolu Şirketi'nin Genel Müdürü oldu. Bağdat Demiryolları projesinde yer aldı. Osmanlı topraklarındaki görevi sırasında Büyükada'da yaşadı.

Prussian legist born in Poland. He became the General Manager of Anatolian Railways established on 4 March 1889. He took part in the Baghdad Railways project. He lived in Prinkipo (Büyükada) during his post in the Ottoman lands.

Lewis Gordon
1815-1876

Newall & Gordon Şirketi'nin ortağı. Charles William Siemens'in kayınbiraderi. Dönemin önde gelen şirketlerinden olan Newall & Gordon, Kırım Savaşı sebebiyle müttefikler tarafından Osmanlı topraklarında inşa ettirilen telgraf hattı projelerinde görev aldı. Gordon, Telgraf malzemelerinin bir kısmını Werner von Siemens'in Şirketi'nden temin etti (1855).

Partner of Newall & Gordon and brother-in-law of Charles William Siemens. As one of the prominent companies of the period, Newall & Gordon took part in the telegraph line projects built on Ottoman lands by allied forces during the Crimean War. He procured some of the telegraph materials from Werner von Siemens' company (1855).

Lionel Gisborne
1823-1861

St. Petersburg doğumlu Rus asıllı telgraf mühendisi. Dünyanın dört bir yanında telgraf hattı projelerinde çalıştıktan sonra 1855'te Hindistan'a ulaşacak bir denizaltı telgraf ağı projesi hazırladı. Bu bağlamda güzergâhta bulunan Kızıldeniz Hattı için Osmanlı Devleti ile anlaşmaya çalıştı. 1856'da İskenderiye-Süveyş arasında uzanacak kablolar için Osmanlı'nın Mısır Valisi Said Paşa ile anlaşmaya vardı. Söz konusu anlaşma metni Siemens'in Türklerle bağlantısını belgeleyen en eski kayıt olarak Şirket Arşivi'ndeki yerini aldı.

Russian telegraph engineer born in St. Petersburg. After working at telegraph line projects all over the world, in 1855 he prepared the project for a submarine telegraph line to reach India. He tried to come to an agreement with the Ottoman State for the Red Sea Line section of the project. He came to terms with Said Pasha, the Ottoman Governor of Egypt, for cables to be laid between Alexandria and Suez in 1856. This agreement is kept at Siemens Company Archives as the oldest record of the relationship between Siemens and the Turks.

Marschall von Bieberstein
1842-1912

1897-1912 yılları arasında Alman İmparatorluğu Sefiri olarak İstanbul'da görev yapan diplomat. II. Abdülhamid döneminde Bağdat Demiryolu, Anadolu Demiryolu ve Haydarpaşa Limanı gibi proje imtiyazlarının Alman şirketlere verilmesinde diplomatik çalışmalarıyla etkili oldu.

Diplomat who worked in Istanbul as Ambassador of the German Empire in 1897-1912. During the reign of Abdülhamid II, he was politically active in ensuring that concessions for projects including the Baghdad Railway, Anatolian Railways and Haidar Pasha Port are given to German companies.

Mehmet Sabri (Toprak)
1877-1938

Bosna doğumlu, Darüşşafaka mezunu posta kâtibi. Osmanlı Devleti tarafından 1906'da Berlin'deki Siemens & Halske Fabrikası'na mesleki ihtisas için gönderildi. Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet meclislerinde milletvekilliği, Fenerbahçe Spor Kulübü başkanlığı yaptı. IV. Hükümet Dönemi'nde Ziraat Bakanı oldu.

Postal officer born in Bosnia and educated at Darüşşafaka. He was sent to the Siemens & Halske factory in Berlin in 1906 by the Ottoman State to gain professional expertise. He served as the Head of Posts and Telegraph, member of the Parliament during the Second Constitution and Republic, and president of Fenerbahçe Sports Club. He was assigned as the Minister of Agriculture in the 4th Government of the Republic.

Mısır Valisi Said Paşa
Said Pasha, Governor of Egypt
1822-1863

Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın dördüncü oğlu. 1854'te Osmanlı hükümeti tarafından Mısır Valiliği'ne atandı. Süveyş Kanalı proje çalışmalarıyla bilinmektedir.

4th son of Muhammad Ali Pasha of Kavala, Governor of Egypt. He was assigned as the Governor of Egypt in 1854 by the Ottoman state. He is known for his efforts in the Suez Canal project.

Michael Faraday
1791-1867

Newington Surrey doğumlu İngiliz biliminsanı. Elektrik motorunun mucidi.

British scientists born in Newington Surrey. Inventor of electric engine.

Morel Bey
Mr. Morel

Fransız asıllı Osmanlı diplomatı. Berlin ve Londra gibi büyükelçiliklerde maslahatgüzar olarak bulundu. Osmanlı Devleti'nin İngiltere Sefareti üzerinden Siemens ile yürüttüğü iletişimin aktörlerindendi. Eşi Madam Morel'in kitaplaştırdığı anıları devre ışık tutmaktadır.

Ottoman diplomat of French origin. He served as charge d'affairs in embassies including Berlin and London. He was one of the main actors in the communication between the Ottoman State and Siemens via the British Embassy. The memoirs of his wife, Madame Morel, shed light on the period.

Mustafa Kemal Atatürk
1881-1938

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı. I. Dünya Savaşı sırasında, muharebe meydanlarında askeri yeteneğiyle parladı. Savaş sonrasında kendisi gibi düşünen Osmanlı askerleriyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun mağlup statüsünü kabullenmedi. Bir bağımsızlık mücadelesi örgütleyerek işgallere karşı mücadele verdi. İşgale, Osmanlı hanedanının saltanatına ve hilafete son verdi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurdu. Siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda devrim yapan Mustafa Kemal Atatürk "milli iktisat" yanlısıydı. İktidarı elinde bulundurduğu İstiklal Savaşı sırasında ve Cumhuriyet yıllarında Siemens ile çalışma geleneğini devam ettirdi.

Founder and first President of the Republic of Turkey. During the World War I, he drew attention with his military skills on battlefields. After the war, together with some other Ottoman military men who shared his views, he refused to accept the defeat of the Ottoman Empire. He organized a struggle for independence and fought against invasions. He ended the invasions, sultanate of the Ottoman dynasty and the caliphate, then founded the Republic of Turkey. Taking revolutionary steps in terms of politics, economy and social life, Mustafa Kemal Atatürk supported a "national economy". During his administration at the War of Independence and Republican Era, he continued the tradition of working with Siemens.

Mustafa Zeki Paşa
Mustafa Zeki Pasha
1849-1914

Aydın doğumlu, Harbiye mezunu Osmanlı askeri. 77-78 Osmanlı-Rus Harbi'nin komuta zincirinde yer aldı. II. Abdülhamid'in güvenini kazanmış olmakla tanındı. Hamid döneminde, yaklaşık yirmi yıl Tophane-i Amire Müşirliği görevini yürüttü. Tophane-i Amire için Siemens döküm ocaklarının temini gibi yeniliklere imza attı. Meşrutiyetçilerin 1909'da gerçekleştirdiği ihtilalin ardından sürgün edildi.

Ottoman military man, born in Aydın and graduated from the Military Academy. He was within the command chain of 77-78 Ottoman-Russian War. He was known for the trust Abdülhamid II had in him. During Hamid's reign he served as the Marshall of the Imperial Arsenal for almost 20 years. He took innovative actions such as procuring Siemens steel smelting furnaces for the Imperial Arsenal. Following the revolt of constitutionalists in 1909, he was banished.

Otto Eduard Leopold von Bismarck
1815-1896

Schönhausen doğumlu, Prusyalı devlet adamı. Takip ettiği "realpolitik" ile Almanların ulusal birliğe kavuşmasını sağladı. Bu sebeple Alman İmparatorluğu'nun kurucularından sayıldı. İmparatorluğun ilk şansölyesi, yani başbakanıydı (1873-1890). Uluslararası platformda agresif olmayan bir denge politikası takip ederek Prusya'nın toprak bütünlüğünü korudu. II. Wilhelm'in aksine, Osmanlı İmparatorluğu'na stratejik ve ekonomik önem atfetmeyen Bismarck bu konuda girişimci politikalar sergilemedi.

Prussian politician born in Schönhausen. With the "realpolitik" policy he adopted, he helped the Germans reach a national unity. Thus, he is known as one of the founders of the German Empire. He was the first chancellor, i. e. prime minister of the Empire (1873-1890). By pursuing a non-aggressive policy of balance in the international arena, he preserved the territorial integrity of Prussia. Unlike Wilhelm II, he did not attach strategic or economic importance to the Ottoman Empire, nor did he adopt the policy of entrepreneurship in the Ottoman lands.

Otto von Kaehler Paşa
Otto von Kaehler Pasha
1830-1885

Almanya doğumlu Prusya askeri. Tam adı Otto August Johannes von Kaehler'dir. Prusya Ordusu albaylarındandı. Tümgeneral rütbesiyle emekliye ayrılıp modernizasyon çalışmaları kapsamında Osmanlı Ordusu'nda göreve başladı. Kendisi 1880'de II. Abdülhamid'in Bismarck'a yaptığı talep üzerine Osmanlı Ordusu'nda istihdam edilen Alman askeri heyetindendi. Mareşalliğe ve tümgeneralliğe kadar yükseldi. 1883'te Osmanlı saray ve devlet binalarına paratoner inşa etmesi için Siemens ile yapılan yazışmaları yürütmüştür.

Prussian soldier born in Germany. His full name is Otto August Johannes von Kaehler. He was a colonel in the Prussian Army. He retired as a Major General and started to serve the Ottoman Army within the scope of modernization initiatives. He was a member of the German military envoy employed at the Ottoman Army upon the request of Abdülhamid II from Bismarck in 1880. He was promoted as field marshall and major general. In 1883, he managed the correspondence with Siemens for building lightning rods for Ottoman palaces and government buildings.

Rüstem Paşa
Rüstem Pasha
1810-1895

Hamburg doğumlu, İtalyan asıllı Osmanlı diplomatı. Osmanlı Hariciye'sine tercüman olarak girdi. Daha sonra Londra Büyükelçisi oldu. Londra'da pasif olmayan bir performans sergiledi. Paşa, Siemens teknolojisini Osmanlı Devleti ile buluşturan önemli bir isimdi. Avrupa'da cereyan eden Ermeni propagandalarını engelleme çabasına girdi. Ermeni meselesiyle ilişkilendirilen vefatının ardından Londra'daki Türk Büyükelçiliği'ne Galler Prensi, Osmanlı Sultanı, Rus Çarı, Alman İmparatoru, Papa dahil pek çok kişiden taziye mesajları yağdı.

Ottoman diplomat of Italian origin, born in Hamburg. He started to work in the Ministry of Foreign Affairs as a translator. He later became the London Ambassador of the Ottoman State. He performed quite actively in London. He was an important figure in introducing Siemens' technology to the Ottoman State. He struggled to prevent pro-Armenian propaganda in Europe. Following his demise, which was considered to be related to the Armenian problem, the Turkish Embassy in London received a great number of condolences messages, including those from the Prince of Wales, Ottoman Sultan, Russian Tsar, German Empire and the Pope.

Sarkis Boyaciyan

Ermeni asıllı Osmanlı tüccarı. 1886'da İstanbul'da Siemens Şirketi'nin temsilciliğini yürüttü.

Ottoman merchant of Armenian origin. He is known to have represented Siemens in Istanbul in 1886.

Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfi Paşa
Commander-in Chief Ömer Lütfi Pasha
1806-1871

Werner von Siemens'in 1865'da Kafkasya seyahati sırasında Osmanlı topraklarından geçerken tanışıp anılarında yer verdiği Osmanlı kumandanı. Hırvatistan doğumlu, Macar ve Hırvat köklere sahip, Avusturya İmparatorluğu Harp Akademisi'nde eğitim görmüş bir askerdi. Avusturya Ordusu'na mensupken 1828'de Osmanlı Ordusu'na geçti, Müslüman oldu ve Mihaylo Latos olan adını Ömer Lütfi olarak değiştirdi. Abdülmecid'e şehzadeliği sırasında ders verdi. Macar ve Ruslara karşı Eflak'ı (bugünkü Romanya) koruyan orduya kumanda etti. Kırım Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nu yönetti. Paris Antlaşması'nın (1856) icraatı olan Kürdistan Bölgesi Islahat Hareketi'ni yönetti. Bağdat Valiliği yaptı. Girit isyanını bastırıp benzeri görevlerle Hassa Ordusu Müşirliğine (mareşallik) kadar yükseldi.

Ottoman commander whom Werner von Siemens met during his trip to the Caucasus via the Ottoman lands in 1865 and mentioned in his memoirs. Born in Croatia, Ömer Lütfi Pasha is of Hungarian and Croatian origin. He received military education at the Military Academy of the Austrian Empire. While serving at the Austrian Army, he became a member of the Ottoman Army in 1828, converted to Islam and changed his name (formerly Mihaylo Latos) to Ömer Lütfi. He taught Abdülmecid when he was a prince. He commanded the army that protected Wallachia (today's Romania) from the Hungarians and Russians. He led the Ottoman Army in the Crimean War. He was the administrator of the Reformation for the Kurdistan Region, which was required by the provisions of the Paris Treaty (1856), and served as the Governor of Baghdad. Upon his success in suppressing the Crete revolt and other assignments, he was promoted to the rank of Marshall.

Sultan Abdülaziz
1830-1876

Sultan II. Mahmud'un oğlu, Sultan Abdülmecid'in kardeşi, 32. Osmanlı Sultanı. 1861-1876 yılları arasında hüküm sürdü. Abdülmecid döneminde başlayan Siemens-Osmanlı projeleri, Sultan Abdülaziz döneminde de yoğun şekilde devam etti.

Son of Sultan Mahmud II, brother of Sultan Abdülmecid and 32nd Ottoman Sultan. He ruled between 1861 and 1876. Siemens' projects in the Ottoman lands had started in Abdülmecid's reign and continued in Sultan Abdülaziz period.

Sultan II. Abdülhamid
Sultan Abdulhamid II
1842-1918

Sultan Abdülmecid'in oğlu. 34. Osmanlı Sultanı. Meşrutiyetçilerin iktidarı manipüle edebildiği bir dönemde, meşruti idare sözüyle 31 Ağustos 1876'da tahta çıktı. Söz verdiği gibi, 4 ay sonra, 23 Aralık 1876'da meşruti rejimi ilan etti. Ancak 13 Şubat 1878'de Meclis'i kapattı. İç politikada "istibdat" adı verilen sıkıyönetim tarzını, dış politikada toprak bütünlüğünün ömrünü uzatan denge politikasını takip etti. Stratejileri ve modernizasyon hamleleriyle son dönem Osmanlı padişahlarının en önemlisi oldu. Meşrutiyetçi askerlerin, İttihat ve Terakkicilerin 1909'da gerçekleştirdiği ihtilalinin ardından tahttan indirildi, sürgün edildi. İktidarda kaldığı 33 yıl boyunca Siemens ile çalışarak farklı alanlarda pek çok projeyi hayata geçirdi.

Son of Sultan Abdülmecid and 34th Ottoman Sultan. He ascended the throne in a time when constitutionalists could manipulate the government, on 31 August 1876, after promising that he would launch constitutional régime. As he promised, he announced the new régime in 4 months, on 23 December 1876. However, he then closed the Parliament down on 13 February 1878. He adopted the martial rule known as *istibdat* in internal politics and balance of power in foreign politics that extended the period of territorial integrity of the Ottoman Empire. With his strategies and modernization moves, he became the most important sultan in the last period of the Ottoman Empire. Following the coup by constitutionalist Union and Progress members in 1909, he was dethroned and banished. During his 33-year reign, he worked with Siemens on many projects.

Sultan Abdülmecid
1823-1861

Sultan II. Mahmud'un oğlu, 31. Osmanlı Sultanı. 1839'dan 1861'e kadar tahtta kaldı. Siemens'in Türklerle tanışması onun saltanatı sırasında gerçekleşti.

Son of Sultan Mahmud II, 31st Ottoman Sultan. He ruled the country from 1839 to 1861. It was during his reign that Siemens was introduced to the Turks.

Sultan V. Mehmed Reşad
Sultan Mehmed Reşad V
1844-1918

Sultan Abdülmecid'in oğlu, 35. Osmanlı Sultanı. 1909-1918 yılları arasında tahttaydı. Alman İmparatoru II. Wilhelm'i 1917'deki Şark ziyaretinde V. Mehmed misafir etti. II. Meşrutiyet'in ve I. Dünya Savaşı'nın yaşandığı bu yıllarda Siemens-Osmanlı ilişkisi ara vermeksizin devam ediyordu.

Son of Sultan Abdülmecid, 35th Ottoman Sultan. He ruled between 1909 and 1918. He welcomed German Emperor Wilhelm II on his visit to the Orient in 1917. During these years of 2nd Constitutional Period and World War I, Siemens-Ottoman relations continued incessantly.

William Biddulph

İngiliz mühendis. Albay rütbesiyle Kırım Savaşı sırasında müttefiklerin Karadeniz'de uyguladığı telgraf hatları projelerinin direktörlüğünü yaptı. Siemens ile de çalıştı. Asya ile Avrupa'yı bağlayan ilk telgraf hattı Pera-Üsküdar'ın da koordinatörüydü. 1861'de tamamlanan Üsküdar-Bağdat Hattı'nın uygulamasını yönetti.

British engineer. As a colonel, he directed the telegraph lines project of the allied forces in the Black Sea. He also worked with Siemens. He was the coordinator of Pera-Üsküdar, the first telegraph line that connected Asia to Europe. He directed the implementation of Üsküdar-Baghdad Line that was completed in 1861.

KAYNAKÇA

REFERENCES

Birincil Kaynaklar
Primary Sources

ARŞİV BELGELERİ
ARCHIVAL SOURCES

BOA, Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Ottoman Archives of the Prime Ministry

Sadâret
Office of the Grand Vizier

Sadâret Mektubî Mühimme Kalemi (A. MKT. MHM)
A. MKT. MHM, 102/72, 2/R/1273.

BEO-Babıali Evrak Odası
Documents of the Ottoman Prime Ministry Documentation Office

BEO, 1087/81459, 13/L/1315.
BEO, 1180/88431, 3/R/1316.
BEO, 1198/89830, 5/Ca/1316.
BEO, 1896/142147, 27/R/1320.
BEO, 2810/210729, 25/S/1324.
BEO, 4421/331519, 2/N/1334.

Cevdet

CEVDET ASKERİYE (C. AS)
C. AS, 38/1755, 19/S/1082.
C. AS, 55/2562, 5/L/1179.
C. AS, 391/16145, 26/C/1220.
C. AS, 401/16546, 12/Za/1216.
C. AS, 681/28607, 17/Ra/1176.
CEVDET BELEDİYE (C. BLD)
C. BLD, 120/5992, 11/C/1212.
CEVDET DAHİLİYE (C. DH)
C. DH, 73/3618, 18/Ca/1148.
CEVDET EVKAF (C. EV)
C. EV, 495/25004, 27/L/1189.

Dâhiliye
Ministry of the Interior

DÂHİLİYE NEZÂRETİ EMNİYET-İ UMUMİYE MÜDÜRİYETİ MUHASEBE KALEMİ (DH. EUM. MH)
DH. EUM. MH, 84/3, 20/C/1332.
DÂHİLİYE NEZÂRETİ EMNİYET-İ UMUMİYE ASAYİŞ KALEMİ (DH. EUM. 5. ŞB)
DH. EUM, 5. Şb, 68/1, 28/Za/1336.
DÂHİLİYE NEZÂRETİ İDARE-İ UMUMİYE (DH. İ. UM)
DH. İ. UM, 77/1, 1/N/1334.
DAHİLİYE NEZÂRETİ MEKTUBÎ KALEMİ (DH. MKT)
DH. MKT, 912/19, 28/N/1322.
DH. MKT, 1076/45, 11/Ra/1324.
DH. MKT, 2406/141, 29/Ca/1318.
HATT-I HÜMÂYUN (HAT)
HAT, 578/28358, 29/Z/1240.
HÂRİCİYE NEZÂRETİ İSTANBUL MURAHHASLIĞI (HR. İM)
HR. İM, 158/19, 10/10/1925.
HÂRİCİYE NEZÂRETİ MEKTUBÎ KALEMİ (HR. MKT)
HR. MKT, 99/2, 19/R/1271.
HR. MKT, 369/67, 1/3/1861.
HÂRİCİYE NEZÂRETİ LONDRA SEFARETİ BELGELERİ (HR. SFR. 3)
HR. SFR. 3, 117/52, 29/12/1866.
HR. SFR. 3, 368/98, 18/9/1890.
HR. SFR. 3, 388/11, 14/1/1892.
HR. SFR. 3, 31/1, 26/R/1273.
HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1856.
HR. SFR. 3, 36/1, 1/1/1858.
HR. SFR. 3, 110/12, 11/1/1866.
HR. SFR. 3, 117/41, 18/12/1866.
HR. SFR. 3, 122/61, 4/4/1867.
HR. SFR. 3, 189/12, 6/1/1873.
HR. SFR. 3, 231/17, 24/3/1875.
HR. SFR. 3, 308/38, 18/7/1885.
HR. SFR. 3, 388/22, 12/2/1892.
HR. SFR. 3, 391/27, 12/4/1892.
HR. SFR. 3, 391/40, 20/5/1892.
HR. SFR. 3, 391/64, 26/8/1892.
HR. SFR. 3, 392/90, 23/12/1892.
HR. SFR. 3, 393/6, 16/1/1892.
HR. SFR. 3, 391/41, 24/5/1892.

İradeler
Decrees

İRADE DÂHİLİYE (İ. DH)
İ. DH, 238/14422, 24/L/1267.
İ. DH, 257/15872, 23/Za/1268.
İ. DH, 320/20723, 24/Ş/1271.
İ. DH, 340/22360, 13/C/1272.
İ. DH, 657/45703, 18/B/1289.

İBNÜ'L EMİN ASKERİYE (İE. AS)
İE. AS, 40/3659, 19/Ca/1114.
İE. AS, 71/6391, 20/B/1136.
İBNÜ'L EMİN MALİYE (İE. ML)
İE. ML, 74/6875, 13/M/1120.
İE. ML, 83/7792, 20/Za/1123.
İRADE HUSUSİ (İ. HUS)
İ. HUS, 140/83, 24/S/1324.
İ. HUS, 75/136, 5/6/1899.
İ. HUS, 135/62, 9/L/1315.
İRADE HÂRİCİYE (İ. HR)
İ. HR, 5709, 18/R/1271.
İRADE MECLİS-İ MAHSUS (İ. MM)
İ. MM, 1808, 21/B/1889.
İRADE EYALET-İ MÜMTAZE (İ. MTZ)
İ. MTZ (05), 17/633, 29/Ş/1272.
İRADE MECLİS-İ VÂLÂ (İ. MVL)
İ. MVL, 166/4913, 8/C/1266.
İRADE TELGRAF VE POSTA (İ. PT)
İ. PT 20/47, 27/Z/1323.
İRADE TALTİFAT (İ. TAL)
İ. TAL, 151/31, 30/Ca/1316.
İ. TAL, 154/17, 11/C/1316.
İ. TAL, 154/17, 27/10/1898.
İ. TAL, 161/1316Ş-037, 19/Ş/1316.
İ. TAL, 1316/161, 19/Ş/1316.
MÜHİMME DEFTERİ (MD)
MD, 8882, 5/Ş/1211
(Küçük Hüseyin Paşa Layihası)
MAARİF NEZÂRETİ MEKTUBÎ KALEMİ (MF. MKT)
MF. MKT, 1224/79, 11/C/1335.
MF. MKT, 1228/94, 7/Za/1335.
MKT, 235/79, 8/N/1274.

Meclis-i Vükelâ
Council of Ministers
MECLİS-İ VÜKELÂ MAZBATALARI (MV)
MV, 3/85, 9/Ş/1302.
MV, 3/85, 9/Ş/1302.
MV, 159/130, 26/Z/1329.
MV, 160/4, 2/M/1330.
MV, 202/102, 8/N/1334.
MECLİS-İ VÂLÂ EVRAKI (MVL)
MVL, 11/8, 4/Ra/1263.
ŞURÂ-YI DEVLET (ŞD)
ŞD, 2339/3, 19/Ca/1307.
ŞD, 2431/24, 11/Ş/1297.
ŞD, 2857/34, 8/C/1287.

Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı
Thessaloniki Documents of the Balkans Inspectorate
TFR. 1. SL, 203/20291, 19/M/1327.

Yıldız Arşivleri
Yıldız Archives
YILDIZ SADÂRET HUSUSÎ MARUZÂT EVRAKI (Y. A. HUS)
Y. A. HUS, 502/55, 9/Ra/1324.
YILDIZ MÜTENEVVİ MARUZÂT (Y. MTV)
Y. MTV, 20/44, 19/C/1303.
Y. MTV, 164/123, 8/Ra/1315.
Y. MTV, 185/21, 7/Ş/1316.
Y. MTV, 281/96, 14/L/1323.
Y. MTV, 286/23, 4/Ra/1324.

Yıldız Perakende Evrakı
Yıldız Retail Documents
YILDIZ PERAKENDE ASKERÎ MARUZÂT (Y. PRK. ASK)
Y. PRK. ASK, 187/23, 20/Ş/1320.
YILDIZ PERAKENDE EVRAKI ELÇİLİK, ŞEHBENDERLİK VE ATAŞEMİLİTERLİK (y. prk. eşa)
Y. PRK. EŞA, 32727, 1/Za/1316.
YILDIZ PERAKENDE HAZİNE-İ HASSA (Y. PRK. HH)
Y. PRK. HH, 34/43, 29/Z/1320.
YILDIZ PERAKENDE MÜFETTİŞLİK VE KOMİSERLİKLER MARUZÂTI (y. prk. mk)
Y. PRK. MK, 1/87, 1/Z/1301.
YILDIZ PERAKENDE EVRAKI YAVERÂN VE MAİYYET-İ SENİYYE ERKÂN-I HARBİYE DAİRESİ EVRAKI (Y. PRK. MYD)
Y. PRK. MYD, 3/18, 18/S/1301.
YILDIZ PERAKENDE ŞURÂ-YI DEVLET (Y. PRK. ŞD)
Y. PRK. ŞD, 2/47, 28/Za/1315.
YILDIZ PERAKENDE EVRAKI SERKURENALIK (Y. PRK. SRN)
Y. PRK. SRN, 1/81, 4/S/1300.

BCA - Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Republican Archives of the Prime Ministry
BCA, 30. 18. 1. 1/11. 49. 2, 19/10/1924.
BCA, 30. 18. 1. 1/24. 33. 20, 25/5/1927.

BCA, 30. 18. 1. 1/24. 36. 2, 5/6/1927.
BCA, 30. 18. 1. 2/10. 22. 10, 26/4/1930.
BCA, 30. 18. 1. 2/17. 4. 2, 18/1/1931.
BCA, 30. 18. 1. 2/21. 44. 10, 21/6/1931.
BCA, 30. 18. 1. 2/21. 46. 5, 24/6/1931.
BCA, 30. 18. 1. 2/21. 50. 8, 9/7/1931.
BCA, 30. 18. 1. 2/25. 9. 19, 14/2/1932.
BCA, 30. 18. 1. 2/86. 30. 2, 9/4/1939.
BCA, 30. 18. 1. 2/96. 52. 13, 16/6/1942.
BCA, 30. 18. 1. 2/96. 89. 13, 1/11/1941.
BCA, 30. 18. 1. 2/97. 104. 9, 24/12/1941.
BCA, 30. 18. 1. 2/97. 110. 8, 17/11/1942.
BCA, 30. 18. 1. 2/97. 127. 15, 11/3/1942.
BCA, 30. 18. 1. 2/100. 91. 7, 26/10/1942.
BCA, 30. 18. 1. 2/100. 94. 20, 16/11/1942.
BCA, 30. 18. 1. 2/100. 96. 9, 19/11/1942.
BCA, 30. 18. 1. 2/100. 105. 9, 16/12/1942.
BCA, 142. 19. 1, 4/2/1929.
BCA, 230. 0. 0. 0/20. 1. 5, 13/12/1906.
BCA, 230/142. 19. 1, 4/2/1929.
BCA, 411/48. 312. 1, 22/2/1923.
BCA, 2550/7. 22. 11, 28/6/1923.
BCA, 6016/58. 390. 18, 28/3/1926.
BCA, 1705/184-2, 27/7/1922.
BCA, 30. 10. 0. 0/19. 108. 22, 28/1/1923.

Siemens Şirket Arşivi

Siemens Corporate Archives

SAA, A 590.
SAA, A 941.
SAA, 15 Li 404.
SAA, 25 Ld 370, 30/4/1928.
SAA, 29 Lp 563.
SAA, 68 Li.
SAA, 68 Li 211.
SAA, 3360.
SAA, 3388.
SAA, 3561.
SAA, 3583.
SAA, 3584.
SAA, 3587.
SAA, 4023, 5/9/1911.
SAA, 4392, 4/2/1905.
SAA, 4411.
SAA, 4739.
SAA, 5853, 25/2/1915.
SAA, 8091.
SAA, 95410.
SAA, 111639, 18/2/1907.
SAA, A590.
SAA, 8124.
SAA, EB II, 17.
SAA, EB IV, 1216.
SAA, EB IV, 1217.
SAA, EB IV, 1218.
SAA, EB IV, 1219.
SAA, EB IV, 1220.
SAA, EB IV, 1221.
SAA, EB IV, 1222.
SAA, EB IV, 1224.
SAA, EB III, 339.
SAA, EB III, 340.

Türk Kızılayı Arşivi

Turkish Red Crescent Archives

TKA, 231/171. 3, 18/12/1916.
TKA, K/555, B/6, 5. 6. 1916.

İkincil Kaynaklar
Secondary Sources

150 Years of Siemens - The Company from 1847 to 1997, Münih: AG Siemens, 1997.

Age of Electricity. Pioneering Achievements in Electrical Engineering. Photographs from the Siemens Historical Institute, Siemens Historical Institute, Berlin: Deutsche Kunstverlag, 2014.

Arkell, A. J., *A History of the Sudan*, Londra: Athlone Press, Univ. of London, 1961.

Atilla, A. Nedim, *İzmir Demiryolları*, İzmir: İzmir Büyükşehir Kültür Yayını, 2002.

Balcı, Ramazan, *Sağlam Kaynaklar Işığında Bir Yakın Tarih Araştırması: Tarihin Sarıkamış Duruşması*, İstanbul: Tarih Düşünce Kitapları, 2005.

Bent, Theodore, "Baron Hirsch's Railway", *The Fortnightly Review*, New Series, XLIV, 1888.

Beydilli, Kemal, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı. Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki*, İstanbul: İ. Ü. Ed. Fak. Yayınları, 1984.

Beydilli, Kemal, *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi: 1776-1826*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1995.

Biddulph, M. A., *Report to the Minister of War on the Telegraphic Communications from Constantinople through Vienna to England*, Londra, 1856.

Bostan, İdris, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Âmire*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

Dârüşşafaka, 1873, *75. Yıl*, İstanbul, 1948.

Davison, Roderic H., "The Advent of the Electric Telegraph in the Ottoman Empire", *Essays in Ottoman and Turkish History*, 1774-1923, Austin: Uni. of Texas Press, 1990.

Durgun, Bülent, "An Example on the Importance of the Marine Transportation for the Defence of a Country: Marine Transportation of the Ottoman Army in the Balkan Wars", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 7/14, İstanbul.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 4/32, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.

"Dünden Yarına" Siemens Türkiye, haz. M. Rauf Ateş, İstanbul, 2007.

Earle, Edward Mead, *Turkey, the Great Powers, and the Baghdad Railway: A Study in Imperialism*, New York: MacMillan, 1923.

"Early Arabic Professional Pharmacy", *Bulletin of History of Medicine*, XLII, Baltimore, 1968.

Eldem, Vedat, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi*, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.

Eldem, Vedat, "Cihan Harbi'nin ve İstiklal Savaşı'nın Ekonomik Sorunları", *Türkiye İktisat Tarihi Semineri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1973.

Engin, Vahdettin, *Rumeli Demiryolları*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993.

Feldenkirchen, Wilfried, *Siemens 1918–1945* Columbus: The Ohio State University Press, 1999.

Feldenkirchen, Wilfried, *Siemens. From Workshop to Global Player*, Münih: Piper, 2000.

Feldenkirchen, Wilfried, *Werner von Siemens-Inventor and International Entrepreneur*, Columbus: The Ohio State University Press, 1994.

Feroz, Ahmad, "The Late Ottoman Empire", *The Great Powers and the End of the Ottoman Empire*, ed. Marian Kent, Londra: Routledge, 1984.

Giz, Adnan, "Osmanlı Devleti'nde Harp Sanayii", *İ. S. O. D.,* sayı 37, Mart 1969.

GÜNERGUN, FEZA, "Son Osmanlı Döneminde Mimar ve Mühendis Meslek Örgütleri ve Dergileri", *Mimarlık Dergisi*, İstanbul, 2001.

HALL, RICHARD C., *The Balkan Wars, 1912-1913: Prelude to the First World War*, New York: Routledge, 2000.

HERTNER, PETER, *The Balkan Railways, International Capital and Banking from the End of the 19th Century until the Outbreak of the First World War*, Sofya: Bulgarian National Bank, 2005.

HOBBES, THOMAS, *Leviathan*, Londra: Dent, 1914.

HUURDEMAN, ANTON A., *The Worldwide History of Telecommunications*, New Jersey: Wiley-IEEE Press, 2003.

İHSAN, AHMED, "Terakkiyat-ı Bahriye-i Osmaniye- Tir-i müjgan ve Bezm-i Alem Vapuru Hümayunları", *Servet-i Fünûn*, İstanbul, 20 Temmuz 1322.

İHSANOĞLU, EKMELEDDİN, *Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*, İstanbul: İ. Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, 1987. "İstanbul'da ilk Telgrafhâne-i Âmire'nin Projesi (1855)", TD, XXXIV (1983-84).

KAÇAR, MUSTAFA, "Osmanlı Telgraf İşletmesi", *Çağını Yakalayan Osmanlı, Osmanlı Telgraf İşletmesi*, haz. Ekmeleddin İhsanoğlu ve M. Kaçar, İstanbul: Ircica, 1995.

KAÇAR, MUSTAFA, "Tersâne Hendesehânesi'nden Bahriye Mektebi'ne", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, vol. IX, sayı1-2, 2007/2008.

KARAL, ENVER ZİYA, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.

KARKAR, YAKUB N., *Railway Development in the Ottoman Empire: 1856-1914, An Economic Interpretation*, New York: Vantage Press, 1975.

KAVAS, AHMET, "Sudan", *İslam Ansiklopedisi,* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988.

KAYSERİLİOĞLU, SERTAÇ, *Dersaadet'ten İstanbul'a Tramvay*, İ. E. T. T. Tarihi Dizileri, İ. E. T. T. Genel Müdürlüğü, c. 2, 1. Baskı, Ekim 1995.

KEYDER, ÇAĞLAR, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye: 1923-1929*, İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.

KÖSSLER, ARMIN, *Aktionsfeld Osmanisches Reich. Die Wirtschaftsinteressen des Deutschen Kaiserreiches in der Türkei 1871–1908*, New York: Arno Press, 1981.

KUTER, SEYFETTİN, „Türkiye'de Radyoloji Biliminin Kuruluş Tarihi", *Turkish Journal of Oncology*, 26-1, İstanbul, 2011.

LUTZ, MARTIN, *Carl von Siemens, (Lifelines*, V.2), Münih: C. H. Beck, 2013.

Lügat-ı Tıbbiye, İstanbul: Eser-i Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmani, 1290.

MAZAK, MEHMET, KADİR KON, SERTAÇ KAYSERİLİOĞLU, *Osmanlı'dan Günümüze Havagazının Tarihçesi*, İstanbul: İ. B. B. Yayınları, 1999.

MORAWITZ, CHARLES, *Les Finances de la Turquie*, Paris: Guillaumin et cie, 1902.

MUNRO, JOHN, *Heroes of the Telegraph*, Seattle: Worldwide School Library, 1997.

MÜLLER, WOLFGANG-WIENER, *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı*, çev. Erol Özbek, İstanbul: Tarik Vakfı Yurt Yayınları, 1998.

NIKOLSKI, V. P., *Bir Rus Generalinin Anlatımıyla Sarıkamış Harekâtı (12-24 Aralık 1914)* İstanbul: Kariyer Yayınları, 2010.

ORTAYLI, İLBER, *İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Ankara: A. Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, 1981.

Osmanlı Hilâliahmer Cemiyeti: 1330-1334 Senelerine Âid Merkez-i Umûmî Raporu, İstanbul: Hilal Matbaası, 1335.

ÖZYÜKSEL, MURAT, *Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişim Sürecinde Anadolu ve Bağdat Demiryolları*, İstanbul: Arba Yayınları, 1988.

PAMUK, ŞEVKET, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Sermaye", *METU Studies in Development*, Özel Yayın, Ankara, 1978.

POLE, WILLIAM, *The Life of Sir William Siemens*, Londra: John Murray, 1986.

POSNER, EBERHARD VE WILFRIED FELDENKIRCHEN, *The Siemens Entrepreneurs- Continuity and Change, 1847–2005*, Münih: Piper, 2005.

QUATAERT, DONALD, "Limited Revolution: The Impact of the Anatolian Railway on Turkish Transportation and the Provisioning of Istanbul, 1890-1908", *Business History Review*, 51/2, 1977.

ROUSSEAU, JEAN-JACQUES, *The Social Contract*, trans. G. D. H. Cole, New York: E. P. Dutton, 1950.

SHAW, S. J., *Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III: 1789-1807*, Cambridge: Harvard Uni. Press, 1971.

Sıhhat ve İçtimai Muâvenet Vekaleti, 13 Mayıs 1926 Tarih ve 839 Numaralı Sıtma Kanununun Sureti Tatbikine Dair Talimatname, Ankara: Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti Yayınları, 1933.

ŞEHSUVAROĞLU, BEDİİ, "Gureba Hastahanesi'nin Tarihçesi", *İstanbul İl Yıllığı*, haz. Tahsin Öz ve B. Şehsuvaroğlu, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1967.

TALAT, M., "Ankara'da Sıtma ve Sıtma Mücadele Teşkilatı", *Sıhhiye Mecmuası*, V/31, 1929.

TEKELİ, İLHAN, "Türkiye'de Sıtma Mücadelesinin Tarihi", *Cumhuriyetin Harcı 2-Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi*, haz. İlhan Tekeli ve Semih İlkin, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

TEPEDELENLİOĞLU, NİZAMETTİN NAZİF, *II. Abdülhamid ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Komitacılar*, İstanbul: Bedir, 1964.

TEZÇAKAR, BEHİCE, „Türkische Gastfreundschaft und 'Gleichgewichtspolitik' oder: Warum schenkte Abdülhamid II. Dem Siemens-Agenten Carl Reiser eine Ölguelle?", (Türk Misafirperverliği mi, Denge Politikası mı? II. Abdülhamid Siemens Temsilcisi Carl Reiser'e Niye Petrol Kuyusu Hediye Etti?), *Daheim in Konstantinopel-Deutsche Spuren am Bosporus ab 1850/Memleketimiz Dersaadet-1850'den İtibaren Boğaziçi'ndeki Alman İzleri*, haz. Ulrich Münch, Sabine Böhme, Erald Pauw, Berlin, 2014.

TEZÇAKAR, BEHİCE, *Discovery of Oil in the Minds and the Lands of the Ottoman Empire- The Erzurum-Pulk Oil Concessions*, Saarbrucken; Lambert Academie Publishing, 2010.

Türkiye Kızılay Derneği'nin 73 Yıllık Hayatı: 1877-1949, Ankara, 1950.

Ullmann's Encyclopedia Of Industrial Chemistry, New York: Wiley-VCH, 1989.

VGMA, *Bezmiâlem Vâlide Sultan Gureba Hastahanesi Vakfiyesi*, 174/1464, Ş/1263.

VON SIEMENS, WERNER, *Recollections,* ed. Wilfried Feldenkirchen, Münih: Piper, 2008.

VON WEISCHER, SIGRID VE HERBERT GOETZELER, *The Siemens Company - Its Historical Role in the Progress of Electrical Engineering 1847–1980*; Münih: Publicis MCD, 1984.

WALLERSTEIN, IMMANUEL, *The Modern World-System, The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World-Economy, 1730s-1840s*, Oakland: University of California, 1989.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, yayın yönetmeni: Ekrem Çakıroğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

YILDIRIM, SEYFİ, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Bürokrat ve Siyasetçi: Mehmet Sabri Toprak (1878-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XXIV, Sayı 71, Ankara, 2008.

ZÜRCHER, ERIC JAN, *Devletin Silâhlanması, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da Zorunlu Askerlik (1775-1925)*, çev. M. Tanju Akad, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

İnternet Kaynakları
Internet Sources

www.siemens.com/press/en/materials.php

www.siemens.com: Innovations keep us strong – Milestones across the centuries. Siemens AG, 2013.

www.siemens.co.uk/en/about_us/index/uk_history.htm

"TBMM Albümü", www.tbmm.gov.tr

www.siemens.com/history/en/news/1065_x-raytube.htm

www.ifrc.org/en/who-we-are/history/

DİZİN

INDEX

A

Abdülaziz (Sultan) *110*, *132*, *405-406*, *411*
Abdülhamid II. (Sultan) *042*, *046*, *048*, *052-053*, *072*, *074*, *076*, *078*, *082*, *088*, *096*, *098*, *100*, *110*, *118*, *120*, *122*, *124*, *126*, *128*, *138*, *146*, *392*, *398*, *401-402*, *407*, *409*, *411*
Abdülmecid (Sultan) *030*, *058*, *074*, *078*, *096*, *110*, *140*, *154*, *390*, *401*, *410-412*
Aleksandr II (Çar) *402*
Ali Rana (Tarhan) *136*, *140*, *335*, *398*
Alman Konsolosluğu *052*, *120*, *124*
Anadolu Bankası *108*
Anadolu Demiryolu Şirketi (Société du Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie/Anatolische Eisenbahngesellschaft) *082*, *084*,*086*, *088*, *114*, *251*, *406*
asansör *036*, *084*, *400*
Atatürk, Mustafa Kemal *028*, *030*, *078-079*, *106*, *108*, *112*, *114*, *140*, *148*, *154*, *156*, *158*, *236-237*, *240*, *364*, *380-381*, *390*, *392*, *408*
Avusturya Siemens-Schuckertwerke (ÖSSW) *042*, *044*, *086*, *088*, *104*, *126*, *150*, *152*, *254*, *372*
aydınlatma *028*, *038*; Alman konsolosluk binası *124*; binalar *102*, *114*, *314*, *316*; Bulgar Prensliği köşkü *128*; Büyük Kulüp *124*; Deutsche Bank İstanbul Şubesi *120*, *124*; Dolmabahçe Sarayı *096*, *100*, *392*; Galatasaray binası *377*; havaalanı *366-367*; sokaklar *098*, *116*, *273-276*, *320-322*, *392*; vagon *086*, *088*, *250-254*; Yıldız Şale Köşkü *052*, *122*, *126*
Azaryan (Bay) *068*, *209-210*, *246*, *399*
Aziziye Zırhlısı *132*, *134*, *326-328*

B

Babıali *072*, *082*, *118*, *281*, *323*, Evrak Odası *032*, *138*, *140*, *250-251*, *278*, *318*, *335*, *362*
Bafra Santrali *114*
Bağdat Demiryolu *084*, *114*, *406-407*
Balaklava *058*, *060*
Balkan Savaşı *088*, *104*, *152*
Balta Limanı Ticaret Anlaşması *110*
Basra Körfezi *070*, *142*, *211*, *214*
Basra Telgraf Hattı *062*, *064*, *070*, *074*, *192*, *211*, *214*
Berlin *028*, *032*, *040*, *042*, *044*, *062*, *069*, *074*, *076*, *088*, *090*, *096*, *098*, *104*, *118*, *124*, *132*, *138*, *152*, *154*, *223-224*, *274-276*, *282-283*, *292-293*, *320-321*, *335*, *359-360*, *380-381*, *384-385*, *390*, *398-399*, *401*, *406*, *408*
Berlin 65 treni *088*
Besim Ömer (Dr.) *152*, *377-378*
Beşağıl Ormanı *104*, *285-286*
Beykoz Deri Fabrikası *110*, *114*
Beykoz Kâğıt Fabrikası *110*
Bezm-i Alem Vapuru *102*, *104*, *277-279*
Biddulph, William *245*, *412*
Bieberstein, Marschall von *084*, *407*
bilgisayarlı tomografi *036*, 38
1905 Devrimi *146*
Bingazi *072*, *150*, *178*, *219-220*
Bismarck, Otto von *084*, *409*
Boyaciyan Efendi, Sarkis *134*, *217*, *246*, *327-328*, *410*
Buckhaven, Marin Charlotte von *104*, *285-286*
Bulgaristan *030*, *060*, *078*, *128*, *156*, *323*
Bursa İplik Fabrikası *110*, *114*

C–Ç

Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye *138*
Cercle d'Orient (Büyük Kulüp) *120*, *124*
Cezayir *030*, *068*, *182*
Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) *068*, *209*, *348*
Cidde *030*, *070*, *181-182*, *185*, *217*; Telgrafhanesi *184*
Clark, Edwin *064*, *192-193*, *400*
Compagnie Français *098*
Çanakkale Boğazı *116*, *118*, *142*, *144*, *340*, *392*, *402*
Çerkezköy Güç İstasyonu *114*
Çubuklu Billur (Paşabahçe) *110*
Dahiliye Nezareti *030*, *033*, *072*, *219-220*, *226-227*, *335*
Darüşşafaka *136*, *138-139*, *140*, *335*, *407*
denizaltı telgraf hatları *058*, *068*, *071*, *183*, *186*, *210*, *217*
Derne *219-221*; Telgraf İstasyonu *072*
Dersaadet *074*, *088*, *100*, *120*, *122*, *226*, *250*, *270-271*, *275*, *278*, *282*, *299*, *308-309*, *315*, *318*, *327*, *354*, *399*; limanı/rıhtımı *270*, *308-309*, *355*
Dersaadet Tramvay Şirketi (Société des Tramways de Constantinople) *088*
Deutsche Bank *039-040*, *052*, *082*, *084*, *086*, *120*, *124*, *152*, *392*, *403*, *405*
Deutsche Reichsbahn *088*
Devlet-i Aliyye *046*, *060*, *062*, *072*, *074*, *118*, *132*, *181-183*, *282*, *354*, *392*
Deyr *074*, *226-227*
Die Schweitzerische *082*
dinamo(lar) *036*, *043*, *092*, *094*, *096*, *102*, *116*, *122*, *14*, *126*, *261*, *263*, *270*, *278-279*, *315*, *318*
Dolmabahçe Gazhanesi *096*, *098*, *100*, *275-276*
Dolmabahçe Sarayı *060*, *096*, *098*, *100*
Dolmabahçe Siemens Elektrik Santrali *096*, *100*, *273-276*, *392*
Dünya Savaşı I. *048*, *078*, *088*, *102*, *104*, *108*, *112*, *144*, *146*, *150*, *152*, *156*, *281*, *371*, *375*, *401*, *408*, *412*

E

Easton (Bay) *146*, *348*, *350*, *354-355*, *404*
elektrifikasyon *080*, *082*, *086*, *126*, *134*, *156*, *383*
elektrikli saç kurutma makinası *036*
elektrikli süpürge *036*
elektrikli tramvay *036*, *080*, *088*, *090*, *132*, *255-256*
elektrikli tren *036*, *080*
elektron mikroskopu *036*
Enver Paşa/Bey *102-103*, *146*, *401*
Erkan-ı Harbiye *072*; ayrıca bkz. Harbiye Nezareti
Ermenek Santralı *114*

A

Abdülaziz (Sultan) 111, 133, 405-406, 411
Abdülhamid II. (Sultan) 041, 049, 051, 073-075, 077, 079, 083, 089, 095, 097, 099, 101, 111, 119, 121, 125, 127, 129, 131, 137, 147, 151, 155, 393, 398, 401-402, 407, 409, 411
Abdülmecid (Sultan) 031, 041, 059, 075, 079, 097, 111, 155, 157, 391, 401, 411-412
Aleppo 073, 075, 220, 227
Alexander (Tzar) 402
Alexandria-Cairo Telegraph Line 083
Alexandria-India Telegraph Line 185
Alexandria-Seddülbahir Telegraph Line 186
Alexandria-Suez Telegraph Line 041, 061, 164, 180, 183, 407
Algeria 031, 067
Ali Rana (Tarhan) 117, 139, 141, 335, 398
Anadolu Bank 109
Anatolian Railway Company (Société du Chemin de Fer Ottoman d'Anatolie/Anatolische Eisenbahngeseeschaft) 083, 085, 087, 089, 113, 244, 250, 252, 254, 406-407
Atatürk, Mustafa Kemal 029, 031, 077-079, 107, 109, 113, 115, 139, 149, 157, 159, 237, 240, 364, 380, 391, 393, 408
Azaryan (Mr.) 069, 209-210, 246, 399
Aziziye Battleship 133-135, 326-328

B

Bafra Power Plant 115
Baghdad Railway 083, 085, 113, 406-407
Balaklava 059, 061
Balkan War 089, 103, 153, 155
Bank für Orientalische Eisenbahnen 083
Basra Telegraph Line 061, 063, 065, 069, 073, 192
Benghazi 71, 151, 220
Berlin 029, 033, 041, 043, 045, 061, 069, 073, 075, 089, 091, 095, 097, 099, 105, 125, 132, 139, 153, 155, 224, 274-276, 283, 293, 321, 335, 360, 381, 385, 391, 398-399, 401, 407-408
Berlin 65 Train 089
Besim Ömer (Dr.) 153, 377-378
Beşağıl Forest 105, 286-287
Beykoz Leather Factory 109, 115
Beykoz Paper Mill 109
Bezm-i Alem 101-103, 155, 277-279
Biddulph, William 245, 412
Bieberstein, Marschall von 083, 407
Bismarck, Otto von 085, 409
Bosphorus 079, 145, 147, 241, 340-341, 343, 395, 402
Boyaciyan Effendi, Sarkis 133, 217, 246, 327-328, 410
Buckhaven, Marin Charlotte von 107, 285-286
Bulgaria 031, 061, 079, 129, 157, 241, 322-323
Bursa Silk Factory 115

C

Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye (Ottoman Association of Education) 137
Central Chemistry Laboratory 157, 383-385
Cercle d'Orient 121, 125
Cezayir-i Bahr-i Sefid (Mediterranean Islands) 067, 069, 209-210
Clark, Edwin 065, 193, 400
coaxial cable 037
Compagnie Français 089
computed tomography 037, 039
Constantinople 089, 245-246, 343, 345
Constitutionalism 075, 077, 129, 147, 230, 393, 401, 411-412
Council of State (Şura-yı Devlet) 031, 127, 210
Crimean War (Ottoman-Russian War) 059, 405-406
Çerkezköy Power Station 115
Çubuklu Billur (Paşabahçe) 111

D

Damascus Telegraph Monument 061
Dardanelles Strait 119, 143, 145, 340, 395, 402
Darüşşafaka 137-139, 141, 335, 406-407
Derna 071, 220; Telegraph Station 072
Dersaadet Tramvay Şirketi (Société des Tramways de Constantinople) 089
Deutsche Bank 039, 041, 053, 083, 085, 087, 121, 125, 153, 393, 403, 405
Deutsche Reichsbahn 089
Deyr 073, 226-227
Die Schweitzerische 083
Dolmabahçe Gazhane (Gashouse) Premises 097, 101, 276
Dolmabahçe Palace 059, 096-099
Dolmabahçe Siemens Power Plant 097, 099, 101
dynamo(s) 037, 043, 092-095, 099, 101, 103, 116, 125, 127, 260-262, 270, 277-279, 315, 317-318

E

Easton (Mr.) 147, 349, 354-355, 404
Egypt 031, 061, 071, 183, 404-405, 407
electric hairdryer 037
electric train 037, 081
electric tramway 037, 081, 089, 091, 133, 255-256
electric vacum cleaner 037
electrification 081, 081, 087, 129, 135, 157, 383
electron microscope 037
elevator(s) 037, 085
Engineering School 131, 133
Enver Pasha 101, 103, 401
Ermenek Power Plant 115
Eskişehir Sugar Factory 111, 115
Etibank 107
Ezine Power Station 115

F

Fabrika-ı Kebir (The Great Factory) 111
Fao Telegraph Station 073, 226-227
Faraday cable ship 068-070
Faraday, Michael 093, 408
Ferdinand (Prince) 129
Fez Factory/Feshane 109
Fezzan 071, 221
Forest Directorate's Power Plant 115
French Revolution 041, 073

Eskişehir Şeker Fabrikası *111*, *114*
Etibank *106*
Ezine Güç İstasyonu *114*

F

Fabrika-ı Kebir (Büyük Fabrika) *110*
Faraday kablo döşeme gemisi *068*, *070*
Faraday, Michael *092*, *408*
Fav Telgraf İstasyonu *070*, *074*, *076*, *214*, *226-228*
Ferdinand (Prens) *128*
Feshane *110*
Fizan *072*, *219-220*
Fransız İhtilali *040*, *074*

G

Galata *044*, *047*, *088*, *090*, *098*, *108*, *256*, *274-276*, *292-293*; gümrüğü *126*; kulesi *116*
gazhane(ler) *096-098*, *100*, *275-276*
Gedebey (Kedabeg) Bakır Madeni *106*
Gisborne, François *180*, *183-184*, *186*
Gisborne, Lionel *060*, *180*, *182-184*, *407*
Gordon, Lewis *058*, *406*
Gölü Kopuk Bölgesi *104*, *285-286*
Graditsch, Marie *104*, *284*, *286*
Grand Duchess Olga şilebi *066*, *198*
Greener (Bay) *066*, *068*, *198*, *204*, *206*, *403*
Gureba Hastanesi *152*, *154*, *379-381*
gutta perka izolasyonu *065-066*, *070*, *094*, *194*, *200*, *214*, *261*
Gülhane Hattı Hümayunu *110*

H

Halep *074-076*, *219-220*, *226-227*
Halske, Johann Georg *028*, *037-038*, *040*, *044*, *066*, *318*, *390*, *403*
Harbiye Nezareti 88, *282*, *362-363*, *401*
Hariciye Nezareti (Dışişleri Bakanlığı) *030*, *032*, *062*, *078*, *180*, *183*, *192*, *198*, *200*, *202*,*204*, *206*, *214*, *217*, *232-233*, *235*, *248*, *262*, *264*, *266*, *268*, *282*, *318*, *331-333*, *340*, *343*, *345*
Hasan Hüsnü Paşa (Bozcaadalı, Bahriye Nazırı) *094*
Haydarpaşa Garı *084*
Haydarpaşa Treni *249-251*
Haydarpaşa Limanı *082*, *084*, *406*
Haydarpaşa tahıl deposu *086*
Hazine-i Hassa *096*, *315*
Head, G.J. *136*, *333*, *402*
Hereke Kumaş Fabrikası *114*
Hikmet (Gizer) (Dr.) *152*, *373*, *400*
Hindistan *070*, *076*, *082*, *140*, *180*, *182-183*, *185*, *226-228*, *407*
Hint-Avrupa Telgraf Hattı *040*, *043*, *062*, *074*, *076*, *140*, *398*, *403*
Hobbes, Thomas *150*
Hohenzollern Yatı *088*
Hughes/Hüg makinesi *074-076*, *227*
Hüseyin Paşa (Küçük) *130*

I–İ

Indo-European Telegraph Company *040*, *043*
Islahat Fermanı *040*, *062*
İmtiyaz Nişanı *088*
İskenderiye-Kahire Telgraf Hattı *082*
İskenderiye-Hindistan Telgraf Hattı *182-183*, *185*
İskenderiye-Seddülbahir Telgraf Hattı *186*
İskenderiye-Süveyş Telgraf Hattı *040*, *060*, *164*, *180*, *183*, *407*
İslimye Çuha Fabrikası *110*
İstanbul Boğazı *078*, *142*, *144*, *146*, *341*, *359*, *392*, *402*
İstiklal Harbi/Savaşı *078*, *112*, *408*
İttihat ve Terakki Cemiyeti *076*, *078*, *401*, *411*
İzmir İktisat Kongresi *112*, *114*
İzmir-Kasaba demiryolu hattı *080*, *086*, *245-246*
İzmir-Manisa demiryolu hattı *080*, *086*, *245-246*, *248*
İzmit Dokuma Fabrikası *100*, *110*
İzmit Kâğıt Fabrikası *114*
İzmit Klor-Alkali Fabrikası *156*, *158*, *386-387*
İzolatör(ler) *062*, *064*, *066*, *191-192*

J

Jackson, James *136*

K

Kaehler Paşa (Otto von Kaehler) *118*, *299-300*, *409*
Kahire *082*
Karaman Santralı *114*
Katif *070*, *214*
Kırım Savaşı (Osmanlı-Rus Harbi) *058*, *405-406*, *410*, *412*
Kızılay (Hilâl-i Ahmer) *140*, *150*, *152*, *370-373*, *375*, *377*, *398*, *400*
koaksiyel kablo *036*
Konstantiniye *062*, *066*, *096-097*, *198*, *200*, *202*, *217*, *265*, *268*, *340*, *343*, *345*
Konya *074*, *082*, *112*, *219-220*, *226-227*
Kostaki Musurus Paşa *062-064*, *066*, *070*, *094*, *198*, *204*, *206*, *214*, *261*, *263*, *404*
Kozlu Kömür Madeni *113-114*
Köstence *080*, *082*, *086*, *106*, *245-246*
Krikor Ağaton (Posta Müdürü) *066*, *068*, *202*, *403*, *406*
Kudüs *048*, *052*
Kumbert (Konsolos) *048*, *051*
Kurlbaum, Elisabeth Wilhelmine Barbara (Lili Kurlbaum) *052*
Kuvarshan Bakır Madeni *104*, *106*, *284-286*

L

Landore *080*
Lazareff şilebi *066*, *198*, *200*
Loeffler, Johann Carl Ludwig *068*, *070*, *094*, *198*, *204*, *214*, *261*, *399*
Londra *030*, *032*, *040*, *042-044*, *058*, *062*, *064*, *066*, *068*, *076*, *094*, *118*, *134*, *136*, *144*, *180*, *183*, *192-193*, *198*, *200*, *202*, *204*, *206*, *209-210*, *214*, *217*, *261*, *263*, *265*, *268*, *327-328*, *330-331*, *333*, *340*, *343*, *345*, *348*, *350*, *398-400*, *405*, *408*, *410*
Lozan Anlaşması *070*

G

Galata 047, 069, 089, 091, 099, 256-257, 274, 276, 293; Custom Ofice 127; Tower 117
Gazhane(s) 097, 099, 101, 276
Gedebey (Kedabeg) Copper Mine 106-107
German Consulate (in İstanbul) 051, 121, 125
Gisborne, François 180, 183-184, 186
Gisborne, Lionel 061, 183, 407
Gordon, Lewis 059, 406
Gölü Kopuk area 105, 285-286
Graditsch, Marie 107, 285-286
Grand Duchess Olga (cargo boat) 067
Greener (Mr.) 067, 204, 206, 403
gutta-percha insulation 065-067, 069, 093

H

Haidar Pasha granaries 082, 085, 087
Haidar Pasha Port 083, 085, 087, 407
Haidar Pasha Train 249-251
Haidar Pasha Train Station 085
Halske, Johann Georg 029, 037-039, 067, 391, 403
Hasan Hüsnü Pasha of Bozcaada (Tenedos, Minister of Maritime Affairs) 095
Head, G.J. 137, 333, 402
Hereke Textile Factory 115
Hikmet (Gizer) (Dr.) 153, 223, 373, 400
Hobbes, Thomas 151
Hohenzollern Yacht 087
Honorary Medal 089
Hughes machine 073-075
150 Years of Siemens: The Company from 1847 to 199 029, 031, 041, 091
Hüseyin Pasha (Küçük) 131

I–İ

Imperial Arsenal (Tophane-i Amire) 097, 099, 109, 135, 143, 145, 147, 275, 329, 340, 350, 409
Imperial Edict of Gülhane (Tanzimat Fermanı) 041, 111, 181
Imperial Edict of Reform (Islahat Fermanı) 041
Imperial Guard 031, 300, 402
Imperial Maritime Engineering School (Mühendishane-i Bahrî-i Humâyûn) 131
Imperial Military School of Engineering (Mühendishane-i Berrî-i Humâyûn) 131
Imperial Printing House (Matbaa-i Amire) 105, 280
India 067, 069, 075, 083, 141, 183, 185-186, 227-228, 398, 408
Indo-European Telegraph Company 039
Indo-European Telegraph Line 041, 043, 063, 073, 075, 141, 403
Industrial Revolution 037, 093, 111, 133
insulator(s) 061, 063, 065
İslimye Baize Factory 109
İzmir Economic Congress 113
İzmit Chlorine-Alkali Factory 157, 159, 386-387
İzmit Paper Mill 115
İzmit Textile Factory 101

J

Jackson, James 137
Jeddah 031, 071, 184-185; Telegraph Office 184
Jerusalem 051, 053

K

Kaehler Pasha (Otto von Kaehler) 119, 299-300, 409
Karaman Power Plant 115
Katif 069
Konya 073, 083, 113, 220, 226-227
Kostaki Musurus Pasha 063, 065, 069, 093, 095, 261, 263, 405
Kozlu Coal Mine 115
Krikor Ağaton (Head of Posts) 065, 067, 202, 403, 406
Kumbert (German Consul) 051
Kurlbaum, Elisabeth Wilhelmine Barbara (Lili Kurlbaum) 053
Kustendje 081, 081, 087, 107, 245
Kuvarshan Copper Mine 105, 107, 284-285

L

Landore 081
Lausanne Treaty 071
Lazareff (cargo boat) 067, 200
lighting 039, 097, 123, 313, 321, 393, 395; aerodome 367; the chalet of the Principality of Bulgaria 129; Cercle d'Orient 121, 125; Deutsche Bank İstanbul Branch 121, 125; Dolmabahçe Palace 099, 273; Galatasaray building 377; German Consulate in Istanbul 121, 125; streets 097, 099, 129, 270-272, 274, 276, 315-316, 393; wagons 087, 250-251, 254, 271; Yıldız Palace Chalet 095, 097, 123, 125, 127
lightning rod(s) 117, 119-121, 298-300, 307, 310, 409
Loeffler, Johann Carl Ludwig 067, 069, 093, 095, 198, 204, 214, 261, 399
London 031, 033, 039, 041, 043, 059, 061-063, 065, 069, 075, 093, 095, 124, 133, 135, 137, 143, 145, 183, 210, 217, 239, 261, 263, 328, 331, 343, 345, 350, 391, 398-400, 405, 408, 410
Lausanne Treaty 071

M

Mahmud II. (Sultan) 041, 111, 119, 131, 411
malaria struggle 157, 384
Malatya Power Plant 109, 291-293
Mecca 071
Mecidi Order 033, 049, 125
Medina 071
Mehmed Effendi (Head of Telegraph) 065
Mehmed Reşad V. (Sultan) 048, 051, 089, 412
Mehmet Sabri (Toprak) 137, 139, 335, 407
Mekteb-i Sultani (Galatasaray High School) 137, 139-140, 398
Minach, U. (Mr.) 045
mine(s) 101, 105-107, 127, 149, 284-286, 321
Ministry of Education 033, 105, 137, 282-283
Ministry of Health 157, 381

M

Maarif Nezareti *030*, *104*, *138*, *281-282*
Mahmud II. (Sultan) *040*, *118*, *130*, *411*
Malatya Elektrik Santrali *108*, *291-293*
Matbaa-i Amire *104*, *280-282*
mayın(lar) *148*, *343*, *364-365*
Medine *070*
Mehmed Ali Paşa (Kavalalı) *070*, *404*, *407*
Mehmed Efendi (Telgraf Müdürü) *066*
Mehmed Reşad V. (Sultan) *048*, *088*, *412*
Mehmet Sabri (Toprak) *136*, *138*, *335*, *407*
Mekke *060*, *070*
Mekteb-i Sultani *138*, *140*, *336*, *398*
Merkez Kimya Laboratuvarı *156*, *384-385*
Meşrutiyet Dönemi *076*, *100*, *128*, *140*, *230*, *407*, *409*, *411-412*
Mısır *030*, *060*, *070*, *404-405*
Milli İthalat Şirketi *112*
Minach, U. (Bay) *044*
mobil telgraf istasyonu *072*, *074*, *222-224*
Morel Bey *142*, *217*, *265*, *268*, *340*, *408*
Mudanya Santralı *114*
Mustafa Zeki Paşa *136*, *409*
Mühendis Mektebi *132*
Mühendishane-i Bahrî-i Humâyûn *130*
Mühendishane-i Berrî-i Humâyûn *130*
Münih *028*

N

Nafia Nezareti *068*, *209-210*, *250*, *320*
Newall & Gordon Company *058*, *209-210*, *406*
Nikolay II. (Çar) *046*, *399*
Nişan-ı Mecidi/Mecidi Nişanı *032*, *046*, *048*, *051*-52, *392*, *398*
Nişan-ı Osmani *052*

O–Ö

Orman İşletmesi Santrali *114*
Osman Paşa (Gazi) *146*, *354-355*, *402*, *404*
Osmanlı Devleti/Osmanlı İmparatorluğu *028*, *030*, *032*, *040*, *044-046*, *051*, *063-064*, *068*, *070*, *076*, *088*, *104*, *110*, *116*, *120*, *122*, *124*, *126*, *136*, *138*, *140*, *142*, *150*, *152*, *154*, *184-186*, *192*, *198*, *204*, *214*, *248*, *263*, *265*, *335*, *356*, *371*, *390*, *392*, *394*, *398*, *400*, *405-408*, *410*
Osmanlı Dönemi *030*, *392*
Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti *132*
Osmanlı Rus Savaşı (1877-1878) *082*, *128*, *150*, *402*, *409*
otomasyon çözümleri *038*
Ömer Lütfi Paşa (Serdar-ı Ekrem)*105-106*, *410*

P

Paraguay şilebi *068*, *202*, *204*
paratoner(ler) *116-121*, *195*, *298-300*, *307-312*, *392*, *409*
Paris *032*, *042*, *088*, *146*, *359-360*; Dünya Fuarı *092*
Pera *090*, *098*, *124*, *412*
projektör(ler) *132*, *146*, *148-149*, *359-363*
Prusya *046*, *064*, *066*, *082*, *088-089*, *110*, *118*, *122*, *282-283*, *401*, *403-406*, *409*
Pülk Köyü *052*, *126*

R

radyo *044*
radyoloji *152*
Reiser, Carl *052*, *104*, *120*, *122*, *124*, *318-321*, *400*; maden ve petrol imtiyazları *052*, *106*, *126*
Reiser, Ernestine Carl *052*, *126*, *401*
Rodos *030*, *072*, *118*, *219-220*
Roger (Mühendis) *132*, *327-328*
Rother Adler-orden Nişanı *052*
Rousseau, Jean-Jacques *150*
röntgen (X-ray) *150*, *152*, *154-155*, *370-373*, *379-381*
Rusjuk and Varna Railway Company *080*, *245*
Rüstem Paşa *136*, *142*, *144*, *265*, *333*, *343*, *345*, *410*
Rziha, E. von *044*

S–Ş

Said Paşa *060*, *407*
Samsun Güç İstasyonu *112*, *114*
Sanayi Devrimi *036*, *092*, *110*, *130*
Sardunya Adası *068*, *110*
Sarıkamış *102*, *104*, *278*
Schreiber (Bay) *088*
Schuckert, Sigmund *042*
Selanik *030*, *076-077*, *126*, *142*, *144*, *146*, *229-230*, *320*, *340*, *348*, *350*, *392*, *402*
Selim III. (Sultan) *130*
Sıhhat Vekâleti *156*
sıtma mücadelesi *154*, *156*, *384*
Siemens & Halske *028*, *036*, *038*, *040*, *042-044*, *052*, *058*, *062*, *072*, *074*, *084*, *094*, *096*, *098*, *118*, *120*, *124*, *126*, *132*, *138*, *152*, *300*, *371*, *373*, *398*, *401*, *403*, *407*
Siemens AG *028*, *390*, *401*, *403*
Siemens Biraderler/Siemens Brothers & Co. *042*, 44, 48, *052*, *124*, *209-210*, *232*, *327*, *340*, *343*,
Siemens Elektrik Türk Anonim Şirketi *044*, *047*, *100*, *108*, *292-293*
Siemens Şirket Arşivi *032*, *036-040*, *042-043*, *046-047*, *049*, *063-071*, *075-076*, *081*, *086*, *088-092*, *095*, *100*, *106*, *108*, *110-113*, *116-117*, *119-120*, *124*, *132*, *134-135*, *137*, *143*, *147-150*, *153*, *158*, *180*, *245*, *254*, *256*, *371*, *373*
Siemens Şirketler grubu *044*
Siemens Türkiye *030*, *032*, *044*, *056*, *140*, *390*, *394*
Siemens, Alexander *094-095*, *263*, *398*
Siemens, Arnold von *032*, *046*, *049*, *051-052*, *124*, *392*, *398*
Siemens, Carl Friedrich *049*, *136*, *265*, *268*, *333*
Siemens, Carl Heinrich von *046*, *399*
Siemens, Carl Wilhelm von (Charles William) *044*, *046*, *058*, *062*, *094*, *192-193*, *399-400*, *404*, *406*

Ministry of Public Works 069, 109, 209-210
Ministry of the Interior 031, 033, 071, 220-221, 227-228, 237, 239, 335
mobile telegraph station 073, 222-224
Morel (Mr.) 143, 217, 265, 268, 340, 408
Mudanya Power Plant 115
Muhammad Ali Pasha of Kavala 071, 404, 407
Munich 029
Mustafa Zeki Pasha 135, 409

N

National Imports Company (Milli İthalat Şirketi) 113
Newall & Gordon Company 059, 209-210, 406
Nicholas II. (Tzar) 049, 399
1905 Revolution 147

O-Ö

Order of Charity 053, 401
Order of Rother Adler-orden 051
Osman Pasha (Gazi) 147, 355, 402, 404
Ottoman Archives of the Prime Ministry 009, 029, 031, 043, 049, 051, 062-063, 065, 077, 095, 097, 099, 127, 133, 139
Ottoman Association of Engineers and Architects 133
Ottoman Order 053
Ottoman Period 031, 101, 395
Ottoman State/Ottoman Empire 007, 009, 029, 033, 041, 043, 045, 049, 051, 053, 055, 057, 059, 061, 063, 067, 069, 071, 073, 075, 087, 097, 101, 103, 105, 109, 111, 117, 121, 123, 125, 127, 129, 131, 135, 141, 151, 153, 164, 180, 183-187, 192, 245, 248, 265, 282, 335, 356, 371, 391, 393, 395, 398, 400, 400, 405-411
Ottoman-Russian War (1877-1878) 083, 129, 151, 403, 409
Ömer Lütfi Pasha (Commanderin-Chief of the Ottoman Army) 105, 107, 410
Österreich (Austria) Siemens-Schuckertwerke (ÖSSW) 043, 045

P

Paraguay (cargo boat) 067, 202
Paris 033, 043, 091, 359-360; Treaty 410; World Fair 093
Pera 091, 097, 099, 125, 276, 412
Persian Gulf 069, 075, 143, 211, 214
projector(s) 133, 147-149, 153, 358-363, 367, 376-377
Prussia 047, 065, 083, 089, 111, 119, 125, 283, 398, 403-405, 409
Pülk Village 053, 127

R

radio 045, 047
radiology 153
Red Crescent 141, 151, 153, 320-321, 372-373, 375, 377, 387, 398, 400
Reiser, Carl 053, 121, 123, 125, 127, 129, 318-321, 400, 401; mine and oil concessions 107, 127
Reiser, Ernestine Carl 053, 127, 401
Republic of Turkey 045, 047, 077, 107, 237, 237, 239, 241, 287, 290, 365, 367, 381, 385, 387, 399, 409
Republican Archives of the Prime Ministry 029, 031, 054, 057, 113, 237, 241, 287, 290, 293, 365, 367, 381, 385, 387
Rhodes 031, 071, 119, 219-221
Roger (Engineer) 133, 135, 327-328
Rousseau, Jean-Jacques 151
Rusjuk and Varna Railway Company 083
Rüstem Pasha 135, 137, 143, 145, 343, 345, 410
Rziha, E. von 045

S

Said Pasha 061, 407
Samsun Power Plant 112, 115
Sardinia 067, 111
Sarıkamış 101, 103, 278
Schreiber (Mr.) 088
Selim III. (Sultan) 131
Shakir Pasha (General Inspector of the Anatolian Reform) 127
Shuckert, Sigmund 042
Siemens & Halske 029, 037, 039, 041, 043, 045, 053, 059, 061, 071, 073, 079, 085, 097, 119, 121, 123, 127, 129, 132-133, 139, 153, 159, 300, 335, 371, 373, 398-401, 403, 407
Siemens AG 7, 029, 391, 401, 403
Siemens Brothers/ Siemens Brothers & Co. 033, 043, 045, 049, 053, 059, 064-067, 069, 093-095, 124-125, 133, 135, 143, 145, 198, 200, 202, 204, 206, 214, 261, 328, 340, 343, 345, 398-400
Siemens Corporate Archives 033, 036-039, 042-043, 046-049, 063-071, 075-076, 081, 086, 088-091, 093-095, 100, 106, 108, 110-113, 116, 119-120, 132, 135, 137, 143, 145, 147, 149-151, 153, 158, 180, 373
Siemens Electric Turkey Inc. (Siemens Türk Anonim Şirketi) 045, 047, 109, 292-293
Siemens Turkey 7, 9, 031, 033, 057, 391, 393, 395
Siemens, Alexander 095, 263, 398
Siemens, Arnold von 033, 046, 049, 051, 053, 125, 393, 398
Siemens, Carl Friedrich 049, 135, 137, 265, 268, 333
Siemens, Carl Heinrich 049, 399
Siemens, Carl Wilhelm (Charles William) 043, 049, 059, 061-063, 093, 095, 192, 399-400, 404, 406
Siemens, Ernst Werner von 029, 401
Siemens, Georg von 039, 041, 053, 083, 085, 403
Siemens, Johann G. 029, 039, 053, 403
Siemens, Marie 053
Siemens-Martin steel furnaces 133, 135
Siemens&Schuckert 045, 088, 091, 101, 105, 149, 153, 276, 279, 281-282, 363, 365, 377, 385
Siemens-Schuckertwerke 043, 045, 087, 089, 105, 127, 150, 153, 254, 371
signal lights 149
Silahtarağa Power Plant 097, 100-101
Sirkeci Railway Station 089
Smyrna-Cassaba Railway Company 081
Smyrna-Cassaba railway line 081, 087, 245-246

Siemens, Ernst Werner von *028*, *401*
Siemens, Georg von *039-040*, *052*, *082*, *084*, *403*
Siemens, Johann *028*, *038*, *040*, *052*, *403*
Siemens, Marie *052*
Siemens-Martin fırını *136*
Siemens & Schuckert *042*, *044*, *088*, *100*, *104*, *148-149*, *152*, *276*, *279*, *281-282*, *362-363*, *365*, *377-378*, *384-385*
Siemens-Schuckertwerke *042*, *044*, *086*, *088*, *104*, *126*, *150*, *152*, *254*, *371*
Silahtarağa Elektrik Santrali *098*, *100-101*
sinyal/sinyalizasyon *044*, *058*, *146*, *195*, *366*; lambaları *148*
Sirkeci Garı *088*
Smyrna-Cassaba Railway Company *080*, *245*
Société du Port de Haidar Pacha *084*
Soğukçeşme Telgraf Merkezi *058*, *060*, *076*
St. Petersburg *042*, *058*, *399*, *407*
Staniforth, John *062*, *064*, *192-193*, *195*, *404*
Suakin *070*, *184*, *217*
Sümerbank *158*
Şakir Paşa (Anadolu Islahatı Umumi Müfettişi) *126*
Şam Telgraf Anıtı *061*
Şark Demiryolları Bankası (Bank für Orientalische Eisenbahnen) *082*
Şefkat Nişanı *052*, *126*, *401*
Şura-yı Devlet *016*, *126*, *209-210*, *226-227*

T

tantal lambası *036*
Tanzimat Fermanı *040*, *110*
Tekirdağ Santralı *114*
telefon santrali *036*, *076*, *078*
Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske (Siemens & Halske Telgraf Yapım Şirketi) *028*, *401*, *403*
telgraf *032*, *036-038*, *040*, *043-044*, *054*, *056*, *060-062*, *064*, *066*, *068*, *070*, *072*, *075-076*, *078*, *094*, *106*, *108*, *122*, *124*, *132*, *136*, *138*, *164*, *180-186*, *192-194*, *196*, *198-207*, *209-210*, *214-215*, *217-228*, *238-239*, *246*, *248*, *261*, *335*, *354*, *356*, *373*, *390*, *392*, *398-402*, *405-406*
Thomson-Houston *088*
Tire Duro Metal Fabrikası *114*
Tokat Turhal Şeker Fabrikası *130*
Tophane-i Amire *098*, *110*, *136*, *142*, *144*, *268*, *274-275*, *329-330*, *333*, *340*, *348*, *354*, *408-409*
torpido(lar) *142-144*, *146-147*, *338*, *340*, *346*, *348-351*, *354-357*, *392*, *402*, *404*
Trablusgarp *072*, *146*, *219-220*; Savaşı *150*
trafik ışığı *036*
Türk-Alman Ticaret Anlaşması *078*
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) *112*
Türkiye Cumhuriyeti *044*, *047*, *108*, *136*, *140*, *152*, *154*, *232*, *235*, *237*, *285-286*, *380-381*, *384-385*, *390*, *394*, *398*, *408*
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi *028*, *044*, *154*, *158*, *285-286*, *292-292*, *380-381*, *383-384*
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Osmanlı Arşivi 8, *028*, *030*, *043*, *046*, *051*, *056*, *060*, *062*, *064*, *072*, *076*, *096*, *098*, *126*, *134*, *138*, *180*

V

Varna *058-060*, *080*, *082*, *086*, *128*, *128*, *245-246*, *323*
Victoria (Kraliçe) *046*, *062*, *400*, *405-406*
Viyana *032*, *042*, *044*, *086*, *090*, *104*, *118*, *120*, *124*, *126*, *146*, *152*, *254*, *299-300*, *307*, *309-310*, *313*, *315-316*, *359-360*, *371*, *373*, *405*

W

Wheatstone, Charles *038*, *092*
Wiener Bank *152*
Wiener Bankverein *082*
Wilhelm II. *048*, *052*, *082*, *084*, *088-089*, *096*, *118*, *120*, *122*, *124*, *152*, *250-251*, *392*, *404-405*, *409*, *412*
Woolwich *064*, *066*, *398*, *406*

Y

Yemen *030*, *181-182*, *184-185*
Yeni Cami Postanesi *076*
Yıldız Hamidiye Hastanesi *150*
Yıldız Sarayı *051*, *074*, *096*, *098*, *118*, *122-123*, *127-128*, *269-271*, *274*, *276*, *350*, *355*
Yıldız Şale/Şale Köşkü *052*, *122-123*, *126-127*
150 Years of Siemens: The Company from 1847 to 1997 *028, 030, 040, 090*

Z

Zander, Kurt (Mühendis) *086*, *096*, *271-272*, *406*
Zeytinburnu Demir-Çelik Fabrikası (Siemens Çelik Dökümhanesi) *110*, *112*, *135-136 328*, *330-331*, *402*
Zonguldak Kozlu Kömür İşletmesi *113-114*

Société du Port de Haidar Pacha 085
Soğukçeşme Telegraph Center 059-060, 075
St. Petersburg 043, 059, 399, 407
Staniforth, John 063, 065, 404
Suakin 071, 184
Sublime Porte (Babıali) 071, 083, 119, 121, 133, 143, 248
Sublime State (Devlet-i Aliyye) 049, 061, 063, 393
submarine telegraph lines 059, 067, 069, 071, 079, 210, 241, 407
Sultan's Personal Treasury (Hazine-i Hassa) 097
Sümerbank 159, 387

T

Tekirdağ Power Plant 115
telegraph 033, 037, 039, 041, 043, 055, 059, 061, 063, 065, 067, 069-073, 075, 077, 079, 093, 107, 123, 125, 133, 137, 139, 164, 180, 183-185, 192, 196, 198, 201-203, 207, 209-211, 214-215, 217-228, 237-239, 241, 290, 335, 356, 373, 393, 395, 400-401, 405-406
Telegraphen-Bauanstalt von Siemens & Halske 029, 401, 403
telephone exchange 037, 075, 077, 079, 235, 238-239, 241
Thessaloniki 031, 075, 077, 129, 143, 145, 147, 229-230, 320, 340, 350, 395, 403
Thomson-Houston 089
Tire Duro Metal Factory 115
Tokat Turhal Sugar Factory 115
torpedo(s) 142-145, 147, 338, 340, 343-346, 348, 350-352, 354-357, 395, 402, 404
Treaty of Balta Limanı 111
Tripoli 071, 147, 219-220; War 151
Turkish Grand National Assembly (TBMM) 078, 113
Union and Progress (Party/Committee/members) 077, 079, 101, 147, 230, 401, 411

V

Varna 059, 061, 081, 083, 087, 129, 245-246, 323
Victoria (Queen) 049, 063, 067, 400, 405-406
Vienna 033, 043, 045, 087, 091, 105, 119, 121, 127, 147, 153, 254, 310, 313, 316, 360, 371, 373, 405

W

War of Independence 077, 113, 139, 157, 159, 408
Wheatstone, Charles 039, 093
Wiener Bank 153
Wiener Bankverein 083
Wilhelm II 051, 053, 083, 085, 087, 089, 097, 119, 123, 125, 151, 250-251, 393, 404-405, 409, 412
Woolwich 064-066, 095, 398, 406
World War I 051, 077, 079, 089, 101, 105, 107, 111, 113, 145, 147, 151, 153, 159, 281,371, 375, 387, 400-401, 408, 412

X

X-ray 150-151, 153, 155, 157, 370-373, 375, 379-381, 395, 400

Y

Yemen 031, 184-185
Yeni Cami Post Office 075
Yıldız Chalet 053, 121, 125, 127
Yıldız Hamidiye Hospital 151
Yıldız Palace 074, 095, 097, 099, 119, 123, 125, 127, 129, 269-271, 274, 278, 350, 355

Z

Zander, Kurt (Engineer) 087, 095, 272, 406
Zeytinburnu Steel Factory (Siemens Steel Furnaces) 111, 113, 135, 137, 264, 266, 268, 329-333 402
Zonguldak Kozlu Coal Basin 113, 115

Siemens Türkiye'nin 160. yılı
dolayısıyla yayımlanan
bu kitap 1500 adet basılmış,
her kopyası numaralandırılmıştır.

№

In celebration *of*
the **160th anniversary of Siemens Turkey**,
this book has been printed *in*
1,500 enumerated copies.

© SIEMENS TÜRKİYE
2016